

Ph. un.

1659.

7 MKT.

1831.

1. péld. (teljes)

1231

Wille (apd)

Vendelinus, M?

R.M.K. L. 1234

MARTONFALVI GYÖRGY,
Sz. I. M. D. és a' Debreczeni
Collegium Professora

TANETO és CZAFÓLO

THEOLOGIAJA:

Mellyet Amelius és Vendelinus
szerint írt azoknak kedvéért, a'
kik az igaz THEOLOGIA T, és
Vallást, hamar kívánniak meg-tanul-
ni: és mellyet, ezen jó véget, a'
Debreczeni Collegium, a' ma-
ga költségén nyomtatta-
tott - ki.

Sam. K. Pankovai

5. Feb.

1799

DEBRECZENBEN,

Nyomtatta ROSNYAI JÁNOS,
M. DC. LXXIX.

A' MELTOSAGOS ERDELYI
FEJEDELEM

APAFI MIHALY,

Kegyelmes Urunk ő Nagysága,
Nagy reménységű Fiának,

Groff APAFI MIHALY
Urunknak, ő Nagyságának, Fel-
nevelkedést, az igaz Vallásban
épülést, ho'sszi életet, fel-magasz-
taltatást, minden jó dologban való
buzgolkodást, az Atya Isten-
től, a' mi Urunk János
Christusért!

Meltóságos Groff Urunk, alá-
zatossan; de bizodalmas-
san foglittyuk-meg Nagyságodat, és aján-
lyuk Nagyságodnak e Könyvetskét, a'
Nagyságod Méltóságos Szüléinek, a' mi
Kegyelmes Urunk, és Kegyelmes Asz-
szonyunk, sok velünk közlött jó tétémé-

nyeiről emlekezvén: Mivel, hogy magamat említsem, ö Nagyságok engemet sok időktől fogva kegyelmesen tápláltak; egykor Nagy hírű ENYEDI Collegiumokban első Professorfágra hini méltóztattanak; noha ö Nagyságok ide-való nagy kötelességemet meg-értvén, itt lévő Collegiumokban hagyának; hozzám való jó kedvet nevelvén, szükséges Armálissal-is meg-ajándékoztanak: melyekért örökké való áldásban maradgyon az ö Nagyságok emlekezetek! A' mi pedig ezt a' szegény Collegiumot illeti, ez is hasonló-keppen ö Nagyságok Isten dicsőségéhez való nagy buzgólagokból, számos esztendő alatt, nagy jó-téteményekkel éleztetik, és virágoztatták: mellyel a' szorgalmatos tanúlásra ösztönöztetik: mert az által ebből az Académiákban való menetelre (melly nélkül a' Collegiumok restebbül soktak tanulni) sokan segéltethetnek és sokan segéltetettek: kik ezen a' földön nevezetes bolgai az Istennek, és az Anyaszentegyháznak, s Nágtoznak is igaz és ízerető hivei. Ebbéli ö Nagyságok

gok nagy jó-téteményeért, az Ur Istent izüntelen imádkyuk, az ö Nagyságok e-gészfleges hoszszú életekért, és sok ideig tartó bóldog országlásokért; de ö Nagyságoknak haládatosságunk illendő jegyét nem mutathattuk, és adhattuk, kicsinysege miatt e' könyvetskét sem mervén ö Nagyságoknak ajánlani. Kérjük Nagyságodat nagy alázatossággal, méltóztassa Nagyságod, ezt a' papyrosbéli ajándékokskát tőlünk jó neven venni, és Nagyságod Isten után, minket, az ö Nagyságok, a' mi jó kegyelmes Urunk, és jó kegyelmes Afzónyunk grátidjokban igyekezzék meg-marasztani, és meg-tartani: mellyért az Ur Isten Nagyságodat nevellye, fejedelmi virtusokkal ékecsesse, és a' Magyar Izraëlnek örömére, jövődébéli óltalmazására, igazgatására sokáig virágoztassa! DEBRECZENBEN 1679.

A' Nagyságod életéért buzgóvan imádkozó
szolgái: MARTOFALVI GYÖRGY:
és a' Debreczeni Collegium-
béli Ifiak:

A JANLO LEVEL.

Szeremlyei János, *Senior.*
Kecskeméthy K. András,
Contra-Scriba.

Körmendi Samuel,
Gyarmathi Mihály,
Derecskei Pál.
Petneházi János.

Cántorok:

Defericzki András,
Matólczi Miklós,
Kun Sz. Miklósi Sz. István,
Tatai János,
Szombathi János,
Szigethi András.

Collegák:

Es ezen Collegiumnak több
tagjai.

A' Ke-

A' kegyes Olvasónak kegyelmet
és békefiséget kívánok az UR

ISTENTŐL!

KEGYES OLVASO.

E' kis munkának irására és ki-nyomta-
tására, egy néhány hetek alatt, az Ur
Isten sok nyomoruságim és keserűségim kö-
zött segélle: mellyről tégedet csak két szö-
val akarlak tudósítani: Nevezem e' mun-
kát először TANETO és CZÁFOLO
THEOLOGIANAK; mert ama' kívált-
képpen a' biendő és cselekedendő dolgokra
tanét; e' pedig főképpen a' nem biendő és
nem cselekedendő dolgokat czáfollja. Ne-
vezem másodsor e' kis munkát Amesiuss és
Vendelinus szerént való THEOLOGIA-
NAK; mert amabban az Amesiuss Medullá-
ját foglaltam-bé; (csak némelly consecta-
riomokat hagyván-ki, mellyeket a' Czáfo-
ló Theologiarra kellett vinnem) ebben pedig
az Amesiuss Medullája methodussa szerint
többire rövideden a' Vendelinus Theo-
logiájában lévő minden controverfiákat

tractalom. Talám (Isten adgya) ebbéli
igyekezetem sem léssen haszontalan; mivel
Magyar-Országban-is a' Deákok e' két
könyveket tanulják, és a' lelki Pásztorok,
a' Biblia után, nagyobb részént, az Eccle-
siát ezekkel legetetik. Ha ezt meg-tanú-
lod, a' dologra nézve, az egész Amesiust
és Vendelinust tudod, és így a' minden-féle
materiákról való idvefféges prédikációkat
nagy értelmekkel és épülettel halgathatod,
és meg-foghatod. Ha az Exegetikákban
valami vagy el-maradt, vagy homályoson
vagy helytelen mondatott, e' munka azt
meg-orvosolja. Ebben a' munkátskába ma-
gamat segéllettem, a' mi mostani Kegyelmes
Urunk ö Naga Magyar Vendelinusával,
mellyet, vajha ö Nagyságának meg-hálál-
hatnánk, mert ez bizony olly szükséges a' lé-
lek oktatására, mint a' kenyér a' test táplá-
lására! Nekem ebben segítségemre volt a'
nagy elméjü, és igyekeztem, már meg-boldo-
gult Apáczaí János Magyar Encyclopediája-
is, kit ö miért nem követ, és hogy nem
követhet sok Magyar Ifjú! Magam-is
compilálhattam volna talám valami The-
ologi-

ológiát; de mostan e' két igen hasznos és
bé-vött könyvek meg-világosításával aka-
rék inkább tenéked kedveskedni; noha né-
mellyek mostan az Oskoláknak ollyan köny-
veket commendálgatnak, mellyek nem
meg-tanulásra, hanem csak meg-olvasásra
irattattanak; holott azt kellene inkább
kérvänniök, hogy minden Scholákban egy-
féle józan könnyen meg-tanulható könyvek
tanéttatnának, az ifjúság hadd hamarébb
épülhetne, és a' mi leg nagyobb, a' Deákok
és a' Lelki Pásztorok az ellenkező köny-
vek tanulása miatt, egy-más ellen mind-él-
tig ne hadakoznának. Többel nem terhel-
lek; hanem csak erre kérlek, e' kis munkát
kedvelled és kedveltesd: mellyet ha cse-
lekedsz, Isten a' te igyekezetedet-is kedvelli,
's kedvelteti, 's én-is, Isten eltervének, neked
rövid időn nagyobbally igyekezem kedves-
kedni. Tégedet az Ur Isten a' maga dicső-
ségére, az Ecclesiá épületire, és a' magad
idvefféges keresésére a' J. Christust sokáig
éltesse, AMEN! Debr. 1679. 29 Aug.

Tenéked buzgófaggal használni igye-
kező jó-akaród

MARTONFALVI GYÖRGY.

Három Csillaga a' Magyar Nemzetnek,

Szegedi, Gelei, és Martonfalvi György,
E' Magyar hazában három tiündöklő gyöngy
Bé-tölt ti veletek minden alacson völgy,
Nem-is ér veletek semmi gyémánt göröngy.
Szegedi munkája Európában hires,
Gelei írása igen nevezetes:
Méltán-is; mert jóval e' mindenik tellyes,
Stylusfál 's szép rendel mind a' kettő fenyves.
Mind ez három meg van Martonfalvi Györgyben,
A' Stylus, a' szép rend, 's ha mi a Sz. Könyvbé,
Jó fel-találtatik: miért az ő hireben,
Ez-is el-terjedett földnek nagy részében.
Szegedi munkáit ír a' fok tűz között,
Gelei az övét fegyver zörgés között,
Martonfalvi György-is fok nyavalya között,
Kiket a' bölcs Isten ő reája küldött.
Szegedi Istvánnak *Theologiája*,
Gelei Istvánnak szép *Praconiumja*,
Martonfalvi Györgynek-is *Amesiusa*
Ollyan, hogy azt mind Magyar csudálhattya.
E' könyv bölcseslegre 's szent életre tanét,
A' szent élet után boldogságra készét,
Nofza hát, Keresztén, ennek tegyed szerét,
Mert nem éred ebben pénzdednek el-vesztét.

Kiket, többek között, igen
observál

KABAI GELLERT.
Debr. Lel. Pász.

Tisz-

Tisztelőtes és Túdós MARTONFALVI
GYÖRGY Uramnak ő kegyelmének, a' Szent
Írást igazán magyarázó egyik igaz Doctornak:
kedves Komám Uramnak meg-tisztelése: é szép
munkához való örömdömbben, íram
hamarfággal.

VAlamit tanított Túdós AMESIUS,
Es szép írással híres WENDELINUS,
Vagy más Orthodoxus igaz *Theologus*,
Egy csomóban adgya előbben ez *Opus*.
A' mi eddig vala Magyar nyelven ritka,
Doctör Martonfalvi György hozta világra;
Te Kegyes Olvasó csak figyelmezz arra,
Nem leízen szükfegged fok *Theologusra*.
Meg-leled hitednek itt minden *punctumát*,
's Elted *praxissának* szép *fundamentumát*,
Eretnekek ellen kiálthatz *ad armát*,
Hogy ha meg-tanulod jól e' kicsiny *sammát*.
E pedig Scholáknak régi Directora,
Kit indított a' Szent Lélek e' munkára,
Tudom meg nem szünöl igyekezni máfra:
Igy mégy által kélsen fenyves menyországgra.

FELVINCZI SANDOR.
A' Debr. Eccl. Lelki Pásztorá.

Tudománnyal és kegyes étellel igen ékes
írásúnak, Tiszt. MARTONFALVI GYÖRGY
Uramnak, a' Debréczeni híres Collegiumnak
feszadik esztendő s nagy munkájú Moderatorá-
nak, Szent Írást magyarázó Doctornak, a' Ma-
gar Országai Ecclesiáknak fokat használt Já-
mornak, az Urban szerető Collégám Uramnak

b

Tanító

Tanító, s Czáföldi Theologiaját, e' kevés Rythm-
fokkal ízíveffen tisztelém, s minden
joknak commendálám.

Ezer hat száz után hetven kilenczedik.
Siralmas éftendő mikor teldegelik,
Az Urnak anygala mikor verekedik,
Az *immitis pestis* köztünk nevededik.
Tiszteltes Doctor MARTONFALVI Urunk
Kit az *Írásokban hatalmasnak* tudunk,
A' Sz. Bibliában *Interpresnek* vallunk,
s Professórágában régen meg-bíraltunk.
Semmit aláb nem hágy ízokott *spatájában*,
Nagy *Amesiusnak* magyarázaiban,
Nemzete javára ki-bocsátáiban,
s Szentek íeregének szép oktatáiban.
Síró izemmel nezi s bizony keferüli,
Hogy gyomros *Manasse Ephraimot eszi*;
Ephraim-is ennek beliben forgatni
Fegyveret nem kezdé soha kemélleni.
Ezivel ízánnya s bannya *Josephnek* romlását,
Szánnya *Horebeken* *Illyések* lakását,
Szánnya *Páthmosokban* *Jánosok* futását,
Még-is tisztit teszi s nem kémelli magát.
Mert minek utanna Romai köntösben,
Tudós nemzeteknek csudájára frissen,
A' nagy *Amesius* magyarázá éppén,
s Az Ecclesiának ajánlá ízíveffen.
Azont öltözteté ízép Magyar köntösben,
Hogy abból tanulók minémü köntösben,
Kelleflek allanunk, az ítelő ízékben,
Mikor el-jő az Ur ízép fenyés felhőkben.
Noza hat litennek ízenteltetett lelkek,
Szepen indult ifiak, Tiszteltes Vének,

Akár melly *státusból* ki-álható rendek;
Mind külső és belső forsbán helyhezettek;
E' ízép hirtü s nevü könyvet forgassátok,
Lelketek javára gyakran olvassátok,
Authorának nevét meg-bódogítsátok,
s Meg-maradásaért Istenek áldgyátok.

SZILAGYI MARTON,
Debr. Schola Meister.

Ez jeles Könyvnek érdemes Authorának
Tisztel. MARTONFALVI GYÖRGY Uram-
nak nagyobb Tisztetéffégre írák ezeket:

V Alamint hogy nagyob a' Lélek a' Testnél.
Igy a' Lelki Orvos nagyob mindeneknél.
A' Theologusok minden embereknél
Méltóságosabbak, minden Mestereknél.
Az Orvos Doctorok csak testet gyógyítanak,
A' Theologusok Lelket orvólnak,
Tanítták értelmét Isten mondásának,
Mellyel orvásságot Lelkeknek csinálnak.
Ezt cselekeded Te Szent-Írás Doctora,
Martonfalvi Uram, Scholánk Professora,
Mert az *Amesius* fordítád magyarrá,
A' mi Nemzetünknek igen nagy hasznára.
Noza tehát a' ki olvasod e' könyvet,
E' munkából a' ki orvoslod Lelkedet,
Velem edgyütt mondgyad: kévánom éltedet
Uram, s holtod után Te idveffégedet.

LISZNYAI K. PAAL,
a' Debreczeni Schola edgyik
hivatalos Mestere.

A' TANETO THEOLOGIA

Részecinek

MUTATO TABLAJA.

Első Könyv.

RESZ.	LEV.
I. A' Theologiának, avagy az Isten igéjének természetéről.	1
II. A' Theologiának részeciről.	3
III. A' Hitről.	5
IV. Az Istenről, és az ő állattyról.	9
V. Az Istennek személléről.	18
VI. Az Istennek cselekedetsegéről; a' hol az ő mindenhatóságáról.	23
VII. Az Istennek végezéseről; a' hol az ő tanácsáról, a' léendő dolgoknak benne való képéről, tudományáról, és akaratjáról.	12
VIII. A' teremtetéről: a' hol az Angyalokról, és az emberekről.	15
IX. Az Istennek gondviseléséről: a' hol, a' csudatételről, a' meg-tartásról és igazgatásról.	22
X. A' nevezetes igazgatásról; holott a' jó és rossz Angyalokról, az életnek fájáról, és a' jónak és gonoszának tudásának fájáról.	27
XI. Az embernek el-fakadásáról.	32
XII. A' bűnből eredet dolgokról: a' hol a' kötelezésről, rutságról, büntetéről, szentségről, igazságról, irgalmasságról, és halálról.	35
XIII. Az eredeti bűnről.	40

XIV.

TANETO THEOL. I. K. MUT. TABL.

XIV. A' cselekedeti bűnről: holott a' lelki halálnak el-kezdődéséről.	42
XV. A' testi halálról.	47
XVI. A' halál végezetiről, avagy a' kárhozatiról.	50
XVII. A' bűnnek és a' halálnak másokra való el-hatásáról.	53
XVIII. A' közben-járó Christus személléről: a' hol, az embernek helyre állatásáról, közben-járóról, személlyi edgyesülésről, és a' tulajdonfagoknak közléséről.	54
XIX. A' Christus tisztról: a' hol, az ő prophetaságáról, papfágáról, és országaról.	58
XX. A' Christus maga meg-alazásáról: holott az ő elég-tételéről, és érdeméről.	64
XXI. A' Christus életéről: a' hol, az ő fogantatásáról, születéséről, környül-meteltetéséről, Isten előtt való bé-mutatatásáról, Aegyiptomban való futásáról, és vízfűzä-jöveteleről, szüleinek alájok vettetéséről, keresztsegeről, keresztetéséről, szegénységeről, munkájáról, prédikállásáról, csuda-tételéről, tanítványinak tanításáról és vigasztalásáról.	70
XXII. A' Christus haláláról.	78
XXIII. A' Christus fel-magasztaltatásáról: holott, az ő fel-támadásáról, menyben menetelésről, Attyának jobjára való üléséről.	84
XXIV. A' meg-váltásnak rá-fabataról: a' hol az új szövetségéről.	93
XXV. Az eleve el-rendelésről: holott, az el-valasztásról, a' meg-vetésről.	97
XXVI. A' hivatalról: holott, a' Christus külső	ajan-

b 3

ajánlattatásáról, és a' belsőről, és az ebből származott Szent Lélek ellen való vételéről; a Christus engedő bé-vételéről, az az, az ujjá születésről; és a' cselekedetről, és a' vele járó meg-téréstől. 109

XXVII. A' meg-igazításról: holott, az igazító hitről, bűn bocsánatról, a' Christu igazságának nekünk tulajdonításáról. 109

XXVIII. A' fiúvá-fogadásról, és annak gyümölcseiről, tudni-illik, a' keresztyéni szabadságról 's a' t. 112

XXIX. A' meg-fszentelésről: holott, a' meg-fszenteltettek magok meg-tagadásáról, és az Istennek és a' Christusnak magok ajánlásáról: a bűnről és a kegyelemről: a lelki harczról, és a' meg-téréstnek mindennapi meg-ujjításáról. 116

XXX. A' rész szerint való és tökéletes meg-dicsősítésről. 123

XXXI. A' titkos, közönséges, vagy láthatatlan Gyülekezetről. 129

XXXII. A' fel-állott, egy helyben lévő, rész szerint való, látható Gyülekezetről. 133

XXXIII. Az egyházi szolgálatról közönségesen, és nevezetesen az Ecclesiának rend-kivül való szolgáliról. 138

XXXIV. A' szent Irásról. 142

XXXV. Az Ecclesiának rend-szerint való szolgáliról, és azoknak a' prédikálásban való tisztaságokról. 146

XXXVI. A' jegyről és a' Sacramentumokról közönségesen. 157

XXXVII

XXXVII. Az Ecclesiiai fenytékről: a' holott, az atyafiui meg-feddésről, és a' ki-rekesztésről. 161

XXXVIII. Az új szövetségnek a' Christus el-jövele előtt való ki-szolgáltatásáról. 169

XXXIX. Az új szövetségnek a' Christus el-jövele után való ki-szolgáltatásáról; a' hol a' fel-állott Ecclesiának mennyiségéről, és minémiségéről, annak a' Synatokban való egybe-köttetéséről; és annak szolgainak minémiségekről, hivatalyokról, és nemeiről. 178

XL. A' keresztségről, és az Ur-Vacsorájáról. 185

XLI. A' Világ végéről: holott a' fel-támadásról, és az utólió ítéletről. 191

Második Könyv.

RESZ.

LEVEL.

I. Az Istenhez való engedelmessegről: holott az Isten akarattjának tudásáról, az Istenhez való álaotatásáról, tisztaságról, buzgótságról, viglágról. 200

II. A' jó indulatról: holott a' hét ajándékokról, kilencz kegyelmekről, tizenkét gyümölcsekről, nyolcz boldogságokról, igazságról, cselekedetről, erősségről, mértékletességről. 207

III. A' jó cselekedetekről. 215

IV. A' kegyességről, avagy az isteni tisztaságról: holott a' kegyesség-nélkül valótságról, és a' bálvány imádságról. 219

V. A' hitről: holott, a' hitről való vallás-tételről. b 4

ról, mártíromság fzenvedéséről; a' hittel ellenkező dolgokról, ugy-mint, a' hitetlenség-ről, kételkedésről, tévelygésről, eretnekségről, a' hittől-fzakadásról. 225

VI. A' reménységéről: holott, a' békefészes-tü-réről, a' halgatásról; a' reménfeggel ellenkező dolgokról, ugy-mint, a' büntetésnek felelméről, a' kétségben való efséről, a' vakmerőségéről, az orcza-pirulásról. 233

VII. A' fzeretetről: holott, a' felelemről, mellynek gyötrelme vagyon, az Isten meg-gyüöléséről, e' világnak fzeretetről. 241

VIII. Az Isten igéjének halgatásáról: holott, a' kevélységről, a' világgal, a' teftel való tanácskozáiról, az ördög-tül való tanács-kérdésről. 246

IX. A' könyörgéséről: holott, a' fogadásról, ké-résről, böjtölésről, hálá-adásról. 251

X. Az esküvéséről: holott, az eskütetésről, ördög-tzéséről. 274

XI. A' fors vetéséről: a' hol, a' koczkával, kártyával való jádezási-ról. 282

XII. Az Isten kétfertéséről, mellyel mi az Isten meg-kétfertyük; és az ördögnek kétfertéséről, mellyel az ördög minket meg-kétfért. 285

XIII. A' rendelt tífztelettről, tudni-illik, az igé-nek közönséges prédikáltatásáról, a' kereiztfegnek, és az Ur-vacsorájának a' gyülekezetben való ki-fizoláltatásáról, a' könyörgéséről, a' hiveknek bizonyos gyülekezetekben, Ec-clesiákban való egybe-köttetéséről, az Isten-től rendeltetett fizolagnak válfztatásokról, tel-

fel-fzenteltetéséről, fizolagattyookról, az egyházi fenyítéknek gyakoroltatásáról; és az ezzel a' rendelt tífztelettel ellenkező dolgokról, tudn. az emberektől ki-gondolatott tífzteletről, ugy-mint a' képek által való tanítási-ról, a' fok találmányoknak prédikállásáról, a' fok titkos jegyzésü ceremoniákról, a' miséről, az ött új Sacramentumokról, az Istennek a' képek előtt való imádásáról, a' világ-béli, helybéli, tartománybéli gyülekezetekről, a' Pápistafagban lévő egyházi emberekről, azoknak válfztatásokról, fel-fzenteléséről, fizolagattyookról, a' Pápisták fenyítékéről. 289

XIV. Az ifteni tífzteletnek módgyáról: holott, a' fzent dolgokkal élésben való jó indulatok-ról, tudn. a' fzent dolgoknak kívánásáról, és az azokkal élésre való el-késjüléséről, azoknak meg-becsüléséről, és az azokhoz való áhítatosságáról, azoknak erejének, és izének elméinkben való meg-tartásáról, azoknak háfznoknak és végeknek el-érésének kívánásáról; és a' fzent dolgokkal való élésben el-távoztatandó vétkekről, tudn. a' fzent dolgoknak meg-unásáról, azoknak gyakorlására kívántatott munkában való reftsegről, azoknak femminek tartásáról, és az azokkal való gonof;ül élésről, az elmének imitt amott való nyargalásáról, azokkal való háfzontalan élésről, azokról való el-feletkezéséről, és azokban való efs-veftzéséről. 296

XV. A' tífzteletnek idejéről; holott, a' hetedik napról, és az elsőről, avagy a' Vafárnapról, innepekről. 301. XVI.

XVI. Az Igasságról és felebarátunkhoz való szeretetről: a' hol, a' felebarátunk jova kívánásáról, munkálódásáról, az intéstől, a' jó példa-adásról, a' gonofizban másokkal való meg-edgyezéstől, és részcsüléstől, a' botránkozástól, a' felebarátunk javának vóltaképpen való végben-viteléről, az engedelemről, a' személy valogatásról, a' bosi; ú-állásról, a' vis; á-adattatásról, a' bosi; ú-újáról, gonof; akarásról, áversengéstől, és a' haladásról, avagy az el-fzakadásról.

313

XVII. A' mi felebarátunk tiszteltetiről: holott, felebarátunk hírének nevének meg-fertődéstől, a' vakmerő-ítélettről, a' bosi; ú-újáról, a' gyalázástól, az általmazástól, elő-mozdítástól, vag; az igazgatástól, és meg-jutalmazástól, a' ferjéről, izülektről, gazdáktról, egyházi szolgáltról, Magistrátustól, alá-vetéstől, engedelmessegről, hála-adósságról, barátságról, alázatoslágról, kevélysegről, maga-hányástól, kérdésegről, haszontalan dicsősegről, tisztesség kívánástól, vakmerősegről, irégysegről, tisztességes felelemről, a' verseletről, bosi; ú-zonkodástól.

324

XVIII. Az emberfeggről: holott, a' fzelédségről, lágyfaggról, haragosságról, békesféges-türesről, hosi; ú-türesről, engelzelhetőségről, edgyesfeggről, jó akaratról, nyájasságról, vele-beli; elhetőségről, maga meg-mertékléstől, egyenetlenségről, ellenkezéstől, gonof; akaratról, kegyetlenkedéstől, verekedéstől, gyilkosságról, hadakozástól.

336

XIX.

XIX. A' szeplőtelenfeggről; holott, a' szemérmetssegről, tisztességről, maga meg-tartóztatástól, maga rá-tartástól, hazasságról, fokfelegyűsegről, agyasságról, nőteleneggről, bujasságról, fajtalanságról, szemtelen tekéntéstől, hunyorgatástól, csokolódástól, ölelgetéstől, tapogatóstól, tánczolásról, szerelem énekről, szemtelen maga viselésről, vendégeskedéstől, rézgeskedéstől, a' fajtalan öltözetről, trágár befzédtről, kurválkodástól, szeplőtítéstől, paráznaasságról, fertelmessegről, erőszak-tételtől, a' természet ellen való bujálkodástól, el-válástól.

348

XX. A' cserélő igasságról: holott, az urasságról, és annak okairól, tudn. az igaz el-foglalástól, örökségről, ajándékról, jutalomról, alkalomról. u.m. az adástól, vévésről, a' bérbe adástól, a' kölcsön-adástól, a' házsonra-adástól, a' zálogról, a' le-tételtől, az életnek jó neméről, a' gazdagságról, a' szegénységről, az Urasságnak meg-oltásáról, a' takarékoslágról, a' hátszalatoslágról, az adakozástól, a' szabados adakozástól, a' szabados kölcsön-adástól, a' gazdálkodástól, az alamisnáról, a' lopástól, vagy orzástól szoros értelemben, a' tolvajlástól, nyomorgatástól, a' huzástól vonástól, a' tékozlástól, a' fősvénysegről.

357

XXI. Az állató vagy igerő bizonyfag-tételnek igasságáról: holott, a' közönféges perlekedéstől, Birótról, Fel-perefről, Al-perefről, Tanútról, Szó-szóllóról, Notáriusról, Prokátorról, hüfsegről, hazuglágról, gúnyolástól, izófia be-

fia beizédrrül, játékrül, hamis dolog el-befél-
lésérül, halgatafrül, alá-íráfokrül, bizonylág-
tetelekrül, adatott ajánló levelekrül, tetteté-
rül, hüfégtelenfégrül, hamis esküvéfrül, eskü-
véfrül, erősfitéfrül.

367

XXII. A' meg-elégedéfrül: holott, a' feleba-
rátunk javán való örömrül, a' gonosz kévan-
lágrül, a' mi magunk mód-nélkül való íze-
retetüinkrül, a' gonosz szemrül, a' más nyo-
morúfágn való vigaflágról, az utolío paran-
csolatnak két-fele való vágafárül, a' törvény-
nek tökéletelen való be nem tölthetésefrül.

374

A' TA-

A' TANETO THEOLOGI- ANAK ELŐ

K Ö N Y V E.

I. RESZ.

*A' Theologianak, avagy az Isten igéjé-
nek természetiről.*

1. **M**I a' Theologia? Olly tudomány,
melly az Istennek tanit élni, Joh. 6.

68. *Uram örök életnek beszéde vag yon nálad.*
Azért mondatik itt a' Theologia örök élet-
nek beszédinek, mert a' ki a' szerint él, annak
örök élete léfzen.

2. A' Theológiát miért mondod tudo-
mánynak? Mert Istentől származott. Efa.
51. y. 4. *A' tudomány én tőlem megyen-ki, nem
embertől, Matth. 16. 17. A' test és a' vér te-
néked azt nem fedezte-fel.*

3. Mire tanit a' Theologia? Istennek
élni, Rom. 6. 11. *Igyekedzetek élni Istennek.*

4. Hát nem jól és bódogul élni tanit-e?
Ugy-is: mert a' ki Istennek él, jól él, a' ki
pedig jól él, bódogul él, az az, idvezül.

5. Mi az Istennek élni? Az Istenben hin-
ni, és

A

ni, és az ő parancsolatit meg-tartani, Eccl. 12. 15. *A' dolognak summája*, az az, az Istennek élni, ez: *az Istent félted*, az az, Istenben hidgy, és az ő parancsolatit meg-tartsad.

6. A' ki Istennek egyszer kezd élni, meg-füjnik-é valaha Istennek élni? Soha sem; Joh. 3. y. 36. *A' ki hiszen a' Fiában, vagy on annak örök élete.*

7. Mellyik részünkkel élünk Istennek? Tulajdon-képpen akaratunkkal; Prov. 4. y. 23. *A' Szív-ből folynak ki az életnek cselekedetei*, az az, az akarat él Istennek, az az, hiszen benne, és cselekefzi az ő parancsolatit. Okai: mert értelmünket, szájunkat, kezünket, lábunkat, 's egyéb tagainkat, akaratumk fordítja az Istennek való életre.

8. Mi végre kell hát a' Theológiát tanulnunk? Nem azért csak hogy az Isten akaratját tudgyuk; hanem hogy azt cselekedgyük-is, az az, hogy benne hidgyünk, néki engedgyünk, ötet dicsőítsük.

9. Tökéletesen tanít-é a' Theologia az Istennek élni, az az, benne hinni, néki engedni? Ugy; noha némelyek úgy hiszik, hogy az Oeconomia, Ethica, Politica, Juridica nélkül nem taníthat-meg elégfőgeesen a' jól élésre; de ezeknek több efsz kell ké-vánunk.

10. A

10. A' Theologia méltó-fágosabb tudomány-é az egyéb tudományoknál? Ugy: mert Istennek élni, az az, benne hinni, néki engedni, idvezülni tanít.

11. Mikor kell hát a' Theologia tanuláshoz kezdenünk? Gyermekegűnk-től fogva, 2 Tim. 3. 15. *Gyermekegedről fogva tudad a' szent írásokat*, mellyek tégedet bölcsé tehetnek az idveffőgre, a' Christus Jესuban való hitnek általa; noha az egyéb tudományoknak tudása után abban jobban épülhetünk.

II. R E S Z.

A' Theológiának részeiről.

1. **H**Any része vagyon a' Theológiának (az Istenről való tudománynak)? Kettő: a' hit, és az engedelmesfőg: az az, az Isten igéjét: a' szent Írást tanuló embernek két tífzte vagyon, tudni-illik, hogy az Istenben hidgyen és az ő parancsolatit meg-tartsa. Így vagyon ez: 1. mert parancsollya az Isten (1) hogy e' két tífztetet vidd végben, Psál. 37. 3. *Bizdál az Istenben, és cselekedgyél jól.* (2) hogy másfél-is e' kettőt vitéf végben, Tit. 3. 8. *Ezeket akarom hogy y erőfítsed, hogy y ig yekezzenek jó cselekedetekkel elől járni, azok a' kik hittek Istennek.* 2. mert az Apostol-is e' két tífztét vitte végben, Act.

A 2

24. 15.

24. 15, 16. *Remétségem vagyon az Istenben, és ebben gyakorlom magamat, hogy botrányozás nélkül való lelki-isméretem legyen, az Abraham-is, Gen. 15. 6. Hitt Abraham az Istennek, és, 17. 1. Fárj én előttem szüntelen, és légy állhatatos. Azért vagyon ez így: mert az Istennek élni, ő benne hinni, és az ő parancsolattját meg-tartani.*

2. Holott Salamon az Istennek felelmet mondgya edgyik tisztünknek, Eccl. 12. 15. *A' dolognak summája ez: az Istent fellyed, és az ő parancsolatit meg-tartsad, miért mondd az Istenben való hitet az ember edgyik tisztinek? Azért, mert Salamon a' felelmen a' hitet érti, Prov. 5. 5. 7. Bizodalmad legyen az Urban tellyes te elméből; fellyed az Urat és távozzál-el a' gonosztól.*

3. Elsőben kell-e az Istenben hinnünk, mint az ő parancsolatit meg-tartanunk? Ugy: mert ez amabból származik, 2 Cor. 1. 24. *Hit által állotok, az az, az Istenben való hitből származik az Isten parancsolatának meg-tartása: és ez ama' nélkül nem kedves Isten előtt, Hebr. 11. 6. A' hit nélkül lehetetlen dolog, hogy valaki Isten előtt kedves legyen.*

4. A' Theologiát, szent Irást tanulónak kellé Metaphysicát és Ethicát tanulni? Nem: mert

mert a' hiendő dolgokról, és a' jó-indulatokról, és a' vétkekről elégfejes-képpen tanít a' Theologia.

III. RESZ.

A' Hitről.

1. **M**I a' hit? A' fivnek Istenben megnyugovása, hogy ő általa minden gonosztól meg-fzabaduljunk, és minden jót meg-nyerjünk, Jer. 17. 7. *Bóldog a' férfin ki bízzen a' Jevorában.*

2. A' hit az akarat munkája-e? Ugy: mert a' hit az (a) Istenben való meg-nyugulásban, (b) hozzá való kegyes indulatban, (c) az ő választásában, meg-fogásában áll, (a) Esa. 10. 20. *Es léssen az időben, hogy az Izraélnek maradéka támaszkodik az Urhoz, az Izraélnek szentibez.* (b) Joh. 3. 5. 33. *A' kibé-vészi az ő bizomyság-tételét, a' valoban el-bitte hogy az Isten igaz legyen,* (c) Joh. 1. 5. 12. *Valakik ötet bé-vörék, ada azoknak ily méltóságot, hogy Istennek fiai lennének, tudni-illik azoknak, a' kik az ő nevében bíznek. Okat mert ezek mind az akarat munkái.*

3. A' hit tehát nem az értelem munkája-e? Nem: mert, noha a' hit az értelem munkája, tudni-illik, az Istentől mondatott dolgoknak (a) tudása, és azoknak (b) hitel-

adása nélkül nem lehet; de mind-által ezek a' hitet nem teszik: mert a' meg-vettettek-is tudgyák a' szent Irást, és hitelt-is adnak annak, az az, azt igaznak tartják; de nincsen hitek, (a) Joh. 17. §. 3. *Ez az örök élet, hogy tegedert eg yedül ismérjenek lenni igaz Istennek.* Igy Elsai. 53. 11. (b) Joh. 3. 33.

4. Kiben kell hinnünk? Az Istenben, 1 Tim. 4. 10. *Remélünk, az az, hiszünk az élő Istenben, ki minden embereknek meg-tartója, kívált-képpen a' hűveknek.*

5. Ki által kell az Istenben hinnünk? A' közben-járó Christus által, 1 Petr. 1. §. 21. *Christus meg-jelentetett érettetek, kik ő általa hisztek Istenben.*

6. Mit kell hinnünk? A' szent Írásban való mondásokat.

7. Miért kell hinnünk ezeket? Az Isten méltóságáért, az az, hűségért, igaz mondóságáért, Joh. 3. 33. *A' ki bé-veszi az ő bizonyfág-tételét, valóba el-hitte hogy az Isten igaz legyen.*

8. Hány-fele a' hit? Két-fele: 1. *emberi*, mellyel a' testiekben igaznak tartunk valamit az ember tanúbizonyfág-tételeért. 2. *isteni*, mellyel a' lelkiekben igaznak tartunk valamit az Isten bizonyfág-tételeért: mellyel egy embernek sem kell hinnünk; mert

Rom.

Rom. 3. 4. *minden ember hazug, és tilalmaztatik, 1 Cor. 2. 5. A' ti hitetek ne álljon emberi bölcsességből.*

9. Hány-képpen vétetik az isteni hit? Vétetik 1. a' keresztyén tudományért, (Gal. 1. 23. *A' ki minket háborgat vala egy időben, mostan hirdeti azt a' hitet, mellyet pusztit vala*) mellyet hiendővé téfzen az Isten jelentése, méltósága, az az, mellyet igaznak tartunk nem az Ecclesia; hanem az Isten mondása és igaz-mondóságáért. 2. a' hitnek munká-jáért, mellyel igaznak tartjuk az Isten mondását; mellyet bennünk a' Szent Lélek ferez, 1 Cor. 12. 3. *Senki nem mondhattya, az az, hiheti a' Jესust Urnak, hanem csak a' Szent Lélek által.*

10. Mellyek a' hitnek munkái? Ezek: 1. *Hinni Isten*, az az, el-hinni hogy vagyon Isten, és el-hinni, hogy az Isten mindenható, igaz, irgalmas, s a' t. Jac. 2. 19. *Híszed, hogy az Isten egy, jól cselekszed: az ördögök-is hiszik, és rettegnek.* 2. *Hinni Istennek*, az az, igaznak tartani Istennek minden befzédét, Gen. 15. §. 6. *Az Abraham bűn az Istennek.* 3. *Hinni Istenben*, mellyel az Istenben megnyugszunk, hozzá ragaszkodunk, támaszkodunk, hogy, mivel ő élet, nekünk-is életünk legyen, Deut. 30. §. 20. *Szereffed a' te*

A 4

Ura

Uradat Istenedet, és ragaszkodjál hozzája; mert ő a' te életed, és a' te életednek hozzáfűlése.

A' hitnek két első munkája köz a' választottaknak a' meg-vettettekkel; de a' harmadik tulajdona a' választottaknak, és *idvezítő, igazító* hitnek mondatik, és *bizodalomnak-is*

11. A' Pápiák közönséges hitelek, melyel igaznak tartják mind azt, a' mit Isten mond, hit-é? Nem: mert az ilyeneknek nem léfzen életek: más-képpen az ördögöknek-is életek lenne, mivel ök-is igaznak tartják azt, a' mit Isten mond, 's a' meg-vettek-is.

12. Hát a' kiváltképpen való hitel, melyel el-híszem, hogy Isten nékem bűneimet meg-bocsátta, és engemet idvezit, hit-é? Nem: mert ez a' hitnek munkája, Rom. 5. 1, 2. *Meg-igazulván hitnek általa, békefűgünk vagyon Istennel, a' mi Urunk Jesus Christusnak általa, kinek általa lett hitben menetelünk a' kegy yeleme-is.* A' hívó embernek ilyen okoskodása vagyon: A' ki Istenben híszem, annak bűne meg-bocsáttatik, és idvezül: De én Istenben híszek: Azért bűnöm meg-bocsáttatik, és idvezülök. Ebben az okoskodásban a' fel-tétel közönséges hitel; a' fel-vétel hit; a' bé-rekefűtés kivált-képpen való hitel. Oka a' miért sem a' közönséges,

sem

sem a' kivált-képpen való hitel nem hit, ez; mert sem amaz, sem emez nem edgyesit az Istennel.

13. Miért tartatik hát a' közönséges hitel, mint a' Péter-é, Matth. 16. 16. Nathanael-é, Joh. 1. 50. Márhá-é, Joh. 11. 25, 26. hitnek, 's a' kivált-képpen való a' Catechesisben? Azért: mert amaz oka a' hitnek: e' pedig gyümölcse, a' mint a' meg-írt okoskodásban látod: a' hol a' fel-tétel oka a' fel-vételnek; a' fel-vétel ísmét oka a' bé-rekefűtésnek.

14. Hány-féle a' bizodalom? Két-féle: 1. a' hit-é, melyel a' jelen való Istent meg-fogjuk. 2. a' reménységé, melyel az Istent várjuk.

15. A' hit lehet-é rész szerint az akarat, rész szerint az értelem munkája? Nem: mert (a' mint mondam) nem rész szerint az értelem, rész szerint az akarat munkáiból; hanem csak az akarat munkáiból áll.

IV. RESZ.

Az Istenről és az ő állattyról.

1. A' Isten a' mint magában vagyon, meg-ismértethetik-e valakitől? Senkitől sem, hanem csak magától, 1 Tim. 6. 16. *Az Istent az emberek közül senki nem látta, nem-is láthatta.*

2. Az

2. Az Istent, a' mint magát az írásban kijelentette, meg-ismérhetjük-e? Ugy; de csak hátúlról, nem színről színre, az az, homályoson, nem világoson, Exod. 33. 23. *Hátúl meg-lát sz engemet; de az én orcámat nem láthatod.*

3. Világosan nem ismerhetjük-meg az Istent ez életben? Nem: Exod. 33. 20. *Nem látható az én orcámat; mert nem láthat engemet egy ember-is élvén.*

4. Az Isten homályoson való meg-ismérése elégseges nekünk az Istennek való jól élésre, az az, az Istenben való hívésre, és az ő parancsolatinak meg-tartására? Ugy, Deut. 29. 1. 29. *A' ki nyilatkoztatott dolgok miénk, és a' mi fiaink é mind örökké; hogy e' törvénnek minden igéit be-teljesítsük.*

5. Mitsoda az, a' mit homályoson az Istenről az Írásból tudhatunk? Az ő elégsege, és cselekedése, Rom. 4. 21. *Mindenesztől el-bítem, hogy ő a' mit igért vala, elégseges volna rá, hogy meg-cselekedné.* Szükséges-e nekünk az Isten elégsegenek, és cselekedésegenek tudása? Igen-is: mert e' kettőért hívünk mi az Isten ígéretinek: e' kettővel vigasztaljuk magunkat minden keferülésünkben: e' kettő indít minket az Isten tiszteletire: e' kettőből tudjuk-meg mellyik az igaz

az igaz vallás, tudni-illik az, mellyben az emberek az Istent mindenre elégsegesnek, és mindeneknek cselekedőjének hiszik.

6. Mi az Istennek elégsege? Mellyel ő néki magában, magának, s nekünk-is elege vagyoni, Gen. 17. 1. *En vag yok a' mindenre elégseges Isten.*

7. Miében vagyoni az Istennek ez az elégsege? Az ő állattyaiban és személyében.

8. Mi az Isten állattya? Mellyel ő tellyesfeggel első állat, az az, magán való, az az, sem mástól, sem másból, sem más által, sem másért való, és így változhatatlan, Efa. 44. 1. *En vag yok az első és az utolsó, Jac. 1. 1. 17. A' világosságnak attyanál nincsen változás.*

9. Az Istennek állattyaát egy tulajdonfaggal elégseges-képpen ki-fejezhetjük-e? Nem, hanem fokakkal kell ki-fejeznünk, úgy-mint igaffággal, irgalmassággal, s a' t.

10. Mik az Istenben azok a' tulajdonfagok? Az ő edgyetlen egy állattya: mivel az ő állattya az ő igaffága, mellyel igaz; és az ő irgalmassága, mellyel irgalmas, s a' t.

KERDED: (1) Hány-felék az isteni tulajdonfagok? Két-felék, az Istent az egyebektől meg-külömböztetők, vagy közölhetetlenek, mint az ő egysege, végbetelensége, meg-mérhetetlensége, meg-foghatatlansága, min-

mindenütt jelen-léte, örökké valósága; és a' mellyek által munkálkodik, vagy közök, mint az ő értelme, akarattya, és ezeknek virtuusi, tudni-illik, bölcsessége, szentsége, igazsága és irgalmassága.

(2) Hány-képpen mondatnak az isteni tulajdonfágok az Istenről? Két-képpen: 1. el-vonattatván az ő állattjától, mint az Isten igazság. 2. az Isten állattjátával öfzve fogat-tatván, mint az Isten igaz.

(3) A' kőz isteni tulajdonfágok hogy tulajdonittatnak az Istennek és a' teremtettt állatoknak? A' dologra nézve előfzör az Istennek tulajdonittatnak; de a' nevezetre nézve a' teremtettt állatoknak előfzör. Előfzör azért a' dologra nézve az Isten igaz; de a' névre nézve a' teremtettt állat mondatik előfzör igaznak.

(4) Az Istennek tulajdonfági egyarányúak-é? Az isteni tulajdonfágok az Istenre nézve egyarányuak, az az, azoknak edgyike a' másíknál nem nagyobb, mint az Isten irgalmassága nem nagyobb az ő igazságánál; noha reánk nézve nem egyarányuak, mint az Isten irgalmassága nagyobb az ő igazságánál; mivel amaz ezeriziglen, de ez harmad iziglen való.

(5) Az Isten tulajdonfági egymással nem ellen-

ellenkeznek, hanem igen meg-edgyeznek-é? Ugy: mint az Isten irgalmassága nem ellenkezik az ő igazságával.

(6) Mik az isteni tulajdonfágok? Az Istennek mint-egy tőkélteffégei. A' teremtettt állatokat néző tekintetek tehát, mint a' *teremtés, gondviselés, és az isteni személyeket nézők, mint a' szülés, születés, származás, tulajdonfági-é az Istennek? Nem; mert amazok a' teremtettt állatokat, ezek pedig az isteni személyeket teszík tőkélteffékké, tellyeffékké, nem az Isten.*

(7) Az isteni tulajdonfágok mimódon vadnak az Istenben? Nem lehető's tehető-képpen, mint a' meleg vagy on a' borban; hanem vólta-képpen-is, mint a' tűzben a' meleg; jollehet nem olyan módon, mint a' minéműségek a' teremtettt állatokban.

(8) Az isteni tulajdonfágok az Istennek állattját állattják-é? Nem, hanem azt csak minéművé teszík: Azért a' lélek, állat, létel, állás, isteni tulajdonfágok-é? Nem: mert ezekből áll az Isten állattja.

(9) Az isteni tulajdonfágok mimódon különböznek az Isten állattjától, és egymás közt? Nem csak a' mi okoskodáfunkra; hanem magokra nézve-is; úgy hogy a' különbözés fundámentoma Istenben légyen;

(A)

mert

mert látjuk, hogy az Isten állattya mint-egy alája-vettetett dolog, az ő tulajdonfái pedig mint-egy hozzá adattatott dolgok. Ímé, látjuk, hogy az Isten értelemhez, akathoz, böcsességhez, szentséghez 's a' t. hasonló dolgokat cselekezik.

(10) A' közölhetetlen tulajdonfágok, a' mindenhatóság, meg-méríkelhetetlenség, örökké - valóság, 's a' t. tellyességgel közölhetetlenek-é? Ugy: mert az ő mivóltokban olly dolgot foglalnak-bé, melly az Isteni állatnak tulajdona.

(11) A' közölhetô tulajdonfágok, az igazság, irgalmaság, mimódon illenek a' teremtetett állatoknak? Nem szintén ugy mint az Istennek; hanem némi-némü képpen; jóllehet nem-is szintén nevekre nézve csak, az az, az irgalmaság ugy tulajdonittatik az Istennek, hogy ő azon irgalmaság légyen, de nekünk ugy, hogy az ő irgalmaságának bennünk csak homályos nyomdoka légyen, mind-azon-által ugyan nem csak nével vagyunk irgalmasok, hanem volta-képpen-is.

11. Az Istennek tulajdonfái mit adnak elönkben? Mi az Isten, és ki.

12. Mi az Isten? (a) Magától élő (b) lélek, (a) Joh. 5. 26. *Az Atyának magában élet van,* (b) Joh. 4. 24. *Az Isten lélek.* Kérded.

(1) Mi

(1) Miért mondd az Istent léleknek? 1. Mert ő nem test. 2. Hasonlatossággal; mert a' lelki állatoknak természet; ertek jobban ki-fejezik a' Isten természetét, mint a' testi dolgok.

(2) Miért mondatik az Isten élőnek? Mert 1. az Isten magától munkálkodik, arra senkitől nem indittatván. 2. az Isten élő munkálkodása, az ő állattya. 3. az Isten egyéb élő állatoknak lételének, és élő munkálkodásának kút feje, Act. 17. 25. 28. *Az Isten ad mindeneknek életet, lehelletet, és mindeneket. ő általa élünk, mozgunk, és vagyunk.*

(3) Miért mondatik az Isten magától élőnek? Mert senkitől semmiben nem véssen lételt avagy életet.

13. Micsoda tulajdonfágok magyarázzák-meg ki légyen az Isten? Azok, a' melyek által minden állatoktól meg - költömböztetik.

14. Mit mutatnak ezek a' tulajdonfágok? Mennyi az Isten, és minémü.

15. Mennyi az Isten? 1. Egy, mert meg-öszohatatlan, Deut. 6. 4. *Hallyad Izrael a mi Urunk Istenünk egy yetlen egy.* 2. Véghetetlen, mert meg-határozhatatlan állattya vagon, Pf. 139. 8. *Uram, ha a' mennyégben mennek-is ott vagy, ha a' koporsóban vetem-is ágya-*

(A 2)

mat,

mat, ott-is jelen vagy. 3. Meg-mérhetetlen; mert meg-mérhetetlén állatya vagyó, 1 Reg. 8. 27. *Imé az ég, és az egeknek egei bé-nem foghatnak tégedet.* 4. Meg-foghatatlan, mert senki környül nem veheti ötöt, 1 Reg. 8. 27. 5. Mindenütt jelen való, mert nincsen semmi a' honnan ki-rekefztetnék, sem a' hová bé-rekefzterhetnék, 1 Reg. 8. 27. 6. Örökké való, mert sem kezdete, sem végezete nincsen, 1 Tim. 1. 17. *Az örökké való Királynak tisztesség és dicsőség.*

16. Micsoda tulajdonfágok mutattyák meg minémű az Isten? Azok, a' mellyek által munkálkodik.

17. Ezek a' tulajdonfágok miknek gondoltatnak? Tehetségeknél, és ezeknek virtuusinak, jó-indúlatinak.

18. Mellyek a' tehetségek? Az értelem, az akarat.

19. Mennyi az Isten értelme? 1. Magán való, az az, nem másbol való, Hebr. 4. 13. *Mindenek meztelenek az Isten szemei előtt.* 2. Változhatatlan, mert 1. egy dolgot nem más képpen, és nem inkább tud mint mást. 2. egy dolgot nem inkább tudott az előtt, mint most, vagy most, mint az előtt, Act. 15. 18. *Tudgya az Isten öröktől fogva minden ő cselekedetét.* 3. Örökké való, mert nem kezd nem-is

nem-is szűnik-meg valamit tudni, Act. 15. 18. 4. Véghetetlen, mert minden tudható dolgokat tud:innen minden-tudónak mondatik, Job. 11. 8. 9. *Az Isten bölcsesége magasabb az egeknel, hosszabb a' földnél, szélesebb a' tengerül.*

20. Mennyi az Isten akarattya? 1. Magán való, az az, nem sok részekből álló, és egy-nyetlen egy. 2. Változhatatlan, mert azon egy dolgot mindenkor, és egy módon akar, Pl. 33. 11. *A' Jehovánek tanácsa mind örökké meg-marad.* 3. Örökké való, mert nem kezdi akarni, a' mit az előtt nem akart, nem-is szűnik-meg akarni, a' mit az előtt akart, Mal. 3. 6. *En Jehova meg nem változom.* 4. Véghetetlen külső-képpen, de nem belső-képpen, mert meg-határozott az Isten végezése által: innen nem mondathatik minden-akaronak.

21. Mit kell itilni az indulatok, mint a' szeretet, gyűlölség felől, mellyeket az Irás az Isten akarattyanak tulajdonit? Azok vag' az ő akarattyanak cselekedetét jelentik, vagy csak ábrázolás-képpen illenek ő reá.

22. Mik a' jó indulatok? Az Isten értelmének és akarattyanak tökéletességi, minémű a' bölcseség, a' szentiség s' a' többi.

23. Az olyan jó indulatok, mellyek az ember-

emberben a' bűn örivel lefznek, minémű az alázatosság, szüzesség, szemérem, s a' többi. az Istenhez illeneké? Semmi képpen nem.

24. Mind ezekből a' tulajdonágokból micsoda tökéletessége jö - ki az Istennek? Az, mellyel *bóldognak* mondatik, 1 Tim. 1. 5. 11. *A' józan tudomány vagyon a' bóldog Istennek Evangelioma szerént.*

V. RESZ.

Az Istennek személyéről.

1. **M**I az Istennek személye? Amaz egyetlen egy állat, a' mint az ő személybéli tulajdonágival együtt gődoltatik

2. A' személyek különbözneké az állattól? Ugy: mert a' személyek együtt gondoltatnak az állattal; de az állat a' személyektől külön gondoltatik.

3. A' személyek különbözneké egy máftól? Igen-is. Mivel? Egy máft néző tulajdonágokkal, minémű szűlni, szűletni, származni.

4. Ezek az egy máft néző tulajdonágok miért tészik az Istenben a' személyeket? Mert ezek az Istennek ofzolható vagy mindenik személlyel közölhető állattyát, ofzolhatatlanná, vagy mindenik személynek tulajdonává tészik.

5. Hány-

5. Hány-félék azok a' személyek? Vagy ihlők, mint az Atya, és a' Fiú; vagy ihlet, mint az Sz. Lélek.

6. Mitsoda az Atyának tulajdonága? A' szűlés, Pál. 2. 5. 7. *En Fiam vagy te, én ma szűltelek tégedet.*

7. Mitsoda a' Fiúnak tulajdonága? Szűletetni, az az, az Atyától úgy származni, hogy ő vélle azon egy állattyá, és ő hozzá mindenestől fogva hasonlatos légyen, Heb. 1. 5. 3. *A' Fiú az Atya dicsőségének fényessége, és az ő személyének ki-met szet béklyege.*

8. Mitsoda az Sz. Lélek tulajdonága? Az Atyától és a' Fiutól ihletni, az az, ki-bocsátatni, és származni, Joh. 15. 26. *Ki én bocsátok néktek az Atyától, az igazságnak lelket, ki az Atyától származik.*

9. Külömböz-e a' Fiú szűletése az Sz. Lélek származásától? Ugy: a' Fiú szűletik egyedül az Atyától; de a' Sz. Lélek származik az Atyától és a' Fiutól.

10. Hány személyek vadnak tehát az egy Istenben? Három, t. i. az Atya, és a' Fiú, és a' Sz. Lélek. Mert (1) az egy Istennek tulajdó neve tulajdonittatik [1] az Atyának. [2] a' Fiúnak, ki mondatik 1. Jehovának, Jer. 23. 6. *A' Jehova a' mi igazságunk.* 2. Istennek, Joh. 1. 2. *Az Ige Isten vala,* Rom. 6. 5. *A'*

(A) 4

Ckri-

Christus mindenek felett örökké áldandó Isten.

3. Urak Urának, és Királyok Királyának, Apoc. 17. 14. *A' bárány Urának Ura, és Királyoknak Királya.* [3] *A' Sz. Léleknek, ki-is neveztetik I. Istenek, Act. 5. 3, 4. Anania, miért foglalta-el a' Sátán a' te szívemet, hogy hazudnál a' Sz. Lélek ellen, nem embernek hazudtál, hanem Istenek.* 2. Jehovának, Act. 28. 26. *Jól szökött az Istenek lelke az Esaiás Proféta által a' mi Atyáinknak, Efa. 6. Hallám a' Jehovának szavát.*

(2) Az Istennek tulajdonfági tulajdonítottatnak [1] az Atyának. [2] a' Fiúnak, mint 1. a' mindenhatóság, Efa. 9. 6. *Minekünk egy gyermek születik, kinek nevét nevezi erős hatalmas Istennek.* 2. minden-tudóság, Joh. 2. 25. *Eö tud ya mi volna az emberben.* 3. mindenvalóság, Joh. 3. 13. *Az embernek fia az égben vagyon.* 4. örökké valóság, Joh. 8. 58. *Minék-előtte Abraham volna, én voltam.* [3] a' Sz. Léleknek, mint 1. a' mindenütt valóság, Pf. 139. 7. *Hová futnék a' te Lelked előtt.* 2. minden-tudóság, 1 Cor. 2. 10. *A' Lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységét is.*

(3) Az Istennek tulajdon munkái tulajdonítottatnak [1] az Atyának. [2] a' Fiúnak, mint 1. az el-választás, Matth. 24. 31. *Az embernek fia el-küldi az ő Angyalit, és őszve gyűjti az ő választottit a' négy szelekről.*

2. a'

2. a' teremtes, Joh. 1. 3. *Mindenek ez által teremtettek, és ő nála nélkül semmi nem teremtetett, valami teremtetett.* 3. a' meg-tartás, és az igazgatás, Hebr. 1. 3. *Ki mindeneket táplál, amaz ő hatalmas beszédével.* 4. a' csuda-tételeknek hatalma, Act. 4. 10. *Názárethbéli Jézus Christus neve által áll e' ti előttetek ez ép-ségben.* 5. az egy házi főigálatnak rendelése, küldése, és meg-áldása, Eph. 4. 8. 11. *A' Kristus fel-menvén a' magasságban, ada ajándékokat az embereknek. Adott némelyeket Apostolokat; némelyeket Evangélistákat; némelyeket pedig Páfstorokat és Doctrokat.* 6. a' fel-támadás, Joh. 6. 5. 54. *En fel-támasztom azt az utolsó napon.* [3] *A' Sz. Léleknek, mint 1. az Istennek örökké való tanácsa, Efa. 40. 13. Kitsoda igazgatta az Urnak lelkét, és ki adott neki tanácsot? 2. teremtes, Pf. 33. 6. Az Urnak beszéde által lettenek az egek, és az ő szájának lelkével minden ő sereget.* 3. a' meg-tartás és az igazgatás, Gen. 1. 2. *A' Lélek táplálja vala a' vizeket.* 4. a' csuda-tételnek hatalma, Act. 2. 4. *Kezdenek szólni nyelvekkel, a' mint a' lélek ad vala nekik szólni.* 5. az egy-házi főigálatnak rendelése, küldése, és meg-áldása, Act. 20. 28. *A' Sz. Lélek titeket vigyázókká tett.* 6. a' fel-támadás, Rom. 8. 11. *Meg-eleveníti a' ti balandó testeteket, a' ti bennetek lakozó lelke által.*

(A) 5

(4) Az

(4) Az isteni tisztesség és tisztelgetulajdonittatik közönsegeesen az Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek, Matth. 28. 18. *El-mennén tanításokat minden népeknek, meg-kerejsztelevén őket Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében,* 2 Cor. 13. 13. *Az Ur Jézus Christusnak kegyelme, az Atya Isten szerelme, és a Sz. Léleknek veletek való közösülése, légyen minnyájan veletek;* kiváltképpen pedig [1] A' Fiúnak, Hebr. 1. 6. *Imádják őtet Istennek minden Angyali,* Apoc. 21. 22. *A minden-batő Ur Isten annak temploma, és a bárány.* [2] a' Sz. Léleknek, Apoc. 2. 29. *A' kinek vagyon füle, hallja mint mond a' lélek a' gyülekezetnek,* 1 Cor. 3. 16. *Ti az Istennek templomi vattok, és az Isten lelke lakozik bennetek.*

(5) Az isteni méltóság és felség tulajdonittatik 1. az Atyának. 2. a' Fiúnak, 1 Cor. 2. 8. *Ha tudták volna, a' dicsőségnek Urát, soha meg nem feszítették volna,* 1 Petr. 3. 16. 3. a' Szent Léleknek, 1 Petr. 4. 14. *Ha szédalommal illetnek titeket a' Christus neveért, bódogok vadtok, mert a' dicsőségnek lelke ti rajtatok meg-nyugoszik,* 2 Petr. 1. 5. 21.

11. A' Sz. Lélek személy-é? Ugy: mert a' rólla elő hozott szent Írásbéli bizonyságok néki életet, értelmet, akaratot, hatalmat, és személyhez illendő cselekedeteket tulajdonitnak.

12. A'

12. A' Sz. Lélek külömböző személy-é az Atyától és a' Fiútól? Ugy: mert mondatik másnak, küldetetnek, jövőnek az Atyától és a' Fiútól, Joh. 14. 26. *Ama' vigasztaló Sz. Lélek, kit az én Atyám az én nevemben elbocsát, meg-tanít titeket mindenekre.*

13. A' mi Istenünk, a' kiből mi hiszünk, minden módon elégfejes-é a' mi idveffegyünk meg-adására? Ugy: mert ő Atya, Fiú, Szent Lélek: mivel minden szzeretet, kegyelem, és azoknak közlése, mellyek a' jól élésre tartoznak, az Atyától, Fiútól és a' Sz. Lélekről származnak, 1 Cor. 13. 13. *Az Ur Jézus Christusnak kegyelme, az Atya Isten szerelme, és a' Szent Léleknek veletek való közösülése, légyen minnyájan veletek.*

VI. R E S Z.

Az Istennek cselekedőfégéről.

1. **M**I az Istennek cselekedőfége? Mellyel mindenben mindeneket munkálkodik.

KERDÉS: (1) Ki a' minden cselekedő? Az Isten, Rom. 11. 36. *Eő róla, ő általa, és ő benne vadtak mindenek.*

(2) Mit cselekedik az Isten? Mindeneket, Eph. 1. 11. *Ki mindeneket cselekefszik.*

(3) Hány-féle dolgot cselekefszik az Isten? Ket-félet: jót és gonoszt, Lament. 3. 5. 37.

Avagy

Avagy nem a' felsőges Istennek szájából jöb - ki minden jó és gonosz. Ugy; de minémü gonofzt cselekefzik az Isten? Nem a' bűnnek gonofzfizát, Pál. 5. 6. Gyűlölsz minden gonofsz cselekedőket; hanem a' bűntetéseinek gonofzfizát, Amos. 3. 6. Avagy léfzen-e a' vadrosban oly gonofsz, melyet az Ur nem szerzene?

2. Miére tartozik az Istennek a' cselekedőfeg? Az ő állattýára és személlýére.

KERDED: (1) Az Isten mindentehe-tősege (mindenhatófága) nem az ő elégfegére tartozik-e? Az Isten mindenhatófága nem munkálkodó; vagy munkálkodó. Az Isten nem munkálkodó mindenhatófága az ő elégfegére tartozik, és elöl-veszi az ő értelmét és akarattýát, melyek az ő munkálkodó tulajdonfái, mely meg-tetfzik a' 6. és 16. Kérdésekből: erről az Isten nem munkálkodó mindenhatófágáról szól az Apostol, Rom. 11. ý. 23. *Az Isten ísmét bé-ölthattýa azokat, az az, az Isten a' Sidófágot hatalmas, az az, elégfeges, el-hinni; de nem cselekefzi. De, az Isten munkálkodó mindenhatófága az ő cselekedetire, munkálkodására tartozik, és követi az ő értelmét, és akarat-týát: erről az Isten mindenhatófágáról szól Dávid, Pál. 115. ý. 3. A' mi Istenünk, a' mi tetfzik, (hatalmasson) meg-cselekefzi.*

(2) Mi-

(2) Mitsodák tartoznak tehát az Isten munkálkodására? Hogy a' meg-cselekedendő dolog 1. tölle meg-lehesen. 2. hogy azt tudgya. 3. hogy azt akarja. 4. hogy azt hatalmasan meg-cselekedgye.

(3) Külömbözé vólta-képpen az Isten munkálkodó akarattýa az ő munkálkodó mindenhatófágtól? Nem: mert amaz, ez, Rom. 9. 19. *Az ő akarattýának, az az, hatalmának, ki áll ellene?* és ez; amaz, Apoc. 4. 11. *A' te akaratod, az az, hatalmad, által vadnak. Ez amabból szárma-zik, mint imez hitnek okoskodásából meg-tetfzik, Matth. 8. ý. 2, 3. Uram, ha akarsz, megtisztíthatfz: De akarom, hogy tisztulj meg: Azért hatalmasan meg-tisztítalak.* Valamit akar tehát az Isté cselekedni, meg-cselekefji; az ő mindenhatófága által: Ugy, Eph. 1. 19. *Hogy tudhassátok mi lég yen, az ő hatalmaságának méltóságos nagysága, az ő hatalmas erejének hathatófága szerint.*

3. Mitsoda az a' cselekedőfeg, mely az Isten állattýára tartozik? A' mindenhatófag.

4. Mi az Isten mindenhatófága? Mellyel ő valamit akar, vagy akarhat, meg-cselekedheti, 2. Chron. 20. 6. *Uram a' te kezdedben az erőfeg, és a' hatalom, és senki nincsen a' ki ellene állhatna.*

5. Mit tehet az Isten? A' lehetséges dolgokat, az az, a' mit akar, vagy akarhat.

6. Mitsoda tehát a' lehetséges, és a' lehetetlen dolog az Istennek? Nem az tulajdon-képpen, a' mely magában lehet, vagy nem lehet; hanem az, a' mely az Istentől lehet, vagy nem lehet. Lehetséges azért Istennek minden jó, mert azt ő meg-

meg-

meg-cselekedheti, s akarhattya; de a' biin-tétel, meg-halás, maga meg-tagadása, és az ellen-mondó dolog nem lehetséges; mert azt nem akarhattya, és nem cselekedheti; de nem az ő erejének nem léte, hanem bőfoge miat, mivel ha azokat cselekedné, nem erős, hatalmas, hanem erőtlen volna.

7. Hány-fele az Istennek mindenhatósága? Két-fele: rend-kivül, vagy rend szerint való.

8. Mi az Istennek rend-kivül való mindenhatósága? Mellyel minden akarható dolgot meg-cselekedhetik, ha szintén azt soha nem akarja, és meg nem cselekeszi-is, Matth. 3. 9. *Az Isten a' kövekből támaszthat fiakat Abrahamnak.*

9. Mi az Istennek rend-szerint való mindenhatósága? Mellyel minden akart dolgot meg-cselekedhetik, és meg-is cselekeszik, Pál. 135. 6. *Mindeneket, valamiket akar a' Jekova, cselekeszik mennyégben és a' földön.*

10. Mitsoda az a' cselekedőség, melly az Isten személyre tartozik? 1. Az edgyütt munkálkodás. 2. A' cselekedetnek meg-külömböztetett módgya.

11. Mi az edgyütt munkálkodás? Mellyel a' személyek egy dolgot edgyütt cselekesznek, Joh. 5. 17. 19. *Az en Atyám mind ez ideig munkálkodik, én-is munkálkodom. Valamint ő cselekeszik, ugyan azont hasonlóképpen a' fiú-is cselekeszi.* Joh. 16. 8. 13. 14. *Amá Lélek nem száll magától, hanem a' mellyeket hall, azokat jelenti-meg nektek, az enyimből vészti a' mit nektek jelent.* Oka: mert noha a' belső és személyi, munkák, tudn. a' szülés, a' születés, a' származás tulajdoni legyenek a' személyeknek; de mindazonáltal a' külső és al-

lati

lati munkák, tudn. a' teremtés, gondviselés, meg-váltás, 'sa' t. közök a' személyekkel.

12. Mi a' cselekedetnek meg-külömböztetett módgya? Mellyel mindenik személy munkálkodik a' maga eredeti szerint.

13. Miben vagyon a' meg-külömböztetett mód? Réfz' szerint a' cselekedetnek rendiben, réfz' szerint a' cselekedetnek végében.

14. A' rendre nézve miképpen munkálkodnak a' három személyek? Az Atya munkálkodik magától, a' Fiú és a' Sz. Lélek által: A' Fiú munkálkodik az Atyától a' Sz. Lélek által: A' Sz. Lélek munkálkodik az Atyától és a' Fiútól maga által. Ennek a' munkálkodásnak rendinek ez az oka; mert az Atya magától vagyon, a' Fiú az Atyától, a' Sz. Lélek az Atyától és a' Fiútól.

15. A' cselekedetnek végére nézve mimódon száll az Irás? Azt a' munkát, mellyben edgyik személynék cselekedeti, vagy cselekedetinek módgya inkább ki-tetizik, kiváltképpen annak-is tulajdonitja: mint a' teremést az Atyának, a' meg-váltást, testesülést a' Fiúnak, a' meg-fjentesülést a' Sz. Léleknek. Mondgya azért az Irás (1) az Atyát teremőnek, holott a' Fiú és a' Sz. Lélek-is teremő, mert a' teremést az Atya, a' Fiú és a' Sz. Lélek által vitte végben, Pál. 33. 6. *Az Urnak beszéde által lőttének az egek: és az ő szájának lelkevel minden ő seregei.* (2) a' Fiút meg-váltónak, mert a' meg-váltást a' Fiú vitte végben az Atya akarattyaól a' Szent Lélek által. (3) a' Sz. Lelket meg-fjenteslőnek, mert a' meg-fjentesülést végben viitzi a' Szent Lélek, az Atya és a' Fiú akarattyaól.

VII.

VII. R E S Z.

Az Istennek végezéseéről.

1. **M**itsoda az Isten cselekedettségének módgya? Az ő végezése.

2. Mi az Isten végezése? Az ő meg-határozott sententiaja minden dolgoknak, az ő mindenhatósága által, és az ő tanácsa szerint való meg-cselekedésekről, Eph. 1. 11. *Ki mindeneket cselekeszik az ő akaratjának tanácsa szerint.*

3. Mitsoda tulajdonfényű tetszenék ki Istennek az ő végezésében? Ki-tetszik 1. Alhatósága, mert az ő végezése meg-áll mindenkor változás nélkül, Prov. 19. 21. *Sok gondolatok vadnak mindennek elméjében, de csak a' Jehova tanácsa áll-meg.* 2. Igassága, mert csak azt szóllya, a' mit el-végezett, Rom. 3. 4. *Lég yen az Isten igaz, minden ember pedig hazug.* 3. Hüfge, mert végben vílzi a' mint el-végezett, és a' mint el-végezte, Efa. 46. 10. *Az én tanácsom meg-áll, és minden akaratomat véghez víszem.*

4. Mennyi az Isten dékrétoma? Eörökké való, 1. Cor. 2. 7. *Szólyuk az Istennek titkos bölcseségét, melyet Isten el-rendelt vala a' világ előtt.*

5. Mitsoda tartozik az Isten végezésére? Az ő tanácsa, Act. 4. 27, 28. *Egyben gyűltenek a' te szent Fiad ellen, Herodes, Pilátus, hogy a' azokat véghez vígyék, melyeket a' te kezde, és tanácsod végezett volt, hogy y lemnének.*

6. Mi az Isten tanácsa? Mint egy tudakozása a' felől, mimódon vigye leg-jobban végben azt, a' mit már az ő értelme és akaratja el-végezett.

7. Hány,

7. Hány dolog kívántatik ennek a' tanácsnak tökéletességére? Három. 1. A' fel-tött vég. 2. a' dolognak az elmében való bé-foglalása. 3. Az akaratnak tetszése.

8. Micsoda ennek a' tanácsnak vége? Az Isten dicsősége, az az, az Istennek az a' tökéletessége, mely az ő munkáiban tetszik ki, Eph. 1. 6. *Az Atya válastott minket az ő dicsőséges kegyelmességének dicsiretíre.*

9. Micsoda a' dolognak az elmében való bé-foglalása? Mellyel Isten a' leendő dolgokrtak képét elméjében foglallya, hogy az által azokat tudgya és a' sferént cselekedgye, Hebr. 11. 3. *Hit által értjük, hogy teremtetett e' világ Istennek beszéde által, hogy a' láthatatlanokból, láthatók lennének.*

10. Mi az Istenben leendő dolgoknak képe? Az Istennek állattya, midon ő aze ugy gondollya, a' mint a' teremtet állatokban valamenyire ki-ábrázoltathatik, az az, magok a' teremtet állatok, a' menyiben az Isten elméjében meg-gondoltnak, a' magokban lévő természetnek képek.

11. Hány képpen gondolatnak a' dolgoknak Isten elméjében való képek? Kétképpen: 1. A' menyiben meg-előzik az Isten végezését, és azt jelentik, hogy a' dolgok meg-lehetnek 2. A' menyiben az I-

B

Isten

Isten végezését követik, és azt jelentik, hogy a' dolgok meg-lef-nek.

12. Innen hány féle az Isten tudománya? Két féle; magán valo értelemnek, vagy látáfnak tudománya, az az, termézfeti; vagy szabados tudomány.

13. Mi a' termézfeti tudomány? Mellyel az Isten minden-némü lehetőleges dolgokat tökéleteffen tud.

14. Mi a' szabados tudomány? Mellyel az Isten minden-némü meg-leendő dolgokat tökéleteffen tud.

15. Mi az Istennek tetzféfe? Az ő akarattjának oly munkája, mellyel szabadosan és hathatofon végez mindennémü dolgokrol.

16. Minémü az Istennek ez a' tetzféfe, akarattja? 1. Szabados, mert a' mit ezzel akar, nem akarja azt termézfeti szükfégből, mint a' szülést, születést, származást; hanem tanácsból, mint a' teremést, gondviselet, meg-váltást. 2. Leg szabadosabb, mert nem füg más akarattjától, mint az Angyalok, és az emberek akarattja. 3. Hathato, mert a' mit akar, idővel véghez vízi, Pál. 115. 3. *A mi Istenünk, valami néki tetfzik, meg-cselekezi.* 4. Minden-némü dolgokrol végezö, úgy hogy annélkül foha semmi se nagy,

se nagy, se kicsiny, ne légyen. 5. Ellene állhatatlan, mert azt azoknak végben vitelében, melyeket akar, foha semmi meg nem gátolhattya, Róm. 9. 19. *Az ő akarattjának, kicsoda állhat ellene.*

17. Hány féle az Isten tetzféfe, végezö akarattja? Két féle: rész szerint el-rejtett, és rész szerint meg-jelentett, Deut. 29. 29. *A' tiitek a' mi Urunknál Istenünknel vadnak: a' ki nyilatkoztattott dolgok miéink, és a' mi fiainké, hogy a' törvénynek minden igéjét bé-telleyítsük.*

18. Hány jelek által jelentette-meg rész szerint Isten az ő akarattját? öt jegyek által: úgy-mint a' parancsolat, a' tilalom, a' meg-engedés, az igiret, a' bé-telleyítés által.

19. Ezekből az öt jegyekből áll az egész szent Irás? Ugy: mert a' szent irás jegynek akarattjának, vagy inkább Isten akarattjának jegyének hivatatik.

VIII. RESZ.

A Teremtésről.

1. **H**Any féle az Isten cselekedősege munkálkodása? Két féle: vagy teremés, vagy gondviseles.

2. Mi a' teremés? Az Istennek olly munkálkodása, melly (a) é világot (b)

A 2

min-

mindenestől fogva (c) femmiből (d) igen jóvá csinálá teremté (a) Colof. 1. 16. *ő által teremtetek mindének, melyek az égben vannak, és melyek a földön, láthatók és láthatatlanok,* (b) Apoc. 4. 11. *Méltó vagy Uram ki végy dicsőséget, mert te teremtetted mindeneket* (c) Hebr. 11. v. 3. *Hit által értjük hogy teremtetett e világ, Istennek beszéde által, hogy a láthatatlanokból láthatok lennének,* (d) Gen. 4. 31. *Isten valamit teremtetett vala, igen jó vala.*

2. Mi a' teremtetett állatok jósága? Az, az illendőség, mellyel alkalmatosok arra a' végre, a' melyre szolgálnak.

3. Hány féle ez a' haszon? Ket féle: refz szerint valo, vagy közöfeges.

4. Mi a' refz szerint valo? A' melyre valamely dolog csak maga rendeltetett, Pál. 104. 15. *Az Isten borral meg-vidámittya az ember szívét.*

5. Mi a' közöfeges? Egy dolognak a' másokkal (a) a' közöfeges jora (b) és az Isten dicsőségére valo rendeltetése, (a) Pál. 104. v. 9. *Határt vetettél a' vizeknek, melyet által nem bágna, és vízszin nem térnek a' földnek elboritására,* (b) Pál. 148. 1. 2. 3. *Dicséjétek az Urat Angyalok, nap, hold, csillagok.*

6. Hány

6. Hány féle a' teremtés? Két féle. Közben vetés nélkül, vagy közben vetés által valo.

7. Mi a' közben vetés nélkül valo teremtés? Mellyel Isten némely dolgokat femmiből teremtetett.

8. Mellyek azok? A' legfelső ég, és a' benne lako Angyalok.

9. Mi a' legfelső ég? Az Isten szentségének lako helye, (a) melly mind azokkal tölt meg, a' mellyek az örökké valo boldogságra tartoznak, (b) a' holott mint egy szinről szinre mutattyaki magát az Isten dicsősége, (a) 1. Cor. 2. 9. *Prédikállyuk a' mellyeket a' szem nem látott, a' fül nem hallott, az embereknek-is gondolattyában nem ment, mellyeket az Isten kerefet az ötet szeretőknek,* Apo. 21. 23. *Ez a' város nem szűkölködik a' nap nélkül, avagy a' hold nélkül, mert az Urnak dicsősége meg-fényesztette azt.* (b) 1. Cor. 13. v. 12. *Mostan látunk tükör által és homályos beszéd által; de amakkor szemtől szemben.*

9. Mik az Angyalok? Igen tökéletes (a) és halhatatlan (b) lelkek (c) kik az Isten szolgálattyára (d) teremtettek, (a) Luc. 20 v. 36. *A' fel-támattak meg nem halhatnak többé, meri hasonlatosok az Angyalokhoz* (b) Hebr. 1. 14. *Az Angyalok nem szolgáló le-*

A 3

hegy

keké (c) Hebr. 1. 7. *Az Isten teremti az ő Angyalit, hogy legyenek lelki állatok, és az ő szolgáit, mint a tűznek lángját, Colof. 1. 16. Az Isten Fia által teremtetek mindennek, melyek az égben vadnak, és melyek a földön, láthatók, és láthatatlanok.*

10. Innen minéművek az Angyalok? 1. Serény értelműek, hogy mindgyárást megértsek mit akarjon az Isten hogy mi veljenek, és mimodon miveljék. Ezért mondatnak ők elől hátul szemekkel teljeseknek, Ezech. 1. 18. 2. Szabados akaratuak, hogy szorgalmatofon járjanak-el tisztetekben, Pál. 103. v. 20. *Aldg yátok az Urat ő Angyalit, kik engedtek az ő beszédnek szavának.* 3. Nagy erejűek, hogy nagy dolgokat cselekedhesse- nek, Pál. 103. 20. *Aldg yátok az Urat ő Angyalit, kik erővel hatalmasok vadtok.* 4. Nagy gyorfaságuk, hogy a' nékik parancsoltatott dolgokat hamarissággal végben vigyék. Ezért mondatnak ők köröskörnyül szárnyasoknak, Ezech. 1. 6. Apoc. 4. 8.

11. Mi az Angyaloknak szolgálattyaok? Hogy az Isten dicsőségét hirdessék, s' (a) parancsolatit végben vigyék (b) kivált-képben azok körül, a' kik az örök életnek örökösivé leendők, (a) Pál. 103. 20. *Aldg yátok az Urat ő Angyalit, kik az ő parancsolatit mi-velitek,*

velitek, (b) Hebr. 1. 14. *Avag y nem szolgálol lelkéké mind azok, kik szolgálatra küldetnek azokért, kik az Isten dicsőségének örököséi lesznek.*

12. Minéműekké teremtettek az Angyalok? Szentekké és igazakká, Luc. 9. 26. *A' ki engemet és az én beszédemet szégyenli, azt az embernek fia-is szégyenli, mikor el-jövend az ő dicsőségével, az ő Attyával, és mind a' szent Angyalokkal, Joh. 8. 44. Az ördög eleitől fogva ember öldöklő volt, és az igazságban nem állott-meg.*

13. Hányan vadnak az Angyalok? Ezer-ni ezren, Dan. 7. 10. *Ezer-szer valo ezren udvarlanak vala ő néki, és tíz ezer-szer valo száz ezren állanak vala ő előtté.*

14. Az Angyalok egy mástól mire nézve különböztenek-meg? Tisztokra nézve csak, Eph. 1. 21. *Az Angyalok azért nevezetnek bírodalomnak, hatalomnak, erőnek, uraságnak, mert Isten általok igazgattya a' bírodalmakat, országokat, tartományokat.*

15. Mi a' közben vetés által való teremtes? Mellyel Isten minden egyék dolgokat, az ékelség nélküil való földből formált.

16. Ebben a' teremtésben hány dolgot kell meg-látnunk? Kettött: Mődgyát és rendit.

17. A' módgya hány dolgot foglal-bé? Négyet: 1. A' parancsolatott, mellyel Isten mindenkert teremtett, Gen. 1. 3. *Légyen világosság.* 2. A' javallást, mellyel Isten a' teremtett dolgot javallotta, Gen. 1. v. 4. *Látá Isten, hogy jó volna a' világosság.*

3. A' rendelést, mellyel Isten a' teremtett dolgot valami végre, haszonra, tisztre, rendelte, Gen. 1. 5. *Légyen a' világosság a' nappalnak tényszerű.* 4. A' meg-erősítést, mellyel Isten a' teremtett dolgot az eleiben adott tisztinek, világ végezetéig fogyatkozás nélkül végben vitelire meg-erősítette: mint a' napor a' nappalnak, és az étfizakának tényszerűsére, Jer. 33. 20. *Ha fel-bontbattyátok az én szóverségemet, mely vagyon a' nappal, az étfizakával, úgy hogy se nappal, se étfizaka ne légyen az ő idejében.*

18. Minémű volt a' teremtésnek rendi? Illyen: Első naplott. 1. a' leg felső ég. 2. az Angyalok. 3. az ékesség nélkül való föld. 4. a' világosság, Gen. 1. v. 3. Másod naplott a' levegő ég, Gen. 1. v. 6. Harmad nap lett. 1. a' tenger. 2. a' száraz, melly füveket és termő fákat hozott, Gen. 1. 9-12. Negyed nap lettek az égben világoskodo állatok, Gen. 1. 16. 17. ötöd nap lettenek a' halak és madarak, Gen. 1. 20. Hatod nap lette-

tenek a' földi élő állatok: először a' barmok, Gen. 1. 24. utoljór lett az ember az Isten képe, Gen. 1. 26. *Teremtsünk embert a' mi képünkre, és a' mi hasonlatosságunkra.*

19. Mi az Isten képe az emberben? Embernek az ő módgya tényszerű az Isten tökéletességéhez való hasonlatossága.

20. Ez az Isten képe hány féle volt? Két féle: tényszerű belső, rész tényszerű külső.

21. Mi volt a' belső? Volt a' testnek és a' léleknek tökéletessége.

22. Mi volt a' testnek tökéletessége? Mellyel teljességgel a' tisztességre és az Isten akarattalval egyező haszonra formáltatott volt, Rom. 6. 13. *Allásátok a' ti tagjaitokat igazságnak fegyvere gyanánt Istennek.*

23. Mi volt a' léleknek tökéletessége? Mellyel kivált-képpen (a) bölcseséggel, (b) szentséggel, igazsággal meg-ékesített volt, Eph. 4. 24. *Fel kell öltöznötök amaz új embert, mely Isten tényszerű teremtett az igazságra és a' valóságos szent életre,* (a) Coloff. 3. v. 10. *öltözzétek fel amaz új embert, kinek ujja-lása vagyon annak ábrázattához illendő ismételten, a' ki teremtette azt.*

24. Mi volt az Istennek az emberben való külső képe? Volt az embernek az egyéb teremtett állatokon való hatalma, mellyel

lyel szabadossan élhetett azokkal az Isten dicsőségére és a maga szükliségére, Gen. 1.26. *Teremtünk embert a' mi képünkre, ki uralkodgyék a' tengernek halain, az égen repeső madarokon, a' barmokon.*

25. Mivé teremtette Isten az embert? Férfiuvá és Afíszonnyá. Teremtett mindenik lelkire nézve semmiből. A' férfiú testére nevezte a' földből: az Afíszony pedig a' férfiuból, a' férfiúért, Gen. 1.27. & 2.7. *Teremté Isten az embert az ő képére a' földnek porából férfiúvá és Afíszonnyá teremté őket, 1 Cor. 11. 8, 9. Nem a' férfiú az afíszonyból, hanem az afíszony a' férfiuból, mert nem teremtett a' férfiú az afíszonyért; hanem az afíszony a' férfiúért.*

IX. RESZ.

Az Istennek gondviseléséről.

1. **M**i a' gondviselés? Istennek olly munkálkodása, mellyel az immár teremtett állatokra vigyáz mindenekbe, az ő akarattyának tanácsa szerint, Gen. 22. 8. *Az Isten gondot visel az égő áldozatra való állatra, edes fiam.*

2. Hány-fele az Isten gondviselése az ő munkálkodásának módgyára nézve? Két-fele: eszköz nélkül, vagy eszköz által való.

3. Mi

3. Mi az eszköz nélkül való gondviselés? Mellyel Isten eszközök nélkül visel gondot a' teremtett dolgokra: *Igy táplálta Isten Móseszt étel és ital nélkül, Deut. 9. 18.*

4. Mi az eszköz által való gondviselés? Mellyel Isten eszköz által visel gondot a' teremtett dolgokra: *Igy táplálta Isten Illyést kenyérrel és vízzel, Reg. 19. 5.*

5. Szüksölködik-e Isten az eszközök nélkül? Nem: mert (1) nem válogat az eszközökben, 1 Sam. 14. 6. *Nem nehez az Urnak sok vagy kevés által meg-szabadítani.* (2) Gyakorta a' legalkalmatlanab eszközök által nagy dolgokat viszen végben, 2 Chron. 24. 24. *Noha kevés magával jött vala rájok a' Syriabeli Király, mindaz által az Ur kezében adá a' számtalan sok népet.* (3) Gyakorta a' legalkalmasabb eszközök által semmi dolgot nem viszen végben, Pál. 33. 16. *Nem szabadul meg a' Király az ő népének sokasága által.*

6. Hány-fele az Isten gondviselése az eszközökre nézve? Két-fele: rend szerint, vagy rend kívül való.

7. Mi a' rend szerint való gondviselés? Mellyel Isten rend szerint való eszközök által visel gondot a' teremtett dolgokra: *Igy rend szerint verítéssel keresett kenyérrel, borral,*

ral, olajjal táplállyá Isten az embert, Hof. 2. 22. *Igy az bit-is az hallásból vagyon*, Rom. 10. v. 17.

8. Mi a' rend kívül való gondvifelés? Mellyel Isten gondot vifel a' teremtetett dolgokra, rend kívül való eszközök által: *Igy táplálta az Izraélitákat a' pusztában égi mannával*, Exod. 17. 13. *Illyéft hollók által hozott kenyérrel*, 1 Reg. 17. 6.

9. Minek mondatik az Isten rend-kívül való gondvifelése? Csuda tételnek, melly az Istennek a' szokott rend felett való munkálkodása. Ennek az emberek kérői, és az ő munkájok jegyei lehetnek; de nem cselekedői, mert mindenhatófág kívántatik erre.

10. Hány-fele nemeire nézve az Isten gondvifelése? Két-fele: meg-tartás, vagy igazgatás.

11. Mi a' meg-tartás? Mellyel az Isten mindennémű dolgokat állattyyokra, lételekre, erejekre nézve meg-maraszt, Neh. 9. 6. *Te teremtetted, és te tartod meg mind ezeket.*

12. Szükséges-e a' meg-tartás a' teremtetett dolgoknak? Ugy: mert a' nélkül mindenek a' régi semmivé lennének, Pál. 104. 29. *Mikor el-fordítod orczádat, meg-háborodnak, mikor el-veszed azoknak lelkeket, el-fogyatkoznak és földé lesznek.*

13. Mi

13. Mi az igazgatás? Mellyel Isten minden teremtetett dolgokat az ő tulajdon végekre vifesz és igazgat, Pál. 19. 10. *A' Jého-va örökké való Király igazgató.*

14. Hány-fele az igazgatás? Két fele: Köz, vagy nevezetes.

15. Mi a' köz igazgatás? Mellyel Isten mindeneket edgy-képpen igazgat az ő végekre.

16. Mivel igazgattatnak, és mint edgy vonatnak mindenek az ő végeknek bizonyos el-érésére? 1. *A' természetnek törvényével*, melly az Isten akarattyyának és törvényének kezdetben minden teremtetett dolgokban való bé-óltatása, Jóh. 38. 12. *Az Isten parantsolt a' reggelnek és hajnalnak az ő helyét meg-mondotta.* 2. *A' természetnek hajlandóságával*, mellyel minden teremtetett dolog kíván a' belé óltatott törvény szerint cselekedni, Jóh. 5. 7. *Az eleven szénnek szikrái örömmel repülnek-fel.* 3. *A' természetnek ösztönözésével*, mellyel az élő állatok némely jeles és csak nem okosságból fájrmazott cselekedetekre ösztönöztenek, Prov. 30. 24. 28. *Nég y apro állati vadnak a' földnek; de bölcsék, igen bölcsék: az hangyák, mellyek nyárban keresik az ő teleket az egerek, mellyek kősziklán építik az ő házaikat, a' sáskák, mellyek*

C

szép

szép rendelmennek, a' pók, melly az ő lábairval munkálkodik. 4. Az engedelemnek erejével, mellyel minden teremtet állatok alkalmazások az Isten parancsolattyanak engedni; Pfál. 148. 8. *Tűz, és kő első, hó, és nedvesség, szelek, kik az ő akarattjának engednek.*

17. Miből tetfzik-meg hogy Isten mindeneket közönségesen az ő végekre igazgat? Ebből: mert mindenek (1) Valami végre néznek, Jóh. 38. 27. *Le-bocsárván az első, hogy meg-elegitse a' kietlen helyet, és a' g yenge füveket ki-borza.* (2) Igen helyesen rendeltettekkel, Prov. 30. 25-29. *Az hangyák nyárban keresik az ő ételeket, az egerek kő-sziklán építik az ő házakot, a' sáskák szép rendelmennek, a' pók az ő lábairval munkálkodik.* (3) Közönséges jóra-is néznek, inkább akarván a' tárfafágnak és az egész dolognak megmaradását, és jól-létit, mint a' magokét.

18. Mi hafzna vagy onnek a' köz igazgatásának? Ez által Isten a' teremtet dolgokat. (1) A' cselekedetre fel-indittyá, Jer. 31. 18. *Térits-meg engemet, hogy meg-térjek: mert te vagy Jeshova az én Istenem.* (2) Bizonyos czélra igazgattyá, 2 Sam. 16. 10. *A' Jeshova mondotta néki szidalmazza a' Dávidot.* (3) Az ő cselekedeteknek határt vét, Jóh. 2. 6. *Monda a' Jeshova a' Sátánnak, im*

ő ma

ő magát a' te kezében adom, de az ő életét megtartsad. (4) Az ő cselekedetekből valami jót hoz-ki, Gen. 50. v. 20. *Ti gondoltatok én ellenem gonoszot, de Isten gondolta azt jóra, hogy sok népet tartana-meg ez életben.*

X. RESZ.

A' nevezetes Igazgatósról.

1. **M**I a' nevezetes igazgató? Mellyel Isten az okos teremtet állatokat, a' magok végekre szóval igazgattyá, vizí.

2. Miben áll a' szóval való igazgató? Az Isten akarattjára való tanításban, és annak bé-töltésében, Mich. 6. 8. *Ember meg-mondotta Isten te néked mi légyen a' jó.*

3. Miben áll a' tanítás? A' törvény kiadásban és annak meg-erősítésében.

4. Miben áll a' törvény kiadás? All (1) a' parancsolásban: Tiszteljed a' te Atyádat és Anyádat. (2) a' tiltásban: ne csinály magadnak faragot képet.

5. Mivel erősítetik-meg a' törvény? (1) Igirettel: hogy hozzízü ideig ély e' földön. (2) Fenygetéssel: mert meg-büntettem az Atyáknak vétkeket a' fiakban.

6. Miben áll a' bé-töltés? Azoknak a' mellyeket tanított, az az: az igiretnék, és a' feny-

fenyegetéfnék meg-teljesítésében, Jer. 32. 19. *A' te szemeid nyitva vádnak az embereknek fiainak minden utaira, hogy y kinek kinek meg-fizes az ő útok szerint.*

7. Mitsoda származik ebből az igazgatásból? Az Isten és a' teremtettt állatok között való szövetség, melly az Istennek a' teremtettt állatokkal mint-edgy szerződése, mellyben ő parancsol, ígér, fenyeget, tellyesít, a' teremtettt állat pedig magát engedelmeslegre kötelezi, Deut. 26. 16--19. *E' máinapon a' te Urad Istened parancsollya néked: Azt kívánod, hogy y az Isten kötelezze magát néked. A' Jéhoova-is azért azt kívánja, hogy köteleznéd magadat neki.*

8. Mi vészén ebből a' szövetségből eredetett? A' lelki ísméret, mely az okos teremtettt állatot menti ha az Isten törvényt megtartja; vagy vádollya ha az Isten törvényt meg-rontja, ilyen formán: Valaki az Isten akarattya szerint él, annak az Isten jót ád; De én az Isten akarattya szerint élek: Azért az Isten nekem jót ád. Ísmét: Valaki az Isten akarattya szerint nem él, annak el-kell vészni: De én az Isten akarattya szerint nem élek: Azért én el-veszek, Rom. 2. 15. *A' pogányok meg-jelentik, hogy y a' törvénynek cselekedeti az ő szívükben bé-íratott, kiknek lel-*

kek

kek ísméreti, és az ő gondolattyok, mellyek edgy-mást vádollyák vagy mentik, egyetemben bizony-ságot téstén.

9. Kiket igazgat Isten nevezetesen? Az Angyalokat és az embereket.

10. Miben állott az Angyalok nevezetes igazgatása? A' törvénynek elejekben írásában, és annak ki-menetelinek el-rendeléseben.

11. Mitsoda törvént írt Isten az Angyalok eleiben? Allattya nézve a' tiz parancsolatot, azok ki-vetettetvén, mellyek a' testre és az halandó életre tartoznak.

12. Miben állott a' ki-menetel el-rendelése? Némelly Angyaloknak az engedelmeslegben meg-tartásokban; Némellyeknek pedig az önként való el-szakadásnak meg-engedéleiben, 2 Pet. 2 v. 4. *Az Isten nem kedvezett az Angyaloknak, kik vétkeztek vala.* Mi származott némelly Angyaloknak Isten mellett való meg-maradásokból; némellyeknek pedig Istentől való el-szakadásokból? Amazoknak a' jóban való meg-erősítetések, és tellyes boldogsággal való meg-ajándékoztatások: mert jó és boldog Angyaloknak mondatnak, Luc. 9. 26. 2 Cor. 11. 14; ezeknek pedig a' gonoszságban való meg-átalkodások, és tellyes boldogtalan-ság.

C 3

lanfágra való ítéltetések; mert rozsz és setétségnek Angyalinak neveztetnek, Luc. 8. 2. és 9. v. 42.

13. Hát miben állott az emberek nevezetes igazgatása? Az-is a' tiz parancsolat törvénynek elejekben íráfában és annak ki-menetelének el-rendeléseben.

14. Az emberek és az Angyalok eleikben való törvény írás edgyez és különböz-e? Edgyez: mert azon törvény iratott mindeniknek szívekben, melly szívekben lévő, törvényből származik a' lelki ifj méret okoskodásának fel-tétele, mellyről a' 8-dik kérdésben olvásál. Külömböz: mert (1) A' tiz parancsolat az embernek mind állattýára, mind az onnan ki-folyó dolgaira nézve adatot; de az Angyaloknak csak állattýára számájára nézve, melly vagyon Matth. 22. 37. 39. *Szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szívedből; Szeressed a' te felebarátodat, mint te magadat.* (2) Az emberre nézve, a' tiz parancsolathoz, avagy a' természeti és a' fizükes törvényhez szabados törvény járult, minémü az hetedik napnak meg-fjenteletéről való törvény; de az Angyalokra nézve nem. (3) Az embernek a' tiz parancsolaton kívül két külfő jegyek adattanak (t. i. az életnek, és a' jónak és a' gonofnak tudásának fái)

hogý

hogý ezeknek (mint szabados törvényeknek) meg-tartására való köteleztetésünkkel, amannak-is meg-tartására köteleztetnénk, és ezeknek meg-erősítéssel amannak - is meg-erősítése világosabb lenne. (4) A' tiz parancsolat adatot Adámnak, mint mindé embereknek fejének, kitől mindé jó és gonofsz. származik vala minden emberekre, Ró. 5. 19 nem úgy az Angyaloknak hanem kinek kinek. (5) Az Isten a' tiz parancsolatot megtartó embereknek a' testi életnek meg-hoz-fzabitását, és azoknak az égben való általi vitetetéséket ígerte, és azt meg-rontó embereket pedig testi halállal fenyegette-meg; de ezeknek az Angyalokban semmi helyek nem volt.

15. Mitsoda frigyét kötött vólt Isten az emberrel a' teremteskor? Cseleked ezt, és élfsz: ne cseleked ezt, mert meg-halfsz, Gen. 2. 15, 16. *E' kertnek minden fájának g ýümölcsében szabadon eg ýél, és élfsz: de a' jónak, és gonofsznak tudásának fájának g ýümölcsében ne eg ýél, mert halállal halfsz-meg.*

16. Hány jegyet adott vólt Isten e' frigy mellé? Kettőt: az életnek fáját, és a' jónak és gonofsznak tudásának fáját, Gen. 2. v. 10. *Nevelte vala az életnek fáját-is a' kertnek közegette, és a' jónak és gonofsznak tudásának fáját.*

C 4

ját. Ezek jegyek és Sacramentumok voltak: mert amazzal az engedelmeségnek jutalma, az élet, jegyeztetett, pecsételtetett: ezzel pedig az engedetlenségnek büntetése, az halál.

XI. RESZ.

Az embernek El-fszakadásáról.

1. **M**iben állott a' ki-menetelnék elrendelése az emberre nézve? Az el-fszakadásban és az helyre állatásban, Rom. 5. 19. *A' miképpen edg ynek engedelmsége által sokan bűnösök lotték; azon-képpen edg ynek engedelmsége által sokan igazak lesznek.*

2. Mi az embernek el-fszakadása? Az ő eleiben iratott törvénynek által hágása.

3. Hány dolgot kell meg-gondolnod az által hágásban? Kettőt: (1) az által hágásnak végben vivését. (2) azonnak másokra el-hatását.

4. Miben vitetett véghez az által-hágás? A' meg-tiltott fának gyümölcséből való evésben. Hát miben kezdetett-el? (1) Kivánásban az Isten dicsőségének, és a' meg-tiltott gyümölcsnek. (2) Az Isten fenyegetésének nem hivésében, Gen. 3. 6. *Mikor látná az aszfszony, hogy jó volna annak a' fának gyümölcse enni, és hogy kedves volna a' szem-*

szemnek és kíváncsi volt a' bölcsességnek meg-nyerésére, szakaszta annak gyümölcsében és meg-evé.

5. Hány dolgot kell meg-gondolnunk az által-hágás végben vivésében? Kettőt: (1) annak okait. (2) az abból következő dolgokat.

6. Ki volt fő oka az által-hágásnak? Az ember az ő szabad akarattal gonoszúl él-vén, a' jó helyet a' gonoszt választván, és cselekedvén, Eccl. 7. 29. *Az Isten terem-tette az embert igazságban, ők pedig kerestek hi-jában való gondolatokat: mert vett vala, annyira való erőt, hogy az engedelmeségben meg-maradhatott volna, ha akarta volna.*

7. Kik voltak javalló okai? Az ördög és az aszfszony.

8. Az ördög mit javallott, s' kinek? Az ördög a' kígyó képében sok ravaszságokkal él-vén, javallotta Evának, hogy a' meg-tiltott fának gyümölcséből egyék.

9. Mitsoda erőflegekkel javallotta ezt az ördög? (1) *Hogy nem halna-meg az ember, ha szintén az Isten tilalma ellen a' meg-tiltott fának gyümölcséből ennék-is.* (2) *hogy mint az Isten ug y ő-is a' jónak és gonosznak tudója lenne, ha abbülnék,* Gen. 2. 1-5.

10. Mitsoda ravasz-sággal javallotta ezt az ör-

az ördög? Közönségesen (1) leg fob jót igért, tudni illik, Isteni méltóságot. (2) ennek el-éréfere könnyű elfszózt mutatott, tudni illik, evéft. (3) el-titkolta a' következendő gonofzt, tudni illik, az halált Nevezetesen pedig. [1] Elfközül választotta a' kigyót, a' ki a' családíágnak végben vitelire leg alkalmasosbnak láttatott lenni, Gen. 3. 1. [2] Az Afzfzonyra, nem a' Féfira rohant. [3] Az első befédben femmit nem állatott; hanem csak kérdést tett-fel, Gen. 3. 1. Ugy *vagy on-é ug yan, hog y az Isten meg-parancsolta, hog y ne ennétek a' kertnek fájának minden gyümölcséből?* [4] Hogy ez az ő kérdése igen homályos, fzővevényes és kétséges vala: mert bizonytalan vala, hogy ha kérdéséje, és kételkednék-é az Istennek parancsolattya felől, avagy annak értelme felől. Avagy az Isten minden gyümölcsnek ételétől, avagy penig csak edgy fának gyümölcsétől tiltotta volnae-el. [5] Minek-utánna a' parancsolatot, avagy az értelmét kétségben hívta, az hozzá adattatott fenyegetésnek igazságát tagadta, *vers. 4. Edg y-atyában meg nem haltok.* [6] Hogy az Afzfony embernek hitel adását annál könnyebben meg-nyerhesse, ellenkező ígéretet vetett az Isteni fenyegetésnek ellenébé, *y. 5. Valamely napon ejendetek abból,*

abból fel-nyitnak a' ti szemeitek, és olyanok lesztek mint az Istenek, tudván a' jót és a' gonofzt. [7] Ennek az igiretnak meg-erősítéfe, vilzfáá élt mind az Istennek, s' mind a' jónak és gonofznak tudásának fájának nevével: *Tudgya az Isten, &c.*

11. Mit jóvallott az Afzfzony, s' kinek? Az Eva jóvallotta Adámnak, hogy abból a' meg-tiltott gyümölcsből egyék, Gen. 3. 12. *Ez az afzfzony kit én mellém adtál, ő adott nekem annak a' fának gyümölcséből és ettem.*

XII. R E SZ.

A' bűnből eredet dolgokról.

1. **E**Bbúl a' bűnből hány dolog ered? Három: 1. a' kötelezés 2. a' rút-fág. 3. a' büntetés.

2. Mi a' kötelezés? A' bűnőfnek a' bűnért az érdemlett büntetésnek el-fzenvedése köteleztetése, Lev. 5. 2. *Ha valaki illet valami tisztátalan állatot köteleztetik.* (1) Mitsoda származik ebből a' kötelezésből? A' vádló és kárhoztató lelki ísméret: mely a' vétkezés után így kárhoztat. A' ki vétkezett köteles a' büntetésfe: En vétkeztem. Azért én köteles vagyok a' büntetésfe. (2) Mitsoda származik ebből a' lelki ísméret kár-

kárhoztatásából? Mindgyarást a' rettegés, és az Isten elől el-futás, Gen 3. 10. *A te szódat hallám a' kertben, és meg-félemlém, mivel meztelen vagyok, azért rejtkezem-el.*

3. Mi a' rütség? Olly lelki mocskok, mellyel a' bünös az ő fenyeségétül és tisztességétül meg-fosztatik, és alá valóvá léfzen, Matth. 15. 11. *A' mi ki-jö a' szájon a' ferteztet meg az embert.* Mitsoda következik ebből a' rütségből? (1) Az Isten meg-útálása, Prov. 3. 32. *Utállya a' Jehova az engedetlent.* (2) Az ember szégyene, és orcsa pírulása, Rom. 6. 21. *Mitsoda hasznát vették azért azoknak, a' mellyeket mostan szégyenletek.*

4. Mi a' büntetés? A' bünöfre a' büntért vetett gonosz.

5. Mitsoda tulajdonfági tetczenek ki Istennek a' büntetésben? Kivált-képpen az ő szentsége, böszfű álló igassága, irgalmasfága.

6. Mi a' szentség? Mellyel tiszta lévén a' bűnnek minden mocskátul semmi bűnben nem léledzhetik, Psal 5. v. 5. *Nem olly Isten vagy ki g yönyörködgyél az hitetlenségben, nem lakik te nálad a' gonosz.*

7. Mi a' böszfű-álló igasság? Mellyel gonoszhoz a' gonosz cselekedekre, 2 Th.

I. v. 6.

1. v. 6. *Igaz dolog ez az Istennek előtte hogy viszontag fizessen azoknak, a' kik titeket nyomorgatnak, nyomorúsággal.*

8. Mi az irgalmasfág? Mellyel a' bünt nem érdemlett büntetéssel bünteti, Jób. 10. 6. *A' te hamisságnak kétszer nag jobb büntetését érdemled.*

9. Hány-féle ez az irgalmasfág? Kétféle: kegyelmesség, avagy jó-téves.

10. Mi a' kegyelmesség? Mellyel az érdemlett büntetéseket meg-mértékli, Lamét. 3. v. 21. *A' Jehováknak kegyelmessége, hogy teljességgel meg nem emésztettünk.*

11. Miben tetczik ki a' kegyelmesség? A' békefféges és hofzfű türesben.

12. Mi a' békefféges türes? Mellyel a' bünt békével el-türi, és a' bünösöknek kedvez, 2 Petr. 3. 9. *Nem kélk az Ur, hanem békeffégesen vár minket, nem akarván hogy valakik el-veszjenek, hanem mindnyájan meg-térésre ig yekezzenek.*

13. Mi a' hofzfű türes? Mellyel fokáig nem áll böszfűt a' bünért, Deut. 34. 6. *Jehova, Jehova késedelmes az haragra.*

14. Mi a' jó-téves? Mellyel gazdag lévén jófággal, fok jót önt ki még a' bünösökre-is, Matth. 5. v. 45. *Legyetek a' ti Memyei*

D

Atyá-

Atyátnak fiai, ki az ő napját fel-bozza, mind a gonoszokra, mind a jókra.

15. Mitsoda a' bűnért az emberre vettett büntetés? Az halál, Rom. 5. 12. *Egy ember által jót e' világra a' bűn, és a' bűnért az halál.*

16. Mi ez a' halál? Az élettől való nyomorék meg-fosztás.

17. Ennek az halálnak hány grádusa van? Kettő: Kezdeti és végezeti: hány része? Kettő: a' kárnak és az érzésnek büntetése: hány neme? Kettő: a' lelki és a' testi halál.

18. Mi a' lelki halál kezdete a' menyiben meg-károfit? Az Isten képenek meg-rútítása, az az, az eredet szerint való kegyelemnek és igazságnak el-vesztése, Rom. 3. v. 23. *Mindenek vétkeztenek és az Isten dicsőségétől el-varadtanak.*

19. Mi a' lelki halálnak kezdete az érzésben nézve? A' lelki szolgálat.

20. Mi a' lelki szolgálat? A' lelki fetétségnek, az az, a' lelki halálos ellenfegeknek hatalmok alá vettetés, Colof. 1. 13. *Az Atya meg-szabadított a' fetétségnek hatalmából, és az ő szerelmes Fiának országában által vitt.*

21. Kiké ez a' szolgálat? Az ördögé, vagy azok-é, kik az ördögnek szolgálnak.

22. Mi

22. Mi az ördög szolgálatya? Az ördögnek az a' hatalma alá vettetés, mellyel hathatósan munkálkodik az emberekben, és reájok nézve az halál-is hatalmában van, 2 Tím. 2. 26. *A gonoszok meg-jozanullynak az ördögnek töréből, fogva tartatván attól, az ő akarattára.*

23. Kitsodák az ördög szolgálai? A' világ és a' bűn.

24. Mi e' világ szolgálatya? Az, e' világban lévő gonosra gerjesztő dolgok alá vettetés, minémüi dolgok, a' testi gyönyörűség, gazdagtság, dicsőség, 1 Joh. 2. 15, 16. *Ha valaki szereti e' világot, nincszen abban az Atyának szerelme: mert valami e' világban van, azon testnek kívánsága, szemeknek bujalkodása, életnek kevélysége.*

25. Mi a' bűn szolgálatya? Mellyel az ember annyira a' bűn alá vettetett, hogy az alól a' fel-kelévre ereje ne légyen, Rom. 6. 20. és, 7. 24. *Mikoron szolgálai valátok a' bűnnek, az igazságtól szabadosok valátok. Oh én szegény ember! kitsoda szabadít-meg engemet az halálnak testéből.*

26. Mi következik ebből a' lelki halálnak kezdetiből? A' bűnnel meg-fokafodása, e' jelen való életben, melly a' következendő két részekből tetczik-meg.

D 2

XIII.

XIII. R E S Z.

Az eredeti Bűnről.

1. **H**Any-féle a' bűn, mely az első vétkezés után következett? Két-féle: Eredeti vagy cselekedeti.

2. Mi az eredeti bűn? Az ember egész természetének véle születtett Isten törvényéből való ki-botlása, ki-tántorodása, Rom. 6. 7. 6. *Ama' mi ő emberünk ő véle meg-feszítettett, hogy a' bűnnek teste meg-erőtlenüllyön, hogy ez után ne szolgáljunk a' bűnnek.* [1] Miért neveztetik az eredeti bűn ő embernek, Rom. 6. 7. 6. *bűn testének*, Rom. 6. 7. 6, 7. 24. *tagok törvényének*, Rom. 7. 23. *azon tagoknak*, Col. 3. 5. *testnek*, Joh. 3. 6? Mert az eredeti bűn az egész embernek romlottsága. [2] Miért tulajdonít az írás az embernek minden tagainak eredeti bűnt, mint az ő értelmének, Gen. 6. 7. 5. *lelki ismérvetinek*, Tit. 1. 15. *akarattjának*, Gen. 8. 21. *minden indulatinak*, Rom. 1. 24. *testének és minden tagainak*, Rom. 6. 19? Mert az eredeti bűn az egész ember vesztetése. [3] Miért mondatik az eredeti bűn embernek igaz útból való ki-tántorodásának? Mert az eredeti bűn embernek véle születtett Isten törvényéhez járú-

járulásától való megfosztatása, mely törvényben mint igaz útyában kell vala járni. [4] Miért mondatik az eredeti bűn *ama' bűnnek* Rom. 6. 12. *bűn törvényének*, Rom. 7. 23. *bennünk lakozó*, Rom. 7. 17. *hozánk ragadt*, 7. 7. 21. *és minket környül virvó bűnnek*, Hebr. 12. 1? Mert az eredeti bűn velünk születtett Isten törvényéhez járuláunktól való meg-fosztás.

3. Hány része vagy on az eredeti bűnnek? Kettő: Állató és tévő, Jer. 2. 7. 13. *Két gonosztságot cselekedet az én népem: el-badtak engemet élő kút fejet, és magoknak kútakat ástaknak.*

4. Mi az eredeti bűnnek állató része? A' jótól való el-fordulás, Rom. 7. 19. *Nem cselekezem a' jót, melyet akarok.*

5. Mi az eredeti bűnnek tévő része? A' gonoszfira való fordulás, Rom. 7. 7. 19. *A' gonoszt cselekezem, melyet nem akarok.*

6. Mitsoda szarmazik az eredeti bűnből? Lelki erőtlenfég, mely miatt a' bűnnek állapotában semmi jót nem akarhatunk és cselekedhetünk jól, Rom. 3. 12. *Nincsen ki jót cselekedgyék*, tudni illik, jól és tökéletesen. Oka: mert a' mint a' jó-indulat olyminéműfég, mely a' mi akaratumkat a' jól cselekedésre hajlandóvá téfzi: ugy az eredeti

bűn olly minéműség, melly a' mi akaratumkat a' roszszúl cselekedésre hajlandóvá teszi.

XIV. RESZ.

A' cselekedeti bűnről.

1. **M**I a' cselekedeti bűn? Az emberi cselekedetnek Isten törvényéből való ki-tántorodása, ki-botlása, 1 Joh. 3. 4. *Valaki bünt cselekeszik a' törvényt meg-rontya: mert a' bűn a' törvénynek meg-rontása.*

2. Honnan foly a' cselekedeti bűn? Az eredetiből, mint valami kút főbül, Jac. 1. 5. 15. *A' kívánság minek-utánna fogadot szűli a' bünt.*

3. Hány-fele ez a' bűn gradusára nézve? Két-fele: Nagyobb vagy kisebb, Joh. 19. 11. *Nag yobb bűne vag yon annak, a' ki engemet a' te kezébe adott.* Mitsoda téjji ácsselekedeti bünt nagyobb vagy kisebb? A' nagyobb vagy kisebb (1) Személy, Pál. 4. 1. 10. *Még az én békeffégennek embere-is, a' kiben bizom vala és ki az én kenyeremet eszi vala sarkát fel-emelze én ellenem.* (2) Dolog, Matth. 5. 21, 22. *Valaki baragszik felebaráttjára ok-nélkül, méltó ítéletre, valaki pedig azt mondja az ő atyafiának, Racha, méltó a' gyűlekezetre: valaki ismét azt mondja Bolond, méltó a' gehenná-*

bennának tüzére. (3) Indulat, Phil 3. 5. 6. *Burgósággal háborgattam az auzaszenteg jóházat.* (4) Mód, Num. 15. 27--30 *Ha az ember vértkezik nem tudva, áldozzék kecskével: A' ki pedig tudva, vágatja fék-ki.* (5) Környül álló dolog, Esa. 26. 10. *Midőn keg yel-mességet cselekedik is a' gonoszszal, nem tanul-lya meg az igazságot, az igazaknak földökön hamisságot cselekedik.*

4. Hány-fele nemeire nézve? Két-fele: Kegyesség nélkül valóság és hamisság, az az: az első, vagy a' második tábla ellen való, és itt ez, avagy amaz parancsolat ellen való, Rom. 1. 18. *Nyilván vag yon az Istennek haragja menybül, az embereknek minden keg yesség nélkül valóságok és hamisságok ellen.*

5. Hány-fele részre nézve? Két-fele: El-hagyási avagy meg-tévési, az az, parancsolat, vagy tilalom ellen való.

6. Mi az el-hagyási bűn? Nem cselekedni, a' mit cselekedni kellett: mint szűleinket nem tisztelni.

7. Mi a' meg-tévési bűn? Cselekedni a' mit cselekedni nem kellett: mint ölni, lopni.

8. Hány-fele alája vettetett dolgára nézve? Három-fele: Szűbéli, szájbéli, cselekedetbéli, Matth. 15. 19. *Az embernek szívéből jönnek-ki a' gonosz gondolatok: g yilkossá-gok, paráznságok, tisztátalanságok, lopások,*

hamis tanúságok, rágalmozások.)(

9. Hány-féle előttelévő dologára nézve? Két-féle: Isten vagy emberek ellen való, 1 Sam. 2. 25. *Ha edg yik ember a' másik ellen vét a' Bíró itilletet tészen közöttök; de ha valaki az Ur ellen vét, vallyon ki léfjen közben járó?*

10. Hány-felelőtt dologára nézve? (1) A' lelki ismérretnek el-rontója, melyet tudva és akarva cselekedünk. (2) A' lelki ismérretnek nem el-rontója, melyet tudatlan és nem akarva cselekedünk, 1 Tim. 1. 5. 13. *Tudatlan miveltem, és, Rom. 7. 5. 19. Nem cselekekszem a' jót mellyet akarék, hanem a' gonosz cselekekszem, mellyet nem akarok.* (3) Uralkodó, mellynek nem állunk ellene. (4) Nem uralkodó, mellynek eltene állunk a' Szent Léleknek kegyelme által, Rom. 8. 12. *Ne uralkodj yok a' bűn a' ti báladó testetekben, és, Rom. 8. 2. Az életnek lelkenek törvénye meg-szabadítot engemet a' bűnnek és halálnak törvényétől.* (5) Meg-bocsátható, melly meg-engedtetik a' meg-térés, és a' Christusban való hit által, Jac. 5. 15. *Ha bűnt cselekedet meg-bocsáttatik néki.* (6) Meg-bocsáthatatlan, melly a' penitencia tartatlanlag és hitetlenfeg miatt, soha meg nem bocsáttatik, Matth. 12. 5. 32. *Valaki fízolánd a' Szent Lélek ellen, nem bocsáttatik-meg, sem e' vilá-*

gon,

gon, sem a' másón. Mitsoda a' Szent Lélek ellen való bűn? A' meg-ismért igazságot meg-tagadni, és abban az hittől való el-izakadásban meg-halni, Hebr. 10. 5. 26. *Mert ha f, abad akaratunk szerint vétkezünk az igazságunk ismérretinek útánna, nincsen az után a' mi bűnünkért áldozat.* Miért mondatik Szent Lélek ellen való véteknek? Mert a' Szent Léleknek meg-világosítása ellen vagyon, Hebr. 6. 4—6. *Lehetetlen dolog, hogy a' kik edg yszer meg-világosítottak, ha el-esnek, hogy ismét meg-ujtassanak a' meg-térés által.*

11. Mi következik ebből a' bűn meg-fokafodásából? A' lelki halálnak nevelkedése mind a' kárra, mind az érzésre nézve.

12. Mi a' kárra nézve a' lelki halálnak meg-nevelkedése? A' lelki ismérretnek bátorfága, és oftobasága, az az, a' bűn és nyomorúság érzésetül való meg-fosztatás, Eph. 5. v. 14. *Serkeny-fel re a' ki-alíszol, és kely-fel az halálból, és meg-világosodik tenéked a' Christus.*

13. Ez a' bátorfág kikre szokott következni? Azokra, kik a' bűnt szokásba veszik, és fokáig élnék benne, Jer. 13. 5. 23. *Ha el-változtatbattya a' ferecsen az ó bőrét, és a' párducz az ó tarkaságát, ti-is jot cselekedhettek, holott a' gonosz cselekedetett meg-fosztátok.*

14. Mi-

14. Mitsoda az érzésre nézve a lelki halál meg-nevelkedése? A lelki-isméretnek nagy rettegése, melly a kétféleben egsífel edgyütt jár, Hebr. 10. 26. 27. *Ha szabad akaratunk szerint vétkezünk az igazságnak isméretinek utánna, nincsen az után a mi bűneinkért áldozat; hanem az irileinek rettenetes várása, és a tűznek lángja, melly meg-emészti az Istennek ellenségét.*

15. Miből származik ez a rettegés? A büntetésre való nehéz és fokíori köteletségnek és a következendő büntetésnek elkerülhetetlenségének meg-gondolásából, Gen 4. 13. *Monda Cain az Urnak; Nag yob az én büntetésem, hog y nem mint azt el-bordozhatnám.*

16. Ezt a lelki halál kezdetit az Iste megenhiti és mértéklie? Ugy. Mi modon? A bűnnek folyását meg gátolván, mind belső, s mind külső-képpen?

17. Belső képpen mitsoda által? A velünk szüetett Isten képe maradéka által, az az: I. A meg-kiülömböztetése és tudása által, 1. az igaznak, és az hamisnak, Rom. 1. 20. *A mi az Istenben láthatatlan, tudni illeik, az ő örökkévaló hatalmása és Istensége világának alkotmányából, és a teremtetett al-latokbul meg-értetvén, meg-láttatnak, e végre*

hog y

hog y leg yenek ők magok menthetetlenek, 2. a jónak, és rosznak, Rom. 2. 15. Meg-jelentik hog y a törvénynek cselekedeti az ő szívekben be-íratott. 11. A meg-ismért jora való hajlás által, 2. Tim. 3. 1—5. *Az utolsó napokban az emberek a keg yességnek képét mutatják, Rom. 7. 19. A 17. 27. 111. A meg-zabolázó erő által, melly fokakat a nagy vétkekre nem bocsát, 1. Cor. 5. 1. Hallat ti köztetek olly paráznság, melly még a pogányok között is nem nevezetrik; hog y valaki az ő Attya feleségét elvegye.*

18. Külső-képpen mitsoda által? A házi és polgári társaságban lévő külső eszközök által, Deut. 17. 12. 13. *Ha valaki kevélységből nem enged a Papnak, vagy a Biroznak, meg-ballyon, hog y mind az egész sokaság ballya és félljen, hog y senki ez után kevélyen ne cselekedjék, Eph. 6. 4. Atyák a ti magzatokat nevelhéték a fenyítékben.*

XV. RESZ.

A testi Halálról.

1. **H**ányféle a testi halál kezdete a kárra nézve? Két-fele: Belső és külső.
2. Mi a belső? A test belső javaitól, mint az egésségtől, élhetőségtől való meg-fotz-

fosztatás, 1Cor. 11. 30. *Ennek-okáért is vadnak ti köztetek sok erőtlenek és betegek, és elaludtanak sokan.*

3. Mi a' külső? Azoknak el-vefztése, mellyekkel a' testi élet vagy tiszteltetik, vagy tápláltatik vala.

4. Mi a' testi életet tisztességgel illető jóknak el-vefztése? 1. az embernek a' teremtett állatokon uralkodásátul valo meg-fosztatása, Gen. 3. 17. 18. *Lég yen átkozot a' föld te éretted, törvisset és bogácskórót teremtsen tenéked, Job. 39. 12 Vallyon akaré tenéked; olgálni az Unikornis? 2. a' gyalázat, mellyel az éber míd éltébé, s' mind halálábá illettetik, Deu. 28. 37. 26. Lesz esz álmélkodásra, példa beszédre, és csufságra minden népeknek, a' mellyek közé vészen tégedet az Ur. Leszen a' te bört tested eledele minden égi madaraknak, és a' földnek vadainak, és nem leszen a' ki el-úzné azokat.*

5. Mi a' testi életett tápláló jóknak el-vefztése? A' szegénység, vagy azoktul a' jóktul valo meg-válás, mellyek az ételre, italra, ruházatra, és jofzagra néznek, Deut. 28. 17. 18. *Atkozott leszen a' te kősirod, és a' te kenyeres edényed, atkozott leszen a' te földednek gyümölcse, a' te teheneidnek és a' te juhaidnak tenyérsége.*

6. Hány féle a' testi halálnak kezdete az

érzésre

érzésre nézve? Két féle: belső, avagy külső.

7. Mi a' belső? 1. A' fáradság, Gen. 3. v. 19. *A' te orcádnac veritékével egyed a' te kenyeredet.* 2. A' fájdalom és nyavalyák, Deut. 28. 35. *Meg-vér tégedet az Ur gonosz kelésekkel.*

8. Mi a' külső? A' világi életbeli egyéb nyomorúságok, Deut. 28. 48. *Szolgálsz a' te ellenségednek, ében, szomjan, mezitelen.*

9. Hány-féle a' testi halál kezdetinek-is mértéklése? Két-féle: belső és külső.

10. Mi a' belső? Hogy még-is az Isten jó-voltából engedet valami időt az ember életének, Gen. 6. 3. *Soha többé az én lelkem nem vetekedic az emberc felől, mivel hogy te-ster, mindazáltal engedet nékic meg-térésre száz husz esztendő.*

11. Mi a' külső? Hogy Isten azon jó-voltából az embert (1) a' teremtett állatokon való uralkodástul telleyfűggel meg-nem fosztotta, Gen. 9. 2. *Tölletc való félelem és rettegés lég yen minden földi vadakon.* (2) a' teremtet állatokkal meg-békéltette, Job. 5. v. 22. 23. *A' földnek fene állatitúl semmit ne fély, mert a' mezőn való kővecek-is frigyed leszen neked, és a' mezőn való fene állatok-is bé-kességejek leszenek veled.*

XVI. RESZ.

*Az halál Végezetiről, avagy a'
Kárhozatról.*

1. **M**I az halál végezeti? Az (a) örök-ké való büntetéfinek (b) leg nagyob mértéke, Marc. 9. 44. *Az öférgék (a) meg nem hal, és (b) tűzők meg nem aluszik.*

KERDED. [1] Mennyi ez a' kárhozat? (1) Mértékére nézve véghetetlen. E' pedig a' kárhozat véghetetlen, az az, meg-határozhatatlan, a' kárra nézve: mert véghetetlen jótúl, tudni-illik, az Istenről foszt-meg, Matth. 7. 23. *Mennyetek-el töllem*; de véges, az az, határozott a' nyomorúságra és annak érzésére nézve, mert edgyiknek nyomorúsága és fájdalma nagyobb a' másikénál, és azt, edgy inkább érzi, mint más, Luc. 12. 47. 48. *A tudva vétkező szolga sokkal büntetetik, de a' nem tudva vétkező szolga kevésbé büntetetik*; noha a' nyomorgató, tudniillik, az Istē bős-fzú-álló igassága véghetetlen, határozhatatlan; de véges, határozott a' nyomorgatásnak módgya, mert az Isten bős-fzú-álló igasságától edgy inkább nyomorgattatik mint más. (2) Ez a' kárhozat tartására nézve örökké való, Marc. 9. 44. Oka, mert 1. a' bűn mind éltig meg-marad. 2. az el-kárhoztat-

taknak

taknak változhatatlan állapattok vagy on. 3. a' bűnért való elég-tétel lehetetlen.

[11] Minden el-kárhoztak büntetése tehát egyenlő-é? Egyenlő a' kárra nézve, mert mindnyájan az Isten színe látásától fosztattak-meg, Matth. 7. 27. De nem egyenlő a' nyomorúságra, annak érzésére, s a' nyomorgatásnak módgyára nézve: mert egynek nagyob nyomorúsága vagy on, mint másnak, Luc. 12. 47. 48. Oka, mert edgyik bűn nagyob a' másiknál, Joh. 19. 11.

2. Mi a' lelki halálnak végezeti, a' kárra nézve? A' tellyes és vég-képpen való el-hagyattatás, mellyel az ember az Isten színe látásától, jelenlététől és jó kedvétől, tellyességgel meg válik, Matth. 25. v. 41. *Atkozottak mennyetek-el én töllem.* Mitsoda származik az embernek tellyességgel az Isten színe látásától való meg-fosztatásából? A' leg nagyobb és örökké tartó gonofzban való meg-keményedése, és minden jó felől való kétségben eleése, Luc. 16. 26. *Mi közöttünk és ti közöttetek nagy közben vetés vagy on, ammyira hog y a' kik akarnának innét ti hozzátok által menni, nem mehetnek, sem pedig innét oda nem mehetnek.*

3. Mi a' lelki halálnak végezeti, az érzés-re nézve? A' szolgálatnak tellyessége, mel-

E 2

lyel

lyel az ember tellyeffeggel az ördög hatalma alá vettetik, Matth. 25. 41. *Mennyetek-el én tölem az örök tűzre, mely készítettett az ördögnek, és az ő Angyalinak.*

Mitsoda származik az el-kárhoztak tellyeffeggel az ördög hatalma alá való vettetésekből? A' lelki ísméret rettegésének és a' bűnnek tellyeffége.

(1) Mi a' lelki ísméret rettegése? Mint-edgy örökké rágó fereg, Marc. 9. 44.

(2) Vétkeznek-e az el-kárhoztak? Vétkeznek örökké, de 1. nem cselekedettel, mint ez életben, tudni-illik, lopással, gyilkossággal; hanem indulattal, tudni-illik, haraggal, gyűlöléggel, boszszonkodással, s hasonló indulatokkal, melyekre a' nagy kénád nekik alkalmatosílagot. 2. nem ízintén olyan érdemü bűnökkel, mint e' világon; mert pokolban (1) nem kerülhetik-el a' bünt. (2) se a' fenyegetéseknek, se azoknak a' bűnöknek büntetésének nevelkedésének nincsen helye: a' honnan ezek a' bűnök pokolban inkább büntetések mint bűnök; de e' világon inkább bűnök mint büntetések.

4. Mi a' testi halálnak végezeti a' lelkel edgyiutt? 1. A' léleknek a' testül való el-válása, 1 Cor. 15. 42. *El-vettetik rothadandó test, fel-támasztatik rothatatlan.* 2. A' lélek-

leknek és a' testnek a' gehennában való vetetése, Matth. 25. 41. és, 5. 22. *Mennyetek-el tölem az örök tűzre. Valaki az ő atyafinának azt mondja, bolond, méltó az gehennának tűzére.*

5. Mi a' gehenna? Olly hely, melyet Isten készített a' bűnösöknek leg-nagyobb gyötrelmekre, Apoc. 21. 8. *A' félelmesekek részek a' tűzzel és kénkövel égő tóban lesznek.* Mitsoda származik a' gehennában lévő gyötrelmekből? Mind a' léleknek, mind a' testnek igen nagy kínnya és fájdalma, Luc. 16. 23. *A' gazdag pokolban fel-emelvén szeméit mikor volna a' kinokban, látá az Abrahámost távol.* Hát mitsoda származik ebből a' nagy kénből? Jajgatás, és fogaknak csikorgatása, Luc. 13. v. 28. *Ott lesznek sírás és fogaknak csikorgatása.*

XVII. R E SZ.

A' bűnnek másokra el-hatásárút.

1. **M**I a' bűn másokra el-hatása? Mellyel az Adámnak minden maradéka, ki ő töle természet szerint származik, az ő állapottyában részesül, Jóh. 14. 4. *Kitsoda ádtiszát a' tisztátalanból? senki sem.*

2. Hány részből áll ez az el-hatás? Ket-

E 3

tobül:

röbül: A' tulajdonításból, és a' valótlagos közlésből.

3. Mi a' tulajdonítás? Mellyel azon bün, melly volt Adámé, léfzen miénk-is, az az, mellyel Isten az Adám a' tilalmas gyümölcsből való evéset úgy tartya, mint ha mi-is, véle ettiünk volna abból, Rom. 5. 12. *Adám-ban mindnyájan vétkezünk.*

4. Mi a' valótlagos közlés? Mellyel nem azon, hanem hasonló bün hat által mi reánk, az az, mellyel az Adám a' meg-tiltott gyümölcsből való evésének hasonló mocska, a' füzületés által, reánk ragad, Pfál. 5. 1. 7. *Imé én álnokságban fogantattam, és az én anyám bünben melegitet engemet.*

5. Mitsoda származik reánk az Adám bünének ilyenképpen való reánk származásából? Az ő halála, mind grádusira, mind részeire, mind neveire nézve, Rom. 5. 12. *Edgy ember által jöt e' világra a' bün, és a' büntért az halál.*

XVIII. RESZ.

A' közben-járó Christus Személyéről.

1. **M**I a' helyre állatás? Az embernek a' bün, és az halál állapottyából a' kegyelem és az élet állapottyára való fel-emeltetése.

2. Mi-

2. Mitsoda volt ennek az helyre állatásnak oka? Az Istennek irgalmasága, Eph. 1. 7. 9. *Kiben vagyunk váltásunk --- az ő ingyen való jó akarattya szerint.*

3. Hány része vagyon ez helyre állatásnak? Kettő: A' meg-váltás, és a' rá-szabás, Joh. 6. 5. 37. *A' mit nékem ad az én Atyám, én hozzáj jö.*

4. Mi a' meg-váltás? Az embernek a' bün, és az ördög izolgálattya alól, igaz ártnak meg adása által szabadlágra való hozzattatása, 1 Pet. 1. 18, 19. *Tudgyátok hogy nem ar anyon, ezüstön váltattatok meg, hanem drágalátos véren.*

5. Ki fizette-meg ezt az árrat? A' közben-járó, 1 Tim. 2. 5. 6. *Edgy az Isten, edgy a' Közben-járó-is, Isten, és ember között, az ember Jesus Christus, ki adia önmön magát váltáságul minden emberekért.*

6. Mikor fizette-meg ezt az árrat a' közben-járó? öröktül fogva, Apoc. 13. 8. *A' bárány meg-ölettetet a' világnak fundámento-mának fel-veréséről fogva.*

7. Mitsoda ez a' közben-járó? Egyedül a' Jesus Christus, kinek egyedül érdeméből és közben-járásából volt eleitül fogva, kinek kinek meg-szabadíttatása, Act. 4. 12. *Nincsen senkiben másban idvesség, és nem adatott emberek között ég alatt más név, melly által kel-lene meg-tartatnunk.*

E 4

8. A'

8. A' Christusbán hányat kell meg-gondolnunk? Kettő: 1. Az ő erre való illendőségét. 2. A' meg-váltásnak részeit.

9. Az ő illendősége hány részből áll? Kettőből: Az első, az ő személye; a' második, az ő személyének tisztis.

10. A' Christusbán személyében is hányat kell meg-gondolnunk? Kettő: A' két benne lévő természeteknek különbségeket, és azoknak személyi edgyesüléseket.

11. Mellyek az edgy-mástól különböző természetek? Az Isteni; a' menyiben az Istenfenségben lévő második személy. Joh. 1. 5.

14. *Amaz ige testé lett:* és az emberi, melly a' miénkhez mindenkben (a) hasonló (b) a' bűnön (c) és a' személyn kívül, (a) Phil. 2. 7. *Hasonlato lett az emberekhez,* (b) 1 Pet. 2. 22. *Ki bűnt nem tett, és álnokság nem találtatott az ő szájában,* (c) 1 Tim. 2. 5. *Edgy a közben járó.*

12. Mi ezeknek személyi edgyesülések? Mellyel az Istenfenségnek második személye az emberi természet fel vette magára, hogy ez abban el-választhatatlan-keppen lenne. Matth. 28. 6. *Jőjjetek ide lássátok helyét, holor fekürt az Ur.*

13. Mi következik ebből a' személyi edgyesülésből? A' két természetnek tulajdon-

ági.

fáginak személyi közösülések, a' *dologra nézve*, melly a' két természetnek különböző tulajdonfáginak a' személyben való edgyütt lételek.

14. Mi következik ebből a' közösülésből? A' tulajdonfágoknak közösülések a' *szóllásra nézve*, mellyel [1] az edgyik természetnek tulajdonfági tulajdonittatnak 1. az egész személynék: mint, midőn a' *Christus* mondatik *hog y meg-hólt*, melly tulajdona az emberi természetnek; és *kezdetben volt*, melly tulajdona az Isteni természetnek. 2. a' másik természetnek: mint, midőn mondatik, hogy *az Isten fel-vitetett a' dicsőségben*, 1 Tim. 3. 5. 16. *meg-feszítettetett*, 1 Cor. 2. 8. mellyek tulajdoni nem az isteni természetnek; hanem az embernek. [2] az egész személynék tulajdonfági, valamellyik természetnek tulajdonittatnak, mint, midőn az ember *Christus* mondatik *közben járónak Isten között és az emberek között*, 1 Tim. 2. 5. mely nem tulajdona a' Christusnak, a' menyiben csak ember, hanem a' menyiben Isten, és ember. Lészen pedig ez a' tulajdonítás személyt, nem természetet jelentő szóval, mert jól mondom, az Isten szenvedet, és meg-hólt; de vizont rozszúl mondom, az Istenfég szenvedet, és meg-hólt.

15. Hány

15. Hány értelem volt a' Christusban? Kettő: Edgyik volt isteni, mellyel mindeket tud vala, Joh. 21. 17. *Simon, szeretkez engemet? Uram te mindeneke tudcz; és a' máfik emberi, mellyel némely dolgokat még né tud vala, Mar. 13. 32. Arról a' napról, és óráról senki semmit nem tud, sem a' Fiú, hanem egyedül az Atya.*

16. Akarat-is hány [volt a' Christusban? Kettő: edgyik volt isteni, Luc. 5. 12, 13. *Uram ha akarod meg-tisztithatcz engemet. Akarom, tisztúll-meg, és azonnal el-távozék tőle a' bél-pokloffág; és a' máfik emberi, Matt. 26. 39. En Atyám ha lehetséges, müllyék-el a' pobár én tölem: mind az által nem ug y légyen a' mint én akarom; hanem a' mint te.*

17. Hasonló-képpen, hány fele jelen-létel vagyon a' Christusban? Két fele: isteni, mellyel mindenütt jelen vagyon, Matt. 28. 9. 20. *En ti veletek vag yok minden nap világ végéig; és emberi, mellyel se mindenütt, se edgy;er fok helyen jelen nem lehet, Mat. 26. 11. Szegények mindenkor lesznek veletek; de én nem mindenkor leszek veletek.*

XIX. RESZ.

A' Christus tisztirul.

1. **M**i a' Christus tisztí? Mellyet felvett

vett magára, hogy az embereknek idveffiget szerezheffen, nyerheffen, 1 Tim. 1. 15. *Igaz beszéd ez, hog y a' Christus Jesus jött e' világra, hog y a' bűnösöket meg-tartaná.*

2. A' Christus tisztiben hány dolgot kell meg-gondolnunk? Kettőt: a' tisztre való hivatalt, és magát a' tisztet, Hebr. 5. 4--6. *Senki nem vészi magának e' tisztességet; hanem a' ki hívattatik Istentől, mint az Aron-is. Így a' Christus-is nem tulajdonította magának e' tisztességet, hog y papi Fejedelem lenne; hanem az, a' ki azt mondotta vala neki: En fiam vag y te. én ma szültelek tégedet.*

3. Mi a' hivatal? Az Atya Istennek olly cselekedete, mellyel az ő fiával (a) megszerződvn, öret erre a' tisztre választotta, rendelte, küldötte, (b) mellyet esküvéssel erősített-meg. (a) Efs. 53. 10. *Az Ur akarta ötet meg-rontani, és betegség alá vetni: hogy minek utánna vetendi az ő lelkét áldozatul a' bűnért meg-lássa a' magot, meg-boszszabitsa napjait, és az Urnak akarattya az ő keze alatt, jó szerencsés lég yen.* (b) Pál. 110. 4. *Meg-esküött az Ur, és el nem változattya: te vag y örökké való fő Pap Melchisedeknek rendi szerint.*

4. Nem történetből; hanem Istennek örökké való végeztéből lötenek-e azok, és azoknak környül álló dolgai, a' mellyeket a' Chri-

a' Christus szenvedet és cselekedet? Ugy: Luc. 22. §. 22. *Az embernek fia el-meg-jen a' mint el-végeztetet; de jaj annak az embernek a' ki által el-árultatik.*

5. Hány-féle maga a' Christus tiszte? Három-féle: Prophétai, papi, királyi. Ezeknek a' Christus tiszteteinek számát és rendit meg-mutattya I. az embernek az ő (1) tudatlanága, melyet a' Prophétai tiszt, (2) Istentől való el-idegenedése, melyet a' papi; (3) Istenzhez való menetelinek lehetetlensége, melyet a' Királyi orvosol-meg. II. az idvesség adattatásának rendi, mely kívánnya, hogy az [1] a' Prophétától meg-magyaráztassék; [2] a' Paptól meg-szerzettessék; [3] a' Királytól reánk szabattassék. III. ezeknek a' tiszteteknek a' Christustól való végben vitetetéseknek módgya; mert a' Christus ezt 1, mint Prophéta tanította, 2, mint Pap meg-szerzette, 3, mint Király reánk szabta.

6. Mi a' Christus Prophétai tisztja? Mellyel ő az Isten egész idvesség-hozó akarattját tökéletesen meg-jelentette, Deut. 18. 15. *Prophétát támaszt tenéked a' te Urad Istened között, a' te atyádsiai között, a' miképpen engemet, ezt halgassátok.*

7. Mi módon volt a' prophetia a' Christus-

stusban? Vólt a' prophétia a' Christusban 1. mint (a) fő okban: az Angyalokban pedig és az emberekben, mint az ő (b) eszközben (a) 1 Pet. 3. 19. *A' Christus az ő lelke által, a' leleknek-is a' kik a' tömlöczben vadtak, el-men-vén prédikállott.* (b) 1 Pet. 1. 11. *A' Prophéták tudakozták, mitsodó és az időnek minémű cikkelyében jelentenémeg, a' Christusnak őbennek való jövőndő mondo Szent Lelke, hog y következnének a' Christusra a' szenvedések, és a' dicsőség a' szenvedés után.* 2. mint minéműség: az Angyalokban pedig és az emberekben mint cselekedett: mert maga mindenkör: ezek pedig csak akkor prophétálhattak mikor ő akarta, Jer. 42. §. 7. *Tíz napok elmúlván, vólt az Istennek beszéde a' Jeremiáshoz.*

8. Szükséges vólt-é, hogy a' Prophéta Christus Isten és ember lenne? Ugy: mert (1) ha Isten nem lett vólna, az Istennek akarattját [1] tökéletesen meg nem értette vólna, 1 Cor. 2. 11. *A' mellyek az Istenéi senki nem tudgya, hanem az Istennek lelke.* [2] mindékörmeg nem jelentette vólna, 1 Cor. 2. 16. *Mi tudgyak a' Christus akarattját.* (2) ha ember nem lótt vólna, az Isten akarattját a' maga fzemélyében az embereknek illendő-képpen meg nem magyarázhatta vólna, Fiebr.

Hebr. 1. §. 1. *Az Isten sok rendben és sok-kép-
pen szólott régen az Attyáknak, a' Prophéták
által: ez utolsó időkben szólott minékünk az ő
Fia által.*

9. Mi a' Christus papfága? Mellyel az ő
halálával az embereket az ő bűnökből, meg-
tisztította, és őket az Istennel meg-békéltet-
te, 1 Joh. 1. v. 7. *A' Jesus Christusnak vére
tisztít meg minket minden bűnünkől,* Rom.
5. §. 10. *Mert ha mikor ellenségi voltunk, meg-
békélttünk Istennel, az ő Fiának halála által,
sokkal inkább meg-tartatunk az ő élete által, mi-
nek-utánna meg-békélttünk ő véle.*

10. Ebben a' tisztben ki volt a' Pap, az
áldozat, az óltár? A' Christus: Pap volt
mind az ő két természetire nézve, Hebr. 5.
§. 4. *Te vagy örökkévaló pap Melchisedek ren-
di szerint.* Áldozat volt leg inkább az ő emberi
természetre nézve, Colos. 1. 20. *Hogy az
ő keresztinek vére által békefféget szerezne, ő ál-
tala békéltetne meg mindeneket ő magával.* No-
ha kivált-képpen való ereje függ vala az iste-
ni természetű, mivel hogy az Istennek Fia
áldozza vala-meg magát érettünk, Act. 20.
§. 28. *Az Isten maga vérvél kereste az anya-
szentegyházát.* Óltár kivált-képpen volt az
ő isteni természetire nézve, Hebr. 9. §. 14.
*Menyivel inkább a' Christusnak vére, ki az örök-
ké va-*

kévaló Lélek által, önmön magát ártatlan lé-
vén meg-áldozta Istennek, meg-tisztította a' ti
lelketek ismérét a' bűlt cselekedetekről, hogy
szolgálatok az Istennek. Mivel az óltár fen-
teli meg az áldozatot, Matth. 23. 19. *Az ol-
tár szenteli meg az ajándékot.*

11. Szükséges volt-e, hogy a' Pap Chri-
stus Isten és ember légyen? Ugy: mert 1.
ha ember nem lőtt volna, mivel az Isten fe-
nygetése szerint embernek kell vala meg-
halni, az ő áldozattya illendő nem lett vol-
na. 2. ha Isten nem lőtt volna az ő áldozat-
tya nem lőtt volna elégseges erejű.

12. Mi a' Christusnak királyfága? Mel-
lyel ő mindeneket, valamelyek az emberek
idvességekre néznek, hatalommal és méltó-
sággal szolgáltatta ki, Psál. 2. 6. *En választótá-
mam az én királyomat Sionon, az én szent he-
lyemen.*

13. Minémű ez a' Christus országa? 1.
Közönfeges (1) idejére nézve, Matth. 22.
§. 45. *Ha azért Dávid nevezi a' Christust U-
rának mi módon fia?* (2) minden emberekre
nézve, Dan. 7. 14. *Minden népek, nemzetek,
és nyelvek a' Christusnak szolgálnak.* (3) min-
den teremtet állatokra nézve-is, a' mennyi-
ben azok ami idvességünket előmozdíttyák,
Ephes. 1. v. 22. *Mindeneket vetett a' Christus*

lábai alá, és ötet tőtte mindeneknek felette az anyaszenteg ybáznak fejévé. II. Az embernek lelkek és lelki-isméretekre ható, Ró. 14. 17. *Az Istennek országa nem életben, nem itálban áll, hanem igazságban, békeességben, s; emt Lélek által való örömben.* III. örök életet, vagy halált hozó, Apoc. 1. v. 18. *A' Christus bir a' pokloknek és az halálnak kulcsaival.* IV. örökké való, Dan. 2. 44. *A' Christus birodalma állandó léfzen örökké.* V. Az ő örökösinek örökké való boldogságot és békefféget szerző, Esa. 9. 6. *A' Christus békeffégnek fejedelme.*

14. Szükséges volté, hogy a' király Christus Isten és ember lenne? Ugy: Mert 1. ha Isten nem volna, a' mi lelkünknek örök életet, vagy halált hozó lelki királya nem lehetne. 2. ha ember nem lött volna, nem lehetet volna hasonló fő a' testhez.

XX. RESZ.

Az elég-vételről.

1. **H**Any része vagyon a' meg-váltásnak? Kettő: a' meg-váltó Christusnak maga meg-alázása, és az ő fel-magasztaltatása.

2. Mi a' Christus maga meg-alázása? Mellyel az Isten igazsága alá vetette magát, hogy

hogy mind azokat végben vinné, mellyek az embernek meg-váltására kívántatnak vala: a' mellyek az ő életében, halálában és tíf-teiben foglaltatnak-bé, Phil. 2. v. 8. *Emberi ábrázatban találtatott, meg-alázta magát, engedelmes lött mind az halálig.*

3. Ki alázta-meg magát? Nem egyedül az Isten; hanem edgyütt az Isten-ember, Phil. 2. 7. *A' Christus, az az, az Isten-ember, meg-alázta magát.*

4. Mivel alázta-meg magát az Isten-ember? Nem tulajdon-képpen az emberi természetnek fel-vételivel; mivel az egyedül az Isten cselekedete; hanem az emberi természetnek fel-vételét követő szolgálai, az az, el-vettetett állapotnak fel-vételével, mivel ez edgyütt az Isten-ember munkája, Phil. 2. v. 7. *A' Christus, az az, az Isten-ember, szolgálai formát vótt magára.* Mely szolgálai formában az Isten-ember vitte végben azokat, mellyek a' választottak meg-váltásokra kívántattak. Miképpen adgyák mások előnkben a' Christus maga meg-alázását? Így: A' Christus I. isteni természetire nézve meg-alázta magát (1) a' maga személyének maga jó-akarattýból való alá vettetével, mellyel az Atyának mint közben-járó magát alája bocsátotta, és fel-vévén az alázatos

testet, a' közben-járói tisztet magára válalta, és annak minden részeiben el-járt. (2) az ő dicsőffségének, és isteni méltóságának ideig való el-rejtetésevel, hogy meg-halhatna és fzenvedhetne a' fel-vőtt testben. E' felől a' meg-aláztatás felől beszél az Apostol, Phil. 2. 6, 7, 8. *A' ki midőn Istennek formájában volna, nem tartá ragadománynak lenni, egyenlővé lenni az Istennel, hanem ő magát meg-hesztelvén, szolgai formát vévén magára, hasonlóná lőtt az emberekhez, és emberi ábrázatban találtatott, ő magát meg-alázta, engedelmes lévén, mind az halálig, a' keresztnék pedig haláláig. Jeg yez-d-meg: Hijában ostromollyák a' Lutheranusok a' mi tudományunkat, a' Christus meg-aláztatása felől isteni természet szerint, a' meg-aláztatásnak modgyából, mely egyedül csak az emberi természetnek tulajdona: Mert fokkal más mód-dal taníttjuk az isteni természetet, mással pedig az emberi természetet, meg-aláztatottnak.* II. emberi természetire nézve meg-alázta magát. (1) a' mi erőtlenségünknek magára való vételével, melyek vétek-nélkül vadnak. (2) az életnek és halálnak alázatos engedelmesléggével. Egész életének folyása igen alázatos volt. Innét az ő fziü-lésében a' szegénység, környül-metélkedés,

Ægy-

Ægyptomba való futás, testi munka, keresztség, kifirtet, szüntelen alá, 's fel-való járásnak terhe, meg-utáltatás, üldöztetés, &c. E' felől a' meg-aláztatás felől beszél az Apostol, Hebr. 2. 17, 18. *Az atyafiakhoz hasonlónak kellett lenni mindenkben, hogy y hívő Pap lenne, azokban a' mellyeket az Istennel végben kell vala vinni a' nép bűnének meg-tisztítására. Mert abból a' mint fzenvedett, midőn meg-kifirtetett azokat meg-segít beti a' kik kifirtetben vadnak.*

5. Mi végre alázta-meg magát az Isten-ember? Hogy érettünk az Isten igazságának eleget tegyen, és nékiünk valami jót érdemellyen, nyerjen.

6. Mi az elég-tétel? Mellyel a' Christus az ő alázatosságával az Istennel tisztességgét helyére állította, a' mi bűneinkel rajta tött bősézfzűzfűságot meg-fizetvén, Rom. 3. 23. *Kit az Isten rendelt, hogy y lenne engesztelő áldozat az ő vére által az ő igazságának meg-mutatására.* Mutattyá-é az Irás ezt az elég-telt? Igen-is, midőn mondgya, hogy a' Christus (1) *mi érettünk meg-holt, 2 Cor. 5. 21.* (3) *a' mi bűneinket hordozta, Esa. 53. 4.* (4) *a' váltáság árát érettünk meg-fizette, Matth. 20. 28.* (5) *a' mi bűneinkért áldozott, Eph. 5. 2.*

F 4

7. Mi-

7. Miért lehetet és kellett a' Christusnak éretrünk eleget tenni? Azért (1) mert kezünk volt, Hebr. 7. 22. *Drágább szörvességnek lett a' Christus keze.* (2) mert a' mint Adám feje volt a' teremtetett és el-veszett embereknek: ugy a' Christus-is a' meg-váltatandóknak, 1 Cor. 15. 22. *Miképpen Adámban mindnyájan meg-halnak: azon-képpen a' Christuban mindnyájan meg-elevenitetnek.*

8. Mi az érdem? Mellyel a' Christus az ő alázatoságával minékünk jót-is szerzett, és érdemlett. Mitsoda jót? (1) Igasságot, Rom. 5. 19. *Miképpen hog yeg ynek engedelensége által sokan bűnösök lőtenek: azon-képpen edgynek engedelmessége által sokan igazak lesznek.* (2) Istennel való meg-békélést, Rom. 5. 10. *Ha mikoron ellenségei voltunk meg-békéltünk Istennel, az ő Fiának halála által, sokkal inkább meg-tartatunk az ő élete által, minek-utánna meg-békéltünk ő velle.* (3) örök életet, Rom. 5. v. 21. *Hog y miképpen uralkodot a' bűn az halálra, azon-képpen a' kegyelem-is uralkodnék az igazság által, az örök életre, a' mi Urunk Jesus Christus által.*

9. A' Christus az ő alázatoságában mivel tött eleget Istennek, és nekünk-is mivel érdemlett jót? Eleget tött törvény bé-töltésével és halálig való szenvedéssel: és nekünk

künk-is érdemlett jót mindenikkel, Gal. 4. 4. *Minek-utánna el-jött a' tellyes idő, ki-bocsátá Isten az ő Fiát, ki a' szörvénnyel állattól lőtt, ki a' törvény alá adta magát.* Esa. 53. v. 5. *A' Christus meg-sebefittetett a' mi álnokságinkért, meg-rontatott a' mi bűneinkért; a' mi békelességünknek verevége vag yon ő rajta, és az ő sebeivel gyog yultunk-meg.*

10. A' Christus tehát nem csak szenvedéssel tött-é eleget, és nem csak törvény bé-töltésével érdemlett-é? Nem: mert a' büntül való meg-szabadulás nem csak amattól, és az életnek ajándékozása nem csak ettől függ (mint némellyek hiszik); hanem mindeniktől.

11. Hát a' Christus nem csak szenvedéssel tött-é eleget, és érdemlett-é? Nem: mert a' Christus nem csak a' szenvedést tötte éretünk; hanem a' törvényt-is éretünk töltötte-bé, Joh. 17. 19. 1 Cor. 1. 30.

12. Hát a' Christus fel-magafaltatásával, menyben menetelivel, Isten jobbjára való ülésével nem tött-é eleget, és nem érdemlett-é? Nem: mert az elég-tétel és az érdem az ő maga meg-alázásának vége: az ő fel-magafaltatásának pedig más egyéb szép végei vadnak, mint aláb meg-láthadd.

13. Honnan származott a' Christus elég-tétele?

tétele? Az Istennek igazságától, mivel a bűnt büntetetlen nem hagyhatta, és igazságától, mivel az ő edgyetlen edgy Fiát büntette meg érettünk, az ő szenvedéset nekünk tulajdonította, és azt nekünk fizette meg, Rom. 5. 17. *Amaz kegy yelemnek bűségét, és az igazságnak áldandékát veszik.*

14. Honnan függött a' Christus elég-télelnek elégleges és mint-edgy véghetetlen érdemeffége? (1) Az áldozó, elég-tévő személytől, ki volt Isten, ki annyi méltóságú volt, a' mennyi volt az, a' kinek áldozott, és eleget tött. (2) Az áldozatra fel-vitt dolog méltóságátul, melly volt Isten és ember, ki maga kéjént adta magát az elég-tévő áldozatra. (3) Az áldozatnak módgyától, mivel az áldozó, elég-tévő a' fizemélyi edgyesülé- nek miatta nem vétkezhetvén, vétek-nélkül, fogyatkozás-nélkül áldozott és tött eleget.

XXI. RESZ.

A' Christus Eletéről.

1. **H**Any része vagyon a' Christus maga meg-alázásának? Kettő: az ő élete és halála.

2. Miben foglaltatik-bé a' Christus élete? Az ő fogantatásában, születésében, és születése után való cselekedetiben.

3. Kiben és miből fogantatott a' Christus? A' szűz Mária méhében, az ő magvából, Gen. 3. 15. *Az asziszonynak magva meg-tört a' kígyónak fejét.*

4. Kitől fogantatott a' Christus? Nem (a) férfiútól, (b) hanem Szent Lélektől, (a) Luc. 1. v. 34. *Mi módon leszen az, holott férfiat nem ismértem?* (b) Luc 1. 35. *A' Sz. Lélek száll reád, és a' magasságosabbnak ereje árnyeko-meg-tégedet.*

5. A' fogantatásnak első szem-pillantásában részesült-e a' Christusnak emberi természet a' kegyelemnek minden tellyefegében? Ugy belső-képpen, Joh. 1. 14. *Amaz ige testé lett, ki-telleyes vala kegy yelemmel és igazsággal.* Noha külső-képpen abban öregbülést vett születése után mind fel-magasztaltatásáig, Luc. 2. 52. *Jesus pedig gyarapodik vala bölcsességben, testének állapottyában, Isten, s emberek előtt való kedvességben.*

6. Minémű volt a' Christus születése? (a) Igen alázatos, (b) és igen dicsőffeges, (a) Luc. 2. 12. *Találtok edgy gyermeket bé-polálván sekümm a' jászolban,* (b) Luc. 2. 13. *Hirtelenséggel jelenék az Ang yallal mennyei seregeknek soksága, kik az Istent dicsírik vala.* Völt pedig az ő születése mind alázatos, mind dicsőffeges, hogy mindenik természet, és köz-

3. Ki-

ben-járásának mindenik része idején-korán meg-jelentethetnék. A' Christus è testi sülletése, s testére nézve ki fia volt? Vólt az egész világ Pátriárkái-é, Luc. 3. 2--38. Kivált-keppen pedig vólt Abrahamnak ama magva, melyben minden nemzetségek, meg áldatandók vóltanak, Gen. 22. 18. és Davidnak ama' fia, ki nem ez, hanem más világnak orszáágával birandó vala örökké, Joh. 18. 36. *Az én országom nem e' világból való,* Luc. 1. 33. *Uralkodik a' Jákób házában örökké, és az ő orszáágának vége nem lesz.*

7. Hány fele vólt születése után a' Christus élete? Két fele: magán való vagy közönséges: amazt ez előtt élte, mivel ugy kívánta az Istennek törvénye, Num. 4. 5. 23. *Attúl fogván a' ki harmincz esztendő, és azon feljül mind addig a' ki örven esztendő, munkálkodgyék a' g yulekezetnek sátorában.*

8. Mi vólt a' Christus magán való életében? Vólt az ő gyermekéke es az ő szülei alá való vettetése, Luc. 2. 51. *Jesus engedelmes vala Jofephnek és Máriának*

9. Mi vólt a' Christus gyermekékeben? Vólt 1. (a) az ő környül-meteltetése, (b) és az Isten előtt való bé-mutatattatása (a) Luc. 2. 21. *Mikor el-jött volna a' nyolczad nap, hog y a' g gyermeket környül-metélnek, nevezék az ő nevet*

vét Jesusnak. Környül-meteltetett pedig, hogy az Istennek frigye rajta meg-peccéltetné, és meg-jelentetné, hogy az Istennek amaz idvelleges frigyét a' maga vérevel fogná meg-erősíteni. (b) Luc. 1. 22. *Mikor bé-töltenek volna Máriának tisztulásának napjai fel-vírvék a' gyermeket Jerusalemben, hog y az Urnak bé-mutatának ötet.* Bé-mutatott pedig a' Christus az Istennek; mert a' törvény szerint az Istennek bé-mutatott első szülöttek néki ábrázolói vóltak, Luc. 2. 23. Num. 18. 5. 15. A' Christus környül-meteltetett és bé-mutatott Isten előtt, továbbá ezért: mert alája vetette vala magát nem csak az erkölcsi és polgári, hanem a' ceremoniai törvénynek-is. Mik az ilyen ceremoniaknak meg-tartások? Vóltanak (1) a' bűnnek meg-vallási: A' Christus azért ezekhez szabta magát, hogy a' mi néki tulajdonítatot bűnünkrül vallást tenne. (2) Az isteni tisztületnek külső megdgyai: A' Christus azért ezeket meg-tartotta, hogy minden igazságot bé-tölthetne. (3) Christust árnyékozó példázatok: A' Christus azért ezeket magára vőtte, hogy azokat bé-tölthetné, és így azokat meg-fizethetné. 2. Az ő (a) Egyiptomban való futása, (b) és vizszojetele, (a) Matth. 2. 14. *Jofeph fel-kelevén*

vévé a' gyermekeket az ő Anyjával egy ybe étczaka és szalada Aegyiptomban. (b) Matth. 2. 21. Josph fel-kelvén vévé a' gyermekeket az ő Anyjával és vifszá méne az Izráél tartományában. Aegyiptomban futott pedig és onnan vifszá jött, hogy meg-mutatná (1) hogy ő a' nyomorúságra születetett. (2) hogy az alkalmatosság szerint életéregondot viselne. (3) hogy minket a' lelki Egyiptomból ő szabaditana-meg.

10. Mit muratott a' Christus az ő szülei-nek-aljok vettetésével? Azt hogy az egész törvénynek alája vetterett, Matth. 5. 17. *Nem jöttem hog y el-töröllyem a' törvényt; hanem inkább hogy be-töltssem.*

11. Hány dolgot kell ebben az ő szülei alá vetterésben meg-jegyeznünk? Kettőt: 1. az ő az alól való maga ki-fogását, mely lön midön 12. efszendős korában az Irástúdokkal disputája Jerusálemben, szüleitül el-maradván az ő hírek nélkül, Luc. 2. 43, 46. *Mikoron ok haza-tértenek volna, el marada a' gyermek Jhesus Jerusálemben, melyet nem vőnek észekben sem Josph, sem az ő Anyja. Es lön hog y harmad napon meg-találnák őtet a' templomban, ki ül vala a' Doctörök között, és halgattya vala és kérdezi vala őket. Disputált pedig akkor, hogy az ő hivatalyát, és vé-*

szü-

született bölcsesféjét meg-jelentené. 2. az ő kézi munkáját, mely volt ama' mi régi átkunknak hordozása, Gen. 3. v. 19. *A te orczádnak veritékével eg yed a' te kenyeredet.*

12. Mi a' Christus közönfeges élete? Mellyel nyilván valóvá tőtte hogy ő a' Mefias.

13. Hány része volt a' Christus közönfeges életének? Három: kezdete, folyása és vége.

14. Mitsoda tartozott ennek az életnek kezdetire? A' keresztség és a' meg-hírtés.

15. Mi volt a' Christus keresztsége? Volt az ő közönfeges fel-szenteltetése, az ő tisztinek közönfegessen való gyakorlására, Matt. 3. 16. 17. és 17. 15. *Mikoron meg-kereszteltetett volna Jhesus, azonnal ki-jőve a' vizből. Es imé az égből szozat adaté, mely ext mond-gya vala: Ez amaz én szerelmes Fiam, kibem meg-engeszteltettem, őtet halgassátok. Ebben pedig a' keresztségben az Atya a' Christust fel-szentelte. 1. a' fő Profetáságra, midön parancsollya, őtet halgassátok. 2. a' fő pap-ságra, midön azt mondgya, kibem meg-engeszteltettem. 3. a' királyságra, midön így szoll, ez amaz én szerelmes Fiam, az az, Királyom. Pfal. 2. 1. 6, 7. Meg-keresztelkedett annak felette, hogy az ő keresztségével a' mi ke-*

G 2

reszt-

refztégünk meg-erősfittetnék, és szenteltet-
nék, és egyszer s mind meg-mutatódnék a'
fzemély-is, a' kiben annak minden hathat-
óságát keresnünk kellene.

16. Meg-kétfertetetté a' Christus? Meg,
Matth. 4. 1. *Jesus vitték a' Lélektől a' pusztá-
tában, hogy meg-kisírtetnék az ördögtől.* Meg-
kétfertetett pedig a' Christus, hogy meg-
mutatná, hogy ő az első Adámnál fokkal
erősebb volna, a' kisírteteket meg-gyöz-
hetné, és azoktól minket-is meg-fzabadít-
hatna.

17. Miben volt folyása a' Christus kö-
zönfeges életének? Volt 1. (a) a' szegény-
ségben, és (b) a' munkában, (a) 2. Cor. 8. 9.
*Tudgyátok az Ur Jესusnak jó téteményét, hogy
ő ti érettetek szegénnyé lőtt, mikor gazdag vol-
na, hogy ti az ő szegénységgel meg-gazdagul-
játok.* (b) Act. 10. 38. *Ki széllel járt jól tévén.*
2. (a) az Evangéliomnak prédikálásában,
és (b) a' csuda tételekben, (a) Marc. 1. 14.
*Méne Jესus Galileában, prédikálván az Isten
országának Evangéliomát,* (b) Matth. 11. 5.
*A vakok szemek világát veszik, a' sánták jár-
nak, poklosok meg-tisztulnak, siketek hallanak,
halottak fel-támadnak, és a' szegényeknek E-
vangéliom prédikáltatik.* Lőttek pedig a' csu-
dák, hogy az ő fzemélyét ki-mutatná, tu-
domá-

dományát meg-erősfittenék, az ő lelki cse-
lekedeteit ki-jelentenék.

18. Miben volt a' Christus közönfeges
életének vége? Volt az halálra való készü-
lésben.

19. Miben állott az halálra való készülés?
A' tanítványok tanításában és vigasztalása-
ban.

20. Miben tanította és vigasztalta az ő ta-
nítványit? 1. Az ő színének el-változtatá-
sában, Luc. 9. 31. *Moses és Illyés beszélik va-
la az ő halálát, melyet Jerusálemben kell vala
néki bé-teljesíteni.* 2. Az húsvéti báránynak
meg-évéfésben, és az Ur-Vacsorájának ren-
delésében, Luc. 22. 15. *Nagy kívánsággal
kivántam az húsvéti báránt meg-enni veletek,
minek-előtte én szervenvednek.* 1 Cor. 11. 26.
*Valamenyiszor égenditek e kenyeret és ijándg ya-
tok e pohárt az Urnak halálát hirdessétek a mig
el-jövend.* 3. Példa-adásában, Joh. 13. 15.
*Példát adtam néktek, hogy a' mint én cseleked-
tem veletek, azon-képpen cselekedgyetek ti-is.*
4. Utolsó prédikálásában, Joh. 14. 15, 16.
*Ha engemet szerettek az én parancsolatimat
meg-tartsátok. En penig kérem az Atyát és más
vigasztalót bocsát tinek, hogy veletek ma-
radgyon mind örökké.* 5. Imádságában, Joh.
17. 11. *Ezek e világon vadnak és én te hoz-*

zad még jek. Szent Atyám tarts-meg a' te ne-
ved által azokat, a' kiket adtál énnékem.

XXII. R E SZ.

A' Christus haláláról.

I. **M**I a' Christus halála? Az ő maga meg-alázásának utolsó (a) cselekedete, mellyel (b) rettenetes kınokat szenvedt az emberek bünökért. Ved eszedben azért, [1] A' Christus halála cselekedet, mivel szabad akarattya szerint holt-meg, nem kétele-nitébol, (a) Joh. 10. 18. *Senki nem vészi azt el én tölem; hanem én magam téstem azt le.* [2] A' Christus az ő halálában rettenetes kınokat szenvedt, (b) Gal. 3. 13. *A' Christus meg-váltott minket a' törvénynek átkától, mikor on mi érettünk lott átok.* Oka: mert annyi kınokat szenvedt, a' mennyit a' választatnak kell vala örökké a' pokolban szenvedni. [3] A' Christus a' választatnak bünökért szenvedte ezeket a' kénokat, Efa. 53. 7. *A' mi bününknek büntetését szenvedte.*

2. A' Christus ezt a' halált örökké szenvedte-e? Nem, Aét. 2. 24. *Kit az Isten fel-tár-asztott, az halálnak fájdalmát meg-öldvén; mivel-hog y lehetetlen dolog volna a' Christus-nak attól meg-tartatni.* Ebben tehát az ha-

lál-

lálban a' Christus a' bünben meg-keménye-dett, kétségben esett, vétkezet, lelki-ismé-re-tiben retteget és a' gehenábá vettetet-é, mint az el-kárhoztak? Nem: mert (1) az idő-nek hofzszú, vagy rövid vólta, és ezek a' ha-sonló környül álló dolgok nem téjik a' bün-tetésnek állattyt; hanem a' büntetést kö-vetik azokban, a' kik a' büntetésnek viselé-sevel nem tehetnek eleget az Isten igazsá-gá-nak, mint az el-kárhoztak. [2] a' Christus-nak méltósága és hatalma vólt a' reá vettetett büntetésnek mint-edgy meg-győzészere, a' büntetésnek elő számlált környül-álló dol-gai nélkül-is, 1 Cor. 15. 54-57. *El-nyeletett az halál szinte a' diadalomig. Istennek lég yen bálá, ki adott minékünk diadalmat, a' mi Urunk Jesus Christusnak általa.*

3. A' Christus halála tehát egy vólt-é azzal a' halállal, a' mellyel igazság szerint az ember az Istennek tartozott? Edgy vólt gradufira, részeire, és nemére nézve, Rom. 5. 8. *A' Christus érettünk meg-bólt.*

4. Mi vólt a' Christus halálának kezdete a' kárra nézve? Vólt, annak az örömmnek és gyönyörködtetésnek nem érzése, mellyet az Istennek való élés, és a' kegyelemnek tellye-sege fokott vala nékie szerzeni, Matth. 26. 38. *Szomorú az én lelkem halálig.*

G 4

5. Mi

5. Mi volt a' Christus halálának kezdete az érzésre nézve? Vólt (a) az Isten haragjának meg-köftölása, (b) és az ördögüti való kinoztatása, (a) Matth. 26. 39. *En Atyám, ha lehetséges müllyék-el e' pokár* (harag) *én tölem.* (b) Gen. 3. 15. *Té-is mardofod annak az ő farkát.*

KERDHED itt: (1) A' Christus az ő lelkében mivel illetetett az ő szorongattatásának idején? 1. szomorúsággal, bánattal, Matth. 27. 37. *A' Christus kezdé szomorodni, és felette igen szorongattatni.* 2. felelemmel, és rettegéssel, Hebr. 5. 7. *A' Christus meg-szabadított az ő félelmetől.* Honnan származott a' Christus lelkének szomorúsága, és felelme az ő szorongattatásának idején? Szomorúsága származott az örömnem érzéséből: felelme pedig származott az Isten haragjának meg-köftöléséből, és az ördögüti való kinoztatásából.

(2) Mit nemzett a' Christusban az ő szorongattatása? 1. Igen buzgó könyörgést, mellyel kérte az Atyát, hogy ötet az haláltól szabadítsa-meg; de hával, tudni-illik, ha néki tetszik, Matth. 26. 39. *En Atyám, ha lehetséges müllyék-el e' pokár én tölem.* 2. Véres veritéket, kinek csöpjei a' földre görgöttek-le, Luc. 22. 44. *Nagy szorongattásban lévén*

buzgó-

buzgóságon imádkozik vala, és az ő veritéke olyan vala mint a' vérnek csöpjei, mellyek a' földre hullanak vala.

(3) Ebben a' lelki halálnak kezdetiben, volt-e a' Christusnak valami enyhülés? Volt, hogy az akkori tisztet, úgy-mint, könyörgést, befzélésit, intést, feleletit, jobban véghez vihetné.

(4) Hány féle volt ez az enyhülés? Két féle: 1. belső, melly volt az ő nyomorgattatásának izenként meg-fzűnéfében, hogy az ő Attya dicsőségére, a' maga tisztire, és híveinek idveffégekre vigyázhatna. 2. külső, melly volt az Angyalnak meg-bátorításában; Luc. 22. 43. *Angyal jelenék-meg néki menyből ká ötet bátorítaná.*

6. Mi volt a' Christus testi halálának belső kezdeti? Volt a' természeti halandóság, és ákülső erőfak miá való megerötelenedés, Psal. 22. 16. 17. *Meg-száradott mint a' cserép az én eröm; mert környül vettének engemet az ebek.*

7. Mi volt a' Christus halálának külső kezdeti a' kárra nézve? Volt, midőn. 1. az ő felekezetitől meg-vettetett, Matth. 27. 25. 11. A' latornál alább valonak ítélterett, Mat. 27. 21. 111. Belső tanítványitól 1. el-hagyattott, Matth. 26. 4. 31-56. 2. meg-ta-

gad-

gadtatott, Matt. 26. 31. 70. 3. el-árúlatott, Matth. 27. 3. IV. Minden egyéb emberekről, főképpen a' felső rendektől, és azoktól, kik okosabbnak tartatnak vala, bolondnak, hitetlenségnek, káromkodónak, ördöngösfnek, tudományosnak, más ember országában uralkodni akarónak tartatott, Matth. 27. 39. v. Természeti italától el-fogattatott, Matth. 27. 34.

8. Mi volt a' Christus halálának külső kezdete az érzésre nézve? Volt midőn. I. gyalázatoson meg-fogattatott, Marc. 14. 48. II. Erővel ítéletre vonattatott, Marc. 14. 53. és 15. 1. III. Belső és külső hamis ítéletek alá vettetett, Matth. 26. 59. és 27. 23. 26. IV. Meg-csufoltatott, Matth. 27. 21. meg-ostoroztatott, Matth. 27. 26. meg-feszítetett, Marc. 15. 25. minden féle boszszúságokkal illetetett, Matt. 26. 67. Ebben az halálban volté a' Christusnak valami enyhülése? Volt. Miben állott? 1. az ő dicsőségének ki-mutatásában, midőn az érette küldetett vitézeket csak a' csupán csupa-fzavával és tekintetivel, a' földhöz verte, és a' Malchus füle-is meg-gyógyította. 2. az Isten csudálatos gondviseelésében, mellyel azt cselekedte, hogy a' törvény tévő bírótúl, minek-előtte még nem kárhoztatott volna halálra, ártatlannak

lannak itiltetett, Matth. 27. 24. *Artatlan vagyok ez igaznak véritől.*

9. Mi volt a' Christus halálának végezte? Völt, az ő büntetésének leg nagyobb mértéke: holott mind az halált, mind annak tartását meg kell gondolni.

10. Mi volt a' Christus lelki halálának végezte a' kárra nézve? Völt az ő Atyától való el-hagyatása, mellyel a' vigasztalásnak minden érzésétől meg-fosztattatott völt, Matth. 27. 46. *En Istenem, én Istenem; miért hagyd el engemet.*

11. Mi volt a' Christus lelki halálának végezte az érzésre nézve? Völt az az átok, mellyel az Istennek az emberek bűnei ellen való ítéletit tellyességgessen érzette, Gal. 3. 5.

13. *A' Christus meg-váltott minket a' törvénytől, midőn mi érettünk átok lótt.*

12. Mi volt a' Christus testi halálának végezte? Völt a' léleknek a' testtől nagy kénnel való el-válása, Matth. 27. 50. *Jesus ismét mikor kiáltott volna, nagy felszóval ki-bocsátá az ő lelkét.*

13. Mi volt a' Christus testi halálának tartása? Völt az ő harmad napig az halál hatalma alatt való léte, Act. 2. 5. 27. *Nem hagyod az én lelkemet a' koporsóban, az az, a' halál hatalmában, az az, a' lélek a' testtől el-válásának állapottyában.*

14. A' Christufnak e' testi halálában völté valami büntetése? Nem völt érezhető, 's nyomorgató büntetése, Joh. 19. 7. 30. *Elvégeztetett*, tudni-illik, minden érezhető 's tapasztalható nyomorúságom; de völt fofító 's károsító büntetése, fok gyalázatokkal illetetvén, Matth. 27. 7. 63. *Emlekezünk rólla, hog y ama' bitet ő éltében meg-mondotta, hog y harmadnapra fel-támadna*, Igy Joh. 19. 7. 34.

XXIII. RESZ.

A' Christuf Fel-magasztaltatásáról.

1. **M**I a' Christuf fel-magasztaltatása?

(a) Mellyel ő diadalmaskodott a maga, és a' mi ellenfégünkön; az halálón, bünön, ördögön, és (b) meg-dicsőült, Luc. 24. 26. (a) *Nem ezeket kellett é-fzenvedni a' Christufnak, és (b) ugy memmi-bé az ő dicsőségeiben?*

2. Miképpen győzte-meg a' Christuf ezeket az ellenfégeket? Az halált el-fzenvedvén, a' bünért eleget-tévén, az ördögöt a' prédátul meg-fosztván.

3. Mivel győzte-meg a' Christuf az ő és a' mi ellenféginket? El-kezdve halálával, Col. 2. 15. *Meg-fosztván a' birodalmakat--- diadalmat vévén azokon, a' keresztján valo halála által; el-végezve pedig fel-magasztaltatá-*

tatásával, Eph. 4. 8. *Fel-menvén a' magasságban, fogva vivé a' fogságot.*

4. Mi volt a' Christuf meg-dicsőülése? Volt az ő fizolgai formájának, és el-vetertett állapotjának, mennyei boldogságra való változtatása, Phil. 2. 9. *Annak-okaért az Isten-is ötet fel-magasztalta, és ada neki olly méltóságot, melly minden méltóságnak felette való méltóság.*

5. Mímodon dicsőült-meg a' Christuf?

1. Az ő isteni természetire nézve, az ő alázatos állapotjában el-rejtett isteni dicsőséget ki-mutatván, Joh. 17. 5. *Dicsőics-meg engemet Atyám te magadnál, azzal a' dicsőséggel, melly dicsőségem volt te nálad, minek előtte e' világ lenne.* 11. Emberi természetire. 1. lelkire nézve, a' kegyelemnek tellyesfégét mind belső, mind külső-képpen vévén, Hebr. 12. 2. *Ki az ő előtte valo örömet é-fzenvedett keresztet.* 2. testére nézve, (1) tisztasággal, fenyességgel, erővel fel-ruháztatván, Phil. 3. 21. *Ki el-változtatya a' mi halandó testeinket, hog y hasonlatos lég yén az ő dicsőült testéhez.* (2) mind lelkére nézve, mind testére nézve, minden erőtlenségit; u. m. szomorúságát, a' kegyelmekben való nevelkedését; éhezését, szomjuhozását, fáradását, betegséget, aluvását, meg-halhatós-

tósfágát, le-téven. Erőtlenfégit mondom; mert a mint-hogy a fel-magasztaltator Christus lelke még most-is állattyát, és állati természetit meg-tartya; ugy az ő teste-is.

6. Hány gráditsa vagyon a' Christus fel-magasztaltatásának? Három, mellyek a' meg-alázásnak meg-annyi grádicsival ellen-keznek, tudni-illik, a' fel-támadás, melly a' halállal; a' menybe menetel, melly a' koporfoba, és a' pokolra szállással; az Isten jobbjára való ülés, melly az halál árnyékában való harmad napig létellel ellenkezik.

7. Ki támadott-fel? A' Christus, de nem isteni; hanem emberi természetire nézve, mert ez holt vala meg, el-válván a' lélek a' testtől. Vólt azért a' Christus fel-támadása lelkire nézve az (a) halál hatalmából: testére nézve, az (b) holtak közzül, Act. 2. 27. *Nem hagyod az én lelkemet a' (a) koporsóban, és nem hagyod hogy a' te szented teste (b) rothadást lásson.*

8. Hány réfze vagyon a' Christus fel-támadásának? Kettő: az ő meg-elevenedése, lelkét testével edgyesítvén; és az ő koporsójából való ki-jövelete, az ő vízfűzű adattetott életének ki-jelentődésére.

9. Kik bizonyítják a' Christus fel-támadását? 1. az Angyalok, Joh. 20. 12. 2. maga

maga a' Christus az ő tiz meg-jelenésében, Marc. 15. 9. Matth. 28. 5. 10. 3. azok az emberek, kik öt fel-támadása után látták, hallották, meg-is tapaszalták.

10. Ki támasztotta-fel a' Christust? 1. Az Atya, Act. 2. 5. 24. *A Christust az Isten fel-támasztotta, az halálnak fájdalmát meg-öldvén.* 2. A' Fiú, az az, maga a' Christus támasztotta-fel magát, Joh. 10. 18. *Vagyon hatalmom le-temni azt, és visszontag fel-venni.* 3. A' Szent Lélek, Rom. 8. 11. *A Sz. Lélek támasztotta-fel Jესust az halálból.*

11. Mikor támadott-fel a' Christus? Halálának harmadik napjan, 1 Cor. 15. 1. *Eltemettetett és fel-támadott harmad napon az irások szerint.*

12. Mitsoda végre támadott-fel a' Christus? E' végre (1) hogy Isten Fiának lenni meg-mutatódnék, Róm. 1. 5. 4. *Meg-bizonyított Isten Fiának lenni, az halálból való fel-támadásnak általa.* (2) hogy az halálon tellyes diadalmat venne, 1 Cor. 15. 57. *Az Istennek lég yen hálá, ki adott minékünk diadalmat, a' mi Uru. Jესus Christus által.* 3. hogy fel-támadása után való tífteit véghez vinne, Rom. 4. 5. 25. *Ki fel-támadott a' mi igazulásunkért.* (4) hogy meg-mutatná magát meg-igazittatotnak, és másoknak-is igazítójának

lenni, 1. Cor. 15. 17. *Ha a Christus fel nem támadott bűjében való a ti hitetek: és még a ti bűneitekben vadatok.* (5) Hogy a mi mind lelki, 's mind testi fel-támadásunknak valósága, példája, kezdete lenne, 1. Cor. 15. 20. 22. *A Christus fel-támadott az halálból, és azoknak a kik el-aluttnak lett seregje: mert mivel ember által vagyok az halál, az halottaknak is fel-támadása ember által; mert a mint Ádamban meg-bóltak mind; ugy a Christusban mind meg-elevenednek.*

13. Mi a Christus menyben menetele? *Az ő fel-magasztaltatásának középső grádicsa, melyet a földet el-hagyván, a fénys égben, mint dicsőségének királyi síkékiben, fel-ment, Aét. 1. 11. E' Jesus a ki fel-vitetétek ti töletek meny-országban.*

14. Ki ment menyben? A Christus, Tulajdon-képpen emberi természetire nézve? mivel e' fzerint hagyá-el az alsó helyet, és költözék fellyeb; nem tulajdon-képpen pedig isteni természetire nézve-is, a menyben, akkor az előtt el-rejtetett dicsőségét ki-jelentette.

15. Mikor ment menyben a Christus? Fel-támadásának negyvenedik napján, Aét. 1. 2. 3. *Oda-fel viteték negyven napig megjelenvén nekik.* Kérde 1. Miért nem hamarabb?

rőbb? Mert az ő tanítványi erőtlenségek annyi időt kíván vala, hogy 1. az ő hitetek, az ő fok meg-jelenésével meg-csöfittetnék. 2. azokra, a melyek az Isten orszá-gára tartoznak, jobban meg-tanítatnának, Aét. 1. 2. 3. *A Christus oda-fel viteték, szolván az Isten orszá-gáról való dolgokrol.* 2. Miért nem későbbre? Hogy ne láttatnék inkább e' földön, mint sem a menyben való lakást fzeretni.

16. Honnan ment menyben a Christus? Az olajfák hegyéről, Aét. 1. 12. mivel u' an ott kezdett utolszor fzenvedni, Luc. 22. 39. Onnan ment menyben a hol kezdett utolszor fzenvedni: mert az ő menyben menetelinek és fzenvedésének azon egy vége volt, tudni illik, a mi idvességünk.

17. Hová ment a Christus? A leg felső égben, Eph. 4. 10. *A Christus fel-ment sokkal fellyebb minden egeknél.*

18. Kik bizonyították a Christus meny-be menését? Sok emberek, és Angyalok, Aét. 1. 11. *Mondának a két Angyalok: Galileabeli férfiak, mit állotok nézvéen menyben? e' Jesus, a ki oda-fel viteték töletek meny-országban, ugy jö-el, a mint láttátok ötet fel-menni mennyekben.*

19. Ki ment először menyben? A Christus

stus természettel, mivel az ő menyben mentelnek erejével mentenek egyebek menyben, Hebr. 9. 8. *Fel-árván még az első hajlék, a' Christus még bé nem menvén a' mennyei hajlékban, nem vól ki-jelentve és nyitva a' menyország uttya; de idővel mások lelkekre nézve, Col. 1. 20. A' Christus által békeltetett-meg az Atya mindeneket magával, mind a' kik e' földön, mind a' kik a' mennyekbő vadnak, és né-melleyek (a' mint igen hihető dolog) testekre nézve-is, mint Enoch, Gen. 5. 24. Az Isten fel-ragadá Enochot, és Illyés, 2 Reg. 2. 11. Fel-mene Illyés a' szel-vészbe az égben.*

20. Ki ereje által ment mennyégben a' Christus? 1. Az Atyáéval, Aét. 2. 33. *A' Jesus az Istennek job karja által fel-magasztaltatott.* 2. A' magáéval, Eph. 4. 10. 3. A' Sz. Lélekével: mivel a' Christus menyben menetele külső munka, minek-okáért mindenik személlyel köz.

21. Mitsoda végre ment-fel a' Christus az égben? E' végre 1. hogy az ő immár neg-dicsőült emberi természetit a' dicső-fegnek hajlékában helyheztené. 2. hogy meg-mutatná magát annak lenni, a' ki az Istennek mélyfeges tanácsit által láttya, Joh. 3. 13. *Senki nem ment-fel mennyégben; hanem a' kile-szállot menyből, tudni-illik, az ember-nek*

nek Fia, ki a' menyben vagyon. 3. hogy az öveinek lakó helyeket fzerzene, az ő Attyának házában, Joh. 14. 2. *El-még yek hog y meg-készítsem ti néktek a' helyet.* 4. hogy az övéi nevével a' menyországban bíráláshoz kezdetne, Eph. 2. 6. *Edg jütt fel-támasztott, és edg jütt helyheztetett menyben a' Jesus Christuban.* 5. hogy a' mellyek még föld-fegélek vólnának az öveinek, az ő közben-járáásával és hatalmával az egekben végben vinné, Joh. 16. 7. *Ha el-menéndek el-küldöm néktek a' vigasztalót.* 6. hogy a' mi menyben menetelünknek bizonyos jele légyen, 1 Cor. 15. 20. *A' Christus azoknak a' kik el-aludtanak sengéje lett.* 7. hogy mi-is gondolatunkal, indulatinkal, magunk viseletével a' mennyiekre igyekezzünk, Phil. 3. 1. *Oda-fel valókat kerejsünk, a' holot a' Christus vagyon.*

22. Mia a' Christus Isten jobjára való ülése? Az ő fel-magasztaltatásának leg felsőbb gráditisa, mellyel az ő közben-járáának legnagyobb dicsőffegével bir, Marc. 16. 7. 19. *Az Ur üle Istennek jobjára.*

23. Minémű a' leg-nagyob dicsőffeg, melly a' Christusnak ajándékozott az Ite jobjára ülésben? Tulajdonképpen Királyi Uri, Aét. 2. 36. *Bizonyra tudgya az Izraélnek*

egész bázis, hogy a' Christust az Isten Urrá, királlyá rötte.

24. Mi a' Christus királyi dicsőffége? Az ő hatalmának és méltóságának tellyessége, mellyel az őveinek javokra mindeneket ki-
oszt és szolgáltató, 1 Cor. 15. §. 25. Szükség neki uralkodni.

25. Kinek adatott ez a' királyi hatalom és méltóság? A' Christusnak. Azt isteni természetire nézve ki-mutatván, Act. 2. §. 26. emberi természetire nézve vévén, Eph. 1. §. 20. Az Atya a' Christust fel-támasztotta az halálból, és helyezettette őtet az ő jobb keze felől mennyekben.

26. Mitsoda tartozik a' Christusnak erre a' királyi dicsőffegére? Az a' hatalom, mellyel ő minden embereknek és Angyaloknak Birójává tétetett, Joh. 5. 22. Az Atya nem ítél senkit; hanem a' tellyes ítélet a' Fiúnak a-datott.

27. A' Christus királyi dicsőffége ki-terjed-é az ő egyéb tiszteire-is? Ki-terjed, úgy hogy ő királyi Pap, és királyi Prophéta-is legyen.

28. Mi a' Christus királyi papsága? Mellyel nem szentvedvén, és alázatosan, mint-edgy térdre esve könyörögven; hanem az ő szentvedésit az ő Atyának dicsőffegesen be-mu-

mutatván, forgattya a' mi igyünk, Hebr. 9. §. 24. A' Christus a' menyben ment, hogy meg-jelenyék Istennek előtte mi érettünk.

29. Mi a' Christus királyi profetásága? Mellyel az ő lelkét minden testre ki-önti: követeket küld, vélek együtt munkálkodik, és az ő befzédeket csudákkal meg-erősíti: az őveit ő világából ki-választja, őltalmazza, építi, és örökké meg-tartja, Matth. 28. §. 18--20. Tellyes hatalom adatott nekem mennyen és földön. El-menvén tanítsatok mindeneket. Én veletek vagyok világ végig. Marc. 16. 20. Ki-menvén prédikállanak mindenütt. Az Ur edg yütt cselekedvén ő vélek, és az ő befzédeket erősítvén, a' jelek által.

XXIV. RESZ.

A' meg-váltásnak rá-szabásáról.

1. **M**I a' meg-váltásnak rá-szabása? A' mellyel mind azok, a' mellyeket a' Christus, a' menyiben ő közben-járó, cselekedett, és cselekezik, némely bizonyos emberekben vólta-képpen hathatofok léfnek, Joh. 17. §. 9. Nem é' világért könyörögök, hanem azokért a' kiket énnekem adtál.

2. Ki által léfzen ez a' rá-szabás? A' Sz. Lélek által, 1 Cor. 12. §. 13. Edg lélek által mindnyájan edg y testé keresztesztelédünk.

3. Kik-

3. Kikre szabja a' Christust a' Szent Lélek? Azokra a' kik felől az Atya a' Christussal meg-fszerződött 1. az Atya némely embereket adván a' Christusnak a' meg-váltására, Joh. 6. 39. *Ez az Atyának akarattya, hogy valamit nékem adott abban semmit el ne veszek.* 2. a' Christus azokat, a' kiket néki adott az Atya, meg-váltván, Joh. 17. 9. *En azért könyörgök, a' kiket nékem adtál, mert tiéd.* 3. az Atya a' Christus elég-tételeit azonokért bé-véén, 2. Cor. 5. 19. *Az Isten a' Christusban engesztelte meg magának e' világot, nem tulajdonítván nékik az ő bűnöket.*

4. Mi ez az Atyának a' Christussal meg-fszerződése? A' váltáságnak, avagy a' bűntől és a' haláltól meg-szabadulásnak, a' mi kezefünkre, és ő benne reánk, szabattatása. Ró. 5. 10. 11. *Meg-békellettünk Istennek az ő fiának halála által, ki által mostan e' bekellest vettük.*

5. Az Atya, és a' Fiú, miért mondattatnak küldenü a' Szent Lelket, ennek a' váltáságnak reánk szabására, Joh. 14. 16. és 16. 7. Mert a' Szent Lélek, csak azokra szabja a' váltáságot, a' kikre az Atya, és a' Fiú akarják.

6. Miért mondatik minden jó származni az Atyától, Jac. 1. 17? Mert az Atya adott minket a' Christusnak, hogy meg-váltsón. Hát miért mondatik minden idvefféges

féges jó közöltetni a' *Christusban*, mint főben, a' *Christusért*, mint érdemlő okért, a' *Christus által*, mint hatható-képpen rá-szabó által, Eph. 1. 3. és 1. 11? Mert 1. a' váltáság a' Christusban szabattatik reánk. 2. a' Christus érdemlette nékiünk a' váltáság reánk szabattatását. 3. a' Christus szabja reánk az ő lelke által a' váltáságot.

7. A' reá-szabás el-válthatatlan vége-e a' meg-váltásnak? Ugy: mert az Atya nem bizonytalan végért adta az ő Fiát a' halálra, s a' Christus-is bizonyos végért vállalta-fel a' halált.

8. Reá szabattatik-e tehát mind azokra a' váltáság, a' kik meg-váltattak? Ugy: mert a' reá szabás el-válthatatlan vége a' meg-váltásnak.

9. Ez a' rá szabás minek mondatik? 1. Uj szövetségnek, mivel a' meg-fszegett szövetségben ígertetett jókat nagy erősséggel meg-telleyíti. 2. Uj Testamentumnak, mivel ennek fszezőinek meg-kelletett halni. Az ő szövetség az, mellyel Isten életet ígér annak, a' ki az ő törvényét maga erejéből tökéletesen be-tölti, Luc. 10. 28. *Ezt cselekedj, ved és élz.* Az uj szövetség pedig az, mellyel Isten életet ígér annak, a' ki a' Chri-

stus-

ftusban hiszen, Jóh. 3. 16. *A' ki hiszen a' Christusban örök élete legyen.*

10. Ez az új szövetség az őtől mivel kü-lömböz? (1) Nemmel; mivel amaz barát-ságnak szövetsége volt a' teremő és a' terem-tett állatt között: e' pedig meg-békellésnek szövetsége az ellenfelek között.

(2) Szerző okkal: mivel amaz az Isten-től és az embertől volt: de ez csak az Isten-től legyen.

(3) Előtte lévő dologgal: mivel ama' minden emberekre tartozott; de e' belső-képpen némely bizonyos emberekre tar-tozik.

(4) Indító okkal: mivel ama' származot az Istennek hatalmából: e' pedig az ő igrál-masságából.

(5) Fundamentommal: mivel amannak fundamentoma volt az embernek maga te-hetsége; de ennek fundamentoma a' Chri-stus Jesus.

(6) Igértetett jókkal: mivel amabban csak életet ígért az Isten: de ebben az élet-nek minden eszközt is.

(7) Conditiokkal: mivel amannak con-ditioját, maga erejéből kellett az embernek tellyesíteni; de ennek conditioját az Isten ajándékozta minékünk.

(8) Szer-

(8) Szerzett dolgokkal: mivel amaz az igazságot mutatja: e' pedig adgya.

(9) Tartással: mivel amaz az hivekre nézve nem tart; de ez mind örökké.

XXV. RESZ.

Az eleve el-rendelésről.

1. **M**It ad előnkben a' váltásnak re-ánk szabása? Mivel a' meg-váltás-nak rá-szabása némelyekre tartozik, és nem mindenkire, előnkben adgya az Istennek eleve el-rendelést.

2. Mi az Istennek eleve el-rendelése? Az ő nevezet szerint való dicsőségének, az em-berek örökké való állapotokban lévő ki-mutatása felől való végezése, 1 Theff. 5. 9. *Nem rendelt az Isten minket haragra; hanem az idveffégek el-vételére.*

3. Mikor lett ez az eleve el-rendelés, az az, az el-választás, és meg-vetés? öröktől fogva, Eph. 1. 4. *El-választott minket, világ fundamentomának fel-vetésének előtte.* Mikor el-választott, akkor vetett-is meg.

4. Minémű az eleve el-rendelés, az az el-választás, meg-vetés? Változhatatlan, úgy hogy se a' választott ne lehesse meg-vettetett, se ellenben, 2 Tim. 2. 19. *Az I-stennek erős fundamentoma meg-áll, melynek pecsétje ez: Tudgya az Ur, kik legyenek az övéi.*

Tudgya-e hát Isten hány embert rendelt-el eleve, az az, választott-el, és vetett-meg, és nevezet szerint kik legyenek azok? Ugy: Luc. 20. 20. *örüljetelek hogy a' ti neveitek felvadtak az égben irattatván.*

5. Mitsoda indította Isten az eleve elrendelésre, az az, az el-választásra, és megvetésre? Nem eleve el-látott jó vagy gonosz cselekedetek; hanem egyedül az ő akaratya, Matth. 11. 26. *Jól vagyok Atyám, mert tenéked úgy tettem.*

6. Mitsoda rendel rendelte-el eleve Isten az embereket, az az, választotta-el, és vetette-meg? A' mi meg-foghatásunk szerint, akarta Isten elsőben az eleve el-rendelésnek végeit, az után eszközzeit, Rom. 8. 30. *A' kiket eleve el-rendelt, el-is hívta..* Noha eszközzeinek végben menéseket elsőben akarta, az után végeinek el-éréseket, 2. Theff. 2. v. 13. *El-választott minket az idvességre, a' megszentelés, és hit által.*

7. Hányféle az eleve el-rendelés? Kétféle: el-választás, vagy meg-vetés.

8. Mi az el-választás? Némelly bizonyos embereknek eleve el-rendelésé, hogy ő bennem meg-mutatódgyék az Istennek dicsőfféges kegyelme, Eph. 1. 4.-6. *El-választott minket, eleve el-rendelt minket az ő dicsőfféges kegyelmességének dicsinire.*

9. Az

9. Az el-választás hány cselekedet által ment az Istenben végbe? A' mi meg-foghatásunkhoz képest, három által: (1) hogy akarta némelly embereknek idvezítésében az ő kegyelmének dicsőffégét, 2. Theff. 2. 5. 13. *Választott titeket Isten örökrül fogván idvességre.* (2) hogy bizonyos embereket mutatott-ki, kik részefi lennének ennek az idvességnak, 2 Tim. 2. 5. 9. *Tudgya az Isten kik legyenek az övéi.* (3) hogy eszközöket rendelt, mellyek által a' választott emberek az idvességre verkedgyenek. Ezek pedig az eszközök tulajdon-képpen a' meg-váltás, és annak rájuk szabása, Joh. 6. v. 37. *A' mit nekem ad az én Atyám én hozzám jó.*

10. Mitsoda rendel választattak-el az emberek? A' mi meg-foghatásunk szerint, az Isten elsőben a' Christust választotta-el, mint főt, az után az embereket, mint tagokat, ő benne, Eph. 1. 4. *El-választott minket az Atya ő benne világ fundamentomának fel-vetésének előtte.*

11. Nem a' Christus indította-e hát az ő érdemivel az Isten a' mi el-választásunkra? Nő, mert az Iste egyedül a' maga akarattya-tol indított arra, noha a' Christus hivatala után indította, s indította az Atyát az elválasztásnak minden gyümölcseinek, mint az idvességnek, s annak eszközzeinek megadására.

12

12. Mi

12. Mi a' meg-vetés? Némelly bizonyos embereknek eleve el-rendelteték, hogy ő benne az Isten dicsőffségének igazsága meg-mutatódgyék, Rom. 9. ý. 22. *El-szenvedte nagy csendesen az haragnak edenyit, mellyek veszedelemre készítették.*

13. A' meg-vetés-is hány cselekedet által ment az Istenben végbe? A' mi meg-foghatásunk szerint ez-is három által: (1) hogy akarta az ő igazságának meg-mutatását. (2) hogy bizonyos embereket mutatott-ki, kikben meg-mutatódtnék az Istennek ez az igazsága, Jud. 4. *Bé-jöttek alattomban valami emberek, kik már régen bé-irattak a' kárhozatra.* (3) hogy eszközöket rendelt, mellyek által a' meg-vetettekben az Isten igazsága ki-mutatódgyék. Ezek pedig az eszközök tulajdon-keppen a' bűnnek meg-engedése, és a' bűnben való hagyás, 2 Thess. 2. ý. 11, 12. *Bocsátta Isten rájuk a' tévelygésnek erejét, hogy hidgyenek az hazugságnak. Hog y kárhoztassanak mind azok, kik nem bittének az igazságnak.*

14. Külömböz-é tehát az el-választás a' meg-vetetéstől? Igen-is: mivel 1. annak vége az ember idvéssége-is; ennek pedig nem vége az ember kárhoztatása. 2. amaz az embert érdem nélkül idvezíti: e' pedig az embert érdem nélkül el nem kárhoztatja.

tattya. 3. ama' mind az idvésségnek, mind annak eszközöknek oka: e' pedig sem a' kárhozatnak, sem a' bűnnek nem oka; hanem csak elől-járója. 4. amabban az eszközök egy másnak mindenkor okai, vagy töttei, ebben pedig az eszközök egy másnak nem mindenkor okai vagy töttei; mivel a' bűn meg-engedése, az abban hagyásnak, meg-keményítésnek, büntetésnek nem oka; hanem a' bűn.

XXVI. RESZ.

A' hivatalról.

1. **H** Any része vagyon a' rá szabásnak? Kettő: a' Christussal való egyesülés, és az ebből származott jó téteményekkel való közösülés. Phil. 3. 9. *Hogy találatsam ő benne, lévén énnekem igazságom, melly Christus biti által vagyon.*

2. Mi a' Christussal való egyesülés? Oly lelki tekintetek az embereknek a' Christushoz, mellyel mind azokhoz a' jó-téteményekhez, mellyek ő tőle szereztenek jussok lészén, 1 Joh. 5. ý. 12. *A' kinél a' Fiú vagyon annak élete vagyon.*

3. Mitsoda által lészén a' Christussal való edgyesülés? A' hivatal által.

4. Mi a' hivatal? Az embereknek a' Christushoz való gyűjtetések, hogy ő véle edgyesüllyenek, 1 Cor. 1. 9. *Hű az Isten ki által hívattatok, az ő Fiának a' mi Urunk Jesus Christusnak közösülésére.*

5. A' Szent Lélek elsőben mitsoda által szabja reánk a' váltságot? A' hivatal által, Eph. 1. 7. 8, 9. *A' Christusnak vére által vagyon váltságunk. Meg-jelentvén mi nekünk az ő akarattjának titkát. Hát elsőben mitsoda teszi az embereket magokban el-választottakká? A' hivatal: mivel a' hivatal előtt az emberek, noha az Istenben (1) el-választottak voltanak; de magokban nem. (2) a' választottak, a' meg-vettettektől meg-külömböztettek; de magokban nem; és így a' választottak magokban nem jobbak a' meg-vettetteknel, Eph. 2. 7. 3. Természet szerint valának a' haragnak fiai, mint eg yebek-iz.*

6. Mitsoda indittyá Istent erre a' hivatal-ra? Nem az embereknek méltósága, jámborsága, szorgalmatosága, vagy igyekezete; hanem csak az el-választás, Act. 13. 48: *Hívének, valakik az örök életre el-választottak valának.*

7. Hány része vagyon a' hivatalnak? Kettő: a' Christusnak ajánlattatása, és az ő bévétele, Joh. 5. 7. 11, 12. *Az övéibez jöve,*
és az

és az övéi ötet be nem vevék: a' kik pedig ötet be-vevék, ada azoknak olly méltóságot, hogy y Istennek fiai lennének.

8. Mi a' Christusnak ajánlattatása? A' Christusnak mint az idveffegre elégfeges és szükséges eszköznök az emberek eleikben való tételése, Act. 4. 12. *Nem adatott emberek között ég alatt más nev, mely által kellene meg-tartatnunk.*

9. Minéműnek kell lenni ennek a' prédikáltatásnak? Ollyannak, hogy abban-femmi a' mi igaz nem volna ne találtaffek, mivel az Evangélium igazság beszédének mondatik, Eph. 1. 13. *Az igazságnak beszédit hallottátok, tudni-illik, a' ti idveffégteknek Evangéliumát.*

10. Hány fele a' Christus ajánlattatása? Két fele: Külső, vagy belső.

11. Mi a' külső? Az Evangéliomnak, vagy a' Christus felől való ígéreteknek prédikáltatása, Act. 9. 7. 15. *Az én nevemet vigye a' pogányok eleikben.*

12. Minek kell először prédikáltatni? A' törvénynek, hogy az emberek (1) az ígéreteknek be-vitelére el-készítessenek. (2) bűnök fel-fedetteffenek. (3) magok menthetlenekké téteffenek. (4) magokat meg-alázzák, Rom. 7. 7. *A' bűnt nem tudtam,*

hanem a' törvény által, mert a' gonosz kívánságot-is nem tudtam volna, ha a' törvény nem mondotta volna. Ne kívánniad.

13. Ezek az igiretek, tudni-illik, a' bűn bocsánat, és az örök élet ajándékozása felől mindeneknek hirdettetnek-é? Ugy: de az igiretek csak a' válsztottaknak adatnak, mert csak nékik ajándékoztatik hit, Eph. 2. ̄. 8. *Keg yelemből tartattatok-meg hitnek általa, nem ti töleiek vag yon, Isten ajándéka.*

14. Mi a' belső? Valami lelki megvilágosodás, mellyel azok az igiretek, mint valami belső ige által az embereknek fívekben nyomatnak, Joh. 6. ̄. 45. *A' ki az Atyától hallott és tanult, az én hozzám jő.*

15. A' belső hivatal, az az, a' lelki megvilágosodás, köz-é a' meg-vettettekkel? Ugy néha, s valamennyire, Hebr. 6. ̄. 4. *Meg-világosítottak, és meg-költötték a' mennyei ajándékot, és részesí lőttek a' Sz. Léleknek.*

16. Ha ennek a' lelki megvilágosodásnak a' meg-vettettek gonosziságból ellene állanak, ki ellen való vétekben esnek? A' Sz. Lélek ellen való vétekben, melly meg-bocsáthatlannak, vagy halálra valónak mondatik, 1 Joh. 5. 16. *Vag yon halálra való bűn, nem mondom hog y azért könnyörög jön.*

17. Mi a' Christus bé-vétele? A' mellyel a' Chri-

a' Christus az emberrel edgyesül, és az ember-is a' Christussal, Joh. 6. ̄. 56. *A' ki észre az én testemet, és iszja az én véretem, én bennem lakozik, és én-is abban.* Erre nézve mondatunk a' *Christusban lenni*, 2 Cor. 5. 17. és a' *Christust-fel-öltözni*, Gal. 3. ̄. 17. a' *Christusban lakni*, Eph. 3. 17. *Christus házának*, Hebr. 3. ̄. 6. *Templomának*, 2 Cor. 6. 16. *jeg yefinek*, Eph. 5. 23. *szóló-veszszó-jének*, Joh. 15. ̄. 5. *tagainak*, 1 Cor. 12. ̄. 12. és *Christusnak*, 1 Cor. 12. ̄. 12.

18. A' hivatal minek neveztetik? A' Christus bé-vételére nézve: (1) *Meg-térésnek*, mert a' kik a' hivatalnak engednek a' világtól, és a' büntől Istenhez térnek, Act. 26. ̄. 20. *A' pogányoknak-is hirdetem, hog y penitenciát tartanak, és meg-térnének az Istenhez.* (2) *Ujjá születtetésnek*, a' mennyiben az, az új életnek kezdetit jelenti, Joh. 1. ̄. 13. *Istentől születtettek.* A' Christus ajánlattatására nézve pedig mondatatik tulajdon-képpen *hivatalnak*, a' mennyiben az Isten ható-képpen hívja és vonnya az embereket a' Christushoz, Joh. 6. ̄. 44. *Senki nem jöhet én hozzám hanem ha az Atya, a' ki engemet el-bocsátott vonándg ya azt.*

19. Miben áll a' Christus bé-vétele, avagy a' meg-térés és az ujjá-születés? Az engedő, avagy

avagy cselekedő bé-vételben, Phil. 3. ̄. 11. *Meg-fogattam a' Christust Jესustul, hogy én is őtet meg-fogjam.*

20. Mi az engedő bé-vétel? Mellyel kegyelemnek eredeti plántáltatik az ember akarattyában, az az, hitnek minéműsége vagy állattya óltatik az ember akarattyában, Eph. 2. 5. *Az Isten meg-elevenített minket.* Oka: mert a' hitnek minéműsége fundamentoma a' mi Christussal való egyesülésünknek, Joh. 3. ̄. 3. *Valaki nem születendik ismét, nem láthattya az Istennek országát*

21. Mellyik tehetségünket szüli Isten először ujjonná? Akaratunkat, Phil. 2. 13. *Az Isten az, a' ki cselekeksi azt bennetek, mind hog y akarjátok, mind hog y véghez vigyétek, az ő ing y en való jó kedvéből.* Oka: mert az akaratnak ujjá - születetétől függ az egész embernek ujjá-születése. Hát az egész embernek meg-térése, ujjá - születése nem az elmének meg-világosításától függé? Nem: mert az, az akaratnak vezetséget nem veheti-el; másképpen az elme meg-világosodása jóvá tehetné az akaratott, mely nem igaz.

22. Az akarat tehát nem alhat-e ellene ennek az engedő hivatalnak, ujjá-születésnek, meg-téréseknek? Nem: mert az akarat ebben semmit nem cselekekszik, és szenved; hanem

hanem csak enged az újjá-szülo Isten akarattyának, 2 Cor. 4. ̄. 6. *Az Isten, a' ki parancsoltá hog y a' sötétségből világossáág légyen, ugyan ő az a' ki fényelt a' mi szívünkben.*

23. Mi a' cselekedő bé-vétel? A' hitnek cselekedete, mellyel a' hivatalos már egészlen a' Christushoz, mint ő meg-tartóához, és ő általa az Istenhez támaszkodik, 1 Pet. 1. ̄. 21. *Kik a' Christussal által hisznek Istenben.*

24. Honnan származik, ez a' cselekedő bé-vétel? Rész szerint a' hitnek belénk öntetett minéműségétől, rész szerint az Isten arra inditáfából, Joh. 6. ̄. 44. *Senki nem jöböt én hozzám, hanem ha az Atya vonándgya azt.*

25. Szabad akarattya szerint, vészé-bé az ember cselekedő-képpen a' Christust, az az, hiszen-e a' Christusban? Ugy; de elkerülhetetlen-képpen, Joh. 6. ̄. 37. *A' mit nekem ad az Atya, én hozzám jó.*

26. Mitsoda jár edgyütt ezzel a' hittel? Ezzel a' hittel, mellyel az akarat fordittatik az igaz jónak bírására (a) edgyütt jár mindenkor a' meg-térés (b) mellyel ezen akarat fordittatik az igaz jónak cselekedetire, és az ezzel ellenkező gonofznak, vagy bűnnnek meg-utálására, (a) Marci. 1. 15. *Hidgyetek az Evangéliomnak, és térjétek meg.* (b) Amos.

5. 15. *Gyűlölyűek a gonoszok, és feresétek a jót.*
 27. A' meg-térés, és a' hit egygyeznek és különböznek? 1. egygyeznek mert mindenik az Istét ajándéka. Eph. 2. 8. *A' hit Isten ajándéka,* 2 Tim. 2. 25. *Valamikor az Isten adja azoknak, hogy megtérvén meg-ismérjék az igazságot.*
 (2) mindenik az emberakarattyában vagyó, Ró. 10. 10. *Szível hiszünk az igazságra,* 1. Reg. 8. 48. *Meg-térnek te hozzád tellye s szívekből, lelkekből.* (3) mindenik azon egy időbe öntetik belénk. 2. Külömböznek: mert (1) a' hit tulajdon-képpen a' Christusra vitetik, s általa az Istenre; de a' meg-térés magára az Istenre, kit bűneinkel meg-bántottunk, Act. 20. 21. *Hirdetem az Istenhez való meg-térést, és az Ur Jesus Christusban való hitet.* (2) a' hit keresi a' mi Istennel való meg-békélésünket; de a' meg-térés az Isten akarattyához való magunk szabását, Rom. 3. 5. 25. *A' Jesus Christus engesztelő áldozat az ő vértébe való hitnek a' tala,* Act. 26. 20. *Hirdetem hogy meg-térnénk Istenhez, meg-téréshez illelő cselekedeteket cselekedvén.*

28. A' meg-térés a' hitből származiké? A' meg-térés, mellyel nem vétkezünk csak a' büntetéstől felvén, nem származik a' hitből, mert ez a' nem hívokban is fel-talál-tatik, mint Akábban; de az a' meg-térés, mellyel

mellyel nem vétkezünk a' jónak fzeretétől vífeltetvén, a' hitből származik, és tulajdona a' hívóknak.

29. Minéműi az igaz megtérés? A' melly minden tuttunkra előtt büntől el-von, és minden tuttunkra való jóra von, s halálunkig tart.

XXVII. RESZ.

A' meg-igazításról.

1. **M**I a' Christussal való egygyesüléstől származott jókkal való közössülés? Mellyel a' hivesek mind azokban részesülnek, mellyekre az Istennek jól és bődögul való élefre szükségek vagyon. Rom. 8. 32. *A' ki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, mimódon nem adna az ő fiával nekünk mindeneket.*

2. Mit használ ez a' közössülés? Altal vízi és változtattya a' hiveseket a' bűn és halál állapottyából, az igazságnak és az örök életnek állapottyára, 1. Joh. 3. 5. 14. *Mi tudjuk hogy az halálból által vittünk az életre.*

3. Hány féle ez az állapotnak meg-változása? Két féle: tekinteti, avagy volta-képpen való.

4. Mi a' tekinteti változás? Melly az Isten tulajdonításában áll, 2. Cor. 5. 19. *Az*

K

Istera

Isten a' Christusban engesztelé magához é' világot, nem tulajdonítván nékiek a' bűnöket.

5. Hány féle a' tekinteti változás? Két fele: a' meg-igazítás és a' fiuvá - fogadás.

6. Mi a' meg-igazítás? Az Istennek kegyelmes sententiaja, mellyel a' hittel megfogattartott Christusfert a' hívőt a' büntölés és a' haláltól fel-fzabadította, és az örök életre igaznak itili.

Kérded azért itt (1) ki igazít-meg? Az Isten, Rom. 8. 33. *Az Isten a' ki meg-igazít.*

(2) A' meg-igazítás miért mondatik *sententianak*? Azért, mert a' meg-igazítás volta képpen nem változtatta az embert hamisból igazzá, ki-vévén belőle a' bünt, és az igazságot belé öntvén; hanem a' magában hamis embert igaznak pronuciállyá; mondgya, itili, Rom 8. 33. *Kitsoda vádollyá az Istennek választottit? Az Isten a' ki meg-igazít.*

(3) Honnan származik a' meg-igazulás? Az Istennek kegyelmességéből, Rom. 2. 4. *Meg-igazúlnak ingyen.*

(4) Mikor mondotta, 's mondgya Isten a' hiveket igazaknak? 1. Mikor azt el-végezte, Gal. 3. 8. *Látván az Irás, hogy az Isten hit által igazította-meg a' pogányokat.* 2. Mikor a' Christus a' mi fejünk a' halálból fel-táma-

tamadott, 2 Cor. 5. 19. *Az Isten a' Christusban meg-engesztelte magának é' világot nem tulajdonítván nékiek a' bűnöket.* 3. Mikor benünk hitet nemz, Rom. 8. 9. 1. *Semmi kárboztatófok nincsen azoknak, a' kik a' Christusban vadnak.* 4. Mikor az Isten az ő lelke által azt mondgya nekünk: *Bízzálfiám, meg bocsáttatának néked a' te bűneid.*

(5) Miért igazít-meg minket Isten? A' nekünk tulajdonítottott Christus érdeméért, Rom. 3. 24. *Meg-igazúlnak a' Jესus Christusban lott váltságnak általa.*

(6) Mivel igazít-meg Isten minket? Hitel, Rom. 3. 28. *Az ember meg-igazúlni hit által, a' törvény cselekedete nélkül.* KERDED.

1. Mi ez az igazító hit? Nem az (1) mellyel Istennek minden beszédit igaznak tartjuk: mert így a' meg-vettettek-is meg-igazúlnának; nem-is az (2) tulajdon-képpen, mellyel meg-nyugfzunk abban, hogy Isten nekünk bűnünket meg-bocsátotta, mert ez gyümölcse a' meg-igazító hitnek; hanem (3) mellyel a' Christushoz támaszkodunk, ragaszkodunk, hogy bűneinket Isten meg-bocsássa, és örök életet adgyon. 2. Mi módon igazít-meg a' hit? 1. Nem a' menyiben el-készít minket a' kívált-képpen való kegyelemnek el-vételére, melly által tulaj-

don és bennünk lakozó igaffágot szerez-
zünk, mellyel Isten előtt igazaknak íté-
lünk, mert a' meg-igazítás nem léfzen egy
dolognak máffá való változtatása által, mint
a' melegítés: hanem a' meg-öldoztatás és
nékünk tulajdonittatás által. 2. Nem-is a'
menyiben új életnek igyekezete, az az, jó
cselekedet, mert a' hit meg-külömböztetik
a' cselekedetektől, Rom. 3. 28. *Hitteliga-
zúl-meg az ember, cselekedetek nélkül*; hanem
3. a' menyiben meg-fogja a' Christus igaf-
fágát, mellyért meg-igazít Isten minket.

(7) Kit igazít-meg Isten? A' hívô em-
bert, Rom. 3. 22. *Az Isten igassága minde-
nekhez, a' kik hisznek.*

(8) Mi Istennek meg-igazítani? A' hi-
veket a' bűnnek örök halálra kötelezésétől
meg-fzabadítani, Rom. 8. 5. 1. *Semmi kár-
boztatások nincsen azoknak, kik a' Jesus Chri-
stusban vadnak*; és ôket igaznak itilni, hogy
örökké éllyenek, Joh. 5. 24. *A' ki hiszen
örök élete vag yon.*

7. Minek mondatik a' meg-igazítás? A'
többi között *bűn bocsánatnak*, Eph. 1. 7. *Kiben
vag yon bűneinknek bocsánattya.*

8. Meg-bocsáttatnak-é a' meg-igazúltak-
nak mind a' meg-lött, 's mind a' meg-léen-
dő bűnök? Ugy, Pál. 103. 3. *Ki meg-ke-
gyelmes minden te bűneidnek,*

9. Kel-

9. Kell-é hát a' meg-igazúltaknak min-
den napon az ô bűnöknek bocsánattát Isté-
től kérni? Igen-is, hogy azt jobban-jobban
meg-érezhesse, Matth. 6. 12. *Bocsásd-meg
a' mi bűneinket*, az az, érezteld-meg velünk
bűneinknek bocsánattát.

10. Hány részből áll a' meg-igazítás?
Kettőből: 1. a' Christus egéiz, az az, cse-
lekedő és szenvedô engedelmefféből, az az,
törvény bé-töltéséből és szenvedéséből fzár-
mazot igaffágának nékünk tulajdonitáfából.
2. a' bűn bocsánatból, mellynek amaz ér-
demlô oka, Rom. 5. 5. 6, 7. *Boldog kit Isten
igaznak tulajdonit, cselekedet nélkül. Boldogok
a' kiknek meg-bocsáttattak az ô hamisságok.* Így
Phil. 3. 5. 89.

XXVIII. RESZ.

A' Fiuvá fogadásról.

1. **M**I a' fiuvá-fogadás? Az Istenek
kegyelmes sententiája, mellyel a'
meg-igazúlt hiveket, a' Christusért a' fiui
méltóságra vészí-fel.

KERDEDE azért itt (1) Ki fogad min-
ket fiaivá? Az Isten, Rom. 8. 5. 14. *A' kik
Isten lelkéről vezéreltetnek, azok Istennek fiai.*

(2) Miért mondatik a' fiuvá-fogadás sen-
tentiának? Mert a' fiuvá-fogadás voltakép-

K 3

pen

pen nem változtatta az embert haragnak fiából Isten fiává, ki-vévén belőle a' haragnak fiúságát, és beléöntvén az Istennek fiúságát; hanem a magában haragnak fiát Isten fiának pronounciállyá, mondgya, itili.

(3) Honnan származik a' fiuvá-fogadás? Az Istennek kegyelmeffégből, 1 Joh. 3. 1. *Lássátok minémű szeretetet adott mi nekünk az Atya, hog y Isten fiainak hívattassunk.*

(4) Mikor mondott, s mond Isten minket hainak? 1. Midőn azt el-végezte, Eph. 1. 5. *Az Atya válsztott minket, kiket fiává fogadna.* 2. Midőn a' Christus el-jött, Gal. 4. 5. 4. 5. *Ki-bocsátá Isten az ő fiát, hog y fiúságot vennénk.* 3. Midőn magát az ő lelke által Atyának kiáltattya, Gal. 4. 5. 6. *Ki bocsátta Isten az ő fiának lelkét a' ti szíveitekben, ki azt kiáltja, Abba, az az, Atyánk.*

(5) Kiket fogad Isten fiává? A' hívöket, Joh. 1. 12. *Valakik ötet be-vévék, az az, benne hívének, ada nekik ezt a' méltóságot, hog y Istennek fiai lennének.*

(6) Kiért fogad Isten minket fiaivá? A' Christufért, Gal. 4. 5. 4. 5. *Ki-bocsátá Isten az ő fiát, hog y fiuvá-fogadást vennének.*

(7) Mitsoda származik ebből a' fiuvá-fogadásból? A' minden méltóságnál nagyobb méltóság, Joh. 1. 5. 12. *Valakik ötet be-vé-*

vék,

vék, ada nekik ezt a' méltóságot, hog y hog y Istennek fiai lennének. Mitsoda szerzi ezt a' méltóságot? A' fogadott fiaknak (1) Isten nevéreül kívált-képpen való hivattatások, 1. Joh. 3. 5. 1. (2) Isten cselédévé való tetet-tetések, Gal. 6. 10. *Mindenekkel jól tegyünk, kíváltképpen az hitnek cselédivel.* (3) Az örökké, tudni-illik, az örökké való boldogság, Rom. 8. 17. *Ha fiak vagytok, tehát örökösök is, Istennek örökösi, és a' Christusnak örökös társai.*

2. Mi jár mindenkor mellette ennek a' fiuvá-fogadásnak? A' Léleknek bizonygátétele, melly a' hiveknek adatik, mellyel ez a' fiuvá-fogadás az örökkéggel edgyütt megpecsételtetik, Rom. 8. 5. 15, 16, 17. *A' fiuvá-fogadásnak lelkét vőrtétek. Es a' lélek térszen bizonytságot a' mi lelkünkkel edgyütt, hog y mi Istennek fiai vagytok.*

3. Mitsodák a' fiuvá-fogadásnak hasznai? (1) A' keresztyéni szabadság, mellyel minden hivek, meg-szabadíttatnak a' törvény, a' bün, és e' világ szolgálatyától, Gal. 4. 5. 26. *A' magasságos Jerusálem szabados, melly mindenikünknek anyja.* (2) Hogy a' hivek a' Christus fiúságában részesülvén, ő általa Pro-fetákká, Papokká, és Királyokká lőttek, Apoc. 1. 5. 6. *Tört minket királyokká, és papok-*

K 4

ká az

ká az Istennek és az ő Attyának. (3) Hogy a' hivek minden teremtettt állatokkal vagy birnak, 1 Cor. 3. ̄. 21. *Mindenek tiétek, és tisztán élnek,* Tit. 1. ̄. 15. *Mindenek tiszták a' tisztáknak,* vagy nékiek ezek szolgálnak, Hebr. 1. ̄. 14. *Az Angyalok szolgálatra küldettenek azokért, kik az idveffégeknek örökösi lesznek,* vagy csak javokra vadnak, Rom. 8. 28. *Azoknak a' kik Istent szeretik mindennek javokra vadnak.*

XXIX. R E S Z.

A' Meg-szentelésről.

1. **M**I az ember állapotjának volta-képpen való meg-változása? Az emberben lévő minéműségeknek el-változtatása, 2 Cor. 5. 17. *A' régiek el-múltanak, immé mindenek meg-ujjultanak.*

2. Hány féle az ember állapotjának volta képpen való meg-változása? Két féle: a' meg-szentelés és a' meg-dicsőítés, Rom. 6. ̄. 22. *Minek-utánna meg-szabadultatok a' büntől, és Isten szolgálva lertetek, annak gyümölcsöt vettétek a' sent életet, melynek vége örök élet.*

3. Mi a' meg-szentelés? Mellyel Isten az embert a' bün rütségából az ő képenek tisztá-

tságára volta-képpen által változtattya, Eph. 4. 22. 24. *Le kell vetkeznünk az ő embert, és fel-kell öltöznünk az új embert.*

4. Miért mondatik a' meg-szentelés volta-képpen való által változálnak? Mert itt emberből a' bünnek rütsága ki-véteik, és belé az Isten képenek tisztasága öntetik, Jer. 31. 33. *Adom az én törvényemet ő beléjek, és az ő szívükben bé-írom azt.*

5. Kit szentel-meg az Isten? Az egész embert, az az, I. az ő lelkét, és annak (1) akarattját. (2) értelmét. II. testét, 1 The. 5. ̄. 23. *A' békeffégeknek Istene szenteltyen-meg titeket egészlen; és a' ti elméitek épsségben, és lelketek's testetek ártatlanságban tartassanak-meg a' mi Urunk Jესus Christusnak el-jövetelire.* E' pedig az egész ember meg-szenteltetése igen fűkféges; mert a' nélkül senki nem láttya az Urat, Hebr. 12. ̄. 14.

6. A' meg-szentelésben (1) mitől szabadúl-meg az ember? A' bünnek rütségától, vezetségétől, mocskátol, 2 Cor. 7. 1. *Tisztítsuk-meg magunkat a' testnek és a' léleknek minden tisztátalanságától, hogy a' mi szentsségünknek isteni félelemben vigyük véghez.* (2) mitsoda adatik vizfsza az embernek? Az Isten képenek tisztasága, az az, a' bölcsesség, igazság, szentség, Eph. 4. 24. *Az Isten törvényéhez*

nyéhez való magunk szabása, Jac. 1. 25. az új élet, Rom. 6. 4. az új teremés, 2 Cor. 5. 16. és az isteni természet, 2 Petr. 1. 5. 4.

7. Hány-féle a meg-fizetelés? Két-féle: Nem tökéletes, és gyermekiségnek mondatik, 1 Cor. 13. 5. 11. Mikor gyermek volnék, úgy szoltam mint gyermek: vagy tökéletes, és öregségnek mondatik, 1 Cor. 13. 11. Minek-utánna pedig öreggéltem, el-hadtam a gyermekhez illendő dolgokat.

8. Hány része vagyon a meg-fizetelésnek? Kettő: a bűnnek való meg-halás és abból meg-elevenedés, Eph. 4. 22--24.

9. Mi a bűnnek való meg-halás? Mellyel a bűn le-vetkeztetik, Colof. 3. 5. 3--5. *Meg-bóltatok: azért öldököljétek-meg a ti földi tagaitokat.*

KERDED: (1) Honnan származik a bűnnek való meg-halás? [1] A Christustól, mivel az őhalálával ő érdemlette nekünk a bűnnek való meg-halást, és azzal ő adott nekünk arra példát, Rom. 6. 5. 6. *Az ő halálának hasonlatossága szerint ő beléje öltöttem vele edg yé lőttem, tudván azt, hogy ama mi ő emberünk ő vele meg-feszítettet.* [2] A Szent Lélektől, mivel ő ad minékünk a bűnnek való meg-halásra erőt, Rom. 8. 5. 13. *Ha a Lélekkel a testnek eselekedtet meg-öldöklétek,*

létek, éltek. [3] A' httől, mivel a' hit cselekezi azt, hogy a' bűnnek való meg-halást javalló Isten beszédinek hidgyünk, s azt igaznak tartsuk, Rom. 6. 17. *Szívetek szerint engedtetek a' tudománynak formájának, melyhez ragaszkodtatok teljességgel.*

(2) Mitsoda származik a' bűnnek való meg-halásból? 1. Hogy a' meg-fizeltettek magokat és e' világot meg-tagadgyák, Luc. 9. 5. 23. *Valaki akar engemet követni tagadgya-meg magát,* Gal. 6. 14. *A' Jესus Christus kereszte által meg-feszítettet e' világ, én-is e' világnak.* 2. Hogy a' meg nem fizeltettekben a' bűn uralkodik; de a' meg-fizeltettekben az meg-öldöklötetett.

10. Mi a' meg-elevenedés? Mellyel az Isten képe fel-öltöztetik, Coloff. 3. 10. *Fel-öltöztétek amaz új embert, mellynek ujulása vagyon annak képehez illendő ismértenben, a' ki teremtetete azt.*

KERDED. (1) Honnan foly ez a' meg-elevenedés? 1. A' Christustól, mivel ő adott példát az ő testi halálából meg-elevenedéssel, a' mi bűnünköl való meg-elevenedéfre, Col. 3. 5. 1. 2. *Fel-támadtatok a' Christussal, oda-fel valókat keressetek.* 2. A' Szent Lélektől, mivel a' ki a' Christust a' testi halálból meg-elevenítette, az elevenít-min,

minket a' mi bűnünknek halálából, Rom. 8. 11. *Ha annak Lelke; a' ki fel-támasztotta Jესust az halálból lakozik ti bennetek, ug'yan azon meg-elevenedéti ti balandó testeteket. u' tudni-illik, a' fzent életre.* 3. A' hittől, mivel (1) a' hit cselekefzi azt, hogy a' bűnből való meg-elevenedést javalló lsten befzédének hidgyünk, 's azt igaznak tartsuk. (2) a' hit fogja-meg a' testi halálból meg-elevenedet Christust, mint mi fejűnket, kitől származik mi reánk, mint tagaira, nem csak a' testi, hanem a' lelki halálból való meg-elevenedés-is, Colof. 3. ý. 4. *Mikor a' Christus a' mi életünk meg-jelenéndik, akkor ti-is véle meg-jelentek dicsősségben.*

(2) Mitsoda származik ebből a' meg-elevenedésből? Ez hogy a' meg-fzenteltettek magokat egészlen Istennek és a' Christusnak ajánlyák, 2 Cor. 8. ý. 5. *ő magokat fzentelték Istennek.*

11. Mivel a' meg-fzentelés 'ez életben nem tökéletes, hány részből állanak a' fzentek ez életben? Kettőből: bűnből és kegyelemből, Rom. 7. ý. 25. *En az én elmémnel szolgálak az Isten törvényének; de testemmel a' bűn törvényének.* A' meg-fzenteltettekben meg-maradott bűn vagy meg-vezett rész, mondatik ő embernek, külső embernek, tagoknak,

nak, és bűn testének; a' benne lévő kegyelem vagy meg-újult rész pedig, új embernek, léleknek, elmének.

12. Hány dolog következik e' két részből a' fzentekben? Kettő: 1. hogy ő benne a' lélek és a' test szüntelen harcolnak, Gal. 5. ý. 17. *A' test a' lélek ellen törekedik, a' lélek pedig a' test ellen.* Ezek pedig edg y-mással ellenkeznek. 2. hogy nékik a' meg-térést minden nap meg kell ujjítaniok, 2 Tim. 1. ý. 16. *Gerjezd-fel az Istennek ajándékát, mely te benned vagy.*

13. Külömböz-e a' meg-fzenteltettek harcza a' meg nem fzenteltettek harczától? Ugy: mert 1. amazokban a' lélek viaskodik a' test ellen, Gal. 5. 17. *A' test kíván a' lélek ellen, a' lélek pedig a' test ellen,* de ezekben a' bűnt kívánó test harczol a' büntetéstől felő test ellen. 2. amazokban, a' harcz származik a' büntetéstől való felelemből; ezekben az Isten szeretetiből. 3. amazok minden vétkek ellen harcolnak; de ezek csak a' nagyok ellen. 4. amazokban a' lélek a' testet végtire meg-győzi, hogy el ne essenek, vagy ha el-essenek, fel-keljenek; de ezekben a' kívánó test meg-győzi a' felő testet, hogy el-essenek, és soha fel ne keljenek, meg ne térjenek.

14. Meddig harczol a' lélek a' testtel a' meg-szenteltettekben? Halálíg, mikor a' bünt le-vetkezzük; mert a' *ki meg-bólt, meg-igazított a' büntől*, Rom. 6. 5. 7. *Ki ragad-ki engemet a' halál testéből*, Rom. 7. 24. *Boldogok a' meg-bóltak, kik az Urban halnak-meg mostantúl fogva, úgy vagyon bizonyára, a' lélek mondja, hogy meg-nyugodjanak az ő munkájoktól*, Apoc. 14. 5. 13. Miért harczol a' lélek a' testtel bennünk halálíg? 1. Hogy e' harcz által a' bűn bennünk meg-kissébbít-teffék. 2. Hogy erőtlenséginket érezvén, magunkat meg-alázzuk. 3. Hogy kívánkozzunk menyországban, holott semmi harcz nincsen. 4. Hogy magafszalljuk a' hatalmas Istent, ki minket e' szüntelen harczolásunkban nem hágy úgy el-efnünk, hog' el-vefűnünk; hanem az örök életre meg-tart.

15. Mitsoda károkra vagyon a' meg-szenteltetteknek a' benne maradt bűnnek mocska? Igen nagyra; mivel az ő leg-jobb cselekedeteket-is meg-mocskollya, Efa. 64. 5. 6. *Minden mi igasságink olyanok mint a' meg-ferteztetett ruha*. Nem mondhatni-e' hát az ő jó cselekedeteket bűnöknek? Nem, hanem csak meg-mocskoltattnak, mivel az Írás az ő ilyen jó cselekedeteket-is jó cselekedeteknek nevezi, Matth. 5. 5. 16. *Ugy fénylik*

fénylik a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó cselekedeteket.

16. Meg-jutalmazza-e' Isten az ő bűnnel meg-undokítottatott jó cselekedeteket? Igen-is; mert az Isten az ő jó cselekedeteknek mocskát el-fedezi az ő meg-igazittatásokban, mivel abban úgy adgya reájok a' Christust, mint valami ruhát az ő minden bűnöknek el-fedezése, ezért mondatik a' meg-igazítás *bűnnek el-fedezésének*, Pál. 32. 5. 1. 2. *Boldog a' kinek az ő bűne el-fedeztetett.*

XXX. RESZ.

A' meg-dicsőítésről.

1. **M**I a' meg-dicsőítés? Mellyel Isten az embert a' nyomorúságból, vagy a' bűnnek büntetése alól, örök boldogságra volta képpen által változtattya, Rom. 8. 5. 30. *A' kiket el-választott azokat el-is hívta, a' kiket el-hívott, azokat meg-is igazította, a' kiket meg-igazított azokat meg-is dicsőítette.*

2. Miért mondatik a' meg-dicsőítés *való által-változásnak*? Mert meg-boldogította az embert. 1. az el-választás, el-hívás, meg-igazítás, fiuvá fogadás lehető-képpen; 2. a' meg-fizetés meg-mutatás-kép-

tás-képpen, Rom 4. 5. 6. *Dávid bódognak mondja az olyan embert, kit Isten igaznak tulajdonit cselekedet nélkül, Matth. 5. 3. Bódógok a lelki szegények; de 3. a meg-dicsőítés volta-képpen.*

3. A meg-dicsőítésben 1. mitől szabadul-meg az ember? A nyomoruságtól, vagy a bűnnek büntetésétől, melly nevezetik 1. váltásnak, 1 Cor. 1. 5. 30. *A Jesus Christus lett minékünk Istentől váltás. 2. az Isten haragjától; a haláltól, és a fétetségnek országától való meg-fzabadulásnak. 2. a helyiben mitsoda ajándékoztatik? örök bódogság, melly mondatik áldásnak, Eph. 1. 3. Az Isten meg-áldott minket minden lelki áldásokkal. 2. örök életnek, Joh. 3. 36. A ki hisz en a Fiuban, annak örök élete vagyon. 3. dicsőségnek és meg-dicsőítésnek, 2. Pet. 1. 5. 3. Az Isten hívott minket a dicsőségre. 4. a mi Urunk, és meg-tartó Jesus Christusunk országának, 2. Pet. 1. 11. Illyen módon adattatik nektek bőrséggel a mi Urunk és meg-tartó Jesus Christusunknak örök országában való bémene-tel. 5. halhatatlan örökségnek, 1. Pet. 1. 3. 4. Ujjonnan szült minket az örökségre, melly el nem vesztet.*

4. Minémű a meg-dicsőítés? Nem tökéletes ez életben; vagy tökéletes a másban,

ban, Act. 14. 22. *Sok báborúságok által kell nekünk az Isten országában mennünk.*

5. Hány gráditza vagy on a nem tökéletes, rész szerint való, el-kezdett meg-dicsőítésnek? Négy: Mellyik az első? Az Isten szerelmének meg-érzése, Rom. 5. 5. *Az Istennek szerelme ki-ontatott a mi szívünkbe a Szent Lélek által, ki nekünk adatott. Mely szerelme Istennek ebben áll, hogy Fiát nekünk adta, Joh. 3. 16. Fiában magát, 1 Joh. 2. 24. és ö vele minden jókat, Rom. 8. 32.*

6. Mitsoda származik ebből az Isten szerelmének meg-érzéséből? Az Isten, a Christus és a hivek közt mint-edgy barátság, Joh. 15. 5. 15. *Titeket barátimnak mondtalak: mert a mellyeket hallottam az Atyától, ti nektek meg-jelentettem. Jac. 2. 5. 23. Az Ábrahám hívott Isten barátjának.*

7. Mellyik a második? Mind azokkal a jókkal élésnek, mellyeket Isten az övének készített, meg-csalhatatlan reménysége és vá-rása, Rom. 5. 5. 2. *Dicskedünk az Isten dicsőségének reménysége alatt.*

8. Mitsoda származik ebből a reménységből? 1. Az Istenhez bizodalommal való járulás, Eph. 3. 5. 12. *A Christusban vagyon szabadságunk és bizodalommal való menetelünk Istenhez az ő benne való kit által. 2. A végig* meg-

meg-maradás, és az idveffeg felől való bizonyosság, Rom. 8. 3. 38, 39. *Bizonytal el-bittem hog y sem halál, sem élet, sem egyéb el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Uruuk Jესus Christusban.*

9. Mivel erősfittetik meg ez a bizonyosság? Az (a) Isten igiretivel (b) pecsétével, (c) esküvésevel (d) és zálagával, (a) Joh. 3. 16. *Ugy szerette Isten e világot, hog y amaz o edg yetlen edg y szűlött Fiát adná, hog y minden valaki hiszen o benne el ne veszszen; hanem örök életet végjen.* (b) Marc. 16. 16. *A ki hiszjen és megkeresztelkedik idvezül.* (c) Gen. 22. 16. 17. *En magamra esküszöm, azt mondgya az Ur, meg-áldlak tégedet.* (d) Eph. 1. 13, 14. *Kiben minek-utánna hittetek, meg-pecsételtettetek az ígretnek Szent Lelkével, ki a mi örökségünknek záloga, míg a telyes szabadságban bé-helykeztetünk.*

10. Honan következik ennek a bizonyosságnak meg-érzése? (1) A' hitnek és a' meg-téréfnek érzéséből, 2 Cor. 13. 5. *Magatokat kiserítétek meg hog y ha a' hitben vadatok, vag y nem isméríték-e magatokat, hog y a' Jესus Christus ti benmetek vag yon? hanem ha meg-vettetek vadatok.* és (2) az új frigynek jól meg-értéséből, Joh. 5. 24. *A' ki hiszen a' Fiában örök élete vag yon.* Oka: mert a' kiben ezek

köz-

közül valamellyik nincsen, nincsen abban ennek a' bizonyosságnak érzése-is: mivel az új frigy szerint, csak a' lehet idveffeg és végig meg-maradása felől bizonyos, 1. a' ki az o igaz hitről, és meg-téréféről bizonyos, és 2. a' ki jól érti, hog y Isten a' hívöket és a' meg-téröket végiglen hatalmasson megtartya. Gen. 17. 7. *Istened léfzek tenéked, az az, meg-tartód.*

11. Mi származik e'nek a' bizonyosságnak érzéséből? Vigasztalás, békeféség, és ki-mondhatatlan öröm, Rom. 8. 23. *Kik a' Szent Léleknek fengéjét, az az, vigasztalását, békeféségét, örömet, vettük, magunkban fohász kodunk, a' fiaságot várván, tudni-illik, a' mi testünknek telles valtságát, az az, meg-dicsöitéfét.*

12. Mi a' vigasztalás? A' meg-emézfűő félelemnek és bánatnak meg-enyhitése, 2 Cor. 1. 4. *Aldott az Isten ki minket vigasztal minden háboruságinkban.*

13. Mi a' békeféség? Az elmének csendesége, melly származik rész szerint a' gonofz dolgoktól való meg - szabadulásból, rész szerint pedig a' jó dolgoknak jelen vóltokból, és reménségekből. Phil. 4. 7. *Az Istennek békefésége, erősfégül léfzen a' ti szívteiteknek.*

L 4

14. Mi

14. Miaz öröm? Az a' gyönyörködés, melly a' fő jóval való közösülésből származik, Luc. 10. 20. *Azon örüljétek hogy a' ti neveitek fel-irattattak mennyben.*

15. Mellyik a' harmadik? A' kegyelemnek lelki ajándékiban bőséggel való részesülés, 1. Cor. 1. 5. *Hálkat adok az én Istenemnek, hogy mindenekben meg-gazdagottatok ő benne.*

16. Mellyik a' negyedik? Az Isten jó akarattjának és kegyelmességének meg-tapasztalása, Pál. 3. 1. 20. *Melly igen bőséges a' te jó voltod, mellyet el-rejtettél a' téged félőknek.*

17. Miben áll a' tökéletes meg-dicsőítés? Minden gyarlóságnak és veszettségnek a' lélekből és a' testből való ki-vételiben, és minden a' kellétségnek közlésében, Apoc. 7. 17. *A' bárány vizeknek élő forrásra viszi őket, és el töröl Isten az ő szemekről minden könnyhullatást.*

18. Mikor engedtetik minékünk ez a' ti kélletes meg-dicsőítés? A' léleknek magának mielőtt a' testből ki-mégyen, 2. Cor. 5. 8. *Kivánczunk ki-költözni e' testből és az Urhoz menni lakni; de a' testel együtt rendszert nem, az ítélet napjáig, midőn mindé hűvek együtt meg dicsőíttetnek, Phil. 3. 20, 21. Mi mennyi polgárok vagunk; honnat a' mi meg-*

még-tartó Urunk Jესus Christust-is várjuk. Ki el-váltottattya a' mi alázatos testünket, hogy hasonlatos légyen az ő dicsőült testéhez az ő hatalmas ereje szerint, mellynek általa mindeneket az ő birodalma alá vethet.

XXXI. R E S Z.

A' titkos, közönséges, vagy láthatatlan Gyülekezetről.

1. **M**ire szabatik a' meg-váltás? Az Ecclesiára, Eph. 5. 25, 26, 27. *A' Christus szerette az Ecclesiát, és magát adta azért, hogy azt meg-szentelné, hogy tenné azt magának dicsőffé.*

2. Mi az Ecclesia? Hivatalos emberekből álló gyülekezet.

KERDEDE itt: (1) Minéniű emberek gyülekezete ez az Ecclesia? *Hivatalosok, az az, hívó, meg-igazított, fiuvá-fogattott, meg-szenteltetett, és rész-szerint meg-is dicsőíttetett emberek gyülekezete, 1. Cor. 1. 2. 2-4. és 10. 32. Prédikállyuk a' hivatalos Sídóknak, Görögöknek; az az, az Isten Ecclesiájának, a' Christust az Isten hatalmát, és bölcsességét.*

(2) Miért mondatik ez az Ecclesia Gyülekezetnek? Mivel nem edgy, hanem fok hivatalo-

vatalosfokból áll: mivel az Ecclesia mondatik edgybe szerkeztetett, és sok tagokból öfzve köörtetett testnek, Eph. 4. 16. házának, családnek, városnak, országnak, nyáknak, seregnek, Luc. 12. 5. 32.

(3) Miért neveztetik ez az Ecclesia emberekből álló gyülekezetnek? Mivel a' jó Angyalok tulajdon-képpen nem tagjai a' meg-váltott Ecclesiának, Hebr. 2. 5. 16. *A' Christus nem az Angyalokat vette-fel, hanem az Abrahám magvát.*

3. Mitől függ ennek az Ecclesiának állatya? A' hittől, melly által a' Christussal edgyesülünk, az az, hozzá lelki tekintetünk, jussunk és közünk vagyon: mellyrol szólánk oda-fel a' 26-dik résznek elein.

KERDED: Minémü ez ennek az Ecclesiának a' Christussal való edgyesülése, tekinteti? Igen szoros: mivel ezért (1) a' Christus az Ecclesiának, és az Ecclesia a' Christusénak, Cant. 2. 16. a' Christus az Ecclesiában és az Ecclesia a' Christusban, Joh. 15. 5. 4. 1 Joh. 3. 24. az Ecclesia Christusnak, 1 Cor. 12. 12. és Christus tellyességének mondatik lenni, Eph. 1. 13. (2) ez az Ecclesia hasonlatosságg szerint, menny-aszszonynak, városnak, háznak, szőlő-vesszőknek, és testnek; a' Christus ellenben völegénynek, királynak, család-

lédes gazdának, szőlő-tőnek, főnek neveztetik. Ezekkel a' hasonlatosságokkal csak ez a' szoros edgyesülés adatik-e előnkben? Nem csak, hanem a' rend-is, hogy a' Christus az Ecclesiának minden méltóságának, életének, erejének és tökéletességének kút-feje.

4. Ez az Ecclesia menyinek mondatik? közönségének: mivel magában foglal minden nemzetségbéli, minden helybéli, minden időbéli híveket, 2. Tim. 2. 19. *Tudja az Isten kik legyének az övéi.* Mondathatik-e hát akár melly egy helybéli Ecclesia, mint Debreczeni, Római's a' t. közönségének? Ugy, ha a' közönséges Ecclesiának hitin vagyon.

5. Az Ecclesia részeire nézve hány féle? Két féle: vitézkedő vagy győzedelmeskedő.

6. Mi a' vitézkedő Ecclesia? Melly (a) csak rész szerint vette a' Christus jó-téteményit (b) és még-harczol e' világnak mezején az ö' lelki ellenségével. (a) 1 Cor. 13. 5. 12. *Most rész szerint vagyon bennem az isméret, akkor pedig léfzen az isméret a' mint tanítatom* (b) Eph. 6. 5. 12, 13. *Tusakodásunk vagyon nekünk a' lelki gonosságok ellen, annak-okáért vegyétek-fel az Istennek minden fegyvereit.*

7. Mi a' győzedelmeskedő Ecclesia? Melly már tökéletesen vette a' Christus jó-téte-

teteményit, Eph. 4. §. 11, 12, 13. *Adott pástöröket, és Doctöröket, a' Christust testének építésére, miglen leszünk tellyes férfikká, a' Christust tellyes állapotjának mértéke szerint.*

8. Minémű a' vitézkező Ecclesia? Belső formájára, a' hitre nézve, láthatatlan; de külső formájára, a' belső hitnek külső megvallására nézve, látható. Rom. 10. §. 10. *Szível hiszünk az igazságra szájjal részünk vallást, az idveffégre.*

9. Mi ez a' látható hitrűl való vallás-tétel? A' szenteknek az a' látható közöslések, melly nekik vagyon (a) a' Christussal, (b) és magok között, (a) 1 Joh. 1. §. 3. *A' mi közöslésünk légyen az Atyával, és az ő Fiával a' Jესus Christussal.* (b) Phil. 1. §. 4. *Ne nézzetek ki az ő maga hasznát; hanem a' másokét is.*

10. Mellyek a' Christussal való közösléseknek látható cselekedeti? Azok, mellyekkel magokat a' Christusban az Istennek állittyák, hogy az ő áldását el-vegyék, és azokért a' dicsőséget néki tulajdonítsák: minéműek az ige halgatás, könyörgés, Sacramentumokkal való élés.

11. Mellyek a' magok között való közöslésnek látható cselekedeti? Azok, mellyekkel edgyik, a' másikkal jól tenni igyekezik; defő-képpen azok, mellyek az ő, a' Christus-

stusban az Istenfel való közösléseknek eléb mozdítására egyeneffen tartoznak: minéműek a' szeretnek munkái, a' más jóvá kívánása, elő-mozdítása, az intés, a' jó példa adás.

12. Hány féle a' vitézkező Ecclesia, a' menyiben látható? Két féle: nyilván, vagy alattomban való.

13. Mi a' nyilván való? Midőn a' szám nagyobb, és a' vallás-tétel szabadosabb, és közönfegyesebb.

14. Mi az alattomban való? Midőn a' szám kevessebb, és a' vallás-tétel nem szintén nyilván való; melly dolog esik, az eretnek-ségek, üldözések, avagy a' felet erkölcsök el-hatalmazása miatt, Apoc. 12. 4. 6. *A' Sárkány álla a' szűlő aszszony eleiben, hogy annak fiát meg-enné; az aszszonyi állat pedig el-fűta a' pusztában.*

15. Miben áll ez a' vallás-tétel? Nem csak az Isten igéje prédikálásában; hanem annak be-vételében, és ahoz való igaz engedelmeségben-is, Matth. 28. 19. 20. *Tanítatok minden népeket, hogy meg-tartsák mind azokat, mellyeket én parancsoltam nékrek.*

XXXII. RESZ.

A' fel-állatott, egy helyben lévő, resz szerint való, látható gyülekezetrol.

1. **K**ik-é a' hitről való látható vallástétel? E' földön lévő Ecclesiának tagjai-é, melly ezeket amannak látható tagjaivá téfzi, Act. 19. 1. 2. *Pál érkezék Ephesusban, bolott valami tanítványokat talált; vagy gyülekezetie, mely ezeket amannak látható gyülekezetivé téfzi, Apoc. 1. 4. A' hét gyülekezeteknek, mellyek vadnak Asziában keg yelem és békeség.*

2. Mi a' látható Ecclesia? Kivál-képpen való kötéllal egybe kötöttet hiveknek gyülekezete, hogy a' szenteknek közösülését alhatatossan gyakorolják egy más között.

KERDED hát itt, (1) Ez az Ecclesia kiknek tráfása? Hiveknek, Eph. 1. 1. *A' hiveknek, kiknek Ephesusban laknak, keg yelem.* Miért mondatik *hiveknek* tráfásának? Mivel, a' mint a' titkos Ecclesia állattya, ugy az állatott Ecclesiá-é a' hittől függ.

(2) Ez az Ecclesia csak a' hivek gyülekezete-é? A' szentek gyülekezete-is, Eph. 1. 1. *A' szenteknek kik Ephesusba vadnak keg yelem.* Oka, mert a' hit nem válhatik-el a' szentiségről.

(3) Ez az Ecclesia hát csak igaz hivekből állé? Belső állapattára nézve csak igaz hivekből, kik szájjal és szível hivek: külső állapattára nézve pedig, színes hivekből-is, kik csak szájjal hisznek, 1. Joh. 2. 19. *Mi közsülünk mentenek-kí, de nem vóltanak mi közsülünk valók.*

(4) Hát ez az Ecclesia nem álhat-é csak szájjal hivekből? Nem, mert más képpen olyan lenne mint Sodoma és Gomora, Esa. 1. 9. 9.

(5) A' csecsemők hát ennek az Ecclesiának tagjai-é? Ugy; mert azok-is szentek, és így hivek, 1. Cor. 7. 14. *A' ti magzatitok szentek.*

(6) Minémű hivekből áli ez az Ecclesia? *Kivált képpen való kötéllal* egybe kötöttet hivekből: más ként minden gyülekezet ilyen Ecclesia vólna.

(7) Mi ez a' kötél? Vagy nyilván, vagy alattomban való szövetség, mellyel kötelezik a' hivek magokat mind azoknak az ő titjateknek végben vitelére, akar az Istenre, s akar magokra nézendők legyenek azok, mellyek az ő gyülekezeteknek hasznára tartoznak, Nehem. 10. 29. *El-jövének nagy esküvéssel, hogy járnának az Isten törvényében.* Mimódon kell hát az embereket ebben az

(3) Ez

M 2

Ec-

Ecclesiában bé-venni? Vallás-tétel és az engedelmességnek ígérese által.

(8) Mi végre öszve-kötetett hivek gyülekezete ez az Ecclesiá? E' végre, hogy a *szenteknek közössülését gyakorolják*, másként a testi jónak kérésefere öszve kötött emberek, minémüekből a' váras és falu áll, Ecclesiá volna.

(9) A' szenteknek közössülését mimódon gyakorló hivekből áll ez az Ecclesiá? *Albatatossan*, avagy csak igyekezettel: más képpen a' vitézek tábora, melly a' szenteknek közössülését ideig gyakorollya, ilyen Ecclesiá volna.

3. Kitől fundáltatott és állatott ez az egy helyben lévő Ecclesiá? Az Istentől, és a' Christustól, Hebr. 3. 4. *Minden ház építetik valakijől, a' ki pedig mind ezeket rendelte Isten az.*

4. Mimódon kölömböz hát ez a' felállatott Ecclesiá, a' titkos Ecclesiától? Amaz Istentől szedegettetik emberek munkája által Hebr. 10. 25. *El nem hagyván a' mi egy más által lott gyülekezünket*; de ez Istentől emberek munkája nélkül.

5. Egyedül az Istentől és a' Christustól fundáltatott-e ez a' refz szerint való Ecclesiá? Ugy: mert az emberek ebben az Isten házá-

házában csak szolgák, Hebr. 3. 5. *A' Moses hív volt az Istennek egész házában, mint szolga.* Mit kell hát az embernek az Istennek ebben az Ecclesiában cselekedni? Abban a' Christus rendelését el nem bontani, vagy azokhoz hasonlókát adni; hanem azokat helyesen meg-tartani, meg-erössíteni, előmozdítani.

6. Ugy fundálta-e a' Christus ezt az Ecclesiát, hogy mindenkor ö töle, mint fejétől, függön? Ugy. Mit kell hát ennek az Ecclesiának cselekedni? Nem új dolgokat találni; hanem a' Christus akarattját jól felkeresni, az ő rendelését, rendesen és ékeesen meg-tartani, még pedig nagy épülettel.

7. Igért-e valamit Isten ennek az Ecclesiának? Ugy: mert a' Christus rendelése mindenkor edgyben kötöttett az Isten igiretivel, a' Christus jelen-létéről, Matth. 18. 20. *En veletek vag yok világ végezetig*, és a' Szent Lélek jelen-létéről, Efsa. 59. 21. *Az én lelkem, ki te benned vag jon, nem távozik - el te tőled.*

8. Vétkezik-e hát az, a' ki, alkalmatosfágalévén, ennek az Ecclesiának tagja nem akar lenni? Vétkezik. 1. Isten ellen, az ő rendelését meg-útálván, 2. a' maga lelke ellen, azt az Isten áldásától meg-fosztván, 3.

mások ellen, azokat meg-botránkoztatván.

9. Minémű jegye ez az igaz hitről való vallás-tétel az Ecclesiának? Olly 1. mely attól el nem válhatik, és a mely által meg-is ísmértethetik, Rom. 11. 4. *Hadtam magamnak ezer férfiakat, kik nem bajtottak tédet a' Baálnak.* 2. mely a' gyülekezetben elő veheti az Isten igéjének közönfeges prédikaltatását, és a' Sacramentumoknak ki-ozfogatattatását.

XXXIII. R E S Z.

Az Ecclesiának rend-kivül való szolgálairól.

1. **M**I által szabja a' Szent Lélek reánk a' Christust az ő jó-téteményivel? A' szent szolgálat, a' szent jegyek, és az Ecclesiái fenyíték által. A' Szent Lélek volta-képpen közli velünk a' Christus jó-téteményit; de az egy-házi szolgák javalván azoknak bé-vételeket; a' szent jegyek azoknak közlése felől bizonyosfoká téven; az Ecclesiái fenyíték pedig a' vétkeket el-hárítván, mellyek azoknak közléset meg-gátolnák, 1 Cor. 3. 7. *Sem a' ki plántál valamit, sem a' ki öntöz, hanem Isten, a' ki elő-menetelt ad.*

2. Mi a' szent szolgálat? Olly Ecclesiái tisz, mellyel az arra választatott ember, a' szent

szent dolgokat kívált-képpen való jusból fáfárollyá-ki, 1 Cor. 4. 1. *Ugy itellyen felőlünk az ember mint Christusnak szolgálai felől, és az Isten titkainak sáfári felől.*

KERDED itt: (1) Miért mondatik az ecclesiái tisz szolgálatnak? Mert az ecclesiái szolgák a' szent dolgokat a' Christus parancsolattából, és az ő hozzá való engedelmes-ségből szolgáltatták-ki, 1 Cor. 4. 1, 2. *A' sáfárokbán pedig e' kívántatik, hogy minden bünek találta'ssék.*

(2) Az Ecclesiái szolgáknak hát nem vicáriusok és káplányok, hanem magok által kellé az ő tiszteket végben vinni? Ugy: más-képpen az ő tiszteket úgy vinnék végben mint Urak, parancsolók, nem mint szolgák, szó-fogadók.

(3) Miért mondatnak az egy-házi szolgák jusból ki-ozfogatni a' szent dolgokat? Mert nem a' magok hatalmából ozfogatgyák azokat, hanem az Isten adot nékik erre hatalmat: mivel a' mit nékik nem volt az előtt szabad cselekedni, most szabad.

(4) Miért mondatnak az egy-házi szolgák kívált-képpen való jusból ki-szolgáltanni a' szent dolgokat? Mivel nékik olly hatalom adattott, hogy olly dolgokat cselekedhesenek, mellyeket mások nem cselekedhet-

nek, mint a' Sacramentumokat ki-fizgál-tathatni; és azokat a' mellyeket mások cse-lekedhetnek, kivált-képpen cselekedhessek, mint prédikálhatni, és könyöröghetni.

(5) Ki Ura az egy-házi szolgáltnak? Láthatatlan csak a' Christus: látható pedig senki: mivel látható-képpen az Ecclesiában nincsen szent-fejedelemség, hanem szent fizgálat; és így egy egy-házi fizgála nem Ura a' másinak; noha egy fokaknak faja; atyai-képpen való igazgatója lehet, 1 Pet. 5. §. 4. *Midőn meg-jelenik a' Pásztoroknak Fejedelme, tudni illik, a' Christus, el-vészitek a' dicső-ségnek ama' fonnyadhatatlan koronáját, Luc. 22. §. 25, 26. A' pogányok királyi uralkodnak, de ti nem.*

3. Mitől füg ez az ő fizgai hatalmok? A' hivataltól, Hebr. 5. §. 4. *Senki nem veszi magának a' tisztességet, hanem a' ki hivattatik I-stentől miképpen az Aron.*

4. Mi az a' hivatal? Olly cselekedet, mellyel valakire a' szent fizgálat bizattatik, és annak gyakorlására való hatalom adattatik.

5. Hány-fele a' szent fizgálat? Két-féle: rend-kivül, vagy rend szerint való.

6. Mi a' rend-kivül való szent fizgálat? Mellynek fellyeb való, és tökéletesebb igazgattatása vagyon, hogy nem mint a' rend-szerint való úton lehetne-meg.

7. Ki

7. Ki által hivattattak a' rend-kivül való fizgák? Egyedül az Isten által minden rend szerint való ember fizgálattya nélkül.

8. Minémü emberek hivattattak a' rend-kivül való fizgálatra? Nem alkalmas; hanem alkalmatlan emberek, mert ezeket az Isten hivatala tőtte alkalmasfokká.

10. Szükséges volt-e a' rend-kivül való fizgálat? Igen-is: mert rend-szerint való fizgák által az Isten akarattya meg nem jelentethet.

10. Mi módon jelentette-meg Isten az ő akarattját a' rend-kivül való fizgátnak? 1. Szó által, Apoc. 1. §. 10, 11. *Hallék hátam meget nagy szót, melly ezt mondgya vala: én vagyok az Alpha és az Omega. 2. álom által. 3. látás által. 4. kivált-képpen való barát-ság által, mint edgy szájrúl szájra, homályos beszédek nélkül, Num. 12. §. 6, 7, 8. Ha va-laki Propbéta közörtetek, meg-jelenem annak látásban, vagy álomban, nem így az én fizgám Moyses, szemtől szembe szöllok vele, nyilván való látásban, nem homályos beszédek által.*

11. Mi végre rendelte Isten a' rend-kivül való fizgákat? (1) az Ecclesiának első fel-állítására. (2) a' fel-állatottnak rend-kivül meg-tartására; (3) az el-fizlédetnek rend-kivül ujjonnan fel-állítására.

12. A'

12. A' rend-kivül való szolgák cselekedhettenek-é csudákat? Ugy, mindenkor az Ecclesiának első fel-állítására rendeltettek; de nem mindenkor a több végekre rendeltettek, Hebr. 2. ̣. 3; 4. *Melly midőn először az Ur által kezdetett volna ki-beszéltetni. Bizony-ságot téstén vala az Isten a' jelek, a' csudák, és sok féle erők, és a' Szent Léleknek osztogatási, az ő akarattya szerint.*

13. Kik vóltanak a' rend-kivül való szolgák? A' Prophéták, Apostolok és Evangelisták.

14. Hát Cálvinus, Lutherus, s a' t. nem vóltanak-é rend-kivül való egy-házi szolgák? Tulajdon-képpen nem: mert tulajdon-képpen nem vóltanak Prophéták és Apostolok: mivel a' Szent Lélektől rend-kivül nem igazittatván, vétkezhettenek mind tanítáfokban, mind íráfokban.

XXXIV. RESZ.

A' szent Írástól.

1. **M**I a' szent Írás? Az Istennek az a' meg-jelentett akarattya, a' melly a' hitnek, és a' cselekedeteknek régulája, Luc. 16. ̣. 29. *Vagyon Mósesék és Profétájok hal-gassák azokat.*

2. Ki

2. Ki adta-ki a' szent Írást? Az Isten, vagy az Istennek lelke, 2 Tim. 3. ̣. 16. *Az egész Írás Istentől íbletet.*

3. Kik által adta ki Isten a' szent Írást? A' Proféták és az Apostolok által, kiket a' Szent Lélek úgy igazgatott, hogy az Isten akarattjának le-írálában, nem vétkezhettenek, 2 Petr. 1. ̣. 21. *Nem ember akarattya-ból származtanak régen a' Profétáknak profétálások, hanem a' Szent Lélektől indittatván; voltak az Istennek szent emberei.*

4. Kiknek adta Isten a' szent Írást? Minden időbeli hiveknek, Rom. 15. ̣. 4. *A' mellyek az előtt meg-irettattanak, a' mi tanúságunkra irattattanak-meg.*

5. Mitsoda nyelven adta ki Isten a' sz. Írást először? Az ő Testámentumot Sidó nyelven, Rom. 3. 2. *Az Isten a' Sidókra bizta az ő beszédét; az új Testámentumot pedig Görög nyelven: mert az a' nyelv vólt abban a' helyben, a' mellyben az Ecclesia először plántáltatott.*

6. Szükséges-é nekünk a' szent Írás? Igen-is: mivel a' szent Írásnak haszna felette igen nagy, Joh. 20. 31. *Ezek meg-irattattanak, hogy bídgyétek, hogy azt hívén, örök életet vegyetek az ő neve által.*

7. Honnét függ a' szent Írásnak méltósága re-

ga reánk nézve, avagy ho'én tudhatni-meg, hogy a' szent Irás Istentől való, és az Istentől ihlettetett? A' Szent Léleknek el-hitése-ből: mert ő téfzen bizonyítást, hogy a' Lélek, az az, a' Léleknek tudománya igazság, 1 Joh. 5. v. 6.

8. A' szent Irás tökéletes-é, avagy min-deneket magában foglal-é, a' mellyek az id-veffegre szükségese-fek? Ugy: mert a' szent Iráshoz valamit adni, vagy belőle el-venni, nem szabad, Apoc. 22. v. 18, 19.

9. A' szent Irás világos-é, avagy a' szent Irásban az idveffegre szükséges dolgok olly világossan irattattanak-e-meg, hogy azokat minden buzgó és figyelmetes olvasó meg-érthesse? Ugy: mivel a' szent Irásnak pa-rancsolati nincsenek megszűze a' köffegtől, Deut. 30. v. 11. *E' parancsolat. mellyet én ma parancsolok te néked, nem titkoltatott-el te tőled, sem távol nincsen.*

10. Kitsoda meg-magyarázója a' kérdé-fekben forgó szent Irásbéli helyeknek, avagy a' szent Irásban való controverfiáknak, aka-dályoknak el-igazítója? Maga a' szent Irás: mert a' Christus maga tőtte a' szent Irást Bi-róvára, Joh. 12. 48. *A' beszéd mellyet én szól-tam, az itéli-meg azt az utolsó napon.*

11. A' Sidó és a' Görög nyelven ki-adat-tatott

tatott szent Irásnak kell-é kétség-nélkül hin-nünk? Ugy: mivel az ezeken a' nyelveken adattatott-ki vétek nélkül.

12. A' szent Irást minden nemzetnek a' maga nyelvére kell-é fordítani? Ugy: mert régen a' szent Irást a' Proféták, és az Apo-stolok az ő halgatójoknak nyelveken tani-tották.

13. A' szent Irás fordításának kételkedés nélkül hihetünk-é? Ugy a' menyiben azok a' Sidó és Görög nyelven irattatott Bibliával meg-edgyeznek.

14. Mellyek a' szent Irásnak könyvei? 1. Az ő Testamentombéli könyvek, mellyek neveztetnek Profétiai könyveknek, és szám szerint harmincz nyolczak, Mojsesnek öt könyvei, mellyeknek nevek Teremtésről, Ki-jövetelről, Papi tisztáról, számlálásról és a' törvénynek másodszor ki-adásáról való könyv, Josuenak egy könyve, egy a' Biráké, Ruthé egy, Samuele kettő, Királyoké kettő, Chronikáké kettő, Edráfé egy, Nehemiáfé egy, Estheré egy, Jób, Soltárok, Példabeszé-dek, Prédikátorfágról írt könyve Salamon-nak, Enekek éneke, Négy nagyob Proféták, kiknek nevek, Efsaiás, Jeremiás, Ezechiél, Daniel, Tizenkét aprób Proféták, kiknek nevek, Hofsás, Joél, Amos, Obadiás, Jo-nás,

nás, Micheás, Nahum, Habakuk, Sophonias, Haggæus, Zachariás, Malachiás. 2. Az új Testámentomnak könyvei, melyek hivattatnak Apostoli könyveknek, és szám szerint huszon heten vadnak, Négy Evangélisták, kiknek nevek, Máthé, Márk, Lukács, János, Apostoli cselekedetekről irt könyv, Pálnak 14. levelei, egy a' Romaiakhoz, kettő Corinthusiakhoz, egy Galatiabeliekhez, egy az Ephesusbeliekhez, egy a' Philippibelieliekhez, egy a' Colossebeliekhez, kettő a' Thessalonikabeliekhez, egy a' Sidókhoz, kettő Timotheushoz, egy Titushoz, egy Philemonhoz, Jakabnak levele egy, Péteré kettő, Jánosé három, Judásé egy, Szent Jánosnak adatott jelenés.

15. Hát az el-rejtetett könyvek, ugymint, a' Tobiás, Judith, Machabæusok's hasonlók könyvei, nem az ő Testámentombéli szent Írásnak könyvei-é? Nem: mert nem Sidóul irattattanak.

XXXV. R E SZ.

Az Ecclesiának rend-szerint való szolgáiról, és azoknak a' prédikállásban való tisztekről.

I. **M**i a' rend-szerint való szolgálat? Mellynek minden igazgatása függ
az I-

az Istennek a' szent Írásban meg-jelentetett akarattjától, és azoktól az eszközöktől, melyeket az Isten hagyott az Ecclesiában, annak örökké való épületire.

KERDE DITT: Külömböznék-e tehát a' rend szerint való szolgák, a' Prédikátorok, Doctorok, Presbyterek, Diaconusok, a' rend kívül való szolgáktól, a' Profétáktól, Apostoloktól? Igen-is: Mert 1. amazokat a' szent Írás igazgattya az ő f.olgálatyokban, és abban ottan ottan vétkeznek, mert az Írást nem tudják jól: de ezeket a' Szent Lélek igazgatta az ő tisztek gyakorlásában, és abban nem vétkeztek, mert a' Szent Lélek őket minden igazságra tanította, és igazgatta. 2. amazokat az Ecclesia hja a' f.olgálatra; de ezeket maga az Isten. 3. amazoknak csak a' szent Írást kell prédikálniok; de ezeknek azt a' mit nékik a' Sz. Lélek dictált. 4. amazok ezek helyében következtettek a' f.olgálatnak állattára nézve; de ezek fenki helyében nem következtek.

2. Kitől hivattatnak a' rend szerint való szolgák? Az Istentől az Ecclesia által: mert a' rend szerint való szolgálatra illendő embereket az Ecclesia által mutattya-ki; de azoknak az Ecclesia nélkül ad hatalmat a' Sz. dolgoknak ki-szolgálatárokra.

3. Minémü embereket kell hini a' rend fzerint való szolgálatra? (a) Illendő aján-dékú, és kész indulatú embereket; (b) más- képpen az ilyen emberek nem Isten, hanem emberek szolgálai lesznek, (a) 1 Tim. 3. ý. 10. *Először meg-probáltassanak, az után szolgállyan- nak, ha fedbetetlenek.* (b) Hof. 4. ý. 6. *Mivel te meg-vetted az igaz tudománt, én-is meg- vetlek téged, hog y Papom ne lég y énnékem.*

4. Mi végre rédelte Isté a' rend fzerint való szolgálatot? Az Ecclesiának rédes utakó va- ló plántálására, meg-tartására, megújítására.

5. Hány része vagon a' rend fzerint való szolgálatnak? Kettő: 1. Hogy az Isten ne- vében szóllyon a' nép előtt, az az, hog y pré- dikállyá az Istennek igéjét. 2. Hogy a' nép nevében szóllyon az Isten előtt, az az, hog y könyörögiön az Istennek a' népért.

6. Mellyike ezeknek leg nevezeteseb? Az Isten nevében, képében való szóllás, a- vagy az Isten igéjének prédikállása.

7. Mi a' rend fzerint való Prédikátor- nak tisztí? Az Isten akarattyát a' szent Írás- ból a' halgatók épületire hirdetni, 1 Tim. 1. 5. *A' parancsolatnak vége a' tiszta szívűből, jó lelki ísmertéből, igaz hitből való szeretet.*

KERDE: Minémü Prédikátor építi a' szent Írásból az ő halgatóit? (1) A' ki e- rőssen

rőssen fel-tette magában, hog y az Isten t r- vényét meg-tartya, és halgatóival-is meg-t r- tattyá, Rom. 2. 21. *A' ki mást tanítasz s t: magadat nem tanítod-é? Ki azt prédikállod hog' nem kell orszani, orszasz-é?* (2) A' ki 1. az ő halgatóinak nem csak köz, mindeneket né- ző tisztetek, mint a' könyörgéft, meg-t réft, s a' t. adgya elejekben; hanem tulajdon, kit kit néző, tisztetek-is, mint tisztetek a' vé- neknek, Tit. 2. ý. 2. *A' vén emberek józanok leg yenek; ifiaknak, Tit. 2. ý. 6. Az ifiak mér- téletek leg yenek; szolgálknak, Tit. 2. ý. 9. A' szolgálak az ő Uroknak engedelmesek leg yenek; tanítóknak, 2 Pet. 1. 12. Nem szünöm-meg mindenkor inteni a' tudosokat, és kinek kinek, 1 Theff. 2. ý. 11. Mindeniteket intettünk és vigasztaltunk. 2. az ő halgatóit nem csak köz, hanem külön helyen-is taníttya, Act. 20. ý. 20. Nem vonogattam magamat hog y ne tanítanálak titeket közönfészes helyen, és házan- ként. 3. A' ki (1) szorgalmatos meg-tartója amaz igaz beszédnek, melly tanításra való, Tit. 1. ý. 9. és nem kárboztathatik, Tit. 2. ý. 8. és (2) ellenben szorgalmatosan el-távoz- tattya. 1. a' hejában való beszédeket, 1 Tim. 1. ý. 6. Némelylek el-hajlottanak hijában való beszédre. 2. a' beszédekben való tusakodást, 2 Tim. 2. ý. 14. 3. a' beszédekben való ha-*

fzontalan ujságokat, és a hamis neve tudomán-
nak ellen-vetést, 1 Tim. 6. 20. 4. A' ki jól
tudgya a' szent Irást, és abban hatalmas mint
Apollo, Aét. 18. v. 24.

8. Hogy pedig ezt cselekedhesse, hány
dolgot kell cselekedni? Kettő: 1. azokat,
a' melyek a' fel-vött igékben vadnak, meg
kell magyarázni, 2. azonokat a' halgatókra
kell ízabni, 1 Tim. 6. 17. *Azoknak a' kik gaz-
dagok e' világon meg-mondgyák, fel ne fuvalkod-
gyanak elméjekben, és reménységeket ne vessek bi-
szontalan gazdagságokban.*

9. Mikképpen kell magyarázni a' textu-
sban lévő dolgokat? 1. A' fel-vött igékből
tudománt hozzon-ki. 2. A' tudományból
hasznokat, 2 Tim. 3. 16. *A' telles szent Irás
Istentől ihletett, és hasznos a' tanításra, czáfo-
lásra, oktatásra, feddésre.*

10. Mi a' tudomány? Isteni dologról va-
ló mondás, mely a' fel-vett igékben vagy
nyilván vagy alattomban vagyon.

11. Mit kell a' tudomány körül cseleked-
ni? A' tudománt elsőben ki-nyomozni, az
után forgatni kell.

12. Mi által léfzen a' tudománynak ki-
nyomozása? A' fel-vött igéknek logica fze-
rint való fel-óldása által.

13. Miben áll a' fel-óldás? A' fel-tett dol-

dolognak, és annak tekintetinek meg-jed-
zésében.

14. Miben áll a' tudománynak forgatá-
sa? Annak meg-próbálásában, és meg-vilá-
gosításában.

15. Mivel próbáltatik-meg a' tudomány?
Először világos szent írásbéli bizonyságok-
kal, hogy úgy légyen; az után (ha a' fűűk-
ség kívánnya) okokkal, miért légyen úgy.

16. Mivel világosíttatik-meg a' tuda-
mány? Minden tekintetekkel; de kívált-
képpen az ellenkezőkkel, és az egyben vet-
tetekkel.

17. Mi a' haszon? Isteni dologról való
mondás, mely a' tudományból foly-ki, és
annak hasznát mutatja-meg.

18. Hány féle a' haszon? Két féle: mert
a' nézi vagy az értelmet, vagy az akaratot, és
az életnek cselekedetét, 2 Tim. 3. 16.

19. Hány féle az értelmet néző haszon?
Két féle: Tanítás, vagy Czáfolás.

20. Mi a' tanítás? Az igazságnak javal-
lása.

21. Mi a' czáfolás? A' hamiságnak meg-
vetése.

22. Hány féle az akaratot es a' cselekede-
tet néző haszon? Két féle: az oktatás, vagy
a' meg-feddés.

23. Mi

23. Mi az oktatás? A' követendő életnek meg-mutatása.

24. Mi a' meg-feddés? Az el-kerülendő életnek kárhoztatása.

25. Mi módon szabatik a' tudomány a' halgatokra? Midőn az által vagy bánattyokban vigasztaltatnak, vagy a' jó életre intetnek, vagy a' rossz életről el-intetnek.

26. Csinálly egy prédikációt ennek a' prédikállásnak módgya fzerint? Bátor.

A' Prédikációnak materiaja ez:

Luc. 6. 36. *Legyetek irgalmasfok, mint a' ti Atyátok is irgalmas.*

A' Prédikáció materiájának ez

I. Summája:

A' Christus int minket az irgalmaságra, az Isten irgalmaságának meg-gondolásával.

II. El-ösztála:

Vagyon abban 1. az irgalmaságra való intés; *Legyetek irgalmasfok.* 2. az arra való indító ok: mert a' mi Atyánk irgalmas.

III. Magyarázattya: Kérde azért

1. Mi az Isten irgalmasága? Mellyel Isten a' bünt nem érdemlett büntetéssel bünteti, Jóh. 10. 6. *A' te hamiságoznak kétféle nag-jobb büntetését érdemlenéd.*

2. Miben áll az Isten irgalmasága? A' kegyelmességben avagy a' jó tévésben, s' a' t. Lásd

Lásd a' 12-dik résznek 9-dik 's köv. kérdéfit.

3. Lehetünk-e mi olyan irgalmasfok mint a' mi Atyánk? Lehetünk olyan, de nem lehetünk annyi irgalmaságuak; mivel a' mi irgalmaságunk csak árnyeka, és mor-salékja az Isten irgalmaságának.

IV. Tanúsága:

Irgalmas az Isten; Legyetek irgalmasfok, mint a' ti Atyátok is irgalmas. Igy, Exod. 34. 6. és 20. 6. Rom. 4. 15.

A' Tanúságnak. 1. Okai:

Mert 1. jó indulati vadnak az Istennek. 2. minden jó vagyon az Istenben. 3. sok gyümölcsseit láttuk az Istenben az ő irgalmaságának: mellyek 1. Lelkiek, Rom. 9. 5. 16. Tit. 3. 5. 2. Testiek, Esa. 30. 5. 18. Jer. 3. 22. Phil. 2. 27.

II. Hasznai: az

1. Tanító. Irgalmas az Isten: azért 1. Sok jókat ad nekünk, Esa. 63. 7. 2. Azt cse-lekefzi, hogy az emberek, 's kivált-képpen a' nagy rendek könyörüllyenek rajtunk, Jer. 42. 5. 12.

2. Czáfoló. Irgalmas az Isten: azért nem hágy-el minket kéfértetünkben, Neh. 9. 31. Jac. 5. 11.

3. Oktató. Irgalmas az Isten: azért 1. nyomoruságinkból ki-fzabaduláfunkat tölle kell

kell kérnünk, Pál. 86. 14---16. 2. el kell hinnünk, hogy a' mi könyörgésünket meghalgattya, Pál. 25. 6. 7. 51. 3. 69. 17. 119. 156. 3. Követnünk kell az Istenet az ő irgalmaságában, Luc. 6. 36. *Leg yetek irgalmasok s a' t.* 4. meg kell hozzá térnünk, Joel. 2. 13. Rom. 12. 1. *Kérlek titeket Atyámfiai, az Istennek irgalmaságára, hogy y állásátok a' ti testeitek, élő, szent, és Istennek kedves áldozatul, ama' ti okos tisztelteketek.* 5. áldanunk kell őtet, Pál. 111. 4. Rom. 15. 9. 6. engedel-mességgel és békefegyes türelemmel kell vennünk az Isten fanyargatását, 2. Sam. 24. 14.

4. Feddő. Irgalmas az Isten: Nem kell irgalmatlanoknak lennünk a' mi felebarátinkhoz, holott az Isten hozzájuk irgalmas, Marth. 18. 33.

III. Rázfabáfa: mely

1. Vigasztalás. Irgalmas az Isten: azért 1. leg nagyobb bűnödöt-is meg-bocsátta, s azért el nem hágy, és el nem veszt, Deut. 4. 31. 2. az irgalmatlanoktól meg-fzabadít, Pál. 64. 14. 15. 3. el-fordította reánk méltán bocsátott látogatását, Pál. 103. 8. 9. 4. halálunkban sem hágy-el, sőt az ő irgalmaságát még akkor mutatya nagyobb mértékben-meg, meg-bocsátván minden bűneinket, és minden nyomoruságinktól meg-fzabadítván.

6. Rá-

6. Rá-intés. Irgalmas az Isten: azért legyetek irgalmasok: mert boldogok az irgalmasok, Marth. 3. 7.

7. El-intés: Irgalmas az Isten: azért ne legyetek irgalmatlanok: mert az itélet irgalmaság nélkül lesz az azoknak, a' kik nem cselekedtek irgalmaságot, Jac. 2. 13.

27. Mímodon kell az Evangeliomot prédikálni? Nem olly beszédekkel, 1. melyekre az emberi bölcsesség tanít; hanem 2. melyekre a' Szent Lélek tanít, 1 Cor. 2. 13.

KERDED azért: (1) Mitsoda beszédekkel nem kell hát élnünk a' prédikálásban? Emberi beszédekkel. Nem kell hát élnünk: 1. emberi bizonyosságokkal. 2. külső historiákkal, annál inkább fabulákkal. 3. a' Deák, Görög, Sidó szókkel, fententiákkal. 4. a' kelletin kívül való elől járó beszédekkel, és az Orátorok hitető szavaival.

(2) Mitsoda beszédekkel kell hát élnünk a' prédikálásban? Lelki beszédekkel, 1. melyek szívünk mélységéből származnak, és meg-mutatják, hogy (1) a' szent Írásban és a' kegyességben fokot jártunk, s költünk. (2) magunk-is el-hittük azt a' mit másokkal el-akarunk hitetni. (3) buzgóknak, egy-mást szeretőknak, engedelmesléknek, a' szőlásban szabadosoknak, alázatosoknak, méltóságosoknak, magunkat rá-viseleőknek. (3)

(3) Ezeknek a' befzédeknek, mellyekkel élnünk kell a' prédikállásban, minémünek kell lenni a' ki-mondásoknak? (1) Kell lenni 1. természetinek, közönfegyének, világosnak, hogy jól meg-értetheffék, 2. a' dolgokhoz illendőnek, hogy fel-indithasson, Gal. 4. 20. *Akarnám szómat meg-változtatni.* (2) Nem kell lenni 1. lassúnak, későnek, notásnak, mellyben a' sententiában a' szó, és a' szóban a' czikkéllyek el-választatnak egy-mástól, a' dolgoknak meg-értésének nagy meg-gátolásával. 2. habahurgyának, gyorsnak, melly az ő nagy hamarágával a' füleket el-borította, hogy semmi meg-értése ne leheffen a' dolgoknak.

28. Végtére, a' befzédnek, a' ki-mondásnak, a' cselekedetnek, maga-viselésnek, mi-csodásnak kell lenni a' prédikállásban? Nem neveltségének, minémü a' bátorkodó kome-diázók-é, prokátorok-é, disputálók-é.

29. Mitsoda a' prédikációnak toldalékja? A' könyörgés, melly azt 1. meg-előzi, mellyben kívált-képpen azt kérjük az Istentől, hogy a' meg-hallandó igét meg-értheffük, és annak hasznait ezünkben vehessük, a' mellyek a' tanítás, czáfolás, 's a' t. 2. követi, mellyben 1. hálát kell Istennek adnunk a' meg-hallott igének meg-értéséért, 's hasznainak

nainak ezünkben vételéért. 2. azt kell Istentől kérnünk hogy a' meg-értett igét meg-tarthassuk, 's annak meg-mondott hasznával, 's gyümölcseivel élheffünk.

XXXVI. RESZ.

A' Sacramentumokról.

1. **M**I a' szent jegy? Olly látható dolog, melly lelki láthatatlan dolgot jutat ezünkben.

2. Hány féle a' szent jegy? Két féle: vagy csak csupa jegy; vagy pecsét-is: emez csak mutat valamit: e' pedig ki-is adgya, el-pecsételvén azt a' mit mutat.

3. Minek nevezetik a' pecsét, melly az Isten szövetségét el-pecséti? Sacramentumnak, Rom. 4. 11.

4. Mi azért az uj szövetségnek Sacramentuma? Olly Isteni rendelés, melyben a' látható jegyek az uj szövetségnek áldásit nékünk mutatták, ki-adgyák, reánk szabják.

5. Mi vagyon tehát a' Sacramentumban? Látható és láthatatlan dolog.

6. Mitsoda a' látható dolog? A' mutató, vagy a' reánk szabó jegy.

7. Mitsoda a' mutató jegy? A' kenyér és a' bor, az Ur-Vacsorájában.

KERDED itt: (1) Benne vagyóné volta-képpen a' szent jegyben, a' vízben, kenyérben, borban a' jegyeztetett dolog, a' Christus az ô jó téteményivel? Nincsen: mivel így teszi képpen volnának együtt a' jegy és a' jegyzett dolog, és így minden jeggyel élô, a' jegyzett dologgal-is élne.

(2) Ha a' Sacramentumban a' jegy volta-képpé nincsen együtt a' jedzett dologgal, 1. nem csak csupa jegyet, az az, nem jegyzet dolog-nélkül való jegyet veszünk-e? Nem: mert a' jegy a' Sacramentumban né csak mutattya a' jegyzett dolgot; hanem ki-is adgya, el-pecsételvén azt, a' mit mutat. 2. szerezhet-e az ember valami szent jegyet? Nem: mert az ember nem közölheti a' jedzett dolgot valakivel.

8. Mitsoda a' reánk szabó jegy? Az ezekkel való élés, ugy-mint, az ezeknek adása, vétése, meg-évése, ivása. A' Sacramentumban, az az, a' Kereszttségben és az Ur Vacsorájában tehát a' mutató jegy, a' víz, kenyér, bor, a' véle élés előtt, és az után Sacramentum-e? Tulajdon-képpen nem: mert a' Sacramentumban a' mutató jegyet a' rá-szabó jegy, az az, az azzal élés teszi tökéletesen Sacramentummá, az az, mutató és ki-adó szent jeggyé.

9. Mi-

9. Mitsoda a' Sacramentumban, a' Kereszttségben és az Ur Vacsorájában a' láthatatlan dolog? Melly mutattatik, és reánk szabatik, az az, a' Christus, hiveinek szerzett jó téteményivel. A' két Sacramentum tehát edgyeznek és különböznek-e? Edgyeznek: mivel 1. mindeniknek azon egy jegyzett dolga vagon, a' Christus, és az ô jó-téteményi. 2. mindeniknek nem csak akkor van haszna mikor ki-forgáltattatik; hanem mind éltig. Külömböznek: mivel a' kereszttség a' Christus jó-téteményinek kezdetit mutattya, és adgya-ki; de az Ur Vacsorája nevelkedéset.

10. Mi a' Sacramentum formája? Az a' lelki tekintet, melly vagon a' jedző és a' jegyeztetett dolog között, mellynek ereje által a' jegyeztetett dolog volta-képpen közölte-tik azokkal, a' kik a' jedző dologgal jól élnek, Matth. 26. *Ez az én testem.*

11. Mitsoda származik ebből a' Sacramentumi jegynek és jegyeztetett dolognak egymáshoz való lelki tekintetekből? A' Sacramentumi szöllátnak formája, mellyel 1. a' jegy hirdettetik a' jegyeztetett dologról, 2. a' jegyeztetett dolog a' jegyről. 3. a' jegyeztetett dolognak cselekedete tulajdonítatik a' jegynek. 4. a' jegynek tulajdonsága

O 2

a' je-

gyeztetett dolognak. 5. a' jegyeztetett dolognak tulajdonsága, a' jegyeknek.

A' mint:

A' szívnek meg-szenteltetése mondatik környülmetékedésnek.

A' környülmetékedés szövettségnek, a' kenyér testnek.

A' kerefsztség mondatik ujja' szülni.

A' töretés, mely a' kenyérnek tulajdona, tulajdonittatik a' Christusnak.

A' Sacramentumi étel, és ital, mondatik lelkinek:

Melly szólláfnak értelmé ez:

A' környülmetékedés jegye, a' szívnek meg-szenteltetésének.

A' környülmetékedés jegye a' szövettségnek, a' kenyér a' testnek.

A' kerefsztség jegye az ujja' születésnek.

A' kenyérnek meg-töretetése, jegye a' Christus testének meg-törettetésének.

A' Sacramentumi étel, ital, jegye a' lelki ételnek és italnak.

12. Mitől fűg a' jedző és a' jegyeztetett dolog között való lelki tekintet? 1. A' jedző és a' jegyzett dolog között való hasonlatosságtól. 2. A' rendelésnek igéjétől, mely vagy parancsolat, hogy azokkal a' teremtetett állatokkal arra a' szent végre éllyünk: *veg yétek,*

tek, eg yétek: vagy igiret, hogy ha meg-cselekezzük, hijában nem léfzen: *ex az én testem:* 3. A' helyes éléstől, melynek annyi ereje vagyon, hogy a' mi a' helyesen élőknek a' Christust az ő javaival el-pecsétli, a' nem helyesen élőknek semmit sem használ, sőt inkább kárhözattokra szolgál, 1 Cor. 11. 7. 20, 21.

13. Mi a' Sacramentumnak első vége? A' szövetseget el-pecsétleni, mind az Isten részéről, mind a' miénkről, az az, meg-pecsétleni mind az Isten hozzánk való kegyelmét, és ígérétét, mind a' mi Istenhez való háládatossáágunkat, és engedelmeffégünket.

14. Szerezhetneké hát az emberek valami lelki dologt mutató jegyeket, minéműek, a' szentelt viz, az Isten bárányi, az áldot magok's a' t? Nem: mert egyedül az Istentől szereztetett Sacramentumoknak első vége, el-pecsételni nem csak az Isten hozzánk való kegyelmét, hanem a' mi Istennünkhez való engedelmeffégünket-is.

15. Mi a' Sacramentumoknak második vége? A' mi hitünk és egy más szereteti felől való vallás-tételünk.

XXXVII. RESZ.

Az Ecclesiiai Fenyítékről.

1. **M**i az Ecclesiiai fenyíték? Az Isten

akarattyanak dorgálás által valaki személyére való szabattatása, hogy a' botránkozások vagy el-távoztassanak, vagy ki-vitesse az Isten Ecclesiájából, az az, mellyel a' bűnös meg-intetik, és ha szót nem fogad, ki-rekesztetik, hogy bűnét el-hadgya, és mások annak példájával a' bünt el-kerüllyék.

2. Külömböz-é az Ecclesiiai fenyték az igének prédikálásától, és a' sacramentumoknak ki-fizolgáltatásától? Ugy: mert 1. az ige prédikálása hitet és engedelmefféget nemz bennünk és azt öregbíti: a' Sacramentumok ki-fizolgáltatása hitünket és engedelmeffégiünket meg-erősíti: az Ecclesiiai fenyték pedig ki-gyomlállyá a' bűnöket, mellyek igaz hitünkkel, és engedelmeffégünkkel ellenkeznek.

3. Igaz prédikáltatása az igének, ki-fizolgáltatása a' Sacramentumoknak, fenytéke az Ecclesiának tehát igaz jegyei az Isten Ecclesiájának? Igaz jegyei, de nem annyira tartoznak az Ecclesiának állattárára; mint teljességére: mivel attól néha el-válhatnak.

4. Kitsoda szerzette ezt az Egyházi fenytéket? Maga a' Christus, Matth. 18. 15, 16, 17. *Ha vétkezik te ellened a' te atyádsia dorgáld-meg őtet csak te köztöted, és ő köztötte, ha szódat fogadgya, meg-nyerted a' te felebarát-*

barátodat. Ha pedig szódat nem fogadgya, vég y melléd eg y vag y két embert, hogy két vag y három bizonyágnak szájából akár melly dolog bizonyosb légjen. Ha azoknak-is nem fogadgya szavokat, mond-meg a' gyülekezetnek, hogy ha a' gyülekezetnek-is nem fogadgya szavát, légyen te előtted olyan mint pogány vagy fukar. Az emberek tehát akarattyak szerint az Egyházi fenytéket el-hagyhatták, kissebithetik, és el-változtathatták-é? Nem: sőt igen vétkeznek a' kik azt tehetségek szerint az Isten Ecclesiáiban fel nem állitták, és elő-nem mozdították: mivel ennek Authora a' Christus.

5. Kikre tartozik az Ecclesiiai fenyték? Csak (a) a' látható Ecclesia tagjaira, (b) és nem másokra! (a) Matth. 18. 15. *Ha vétkezik ellened a' te atyádsia.* (b) 1 Cor. 5. 12. *Mitsoda közöm vag yon aboz, hogy a' kívül valókról is ítéletet tegyék? Avagy nem azokról tesztek-é ítéletet a' kik belől vadnak az Isten házában.*

6. Mivel kell meg-fenyíteni, a' látható Ecclesia tagjait? Nem tömlöczcel, bottal, pénzel; hanem az Isten akarattával, az az, a' dorgálással, és ki-rekesztéssel, 2 Cor. 10. 1. 4. *A' mi vitézkedésünknek segyverei nem testiek, hanem Isten ereje által erősek nagy erősségeknek le-rontására.* O 4 7. Az

7. Az Ecclesiiai fenyték a' látható Ecclesiának minden botrántoztató tagjaira tartozik-é? Ugy. 1 Cor. 5. 9. *Ha valaki atyafiú lévén parázna az olyannal még ne-is egyetek.*

8. Miért kell meg-fenyíteni, az az, meg-inteni, ki-rekesztteni az Ecclesiának botrántoztató tagjait? Hogy a' vétkektől irtozzanak, 1 Tim. 1. 20. *A' Hymeneust és az Alexandert adtam a' Sátánnak, hogy meg-tanítyák azt, hogy ne káromlyanak.*

9. A' Christus az Ecclesiában látható-képpen való országlásának, tehát nagy elzökze, és így része-é az Egy-házi fenyték? Ugy: mert igen hatható-képpen indította az embereket a' Christushoz való engedel-mességre.

10. Miért nem vészik-bé tehát az emberek az Ecclesiiai fenytéket? Mert fajnállyák egészlen a' Christus országot bé-venni, és az alá magokat tellyességgel adni, Pál. 2. 1, 2. *A' népek gondolnak hijába valókat, mondván: Szaggassuk-el az ő köteleket, és rázzuk-le róllunk az ő igájokat.*

11. Az Egyházi fenyték az Evangéliumnak-is része-é? Ugy: mivel az Evangéliumnak elő-mozdításának az Evangéliumban rendeltetett fzent módgya. Bé-veszik-é

hát

hát azok az egész Evangeliumot, a' kik az Egyházi fenytéket meg-vetik? Nem.

12. Az Egyházi fenyték nélkül való Ecclesiákban tehát bátran nyughatunk - é? Nem; hanem-ha annak az Ecclesiában való nem-létét, szorgalmatos egy-másra való vigyázásunkal pótollyuk-ki. Oka: mert az ő módgya szerint szükfeges nekünk a' Christus országnak minden része, ugy-mint az Evangeliumnak prédikáltatása, a Sacramentumoknak ki-fizoláltatása, s kivált-képpen az Egyházi fenyték, mely a' bűnöket határozó-képpen vízfűz-veri.

13. Hány része vagyon az Ecclesiiai fenytéknek? Kettő: (a) az atyafiúi meg-feddés, és (b) a' ki rekesztés. (a) Matth. 16. 15. *Ha vétkezik te ellened a' te atyádsia, fedd-meg ötet.* (b) 9. 17. *Ha szót nem fogad, legyen olyan előtted mint a' pogány, vagy a' farkas.*

14. Mi az atyafiúi meg-feddés? Midőn az atyafiú az atyafiat az ő botrántoztató bűnéről el-inti, Matth. 16. 15. *Ha vétkezik ellened a' te felebarátod dorgáld-meg ötet.*

15. Mi módon kell az atyafiúnak, a' botrántoztató atyafiat meg-feddeni? (1) *Titkon*, ha titkon, az az, csak a' te tudodra vétkezett. A' csak tégedet meg-botrántoztatót azért 1. közötte és közte fedd-meg.

2. ha

2. ha szód nem fogadgya, egy vagy két atyafiak előtt. 3. ha azoknak sem fogadgya szavokat, az Ecclesiával, az az, az Egyházi tanáccsal fedded-meg, Matt. 18. 15-17. (2) *Nyilván*, ha nyilván, az az, fokak tudtára vétkezett. A' másokat-is meg-botrántoztatót azért mindgyárt mások előtt fedd-meg, 1 Tim. 5. 20. *A' kik közszülők vétkeznek*, tudni-illik, mások előtt, *mindenek előtt fedd-meg*, *hog yeg yebek-is félemlyenek-meg*. Kinek kell nyilván meg-dorgálni a' nyilván botrántoztatót? Akár melly atyafiúnak; de ha tisztét el-mulattya, az Egyházi tanácsnak.

16. Kinek befzedével kell meg-feddünk a' vétkezőket? Nem embernek, hanem Istennek befzedével, más-képpen nem indul a' meg-térése. Illyen formán ints azért meg a' feleségekkel gyűlölködő férfiakat: *Férfiak szeressétek a' ti feleségeket, mint a' Christus-is szeretne az Ecclesiát*, Eph. 5. 25. Egyebeket pedig hasonló-képpen.

17. Miért kell meg-feddeni a' botrántoztatót? Hogy szót fogadgyon, és ki ne rekefztessék.

18. Mi a' ki-rekefztés? (a) A' szó fogadatlannak; avagy (b) a' nagy bűnösnek a' hivek közösülésétül való megfosztatása, (a) Matth. 18. 17. *Ha az Ecclesiának szavát nem fogad-*

fogadgya, legyen előtted mint a' pogány. (b) 1 Cor. 5. 15. *Hallatik ti köztetek paráz-naság, az ilyen ember adassék a' Sátánnak.*

19. Hány-féle a' ki-rekefztés? Két-féle: Kisebbség vagy nagyobb.

20. Mi a' kisebb ki-rekefztés? Az Ecclesiának egy rendbéli szavát nem fogadónak az Ur Vacsorájától, és az Ecclesiának hasonló javaitól való el-tiltatása. A' kisebb ki-rekefztés után mit kell cselekednünk? Kivált-képpen az Ecclesiának a' szó fogadat-lant szorgalmatosan kell kérni a' meg-térése-re, és ha azt nem remélheti, a' nagyobb ki-rekefztésre kell lépni.

21. Mi a' nagyobb ki-rekefztés? Az Ecclesia fok rendbéli szavát nem fogadónak; avagy a' nagy bűnösnek a' hivek közösülésé-től egészen való külön-választatása.

22. Az egészen ki-rekefztetteket el kell-é kerülnünk? Ugy: ha igazán lőtt az ő ki-rekefztetések, 2 Thess. 3. 14. *Ha valaki nem enged a' mi levelünk által való befzedünk-nek, azzal ne társalkodjatok.*

23. Mit kell vagy nem kell hát töl-lök meg-tagadnunk? 1. Meg kell tagad-nunk tőlök, a' mivel az ő bűnöket, melye-kért ki-rekefztettek, javallani láttatnánk. Nem kell hát nekik köszönnünk, köszö-ne-teket

teket fogadnunk, vélek befélgetnünk, imátkoznunk, igét halgatnunk, Ur Vacsorájával élnünk, ennünk, innunk. 2. Nem kell tőlök meg-tagadnunk, a' mivel az ő ki-rekefztetéseknek okát nem láttatunk javalni. Kell hát őket intenünk, ha ránk szorúlnak feigtenünk, ha hozzánk tartoznak róllok gondot viselnünk, ha elől-járóink nekik engednünk.

24. A' volta-képpen meg-tért ki-rekefztetett embert vii;fzáz kell-é fogadni az Ecclesia-ban? Ugy. 2 Cor. 2. 8. *Erőssítések-meg ő hozzája való szerelmeteket.*

25. Az Ecclesiának vagyon-é hatalma a' ki-rekefztésre? Ugy: mert annak vagyon hatalma a' bé-vételre.

26. Maga rekefzt-é ki az Ecclesia, vagy más által? Nem maga; hanem az ő efzköze, tudni-illik, Egyházi tanácsa által, 2 Cor. 2. 5. 6. *Elég az ilyen embernek a' mindenek által lett közönféses dorgálás.* Így Matth. 18. 17.

27. Miért kell lenni a' ki-rekefztésnek? Nem azért, hogy a' ki-rekefztettek bűnökben maradjanak, és el-kárhozzanak; hanem hogy bűnüket el-hadgyák és idvezüllyenek, 1 Cor. 5. 5. *Az olyan ember adatassék a' Sátánnak, az ő testének veszedelmére, hogy a' lélek meg tartassék az Ur Jესusnak amő napján.* Így, 2 Cor. 2. 7.

XXXVIII.

XXXVIII. RESZ.

Az Uj szövetségnek a' Christus eljövetele előtt való ki-fzolgáltatásáról.

1. **H**Anyféle az Uj szövetségnek, az az, a' Christushnak és az ő jó téteményinek ki-fzolgáltatásának módgya? Két féle; a' Christus el-jövetele előtt, vagy az ő el-jövetele után való. Az uj szövetségnek ki-fzolgáltatásának módgyát mondom kétfélének; mert maga az uj szövetség kezdettől fogva azon egy vólt, 's léfzen ez után-is, Hebr. 13. 5. 8. *A Jesus Christus tegnap és ma ugyan azon vólt, mind örökké-is ug van azon léfzen.* Az uj szövetségnek a' Christus el-jövetele előtt való ki-fzolgáltatásának módgya, külömbözé annak az ő el-jövetele után való ki-fzolgáltatásának módgyától? Ugy: mert 1. amaz ő; de ez Uj Testamentumnak nevezetik. 2. amaz homályosabban f;olgáltattya-ki a' Christus jó téteményit; de ez azokat világosabban f;olgáltattya-ki. 3. amaz ígérte a' Christust, és az ő jó téteményit; de ez ki-adta. 4. amaz a' Christust s az ő jó téteményit külső és testit ef;közök által (mitémük vóltanak a' fok ábrázoló dolgok,

P

mel-

mellyekről majdan f;ollunk) f;olgáltatta-ki; de e' belsőbb és lelki bef;közök által (minéműek voltak a' f;ent f;olgálat, a' két f;ent jegyek, és az egyházi fenyíték) f;olgáltattya-ki, Joh. 1. 17. *A' törvény Mozes által adatott, de a' kegyelem és a' valóság a' Jesus Christus által tört.*

2. Az ô Testamentumbéli Ecclesiának, tehát nem csak testi, hanem lelki javai is voltak-e? Igen-is: mert akkor az Ecclesia kétképpen gondolatott 1. a' menyiben örökös. 2. a' menyiben gyermek volt, Gal. 4. 1. *Miglen az örökös gyermek, semmit nem különböz a' szolgától, jollehet mindeneknek Ura legyen.* A' menyiben örökös, volt 1. szabados t. i. a' törvénnel, és e' világnak szolgálattya-tól, Gal. 4. 5. 1. *Az örökös mindeneknek Ura.* 2. lelki, mennyei: mert a' Christusnak lelki, és mennyei jó téreményivel birt. Gal. 4. 1. *Mindeneknek Ura,* az az, a' meg- mondott jóknak bírója. 3. a' fiuvá fogadásnak lelkével bíró, az az, a' S;ent Lélekkel, a' ki biznyságot tött arról, hogy az O Testamentumi hivek a' Christusért Isten fiai volnának, Róm. 8. 15. *Vőtették a' fiaságnak lelkét, ki által kiáltjuk: Abba.* A' menyiben pedig gyermek, volt 1. szolgálai; mivel a' törvénynek, bűnnek, és e' világnak szolgált, Galat.

4. 1. *A' gyermek nem különböz a' szolgától.* 2. testi és földi; mivel sok ceremoniákkal kellett élni, mellyek inkább használtak a' testnek, mint a' léleknek, Hebr. 9. v. 10. *Es helybeztetett vala, ételekben, italokban, és különbféle mosodásokban, és külső rend-tartásokban.* 3. félelemnek és szolgáltnak lelkével bíró, az az, a' S;ent Lélekkel, a' ki biznyságot tött arról, hogy az ô Testamentumbéli hivek a' törvénynek meg- rontásáért haragnak fiai volnának, Róm. 8. 5. 15. *Nem vőtették a' szolgálatnak lelkét ismét, a' félelemre.*

3. Hány féle volt a' Christus el-jövele előtt az új szövetségnek kiszolgáltatásának módgya? Három féle: más volt Adámtól fogva Abrahámgig; más Abrahámtól fogva Mósesig; más Mósestől fogva a' Christusig.

4. Minémű volt az Ecclesia, és az egyházi szolgálat Adámtól és Abrahámtól fogva Mósesig? 1. Az Ecclesia alacson volt; mivel akkor annyi látható Ecclesiák voltak, a' menyi a' kegyes emberek cselédi. 2. Az Egy-házi szolgálat, volt 1. csak nem mindenkor rend kívül való a' Proféták által. 2. rend f;erint való, mivel a' cselédes Atyáknak, és az első szülötteknek volt hatalmuk némelly szent dolgoknak ki-szolgáltatására,

a' fzerint az el-igazítás fzerint, melyet a' Profétáktól vötte nek.

5. Adámtól fogva Abrahámig a' Christus jó-téteményi minéműek völtanak, és mi módon szolgáltattak-ki? Völtanak homályosabbak, és így szolgáltattanak-ki.

(1) A' meg-váltás és annak rá-fzabása adatott-ki a' kigyó fejét meg-rontó aszfzony magvának igiretiben, Gen. 3. 15. *Az aszfzony magva rontja-meg a' kig jóvak fejét.*

(2) A' hivatal gyakoroltatott az aszfzony, és az ördög magva között való választás tételben, Gen. 6. 2. *Láták az Isten fiai, az emberek leányit, hogy szépek volnának.*

(3) A' meg-igazítás az engesztelő áldozatokban mutatott-ki, Eph. 5. 2. *A' Christus adta magát érettünk áldozatul Istennek.*

(4) A' fiuvá fogadást jelentette, mind a' fiaknak nevezeti, mind az Enochnak el-ragdatatása, Hebr. 11. 5. *Hit által ragadtatott-el Enoch hogy ne látna halált.*

(5) A' meg-fzenteleést hirdették a' Proféták, Jud. 14. és ábrázolták az áldozatok-is, Rom. 12. 1. *Allásatok a' ti testeiteket, élő, fzent, és Istennek kedves áldozatul.*

(6) A' meg-dicsőítés az Enoch példájában, és a' Noé meg-tartásában pecsételtet-el, 1. Pert. 3. 21. *Melly bárkához hasonló ke-*

refztségnek példája mostan minket-is meg-tart.

(7) Ez időben rendkívül való Sacramentum volt a' bárka csinálás, és a' víz özönben való meg-tartás, Hebr. 11. 7. *A' Noé a' bárkának általa igazságnak örökösse lett.* Rendfzerint való pedig völt a' némely áldozatokból, a' szent helyen az Isten előtt vigassággal való éves, Exod. 18. 12. *Vön Jetro a' Móses Ipa égő áldozatra, és egyéb áldozatra való állatokat, hogy áldoznék Istennek: az után el-jöve az Aron és az Izraél minden vénei hogy kenyeret emnének a' Móses Ipával Isten előtt.*

6. Hol völt az Ecclesia Abrahámtul fogván Moselig? Kivált- képpen az ő cselédiben és az ő maradékiban.

7. Abrahámtul fogva a' Christusnak jó-téteményi minéműek völtanak, és mi módon szolgáltattanak-ki? Völtanak mindek világozabbak, és így szolgáltattanak-ki:

(1) Az el-választás Isákban, és Jákóbban fejeztetett-ki, kik Ismaelnél és Esaunál szelmermetesebbek völtanak, Rom. 9. 13. *Jákóbot szerettem, Esaut g yülöltem.*

(2) A' meg-váltás az ő reá-fzabásával edgyütt a' Melchisedek személyében, és áldásban adatott-ki, Gen. 14. 18. 19. *Melchisedek vün Abrahám eleiben kenyeret, és bort, és monda: Aldott az Abrahám az erős, magassá-*

gos Isten előtt; Iimét minden nemzetségeknek az Abrahám magvában való meg-áldásának ígéretiben, Gen. 22. 18. *Meg-áldatnak a' te magodban földnek minden nemzetségi.*

(3) A' hivatal gyakoroltatott Abrahámnak Chaldeából Chanaánban (melly ábrázolta a' meny-országot) való hivatalában, Hebr. 11. 8. 10. *Hitnek általa mikor birádot volna Abrahám, engede az Istennek, hogy elmenne a' helyre, melyet örökségül birándó vala, mert vár vala olly várost mellynek fundamentuma vala, mellynek Mestere, és Teremtője az Isten.*

(4) A' meg-igazítás világosságra jött az Isten imez bizonyosság tételiben, Róm. 4. 3. *Hűn az Abrahám Istennek, és tulajdonították neki igazságára: és a' környülmetelésben, melly pecséttye volt annak az igazságnak, Róm. 4. v. 11. A' környül-metelésnek jelét vette a' hitnek igazságának meg-pecsétlésére.*

(5) A' fiuvá fogadás világos lett az Isten nevének Abrahámon, és az ő maradékin való neveztetésében, Exod. 3. 6. *En vagyok Abrahámnak Istene, Isáknak Istene, Jakóbnak Istene: és az örökségnek a' szabados Anya fiainak adásában, Gal. 4. 30. üzd-ki a' szolgáló leányt, és az ő fiát, mert nem leszen örökös a' szolgáló leány fia a' szabados fiával.*

(6) A'

(6) A' meg-szentelés ábrázoltatot a' környül-metelésben, melly jelentette az ő embernek le-vezekzését, és az új embernek felöltözését, Coloff. 2. 11. *A' Christusbán környül-meteltettek mikor a' testnek bűneinek állattját le-vezekzték.*

(7) A' meg-dicsőítés jelentetett az áldásnak ígéretiben, Gen. 22. 16. 17. *Mivel nem kezvezetél a' te fiadnak, gazdagon meg-áldalak tégedet, és a' Canahán földében, mely ábrázolója volt a' mennyei hazának, Hebr. 11. 8. 10.*

8. Mófettől fogva a' Christus el-jövetel-ig a' Christus jó-téteményi minéműek voltanak, és hány féle módon szolgáltattak ki? Leg világosabban és rend szerint. Két féle módon: Rend kívül. Mert I. rend kívül jelentetett a' meg-váltás, és annak reá fizabása. 1. az Egyiptomból való ki-fizabaduláson, és a' Canahán földére való bemenésen, Matth. 2. 15. *Egyiptomból hittam-ki az én fiamat. 2. az ércz kigyón, melyre tekintvén a' mardostatott emberek meggyógyultanak, Joh. 3. 14. Mikképpen fel-emelte Moses a' kigyót a' pusztában: akképpen fel kell magasztaltatni az embernek fiának. 3. a' ködön, mellyel óltalmaztattak minden ártalmaktól: és a' tűzön, mellyel meg-világosítottattanak, és erejekben meg-ujjítottattanak éj-*

P 4

jel és

jel és nappal, Exod. 13. 21. *Az Ur még en-
vala előttök nappal felbőnek oszlopában, éjjel pe-
nig tűznek oszlopában.* 4. a' veres tengeren
valo által menetelen, az ő ellenségi el merül-
vén, 1. Cor. 10. 1. *A' mi Atyáink minnyájan
a' kőd alatt voltanak, és minnyájan a' tengeren
által mentenek.* 5. az égből való mannán, és
a' közsiklából való vizen, mellyekkel szün-
telenül éltenek, mint az Istennek tulajdon
kezéből vött étellel, itallal, 1. Cor. 10. 3. *A' mi
Atyáink minnyájan egy lelki eledelt ettek
velünk, és minnyájan egy lelki italt ittak: ittak
pedig a' lelki közsiklából, melly őket követi vala:
a' közsikla pedig a' Christus vala.* II. Rend-
szerint: (1) A' Christus, és az ő általa való
meg-váltás ábrázoltatott a' fő Papon az ól-
tárokon, és a' bűnért való áldozatokon.

(2) A' meg-igazítás mutatottatott fok ál-
dozatokban, mosódásokban, a' pascháknak
sacramentumában.

(3) A' fiuvá fogadás az első szülöttekbe,
kik Istennek voltak szenteltettek.

(4) A' meg-szentelés minden ajándékoka-
ban, és a' tisztaságot néző rend-tartásokban.

(5) A' meg-dicsőítés a' meg-ígért föld-
nek örökségül birásában, és abban az Isten-
nel való közösülésben, melly volt a' szentek
szentiben.

9. Mo-

9. Mosestől fogva a' Christusig mennyi
vált a' Sidó Ecclesia? 1. Edgyetlen edgy
látható, mivel az Istennek egész tiszteletét
csak egy helyben gyakorolhatta. A' Syna-
gogák tehát akkor, nem meg-annyi látható
Ecclesiák voltak-e? Nem: mert a' Syna-
gogák nem voltak egész, látható Ecclesiák,
mert nem gyakorolhatták az Isten egész, tisz-
teletit. 2. Nemzetsegbéli, mivel az egész
Sidó nemzetsegből állott. 3. Közönséges,
a' mennyiben a' jövevényeknek, kik más
nemzetsegből Istenhez meg-tértek, a' Sidó
Ecclesiához kellett magokat adni. Act. 2. 5.
*Valának Jerusálemben Isten-felő Sidó férfiak,
minden nemzetsegek közül, kik ég alatt laknak.*

10. Kik voltak a' Mosestől fogva a' Chri-
stusig rend szerint való Egy-házi szolgák?
Az Aron nemzetsegből való papok, és a'
melléjük adattatott Leviták, Num. 3. 9, 10.
*Adgyad a' Levitákat Aromak, és az ő fiainak,
az Aront pedig és az ő fiait előttök járóvá te-
gyed.* Mi módon vétettek-fel a' szolgálatra
mind a' papok, mind a' Leviták? Testekre,
idejekre, ajándékokra nézve meg-viágáltat-
ván, Num. 4. 3. 2, 3. *Veg ved számtát a' Ke-
bát fiainak a' Levi fiait közül, attól fogván a'
ki harmincz esztendő, és azon feljül, mind ad-
dig a' ki ötven esztendő, valakik alkalmatosok
a' szol-*

*a' szolgálatra, hog y munkálkodg yanak a' gyüle-
kezetnek sátorában, a' miképpen a' mái rend
szerint való egyházi szolgáknak-is avagy csak
ajándékokra nézve meg kell vizgáltatniok,
minek-előtte a' szent szolgálatra fel-vétettet-
nének, 1 Tim. 3. 5. 10. Próbálta'ssának-meg
elsőben, és annak-utánna szolgállyanak ha fed-
betetlenek.*

11. Miben állott akkor az Ecclesiiai fe-
nyíték? Nagy részént a' külső rend tartá-
sokban, ceremoniákban.

XXXIX. R E SZ.

*Az új szövetségnek a' Christus el-jövele
után való ki-szolgálatásáru.*

1. **H**Any-fele a' Christus el-jövele u-
tán való új szövetség ki-szolgálatá-
sának módgya? Két-fele: edgyik világ vé-
geig, a' más világ végekor való.

2. Külömböz-é az új szövetségnek a'
Christus el-jövetelitől fogva világ végeig va-
ló ki-szolgálatásának módgya, azon új zö-
vetségnek Adámtól fogva a' Christus el-jö-
veteleig való ki-szolgálatásának módgyá-
tól? Ugy; de nem állattýára, hanem mód-
gyára nézve; mert (1) az új nem változik-
meg, mivel ennél ez életben tökéletesebb

nem

nem lehet; de az ő meg-változott sokszor,
mivel más ennél lehetet tökéletesebb, ez
más volt Adámtól fogva Abrahámig, Abra-
hám-tól fogva Mosefig, Mosestől fogva a'
Christusig. (2) az új szövetségben nem kell
az ő szövetséget meg-tartani; de az ő-ban
az ő szövetséget-is meg kell vala tartani, mert
az új így szól: *Hidgy a' Christusban és idve-
zül sz; de az ő így: Hidgy a' Christusban és
az ő szövetséget, az az, a' tiz parancsolatot,
tökéletesen magad erejével tarts-meg, és idve-
zül sz.* (3) az új az ő-től különböz miné-
műséggel, és mennyiséggel.

3. Hány fele ez a' minéműség? Két fele:
világosság és szabadság.

4. Miben áll a' világosság? Hogy az id-
veség felől való tudomány 1. nyilván-va-
lőbb itt, mint amott. 2. itt magában prédi-
káltatik, amot árnyékok által: mivel a' Chri-
stus az előtt fedél alatt adatott-ki, most pedig
ki-fedetett orczával, 2Cor. 3. 12. *Nagynyl-
ván szollunk és nem vagyunk olyanok mint a'
Moses, ki orczáját be-fedi vala, hog y az Izraél
fiái ne látnák annak végét, melly el-töröltetik.*

5. Miben áll a' szabadság? 1. Hogy az
ő szövetség, melly az ő Testámentombéli
hiyeket valami szolgálat alatt tartya vala, az
új Testámentom mellől már el-vitetett. Az
ő zö-

ő szövetség szolgálatyára nézve az ő Testámentombeli hivek tulajdonképpen szolgáknak mondattak, noha ők-is fiak voltak, Rom. 8. 15. *Nem vőtíték a szolgálatnak lelkét ismét, a' félelemre; hanem a' fiúságnak lelkét.* Az új Testámentombeli hivek pedig az ő szövetség szolgálatyától való meg-szabadulásokra nézve mondatnak tulajdonképpen fiaknak, Gal. 4. 5. *Minek-utánna el-jött a' telles idő ki-borsáta Isten az ő fiát, hogy fiúságot vennék.* 2. Hogy a' ceremoniai törvény melly az ő Testámentomban (1) Kéz-írás vala a' bűnösök ellen. (2) a' köz dolgokat meg-tiltya vala. (3) azoknak fok terhes meg tartásokat parancsollya vala. (4) az igazságot fok testi rend-tartásokkal bé-fedezi vala, az új Testámentomban tellyességgel el-töröltetett, Col. 2. 14. *A' Christus el-törölte a' ceremoniaknak ellenünk való kéz-írását, és azt haszontalaná törte.* Így Gal. 3. 25. Col. 2. 17. *A' Ceremoniák a' következő dolgoknak árnyéki, de a' valóság Christus-é.*

6. Igen vétkeznek-é tehát azok, a' kik az Ecclesiában Sidói avagy hasonlő rend-tartásokat hoznak-bé? Ugy vagon: mert már a' Christus az ő Ecclesiáját azoktól fel-szabadította. Igen vétkeznek hát a' Pápisták, Lutheránusok 's egyebek a' kik az Ecclesiát áldoza-

dozatokkal, oltárokkal, áldozó papokkal, szent ruhákkal, ördög üzéssel, öt költött Sacramentumokkal, innepekkel, szentelő vízzel, kereszttel, 's többekkel, terhelik és rutittyák, Gal. 5. 5. 1. *A' szabadságban, mellyel minket Christus meg-szabadított, állatok-meg, és ne kötelezzétek-meg ismét magatokat szolgáltnak igájával.*

7. Hány féle az a' menyiség? Két féle: Nevelkedés vagy ki-terjedés.

8. Miben áll a' nevelkedés? 1. hogy itt rend szerint tökéletesebbek a' Szent Lélek aiándéki mint amott: innen ez léleknek, amaz betűnek mondatik, 2. Cor. 3. 6. *Az Isten azt cselekedte hogy alkalmas szolgái lennénk az új testamentumnak, nem a' betűnek, hanem a' léleknek.* 2. hogy lelkib életet szerez ez, mint amaz, 2. Cor. 3. 18. *Minnyájan fel-fedezett orczáját látván, a' Christusnak azon ábrázattayára el-változunk dicsőségből dicsőségre.*

9. Miben áll a' ki-terjedés? 1. hogy ez nem köttetett edgy néphez mint amaz. 2. hogy ennek vége nem léfzen világ végeig, mint amannak fokszor vége lött, Eph. 4. 11. 13. *Adott pásztorokat és doctrokat a' Christus testének építésére, melly meg-marad miglen lé-*

szünk telles férfiakká, a' Christus telles állapotjának mértéke szerint.

10. Az új Testámentombéli Ecclesiákban igen tökéletesnek kelle lenni a' szentek közösüléseknek? Ugy: mert ez az új szövetségnek ki-fizoltatásának módgya igen tökéletes, 2 Cor. 3. 11. *Ha dicsősséges volt a' mi el-töröltetik, sokkal dicsősebb a' mi megmarad.*

11. Mitsoda dolgok folynak e tudományból? Az új Testámentomban igen tökéletesnek kell lenni a' szenteknek edgyességeinek közösüléseknek: azért az új Testámentomban 1. akár melly Ecclesiában az Istennek egész tiszteletinek kell gyakoroltatni, nem edgyütt egéizlen, mint Jerusálemben, másut rész szerint, mint a' Synagókákban. 2. az Ecclesiák edgy-arányú hatalmuak, ugy hogy edgyik se légyen a' másiknak hatalma alatt. 3. mindenik Ecclesiának csak annyi emberekből kell állani, a' mennyin egy helyben gyűlhetnek, és a' szent dolgokkal edgyaránt élhetnek.

12. Hát ez harmadik dologból mitsoda tudomány foly? Mindenik Ecclesiának ma csak annyi emberből kell állani a' mennyin egy helyben épületesen tiszteletlik az Istent: azért a' Christus el-jövele után fundáltator Eccle.

Ecclesia nem közönséges, nem-is nemzetiségbéli és tartománybéli; hanem egy helybéli, Act. 5. 12. *Valának mindnyájan a' Salamon porticussában.*

13. Hát a' Synat nem közönséges, nem-zetségbéli, és tartománybéli Ecclesia-e? (a) Az egy helybéli Ecclesiák ha szükség kívánja Synatot hirdethetnek, és egy-mást tanácsokkal feghithetik; (b) de az a' Synat, sem nem Ecclesia, se az Ecclesiákat a' Christustól vett szabadságoktól és hatalmoktól meg nem foszthattya. (a) Act. 15. §. 6. *Edgyben gyűlének azért az Apostolok, hogy e' dolog felől végeznének.* (b) Act. 15. §. 29. *Mellyektől ha meg-óltalmazzatok magatokat jól tesztek.*

14. Hát az új Testámentombéli rendszerint valo szolgák minéműek? Nem közönségesek, nemzetségbélieliek, tartománybélieliek, hanem csak egy helybélieliek, az az, nem fok gyűlekezeteknek Prédikatori; hanem egy időben edgyetlen edgynek, Apoc. 2. §. 1. *Az Ephesusbéli gyűlekezetnek Angyalának írd-meg.*

15. Kinek vagyon hatalma a' rend szerint valo szolgák hivatalára? Az Ecclesiának, a' kinek szolgálnak, Act. 14. §. 23. *Voxal választván öregeket minden Ecclesiákban,*

16. Miben áll az Egyházi szolgák hivatala?

la? Az Ecclesia választásában, és a' választott személyeknek bé-vételében.

17. Mi előzi-meg ezt a' hivatalt és mi követi? Meg-előzi a' választando személynek meg-probalása: és követi 's teszi annak felszentelése, melly a' választott személynek az ő tisztiben bizonyos ceremoniák által való bé-álltatása, iktatása, avatása.

18. Minémű tehát a' pápistai felszentelés, mellyel valaki Ecclesia nélkül papfágra szenteltetik-fel? Ollyan nevetséges, mint ha valaki férjnek gondolatnék feleség nélkül. Ez-is hasonló nevetséges hivatal, midőn az Ecclesia hijja ugyan az egyházi szolgát; de más ad annak hatalmat a' szolgálatra, holott a' hivatal, a' szolgálatra való hatalomnak adása.

19. A' helyesfen hivatott egyházi szolga el-hadgyhattya-é az ő tisztit? Igaz ok nélkül nem: mert abban a' hivatalban kötelezte magát. 1. Istennek, kinek parancsolattya nélkül azt el nem hagyhattya 2. az Ecclesiának-is, nem emberi, hanem Isteni szövetséggel, mellyet sem ő nem hagyhat-el, sem az ötet. Hát szabad-é az Egyházi szolgának a' maga Ecclesiaját el-hadni, és masban menni? Igaz ok-nélkül nem: mert másként az Isten, az Ecclesia és maga között való szent

szent szövetséget meg-rontaná, és így szent-fegőtörő lenne; mind-azon-által más Ecclesiában által vitettethetik a' több Ecclesiáknak ítéletiből, és annak, a' kinek kötelezte magát, meg-edgyezéseből nagyobb épületnek okáért.

20. Kik a' rend szerint való szolgák? A' Doctorok, Pásztorok, Igazgatók, Gondviselők, Eph. 4. 11. *Adott pásztorokat, doctorokat, a' Christus testének építésére, 1 Cor. 12. 28. Rendelt Isten az Ecclesiában segélléseket, igazgatókat.*

21. Mitsoda ezeknek tiszték? A' Doctorok tiszték, az Ecclesiát főképpen az igazságra tanítani: a' Pásztorok-é az Ecclesiát kívált-képpen a' kegyesség gyakorlására felszerkenteni: az Igazgatók-é a' Pásztorokkal edgyütt az Ecclesiát a' kegyesség gyakorlásban meg-tartani, és a' meg-tételre hinni: a' Gondviselők-é a' népnek szegényire gondot viselni.

XL. RESZ.

A' Keresztsegről és az Ur Vacsorájáról.

1. **M**itsodák követik az Uj Testámentomnak természetit? Az ő jegyei,
Q3 Sacra-

Sacramentumi : mivel számmal kevesek, elkészítésre és meg-tartásra könnyek, jelentésekre nézve igen világosfak.

2. Az Uj Testámentum jegyeit a' Christus maga szerzette és szentelte meg? Ugy, Matth. 28. 19. *El-menvén tanítsatok minden népeket, meg-keresztelvén őket.* 1 Cor. 11. 23. *En az Úrtól vöttem,* tudni-illik, *az Ur Vacsoráját.* Nem Keresztelő János szerzette-é tehát? Nem: mert ő azt a' Christust parancsolattából szolgáltatta-ki először. Innen mondatik a' János keresztsége az égből lenni, Marc. 11. 30.

3. Mellyek az Uj Testámentum jegyei? A' Keresztség és az Ur Vacsorája, Joh. 19. 34. *Edgy a' víztek közül dárdával meg-öklelé az ő oldalát, és mindgyárást jöve-ki belőle vér és víz.*

4. E' két Sacramentumokkal való Jélésre igen nagy szükségek vagyon-é a' hiveknek? Ugy: mert a' Christustul szereztettek. Ha ezekkel való élésre igen nagy szükségünk vagyon tehát 1. a' ki e' két Sacramentumokkal nem él el-kárhozik-é? Igen-is, ha azokkal meg-útálásból, fömmire böcsüllésből nem él; de nem, ha igaz okért azokat el-mulattya. 2. E' két Sacramentumokat az egyházi szolga nem létekor a' külső embe-

rek-

reknek-is ki kell-é szolgálatni? Nem. 3. E' két Sacramentumokat a' gyülekezeten kívül-is ki kell-é szolgálatni? Nem: mert e' két Sacramentumokkal való élés igen szükséges; de nem edgy-átalában szükséges az idveffegre, a' mint a' levegő éggel való élés a' testi életre; hanem bizonyos tekintetre nézve, tudni-illik, a' mennyiben az azzal élést lsten parancsolta: innen a' Sacramentumoknak nem a' nem létek, hanem azoknak fömmire-tartások miatt kárhoznak-el az emberek.

5. Mi a' keresztségi mosódás? A' Christusba hit által való óltatásnak avagy az újjá-születésnek jegye, Rom. 6. 3. 5. *Meg-keresztelkedtünk a' Jესus Christusban. Beléje óltatván vele edgyé lottunk.*

6. A' Keresztség csak a' Christusban való óltatásnak Sacramentuma-é? Nem: mert (1) mivel a' Christusban való óltatásból mindgyárt ki-jö a' meg-igazulás és fiúvá fogadás: azért a' keresztség jegye mind a' meg-igazulásnak, avagy a' bűn bocsánatnak. Marc. 1. 4. *János prédikállya vala a' keresztséget a' bűnöknek bocsánattárá:* mind a' fiúvá fogadásnak; mivel az által az Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek szenteltetünk, Matt. 28. 19. *Tanítsatok minden népeket meg-kere-*

s-
telven

telvén őket Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek nevében.

(2) Mivel a' meg-igazulástól és fiúvá-fogadástól a' meg-fzenteles el nem választathatik: azért a' kerefztség a' meg-fzentelesnek-is jegye, Tit. 3. v. 5. *Meg-tartott minket az újjá-születésnek, és a' Szent Lélek meg-újításának feredője által.*

(3) Mivel a' meg-fzenteleéstől a' meg-dicsőítés sem választathatik-el. azért a' kerefztség a' meg-dicsőítések-is jegye, Tit. 3. v. 5. 7. *Meg-tartott minket az újjá-születésnek feredője által, hogy öröközők legyünk az örök élet reménysége szerint.*

7. Ezek a' Christus jó-téteményi miképpen pecsételtetnek-meg a' kerefztségben? Kezdes-képpen. Ha így van a' dolog tehát 1. egy embert csak egyfzer kell-é meg-kerefzteni? Ugy: mert a' mint a' testi életnek kezdeti egy a' születés által: ugy a' lelki életnek-is kezdeti egy az újjá-fziiletés által. 2. mind azokat meg-kell-é kerefzteni, valakikre az Isten kegyelmének szövetsége tartozik, még a' gyermekeket-is? Igen-is: mivel a' kerefztség a' már elsőben töt szövetségnek első el-pec-étlése.

8. Mitsoda a' kerefztségben a' jegy? A' víz a' mennyiben a' tisztátalant meg-tisztítja,

ya, akár a' belé-merítés, akár a' rá-öntés által. Miért víz a' kerefztségben a' jegy, s' nem egyéb? Mert semmi ilyen illendő dolog, a' Christus halála és vére által löt lelki mosodásnak ki-fejezésére az Új Testámentumban, mellyben a' véres áldozatok meg-fzűntenek, nem táltathatott, Matth. 3. v. 11. *En kerefztelek vízzel; de amaz kerefzettel Sz. Lélekkel és tűzzel.*

9. Mi az Ur Vacsorája? A' Christusban lévő hiveknek tápláltatásának és nevedekeségnek jegye.

10. Ha így van a' dolog, tehát 1. a' hiveknek gyakorta kell-é az Ur Vacsorájával élni? Ugy: mert a' mint a' ki testi-képpen tápláltatik és nevelkedik, fokfzor kell élni a' testi kenyérrel és irallal: ugy a' ki lelki-képpen tápláltatik és nevelkedik, fokfzor kell élni a' lelki kenyérrel és borral. 2. csak a' felnevelkedteknek 's né a' gyermekeknek kellé élni az Ur Vacsorájával? Ugy: mert az Ecclesiában csak amazok, s' nem ezek tápláltatnak a' Christus jó-téteményivel, és nevelkednek azokban látható-képpen.

11. Mi a' jegy az Ur Vacsorájában? Mivel egézf és tellyes tápláltatás pecsételtetik-el a' Christusban, ez okon az Ur Vacsorájában a' jegy a' kenyér és a' bor, 1 Cor. 11. 26. *Va-*

la me-

lamenteiszer ejenditek e' kenyeret, és ijándgyátok e' pohárt az Urnak halálát hirdessétek, a' míg el-jővönd. Miért kenyér és bor az Ur Vacsorájában a' jegy, 's nem egyéb? Mert a' hús étel (melynek már a' Christus áldozattya után az isteni tájteleben helye nincsen) és a' vér ital után (melyről még a' terméjzet-is irtozik,) semmi jobban ki nem fejezhette volna azt a' Christussal való s'oros egyesülést, melyre mi grádicsonként tesziunk f'jert, mely az ő testének meg-áldoztatásában, és vérének ki-ontásában fundálatott.

12. Az Ur Vacsorájában (a' mint a' Pápiák mondgyák) a' kenyér és bor állattyorá nézve Christus testvé és vérévé változnak-e? Nem; hanem csak hasznokra nézve: mert a' kenyérről és borral az Ur Vacsoráján kívül a' testi életnek meg-tartására élünk; de az Ur Vacsorájában a' lelki életnek meg-tartására; mivel a' kerefttségben is a' viz nem állattyorá, hanem csak hasznára nézve változik-el. Az Ur Vacsorájában (a' mint a' Lutheránusok tanittya) nincsen-e tehát jelen a' Christus teste szerint? Nincsen; hanem csak lelki-képpen azoknak a' kik azt hittel veszik.

XLI. RESZ.

A' világ Végéről.

1. **M**I az új szövetségnek a' világ végekor való ki-fizolgáltatásának módgya? Mellyel a' váltság rá-fabása el-végeztetik.

2. Mitsoda végeztetik azért el a' világ végekor? El-végeztetik 1. A' hivatal, mivel akkor jelen léfzen az örök élet, mellyre hivattatunk, 1 Petr. 1. y. 9. *A' ti híreteknek (melly vége a' hivatalnak) jutalmát el-vévén,* tudni-illik, *a' ti lelketeknek id-veffégét* 2. A' meg-igazulás, és meg-váltás; mivel vóltaképpen akkor szabadulunk-meg a' büntől, és veszfziük-el az örök életet, és akkor mutatódik-ki egézfzen, mellyre nézve a' hívek az ő meg-váltatásokat ez életben várják, Rom. 8. y. 23. *Magunkban fobázkodunk, várván a' mi testünknek tellyes váltságát.* 3. A' fiúvafogadás; mivel minden fogadott fiak akkor jutnak az őket néző örökiséghez, mellyre nézve ez életben várják a' hívek az ő fiúvafogadásokat, Rom. 8. y. 23. *Magunkban fobázkodunk, várván a' fiúvafogadást.* 4. A' meg-szentelés, mivel az Isten el-veszter képe minden hívekben akkor áll tökéletesen helyre, Eph. 5. 27. *Hogy tenné magának di-*
csőffé-

csőfőssége az *Ecclesiát*, melyben *ne lenne macula*.
 5. A' meg-dicsőítés; mivel akkor a' remén-
 lett dicsőfősség, és bódogfősség, minden módon
 való tellyességgel tündöklök, nem csak a' lé-
 lekben; hanem a' testben-is, Phil. 3. 21.
El-vátoztattya a' mi alázatos testünket, hogy
hasonlatos legyen az ő meg-dicsőült testéhez.

3. A' világ végekor a' látható *Ecclesiák*,
 az Egyházi szolgálat, a' Sacramentumok, az
Ecclesiák fenytiek meg-fősség-e? Ugy:
 mert akkor el-végeződik ahivatal a' meg-iga-
 zítás, a' fiúvá-fogadás, a' meg-fzenteles, a'
 meg-dicsőítés, melyeknek el-végeződéfere
 rendeltettek vőlt ezek a' világ vége előtt.

4. Nagy kívánsággal kell-e minden hi-
 veknek kívánni a' világ végét? Ugy; Phil.
 3. 20. *A' mi meg-tartó Urunk Jesus Christust*
várjuk, Tit. 2. 13. Várjuk ama' bódog remén-
séget, és ama' nagy Istennek, és a' mi meg-tar-
tónknak a' Jesus Christusnak dicsőfősséges meg-je-
lenését.

5. Az új szövetségnek a' világ végekor va-
 ló tőkéletes ki-fszolgáltatófának módgya, ki-
 nek el-jövetelét, jelen-létét kívánnya? A'
 Christust, Act. 1. 11. *A' Christus akképpen*
jő-el, a' miképpen láttátok őtet fel-menni men-
nyégben.

6. A' Christus második el-jövele hason-
 latos

latos lészén-e az ő első el-jöveteléhez? Ha-
 sonlatos abban, hogy látható, valófősség lészén,
 Act. 1. 11. de hasonlatlan abban 1.
 hogy nagy dicsőfősséggel és hatalommal lészén
 Matth. 24. 30. *Akkor meg-látták az ember-*
nek fiát el-jőni az égnek felbőiben nagy hata-
lommal és dicsőfősséggel. 2. hogy a' gonofzok-
 nak nagy rettegésefekkel, a' jőknak nagy örö-
 mőkkel lészén, 2 Theff. 1. 7. 6. Igaz do-
 log az Istennek előtt, hogy *viszontag fizeffen*
azoknak, a' kik titeket nyomorgatnak nyomorú-
sággal; Nőknek pedig kik nyomorgattatok, nyu-
godalommal, mikoron meg-jelenik az Ur Jesus
az égből az ő hatalmasfősségének Angyalival.

7. Mi végre jő-el a' Christus a' világ vé-
 gekor? A' meg-mondott váltság rá-fzabá-
 fának el-végezésén kívül. azért, hogy a' ha-
 lottakat fel-támaszfzsa, osztán őket egyebek-
 kel edgyütt meg-itéllye, és így vég-képpen a'
 jőkat a' gonofzoktól el-válaszfzsa, 2 Cor. 5.
 10. *Mindnyáján nekünk meg kell jelenőnk a'*
Christus ítélő széké előtt, hogy minden ember el-
vegye jutalmát annak, a' mit cselekedett a' test-
ben, aboz képest, a' mit cselekedett vagy őt, vagy
gonofzt.

8. Mi a' fel-támadás? A' mint a' testi ha-
 lál a' léleknek a' testől el-válasfa: így a' testi
 fel-támadás azon el-vált léleknek azon testtel

R

edgye-

edgyesülése. Hogy léfzen az? A' mint a' teremteskor az Isten a' földnek porából előszőr az embernek testét formálta, és az után abban lelket lehellett: ugy a' világ végekor az embernek testét a' porból fel-építi, és az után azzal az égből vagy a' pokolból előhozattatott lelket edgyesíti.

9. Fel-támaszthattya-é az Isten a' halottakat? Ugy: mivel mindenható, Luc. 1. 37. *Az Istennél nincsen semmi lehetetlen dolog.*

10. Honnan tudgyuk a' halottaknak bizonyoson való fel-támaszódokat? Nem a' természetnek, hanem az Írásnak könyvéből, mert a' fel-támaszást hinniünk kell; mindazonáltal e' felol való hitünket fok természet-i dolgoknak mint-egy fel-támaszódok, erőgeri, támogattya: mint a' meg-rothadt magnak, a' hamuvá lött Fenixnek, a' némelly telben meg-hólt állatoknak meg-elevenedések,

11. Ki támasztya-fel a' halottakat? Tulajdon-képpen a' Christus (a) Isten-ember, az ő (b) mindenhatóságával, mellyel azt végben viheti egy szem-pillantásba: is, (a) Joh. 6. 40. *En fel-támasztom azt amaz utolsó napon;* (b) Joh. 5. 28. *de ki nem rekesztetik* 1. az Atya, Joh. 5. 21. *Az Atya támaszta halottakat.* 2. A' Szent Lélek; Rom. 8. 11.

Az I-

Az Isten meg-eleveníti a' ti halandó testeteket, a' ti bennetek lakó lelke által.

12. Kiknek szolgálattyyokkal él a' Christus a' fel-támaszásban? Az Angyalokéval, Jud. 14. 15. *Imé el-jő az Ur az ő sok ezer szenteivel, hogy ítélést tegyen mindenekről;* de nem a' halottaknak fel-támaszttására; hanem a' fel-támasztandóknak részeinek öfzve szedése, es a' már fel-támasztattaknak öfzve gyűjtésére, Matth. 25. 31. *Az Angyalok az ő választottit egyben gyűjti a' négy szélekről.*

13. A' Christus fel-támaszta-e a' világ végekor minden halottakat? Ugy, Joh. 5. 28, 29. *El-jő az óra, mellyen mindenek kik a' koporsóban vadnak, ballyák az ő szarvát, és ki-jönek a' jók az életre, a' gonoszok pedig a' kárhozatra.* De egy módon-e? Nem: mivel a' hűveknek fel-támaszása 1. származik abból az edgyesülésből, melly vagyon ő közöttök, és a' Christus, mint ő életék, között, Coloss. 3. 4. *Mikor on a' Christus, a' mi életünk meg-jelenédik, akkor ti-is vele meg-jelentek dicsőségben.* 2. A' Christus meg-elevenítő benne lakó lelkétől, Rom. 8. 11. *Meg-eleveníti a' ti halandó testeiteket-is, a' ti bennetek lakozó lelke által.* 3. Léfzen az életre, Joh. 5. 29. *A' kik jókat cselekedtenek ki-jönek az életnek fel-támaszttására:* De a' hitetlenek fel-támaszása

dása 1. származik attól a' Christus hatalmától, mellyel az ő bszfzú-álló igasságát víszí végben. 2. Lészén a' halálra, Joh. 5. v. 29. *Ki-jönek a' kik gonoszt cselekedtenek a' kárhozatnak fel-támadására.*

14. Mi ez az utolsó ítélet? Mellyel a' hivek meg-igazittatnak, az az, igazaknak és az örök életnek örökösinek pronounciáltatnak; az hitetlenek pedig bűnösöknek és az örök kárhozzatra méltóknak mondatnak, Matth. 25. v. 34. 41.

15. Ki gyakorollya ezt az ítéletet? A' Christus a' menyiben Király, (mivel az ítéletnek hatalma a' királyi tisztnek része, mint látád a' 23-dik résznek 26-dik kérdésében) 2Tim. 4. 1. *A' Christus meg-ítéli az élőket és a' holtakat amaz ő el-jöveletekor, és az ő országában; de nem rekesztetik ki 1. az Atya, Dan. 7. 9. 10. A' régi idejű le-ült, ítéletnek ülé, és könyvec nyittatának meg 2. a' Szent Lélek, Joh. 16. 8. Midőn el-jövend a' Szent Lélek meg-feddi e' világot a' bűnről.*

16. A' Christus a' világ végekor meg-ítél-e mindeneket? Ugy; 2 Cor. 5. v. 10. *Mindnyájan minőkünk meg kell jelemnünk a' Christust ítéelő szék előtt, az az, eleveneknek és holtaknak, Aét. 10. 42. A' Christust Isten rendelte, hogy y élőknek, tudni-illik, a' kik akkor elevenen*

nen találtnak, 2 Theff. 4. 17. *és holtaknak, tudni-illik, halottaiból fel-támadtnak, bírāja lenne.* De egy módon ítéle-meg mindeneket? Nem; mivel az ítélet a' hivekre nézve származik az ő kegyelméből; de az hitetlenekre nézve csak az Atyától néki engedett hatalmából, Aét. 10. 42. *Kit Isten rendelt hogy élőknek és holtaknak bírāja lesz.*

17. A' hiveknek bűnök elő-hozatnak-e tehát az ítéletkor? Nem; Jer. 31. 34. *Megkegyelmezek az ő álnokságoknak és többé az ő bűnokről meg nem emlekezem.* Oka: mert ez életben azoknak bűnök el-fedeztettenek a' meg-igazításban, a' mellynek az utolsó ítélet meg-erősítése, és meg-mutatása.

18. Hol lészén az ítélet? Nem a' földön valahol; hanem a' levegő égben, 2 Theff. 4. v. 17. *Mi élők, kik meg-maradtunk vólt, elragadtatunk, azokkal egy yetemben a' kódköbe, az Ur eleiben az élető égben.*

19. Mikor lészén az ítélet? Nem tudjuk, Matth. 24. v. 36. *Ama napot és órát senki nem tudja; még a' mennyei Angyalok is.*

20. Mi módon ítéli meg a' Christus a' hiveket és a' hitetleneket? A' hiveket az ő cselekedetek fzerint, mellyek az ő, a' Christushoz való hiteknek gyümölcsei, a' menyörizágnak bírására szolítja, Matth. 25. 34.

Jertek-el én Atyámnak áldottai birjátok az országot: mert éheztem és ennem adtatok, s' a' t. A' hiteleneket pedig, az ő gonofz cselekedetek miatt az örök tüzre küldi, Matth. 25. v. 41. Atkoztak mennyetek-el tölem az örök tüzre; mert éheztem és nem adtatok ennem.

21. A' Christus Isten ember minémű biró? Az Atyától rendeltetett, Joh. 5. 22. 27. *Az Atya nem ítél senkit (tudni-illik a' Fiunélkül) hanem minden ítéletet adott a' fiúnak. Es az ítéltre-is adott néki méltóságot, mivel-hogy embernek Fia; de az ő isteni hatalmára nézve, mellytől a' sententiának ereje függ, 60-bíró, Gen. 18. 25. Avagy az egész földnek bírója nem cselekednek-é ítéletet.*

22. A' hűvek a' Christussal edgyütt itélmi fognaké? Ugy; de nem voxolván; hanem az ő ítélet-tételit csak helybe hagyván, Matth. 19. 28. *Mikor az embernek fia ülend az ő dicsőséges székiiben, ti-is ültök tizenkét székekben, és meg-ítélitek az Izraélnek tizenkét nemzetséget, 1 Cor. 6. 22. Ném tudgyátoké hogy a' szentek meg-ítelik e' világot, az az, a' gonofzoknak feregit, és az Angyalokat, tudni-illik a' gonofzokat.*

23. A' gonofz Angyalokat a' Christus meg-ítéli? Ugy, Jud. v. 6. *Az Angyalokat, a' kik meg nem tartván az ő cselekedeteket, el-*

gyát

gyák az ő helyeket, amaz nagy napnak ítéltre, örökké való kötélben, fetéségben tartya.

24. A' világnak meg-tisztítására, és ujjitására rendeltetett tűz, nem meg-előzi, hanem követi-é az ítéletet? Ugy, 2 Petr. 3. v. 12. *Az Istennek napjának el-jöveletekor, az egek meg-égvén meg-olvadnak, és az éltető állatok-is hővség miatt meg-olvadnak.*

25. Az éltető állatok tehát nem el-vefznek; hanem csak meg-ujúlnak-é? Ugy, 2 Petr. 3. 13. *Ujeget, és új földet várunk az ígéret szerint, mellyekben lakozik az igazság.*

26. A' Christus az ítélet után-is Közbenjáró, az az, Proféta, Pap, és Király léfzené? Ugy, Luc. 1. v. 33. *A' Christus uralkodik a' Jákob házán mind örökké és az ő országának vége nem léfzen. Apoc. 7. 17. A' bárány, a' ki vagyon a' székeknek közepiben, a' legelteti őket, és a' vizeknek élő forrásira viszi őket, és el-töröl Isten az ő szemekről minden könny-kullatást.*

A' TANETO THEO-
LOGIA NAK
Második
K Ö N Y V E,
I. R E S Z.

Az Istenhez való engedelmeségről.

1. **M**I az engedelmeség? Mellyel az Isten akarattya, az ő dicsőségére alázatosfággal vitetik végbe, Matth. 6. 10. *Légyen meg a te akaratod, miképpen az egekben, úgy a földön-is.*

2. Mellyik akarattját kell az Istenek végben vinnünk? Nem a' titkost, mellyet a' mindé teremtetett dolgokkal köz. engedelmi erő által mind a' meg-vettettek, mind az örökök's egyebek végben vísznek; hanem a' ki-jelentettet, melly a' mi tisztúnkter előnkbe írja, Deut. 29. 29. *A' ki-nyilatkoztatott dolgok miénk és a' mi fájunké mind örökké, hogy a' törvénnel minden igéit be-teljesítsük.*

3. Mi módon kell végben vinnünk az Istennek ezt a' meg-jelentettet akarattját? Alázatosfággal, magunk az alá bocsátásával, az az, a' nekünk történt adó méltóságának meg-

meg-ismérésevel, Rom. 8. 7. *A' testnek bölcsessége ellensége Istennek, és az Isten törvényének nem enged: mert nem-is lehet.*

4. Minek neveztetik tehát ez az Istenhez való engedelmeség? Neveztetik 1. Istennek való szolgálatnak, Luc. 1. 74. *Minden kételkedés nélkül szolgáljunk Istennek.* 2. A' mi akaratumknak Isten akarattjához való szabásának, Apoc. 2. 5. 6. *Ez jó benned, hogy a' Nikolaitáknak cselekedeteket gyűlölsed.* 3. Igasságnak, Rom. 6. 16. *Avagy nem tudgyátok-e, hogy a' kinek adgyátok magatokat szolgálú engedelemre, annak vadatok szolgálai a' kinek engedtek, vagy a' bűnnel balálra, vagy engedelemnek az igazságra.* 4. Szentségnek, 1 Petr. 1. 15. *Miképpen hogy szent az a' ti tiéket el-hívott, ti-is szentek legyetek teljes letetekben.* 5. A' Jéhovának félelmének, Psa. 34. 12. *Az Urnak félelmére meg-tanítlak tiéket.*

5. Mitsodák az engedelmeségnek belső szerző okai? A' hit, és a' meg-fzenteles, Joh. 15. 5. *Nálam nélkül semmit nem cselekedhettek.*

6. Miért a' hit szerző oka az engedelmeségnek? Mivel 1. meg-fogja a' Christust, kitől származik az engedelmeségre való tehetség. 2. El-hízi az írásbéli ígéretek, és fenyegetések, mellyekkel Isten minket az enge-

engedelmeffégre indit. 3. Istentől engedelmeffégre való kegyelmet, erőt nyerhet.

7. Miért a' meg-fiztetelés szerző oka az engedelmeffégnek? Mivel az által emeltünk az engedelmeffégre, az az, a' mi akaratunknak az Isten akarattyához való illetésére Deut. 30. 5. 6. *Környül-metéli a' te Urad Istened a' te szívvedet, hogy szerezess ötet tellyes szívvedből.* Oka: mert a' hit és a' meg-fiztetelés nélkül semmi kedves dolgot nem cselekedhétünk Istennek, Joh. 15. 5. *Ennél-lam nélkül semmit nem cselekedhettek.*

8. Kell-e hát a' hit nélkül való és meg nem fizteteltetett embernek valami jót cselekedni? Igen-is: mert ez ilyen ember jó cselekedete magában jó, a' bűnnek és a' büntetésnek nevelkedését meg-gátollya, és azt az Isten az ő büvölködő és titkos jó-kedvéből meg-jutalmaztattyá, 1 Reg. 21. 29. *Látád-e hogy Acháb meg-alázta magát én előtt? Mivel-hogy azért meg-alázta magát én előtt, nem hozom reá a' veszedelmet az ő idejében.*

9. Mitsodák az engedelmeffégre indító okok? A' parancsoló Istennek 1. Nagy Felsége, Deut. 32. 3. *Tulajdonitsatok nagyságot a' mi Istenünknek.* 2. Sok jó-téteménye, 1. Cor. 6. 5. 20. *Arron vétettetek-meg: Dícsőitésék azért az Istent a' ti testet ekkben, és*

a' ti

a' ti lelketekben, mellyek Istent. 3. Méltósága, rajtunk való tellyes hatalma, urasága, Jac. 4. 5. 12. *Edgy az a' ki nekünk törvént ad, ki meg-tarthat, és el-veszthet.* 4. A' parancsolatott dolgoknak (1) helyes vóltok, és a' mi okosságunkal való meg-edgyezések, Rom. 2. 15. *A' pogányok meg-jelentik, hogy a' törvének cselekedeti az ő szívvekből bé-íratott, kiknek lelkek ismérteti, és az ő gondolat-tyok, eg yetemben bizonyoságot teszen.* (2) hafiznos vóltok, a' mi boldogságunkra tartozások, Deut. 32. 5. 47. *Az ige a' ti életere.* 5. Igéreti, 2. Cor. 7. 1. *Mivel-hogy ilyen igéretim vadnac, tisztítsuk meg magunkat a' testnek és a' léleknek minden tisztátalanságától, hogy a' mi szentségünkét Isteni félelemmel vigyük véghez; és fenyegetési, Deut. 28. 15. 16. Ha nem engedendész a' te Uradnac Istenednek beszédnek, átkozott leszi a' városban, és átkozott a' mezőben, 's a' többi.*

10. Miből áll az engedelmeffég? Azoknak megcselekedéséből, mellyeket Isten parancsol, és azoknak el-kerülféséből, mellyeket ő tilalmaz a' Tiz parancsolatban, Marci. 7. 5. 7. *Hijjában tisztelték engemet tanítván oly tudományokat, mellyek embereknek parancsolati.*

11. El-töröltetett-e hát a' Tiz parancsolat?

lat? Ugy a' mi meg-igazitásunkra, kárhoztatásunkra; de nem a' mi igazgatásunkra nézve.

12. Miben áll az engedelmeffég? A' mi akaratumknak az Isten végben viendő akarattyához való illetésében, 1 Petr. 1. 15. *Minéppen hog'yszent az, a' ki titeket el-hívolt, ti is szentek legyetek tellyes életetekben.*

13. Minémű ez az Isten végben viendő akarattya? Rom. 12. 2. Az Isten akarattya 1. jó; mert bé-foglal minden tisztességes dolgot. 2. tökéletes; mert ezen kívül semmit nem kell nekünk keresnünk a' mi életünk igazgatására. 3. kedves; mert a' mi a-hoz való engedelmeffégünket Istenkedvelli, és ingyen meg-jutalmaztattya.

14. Mitsoda az engedelmeffégre szükseges? Az Isten akarattyának tudása, 2 Thess. 1. 5. 8. *Boszszút áll azokon, kik az Istent nem ismerik, és nem engednek a' mi Urunk Jესus Christus Evangéliomának.*

15. Mitsodának kell edgyütt járni az Isten akarattyának tudásával? A' felelemnek, mellyel fellyük azt által hágni, felvén nem annyira az Isten büntetésétől, mint meg-fertésétől, Prov. 14. 16. *A' bölcs fél és el-távozik a' gonosztól.*

16. Mitsoda az engedelmeffégnek eléb való

való's felsőb vége? Az Istennek dicsőffége, 1 Cor. 10. 5. 30, 31. *Mindeneket az Isten dicsőffégére cselekedjétek:* aláb való's alsőbb vége pedig a' mi idveffégünk és bőldoglásunk, Rom. 6. 5. 22. *Isten szolgáivá letetek, annak gyümölcsét vőttétek, a' szent életet, mellynek vége örök élet.*

17. Ha az Istennek engedünk a' mi idveffégünkért, 's a' jutalomért, tehát 1. Nem leszünk-é bérefek? Nem: mert engedünk Istennek, kivált-képpen nem a' mi idveffégünkért, jutalmunkért; hanem az Isten dicsőségeért: mivel a' béres, 's szolga az, a' ki Istennek enged csak a' jutalomért, 's felelemért; de a' fiú az, a' ki enged Istennek kivált-képpen az Isten dicsőségeért, az után pedig a' maga jutalmáért, és a' büntetésért. 2. A' mi Istenhez való engedelmeffégünk nem érdemlő oka-é az örök életnek? Nem: mivel az örök életnek jussát a' meg-igazításban és a' fiúvá-fogadásban, és magát az örök életet, kegyelemből ajándékozza Isten nekünk a' hittel meg-fogattatott Christusért, Rom. 6. 5. 23. *Istennek ajándéka az örök élet, a' mi Urunk Jესus Christusban.* Minémű oka tehát a' mi engedelmeffégünk az örök életnek? Ki-szolgálató, segítő, elő-mozdító, 's elő-vivő oka: mivel az, az örök élet-

letnek bírása felé vífzen minket, melyre nézve mondatik *útnac*, mellyen megyünk az égben, Eph. 2. §. 10. *Teremtettünk a' Jesus Christusban, a' jó cselekedetekre, mellyeket készített az Isten hogy azokban járnánk.* A' mi Istenhez való engedelmeségünk módón vífzen minket az örök életnek bírása felé? 1. A' menyiben út az örök életre, Heb. 12. 14. *Kövessétek a' szent életet, mely nélkül senki az Urat nem láthattya, és az örök életnek mint egy lajtorjája, és grádúffá, mellynek mindenkori nevelkedése által az égben bé-lépünk.* 2. A' menyiben az Isten örök életet ígért azoknak, a' kik az ő parancsolatiban járnak, Gal. 6. 8. *A' ki-vét a' léleknek, a' lélekből aratt örök életet.*

18. Minéműnek kell lenni az engedelmessegnek? Alázatosnak, és annakokáért 1. tisztának, épnek, s igaznak, 1 Cor. 6. 20. *Dicsőítsétek az Istent a' ti lelkeitekben és testeitekben: innen* 2. vighat, 2 Cor. 9. 8. *A' vigh adakozót szereti az Isten.* 3. buzgó, forrónak, Gal. 4. 18. *Jeles dolog a' jóban buzogni mindenkor: innen* 4. a' jónak nagy tiszteletével, és a' gonofznak nagy gyűlöletével egybe köttetnek, Psal. 45. 8. *Szeretted az igazságot, és gyűlölted a' hamiságot.*

19. Mellyik tehetség munkája az engedel-

delmesseg? Fő-képpen az akarat-é, Phil. 2. 13. *Isten az, a' ki azt cselekefzi bennetek: mind hog y akarjátok, mind hog y véghez vibessétek.*

20. Mitsoda az engedelmessegnek gyűmöltse? A' hitnek, és a' reménységnek megmutatása, és bizonyitása, 1 Tim. 1. 19. *Megtartván a' hitet és a' jó lelki-isméretet (engedelmessegét) mellyet némelyek meg-vetvén, a' hitet el-vesztették.*

21. Mitsoda követője az engedelmessegnek? A' csendes, vigh, és dicsekedő lelki ismeret, 2 Cor. 1. 12. *A' mi dicsekedésünk ez, tudni-illik, a' mi lelkünk ismeretinek bizony-sága.*

II. RESZ.

A' jó indulatról.

1. **H** Any része vagyon az engedelmessegnek? Kettő: a' jó indulat, és annak cselekedete, 2 Petr. 1. §. 5. *Hitetek mel-léragaszzátok a' jó indulatot.*

2. Mi a' jó idulat? Olly minéműség, mellyel az akarat hajlandóvá lészzen a' jól cselekedésre, Hebr. 5. 14. *Kienc a' jól cselekedésre hajlandóvá tévő minéműség miatt g yakorlatott érzékenységec vagyon, a' jónak és gonofznak meg-választására.*

KERDED (I) A' jó indulat tulajdon-
képpen

képpen az akarat jóva, minéműsege-é? Ugy: mert a hit és az engedelmesseg, mellynek része a' jó indulat, tulajdon-képpen az akarat jóva, minéműsege, cselekedete, Prov. 4. 23. *A' szívöl, az az, az akaratból, jönnek ki az életnek cselekedeti.*

(2) Miért mondatik a' jó indulat hajlandóvá tenni a' mi akaratunkat a' jóra? 1. Hogy a' jó indulat meg-külömböztesse a' rof; minéműsegtől, az eredendő bűntől, melly a' mi akaratunkat a' rofzra téfzi hajlandóvá, Rom. 7. 17. 20. 23. *Nem én cselekezek azt, hanem az én bennem lakozó bűn. Ha azt cselekezek a' mit nem akarok, nem én mivellem tehát azt, hanem a' bűn, melly én bennem lakozik. Látok az én tagaimban más törvényt, melly az én elmémnek törvényével ellenkezik, és engemet rabul ad a' bűnnek törvényének, melly az én tagaimban vagyon.* 2. Hogy a' jó indulat meg-külömböztesse az elmének minéműsegtől, tudni-illik, az értelemről, a' tudománytól, a' bölcseségtől, az efzeségtől, a' mesterfegtől, mellyek meg-világosították az akaratot, hogy magát igazgathassa a' jól cselekedésre; de nem téfzi azt hajlandóvá a' jól cselekedésre.

(3) Miért mondatik a' jó indulat hajlandókká tenni minket nem csak a' jónak csele-

lekedésre; hanem a' jónak jól meg-cselekedésre-is? Mert a' cselekedetnek módgya foly kívált-képpen a' jó indulatból.

3. Mitsoda a' jó indulatnak, a' cselekedendő dolgoknak regulája, avagy mitsoda tanít-meg mi a' jó, a' rofz indulat, a' cselekedendő, és el-kerülendő dolog? Nem az efzes emberek itileti; nem-is az okosság, és a' jónaks, és gonolznak velünk szűletett meg-ifférése, és meg-külömböztetése; mivel ezeknek vezérlefe az Irás vezérlefe után kel követnünk; hanem az Isten ki-jelentetett akarattya, Gal. 6. 16. *Valakik e' regula szerint járnak, békeség leszen azokon, és irgalmasság.*

4. Az Ethicának kell-é hát a' jó indulatokról és jó cselekedetekről tanítani? Nem; hanem a' Theologiának, melly az Isten meg-jelentetett akarattját tanítja, a' mi okossá-gunk, akaratunk, és életünk igazgatására; fot az Aritoteles Ethicájából származtanak minden vélekedések, és tévelygések, mellyek a' kerefz tyének hitit és erkölcsit meg-veztegettek, és a' fok vallásbéli szakadafokafzer-zettek.

5. Minek neveztetik a' jó indulat az Irásban? Ajándéknak, kegyelemnek, gyümölcsnek, bódogtágnak

6. Külömböznek-e hát a' jó indulattól a' hét

hét ajándékot, Efsa. 11. 2. a' kilencz kegyelmek, 1 Cor. 12. 8–10. a' tizen-két gyümölcsök, Gal. 5. 22. a' nyolcz bódogságok, Matth. 5? Nem; mert minden jó indulatok ajándékot, kegyelmek, gyümölcsök, és mind az edgyetlen egy bódogságnak jegyei; és nem-is csak annyin vadnak, hanem a' men nyik à jó indulatok.

7. Hány dolog kívántatik ehez a' jó indulathoz? Négy: az igafság, efzeffég, erőffég, mértékleteffég, 2Pet. 1. 5. 4. 6. *Vessetek bitetek mellé jó indulatot, az az, igafságot, a' jó indulat mellé tudománt, az az, efzefféget, a' tudomány mellé mértékletefféget, a' mértékleteffég mellé türeft, az az, erőfféget.*

8. Mi a' jó indulat igafsága? Olly jól cselekedésre való hajlandóság, mellyel az övét kinek kinek meg-adgyuk, és a' jó indulatnak jóságának neveztetik, Phil. 4. 8. *A' mellyek igazak, a' mellyek tisztességesek, a' mellyek valóságosok, a' mellyek tiszták, a' mellyec szerelmestek, a' mellyec jó hírűek, és ha mi jószág, és ha valami dicsíret, azokrol gondolkodg yatoc.*

9. Mi az efzeffég? Mellyel okofságunk minden erejét arra fordittyuk, hogy a' jó dolgot fel-találhassuk, és azt jó móddal vihessük végben.

10. Az efzeffég minck neveztetik? 1.

Er-

Ertelemnek, és bölcsesfégnak, Col. 1. 5. 9. *Nem szününk meg imádkozni, és kérni hogy bővültsék minden bölcsesféggel, és lelki értelemmel, holott az értelem azt mondgya, szabad ezt cselekedni: à bölcsesség pedig azt mondgya, hogy használ ezt cselekedni, a' meg-külböztetés szerint, melly vagyon 1 Cor. 6. 12. Mindenek szabadokc énnekem, de nem mindenec használak. Mi ellenkezik ezzel az értelemmel, és bölcsesféggel? A' bolondfág, Eph. 5. 5. 17. *Ne legyetek esztelenek, hanem meg-értsétek mi lég yen az Urnak akarattya, és a' tudatlanfág, Eph. 4. 18. Kiknek elméjek elidegenült az isteni életrol az ő bennük való tudatlanság miatt. 2. Itéletnek, 1 Cor. 2. 15. A' lelki mindeneket meg-ítél, és meg-választásnak, Phil. 1. 10. Hogy meg-választbassátok, a' mellyek külböböznek. Mi ellenkezik ezzel az itélettel és meg-választással? Az elmének hijában valósága, Eph. 4. 5. 17. A' pogányok járnak az ő elméjeknek hijában valóságában, és az itélet-tételtől üres elme, Rom. 1. 28. Isten adta őket az itélet-tételtől üres elmének, hogy illetlen dolgokat cselekednének.**

11. Hány dolog kívántatik az efzeffégre? Kettő: 1. A' szorgalmas lelki vigyázás, Marc. 13. 33. *Vigyázzatok, imádkozzatok: mellyel ellenkezik a' mély lelki szunnyado-*

zás

zás, és el-aluvás, Matth. 25. 5. *Mikoron pedig a' vő-legény kétfélek, el-fuznyadának mindnyájan, és el-aluvának.* 2. Az okos válaftás-tétel, hogy a' nagyobb tiszteinket, eleiben tegyük a' kisebbeknek, Matth. 6. 33. *Keressétek először az Istennek országát, és az után annak igazságát.*

12. Mi az erősség? A' jó cselekedetben való alhatatosság, mellyel minden nehézségeket, mellyek a' jó cselekedetet meg-fizték akadályozni, meg-győzünk, Eph. 3. 16. *Alhatatossá erősségyetek-meg a' belső emberben.* Mi foglaltatik-bé az erősségben? 1. A' bátorság, Áct. 4. 29. *Uram adg yad a' te fogaidnak, hogy nagy bátorsággal szóljác a' te beszédedet;* mellyel ellenkezik a' félelem, Phil. 1. 14. *Némellyek az Atyafiak között, az én fogsággommal ugy meg-bátorodtanak, hogy méreszelenéc az igét félelem nélkül szollani.* 2. Az alhatatosság, Apoc. 2. 26. *A' ki diadalmas leszén és végig meg-örizé az én cselekedtimet, adok annak hatalmat a' pogány népeken;* mellyel ellenkezik az elmének el-fogyatkozása, és el-fáradása a' jól cselekedésben, Heb. 12. 5. 3. 12. *Elmétekbén el-fogyatkozván, meg ne fáradgyatok. A' ti le-eresztetti kezecskéket, és a' ti reszkető térdéteket erőssítétek-meg.*

13. Mi a' mértékletelesség? Mellyelle-
cse-

csendesfittyük, és meg-zabolázzuk azokat a' kívánságokat, mellyek minket a' jónak cselekedetitül el-vonnak.

14. Minek nevezterik a' mértékletelesség? Jozanásznak, 1 Petr. 1. 13. *A' ti elmétekbén derekait fel-örvedzvé, jozanon, és valóba vesfétek reménségteket a' kegyelemben, a' melly timenték meg-adatik mikor a' Jesus Christus megjelenik, és szívnek tisztaságának,* 1 Tim. 1. 5. *A' parancsolatnak vége a' tiszta szívöl, jó lelki isméréből, és az igaz hitből való szeretet.*

15. Mikképpen kell hát minden jó indulatot, mint az alamifnalkodást, 's a' t. gyakorlatunk? 1. Igazán, hogy jól legyen. 2. Elzefen, hogy minden vétek nélkül legyen. 3. Erőssen, hogy meg ne akadályoztassék. 4. Mértékletefen, hogy tiszta és meg nem ferteztetett legyen, 2 Tim. 2. 4. *Senki nem elegyiti magát a' világnak szorgalmatosságiban, a' ki vitézkedik, hogy annak kedvében lebeffen, a' kitől választatott a' vitézségre.*

16. Mitsoda a' jó indulat formája? Annak az Isten akarattyával való meg-edgyezése, Apoc. 2. 6. *Jó benmed, hogy a' Nikolaiták cselekedeteiket gyűlöld, mellyeket én-is gyűlölök.*

17. Valamelly jó indulat egy emberben nagyobb-e mint másban? Ugy: mert a' jó indu-

indulatnak közzül némelyek csecsemőknek, némelyek fel-nevelkedteknek, öregeknek nevezetnek, Hebr. 5. 13, 14.

18. Miben vagyon a' jó indulatok közfűlése? Az ö egymáshoz való foglaltatásokban, és az ö egymás alá való vetetésekbé.

19. Mi az edgybe-foglaltatás? Mellyel minden tellyefféggel fűükséges jó indulatok egymáshoz kapcsoltnak. Mire nézve?

1. az ö eredetekre nézve; mivel mindnyájan Istentől származnak, Jac. 1. 17. *Minden jó adomány és tökéletes ajándék származik a' világoosságnak Attyától.* 2. az ö végekre nézve; mivel mindnyájan az Istent nézik, ki nek méltósága ha edgyikben meg-fertetik, lehetö-képpen mindenikben meg-fertetik, Jac. 2. 10. *Valaki az egész törvént meg-tartja, vétkezéndik pedig edgy dologban, az egész törvénynek meg-romlásában bűns.* 3. az ö edgy-mást segétfésekre nézve; mivel edgyik a' másíknak cselekedetire alkalmasíffakká té-szen minket, mint a' kegyeffégg az igafíágnak cselekedetire.

20. Mi a' jó indulatok edgy-más alá vetetése? Midön egyiknek meg cselekedése, a' másíknak meg-cselekedése és czéllára vitetik, 1. mint eszköz a' végre: mí módon vitetik a' felső indulat az alsóra, mint a' kegyeffé-

gyeffégg az igafíágra. 2. mint szerző ok a' ott dologra: mimódon vitetik akár mellyik indulat, akár mellyikre, mint a' kegyeffégg az igafíágra, a' hit a' reménfegre, s a' t-re.

III. R E S Z.

A' jó cselekedetekről.

1. **M**I a' jó indulatnak cselekedete? Olly munka, melly a' jó indulatból származik, Matth. 12. 5. 35. *A' jó ember jó kincséből az ö szívének hoz elő jókat.*

2. Mitsoda kívántatik-meg a' jó indulat cselekedetire? 1. Hogy ujjá fűletett akarattól származzék, Matth. 12. 5. 33. *Legyetek jó fák és teremtetek jó gyümölcsöt.* 2. Hogy Istentől parancsolatott legyen, Matt. 15. 9. *Hijában tisztelnak engemet, tanítván olly tudományokat, mellyek embereknek parancsolati.* 3. Hogy Isten dicsőffégére viteflék, 1 Cor. 10. 31. *Mindeneket az Istennek dicsőffégére cselekedjete.* 4. Hogy legyen jó módal, melly edgyez 1. az liten meg-jelentett akarattyával. 2. a' lelki-ísmérettel, melly az Isten igéjéről igazgattatik, Rom. 14. 23. *A' ki kételkedik, ha ejéndik, kár haztatott. Mert hitből nem eszik: Valami pedig hitből nincsen, bűn az.* 3. Jó környűl álló dolgokat foglal magá-

magában, minéműek: *ki, mit, hol, mi által, mi végre, mi módon, mikor.*

3. Mitsoda tulajdonfágok vagyon ezeknek a' környűl-álló dolgoknak? Ezek a' köz cselekedeteket tilalmafokká vagy szabadosfokká téfzik: mint a' hús ételt, bor italt, Rom. 14. 21. *Jó húst nem enni, bort nem inni, mellyben a' te felebarátod meg-űtközik.*

4. Mik a' köz cselekedetek? Mellyeket Isten se nem tilt, se nem parancsol: mint húst enni, bort inni, meg-házafulni, ilyen vagy amollyan ruhát viselni, innepelni, &c.

5. Minden jó cselekedetünket edgyütt a' jó szerző, tévő, állató, végező ok teszi-é jóvá? Ugy: mert edgyiknek nem léte, vagy rosz volta, rész szerint a' mi cselekedetünket roszfá téfzi. Ez életben azért minden jó cselekedetünk magában hibás, és tisztátalan-é? Ugy: mert ez életben semmi jó cselekedetünkben nem találatnak-fel edgyütt azok a' négy conditiók. Magában kedvelheti-é hát Isten a' mi jó cselekedetünket? Nem: mert hibás; hanem annak hibáját el-fedező Christusban. A' mi jó cselekedetünk tehát érdemel-é valamit Istentől? Né: mert tisztátalan. Miért ígér hát az Isten jutalmat a' mi jó cselekedetünknek, Matth. 5.

Ű. 12. *Örüljetekek és örvendezzetekek, mert a' ti*

jutal-

jutalmatok bővűses mennyekben? Mert noha minden mi boldogfágunk Isten ajándéka, Rom. 6. Ű. 23. *Az örök élet Isten ajándéka a' Jesus Christusban;* mindazonáltal a' kegyelemnek bővűlködő gyümölcse, az az, a' mi jó cselekedetünk, bizonyosfokká téfzen minket annak az ajándéknak, az az, a' boldogfágunk el-vétele felől, Phil. 4. 17. *Kivánok bővűlködő gyümölcset a' ti hasznatokra.* Osztan nem tartozásból, hanem kegyelemből ígér Isten jutalmat a' mi hibás cselekedetünknek, Rom. 4. 4, 5. *Annak a' ki munkálkodik, a' jutalom nem ing yen adatik, hanem adóságból. De annak a' ki nem munkálkodik, hanem hiszen abban a' ki meg-igazittya a' hitet len embert, tulajdonittatik a' hit igazság g yanánt.*

6. Hány-fele a' jó indulat cselekedete? Két-fele: belső, mint akarni alamisnát adni; vagy külső, mint alamisnát adni.

7. Mellyik tehetségé a' belső? Az akar-é, 2 Cor. 8. 11. *Miképpen a' kész akarat meg-volt:* a' külső pedig az egyéb tehetségek-é: akár légyen az értelem; akár az érzékenyi kívánfágok-é; akár a' végben vívő hatalom-é, 2 Cor. 8. 11. *Azon-képpen meg-lég yen a' cselekedet-is.*

8. Mitsoda tulajdonfága vagyon a' belső és külső cselekedetnek? 1. A' külső csele-

T

kedet.

kedet, engedelmeffég, mint az alamifna adás, a' belső nélkül, mint a' kéz akarát nélkül, kép-mutatás: annak-okáért nem jó és nem kedves Isten előtt. 2. A' belső cselekedet, engedelmeffég, mint a' kéz akarát, a' külső nélkül, mint az alamifna adás nélkül, jó és Isten előtt kedves, ha a' tehetetlenség miatt vagy on amaz e' nélkül, 2 Cor. 8. 5. 12. *Ha először a' kéz akarát meg-vagyon, kedves az ember azért a' miye vagyon, nem azért a' miye nincsen.* 3. Mind-azon-által a' belső cselekedet, engedelmeffég a' külső nélkül nem tellyes és nem elégseges, 1 Cor. 6. 20. *Di-csőitsétek az Istent lelketekben és testetekben.* Oka: mert (1) az Istenhez való engedelmefféget amaz el-kezdi, ez el-végezi, 2 Cor. 8. 5. 11. *A' cselekedetet-is végez-zétek-el, hogy miképpen a' jó akarát meg-volt, azon-képpen meg-légyen valósággal a' cselekedet-is.* (2) a' mint a' jó indulat a' cselekedetre siet; úgy amaz erre, és ebben végeztetik-el, Jac. 2. 22. *Látodé hogy a' hit ki-szolgáltatója volt az ő cselekedetinek, és a' cselekedetek által vitetett végben a' hit.*

9. Cselekedhetünk-e kelletinél több jót? Ugy tetszik a' Pápiftáknak, a' kik az Isten tanácsát meg-akarják az ő parancsolattýról különböztetni; de a' szent Írásnak különben

ben tetszik, Luc. 17. 5. 10. *Ha mind azokat meg-cselekedénditek-is, a' mellyek néktek parancsolattak, azt mondgjátok, ha szontalan szolgák vagunk, mert a' mit kellett cselekednünk, azt cselekedtük.*

IV. RESZ.

A' kegyességről, avagy az Isteni tiszteletrol.

1. **H**Any-féle az Istenhez való engedelmeffég? Két-féle; kegyesség avagy igazság, Tit. 2. 11. 12. *Az Istennek amax idvezítő kegyelme minket tanít, hogy megtagadván a' hitetlenséget, és e' világi kívánságokat, mértékleteffen, igazán, és kegyességgel éljünk e' jelen való világban.*

2. Mi a' kegyesség? Olly engedelmeffég, mellyel azokat vizsítjuk végben, mellyek egyenesen az Isten tiszteletire tartoznak, Rom. 1. 21. *Mikor az Istent meg-ismérték volna; mind-azon-által nem dicsőítették őtet mint Istent, sem neki hálákat nem adtak.*

3. Előbb-e a' kegyesség az igazságnál? Ugy, Matth. 22. 37. 38. *Szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szívvedből, tellyes lelkedből, és tellyes elmédből.* Ez az első és nagy parancsolat. Oka. 1. mert az Istennek elsőben kell

engednünk, 's az után az embereknek 2 Cor. 8. 5. *Nem csak azt cselekedték a' mint reményük vala, hanem ő magokat először szentelék Istennek: az után nékiünk is az Isten akarattya által.* 2. mert az igasság a' kegyességből származik, mivel tisztet, dicsőséget tulajdonít Istennek, 1 Cor. 10. 31. *Mindeneket az Istennek dicsőségére mivellyetek, Colof. 3. 23. Valamit cselekedtetek, szívetek szerint cselekedgyetek, mint az Úrnak és nem embereknek.* 3. mert a' kegyesség fordította az igasságnak cselekedtet, mellyek az ember javát nézik, az Isten tisztetlétnek, 's dicsőségének előmozdítására, Jac. 1. 26. *Ha valaki láttatik ti köztetek Isten-felőnek lenni, és az ő nyelvét meg nem zabolázza, hanem az ő maga szívét meg-csallja, ennek hiájában való Isteni szolgálatya.* 4. mert a' kegyesség vége az igasságnak minden cselekedetinek, a' menyiben alkalmasfokká téfznek a' kegyességnek cselekedetire.

4. Nem ok nélkül nevezetik tehát az igasság kegyességnek? Nem. Az igasság kegyességnek nevezetik, Jac. 1. 27. *A' tisztaság és Isten előtt, és az Atya előtt széplő nélkül való Isteni szolgálat ebben áll, meg-látogatni az árvákat, és özvegyeket az ő nyomorúságokban, és széplő nélkül meg-tartani magat a' világ-*

világtól. Oka: mert 1. a' kegyességből származik. 2. a' kegyesség fordította azt az Isten dicsőségére, tisztességére. 3. a' kegyességnek el-válthatatlan jegye.

5. Minéműek a' kegyességnek tisztái? Elsők és kivált-képpen valók, Matth. 6. 33. *Keressétek először az Istennek országát és annak igasságát, és 22. 38. Ez az első és nagy parancsolat.* 1. Elsők; mivel először kell végben vinnünk, Matth. 6. 33. 2. Kivált-képpen valók: mert 1. kivált-képpen kell azokra gondot vefelnünk, Matth. 10. 37. *A' ki szereti atyát vagy anyát inkább hogy nem mint engemet, nem méltó az én hozzá-m.* 2. azokat nagyobb erőlködéssel kell végben vinnünk, mint az igasságnak tisztait, Matth. 22. 37. *Szereffed a' te Uradat Istenedet, tellyes szívemből, tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Noha ezeket is igazán és minden fzin-mutatás nélkül kell végben vinnünk, Matth. 22. 39. Szereffed a' te felebarátodat mint te magadat.*

6. Ha azért az igasság tisztit együtt a' kegyesség tisztivel végben nem vihetjük, mellyiket kell végben vinnünk? A' kegyességnek tisztét, Matth. 12. 49. *Mi dolog hogy engemet kerestek vala, avagy nem tudjátok valaé, hogy azokban kell nékem foglalatosnak lennem, mellyek az én atyámnak dolgai?*

7. Mikor a' kegyességnek és az igazság-nak munkáját edgyütt végben nem vihetjük, csak a' kegyességnek munkáját kellé végben vinnünk mindenkor? Nem: mert néha a' kegyességnek külső munkáját el kell hadnunk: mint a' templomban menést, 's a' többit, és az igazságnak szükséges munkájához kell nyulnunk; mint a' gyuladásiuak meg-oltásához, 's a' többihez, Matth. 12. 7. *Irgalmaffágot kívánok, és nem áldozatot.* Oka: mert az Istennek kedveseb a' kegyességnek belső, mint a' külső munkája; de az emberek inkább szűkölködnék az igazságnak külső, mint belső munkája nélkül; mint a' cselekedet nélkül, mint az indulat nélkül.

8. Kihez kell kegyefeknek lennünk? Csak egyedül az Istenhez; mivel nagy bofz-fuszágára vagyon az néki, ha valamely teremtettt állatot kegyességbeli avagy isteni tisztetlellettel illetünk, Exod. 20. 5. *Ne hajolly-meg azok előtt, és ne tiszteljed azokat; mert én vagyok a' te Jehova Istened erős bofz-fu álló.*

9. Miért kell nekünk egyedül az Istenhez kegyefeknek lennünk, avagy egyedül az Isten isteni tisztetlellettel illetnünk? Az ő minden tulajdonságáért, ugy-mint, hatal-máért, irgalmaffágáért, igazságáért, 's a' t. Exod. 34. 6. 7. 8. *Jehova, Jehova, erős, ir-galmas,*

galmas, és kegyelmes, késedelmes a' haragra, nagy irgalmaffágu, és igazságu. Ki meg-tartya irgal-maaffágát ezeriglen, el-vézi a' hamisságot, a' vét-keket, a' bünt: a' bűnöst büntetés nélkül nem had-gya, meg-látogattya az Atyáknak álmokszágo-kat a' fiakban, és a' fiaknak fiaiban harmad, ne-gyed iziglen. Es Moses nagy sietséggel fejét föld-re hajtott le-borula, és imádá az Urat.

10. Jól mondgyák -é tehát a' Pápifták hogy az isteni tisztetlellettel kell tisztelnünk az Istent, a' menyiben mindeneknek terem-tő és Ur; de az isteni szolgálattal az embe-reket is, a' menyiben az Isten uraságának valami részét vötték? Nem jól; mert mind a' kettő egyedül az Istent illeti, Matth. 4. 10. *A' te Uradat Istenedet imádgjad, és csak egye-dül ő néki szolgálly.*

11. Mitsoda a' kegyességnek tulajdon munkája? Az Istent tisztelni, Exod. 12. 25. *Mikor bé-menendetek a' földre, melyet az Ur ad néktek, akkor meg-tartsátoc e' tisztetlelletet, és imádni, Apoc. 22. 9. Az Isten imádgjad.*

12. Mi az Istent tisztelni? Az ő tökéle-teffégét meg-esmérni, és azt illendő-képpen ki-jelenteni, 1 Sam. 2. 30. *A' kik engemet tisztelnek azokat tisztellem.*

13. Az Isten meg-esmért tökéleteffégét, ugy-mint hatalmaffágát, irgalmaffágát, 's a' t.

mikkel jelentyûk-ki illendô-képpen? 1. Az első táblán lévô tiszteinknek meg-cselekedésével, úgy-mint, a' hittel, reménfeggel, és szeretettel, s a' t. s. azokkal ellenkező vétkeknek el-kerülésével. 2. Minden cselekedetinkel, mellyeket az Isten dicsôsségére víszûnk végbe, úgy-mint, évésünkkel, íváfunkal, s a' t. 1. Cor. 10. 31. *Akár esztek, akár iszotok, akár mit cselekeztetek, mindenenek az Isten dicsôsságára vírvellyetek.* 3. A' második táblán lévô tiszteinknek végben vitelével, a' menyiben azok az Istenek dicsôsságára lesznek, úgy-mint, felebarátunk tiszteletivel, az emberfeggel, a' széplôtelenfeggel, a' cserélô igazsággal, az igaz mondással, a' meg-elégedéssel, és azokkal ellenkező vétkeknek el-távoztatásával.

14. Mitsoda a' kegyesség tiszteletinek tulajdon módgya? Magát a' lelket, az értelmet, a' lelki-isméretett, az akaratot, annak belsô indulatit és munkáit Isten alá vetni, Matth. 22. 27. *Szeressed a' te Uradat, Isteneidet, tellyes szívvedbôl, tellyes lelkedbôl, és tellyes elmédbôl.*

15. Minémû ember az a' ki a' kegyesség tiszteletit Istennek nem adgya? Kegyeség nélkül való, 2. Tim. 3. 2. *Az utolsô idôkben lesznek az emberek kegyesség nélkül valóak.* Hát a' ki

a' ki az igaz Istenen kívül másnak adgya? Bálványimádó, Apoc. 19. 10. *Leborulék annak lábánál hog y imádnám ötet; de azt monda nékem: meg-lásd, azt ne vírvelld, te szolgatársod vagy yok, Istent imádg yad.*

16. Kiket kell kegyességeknek és Isten tiszteleknek, s imádoknak tartanunk? Nem csak a' Barátokat, (a' mint a' Pápisták akarják) hanem minden igaz keresztyéneket.

17. Nem fok, hanem eggyetlen eggyé a' kegyesség, avagy az igaz Isteni tisztelet és az igaz keresztyéni vallás? Ugy: mert egy az igaz Isten, és az ô tiszteletetésének igaz regulája, tudni-illik, a' Szent Írás.

V. RESZ.

Az Hitrûl.

1. **H**Any része vagyon a' kegyességnek? Kettô: a' természeti és a' rendelt tisztelet, Exod. 20. 6. *A' kik engemet szeretnek, és az én parancsolatimat meg-tartják.*

2. Mitsoda a' természeti tisztelet? A' hit, reménfeg, szeretet, imádás, és halgatas. Miért mondod ezeket természeti tiszteletnek? Mert az Isten természetinek meg-ismérésébôl származik: mivel a' ki az Istent akár a' természetnek, akár az Írásnak könyvébül, min-

minden tudónak, mindenhatónak, irgalmasnak, igaznak, &c. ísméri, az, az Istenben hiszen, remél, ötet szereti, halgattya, imádgva.

3. Mitsodás ez a' természeti tisztelet, a' vagy a' hit, reménység, szeretet? 1. Az idveffégre tellyefféggel szükségos, Pál. 79. 6. *önts-ki a' te haragodat, a' pogány népekre, kik téged nem ísmérnek, és az országokra, melyek a' te nevedet segítségül nem hívják.* 2. Változhatatlan, az az, olyan, melly mindenkor azon egy vólt és léfzen, 1 Joh. 2. 7. *Ez régi tudomány, mellyet hallottatok eleitől fogva.*

4. Hányadik parancsolatban parancsolatik a' természeti tisztelet? Az elsőben, Exod. 20. 3. *Ne legyenek tenéked én előttem idegen istenid, az az, a' Jehovában hidgy, reményl, ötet szerezted, halgassad, imádgvad; nem csak a' menyiben belső, hanem a' menyiben külső-is, Matth. 5. 28. En azt mondom néktek, hogy valaki aszszonyi-állatra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott az ő szívében.*

5. Hány-képpen nézi az Istent a' természeti tisztelet? Két-képpen: vagy annyiban, a' menyiben a' mi jövünk; vagy a' menyiben magában ő jó, mint a' szeretet.

6. Hány-képpen nézi a' természeti tisztelet

telet az Istent a' menyiben ő a' mi jövünk? Két-képpen: vagy úgy mint mostan miénket, mint a' hit; vagy mint jövendőben miénket, mint a' reménfég.

7. Mi a' hit? A' hit olly indulat, mellyel az Isten hozzánk való hüffégében megnyugován hozzá támaszkodunk, hogy a' mit nekünk meg-jelentett, meg-nyerjük, Joh. 3. 5.

33. *A' ki bé-vezzi az ő bizonyfág-tételit, az elhitte; hogy az Isten igaz monáo lég jen.* és, 1. 12. *A' kik az ő nevében hisznek ötet bé-verték.*

8. Hány dolog kívántatik a' hitre? öt. 1. Az Istentől bizonyittatott dolognak megtudása. 2. Az Istenhez való kegyes indulat, hogy az ő bizonyfág-tételit nagyra becsüljük. 3. A' meg-edgyezés, mellyel hitelt adunk, az Istentől bizonyittatott igazfágnak. 4. Az Istenben való meg-nyugovás, hogy azt a' mit mond, meg-nyerjük. 5. Annak adolognak, melly a' tanúbizonyfág-tételben befoglaltatik, el-választása és meg-fogása. Mindnyájan téfzik-e ezek a' hitet? Ezek közzül csak a' második, negyedik, és az ötödik téfzi a' hitet, mivel az első köz az ördögökkel-is, a' harmadik pedig a' hitnek munkája.

9. Mitsoda szóllásnak formái fejezik tehát jól ki a' hitet? 1. Ragaszkodni Istenhez, Act.

Act. 11. 23. *Inte mindeneket, hogy y álbatatos szívvel meg-maradnának az Urban* 2. Az igazságának utát válasszani, és az Istennek bizonyfághoz ragaszkodni, Pál. 119. §. 30, 31. *Az igazfágnak utát válasszottam magammak. A te bizonyfághoz ragaszkodom Urám;* mivel első rendbéli czéllya a mi hitünknek az Iste; másod rendbéli az, a' mit az Isten mond és jelent.

10. Külömböz-e ez a' hit az első könyvben való hittől? Nem állatgyára; de ugy czéllyára nézve; mivel ott ragaszkodik Iste-hez és az idvefféghhez; itt az Istenhez és mind azokhoz, valamellyeket meg-jelent.

11. Mit kell hinned? Azt a' mit az Isten meg-mond és jelent, Act. 24. §. 14. *Híszek mind azoknak, mellyek a' törvényben és a' Profétákban meg-vadnak írva.*

12. Nem azt kell-e hát nekünk hinnünk a' mit az Ecclesia mond? Nem: másként Abrahám nem hitte volna az Isten befédését, mert akkor avagy csak Pápiſtai Ecclesia nem volt.

13. Miért kell néked azt hinned a' mit az Isten meg-mond és jelent? Az ő igaz mondóféghért, hűséghért, Hebr. 11 §. 11. *Hitnek általa a' Sár'a is erőt vön az ő méhében való fogadásra, mivel hogy y bínek, igaz mondónak itéle azt, a' ki ígérte tenni vala.*

14.

14. Az Isten igaz mondóféghért híszfzük azt a' mit az Isten meg-jelent, tehát 1. Mind igazé az, a' mit hinnünk kell? Ugy, 1 Cor. 15. 14. 15. *Ha a' Christus fel nem támadott, bíjjában való kétség nélkül a' mi prédikállásunk, bíjjában való a' ti hitetek-is. Annak felette bannis tanúknak-is találtatunk, mivel hogy y az Isten felől ilylen bizonyfághot törtünk, hogy fel-támadszította a' Christust.* Az az, ha a' bizonyfágh-tétel nem igaz, a' bizonyfágh tévő hamis. Ha ezt meg nem engedgyük, valamit az Isten bizonyít az igaz, ama' jó következés semmire való lenne, az Isten ezt vagy amazt bizonyította. *Azért az igaz.* 2. A' hit semmit nem kételkedik-e? Ugy, Rom. 4. 20, 21. *Az Istennek ígérteit hitetlensége által nem vizsgálta, hanem az ő hitiben erős volt, adván az Istennek dicsőfféghét. Es mindenestől el-hitte, hogy ő a' mit ígért volna meg-is cselekedetné.* Noha a' hívők az ő gyarlóféghok miatt fokfzor kételkednek; de a' Szent Lélek az ő meg-világosítáféghával és bizonyfágh-tétellel őket bizonyofokká téfzi. 3. Nem az Ecclesia igaz mondóféghért kell-e hinnünk azt, a' mit az Isten meg-jelent? Nem; mert az Ecclesia kívált-keppen a' Pápiſtai nem mindenkor igaz mondó, a' mint a' Tridentumi Conciliomból eléghé meg-tetszik.

V

15. Hány

15. Hány-féle a' hit? Két-féle: rész szerint homályos, rész szerint világos.

16. Mi a' homályos hit? Mellyel a' hiendő dolgok nem külön külön ö magokban hanem az ö köz eredetekben, tudni-illik, nem az Ecclesiában; hanem a' szent Írásban, hitettetnek-el, Act. 24. 14. Oka: mert a' ki az Írást minden-képpen igaznak hiszi, az homályosan el-hízi mind azokat melyek az Írásban bé-foglaltatnak, Pál. 1. 19. 18. *Nyisd-meg az én szemeimet, hogy a' te törvényednek csudálatos bölcsességét láthassam.*

17. Ez a' homályos hit minémü? Jó és szükfeges; de nem elégfeges az idveffegre, nem-is derék jó indulat, mivel nem hathatta az akaratot a' jónak el-vételére: mivel az akarat nem hajolhat a' tellyeffeggel nem ísmért jónak el-vételére, Rom. 10. 14. *Mi módon hisznek abban, a' ki felől nem halládanak.*

18. Mi a' világos hit? Mellyel a' hiendő dolgok külön külön ö magokban, nem csak az ö köz eredetekben, hitettetnek-el. Így kell hinni minden idveffegre izükfeges dolgokat, minéműek a' Christusról, hitről, meg-téréstől való dolgok, Hebr. 6. 1.

19. A' világos hit mikor, s kiktől kívánatik-meg inkább? 1. Ma, mint régen, 2 Cor. 3. 18.

3. 18. *Mi mindnyájan fel-fedezett orcáját látván a' Christusnak, azon ábrázattára el-váltottatunk dicsőffégből dicsőffébe, úgy mint az Urnak lelkétől.* 2. A' tanítóktól, mint a' tanulóktól, Hebr. 5. 12. *Tínéktek kiknek ez időköz képest doktoroknak kell vala lennetek, viszontag az Isten beszédinek betűire kell taníttatnotok.* 3. Azoktól, a' kiknek jobb alkalmosságok vólt a' tanulásra, mint másoknak, Luc. 12. 48. *A' kinek fokat adtanak, fokat kívánnak elő tőle.*

20. Szükfeges-é a' hitről való külső vallástétel? Szükfeges ha az Istennek dicsőffége, és felebarátunknak épülete kívánnya, Rom. 10. 1. 10. *Szível hiszünk az igazságra, szívjal tészünk pedig vallást az idveffegre.*

21. Hát a' mártýromság szenvedés szükfeges-é az idveffegre? Szükfeges ha az Istennek dicsőffége, és felebarátunknak épülete kívánnya, Matth. 10. 25. *Valaki akarja az ö életét megtartani, elveszti azt, és valaki elveszti az ö életét én érettem, meg-találja azt.* Mi a' mártýromság szenvedés? Az igazságról a' mi életünknek veszedelmével való alhatatos vallástétel.

22. Mi a' hitről vallást nem tenni, és a' mártýromságot fel nem venni az Isten dicsőffége és felebarátunk épülete kívánván?

V 2

A' Chri-

A' Christust meg-tagadni, Matth. 10. 33. *Valaki meg-tagadánd engemet az emberek előtt, meg-tagadom én-is azt, az én mennyei Atyám előtt.*

23. Mi ellenkezik a' hittel? A' hitetlenség, kételkedés, tévelygés, eretnekiség, és a' hittől-fzakadás.

24. Mi a' hitetlenség? A' hittel való ellenkezése annak a' ki még soha nem hitt, 1 Cor. 14. 23. *Ha mindnyáján idegen nyelven szöllának, ha bé-mennek a' hitetlenek, avagy nem azt mondják yá-k-é, hogy bolondságot cselekesztek.*

25. Mi a' kételkedés? Melly abban a' ki hitt, a' hitet meg-kisfebbíti, vagy semmivé téfzi; amaz meg-álhat az erőtelen hittel, 1 Cor. 8. 11. *A' te értelmekkel a' te erőtelen atyádsia, a' kiért a' Christus meg-bólt, el-vészé? de ez nem, Jac. 1. 5, 6. Ha valamellyitek szü-kölködik bölcsesség nélkül, kérje Istentől, de kérje hittel semmit nem kételkedvén.*

26. Mi a' tévelygés? Valamely hit ágazattya ellen való vélekedés.

27. Mi az eretnekiség? Melly meg-átalkodást téfzen a' tévelygés mellé, Tit. 3. 10. *Az eretnek embert egy vagy két intéz után meg-vested.*

28. Mi a' hittől szakadás? A' hitnek ép-

pen

pen meg-tagadása, 1 Tim. 1. 19. *Engemet meg-vetettek mind azok, kik Ásiában vadtak: kik közzül való Phygellus és Hermogénés.*

VI. RESZ.

A' Reménységről.

1. **M**I a' reménység? Olly jó indulat, mellyel hajlandók vagyunk azoknak várására, mellyeket az Isten nekünk ígért, Rom. 8. 25. *Ha a' mit nem látunk azt reménylünk, azt békefféges türés által várjuk.*

2. Kitől vagyunk a' mi reménységünk? Az Istentől, 1 Pet. 1. 3. *Aldott az Isten, és a' mi Urunk Jesus Christusnak Atyja, ki az ő nagy irgalmasságából, ujjonnan szült minket élő reménységre.*

3. Kiben kell reménlenünk? Az Istemben kell reménlenünk, az az, az Istentől kell minden jót várnunk, Pál. 27. 14. *Várjad az Urat, és légy erős, és meg-erőssiti a' te szívvedet; s várjad az Urat.*

4. Mivel indittatunk az Istemben való reménlésre? Ezzel, mert ő authora és adója a' jónak, mellyet reménlünk, Pál. 37. 5. 6. *Hadgyad az Ur a' te útadat, és bizzá-ol benne, és ő meg-cselekeszi. Es ki-hozza a' te igazságodat mint a' világot, és a' te ítéletedet miképpen a' délt.*

V 3

5. Nema

5. Nem kell-é tehát a' teremttett állatokban reménlenünk? Nem: mert nem auctiori és adóji a' reménlett jónak, Pál. 14. 6. §. 3. *Ne bízzatok a' fejedelmekben: az emberek fiaiban, kikben nincsen szabadításra való erő.* Oka: mert noha adott Isten azoknak tehetséget a' velünk jól tévére; de soha jól velünk nem téznek, hanemha az Istentől ferkentetnek-fel arra, Pál. 127. §. 1. *Ha az Ur nem építi a' házat, hiájában fáradsz az, kik azt építik: ha az Ur nem őrzi a' várost, hiájában vigyáznak az őrizzők, az az, őrízheti valaki a' várost; de soha nem őrzi, ha Isten nem őrizzeti véle.*

6. Mitől indittatik az Isten az ígért jónak meg-adására? Nem a' mi vagy más érdemtől, hanem az ő kegyelmétől, 1 Pet. 1. 13. *Vessétek reménységteket a' kez yelembe, és a' Christus érdemtől, Col. 1. §. 27. A' Christus a' dicsőségnek ama' reménysége.*

7. Mitsoda jót kell várnunk Istentől? 1. Az ige hirdetését, a' meg-világosítást, újjá-fülvétést, a' hitet, a' meg-térést, mellyek minket az Istennel edgyesítenek. 2. A' meg-igazitást, fiúvá-fogadást, meg-fzenteleést, és a' meg-dicsőítést, mellyek által mint efközők és grádusok által az Istenhez jutunk. 3. Az örök életet, Tit. 3. 7. *Az ő kegyelméből meg-*

igazul-

igazulván, örökösök legyünk, az örök életnek reménysége szerint, és az egyéb lelki és testi jókat, Hebr. 11. 1. A' hit olyan dolgoknak valóssága, a' mellyeket reménlünk.

8. Minémű a' jó mellyet várnunk kell Istentől? *Jó, jövődö, nehéz, bizonynyal leendő, minémű minden ígért jó, mint a' nyomorúságtól való meg-fzabadulás, melly jó, jövődö, nehéz, bizonynyal meg-leendő.*

9. Miben áll a' reménység? Az ígért jónak várásában, Rom. 8. 25. *Ha a' mit nem látunk azt reménlyük, bizonyára azt békefféges türeffel várjuk.*

10. Mi módon kell várnunk az Istentől ígért jókat? Nem vélekedve, hanem bizonynyosan: mert 1. sok fzenvedéssel és figyelmetefféggel várjuk, Phil. 1. §. 20. *Az én fgyelmetes várásom és reménységem szerint semmiben meg nem szegyenülök.* 2. nem kételkedve; hanem bizonynyosan hízfzűk azokat, Rom. 4. 21. *Mindenestül el-bitte, hog y ő a' mit ígért volna, meg-is cselekedbetné.* 3. igaz mondó Isten ígerte azokat, Tit. 1. §. 2. *Az örök életnek reménysége, mellyet ígért az Isten, a' ki hazudni nem tud.* Oka: mert a' reménységnek bizonyos volta, a' hitnek bizonyos voltából foly, mivel csak azt reménlyük, a' mit hízfzünk, Gal. 5. 5. *Mi lélekben*

V 4

hit ál-

hit által várjuk az igazságnak reménységét.

11. Nem csak a' reménység, hanem a' hit is bizonyosfokká térszen-é hát minket idvességünk felől? Ugy: ezért-is vétetik kíváltképpen a' reménfégért, 1 Tim. 4. 5. 10. *Bizunk az élő Istenben, ki minden embereknek megtartója, mindeneknek felette pedig a' hívőknek; noha a' Pápifták idvességeket bizonyoson reménlik; de bizonytalan hiszik.*

12. Igazán mondatik-é hát: A' mi reménfégünk ezzel különbözik-é az Angyalok és a' bődögült lelkek reménfégétől, hogy a' miénk bizonytalan, az övék bizonyos? Nem; hanem ezekkel 1. hogy mi reménlünk az Istenben kit homályosan látunk a' hit által, 1 Cor. 13. 5. 12. *Mostan látunk tükör által és homályos beszéd által; de amakkor szemtől szembe; most rész szerint vagyon bennem az ismérlet, akkor pedig létszen az ismérlet úgy a' mint tanítottam; ők pedig reménlenek az Istenben kit világosan látnak, 1 Joh. 3. 5. 2. Meg-láttuk az Istent a' mint vagyon. 2. hogy mi igen nehezen várakozunk; de ők igen könnyen. 3. hogy a' mi reménfégünk várakozásnak fogatkozásával való; de az övék tökéletes.*

13. Az égben tehát nem töröltetik-el a' mi reménfégünk, várakozásunk? A' mint a' hit

a' hit úgy a' reménfég az égben nem töröltetik-el ~~alatt~~árá nézve; de úgy fogatkozása nézve, 1 Cor. 13. 10. *Minek-utánna el-jövend a' tökéletes tellyesség, el-töröltetik a' mirefz szerint vagyon.*

14. Mitsoda a' reménfégnek első gyümölcse? Mivel a' reménlendő dolog bizonyoson leendő, ez okon az Istenben való öröm és gyönyörködés, 1 Pet. 1. 5. 3. *Az Isten újjoujan szült minket élő reménfégre, mellyben vagyon a' ti örömeiök.*

15. Mitsoda a' reménfégnek második gyümölcse? Mivel a' reménlendő dolog jövendő, ez okon a' békeffeges tűrés, mellyel állhatatosan az Istenhez ragaszkodunk, a' bődögéltségnek kereséfeben, és el-várásában, jóllehet ez életben sok nyomorúságokat kellettfe szzenvednünk, kívánt vigasztalás nélkül-is; 2 Theff. 3. 5. *Az Ur igazgassa a' ti szíveteiket az Istennek szerelmére, és a' Christusnak békeffeggel való el-várására.*

16. Mitsoda ennek a' békeffeges tűrésnek gyümölcse? A' halgatás, mellyel az Isté akarattában meg-nyugofszunk, és mind azokat a' gondolatokat meg-zabolázzuk, mellyekkel a' hirtelenkedésre és az Isten ellé való zugolódásra ösztönöztetünk, Pfal. 37. 5. 7. *Vesztefegben légy az Urban, és szüntelen várjad ötet.*

17. Mi-

17. Mivel erősfittetik-meg a reménység?
Hittel, meg-téréssel, jó cselekedetekkel, 2.
Petr. 3. 14. *Mivel hog y ezeket várjátok, igye-
kezetek azon hog y macula nélkül valóknak ta-
láltassatok.*

18. Mitsoda a' reménységnek harmadik
gyümölcse? A' léleknek meg-erősfittetése,
Hebr. 6. 19. *E' végre futunk hog y az előttem
adattott reménységet el-veg yúk, melly a' mi lel-
künknek bátorúságos és erős vas macskája.*

19. Mitsoda ennek a' léleknek meg-erő-
fittetéseinek gyümölcse? A' szent életnek ki-
vánása, és gyakorlása, 1 Joh. 3. 5. 3. *Valaki-
nek ilyen bizodalma vag yon ő benne meg-tisz-
títja ő magát, miképpen az-is tiszta.*

20. Mitsoda ellenkezik a' reménfeggel?
A' büntetéstől mód-nélkül való felelem, az
az, a' gonofznak mód-nélkül való várása,
Pfal. 27. 5. 3. *Ha környülem tábort járnak-is,
nem fél az én szívem, ha had támad ellenem,
még-is benne bízom. A' mód-nélkül való fe-
lelem az, mellyel csak bűneinket gondolván
csak gonofzt várunk: a' módgyával való fe-
lelem pedig az, mellyel bűneinket forgatván
gonofzt várunk; de az Isten irgalmasságát
gondolván jót reménlünk: ama' felelem
vétkes és ellenkezik a' reménfeggel; e' pe-
dig jó és meg-álhat a' reménfeggel, 2 Chro.*

34-27.

34. 27. *E' beszédekre, mellyeket hallottál, mi-
vel hog y a' te szívved igen meg-lág yula, és maga-
dat meg-alázád az Isten előtt, mikoron hallád
az ő beszédét ez hely ellen és annak lakosi ellen,
mivel-hogy magadat meg-alázád előttem, és ru-
háidat meg-befogtád, sírál-is előttem: én-is
tégedet meg-halgattalak, azt mondg ya az Ur.
2. A' kétségben e'fés, mellyel valaki bűnét
nagyobnak tartya az Isten irgalmasságánál,
és e' miatt annak bocsánattyát nem várja, ha-
nem magát az Isten haragjának rettenetes
ézésével, és majdan el-kárhoztatásának fe-
lelmével kénozza, Gen. 4. 13, 14. *Nagyobb
az én büntetésem, hog y nem mint el-bordozhat-
nám. El-űsz engemet e' földnek szinéről, a' te
orczád elől el kell rejteznem, bujdosó leszek e' föl-
dön, a' ki reám talál meg-öl engemet. Nagy vé-
tek-e a' kétségben e'fés, avagy a' nem remén-
lés? Ugy: mert nagy vétek az hazudni nem
tudó Istennek, a' bűn bocsánat felől való igé-
retet, mellyet hitivel erősfittet-meg, nem
hinni, és nem várni, holott emberséges em-
ber igiretét-is hinni és várni szoktuk, Ezech.
33. 11. *Elek én azt mondg ya az Ur Isten: Nem
akarom a' hitetlen halálát, hanem hog y a' hi-
tetlen ki-térjen az ő utáról, és éljen. Az ördö-
göknek és az el-kárhoztatagnak kétségben
e'fések tehát bűn-e? Nem; hanem csak bűn-
tetés;***

tetés; mert jóllehet ez életben senki meg nem tudhatta ha az Isten néki meg-kegyelmezé vagy nem, és ezért néki mindenkor reménleni kell; de az ördögök és az el-kárhoztattak jól tudgyák, hogy Isten nékik soha meg nem kegyelmez, és ezért nem-is kell nékik reménleniek. 3. A' vakmerőség, mellyel ok nélkül várunk valami jót, Deut. 29. 19. *Ne légyen köztetek olyan, ki az ő szívében azt mondja: Békesség lesz en nékem; ha az én szívemnek gondolattyában járok-is. Ok-nélkül várunk pedig valami jót, midőn 1. azt a' teremtetett állattól várjuk, Jer. 17. 5. 5. Atkozott a' férfiú, ki bizik az emberekben, és erősségét helybezteti a' testben, és az ő szíve eltávozott az Ur-tól. 2. azt az Isten-től várjuk ugyan, de roszfízúl, ígéret és hit nélkül, mint midőn valaki idveséget vár Isten-től meg-térés nélkül, avagy valamit egyebet, melly az Istennek természetivel és meg-jelenterett akarattyával meg nem edgyez. 4. Az orczápirulás, szégyen vallás, melly a' várakozóf-ban való meg-csalattatás, Pál. 25. 5. 2, 3. En Istenem benned bízom, hog y meg ne gyaláztassam, kik tégedet várnak meg nem szégyenülnek.*

VII

VII. RESZ.

A' szeretetről.

1. **M**I a' szeretet? Mellyel az Istent mint fő jót szerettyük, Pál. 106. 1. *Dicsérjétek, az az, szeressétek, az Urat, mert jó.*
2. Honnan származik ez a' szeretet? A' reménység a' hitből származik, mivel a' mit hiszünk, azt reménylünk, mint a' testnek fel-támadását először hiszjük 's az után reménylünk: így a' szeretet-is a' hitből származik, mivel először, hiszszük hogy Isten minket szeret, 's mi az után szerettyük ötet, 1 Joh. 4. 5. 16. 19. *Mi meg-ismértük, és el-bíttük az Istennek hozzáánk való szerelmét. Mi szerettyük ötet, mert ő szeretett először minket.*
3. Hány része vagyon a' szeretetnek? Három. Mellyik az első? Mellyel kívánunk Istennel edgyesülni, 2 Cor. 5. 5. 6. *In-káb kívánczunk ki-költözni a' testből, és az Ur-hoz menni lakni. Hát Isten nem kíváné velünk edgyesülni? Igen-is, Eph. 2. 5. 4. 13. Az Isten az ő nagy szerelméből szeretet minket. Mostan a' Christus Jესusban, ti kik régen távol valátok, közzel valókk lettetek. De ugy-e mint mi? Nem: mert Isten kíván velünk edgyesülni, nem e' végre, hogy töllünk valami hasznot várjon, mivel mi haszontalanok vagyunk*

X

gyunk

gyunk az Istennek, Luc. 17. §. 10. hanem hogy velünk javait közöllye. De mi kívá-
nunk Istennel edgyesülni, hogy tölle min-
den jót vegyünk, 2 Cor. 5. 4. *Főbázkodunk
meg-terbelietvén, hogy a' balandóság el-nye-
lettefsek az élettről.*

4. Mellyik a' szerzetetnek második része? Mellyel mind azt, valami az Istenben vagy, javallyuk, kedvellyük, és abban megnyugfzunk, Apoc. 7. 12. *Aldás, tisztesség, bölcsesség, hála-adás, dicsőség, hatalom, és erő a mi Istenünknek mind örökkön örökké, Amen.* Hát az Isten javallé bennünk valami? Igenis, Hebr. 13. 16. *A jó téteményről és marhátnak mással való közléséről el ne felejtkeztek, mert ilyen áldozatokban gyönyörködik az Isten.* De ugy-e mint mi? Nem: mert ő azt a' jót javallya bennünk, a' mellyet velünk közlött; de mi azt a' jót kedvellyük benne, a' melly nem tollunk, hanem magától vagy.

5. Mellyik a' fzeretnek harmadik re-
fze? Mellyel jót kívánunk az Ifternek, az
az, mindent az ő dicsőffégére akarunk és
igyekezzünk fordítani, Apoc. 4. 10, 11. A
buszonnégy vénék le-borulnak vala, és az ő ko-
ronájokat le-tefzik vala a' fšek előtt, mondván:
Mélto vagy Uram, ki vég y dicsőfféget, fízf-
fégét.

Ugy. Deugy-é mint mi? Nem: mert az Isten nekünk jót kívánván jókká tévén minket, a' jót mellyet kívánt meg-adván; de mi az Istennek jót kívánván nem téfjünk ötet jova, nem adván tulajdonképpen néki femmi jót; hanem az ő jószágát fízvel meg-ifmérjük, fázjálal hirdettük, cselekedettel ki-jelentyük.

6. Mi ez az Isten és a' hivek között való fzeretet? Barátság, Joh. 15. ʒ. 15. *Titeket mondalak barátimnak, mert mindeneket, a' melyeket hallottam az én Atyámtól, meg-jelenttem néktek. Egyenlőleg vagyon-e hát az Isten és a' hivek között? Nincsen olyan, minéműi vagyon a' barátságos emberek között; de vagyon olyan, minéműi az Isten és a' hivek közt lehet, melyi ki-tetűzik abban a' belső közösülésben, melyi ő köztők gyakoroltatik, melyre nézve mondatik Isten az ő titkait meg-jelenteni a' hiveknek, Pfal. 25. ʒ. 4. *A' te utaidat mutafd-meg Uram én-némek, és a' te őfvenyidre taníts-meg engemet, és vélek mint-egy barátságofon járnai, Apoc. 3. 20. Valaki hallándyja az én szómat, és megnyitándyja az ajtót, bémég yek ahoz, és ő vele vacsorálók, és ő is én velem.**

7. Kitsoda fzereti az Iftent? Az, a' ki az
X₂ ö min-

ô minden parancsolatit meg-tartya, 1 Joh. 2. 5. *A' ki meg-tartya az ô befizédét, abban valóssággal meg-teljesedett az isteni szeretet.* Oka: mert nem szeretheti az Istent igazán, a' ki néki mindenekben nem igyekezik tetszeni és hozzá hasonló lenni, 1 Joh. 4. 17. *Ebben teljesedett meg a' szeretet mi hozzánk, hogy minémű ô, mi-is olyanok vagunk e' világon.*

8. Miért kell az Istent szeretnünk? Azért főképpen, mert magában jó, Pál. 106. 1. *Dicsérjétek az Urat, mert jó;* de az után azért, mert nekünk jó, az az, velünk jól tészen. Gen. 15. 1. *Ne fély Abrahám: En paisod vagyok néked, a' te jutalmad igen bőséges.*

9. Mennyinek kell lenni az Istenhez való szeretetnek? Leg nagyobnak; mivel 1. néki nagyobb jót kell kívánnunk, mint másnak akár kinek. 2. az ô akarattját minden dolgoknak, még a' magunk életének-is, eleiben kell tennünk, Luc. 14. 26. *Valaki hozzám jó, és meg nem gyűlöli atyját, anyját, feleségét, gyermekét, atyafiát, bugait, nényeit; sőt a' maga lelkét-is, nem lebet én tanítványom.*

3. minden tehetségeinket az ô szeretetre kell vetnünk, Deut. 6. 5. *Szeresséd a' te Uradat, Istenedet, teljes szívvedből, teljes lelkedből, és teljes tehetségedből.*

10. Mi ellenkezik a' szeretettel? (1) Az a' fele-

a' felelem, a' melly az embert gyötrellemmel illeti, 1 Joh. 4. 5. 18. *A' tellyes szeretet ki-rekeszti a' félelmet: mert a' félelemnek gyötrelme vagyon: a' ki pedig fél nem tökéletes a' szeretben.* Oka: mert a' szeretet örömet és békefféget szerez bennünk. (2) Az Istentől való elidegenedés, mellyel nem kívánja az istentelen az Istenel való edgyesülést, Rom. 3. 12. *Mindnyájan az emberek el-hajlottanak.* (3) Az Istennek meg-gyűlölése, mellyel az istentelen gonoszt kíván Istennek, Joh. 15. 5. 24. *Gyűlöltetek mind engemet, mind az én Atyámat.*

KERDED itt: (1) Holott az Isten fő jó gyűlölheti-e ötet valaki? Az Istent állat-tyára nézve senki nem gyűlölheti, mert így mindeneknek jó az Isten; de az ô igazságának cselekedetire, úgy-mint a' bűnöknek meg-tiltására, és meg-büntetésére nézve az istentelenek ötet gyűlölhetik, s fokszor gyűlölik-is, mert így nekik az Isten nem jó hanem gonosz, Joh. 3. 5. 20. *Valaki gonoszúl cselekedik gyűlöli a' világosságot, és nem mégyen a' világosságra, hogy az ô cselekedeti meg ne feddetteffének.*

(2) Mikor léfzen ez az Istennek meggyűlölése? Mikor [1] a' bűnösök magokat igen szeretik. [2] azt akárják a' mi nekik tetszik, ha az Isten akarattjával ellenkezik-is,

X 3

[3] gyű-

[3] gyűlölik a' törvényt, hogy ezzel az ő kívánágokkal ellenkezik. [4] gyűlölik az Istent, hogy azt a' törvént adta. (4) A' világnak szeretete, 1 Joh. 2. 5. *Ha valaki szereti e világot, nincsen abban az Atyának szeretete.* Oka: mert ez a' világ az Istennel és az ő akaratyával meg nem edgyez, *ibid. 5. 16. Valami vagyon e világban, mind testnek kívánsága, szemeknek bujalkodása, életnek kevélysége, nem az Atyától vagyon, hanem e világtól.*

VIII. RESZ.

Az Isten igéjének halgatásáról.

1. **M**itsoda származik a' hitből, reménységből, szeretetből? Az Isten igéjének halgatása és a' könyörgés.

2. Az Isten igéje halgatása, és a' könyörgés edgyeznek és különböznek-e? Ugy. (1) Edgyeznek: mert mind ketten 1. nézik azt a' lelki közösülést, mely Istén és közöttünk gyakoroltatik. 2. kegyességi cselekedetek, mert a' kegyességből tudni illik, a' hitből, reménységből, szeretetből származnak, és az Istent kegyességi tisztelettel illetik. (2) Külömböznek: mert egyenesen tisztelyük az Istent az elsővel, bé-vévén az Istent nekünk ki-adott akaratyát: a' másikkal pedig

dig bé-nyujtván a' mi akaratunkat Istennek, hogy ő azt kegyelmesen el-vegye, és tellyesítse.

3. Mi az Isten igéjének halgatása? Az ő akaratyának kegyessen való bé-vétele.

4. Hány része vagyon az Isten igéjének halgatásának? Kettő: az elmének figyelmetessége, és az akaratnak reá-hajlása, vagy az Isten igéjének meg-értése és annak megcselekedése, Jac. 1. 5. 22. *Legyetek valóban cselekedői az igének, és ne legyetek csak halgatói.*

5. Mi az elmének figyelmetessége? Mellyel értelmünk az Isten meg-jelentett akaratyának meg-értésére vettyük, és adgyuk, Act. 16. 5. 14. *Az Úr meg-nyitá a' Lydiának szívét, hogy figyelmezne azokra, a' mellyeket Pál mond vala.* Minek neveztetik ez az elmének figyelmetessége? Az Isten akaratyának fel-kerecsének, Esa. 58. 2. *Hogy engemet minden nap meg-kerecsenek, és az én utaimnak tudásában g-yönörködjenek: mint a' nép melly igazságot cselekedet, és az ő Istenének iteleit hátra nem hadta: tudakozzanak én tölem az igazságnak törvényéről, az Istenhez való menetelben g-yönörködjenek.* Mit kíván az elmének figyelmetessége? 1. Hogy jól meg-tudgyunk mit akarjon az Isten, Rom. 12. 2. *Probályátok meg az Istennek amaz jó, kedves*

és tökéletes akarattját. 2. Hogy azt jól megtudván tovább annak jófága vagy nem jófága, vagy meg-tartása, vagy meg nem tartása felől ne kérdezkedgyünk; hanem mindig árást végben vigyük, Gal. 1. 15, 16. *Mikor az Istennek tetszett — hogy y az ő fiat enném meg-jeleneném. azonnal nem tanácskoztam a' testel és a' vérrrel.*

6. Mi az akarathoz reá-hajlása? Mellyel akarattunkat az Isten meg-értett akarattjának kegyessén való meg-tartására fordítjuk, Pál. 119. §. 106. *Meg-esküdttem és meg-állok, hogy meg-tartom a' te igazságodnak törvényt.*

7. Mit kíván az akarat reá-hajlása? Hogy Istennek, nem csak e' vagy ama', hanem minden meg-értett akarattját kézzel legyünk végben vinni, Jer. 42. 5, 6. *Légyen az. Ur mi köztünk tökéletes és igaz tanú-bizonyság, ha a' szerint nem cselekedünk, a' miben tévedet mi hozzánk el-bocsát az Ur. Vagy jó, vagy gonosz, a' mi Urunknak Istenünknek szavának engedünk.*

8. Minéműnek kell lenni az Isten igéje halgatásának? Kegyesnek, az az, olyannak, melly szarmazék 1. a' hitből, mellyel az Isten beszédt, igazság beszédinek tartjuk, Hebr. 4. §. 2. *Nem használték nekik a' hallott beszéd,*

beszéd, mert azokban a' kik hallották vala, nem volt bittel meg-elegyítettve. 2. a' reménységéből, mellyel az Isten igéjéből életet várunk, Joh. 5. 39. Tudakozzátok az írásokat, mert néktek úgy tetszik, hogy azokban örök életetek vagyon. 3. a' szeretetből, mellyel az Istennek igéjét igen szerettyük, Pál. 119. §. 97. Melly igen szeretem a' te törvényedet.

9. Mi tovább az Isten igéjének kegyes halgatása? Igaz és tulajdon-képpen való isteni tiszteltet. Oka: mert 1. egyenesen illeti az Isten lelki tiszteltet. 2. egyenesen gyakorolja a' hitet, reménységet, szeretetet, mellyekben áll az isteni tiszteltetnek állattya. Szabad-é hát az Isten igéjét emberi beszéddel toldozni, foldozni? Nem, hogy így ne tisztellyük az embereket Isten gyanánt, és helyett.

10. Mi ellenkezik az Isten igéje halgatásával? 1. A' kevélység, mellyel valaki úgy kívánnya a' maga méltóságát, hogy ne akarja magát alája vetni az Isten akarattjának, Jer. 13. 15. *Halljátok-meg és vegyétek füléitekben, ne kevélykedjétek, mert az Ur szól.*

Kérded itt: (1) Mitsoda ennek a' kevélségnek tulajdon-cselekedete? A' meg-utálás, mellyel valaki az Istent, és az Isten akarattját, és annak meg-tartását semminek tartja.

tartha, 2 Sam. 12. §. 9. *Miért vetetted-meg az Urnak beszédét, oly dolgot cselekedvén, mely utálatos ő előtt?* (2) Hány képpen mondatik tehát a' kevélység minden egyéb bűnöknek okának? Kétféppen: 1. a' mennyiben minden egyéb bűnök léfznek a' méltóságért, mely a' kevélységben vagyon. 2. a' mennyiben a' kevélység meg-utálja az Istent igéjét, mely egyedül tilalmazza és kerülteti a' bűnöket. Innen 2. Az Istent tiszteltire néző dolgokban a' testtel, vérrel, és a' testnek bölcseségével való tanácskozás, Gal. 1. 15, 16. *Mikor az Istennek tetszet, hogy a' ő fiát nékem meg-jelentén, hogy hirdetném őtet, a' testtel és a' vérrel nem tanácskoztam.* Rom. 8. §. 7. *A' testnek bölcsesége, Istennek ellensége.* 3. Az ördög-től való tanács kérdés, Efa. 1. 8. *Ha azt mondának néktek, tudakozzatok a' nézőktől, és a' jövőd mondóktól, ne engedj etek; mert avagy nem az ő Istenétől kérd-e minden nemzet tanácsot.*

II. Mimódó léf, en az ördög-től való tanács kérdés? 1. Nyilván, midőn valaki valamely lött dolognak meg-tudására, vagy leendőnek meg-jövendőlésére, vagy meg-cselekedésére, az ördög-től kér segítséget. 2. Alattomban, midőn valaki (1) attól kérd tanácsot, a' kiknek az ördöggel vagyon közösülése.

lése. (2) valami dolognak vagy meg-tudására, vagy meg-jövendőlésére, vagy meg-cselekedésére azokkal az eszközökkel él, melyek az ördög-től találtattanak. Így kérd az ördög-től tanácsot, a' ki 1. a' varáslóhoz, nézőhöz folyamodik. 2. rosta vetéssel tudakozik. 3. madár szóból jövődől. 4. őn öntéssel, ó méréssel, olvasással gyogyit. (3) Mindkét-képpen, midőn ezeknek valaki hiszen, es ezektől valamit vár.

12. Minémű bűnösök ezek a' kevélyek, a' testtel, vérrel tanácskozó, az ördög-től tanácsot kérdők? Igen nagy bűnösök: mert ezek nem az igaz Istent halgattyák, és nem az ő akarattal cselekefjék; hanem az idegen isteneket, úgy mint a' magok kevélységét, a' testet, a' vért, az ördögöt, és azoknak akarattokat tellesítik. Mint léfzen ezeknek dolgok? Ezeket az idegen isteneket az Isten férgyennel bé-borította: ezeknek követőin pedig ha idején meg nem térnek, bősfszút áll, Exod. 20. §. 5. *Ne hajolly-meg azok előtt, és ne tiszteljed azokat; mert én vagyok a' te Jehova Istened, erős bősfszú-álló.*

IX. RESZ.

A' Könyörgésről.

I. **M**i a' könyörgés? A' mi akaratunknak

nak az Isten előtt (a) kegyessen, alázatosan való meg-jelentése, hogy azzal az Isten mintegy (b) meg-illettesse. (a) Gen. 18. v. 27. *Kivánnék szólni az én Uramnak, noha por és hamu vagyok.* (b) Hof. 12. 3. *Jákob küzdék az Istennel, 's meg-győzéz, sira és könyörgé néki.*

2. Kinek kell könyörgenünk? Egyedül az Istennek, mivel a' könyörgés kegyességi cselekedet, mivel egyenesen az Istent tiszteltetlenni illeti, mivel az Istent mindentudónak, mindenhatónak, irgalmasnak, 's a' t. ifméri lenni.

3. Honnan származik a' könyörgés? (1) A' (a) hitből, mellyel el-hívszük, hogy az Isten 1. mindentudó, 's a' mi indulatunkat jól tudja. 2. mindenható, 's meg-adhatya a' mit tőle kérünk. 3. minden jönak aucthora és adója. 4. a' (b) Christufért a' mi könyörgésünknek kedvellője, (a) Rom. 10. 14. *Mi módon hívják segítségül a' kiben nem bízandek?* (b) Joh. 16. v. 23. *Valamit kérendetek az Atyától az én nevemben meg-adja néktek.*

(2) A' reménységéből, mellyel kíváncs gyümölcsét várjuk a' mi könyörgésünknek az Istentől, Rom. 8. v. 28. *Fohászkodunk a' fiúságot várván, az az, a' mi testünknek tellyes váltságát.*

(3) A'

(3) A' fzereterből 1. az Istenhez valóból, mellyel kívánnuk az Isten jószágát hirdetni, és költeni, Pál. 34. 4. *Magaasztallatok az Urat velem öszve, és magaasztalluk az ő nevét velem öszve, v. 9. Kóstollatok és lássatok mely igen jó lég yeu az Ur, boldog ember az, a' ki ő benne bizik.* 2. felebarátunkhoz valóból, melly kívánna hogy kívánnuk az ő javokat-is, és azokért hálakat-is adgyunk, Matth. 6. 12. *Bocsásd meg a' mi vétkeinket, miképpen mi-is meg-bocsátunk azoknak, a' kik mi ellenünk vétkeztenek.*

4. A' könyörgés az akarat munkájaé vagy az értelemé? A' könyörgéstulajdonképpen az akaratnak munkája, mert a' könyörgés kívánságnak, és fohászkodásnak mondatik, Pál. 10. v. 17. *A' szegényeknek kívánságokat meg-balgatod Uram, meg-erőssíted az ő sírveket, és fűleiddel rájuk figyelmzel.* Rom. 8. v. 26. *A' Lélek eledézék mi érettünk meg-mondbatatlan fohászkodásokkal.* De meg-kivántatik a' könyörgésre az értelem-is, mert a' könyörgés mondatik főzónak, beszédeknek, mellyel meg-szolitjuk az Istent nem annyira szánkkal, mint elménkkal, Hof. 14. v. 3. *Vigyetek beszédet Istenhez veletek, 's térjete az Urhoz, 's mondgyátok ezt néki; minden álnokságinkat vedd-el mi rólunk, és légy kegyel-*

Y

mes

mes mi hozzánk. Meg-kivántatik pedig a' könyörgésre az értelemnek mind a' könyörgést meg-előző munkája, mellyel *mit, kitől, kiért, mi módon* kelleffék könyörögnünk meg tudgyuk; mind pedig azt követő munkája, mellyel miképpen kell a' könyörgést a' mi elménknék mint-edgy szavaival ki-mondanunk eszünkben vészűzük, 1 Cor. 14. 5. 15. *Ertelemmel imádkozom, értelemmel éneklek.*

5. Miért kell könyörögnünk Istennek? Nem azért, hogy néki tudtára adgyuk a' mi kívánságunkat, mert azt megfeszűnнен érti, Pál. 139. 2. *Te tudod az én ülésemet és fel-lelésemet, távollátod az én gondolatomat;* nem is azért hogy őtet a' mi akaratunkra vonnyuk, mert ő nem akaróból, nem változtatik akaróvá, Jac. 1. 17. *Az Istennél nincsen változás, vagy a' változásnak árnyéka;* hanem hogy meg-illetteffék, az az, azoknak a' dolgoknak adására indittassék, mellyeket a' könyörgés által, s nem másképpen akart nekünk adni, 1 Joh. 5. 14. *Ez az Istennél való bizodalomunk, hogy ő valamit kérünk az ő akarattya szerint, minket meg-halgat.*

KERDED (1) Ha csak azért kell nekünk könyörögnünk, a' mellyet Isten változhatatlanképpen akar nekünk adni, tehát nem szükség-e könyörögni, vagy nem léfűzünk

fűzünk-é restek a' könyörgésben? Ez az Isten akarattya, mellyel öröktől fogván változhatatlan-képpen akar valamit nekünk adni, nem rontya-el a' könyörgést, hanem meg-erősíti, nem-is téfzen restké a' könyörgésben, hanem inkább fel-serkent arra, 1. Chron. 17. 5. 26. *En Istenem a' te szolgádnak meg-jelentetted hogy néki házat csinálisz: azért könyörge a' te szolgád előtted.*

(2) Ha rendszerint az Isten jókat nekünk ad a' könyörgés által, és nem a' nélkül, tehát miképpen kell könyörögnünk? 1. Szorgalmatossan, kényszerítve, mivel a' könyörgés szükséges eszköz az Isten dicsőffégére és a' mi jónkra, Luc. 11. 9. *Kérjetelek és meg-adattatik néktek, keressétek és meg-találjátok, zörgeffétek, és meg-nyittatik néktek.* 2. Szüntelen, mivel mindenkor könyörögnünk kell indulattal, és cselekedettel mindennap, az alkalmatosság hozván, Eph. 6. 5. 18. *Minden kéreffel, és könyörgéssel könyörödjetelek mindenkor a' Szent Lélek által,* 1 Theff. 5. 17. *Szüntelen imádkozzatok.*

6. A' könyörgésbe minek kell meg-talál-tatni? Mindenkor vagy nyilván, vagy alattomban a' vallás és az ígélet tételnek.

7. Mi a' vallás tétel? A' bűnnek, a' bűntetésre való kötelességnek, és a' mi vészett állapotunk

lapotunknak alázatos és bánatos meg-ismé-
rése, Pál. 32. 5. *Meg-vallom az én álnoksá-
gomat az Urnak, és te meg-bocsátod az én büne-
imnek hamisságát.* Mi vegre kell ezeket meg-
vallanunk? 1. Hogy az Isten igaznak il-
mértessék az ő ítéletiben, Pál. 51. 5, 6. *Az
én bűneimet ismérem, te néked vétkeztem, hogy
igaznak ítéltséssel a' te beszéddben.* 2. Hogy
mi el-készítettségünk a' kegyelemnek el-nye-
résére, Pál. 3. 2. 5. *Uram melly igen meg-fo-
kasodtának az én ellenségim. Fel-szóval az Ur-
hoz kiáltottam, és meg-halगतott engemet az ő
szentségének lakó helyéről.* 3. Hogy az el-
vőtt kegyelem jobban ki-nyilatkoztassék mi
bennünk.

8. Mi módon kell meg-vallanunk bűne-
inket? A' titkosokat közönföggelen, Pál. 19.
5. 13. *Az én titkos bűneimtől tisztíts-meg enge-
met; a' nyilvánvalókat pedig nevezetesen;*
Efd. 9. 14. *Nem de hátra térünk-e a' te paran-
csolatidnak rontására, és ez utálatos néppel való
fogorúságra?*

9. Mi az ígéret tétel? Az Istentől kért
dolgoknak el-követésére való igaz szándé-
kozásunknak ki-jelentése, Pál. 119. 5. 112.
*Hajlott az én szívem a' te parancsolatidnak cse-
lekedetire.*

10. Mitsoda eszközök által követtük-el

az

az Istentől kért dolgokat? Vagy a' termé-
szetek szerint arra rendeltetett eszközök ál-
tal; vagy a' mi akaratunktól függöktől mel-
lyek közül való a' fogadás.

11. Mitsoda kívántatik a' fogadásra?
Hogy fogadást tegyünk (1) nem lehetet-
len dologról, mint az ember ölésről, Act.
23. 5. 12. és a' maga meg-tartóztatásról. (2)
nem természet szerint szűköleges dologról,
mint a' meg-halásról, aluvásról. (3) nem
meg-tiltatott dologról, mint a' bálvány imá-
dásról, Jud. 17. 3. koldulásról, vak engedel-
mességről, bucsú-járásról. (4) nem hafzon-
talan dologról, mint a' valami jó végre nem
rendeltetett köz dologról, mint a' bor ivás-
ról, beretválkozásról, sűtésről, fonásról;
hanem (5) Istentől parancsoltatott, az az,
lehetséges, szabados, jó, hafznos dologról,
a' mennyiben azt az Isten rend szerint való
kegyelme által meg-cselekedhetjük, Pál.
119. 106. Gen. 28. 5. 20, 22. (6) egyedül
az Istennek. Num. 30. 3. (7) az Isten di-
csőségére, 1 Cor. 10. 31. noha a' mi hafz-
nunkra-is viterhetjük, mint a' Jákób fogadá-
sa, Gen. 28. 20, 22.

12. Hány fele a' könyörgés a' módgyára
nézve? Két-fele: rövid, midőn rendes dol-
gunk miatt fokáig nem könyöröghetünk,

Y 3

Pál.

Pfal. 129. 8. *Ne mondgyák az úton járók: Az Urnak áldása lég yén rajtatok:* vagy hoszfú, midön rendes dolgainkat félre téven sokáig könyöröghetünk, Dan. 9. 4.

13. Hány-fele a' rövid és hoszfú könyörgés? Két-fele: elméleti vagy szóbeli.

14. Mi az elméleti könyörgés? A' mi lelkünknek kívánfága, melly minden akaratból hozzá járuló jegy nélkül léfjen, 1 Sam. 1. 13. *Az Anna csak szívében könyörög vala, az ajaka mozog vala, de szavát nem hallják vala.*

15. Mi a' szóbeli könyörgés? Mellyel a' mi lelkünk kívánfágát beszéddel-is ki-jelentyük, Hof. 14. 3. *Vigyetek beszédet Istenhez veletek, és mondgyátok ezt néki: Minden álnokságinkat vedd-el rólunk, lég y kegyelmes börtánk, és áldozunk te néked ajakink tulkaival.*

KERDEZ itt: (1) Mi végre élünk szóval a' könyörgésben? 1. Hogy a' mi belső indulatinkat jobban fel-indítsuk, tovább vigyük, és fellyeb nevellyük. 2. Hogy a' könyörgésben testünket-is lelkünkkel edgyűtt gyakorollyuk.

(2) Minémü beszéddel nem kell tehát élnünk a' könyörgésben? 1. Nem olyan-nal mellyet maga akönyörgő nem ért. 1 Cor.

14. 5. *Akarnám ha mindnyájan tudnátok kü-*

löm-

lombözö nyelveken szóllani. 2. Nem hoszfúval, azon bakot nyuzóval, Matth. 6. 7. *Mikor imádkoztok ne leg yetek sok beszédűek mint a' pogányok, kik azt alittyák, hog y a' sok beszéd által bálgattarnak-meg.* 3. Nem tarafarásfal; mivel ezek a' beszédek a' mi indulatinkat meg-kissfebitik, és el-óltják.

(3) Mtsoda maga viselés kívántatik a' szóval való könyörgésben? Ollyan, a' minémü az Istennek felsegéhez, a' dolognak természetéhez, és a' mi alá-valóságunkhoz illik: minémü maga viselése a' könyörgőnek 1. a' füveg le-vévés, 2. a' térd hajtás, 3. a' kéznek és szemnek fel-emelése, vagy le-bocsátása, 4. a' mely verés, 5. a' írás, könyvezés.

16. Hány-képpen léfzen a' szóbeli könyörgés? Két-képpen: beszéddel, mint a' *Mi Atyánk*; énekléssel, mint a' *Soltár*.

17. Mi végre rendeltetett az éneklés? Lelki gyönyörködtetésre, hogy az elme az éneklendő dolog felől való elmélkedésben, tovább tartóztatassék.

18. Illendő-e a' Tíz parancsolatot, a' Híszek-edgy-Istent, a' Christus szenvédésének historiáját, s t. b. énekelni? Nem igen: mert az ének könyörgés: de ezek nem könyörgés; mivel ezekben sem kérés, sem hála-adás nem találatik.

Y 4

19. Hány

19. Hány-féle másodfaj módgyára nézve a' könyörgés? Egyedül vagy másokkal való. Miképpen léfzen a' másokkal való könyörgés ha beféddel léfzen? Egy elől mondgya, a' többi azt indulattal és hittel követvén, a' végén *Ament* mondanak, 1 Cor. 14. 16. *Ha bálákat adx Istennek a' gyülekezetben a' tudatlan mi módon mond a' te bálá-adásodra Ament? mert nem iudgya mit mondasz.*

20. Javalható dolog-e tehát, hogy a' könyörgésnek egy részét a' Pap, egy részét pedig a' nép mondgya-el, mint van a' dolog a' Pápisták között? Nem. Hát illik-e hogy nálunk a' nép a' Prédikátort a' könyörgésben fzóval követi? Nem.

21. Hát mi módon léfzen a' másokkal való könyörgés ha énekléssel léfzen? Mindnyájan öfzve foglallyuk a' mi szavainkat, 1. Chron. 16. 5. 35. *Mondg yátok: tarts-meg mintek mi szabadító Istenünk.*

22. Minémü befzédekkel kell élnünk a' másokkal való könyörgésbe? Ollyannal, mellyet mások is meg-értenek, 1 Cor. 14. 5. 15. *Ha imádkozom a' Szent Lélek indításából, értelemmel imádkozom, ha éneklek a' lélek által, értelemmel éneklek.*

23. Elhetiünk-e hit a' másokkal való könyörgésbe Musikával, Orgonával, hegedűvel,

vel, dobbal, fíppal, kobozzal, s' a' t. ? Nem: mert ezt érti ugyan a' musikáló; de nem mások.

24. Hány-féle nemeire nézve a' könyörgés? Két-féle: Kérés vagy hálá-adás, Phil. 4. 6. *Minden könyörgésteiben hálá-adással a' ti kéréste meg-jelennyék Isten előtt.*

25. Mi a' kérés? A' mi nincsen, annak meg-nyeréséért való könyörgés, Matth. 7. 7. *Kérjétek és meg-adattatik néktek.*

KERDED. (1) Hányképpen nincsen a' mit kérünk? Hat-képpen: vagy tellyesfegyében; vagy részében; vagy magában; vagy a' mi tudtunkra; vagy volta-képpen; vagy az ő tovább való tartására nézve.

(2) Ki kér tehát jól valamit Istentől? 1. A' ki a' maga szűkfégét érzi, tudgya. 2. A' kiel-hízi hogy az Isten az ő szűkfégét meg-orvosolhattya.

(3) Miért kérünk valamit Istentől? Nem azért hogy azzal valamit érdemellyünk Istentől, a' mint a' Pápisták vélik; hanem azért, hogy azzal mint szűkfeges eszkőzzel valami jót nyerjünk, az az, ingyen kegyelemből vegyünk.

(4) Csak a' kérés által nyerünk-e valami jót Istentől? Ugy tulajdon-képpen; mert a' kérés tulajdon munkája a' hitnek, remén-

segnek, mellyekkel minden jót vesztünk Istentől; de nem tulajdon - képpen a' mi Istenthez való engedelmessegiünk-is nyerhet valami jót Istentől, a' mennyiben a' hitből foly, mivel annak-is jutalmat ígért az Isten.

(5) Mit kell az Istentől kérnünk? A' mit ígért, és így a' mint hisztünk és remélünk.

(6) Mí módon kell kérnünk az ígért jókat az Istentől? 1. Egy általában azokat, mellyek tartoznak (1) az Isten dicsőségére, minéműek bé-foglaltatnak a' *Mi Atyánk*-nak első kérésében. (2) a' mi idveffégiünkre, minéműek bé-foglaltatnak a' 2. 3. 5. 6. kérésekben. 2. Hával azokat, mellyek a' mi világi életünkre tartoznak, minéműek bé-foglaltatnak, a' 4-dik kérésben.

(7) Szabad-é így kérnünk valamit Istentől, tudni-illik, Isten ezt vagy amazt ezen az úton, módon és ekkor add-meg nekünk? Nem szabad; mert azt az Isten nekünk nem ígérte. Szabad-é mind azon által erre kérnünk az Istent, hogy sietve adgya-meg nekünk az ígért jót? Szabad; Plál. 102. 5. 3. *Hajts én hozzá a' te füledet, és sietve halgass meg engemet.* Oka: mert ezt az Isten megígérte, Luc. 18. 5. 8. *Meg-szabadittya őket barmar.*

(8) Ha a' kérésnek az Istenhez való szeretet-

retetből-is kell folyni 1. mitsoda jókat kell leg inkább kérnünk? A' mellyek az Isten dicsőségének és jószágának hirdetésére szolgál-
nak. 2. Kiknek kel kérnünk a' jókat az Istentől? Nem csak magunknak, hanem mind-
neknek valakik az Isten jószágának részefi le-
hetnek, 1 Tim. 2. 1. 3. *Intelek mindeneknek előtte hogy leg yenek kérések, könyörgések, imad-
kozások, bála-adások minden emberekért; mert
ez a' jó és kedves dolog a' mi meg-tartó Istenünk előtt.*

(9) Szabad-é hát a' holtaknak valami jót kérnünk? Nem: mert az ilyen kérésnek semmi haszna nincsen, és a' felől se parancsolatunk, se példánk nincsen a' szent Írásban. Hát szabad-é minden élőknek idveffégeket kérnünk Istentől? Nem szabad közösségesen; mert Isten meg-jelentette, hog' közösségesen az emberek nem idvezülnek, Joh. 17. 9. *En azokért könyörgök, nem e' világért könyörgök, hanem azokért a' kiket nékem adtál, mert tiéd;* de szabad nevezetesen, ha színtén azok ellenségeinknek 's meg-vetretteknek láttatnak-is: mivel a' mi szeretetünk úgy itél hogy személy szerint mindenek idvezülnek; mivel az Isté meg-jelentette, hog' mindenek közösségesen nem idvezülnek; de nem jelentette-meg, kik legyenek a' kik nem idvezülnek.

26. Hány-féle a' kérés? Két-féle: vagy a' jórúl vagy a' gonofzrúl való, Pfal. 51. 7. 10, 11. *Engedgyed hogy ballyak örömet, fordits-el az én búneimtól a' te orczádat.*

27. Mi a' jórúl való kérés? Mellyel a' jónak meg-adattatását kérjük Istentől. Mi Atyánk. 1. *Szenteltessek meg a te neved.* 2. *Főjőn-el a' te országod.* 3. *Légyen-meg a te akaratod.* 4. *A' mi mindennapi kenyerünket ad-meg nekünk ma.* 5. *Bocsásd-meg a' mi vétkeinket.*

28. Mi a' gonofzról való kérés? Mellyel a' gonofznak el-távoztatását kérjük Istentől. *Ne vigy minket a' kifsírtetbe, de meg-szabadits a' gonofztól.*

29. Mitsoda tartozik a' gonofzról való kérése? A' panaszolkodás, és a' firánkozás.

30. Mi a' panaszolkodás? Nyomorúságinkon való fájdalomknak ki-jelentése, a' mennyiben az emberektől, bofszúfúságból bocsáttanak reánk, Hab. 1. 7. 12. *Avagy nem öröktől fogva vagy-é te? Az Ur én Istenem, én szentem, nem vesztünk-el, Uram az iteltre rendeltet ötet, és te én erősségem, a' mi dorgálásunkra választatottad ötet.*

31. Mi jár edgyütt a' panaszolkodással? Az átkozódás, mellyel gonofzt kívánunk nyomorúságink authorinak jó végre, Pfal. 109. 8. *Az ő fiai legyenek árvák, és az ő selege őrvég y.*

32. Mi

32. Mi a' firánkozás? Nyomorúságinkon való fájdalomknak ki-jelentése, a' mennyiben azok az Istentől bocsáttattanak reánk, Pfal. 6. 33. 4. *Könyörülly rajtam Uram: mert erőtlén vagyok, gyogyits-meg engemet Uram; mert meg-háborodtanak az én csontaim, és az én lelkem igen meg-háborodott: de te Uram miglen? &c.*

33. Mi járul néha a' gonofzról való kéréshez? A' börtölés.

34. Mi a' börtölés? Ez életbéli segítő és vidámitó dolgoktól való magunk el-fogása, hogy alázatoságunk vólta-képpen meg-ismertessék, és a' hathatób könyörgésre alkalmazottabbak lehessünk, 1 Cor. 7. 5. *Ne csaljátok-meg edgy mást, hanemha egyenlő akaratból ideig, hogy foglalatossak lebessejtek a' börtölésben és az imádkozásban.*

Innen (1) Mitsoda börtölni? Nem ételben, italban válogatni, mert az ördögi lelemény, 1 Tim. 4. 1. 3. *Az utolsó időkben elszakadnak némellyek a' bittől, és ördögi tudományhoz figyelmeznak, kik meg-tiltyák az eledelnek meg-ételét, mellyeket az Isten teremtetett hogy azokkal bálá-adással élljenek a' hrvék; hanem bizonyos ideig étellel, itallal, ágyasházzal, musikákkal, szép ruhákkal, játékokkal, 's a' t. magad nem gyönyörködtetni.*

Z

(2) A'

(2) A' böjtölés isteni tisztelet-é? Nem isteni tisztelet, a' mint a' Pápiák hiszik; hanem annak csak eszköze, mivel csak a' buzgó könyörgésnek fedége.

(3) Az erőtlenség kell-é böjtölni, avagy csak addig, a' míg az erősségek? Nem: mert a' betegeseket a' böjtölés alkalmatlanká teszi a' buzgó könyörgésre, 's ige halgatóra, éneklésre.

(4) Kitsoda böjtöl jól és kegyessen? A' ki az ő egész elméjét az Isten keresésére fordítja, és azt e' világi életre tartozó dolgoknak gondolásától el-fordítja.

(5) Meddig kell a' böjtölésnek tartani? A' míg az Isten rend-kivül való csapása meg-fűnik.

35. Mi a' hálá-adás? Azokról való könyörgés, melyeket már el-vöttünk, hogy a' dicsősség Istennek tulajdonítsuk, Pál. 50. 15. *Hij segítségül engemet a' te nyomorúságidnak idején, meg-szabadítalak tégedet, hogy dicsőíts engemet.*

KERDED: (1) Miről kell hálát adnunk? Igen tulajdon-képpen azokról, a' melyeket el vettünk.

(2) A' hálá-adás könyörgés-é? Ugy: mert a' mi akaratunknak az Isten előtt kegyessen, alázatosan való meg-jelentése, hog-

azzal

azzal az Isten mint-egy meg-illetteffék, de nem hogy nekünk valamit adgyon, hanem hogy a' mi hálá-adásunkat jó neven vegye.

(3) Csak az el-vett jókról kell-é tehát hálát adnunk? Nem; hanem 1. Az Isten ígéretiről-is, melyet hiszünk és remélünk, 1 Chron. 17. 16. 24. 25. *Bé-méne Dávid és le-üle az Ur előtt, és monda: Maradgyon-meg és magasztaltassék-fel a' te neved mindörökké; mert te én Istenem a' te szolgádnak fűle hallására meg-jelented, hog y ő néki házat csinálnál.* Oka: mert az ígért dolgot az ígérőnek igaz mondogáért, úgy tartjuk, mint ha már el-vettük volna. 2. Az Isten tulajdonfágyiról-is, a' melyeket az ő el-vött jó teteményiben fzelemlünk, és csudálunk, Apoc. 4. 8. 9. *Szent, szent, szent az Ur mindenható Isten, ká vala, ki vag yon, és ki el-jövendő; és a' lelkes állatok dicsősséget, tisztességet és hálá-adást tulajdonitanak vala annak a' ki a' széken ül vala.*

36. Mitsoda kíváztatik a' hálá-adásra? 1. Az Isten cselekedetiről és jo teteményiről való meg-emlekezés, Joh. 5. 8. 14. *Imé meg-gyog yúltál, többé ne vétkezzél.* 2. Azonoknak meg-gondolása, Pál. 16. 7. *Aldom az Urat ki énnekem tanácsot adott; hog y még éjjel-is tanítanak engemet az én belső tagaim.*

3. Az Isten cselekedetinek illendő meg-be-

Z 2

csül-

csüllése, Gen. 32. 10. *Kissebb vag yok minden te jó téteményidnél, és igazságodnál, melyet cselekedtél a' te szolgáladdal.* 4. Azokért az Istennek dicsérése, 1 Chron. 29. 10. *Aldott vagy te oh Izraélnek a' mi Atyánknak Ura Isten öröktől fogva mind örökké.*

37. Mi végre adunk hálákat Istennek, a' kért és el-vőtt jokért? Tulajdon -képpen hogy azokért ne magunkat vagy másokat; hanem egyedül az Istent tiszteljük, dicsérjük, dicsőítsük, Psal. 50. 15. *Meg-szabadítalak téged, és dicsőítesz engemet.*

38. Mi végre kell hát mindenkor valami jot az Istentől kérnünk? Nem azért, hogy azt csak el-vegyük; nem-is ha el-vettük, hogy azt a' mi kívánságunkra költsük, Jac. 4. 5. 3. *Kéritek és nem vesztitek-el, mert nem jól kéritek, hog y a' ti kívánságokra költsétek azt; hanem másod rendben, hogy az Isten dicsőffségére fordítsuk, a' ki azt adta,* 2 Cor. 1. 5. 11. *Ti-is mi velünk eg yetemben mi érettünk a' könyörgésben munkálódtok, hog y a' sok emberek által minékünk adattatott ajándék sokak által hálá-adással tiszteltessék mi érettünk.*

39. A' hálá-adás nemessebb-é a' kérésnél? Ugy: mivel a' kérésnek gyakran vége a' magunk jova; de a' hálá-adásnak vége csak az Isten tisztellete, dicsőffége, dicsirere.

40. Az

40. Az Angyaloknak és a' bődög lelkeknek inkább tulajdonittya-é az Irás a' hálá-adást mint a' kérést? Ugy, a' már mondott okért.

41. Az Istennek hálát adni mitsoda szókkal fejeztetik-ki az Irásban? Az Istent dicsérni, hirdetni, magasztalni, áldani, dicsőíteni.

42. Mi módon kell végben vitetni a' hálá-adásnak? Hogy ha a' kívált-képpen való, néha vig pompával, csak hogy az mértékletes legyen, Esth. 9. Oka: mert a' mint a' nagy gonosznak el-távoztatásának kéréseben a' böjt a' mi alázatosságunkat nagyobbá s nyilván valóbbá téfzi: ugy a' kívált-képpen való el-vőtt jóért való hálá-adásban a' mi vigasságunkat a' külső vig pompa nagyobb és nyilván valóbbá téfzi.

43. Kell-é kérnünk Istentől a' nyomorúságokat, és azokért hálákat adnunk? Nem, a' mennyiben magokban romlásunkra vadnak; de igen-is, a' mennyiben az Isten igazgatásából, javunkra szolgálnak, Jer. 10. 24. *Ostorozz-meg Uram engem, de a' te ítéleatedben ne haragodban, hog y engem el ne ronts.* Psal. 119. 71. *Jó énnékem hog y engemet meg-aláztál, hog y meg-tanulnám a' te parancsolaridat.*

44. A' le-írt könyörgésnek módgya, mitsoda

Z 3

tsoda könyörgésben foglaltatik-bé: A' Mi-
Atyánkban, vagy nyilván, vagy alattomban.
Holott.

KERDED. (1) Kinek kell könyörge-
nünk? Az Istennek, az az, az Atyának, Fiú-
nak, Szent Léleknek. Miért mondatik itt
az Isten *Atyának*? Hogy ne kételkedjünk,
hanem erőssen el-hidgyük, hogy a' mi kö-
nyörgésünket meg-halgattya: mert az Atya
meg-halgattya az ő fiát. Miért mondatik
pedig az Isten *az égben* lenni, holott minde-
nütt vagy? 1. Hogy meg-intessünk az
ő felségéről és hatalmáról. 2. Hogy ötet
becsülyük, és félyük. 3. Hogy meg-tud-
gyuk, hogy noha ő mindenütt vagy, mind
az-által az ő felségét az égben szokta világos-
fabban ki-mutatni.

(2) Mit kérünk az Istentől? 1. *Szenteltel-
sék-meg a' te neved*, az az, adgyad, hogy té-
gedet igazán ismérhessünk-meg, a' Theolo-
giának első része szerint, és igazán tisztel-
hessünk, a' Theológiának második része
szerint.

2. *Jöjjön-el a' te országod*. Jöjjön-el a' ke-
gyelemnek országa, az az, hijj-el minket az
idveffegre, az az, világosíts-meg, szülly ujjá,
adgy hitet, meg-térést; igazíts-meg, fogadgy
fiaiddá, rész szerint szentelly-meg, és dicsó-
its-

its-meg. Jöjjön-el a' dicsőffégnek országa-is,
az az, tökéletesen dicsőíts-meg minket,
minden fogyatkozásfoktól, nyomorúságok-
tól meg-szabadítván, és minden tökéletesf-
ségekkel fel-ruházván

3. *Légyen-meg a' te akaratod*. Légyen-
meg a' te titkos akaratod, az az, mennyen
végeben a' te decretomod a' fok meg-cseleke-
dendő, vagy meg-engedendő dolgokról. Lé-
gyen-meg a' te meg-jelentett akaratod, az az,
adgyad, hogy mind azokat meg-cseleked-
hessük, a' mellyeket parancsolsz, és mind
azokat el-távoztathassuk, a' mellyeket tilal-
maz. Légyen-meg a' te akaratod, *ugy a' föl-
dön, mint az égben*, az az, adgyad, hogy ol-
lyan kézfeggel engedhessünk mi ez életben
néked, minémüvel engednek az égben az
Angyalok, és a' bódlogult lelkek.

4. *A' mi mindennapi kenyerünket add-meg
nékünk ma*, az az, add-meg nékünk azokat,
a' mellyek e' halandó életre szűkségesek, mi-
néműek az étel, ital, ruházat, hajlék, egésség,
békeség, &c. Mondátik e' kenyér 1. *mi-
énknek*; mert Isten nékünk rendelte és aján-
dékotta. 2. *mindennapinak*, mert minden
nap kérnünk kell, és minden nap szűkséges
a' mi életünk tápláltatására. Kérjük pedig,
hogy *ma* adassék-meg nékünk az a' kenyér;

mert

mert nem kell felettéb szorgalmatoskodnunk a' jövendőre való jók felől; hanem a' jelen valókkal meg kell elégednünk.

5. Engedd-meg a' mi adósságinkat, az az, engedd-meg eredeti és cselekedeti bűneinket a' Christus érdemeért. A' bűnök adósságoknak mondatnak, mert azoknak bűntetési adósságok, melyekkel tartozunk, Deut. 27. §. 26. *Atkozott valaki bé nem tellyesíti cselekedettel a' törvének igéit.* Kérjük, hogy bocsássa-meg Isten nekünk a' mi bűneinket, a' mint mi-is másoknak meg bocsáttuk elennünk való bűnöket; mert 1. nem egyátallýában bocsátta nekünk meg Isten bűnünket; hanem *há-val*, ha tudni-illik, mi-is másoknak ellenünk való bűnöket meg bocsáttuk az Isten kéréfere: mert noha nem a' mi meg-bocsátásunkért bocsát-meg nekünk; de mindazonáltal nem a' nélkül. 2. a' mi meg-bocsátásunk csálhatatlan jegye az Isten meg-bocsátásának, Matth. 18. 3-35. *Ezenképpen cselekezzik az én mennyei Atyám is veletek, ha meg nem bocsátja ki ki mind az ő felebaráttyának ellene való vétkeit szíve szerint.* 3. ígéretet kell Istennek tennünk a' felől, hogy ha nekünk meg-enged, mi-is másoknak tiszta szívűből meg-engedünk.

6. Ne vigy minket a' kísértetben, az az, 1. ne pró-

ne próbáld-meg a' mi hitünket, engedelmesgünket, békefűges türesünket a' fok fele nyomorúságoknak reánk bocsátásával, mert igen erőtlének vagyunk azoknak el-hordozására. 2. ne engedd-meg hogy az ördög, a' testi kívánság, és az istentelenek minket bűnre ösztönözzenek. *De szabadíts-meg a' gonosztól*, az az, ha pedig a' te engedelmedből a' gonosz kívánság, a' Sátán, és az istentelenek minket a' bűnre ösztönözni kezdenek, ne engedgyed, hogy meg-gyözzenek, bűnben ejtsenek; hanem adgyad hogy őket meg-győzhesdük, 's a' bünt el-kerülhesdük.

(3) Mivel indittyuk az Istent az elő-fámlált har kéréseknek meg-adására, és mitsoda hiteti-el velünk, hogy Isten nekünk ezeket bizonyosan meg-adgya? Ezek: *Mert* (1) *tiéd az ország*, az az, te vagy a' mi Királyunk: a' király pedig meg-halgattya alatta-valóit az ő jó kívánságokban. (2) *tiéd a' hatalom*, az az, meg-adhatod nekünk ezeket. (3) *tiéd a' dicsőség*, az az, ezeknek meg-adása a' te dicsőségre szolgál.

(4) Mivel rekesztetik-bé ez a' könyörgés? *Amen*, az az, 1. kívánnuk hogy Isten ezeket nekünk meg-adgya. 2. nem kételkedünk benne, hanem bizonyosan el-híjúsuk, hogy ezeket ő Felsége nekünk meg-fogja adni.

(5) Mi-

(5) Miért nem könyörgünk így; En Atyám — add-meg az én mindennapi kenyere-met ma; hanem így, Mi Atyánk — add-meg a' mi mindennapi kenyere-ünket ma? Mivel a' könyörgés felebarátunkhoz való fzereretből-is í;ármazik, és az Isten jófága-is mindenekre tartozik néminémü-képpen; nem csak magunknak, hanem minden előknek kel testi és lelki jókat kívánunk Istentől.

X. R E SZ.

Az esküvéstől.

1. **H**Any módgya találtatott az emberi gyarlóság miatt a' kérének? Kettő: az esküvés és a' fors-vetés.

2. Mi az esküvés? Az Isten bizonyfág-tévésének kérése, hogy az által a' mi bizonyfág-tételünk igazfága meg-erőssítessék, és a' versengésnek vége legyen, az az, eskünni az Istent bizonyfágul hini, hogy máfoka-mi állatásunkat, vagy ígérétünket, el-hidgyék, igaznak tartsák: mivel így szoktunk ízolni: Bizonyfágom az Isten, így vagyor, vagy leszen a' dolog, Hebr. 6. 16. *Az emberek magoknál nag jobra esküsznek, és nékiek minden versengésnek vége az esküvés, melly leszen a' meg-erőssítésre.*

3. Szüksé-

3. Szükséges-é az efelt után az esküvés? Ugy: mert ma esküvés nélkül, te néki, se ő néked nem hihet.

4. Igen szükséges-é ma az esküvés? Felette igen: mert az Istennek sem his; ha meg nem elzksüzik, Hebr. 6. 13, 17. *Az Isten mikoron ígéretet tenne Abrahámnak, mivel hog y senkire nálánál nag jobra nem esküdhet-nék, ő magára esküvék. Az Isten meg-akarván mutatni az ő tanácsának változhatatlanságát, ígératiben esküvést vete közbe.*

5. Miért hijjuk bizonyfágul az Istent, hogy a' mi bizonyfágunkat máfok igaznak tartsak? Mert ő oly igaz tanú, ki senkit meg nem csal, se őtet senki meg nem csallya, Heb. 6. 18. *Lehetetlen dolog, hogy az Isten hazudgyon.*

6. Az esküvés tehát ísteni tisztelet és imá-dás-é? Ugy, Deut. 6. 13. *A' te Uradat Istenedet féltjed, őtet tiszteletted, és az ő nevére esküdgyél.* Oka: mert az esküvő ember az Istent igazfág authorának, minden titkok-nak tudójának, az igazfág-nak és a' hamisfág-nak meg-fizetőjének ismérni lenni.

7. Nem a' teremtetett állatokra, hanem egyedül az Istenre kell-é tehát eskünnünk? Ugy: mert egyedül az Istent kell kegyessen tiszteelnünk, imádnunk, ő egyedül minden-tudó, ő egyedül meg-jutalmazója az igazfág-nak,

nak, és hamisságnak, Jac. 5. 12. *Ne esküdgetek se az égre, se a földre, és semmi egyéb esküvéssel; légyen pedig a' ti beszédeitek: Ugy vagyon; Nem úgy vagyon, hogy az Isten törvényének kárhoztatásában ne essetek.*

8. Mit kíván az a' ki az Istent bizonyítgálni hítja az ő mondanak el-hitetéseire? (a) Nyilván, vagy (b) alattomban az Isten átkát és boszú-állását, kívánnya magára ha hamis bizonyítást téend, (a) Neh. 10. 29. *A haza jött Sidaok el-jövének nagy átkozodással, és esküvéssel, hogy járnának az Isten törvényében.* (b) 1 Sam. 20. 13. *Az Ur úgy adgyon jót, ha az én Atyám veszedelmébe igyekezik, azt-ü birré adom néked.*

9. Az esküvésben szabad-e tehát el-értéssel, vagy fenn-tartással élni? Nem: mert a' ki ezekkel él az esküvésben az Isten átkát, 's boszú-állása alá rekeszti magát, mivel hamis bizonyítást tévzen. El-értéssel él az esküvésben, a' ki esküvése után így szól az eskütörő-dög-halált futóknak: Nincsen ott a' honnan én jöttem dög-halál, értvén a' dög halnak az állat. Fenn-tartással pedig az el a' ki esküvése után az eskütörő üldözönek így szól: Nem vagyok én Reformatus, elméjében fenn tartván, tudni-illik, hogy néked megmondgyam.

10. Fel-szabadithattya-e tehát valaki valakinek hitit? Nem helyes hitit: mert senki nem szabadithattya-fel az esküvő embert az Isten átkától, melly alá vetette magát; mindazonáltal az elől járók valakinek helytelen hitit erőltennek, nem kötelezőnek pronúciálhattyaák, az Isten engedelmeiből, Num. 30. 5. 3, 4, 5. *A leányzó ha fogadandó fogadást az Urnak, és hallándgya az ő Attya az ő fogadást és kötelezését; hogy ha az ő Attya fel-bontja azon napon a' mellyen hallándgya, semmi fogadása, és kötelezése mellyel meg-kötelezte volt az ő lelkét, nem létszen állandó, és az Ur meg-bocsáttya ő neki: mert az ő Attya bontotta-fel a' fogadást.*

11. Hány-féle az esküvés? Két-féle: Allató vagy igéző.

12. Minemű dologról vagy az állató esküvés? Az el-múlt és jelen való dologról, 2 Cor. 1. 5. 23. *Az Istent hívom segítségül az én lelkem ellen, hogy azért nem mentem ez ideig Corinthusban, hogy néktek kedvezzek.*

13. Az állató esküvés igaz-e ha a' te itéleddel edgyez, ha szintén a' dologgal nem edgyez-is? Ugy: mert, példának okáért. Ha az ökök nem tiéd-is; mindazáltal ha bizonyos jegyekből tiédnek lenni itéled, és hittel magadénak mondod, igazán esküdtél-

meg, és hamis hitü nem lesz, ha szintén mások több hittel tőled el-vőtték-is.

14. Hát minémü dologról vagy az ígérő és fenyegető esküvés? A' jövődö dologról, 1 Sam. 20. 12. *Az Izraëlnak Ura Istené láttja, hogy ha az én Atyám holnap vagy az után jó akarattal léfzen Dávidhoz, meg-jelen-tem tenéked.*

15. Minémü dologról kell lenni az ígérő esküvéfnek? Mindenkör szabados és lehetséges dologról.

16. A' szabados és lehetséges dologról való ígérő esküvéft meg kell-e tartanunk, ha annak módgya tilalmas, és az ígért dolog az ígérőnek káros? Ugy, Josu. 9. 15. *Tönk ö vélek Josué békefféget, és szerxe frig yet ö vélek, hogy yelni hadná őket, és meg-esküvének nekik a' g yülekezének fő fő emberi.* Psál. 15. 4. *Esküvéft káraval-is meg-állja, és meg nem változtattja.*

17. Az ígérő esküvéft ha az Isten parancsolattja ellen vagy, meg kell-e tartanunk? Nem: más-képpen az esküvés kötele lenne az hamisságnak. Dávid sem tartotta-meg ez illyen esküvéft Nabal ellen.

18. Az Urnak, Fejedelemnek engedel-mességet ígérő esküvéft meg kell-e tartanunk? Ugy addig, a' mig Ur és Fejedelem léfzen.

18. A'

18. A' valakinek valami jót ígérő esküvéft bé kell-e tellyesitenünk? Ugy, ha az, a' kinek az ígérlet lett, azt nekünk el nem engedi.

19. Szabados-e a' kerefztyéneknek eskünni a' szűkség kívánván? Igen-is; mert az Apostolnak szabad volt eskünni, 2 Cor. 1. 23. de soha nem a' nagy szűkség nem kívánván, Matth. 5. 34. *Semmi képpen ne esküdj yetek.*

20. Bizony, bizony mondom néked esküvéfnek formája-e? Nem; hanem csak erőfőten való állatásnak formája. Hát melyek az esküvéfnek formái? 1. El az Isten, Jud. 8. 34. 19. *El az Ur ha elevenen meg-tartottátok volna ötet, meg nem ölnélek titeket.* 2. Az Isten bizonyfág, 1 Theff. 2. 5. 10. *Soha bizelkedő beszéddel nem élünk, sem telhetetlenségnek okáért valannit nem mondottunk: az Isten bizonyfág; avagy az Isten az én bizonyfágom.* Rom. 1. 3. 9. avagy az Isten légyen énnékem tő-kélletes és igaz tanú-bizonyfág; Jer. 42. 3. 5. avagy az Istent hívom bizonyfágul az én lelkem ellen, 2 Cor. 1. 23. vagy az égből vagy az én bizonyfágom, Job. 16. 19. 3. Az Isten tudgya, 2 Cor. 11. 3. 11. *Avagy azért-e hogy y nem szeretlek titeket? Tudgya az Isten, ísmét tudgya az Isten hogy nem hazudok,*

A a 2

dok,

dok, 5. 31. 4. Isten előtt szóllok, nem hazudok, Gal. 1. 20. *Im-é az Isten előtt vagyok, nem hazudok.* 5. Igasságot mondok a' Christus által, nem hazudok, 1 Tim. 2. 7.

21. Kitsoda a' hamis hitü, hiti szegett, hamissan esküvö? Tulajdon-képpen az, a' ki lelki ísméreti ellen esküszik, avagy tudva, akarva nem tellyefiti azt, a' miről törvényesen meg-esküött.

22. Ha a' latroknak meg-eskünni kényszerítetel, tartozol-é nékik igazat állatni, és a' nékik tött igiretedet bé-tellyefíteni? Igenis a' fel-tött conditiók meg-maradván; mivel ha az eskütö latroknak személlye az esküvést tilalmaflá nem téfzi, erőtlenné sem teheti.

23. Meg-lehet-é eskütni a' gyermekeket, eszteleneket? Nem: mert ezek nem értik az esküvének természetit.

24. Szabad-é meg-eskütni azt, a' ki hamis istenekre esküszik? Ugy: mert Jákób meg-esküttette Lábánt, Gen. 31. 53.

25. Szabados-é az embernek a' maga mentségére való meg-esküvése, és eskütése? Néha szabados, Exod. 22. 11. *Bocsáttassék e' dolog a' két ember között az Istenre való esküvése, hogy az ő felebaráttjának marbáját el nem lopta.*

26. Mi

26. Mi az eskütés, vagy az esküvése való kényszerítés? Mellyel valaki mást erőltet vagy az esküvése, Gen. 24. 5. 9. *Tegyed a' te kezedet az én tomporom alá, hogy y meg-esküf-selek tégedet,* vagy az esküvéseket kegyessége-re, Matth. 26. 63. *Az élő Istenre kényszeritelek, hogy y mond-meg minékünk, hogy y ha te vagy ama' Christus, az Istennek Fia.*

27. Kire tartozik az eskütés, vagy az esküvése való kényszerítés? A' hatalommal felsőre, Gen. 24. 5. 9. *Monda Abrahám az ő szolgájának: tegyed a' te kezedet az én tomporom alá, hogy y meg-esküf-selek tégedet az Ur-ra, hogy y nem vészsz az én fiainak feleségét a' Chanaanusok leányi közül.* Hát az alfók a' felsőket, és az egyenlők az egyenlőket nem kényszeritik-é az esküvése? Nem; hanem kérik. A' felső így erőlteti az alfót: kényszeritelek tégedet az élő Istenre, esküdjél-meg; vagy ezt vagy amazt nékem mond-meg; vagy ígérjed: az alfo pedig a' felsőnek, és az egyenlő az egyenlőnek így efedezik: kérelek tégedet az élő Istenre, esküdjél-meg; vagy ezt vagy amazt mond nékem; vagy ígérjed.

28. Szabad-é valakinek az ördögöt Istenre kényszeríteni, hogy valakiből ki-mennyen? Nem: mert az ördögöt kényszeríteni, néki

Aa 3.

paran-

parancsolni; de nem minden embernek szabad az ördögnek parancsolni; hanem csak annak, a' kinek az Isten azt a' hatalmat adta, mint a' Christusnak, és az Apostoloknak.

29. A' Pápisták Isten rendeléséből kényszerítik-e Istenre az ördögöt, hogy a' keref;telendő gyermekből, kenyérből, vízből, templomból, harangból, ki-mennyen? Nem; hanem emberi rendelésből, mellyet ő, az ő tiszteletiben utál.

30. Szabados-e az embernek a' maga vádlására való meg-eskütése, kényszerítése? Soha sem szabados, Num. 35. 30. *Valaki megölel valakit, a' tanú-bizonyosságok szavára ölye-meg a' g yilkost: mert csak egy tanú nem lehet elég tanú, egy ember ellen hog y meg-hallyon.*

31. A' meg-határozás nélkül való eskütés, mellyel minden kérdésekre meg-felel-ni kényszerítettünk, szabados-e? Nem minden ki-fogás nélkül, másként ez felette káros lenne, mind Istenünkre, s mind felebarátunkra nézve.

XI. RESZ.

A' Sors-vetésről.

1. **M**I a' sors vetés? Olly kérdés, mellyel a' kéretik, hogy Isten az ő bizony-

zonyfág-tételit jelentse-meg, a' merő tör-ténhető ki-menetel meg-határozván, hogy a' versengés meg-fünyyék, az az, forfot vet-ni, valami jegyet vetni, hogy annak esetét Isten igazgassa, hogy ez által meg-tudatván mit akarjon, tovább köztünk viűzfá-vónás ne legyen, Act. 1. 26. *Sorsot vetének radjok, és esék a' sors Mátyásra.*

2. Nem történetből; hanem Isten ki-vált-képpen való igazgatófából vagy-on-e a' forsnak ide vagy amoda való esése? Ugy, Prov. 16. 33. *A' kebelben vettetik a' sors: a' Jehová-tól vagy-on pedig annak ítélési.*

3. Mikor kell élnünk a' sors vetéssel? Mikor külföldben a' versengés el nem vétet-hetik, Prov. 18. 18. *A' versengéseket el-véjsi a' sors-vetés, és az erőssék között békefféget sze-rez.*

4. Hány-féle a' sors? Három-féle: vagy tudakozó, vagy jövődőlő, vagy osztó.

5. Mi a' tudakozó sors? Mellyet azért vetünk, hogy meg-tudgyuk mit kelleffék cselekednünk: melly fo-ha nem szabados, Esa. 8. 29. *A' törvényre, és annak tanítására balgassatok.*

6. Mi a' jövődőlő sors? Mellyet azért vetünk, hogy meg-tudgyuk mi lött vagy lé-fzen; melly szabados Isten ihléseből, mint

a' Josue-é, Jos. 7. de nem a' nélkül, mint a' Saulé, 1 Sam. 14. 41. és a' hajók-é, Jon. 1. 7. 7.

7. Mi az ofztó fors? Mellyet azért vetünk, hogy meg-tudgyuk, e' vagy ama' dollog kiégyen: melly néhá szabadcs, mint az Apostolok-é, Act. 1. 26.

8. Edgy dolog végett szabad-é egyfjernél többször forst vetni? Nem: mert az, Isten kisértése volna.

9. A' forsbéli játék, avagy a' merő történetben forgó játék, minémű a' kockával, kártyával való jádzás, szabadcs-é? Nem: 1. mert nem szabad azt játéokra fordítani, a' mi az Istentől szent dologra, tudni-illik, a' versengésnek meg-fjűntetésére rendeltetett. 2. mert ezekben a' játékokban a' forsnak mi-volta fok vétkekre ad alkalmatosságot; mint a' roszt szerencsének átkozására, ha a' fors nem kedvez; a' jó szerencsének áldására, ha a' fors kedvez; a' csalárdkodásra; a' boszszonkodásra: a' hamis esküvése; káromkodásra; verekedésre; vér-ontásra; gyilkosságra; a' tékozlásra; az idő vesztegetésre; annak a' játéknak vég-nélkül való üzésére; hogy a' szerencse jobban szolgálgyon.

XII.

XII. RESZ.

Az Isten kísértéséről.

1. **M**I ellenkezik a' könyörgéssel, és az Isten igéje halgatásával? Fő-képpen az Isten kísértése, Pál. 95. 7, 8, 9. *Ma ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a' ti szívetekeket, mint a' versengésnek helyén, a' kísértésnek napján a' pusztában.*

2. Mi az Isten kísértése? Az Isten valamely tökéletességének tilalmas úton, módon való meg-probálásának keresése, Pál. 95. 9. *Meg-kísértének engemet a' ti Atyáitok, meg-probálásnak engemet, noha látták az én cselekedetimet.*

3. Micsoda tulajdonfági próbáltatnak így meg az Istennek? (1) Az ő hatalma, Pál. 78. 18, 19. *Meg-kísérték az Istent az ő szíveiben, és szállának Isten ellen, 's mondának: avagy készíthet-é az Isten ájszalt a' pusztában.* Mi az Isten hatalmát meg-kísérteni? Midőn nem hiszszük, hogy Isten meg-cselekedhetné azt, a' mit mi meg nem cselekedhetünk; vagy midőn néki határt vetünk, így gondolkodván: ha Isten meg-cselekekezi azt, a' mit kívánunk, ötet mindenhatónak tartjuk; de másképpen nem, Pál. 78. 41. *Meg-kísértették az Istent, és néki bizonyos határt vetettek.*

(2) Az

(2) Az ő tudása, midőn titkon valamit cselekefünk, és kételkedünk ha az Isten tudgya-e vagy nem, Pál. 94. 7. *Azt mondgyák: Nem láttya az Isten, és a' Jákóbnak Istene nem tudgya.*

(3) Az ő jelen-léte, midőn kételkedünk ha az Isten velünk vagy-on-e, vagy nincsen, Exod. 17. 7. *Meg-kisértették a' Jébovát ezt mondván: A' Jébova közöttünk vagyon-e.*

(4) Az ő gondvifélése, midőn az Istentől rendeltetett eszközöket meg-vettyük, mindazonáltal várjuk, hogy róllunk kívánságunk szerint gondot viseljen, Matth. 4. 5. 6, 7. *Monda néki: ha Istennek fia vagy, bocsátkozás alá imét. Monda néki Jépus: Ne kísértsed a' te Uradat, Istenedet.*

(5) Az ő haragja, igazsága, bósfzú-állása, midőn kételkedünk, ha a' bűnben heverőket meg-bünteti-e, vagy nem, 1 Cor. 10. 5. 22. *Avagy haragra ingerlyük-e az Istent? Erősebbek vagyunk-e nálánál, és midőn az Isten, és a' tölle küldettek ellen dörgölődünk, 1. Cor. 10. 9, 10. Se a' Christust ne kísértették, se ne zugolódgyatok.*

4. Hány-képpen léfzen az Isten meg-kisértése? Két-képpen: (1) nyilván, midőn tilalmas sorfokkal él valaki, és az Istentől olly dolgot vár, mellyet ő nem ígért. (2) alatom-

tomban, midőn olly dolgot cselekefzik valaki, melly az ő természeti szerint az Isten meg-kisértése néz: mint 1. ha valaki valamit kívánván az ef;közöket meg-veti; így kisírti-meg az Istent, (1) a' testi dologban, a' ki életet és egészéget kíván Istentől; de az ételt és az orvosiágot meg-veti. (2) a' lelki dologban, a' ki idvefseget kér; de az idvefsegek eszközeit meg-utállýa. 2. ha valaki magát olly veszedelemre veti, semmi szűkségtől nem kényszerítettén, melyből az Isten kívált-képpen való segedelme nélkül meg nem szabadúlhat; így kísérti-meg az Istent (1) a' testi dologban, a' ki az ellenfeg táborára üt, mint a' Dávid három vitézi, 2Sam. 23. 16. (2) a' lelki dologban, a' ki a' vétkeknek alkalmatoságít nem kerüli; sot ugyan keresi.

5. Honnan származik az Isten kísértése? 1. A' kételkedésből, vagy hihetetlenségből, midőn nem az Írásból, hanem másfunnan akarod meg-tudni az Isten akarattyát. 2. A' kétségben eséstől, midőn nem várod az Isten ígérét, hanem akarod, hogy Isten akkor és úgy tegyen a' te várakozárodnak eleget, a' mikor és a' mint te kívánod. 3. Az Isten meg-utalásából, midőn jáczodván, és tréfálódván akarod meg-tapaf;talni, ha Isten ma-

magát, a' te kívánságod szerint, meg-akarla-e jelenteni, vagy nem. 4. A' kevelység-ből, midőn nem akarván a' te akarodat az Isten akarattya alá vetni, azon igyekezel, hogy az Isten vessé az ő akarattya a' te akarod alá. 5. A' vakmerőségéből, midőn váród, hogy Isten cselekedgye, a' mit nem ígért avagy csak olyan módon, és olyan eszközök által.

16. Nevezetesen kik kísértik-meg az Istent? 1. A' kik főülkék kívül jegyet kérnek Istentől, Matth. 16. 1. *A' Phariseusok, és Saduceusok, kiserítvén kéreket hogy valami mennyei csudát tenne ö elöttük.* 2. A' kik az Istentől adatott jegyet el nem veszik, Efa. 7. 11, 12, 13. *Kérj felt magadnak a' te Uradtól Istenedtől. Nem kérek, és nem kiseritem az Urat. Az én Istenemet bocszontyátok.* 3. A' kik valakinek bocszontyát, ördöggel való czimborálását, nem bizonyosságokkal; hanem tüz, vas, forró vízzel, folyó vízben, tóban vetéssel próbállyák-meg. 4. A' kik az ő igyeknek igazságát, baj-vivással mutatták-meg. 5. A' kik a' bűnnek cselekedetire az Istentől kérnek erőt és segítséget: mint midőn a' lopó a' lopáfra az Istent hija segítségére.

7. Szabados-e néha az Isten kiserítése? Szabados. Mi az Isten szabados kiserítése?

Mi-

Midőn meg-cselekedvén azt, a' mit Isten parancsolt, várjuk tőle az áldást, mellyet meg-ígért, Mal. 3. 10. *Hozzátok-bé az egész dézmát az én házámban, és próbállyátok-meg ezen engemet, ha meg nem nyitom néktek az egeknek csatornáit.*

8. Kítsoda veri vízfűz a' ördög kiseretét, bűnre való ösztönözését? Csak az, a' ki az Istent szabados úton módon meg-kiseríti.

9. Kítsoda kiseretik, az az, ösztönöztek a' vétkekre az ördögtől, és kítsoda győzetetik-meg az ördög kiseretétől, az az, esik a' vétkekben? A' ki az Istent tilalmas úton módon meg-kiseríti, mint Ádám és Eva.

XVII. R E S Z.

A' rendelt tiszteletről.

1. **H**Anyadik parancsolatban hagyatik a' rendelt tisztelet? A' másodikban, Exod. 20. *Ne csinálly te magadnak faragot képet, az az, tisztelet engemet a' tölem rendelt tisztelettel, nem az emberektől találtattal.*

2. Mi a' rendelt tisztelet? Az Isten akaratyából rendeltetett eszköz, hogy az által a' természeti gyakoroltassék, és elébb mozdítottassék.

3. Külömböz-e a' rendelt tisztelet, tudni

Bb

illik,

illik, az igének prédikáltatása, a' sacramentumoknak ki-fizolgáltatása, 's a' t. a' természetitől, tudni-illik, a' hittől, reménységtől, a' szeretettől? Ugy: mert 1. amaz az Isten természetitől fug; de ez az ó akarattjától, és szabados rendelésétől. 2. amaz egyáltalában szükséges az idővelességre, de ez nem: mert ama' nélkül senki nem idővezülhet; de e' nélkül elegen, csak meg ne utállyák. 3. amaz változhatatlan; de ez változható: mert más volt Adámtól fogva Abrahámig, Abrahámtól fogva Mosefig, Moseftől fogva a' Christusig, a' Christustól fogva világ végeig.

4. Miért mondatik tiszteletnek a' rendelt tisztelet? Mert a' természeti tiszteletből foly, és azt gyakorollya, és elő-mozdittya.

5. Mivel indit Isten minket az ő rendelt tiszteletének meg-tartására? Ezzel; mert az ő rendelt tiszteletének meg-tartását, gyakorlását az ő szeretetének mondgya, Exod. 20. §. 6. *A' kik engemet szeretnek, és az én parancsolatimat meg-tartják.* Deut. 10. 12, 13. *Mit kíván a' te Urad Istened te töledegyebet, hanem hogy fellyed a' te Uradat Istenedet, és hogy járj minden ő utain, őtet szeressed, és szeressed a' te Uradat Istenedet töllyes szívvedből és töllyes lelkedből, meg-őrizvén az Urnak parancsolatit és végezést?*

6. Mi-

6. Mitsoda a' helyes rendelt tisztelet? Az, a' mely az Istentől rendeltetett, Exod. 23. 13. *Mindeneket a' melyeket parancsoltam néktek meg-tartsátok,* Deut. 12. §. 32. *Valamit én parancsoltok ti néktek azt meg-őrizzétek, hogy ugy cselekedgyetek: semmit ahoz ne tégy, el se vég y abban,* 1 Chron. 15. 13. *Reánk rohant a' Jéhoova a' mi Istenünk, mivel hogy nem kerestük őtet igazán.* Oka: mert csak egyedül a' szolgál az Istennek tisztelességére, a' minnek ő authora és rendelője.

7. Nem az Istent, hanem az ördögöt tiszteliké tehát azok, a' kik azt a' rendelt tiszteletet tartják és gyakorolják, a' melyet az ördög gondolt és hozott-bé? Ugy, 1 Cor. 10. 20. *Azt mondom hogy y a' mit a' pogányok áldoznak, az ördögnek áldozzák, nem az Istennek,* Levit. 17. §. 7. *Ne áldozzák ez után az ő áldozatokat az ördögöknek, a' kikkel ezek paráználkodnak,* Deut. 32. 17. *Aldoztanak ördögöknek nem az Istennek: olly isteneknek kiket nem ismértenek, új isteneknek, kik közelről jöstenek, kiket nem féltek a' ti Atyáitok.*

8. Mi-módon kell meg-tartanunk, és gyakorlanunk azt a' tiszteletet, a' melyet Isten rendelt? Igen kegyeissen, szorgalmatoslan, Deut. 6. §. 17. *Szorgalmatoslan meg-őrizzétek a' ti Uratoknak, Isteneknek parancsolatit és végezést?*

Bb 2

ssola-

solatit, és az ő bizonyít, és törvényit, a' mellyeket parancsolt, és 28. 14. Ha el nem térn-
desz minden ő igéitől, mellyeket én ma parancso-
lok tinektek, se job kézzre, se bal kézzre, járván
idegen istenek után, hog y tisztelessétek azokat,
réjzen tégedet az Ur fővé, és nem farkká.

9. Mitsoda nevezetesen az Istentől ren-
delt tisztelet? Az igének közönséges prédí-
káltatása; a' keresztségné, és az Ur Vacso-
rájának a' gyülekezetben való ki-fizolgal-
tása; a' könyörgés; a' hiveknek bizonyos
gyülekezetekben, Ecclesiákban való egybe-
kötetése; az Istentől rendeltetett szolgál-
nak válfaztatások, fel-szenteltetések, izol-
gálattok; az egyházi fenytékek gyako-
roltatása, Exod. 20. 4. *Ne csinály magadnak
faragott képet, az az, tisztelessé engem az igé-
nek közönséges prédikáltatásával, a' sacramen-
tumoknak a' gyülekezetben való ki-fizolgal-
tatásával, 's a' t.*

10. Egészlen, és csak egyedül ezt a' ren-
delt tiszteletet kell-e az Ecclesiában meg-
tanunk, és gyakorolnunk? Ugy, Deut. 12.
32. *Valamit én parancsolok tinektek azt meg-
őrizzétek: semmit ahhoz ne tégy, se el ne vágj
abban.*

11. Mitsoda ellenkezik ezzel a' rendelt
tisztelettel? Kiváltképpen a' Pápistáktól ki-
gon-

gondolatott tisztelet, minémü az emberek-
nek képek által való tanítása, 's a' t. Matth.
15. 9. *Hijában tiszteletnek azzal-is, hog y olly
tudományokat tanítanak mellyek embereknek pa-
rancsolati.* Ellenkezik azért: (1) Az igé-
nek prédikáltatásával 1. a' népnek a' képek
által való tanítása, Habac. 2. 18. *Mit hasz-
nál tenéked a' faragott kép, hog y annak faragó-
ja ki-faragta azt, vagy az őtőtt kép, melly ha-
zugságra tanít, mivel hog y bizik annak fara-
gója annak csinálmányába, hog y néma bálvá-
nyokat csinállyon?* Ez a' népnek képek által
való tanítása kárhozatos: mert az Isten az
ő igéjét, nem a' képeket szentelte-meg az
embereknek oktatásokra az Ecclesiában 2.
a' fok találmányoknak prédikáltatása, Marc.
7. 8. *El-hagyván az Istennek parancsolattját,
az emberi rendelést tartjátok-meg.* 3. a' nép-
nek a' fok titkos jegyzésü ceremoniák által
való tanítása, minémük a' szent keresztről,
öltözetről, miséről, gyertya gyújtásról, szételt
vizről, processio járásról való ceremoniák.

(2) Ellenkezik a' Sacramentumokkal 1.
a' tulajdon-képpen való áldozat, akár véres,
akár vér nélkül való legyen az, minéműnek
tartják a' Pápisták a' misét; holott a' Chri-
stus tulajdon áldozattya, melly már végben-
ment, minden tulajdon áldozatnak véget-

vetett ma. 2. az ött új sacramentumok, tudni-illik, a' bérmlás, penitencia-tartás, felszentelés, házasság, utólfó kenet, melyeket a' Pápisták az Isten kegyelmének megpecsétlésére rendeltek; holott azé megpecsétleni a' kegyelmet a' kié adni.

(3) Ellenkezik a' könyörgéssel az Istennek a' képek előtt való imádása.

KERDED. 1. Az Istennek a' képek előtt való imádása, bálvány-imádásé? Ugy, Exod. 32. 5. *Mellyet mikor látott volna Aron, oltárt építe az előtt, és kiálta az Aaron, mondván. Holnap a' Jehováának innepe vagyon, Pál. 106. 19, 20. Borjú képet öntének a' Horebnél, és imádká az öntött bálvánt, és elváltoztaták az a' dicsőffégeket, baromnak hasonlatosságára, mely szénát eszik.*

2. Hány-fele a' bálvány imádás? Kétféle: az első, az első parancsolat ellen való, mellyel valami teremtettt állatot imádfiz Isten gyanánt, mint a' Pápisták midőn a' szent Angyalokat, és a' szenteket imádgják: a' második pedig, a' második parancsolat ellen való, mellyel az Isten a' kép előtt, vagy a' képben imádkod, mint ugyan azon Pápisták, midőn az Isten a' képek előtt imádgják.

3. Mit kell tehát az igaz könyörgőnek utálni? 1. Az első parancsolat ellen való bál-

bálvány-imádást. 2. A' második parancsolat ellen való bálvány imádást. 3. A' bálványokat. Es 4. azoknak áldozattyokat, jövedelmeket, oltárokat, templomokat, kápolnákat, berkeket, edényeket, ékecségeket, 1 Joh. 5. 21. *Fiatskám oltalmazátok meg magatokat a' bálványoktól, 1 Cor. 8. 10. Ha valaki lát tégedet ki értelmével felékesítettél, hogy a' bálványok templomában le-ülj, annak lelki-isméreti a' ki erőtelen, avagy nem bátorodik-e arra hogy meg-egye a' bálványnak áldoztatott állatokat. 2 Cor. 6. 16. Mitsoda edgyessége vagyon az Isten templomának a' bálványokkal? Mert ti az élő Istennek templomát vadatok. Num. 33. 52. Minden ö öntött képeket el-veszessétek, és minden magas hegjen való kápolnákat el-rontsátok. Deut. 12. 3. Azoknak az ő oltárokat el-rontsátok, a' bálvány isteneknek szentelt berkeket tüzzel égesseitek-meg, Exod. 23. 13. Az isteneknek nevét ne emléstetek, és ne hallattassék a' ti szátokból.*

(4) Ellenkezik az egy-helybeli gyülekezetekkel, a' világbeli, nemzetségbeli, tartománybeli gyülekezetek.

(5) Ellenkezik az Istenről rendelt szolgálattal, azoknak választásokkal, bé-fentelésekkel, szolgálattal, a' Pápiistafágban lév. egyházi emberek, azoknak választások,

fel-fizentelések, fizolgalattok.

(6) Ellenkezik az egyházi fenytékkal, a Pápiſták fenytéke, Exod. 20. 4. *Ne csinálj magadnak faragot képet* az az, ne tisztelly engemet képekkel, leleményekkel, misével, s a' t.

XIV. RESZ.

Az Isteni tiszteletnek módgyárul.

1. **H**Any dolog jár edgyütt a' természet-
ti és rendelt isteni tisztelettel? Kettő:
a' mód és az idő.

2. Az isteni tiszteletnek módgya és ideje isteni tisztelet-é? Ugy, de nem első; hanem másod rendbéli isteni tisztelet: mert 1. az Isten természetzi és rendelt tiszteletit elő-mozdittya. 2. a' ki az isteni tiszteletnek módgyát és idejét meg-tartya, az Istent kiváltképpen tiszteli; mert azokat az Isten parancsolattjára és egyeneffen reá nézve tartya-meg.

3. Hányadik parancsolatban hagyatik ez a' tiszteletnek módgya? A' harmadikban, Exod. 20. *A' te Uradnak Istenednek nevét hájában fel ne vedyed*, az az, az Isten természetzi és rendelt tiszteletivel (az ige halgatásával, a' könyörgéssel, az esküvéssel, a' forszal, a' sacramentumokkal, s a' t.) úgy élyl, a' mint annak

annak tiszttségéhez illik; nem úgy a' mint nem illik.

4. Mi az Isten tiszteletinek módgya közönfegesen? Az Isten természetzi és rendelt tiszteletivel való helyyes élés.

5. Miben áll az Isten tiszteletivel való helyyes élés? Ebben, hogy az Isten természetzi és rendelt tiszteletit úgy forgattassék, hogy illyék az Isten méltóságához.

6. Miképpen forgattatik az Isten tisztelete, úgy hogy az ő méltóságához illyék? Ugy, ha azok a' környül-álló dolgok tartatnak-meg, a' mellyeket az Isten tisztelete kíván.

7. Hány félek azok a' környül álló dolgok? Két félek: belsők vagy külsők.

8. Hány félek a' belső környül álló dolgok? Három félek: A' tisztelet előtt, a' tiszteletben, a' tisztelet után végben viendők.

9. Mellyek a' tisztelet előtt végben viendő környül álló dolgok? A' kívánság, és az elmének fel-serkentése, és el-készülése a' végben viendő tiszt dolgok felől való illendő gondolkodás által, Eccl. 5. 1. 2. *örizd-meg mind két lábaidat, mikoron még y az Istennek házában. Ne gyorsalkodj yál a' te száddal, és a' te elméd ne sieszen valamit szólni Isten előtt.*

10. Mellyek a' tiszteletben végben viendő környül álló dolgok? A' meg-becsűllés és az áhíthatóság.

11. Mit

11. Mit foglal-bé a' meg-becsüllés? 1. Az ilyen dolgok méltóságának illendő megítélését. 2. Az ezekkel felettéb nyájasson éleltől való felelmet.

12. Mit foglal-bé az áhíratosság? 1. A' kivált-képpen való készséget, az Isten természetű és rendelt tisztelgetinek végben vitelére, Pál. 108. v. 2, 3. *Kész szívvel éneklek ok Isten. Fel-serkenek jó reggel.* 2. Az annak végben vitelésben való illendő gyönyörűséget, Ésa. 58. 13, 14. *Ha a' szombáztot gyönyörűségnek tartándod, akkor tégedet a' magas földre viszlek.*

13. Mellyek a' tisztelget után végben viendő környül álló dolgok? 1. Hogy annak a' tisztelgetnek erejét és izét a' mi elméinkben meg-tartsuk. 2. Hogy annak végét és hátsát el-érjük.

14. Mellyek a' külső környül álló dolgok? Mellyek a' rendet és az ékeességet nézik, 1 Cor. 14. v. 40. *Mindenek ékeessen és jó rendel leg yenek.*

15. Mellyek azok a' rendet és ékeességet néző külső környül álló dolgok? A' hely, az idő és a' hasonlók.

16. Mikképpen kell rendelnünk az Isten tisztelgetiben a' helyet, az időt, és a' több külső környül álló dolgokat? Ugy, hogy azok a'

leg-

leg-nagyobb épületre szolgálynak, 1 Cor. 14. 26. *Valamikor edg ybe g jültök, mindenek épülesre leg yenek.*

17. A' külső környül álló dolgokról való végezések isteniek-é? Réf.-szerint isteniek, mivel közönségesen az Isten parancsolta, hogy az ő tisztelgetiben mindenek rendesen, ékelesen, épületesen rendelkezzenek; de Réf.-szerint emberiek, mivel az Ecclesia elő-járói rendelték, hogy itt és ekkor legyen az isteni tisztelget; a' Prédikátor itt ülljön, tanítson; a' halgatók amott; az aszónyoknak itt, a' férfiaknak amott legyen helyek; a' templomban senki egy-máfra ne feküdjék; ne beszélgessen; ne tázigálódgyék; ne zuglódgyék; más ólében ne ülljön; máfra ne köpjön; mással kezét ne fogjon, &c. Oka: mert ezeknek rendelése nem illik az Istennek nagy felségéhez, és méltóságához. Ofztán, ezek a' környül álló dolgok közök a' kegyességi, lelki, belső, és a' polgári, testi, külső cselekedetekkel.

18. Mi az Isten tisztelgetinek módgya nevezetesen? Az előnkben adatik a' liturgiában, mellyben le-íratottat az Ige halgatásnak, a' könyörgésnek, sacramentumokkal való élésnek, az egyházi fenytéknek gyakorlásának kivált-képpen való módgya.

19. Mi

19. Mi ellenkezik ezzel a' móddal? 1. A' termésjeti és rendelt tiszteletnek meg-unása, 2 Tim. 4. 5. 3. *Lészen olly idő mellyben az igaz tudománt el nem szerzedik.*

2. A' termésjeti és rendelt tiszteletnek gyakorlására kívántatott munkában való reftség, Rom. 12. 11. *A' jó igyekezetekben ne legyetek reftek: lélekben buzgok legyetek, az Urnak szolgáljatok.*

3. A' termésjeti és rendelt tiszteletnek semminek tartása, és azzal való gonoszúl és, Luc. 19. 46. *Az én házam imádságnak háza, ti pedig törtétek azt latroknak barlangjává.*

4. Az elmének az Isten tiszteletinek gyakorlásában, imit amot való n'argalása, Ezec. 33. 31. *Hallyák a' te beszédidet, de nem cselekedzik azokat; mert az ő telbetetlenségek után jár az ő szívek.*

5. A' termésjeti és rendelt tisztelettel való haszontalan és, 1 Cor. 11. 17. *Nem dicserlek ebben titeket, hog y nem haszonnal, hanem kárral, g yültök edg ybe.*

6. A' termésjeti és rendelt tiszteletről való el-felelkezés, Jac. 1. 5. 25. *A' ki bé-tekintend a' törvényben, és meg-marad abban, mivel nem feledékeny halgató, hanem a' cselekedetnek követője, boldog lesz az ő cselekedetiben.*

7. A' termésjeti és rendelt tiszteletben való esz-vesztés, 1 Cor. 14. 33. *Az Isten nem szeretője az esz-vesztésnek.*

XV. RESZ.

A' Tiszteletnek idejéről, avagy a' Vasárnapról.

1. **H**Anyadik parancsolatban hagyatik a' tiszteletnek ideje? A' negyedikben, Exod. 20. *A' szombatot meg-szenteljed, az az, azon ne dolgozzál, hanem az Istent tiszteled.*

2. Mitsoda az Uj Testámentomban az Isten kíváltképpen való, nagyobb, pompásabb tiszteletnek ideje? A' hétnek első napja, 1 Cor. 16. 5. 2. *A' hétnek minden első napján minden teg ye-le, a' mit az Istennek ajándékából el akar tenni, hog y ne legyen annak akkor ki-szedése, mikor oda megyek.*

3. Minek neveztetik ez a' hétnek első napja? Ur napjának, Apoc. 1. 10. *Lélekben el-ragadtattam vala az Urnak napján, és ballék hátam mégett nagy szót, ug y-mint trombitának szavát.*

4. Miért neveztetik Ur napjának? Mert az Urtól, és az ő dicsőffégére, emlékeztetire rendeltetett; mellyre nézve a' végső Va-

csora-is nevezetetik Ur Vacsorájának, 1 Cor. 11. 20. *Mikor edybe gyűlrők, e' nem Ur Vacsorájának étele.* Nevezetetik Vafárnapnak-is. 1. mert akkor a' lelki jók árultatnak, és vafároltatnak. 2. m. nem régen a' testi jók-is akkor (noha nē jól) árultatnak és vafároltatnak vala

5. Az ő Testámentomban pedig mitso-da volt az Isten kiváltképpen való tiszteletinek ideje? A' hétnek hetedik napja, Gen. 2. 3. *Meg-áldá az Isten a' hetedik napot, meg-szentelé azt, mivel hog y azon szünt vólua meg minden ő munkájától.*

6. Adámtól fogva Mosefig a' Pátriárkák meg-szentelték-é a' hitnek hetedik napját? Ugy; ha arról a' Teremtésről való rövid historia nem emlekezik-is.

KERDE (1) Hát Mosestól fogva a' Christusig a' szombatot, az az, a' hétnek hetedik napját meg-tartották-é a' Sidók? Meg; noha arról sincs semmi emlekezet a' Birák könyvében, és más némelly könyvekben.

(2) Hát a' Christus fel-támadásától fogva világ végeig meg-kellé a' hétnek első napját ülnünk? Ugy: mert Isten parancsollya, Exod. 20. 8. *Meg-emlekezzél a' szombatnak napjáról, hog azt meg-szenteljed.* Melly nem ideig, tudni-illik, a' Christus el-jöveleig; hanem örökké kötelező parancsolat, melly-

melynek nem lehet meg nem tartatni, Matt. 5. y. 18. *Mig az ég és a' föld el-mulik, edy kis joza, vag y pontcska el nem múlik a' törvényben, mig nem abban mindenek bé-lyeljesítettnek.* Mert jóllehet a' negyedik parancsolat ma a' Sidó hetedik napnak (melly a' hétnek utolsó napja vala) meg-tartására (mivel az, a' Christus halálával el-törölterett) nem kötelez; de mindazonáltal kötelez a' keresztyén hetedik napnak (melly a' hétnek első napjának mondatik) meg-tartására.

(3) Hát a' világ vége után csak a' hétnek első napját kell-é meg-ülnünk? Nem csak; mert az égben minden nap az Isten kiváltképpen való tiszteletinek ideje, nem lévén ott a' dolgozódásnak femmi napja, Hebr. 4. 10. *A' ki bé-ment az ő nyugodalmaiban, megnyugott az-is az ő cselekeditől, miképpen Isten-is az őveitől.* Apoc. 7. 15. *Szolgálnak neki éjjel és nappal az ő templomában.*

7. Az Isten rendelte vólte a' hétnek utolsó, vagy hetedik napját az ő kiváltképpen való tiszteletinek gyakorlására? Ugy, Gen. 2. 3. *Meg-áldá az Isten a' hetedik napot, meg-szentelé azt.* Oka: mert az Isten azon a' napon szünt vala-meg a' teremtésnek munkáitól, Gen. 2. 3. *Azon a' napon szünt vala-meg, minden ő munkájától, mellyet teremtett Isten hog y azt el-végezné.* Cc2 8.

8. Hát a' Christus változtatta-é a' hetedik napot első napra, avagy a' Christus rendelte-é a' hétnek első napját az Isten kiváltképpen való tiszteletinek gyakorlására? Ugy, Apoc. 1. 10. *Lélekben el-ragadtattam vala az Urnak napján, és hallék hátam megett nagy szót, úgy mint trombitának szavát. Oka: mert a' Christus azon a' napon támadott-fel a' halálból, Marc. 16. 9. Mikoton fel-támadott volna Jesus reggel, a' hétnek első napján, meg-jelenék először Mária Magdalénának.*

KERDED (1) Meg-lehetet-e ez a' Christustól? Ugy: mert ő volt a' szombatnak Ura, Matth. 12. 8. *A' szombatnak-is Ura az embernek fia.*

(2) Nem az Apostolok rendeltéké ezt a' napot? Nem; hanem maga a' Christus a' maga személyében, az ő, azon a' napon való fel-támadásával, meg-jelenésével és parancsolatnyával, Act. 1. 2, 3. *Ada parancsolatot-is a' tanítványoknak és szólla nékik, az Isten országra tartozó dolgokról. A' Christus az első napon nem azért jelent-meg, hogy az Apostolok azon a' napon gyűlenek össze, és azt meg-szentelték; hanem az Apostolok az első napon azért gyűlenek össze, hogy a' Christus azon a' napon jelent-meg először nékik, Joh. 20. 19. Mikor este volna a' hét-*

a' hétnek első napján, és az ajtók be-zárolva volnának, a' holott a' tanítványok egybe gyűlenek vala a' Sidsókról való féltékbe, el-jöve Jesus, és monda nékik: Békefég tinektek. Ha az Apostolok rendelése volna-is, ugyan kéntelen meg-kellene tartanunk, mivel az Apostolok mindenekben csak azokat rendelték az Ecclesiákban, a' mellyeket a' Christustól vöttek, 1 Cor. 11. 23. En az Ur-tól vettem, mellyet tinektek előzőkben-is adtam.

(3) Nem Ecclesiái, és emberi rendelése ez? Nem; jollehet a' Pápisták úgy akarják; de lelkek ismérleti isteni rendelésnek kiáltya.

9. Nincsen-é a' keresztyéni szabadság ellen az első napnak meg-szentelése? Nincsen: mert a' keresztyéni szabadság nem a' Tiz-parancsolatnak meg-tartásától való meg-szabadulásban áll; hanem abban, hogy azt nem kéntelen, hanem önként és szabadon tartjuk-meg; és abban, hogy annak hibás meg-tartása minket az örök halálra a' Christusért nem kötelez. Ofztán, az Adám sem vesztette-el izabadságát, a' hetedik napnak meg-szentelésével.

10. Nincsen-é hát valami károkra a' keresztyéneknek az első napnak meg-szentelése? Nincsen; sőt ellenben nagy károkra volna annak el-mulatása, mert ha a' keresz-

tyének azt meg nem tartanák, köztök oda lenne az Istennek minden tisztelte, mert az első napnak meg nem tartása, az Isten egész tisztelteinek meg-tagadása, és így e' nélkül a' keresztyénekből rövid időn pogányok lennének: Innen a' szombatnak, avagy a' vasárnapnak meg-fzentelése az Istennek egész külső tisztelteiért vétetik, Efa. 56. y. 2. 4. 6. *Boldog ember a' ki meg-örzi, a' szombatot, és azt cselekedzi a' miben én g yönyörködöm, és a' ki az Urnak szolgál.*

11. Mikor kezdetik minden héten a' Vasárnap, és mikor végeztetik-e? Reggel kezdetik, és más reggel végezödik, mert a' Christus reggel támadott-fel a' halálból. Noha a' szombat estve kezdődött, mert a' teremtés estve kezdett, mert az ékeesség nélkül való földet Isten a' világosság előtt teremtette, Gen. 1. y. 1, 2, 3. *Kezdetben teremté Isten a' mennyet és a' földet; a' föld pedig vala ékeesség nélkül való és pusztá. És sötétség vala a' mélységnek szinén. Akkor monda az Isten: Légyen világosság, és lön világosság; de más estve végezödött-el, mert az Isten a' tereméstől a' hatodik napnak estvéjén szünt-meg, Gen. 1. y. 31. Minek-utánna meg-tekintette volna Isten valamit teremtett vala, imé igen jó vala. És lön az estve és a' reggel hatodik nap.*

12. Mi-

12. Miképpen kell meg-fzentelnünk a' Vasárnapot. Először, meg-fzünvén azoktól a' dolgoktól, a' mellyek az Isten tiszteltét meg-akadályozzák. Meg-kell hát fzünnünk (1) a' szolgák, és barmok által végben vinni szokott dolgainktól, mint a' szántástól, kapálástól, miveléstől, 's a' t. (2) a' magunk által végben vinni szokott dolgainktól, mint a' tisztességes mestersegeknek tanulásától, gyakorlásától, a' pénz számlálásától, a' laistrom olvasásától, az adósság meg-kérésétől, az adástól, vevéstől, a' törvénykezéstől, a' testi haszonért egy helyből másban való menéstől, 's a' t.

13. Nem szabad-é hát semmi effele munkát Vasárnap végben vinnünk? Vasárnap végben vihetjük:

(1) A' *fzeretet* munkáját, mint embernek avagy marhának életét meg-tartani, enni adni, meg-itatni, és egyébképpen-is véle bánni: Magunk ételére, italára tisztességesen gondot viselni, ételt, italt készíteni, magunk illendő-képpen mulatni, szegényeket segíteni, betegeket látogatni, alamísnát fiedni a' szükölködőknek, és több efféléket.

(2) El-halaszthatatlan *szükségnek* munkáit, az az, nem a' mellyeket az emberek a' *szükségnek* szinével palástolnak, hanem a'

Cc 4

mel-

mellyek jelen valók, szintén rajtunk esendők, és olyanok mellyeknek ellenek sem élék, sem utólb nem alhatnánk, s nem is halaszthatni más napra: mint, az ellenfeleink ütésének, a' tolvajok fosztogatásának, a' lopók lopásának ellene állani, gyuladott házat oltani, orvosltni, a' Bábáknak szülő afzfzonyi-állatok körülforgódnai, a' tengeren járóknak az hajói szükfeges dolgokat tenni; a' vitézeknek az ütközet idején harczolni: és a' postáknak közönfeges haszonért lovagolni. Ezekkel, s ezekhez hasonló alkalmatosságokkal, szabadossan munkálkodhatik ember; Sőt midön ilyen alkalmatosságoknak idején hivattnak, még a' Templomból-is az Igének, és a' Sacramentumoknak szentséges gyakorlási fellyül ki mehesnek, mindenkoron arra számot tartván, hogy magokat meg-alázzák, meg-fzomrodgyanak, mivel e' szentséges napon esnek efféle alkalmatlanságok; és hogy e' napi illyetén munkájokért fizetést ne vegyenek, mint isteni felelemben, és az ő parancsolatyaiban jó lelki ísmérettel járó emberek.

(3) A' *kegyességnek* munkáját, melly avagy egyeneffen az isteni szolgálatra tartozik, ámbár testi külső munkaság által mennyen is véghez, mint az ő Törvényben, a' Papok

pok munkálkodtanak az áldozatoknak megölésében, főzésében, és égetésében az oltáron. A' keresztyének is az Evangéliom alatt, midön széllyel jártanak, az isteni szolgálatnak edgyik helyéből másikban; mint ama' Sunem városbeli afzfzón-is, ki házából ide s tova ki-mégyen vala, hogy halgathatná a' Prophétát szombat napon, mivel lakó helyéhez közel Tanétó nem vala. Es a' Prédikátor-is ha szintén meg-verétezik, és testében meg-fárad-is a' szent munka miatt, mindazáltal csak a' Szombatnak dolgozté: mert a' szent vég szenteli-meg a' munkát, mint a' Templom az Aranyat, és az Oltár a' rajta való ajándékot. Avagy egyébként: az ollyatén külső munka-is szabados, melly által az Istennek népe egyben gyűl az ő imádására: mint a' Trombitáknak meg-fuvalása a' Törvényben, avagy a' Harangozás az Evangéliom alatt.

14. Másodszor miképpen kell meg-szentelnünk a' Vasárnapot? Vasárnapon az Istent kiválteképpen való módon tisztelvén; innen mondatik a' Szombat, a' Vasárnap *szentnek*, Neh. 9. 14. *A' te szent szombatot-is meg-jelentéd nékik.* Istennek szenteltetnek, Exod. 16. 23. *Az Urnak szenteltetett szent szombatnak nyugodalma vagyon holnap.*

Isten

Isten szent napjának, Efa. 58. 13. Ha megtartoztatod a' te láodat szombat napon, az én szent napomon.

KERDED (1) Mi módon kell így az Istent Vasárnap tisztelnünk? Közönfőgesen kíváltképpen öfve gyűlvén a templomban; innen mondatik a' szombat szent gyűlések, Lev. 23. 3. *Hat napon munkálkodjatok, betedik napon nyugodalomnak, és öfve gyűlések szent szombattya légyen.*

(2) Hányszor kell vasárnap öfve gyűlnünk az Isten tisztetire? Kétfzer, reggel és estve, a' mint meg-tetstik a' szombatnak kétfzeri, reggeli és estveli, tüzes áldozattából, Num. 28. 9. 4. *Szombat napon áldozzáál két báránt estzendősöket, macula-nélkül valókat, edgyik báránt reggel áldozzad-meg, a' másikat báránt a' két estve között áldozzad-meg.*

(3) Mit kell Vasárnap kétfzer a' Templomban cselekednünk? Könyörgenünk, Igét halgatnunk, Sacramentumokkal élünk kell.

(4) Hát othon mit kell Vasárnap cselekednünk? Othon a' templomban készűlnünk, az Isten igéjét olvasnunk, a' felől elmélkednünk, énekelnünk, könyörögnünk, a' templomban hallott prédikációkat elő-be-fzélünk, elő-kérdeznünk; betegeket látogatnunk,

nunk, alamisfnát öfzogatnunk kell.

15. Mitsoda ellenkezik az Urnak napjának rendelésével? Az emberektől rendeltetett innepek, úgy mint, a' Karácson, Nagy Péntek, Húsvét, Aldozó, Pünköf; de úgy ha tudn. ezek tollök úgy rendeltetnek, hogy olyan szentek legyenek, mint a' Vasárnap; vagy mind annál, s mind a' köz napoknál szentebbeknek tartassanak.

16. Mitsoda ellenkezik az Urnak napjának megtartásával? A' fokadalmazások, komediazások, lakodalmazások, tánczolásók, vadászások, halászások, s több hasonló dolgok, mellyek az embernek elméjét ezen a' napon, az isteni tisztetnek gyakorlásától el-vonnyák.

17. Mitsoda indit minket a' Vasárnapnak megtartására? Ez: mert (1) a' szombatnak megtartása az Isten és a' kerefztyének közt való jegy, mellyel meg-mutattatik, hogy Isten, az ő Istenek, és ök-is Istenek népe, Ezech. 20. 12. *Adám nékik az én szombatimat, hog y lennének én köztém és ő köztök, hog y tudnák hog y én vag yok Ur, ki öket meg-szentelem.* (2) az Isten a' szombat rontókat tüzzel fenyegeti, Jer. 17. 27. *Ha nem engedtek énnékem, hog y meg-szentelnétek a' szombatnak napját, és ne hordánátok a' terhet, se te-*

se terehvel bé ne mennének a' Jerusalemnak kapuin a' szombatnak napján: Tűzet gerjeszték az ő kapuibán, ki meg-émszti Jerusalemnak kapuit és meg nem oltattatbatik. (3) az Isten a' szombat meg-rontót meg-köveztetete, Num. 15. 32. 36. Mikoron az Izráelsai volnának a' pusztában, találának egy férfiat, ki fát szedgett vala szombat napon. Ki-vévék azért azt a' gyülekezet a' táboron kívül, és megkövézék azt kövekkel. (4) meg-parancsolta az Isten hogy a' Magisztrátus a' szombat rontót meg-öleffe, Exod. 31. 14. Meg-tartsátok a' szombatot, mert szent dolog az ti köztek; valaki meg-rontya azt, meg-öletteffék. (5) az Apostolok a' szombatot meg-fzentelték, Act. 20. 7. A' hétnek első napján a' tanítványokat eg ybe gyűjtvé a' kenyérnek meg-fzegésére, a' Pál prédikál vala; sőt maga-is az Isten, Gen. 2. 3. Meg-áldá Isten a' hetedik napot, meg-fzentelé azt, és a' Christus-is, negyven napok alatt minden Vasárnapon meg-jelenvén, és azon az ő tanítványit oktatván (6) bódognak mondatik a' ki a' szombatot meg-fzenteli, Esa. 56. 2. Bódog ember a' ki meg-őrzi a' szombatot, hogy azt meg-ne fertezzi. (7) dicsértetik Nehemias, hogy a' szombatot a' Sidókkal meg-fzenteltette, Neh. 13. ellenben a' Papok gyaláztatnak, a' kik azt má-

másokkal meg nem tartatták, Ezech. 22. 9. 26. Az ő Papjai az én szombatimtól el-rejtették az ő szemeket, és meg-utáltattam ő közök. (8) Istennek kíváltképpen való fzerelmének nagy jele meg-fzentelhetni a' szombatot, Neh. 9. 9. 14. ellenben Istennek nagy haragiának jegye azt meg nem fzentelhetni. Lam. 2. 6. El-felekezett az Ur a' szombatról.

XVI. R E S Z.

Az Igasságról.

I. **M**I az igasság? Olly jó indulat, mellyel felebarátunkra néző tisz-tünket igyekezzük végben vinni, Tit. 2. 12. Mértékletesen, igazán, kegyessen élyünk e' jelen való világban.

KERDED itt: (1) Kitsoda a' mi felebarátunk? 1. Magunk, Matth. 22. 9. 39. Szeressed a' te felebarátodat mint te magadat. 2. Minden ember a' kinek használhatunk, Luc. 10. 29. 37. Kitsoda az én felebarátom? Az a' ki könyörült ő rajta: Mond azért nékie Jesus; eredg y-el, és te-is hasonlatosképpen cselekedg yél. 3. Minden Angyal, és ember, a' ki meg-bódogult, vagy meg-bódogulhat: Az ördögök, az el-kárhozott lelkek és a' Szent Lélek ellen vétkeztek tehát nekünk nem felebarátink-e? Nem.

Dd

(2) A'

(2) A' mi felebarátinkhoz tehát nem kellé nekünk kegyességnek lennünk? Nem. Apoc. 22. 9. *Meg-lásd hogy azt ne cselekedgyed, mert te szolgatársod vagyok; az Istenimádgád.* Oka: mert felebarátinkhoz csak igazaknak kell lennünk.

2. Minek mondatik ez az igazság? Mivel felebarátunkra tartozó tisztünket, az ő javokra nézve cselekefszük; innen felebarátunkhoz való szeretnek mondatik. Matt. 22. 39. *Szeressed a' te felebarátodat mint te magadat.*

3. Mit foglal-bé magában ez a' szeretet? A' mint az Istenhez való szeretet; ugy ez is bé foglallya magában azt az indulatot, mellyel 1. kívánunk felebarátunkal egyesülni. 2. jóvallyuk azokat, mellyek ő benne vadnak. 3. néki minden jót akarunk. 4. az ő nyomorúságokon szánakozunk; noha ez az Istenhez való szeretben fel nem tállatik.

4. Honnan foly a' mi barátinkhoz való szeretünk? Istenhez való szeretünkéből. 1 Joh. 4. 2. *A' ki szereti az Istent, szeresse az ő felebarátyát is.*

KERD. (1) Ha felebarátinkhoz való szeretünk, Istenhez való szeretünkéből foly tehát inkább kellé Istenünket szeretnünk, mint az em-

bert, és így inkább kellé az Istennek engednünk, mint az embernek? Ugy, Act. 4. 19. *Hogy ha Isten előtt igaz lég yen, néktek engednünk inkább hogy nem Istennek; iréllýetek-meg?*

(2) Tarthattuk-e kegyesnek, avagy Istenét szeretőnek, a' ki felebarátyát nem szereti? Nem, Jac. 1. 27. *A' tiszta és Isten előtt, és az Atya előtt szolgáló nélkül való isteni szolgálat ebben áll, meg-látogatni az árvákat és özvegyeket az ő nyomorúságokban, és szolgáló nélkül meg-tartani magát e' világtól.* Mindazonáltal inkább tarthattuk a' hamis embert kegyesnek nélkül valónak, mint az igazat kegyesnek, mert a' testnek munkái nyilvánvalók, Gal. 5. 19. de nem a' lélek munkái a' 22-dik versben.

5. Kit kell nekünk először szeretnünk? Először az Istent; mindgyárt az Isten után magunkat az idveffegre nézve, magunk után pedig felebarátunkat, kiket kívánunk hogy velünk edgyütt idvezüllyenek, Matth. 22. 39. *Szeressed a' te felebarátodat mint te magadat.* Kell-e hát magunk, vagy valaki kedvéért vétkeznünk? Nem: mert a' ki tudva, akarva vétkezik nem szereti a' maga lelkét; hanem azt gyűlöli, Prov. 8. 36. *A' ki vétkezik én ellenem, erőszakot cselekedik a' maga lelkén.* és, 29. 24. *A' ki ofszorízik a' lopó-*

val, g yülöli az ő magát; és a' ki az átkozódást halván meg nem mondja.

6. Kiket kell tehát szeretnünk? Mind azokat, valakik idevezülhetnek, 1 Theff. 5.

15. *Senki gonoszszal ne légyen senkinek a' gonoszért; hanem a' jó tétéményt kövessétek mindenkoron, mind ti magatok közt egy másbhoz, mind pediglen mindenekhez.*

7. Kiket kell inkább szeretnünk? 1. A' kik az Istenhez közeleb vadnak, azokat inkább kell szeretnünk egyebeknél, Gal. 6. 10. *Mindenekkel jól tegyünk; de kiváltképpen a' mi hitünknek cselédivel.* 2. Azokat-is inkább kell szeretnünk másoknál a' kik hozzánk közeleb valók. Azért

(1) Az atyafiakat az idegeneknél inkább kell szeretnünk világi javainkra nézve.

(2) Jeles barátunkat inkább kell szeretnünk közönfeges atyánkfiánál, a' nyájaskodásra nézve, Prov. 18. 24. *A' barátunk közelebb való az atyánkfiánál.*

(3) Szüléinket inkább kell szeretnünk akár melly barátunknál, javainknak közlésére nézve, 1 Tim. 5. 4. *Ha valamelly özvegy aszszonynak vadnak magzati vagy unokái, tanulják-meg, hogy elsőben a' magok cselédekkel tegyenek jól, és a' szüléjeknek viszontagsággal való szolgálattal legyenek; mert a' tisztességes és kedves dolog Isten előtt.*

(4)

(4) Szüléinket inkább kell szeretnünk a' becsületre és háládatosságra nézve; de gyermekinket a' táplálásra, gondviselésre nézve inkább.

(5) Felesegünket, ferjeinket, mind szüléinknél, mind gyermekiknél inkább kell szeretnünk a' tárfalkodásra nézve, Matth. 19. 5. *El-hadgya ember mind Atyát, mind anyját, és ragaszkodik az ő felesegéhez, és ketten lesznek edgy testé.*

(6) A' kik velünk jól töttenek, kiváltképpen a' lelkiekben, egyebeknél inkább kell szeretnünk, Gal. 6. 5. 6. *A' ki taníttatik az Evangelium tudományára, közzöllye minden javait azzal, a' ki ötet taníttya.*

(7) A' tárfalagot és annak elől-járóját inkább kell szeretnünk annak akár melly tagjánál, s e' világi dolgokra nézve, magunknál-is, 2 Sam. 21. 5. 17. *Soha bizony többé velünk badba nem jősz, hogy az Izraélnek szövénékét el ne öltsd.*

8. Hány cselekedete vagyon a' felebarátunkhoz való szeretetnek? Kettő: az ő jóva kívánása, és munkálódása, Matth. 5. 5. 44. *Szeressétek ellenségeket, áldg yátok a' kik titeket átkoznak, jól tegyetek azokkal a' kik titeket gyölölnek, és imádkozzatok azokért, a' kik titeket háborgatnak, és kergetnek.*

Dd 3

9. Mű

9. Mi a' felebarátunk jóva kívánása? Mellyel néki Istentől, lelki és testi jókat kérünk, és az ő el-vőtt javaiért hálákat adunk.

10. Mi ellenkezik a' mi felebarátunk jóva kívánásával? Az ő gonofzjának kívánása, melly átkozódásnak mondatik, Matth. 5. 44.

11. Mi a' mi felebarátunknak jóvának munkálodása? Olly igyekezet, melly az ő javára néz, 1 Joh. 3. 18. *Ne szerefszük egy mászt csak beszéddel, és nyelvel, hanem cselekedettel és valósággal.*

12. Mi által vitetik végben ez az igyekezet? Vagy az öt fel-indítás, vagy voltaképpen való meg-cselekedés által.

13. Mi a' fel-indítás? A' meg-cselekedendő jó dolognak eleiben adása, az okokkal edgyütt, a' mellyek által arra fel-indittathatik.

14. Mi által léfzen ez a' fel-indítás? Intés, vagy jó példa adás által.

15. Mi az intés? Mellyel a' mi felebarátunkat a' jóra intjük, a' gonofzról el-intjük, Amos 5. 14. 15. *Gyűlöljétek a' gonofzt, szereffétek a' jót.* Mikor kell ennek az intésnek lenni? 1. Mikor bizonyossan tudgyuk, hogy a' mi atyánkfia vétkezett, Luc. 17. 3. *Ha a' te felebarátod vétkezendők dorgáld meg őtet.* 2. Mikor reménylünk, hogy intésünknek

nek haszna léfzen, reá vagy máfra nézve. 3. Mikor mind az idő, mind a' hely, mind a' személy alkalmatos arra.

16. Mi ellenkezik ezzel az intéssel? A' másfokkal való meg-edgyezés, és részesülés a' gonofzban, mivel akár javallyuk, akár óltalmazzuk, akár segélyük, akár meg-engedgyük, akár el-halgaftuk másokban a' rofsát, egyaránt vétkezünk vélek, Eph. 5. 11. *Ne légyen közöfségtek a' setéségnek amaz haszontalan cselekedetivel; hanem inkább meg-fedgyétek.*

17. Mi a' jó példa-adás? A' jó cselekedetnek meg-mutatása, hogy mások hasonlók jóra fel-lerkenteffenek, Matth. 5. 16. *Ugy fénylék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó cselekedetiteket, és dicsóítsék a' ti mennyei Atyátokat.*

18. Mi ellenkezik a' jó példa-adással? Az adatott botránkozás, melly a' gonofz cselekedetnek meg-mutatása, mellyel mások vagy a' bünre indittatnak, vagy a' jó cselekedetben meg-akadályoztatnak, Matth. 18. 8. *Faj az embernek a' ki által a' botránkozás léfzen.* Mitsoda cselekedettel botránkoztattyuk meg felebarátunkat? 1. Minden rofs cselekedettel, melly másnak tudtára esik, Matth. 18. 8. 6, 7, 8. *Valaki meg-botránkoztat valamellyet e' kicsinyek közül, kik*

én bennem hisznek; jobb volna hogy edg y ma-
lom követ kövénnek a' nyakára, és a' tenger mély-
ségébe vetternek. Faj az embernek a' ki által a'
botránkozás leszén. 2. A' köz cselekedettel;
ha az nem használ, az az, sem az Isten dicső-
ségére, sem felebarátunk épületire nem jól-
gal, 1 Cor. 8. 5. 13. Ha az eledel meg-botrán-
koztattya az, és felebarátomat, joba húst nem
eszem.

19. A' vétetett botránkozás ellenkezik-e
a' jó példa adással? Nem: mivel azt a' mi jó
cselekedetünkbenől vésjük a' gonosz emberek,
Matth. 15. 12. 14. Tudodé hogy a' Phariseu-
sók a' te beszédből meg-botránkoztanak? Had-
gyatok békét nékik, a' vakoknak vak vezérek.

20. Mi a' volta-képpen való meg-csele-
kedése, végben vitele a' mi felebarátunk jo-
vának? Midön mi magunk cselekedünk
valamit, melly magán néz az ő javára, min-
den ő munkájának közben járulása nélkül,
Hebr. 13. 5. 16. A' jó tétéményről, és marhá-
zoknak mással való közléséről el ne felelkezze-
tek, mert ilyen áldozatokban gyönyörködik az
Isten.

21. Miképpen neveztetnek a' mi feleba-
rátunkhoz való tiszteink? Azoknak néme-
lyikei igasság némelyikei szeretet műkájának,
jöllehet az igasságnak minden munkái-
nak,

nak, a' szeretettel egyben kell foglaltatniok,
Luc. 11. 42. Faj néktek Phariseusoknak, kik meg-
dézsmályátok a' méntát, rutát, parét, de hátra
badgyátok az ítéletet és az Istennek szeretétit.

22. Mellyek az igasság munkái? Mel-
lyekben inkább tekintetik a' mi tartozásunk,
mint a' más jova; ilyen munka az adóssá-
got meg-fizetni.

23. Mellyek a' szeretetnek munkái?
Mellyekben inkább tekintetik a' más jova,
mint a' mi tartozásunk: ilyen munka más-
nak valamit ajándékozni.

24. Hányféle az igasság? Kétféle: Szo-
ros igasság, vagy engedelem.

25. Mi a' szoros igasság? Midön a' tör-
vény közel való vége, és szava tekintetik.

26. Mi az engedelem? Midön a' törvény
távol való vége, és oka tekintetik. A' hada-
kozáskor a' város kapujának meg nem nyi-
tásáról való törvénynek közeleb való vége
ez, hogy az ellenség bé ne rohanyon: távol
való vége pedig ez, hogy a' városnak meg-
maradása leheffen. A' szoros igasság szerint
akkor a' város kapuját meg nem kell nyitni;
de az engedelem szerint, ha az ellenség va-
lamelly részének bé-rohanásából, a' Város-
nak meg-maradása, jól-léte következik,
meg-kell nyitni.

27. Hány

27. Hány része vagyon ennek az igazságnak? Kettő: osztó és jobbitó.

28. Mi az osztó igazság? Melly a' magáét kinek kinek ki-adgya, az az, kit kit érdeme szerint becsül és emel tisztre.

29. Mi ellenkezik ezzel az osztó igazsággal? A' fjemély válogatás, mellyel valaki igaz ok-nélküli a' tartozás-képpen való jóknak ki-osztásában másnál fellyebb tartatik, az az, a' gazdagot inkább becsülleni mint a' szegényt, Jac. 2. v. 3. *A' gazdagnak azt mondgyátok: te ily ide szépen: a' szegénynek pedig azt mondgyátok: te ily amott.*

30. Mi a' jobbitó igazság? Melly kinek kinek az övét meg-adgya.

31. Hány-fele a' jobbitó igazság? Kétféle: cserélő, avagy büntető.

32. Mi a' cserélő igazság? Az adott és az el-vött dolognak egyenlősége, az az, hogy az el-vött három polturáért annyi és olyan bort adgy a' leg szegényebnek, mint a' leg gazdagabnak.

33. Mi a' büntető igazság? Melly valamely igazságtalanfágot büntet-meg.

34. Hány-fele ez a' büntető igazság? Kétféle: mivel meg-bünteti vagy a' dolognak, vagy a' fjemélynek igazságtalanfágát, az az, vagy a' kárt keresi, vagy a' kár-tévőnek meg-büntettetése.

35. Mi

35. Mi tartozik a' büntető igazságra? A' bozsfú-állás, és a' vízfúza adattatás.

36. Mi a' bozsfú-állás? A' büntető igazságnak olly munkája, mellyel büntetés vetetetik arra, a' ki az igazságot által hágtá, az az, a' lopó fel-akasztatik.

37. Micsoda a' büntetéfnak vége? 1. A' vétkezőnek meg-jobbulása, vagy meg-zabolázása. 2. A' mások csendessége és meg-intettetése. 3. Az igazságnak fenn-tartatása és az Isten dicsősége, Deut. 17. 12, 13. *Ha valaki kevélységből nem enged a' papnak, vagy bírónak, meg-ballyon. Hogy mind a' sokaság halja és félyen, hogy y senki ez után kevélyen ne cselekedjék.*

38. Mi a' vízfúza adattatás? A' büntető igazságnak olly munkája, mellyel valaki ísmét az ő marhájának, mellytől hamislan meg-fosztatott vala, bírására vízfúza állittatik, az az, a' lopott marha vízfúza adattatik.

39. Mi ellenkezik az igazsággal? A' bozsfúság. Hát a' fzeretettel? A' gonosz akarás. Mi tartozik a' gonosz akarásra? Az igaztalan versengés: melly ha el-válásra fakad-ki, azokban kivált-képpen, mellyek az Istennek tiszteltire tartoznak, *basadáfnak* mon-datik.

XVII. RESZ.

A' mi Felebarátunk tiszteletiről.

1. **H**Any-fele a' mi felebarátunkhoz való igasságunk? Két-fele: mely nézi ötet minden közben vetés nélkül; vagy valamely cselekedet által. Hány-fele a' minden közben vetés nélkül felebarátunkat néző igasságunk? Két-fele: mely nézi vagy az ő állapotjának rendit; vagy magát az ő állapotját. Minek mondatik felebarátunk állapotjának rendit néző igasságunk? Tiszteletnek: melyről az ötödik parancsolat szól, Exod. 20. *Tiszteleyed atyádat és anyádat.*

KERDEK ITT: (1) Ezt az ötödik parancsolatot hányadik parancsolatnak mondgya az Apostol? Elsőnek, Eph. 6. 2. Miért? 1. Mert első a' Tíz parancsolatnak második Tábláján. 2. Mert első és edgyetlen egy az egész Tíz parancsolatban, melynek tulajdon ígérete vagyon, Exod. 20. 12. *Tiszteleyed atyádat, anyádat, hogy békességedig élj a' földön.*

(2) Az ötödik parancsolat csak a' mi felebarátunk tiszteletit állítja-e fel? Nem; hanem az igasságnak és szeretetnek minden tiszteinek fundamentomát, tudni-illik, az házi,

házi, polgári, egyházi, iskolai társaságot-is, melyben egy másnak, az igasságnak és szeretetnek tiszteivel öfzve foglaltatván, foglalnunk kell, hogy a' kegyességet, melyel az Istent tiszteljük, egy-másnak megmutassuk.

(3) Szabad-e tehát rend szerint az emberi társaságon kívül élnünk? Nem; noha a' Remete barátok Isten törvénye-ellen külvilágban akarnak élni.

(4) Inkább vétkezel-e hát ha az emberi társaságot meg-háborítod, meg-zavarod, fel-fordítod, mintha egy parancsolatot ronttanál-meg? Ugy; mert az emberi társaság fundamentoma az igasságnak, és a' szeretet-minden tiszteinek, úgy mint felebarátunk tiszteletinek, az emberiségnek, a' széplötelességnek, a' cserélő igasságnak, az igaz mondóságnak, a' meg-elégedésnek, melyek a' második Táblán parancsolatnak, úgy hogy nem lévén emberi társaság, igasságnak tiszteit-is ne legyenek.

(5) Parancsolja-e az Isten, hogy a' polgári társaság vagy egy nagy Urtól; vagy némely fő emberektől; vagy edgy-néhány köz népből valóktól igazgattassék? Nem; hanem reá bizta arra a' társaságra, hogy úgy igazgassa magát, a' mint a' benne való ke-

Ee

gye-

gyeességnek és igazságnak fel-állítására és gyakorlására, hasznosabbnak itéli. Nem így akarja az Isten, hogy a' több társaságok igazgattassanak: mert úgy rendelte, hogy az házi társaságban az Atyák, Anyák, Gazdák, Gazda-aszfzonyok; az egy-házi társaságban az egyházi szolgák; az iskolai társaságban a' Professzorok, Curátorok parancsolatlanak: a' fiak, leányok, szolgák, szolgálók, a' hivek; a' tanítványok engedelgyenek az Urban, az az; a' szabados dolgokban.

(6) Kiket értesz tehát az ötödik parancsolatban az atyán; anyán? 1. A' Testi fziüléket. Exod. 20. *Tiszteljed atyádat és anyádat.* 2. A' Birákat, 1 Sam. 24. 12. *Édes atyám lásd meg és én hol lássad a' te felső rubádának is szarnyát az én kezemben.* 3. Az egyházi szolgákat, 2 Reg. 6. 21. *Mondd az Eliseusnak az Izraélnek királya: levágassamé őket édes Atyám.* Így, 1. Cöl. 4. 15. Gal. 4. v. 19. 4. A' Professzorokat, 2. Reg. 2. 12. *Eliseus e látván kiált vála, édes Atyám, édes Atyám, Izraélnek mind szakerei, mind lovajjai.* Ez a' parancsolat tehát miért emlekezik csak a' fziülékről? Mert (1) a' házi társaságból származnak a' több társaságok. (2) csak a' házi társaság vala meg-maradandó azon egy állapotban örökké minden nemzetek közt.

2. Mi

2. Miez a' tisztelet? Annak a' méltóságának és felsőségnek, mely másban vagy on meg-eszmérése, és annak illendő megbizonyítása és ki-jeleptése, 1 Petr. 2. 5. 17. *Mindeneket tiszteljetek.* Kiket kell tehát tisztelnünk? Kivált-képpen a' felsőbbeket, Exod. 20. *Tiszteljed atyádat és anyádat;* de közönségesen mindeneket, 1 Petr. 2. 5. 17. *Mindeneket tiszteljetek;* akár alsóbbak legyenek, 1 Petr. 3. 7. *A' férfiak edg yútt éllyenek az ő feleségeikkel, az aszfzonyi-állati edénynek, mint erőtlenebnek tisztességet tévén;* akár egyenlők, Rom. 12. 5. 10. *Egy másnak tisztességgel leg yetek.*

3. A' mi felebarátunk tisztelete miért elsőb hozzá való minden egyéb tiszteinknél? Mert (1) felebarátunk tisztelete igen hasonló az Isten tiszteletéhez; a' mint ezeknek meghatározásból szépen ki-tetfzik; innen felebarátunk tisztelete kegyességnek mondatik, 1 Tim. 5. 4. *Ha valamely özveg y aszfzonyi-állatnak vadnak magzati, vagy unokái, tanúllák-meg azok, hogy leg először az ő tulajdon cselekedetekkel tegyenek kegyessen.* (2) felebarátunk tisztelete fundamentoma és kötele az igazságnak több egyéb tiszteinek: mert felebarátunk tisztelete által élhetünk nyugodalmas, és csendes életet minden kegyesség-

E c 2

gel,

gel, és tiszteléssel, 1 Tim. 2. v. 2. Ezért is zötte Isten tulajdonképpen, ezt az igéretet a' felebarátunk tisztelőinek, *hog y bocsf;ú ideig ély e földön*, mert az embereknek egy-más tisztelte-nélkül az ő életek az ő állapottjában meg nem maradhat és álhat.

4. Minek neveztetik ez a' tisztelt? Ez a' tisztelt a' menyibé nézi a' mások értelmét a' tisztelendőül, hirnek és jó névnek neveztetik, Ecc. 7. 1. *Job embernek a' jó bir ádrága kenetnél.*

5. Kell-e mindeneket tisztelnünk? Igen-is, 1 Petr. 2. 17. *Mindeneket tisztelyetek.* Hogy kell mindeneket tisztelnünk? Így hogy mindeneknek jó hírét, nevét meg-tartsuk, oltalmazzuk, meg ne sértsük.

6. Mitsoda vétkek ellenkeznek ezzel a' tisztelleg-tétellel? Azok, a' mellyek által felebarátunk hire, neve meg-sértődik.

7. Mikor sértődik-meg a' mi felebarátunk hire? Midőn az ő fölöle való vélekedésünk meg-kissebbedik, 1 Cor. 4. 13. *Ha gyaláztatunk, imádkozunk.*

8. Kiknél kissebbithettyük - meg felebarátunk hírét? Vagy csak magunknál, midőn ő róla igaz ok-nélkül gonoszul itélünk, Matth. 7. 1. *Ne ítéllyetek, hog y ti-is ne ítéltesetek*; vagy másoknál-is, midőn mások előtt valami gonoszt tulajdonitunk néki.

9. Mi-

9. Minek neveztetik a' más hire megsértése? Midőn a' más hire valamely vagy bűn, vagy büntetésbeli gonosznak néki tulajdonitása által bántódik-meg, ha az, az ő jelen-létében léfzen vagy *bocsf;ú-ság-tételnek*, vagy *meg-nevetésnek*, vagy *szidalmazásnak* mondatik; ha pedig az ő távol-létében, *gyalázásnak* mondatik, és léfzen egyenesen vagy nem egyenesen.

10. A' gyalázás egyenesen mit néz és hány-képpen léfzen? Nézi a' mi felebarátunk gonoszfzát, és a' körül négy-képpen léfzen. 1. ötet hamissan yádolván. 2. titkos vét két ki-fecsegyén. 3. az ő vét két nadgyá tévén. 4. dolgát javalván; de szándékát gyalázván.

11. A' gyalázás nem egyenesen mit néz, és hány-képpen léfzen? Nézi a' mi felebarátunk jóvát, és a' körül-is négy-képpen léfzen: a' mi felebarátunknak tulajdonitandó jót, 1. el-tagadván. 2. el-rejtven. 3. meg-kissebbitven. 4. hidegen (csak igen imigy amúgy) dicsérvén.

12. Mi által állatik helylyre a' meg-sértett hir, név? Vagy a' viszf;ú mondas; vagy a' bocsánat kérés; vagy néha a' meg-elégetés által-is.

13. Kik-e ez a' tisztelt? A' nem egyenlők: vagy az egyenlők. Ec 3 14.

f 14. Hány-félék a' nem egyenlők? Két-félék: felsők; vagy alsók. Mi a' felsőknek tisztí? Hogy a' jó teteményben az alsókat felyül haladgyák. Mi az alsóknak tisztí? Hogy a' felsőket félyék és hozzájok hálá-adók legyenek.

15. Mivel némellyek felsőbbek másoknál? 1. idővel. 2. ajándékkal. 3. méltósággal, és hatalommal.

16. Mitsoda tiszték az idővel felsőbbeknek? Hogy az iffiaknak jó példa-adással járjanak előttök, Tit. 2. v. 3, 4. *A' vén asz-fonyok az ifjú asz-fonyokat bölcseségre tanítsák.*

17. Mitsoda tiszték az ajándékokkal felsőbbeknek? Hogy az ő ajándékokat nagy kézféggel fordítsák az ajándékokkal alsóbbaknak hasznokra, Rom. 1. v. 14. *Mind a' bölcsenek, mind a' bolondoknak köteles vagyok.*

18. Kik másoknál hatalommal felsőbbek? Azok, a' kiknek szabados másokat igazgatni: kiknek tiszték az, hogy az ő alattok valóknak az igazságot és a' fjereteket mások felett szolgáltatassák, a' hatalom fjerint, melly nekik adatott, Jóh. 29. v. 14, 15. *Az igazságot fel-öltözöm vala, és az-ís fel-öltöztet vala engemet, ug y mint eg y palástal, az én igaz-ítéletem, az én fejemet mint eg y beretvával éke-siti vala.*

19. Mi-

19. Miben szolgáltatatták-ki a' hatalommal felsők, az igazságot és a' fjereteket az alattok valóknak? Az őltalmazásban és az elő-mozdításban.

20. Mi az őltalmazás? Mellyel az alattok valókat a' gonosztól meg-mentik, Efa. 32. v. 2. *Lészen az a' férfit őltalom a' szél ellen, és a' zápor eső ellen meg-maradásnak barlangja.* Ide tartozik a' gondviselés, mellyel minden szükségéről gondot viselnek, mind a' lélekre nézve, az idővelleg eszközzeire f ert téven, mind testekre nézve, hogy illendő ételek, italok, ruházatyok, és lakó helyek legyen, 1 Tim. 5. 8. *Valaki az őveiről gondot nem visel, a' hitet meg-tagadta, és a' hitetlennél aláb való.*

21. Mi az elő-mozdítás? Mellyel az alattok valókat a' jó dolgoknak végben vitelében segítlik, Rom. 13. v. 9. *A' tisztí-viselő Isten szolgálja tenéked jódra.*

22. Miben gyakorolják ezt az elő-mozdítást? Az igazgatásban és a' meg-jutalmazásban.

23. Mi az igazgatás? Mellyel az alattok valóknak törvényt irnak elejekben, hogy azt meg-tartsák, Eph. 6. 4. *Atyák a' ti magzatitokat neveljétek fenytékben, és az Urnak intésében.*

Ee 4

24. Mi

24. Mi a' meg-jutalmazás? Mellyel az alattok valóknak a' törvénynek meg-tartását, vagy által-hágását meg-fizetik, 1 Petr. 2. 14. *A' tiszttartók az Urtól bocsáttattanak a' gonosz-tévőknek büntetésekre, a' jól-tévőknek dicséretekre.*

25. Hány-felék a' hatalommal felsők? Két-felék: magán való; vagy közönségesek. A' magán való; a' férj az ő feleségére; a' Szülék az ő gyermekekre; az Urak, gazdák szolgálókra nézve; a' közönségesek pedig az Egyházi szolgák, és a' Tisztek: kik között sok külömbség vagon: mert 1. Az e' vagy ama' Tiszt az embertől gondolatot, 1 Petr. 2. 13. noha a' tisztbéli hatalom az Istentől vagon, Rom 13. 1. De az Egyházi szolgák az Istentől rendeltettek. 2. A' tiszt a' Teremtőtől rendeltetett, és minden-fele embereknek adattartott; de az Egyházi szolgák a' Meg-váltótól rendeltettek, és csak a' híveknek ajándékoztattak. 3. A' Tisztnek Uri hatalma vagon, mellyel tetszése szerint cselekedhetik, és így (ha fő léfzen) törvényt írhat, és törölhet-el, és tisztit más-ra bizhattya; de az Egyházi szolgálóknak foglalt hatalmuk vagon; mellyel csak azt viherik végben a' mellyet a' Christus nékik parancsolt, és így törvényt se nem írhatnak, se el

se el nem törölhetnek. 4. A' Tiszt polgári es; közök által visel gondot a' reá bizattattaknak közönséges lelki és testi javokról, 1 Tim. 2. 2. *Könyörögjétek minden méltóságban helyberzetekért. Hogy csendes és nyugodalmos életet éljünk, minden isteni félelemmel, és tisztefésséggel; de az Egyházi szolgák, egyházi es; közök által viselnek gondot árájok bizattattaknak lelki javokról, Aét. 20. 2. 28. Vigyéljétek gondot a' gyülekezetről, mellyben a' Sz. Lélek titeket vigyázókká tett, az Isten anyaszenteg yházának legelterésére. Hebr. 13. 17. Engedjétek a' ti előttetek járóknak; mert vigyáznak ok a' ti lelkeitekért: úgy - mint szám adók.*

26. Mitsoda az alsóknak a' felsőkhöz való tiszt? Ez 1. hogy nékik magokat alá-jok vessék, az az, az ő méltóságokat meg-esmérjék, 1 Petr. 2. 18. *Szolgák Uraitoknak magokat alá-jok vessétek.* 2. hogy engedelmessek legyenek, az az, a' mi jót elejekben adnak, meg-cselekedgyék, Eph. 6. 1. *Magzatok engedelmessek legjétek az Urban a' ti szüléiteknek.* 3. hogy háládatossak legyenek, Colos. 3. 15. *Háládok legjétek.*

27. Mi az háláadoság? Az el-vett jó teteménynek meg-fizetése való igyekezet.

28. Mit

28. Mit kíván a' háláadólag? Azt kívánja, hogy ha kívántatik az alsók a' felsőket mind tanácsokkal, mind munkáikkal, mind egyéb reherségekkel fegélyek, Gen. 45. §. 9. *Ezt mondja a' te fiad Józseph, jőj hozzám táplálalak tégedet.*

29. Mi az egyenlőknek az ő minden vélek egyenlőkhöz való tisztetek? Hogy edgyik a' másikot igyekezze elől venni a' tisztetlételenben, Rom. 12. §. 10. *Tisztetlétellel edgy mást elő-vegyetek.*

30. Mi az egyenlőknek némelly vélek egyenlőkhöz tisztetek? A' barátság: mivel az egyenlők közzül a' kik szeretettel, és magok, s javok közlésével inkább egybe kötöttek, barátoknak mondának; és ez az egybe kötötés barátságnak, Prov. 18. 24. *A' kinek baráti vadnak, tisztelni kell a' barátságot.*

31. Mi ennek a' tisztetlételtének feje? Az alázatoflag: melly oly indulat, mellyel ember a' maga felől való vélekedést úgy igazgattya, hogy femminémü dologban ne akarjon magának valamit tulajdonítani, azon fellyül, melly ő hozzá illik, Phil. 2. 3. *Lelkének alázatoflagából minden mást magánál jobbnak itéljen lenni.*

32. Mítoda ellenkezik az alázatoflaggal? A' kevélység és az irigység.

33. Mi

33. Mi a' kevélység? Mód-nélkül való kívánása a' magunk becsületinek.

34. Minek módatik ez a' kevélység? Mondarik 1. *maga-bányságnak*, midőn valaki javait hánnya-veti. 2. *kérkedésnek*, midőn valaki azzal kérkedik a' mi je nincs. 3. *haszontalan dicősségnek*, midőn valaki mások előtt minden úton módon hírt, nevet vadász. 4. *tisztetlétel kívánásnak*, midőn valaki nagy állapotra, tisztre vágyódik. 5. *vakmerőségnek*, midőn valaki ereje felett való dologhoz fog.

35. Mi az irigység? A' mi felebarátunk javán való szomorúságunk, mivel a' magunk méltóságát láttatik meg-kissebbíteni, Num. 11. §. 29. *Avas én érettem irigykedelé.*

36. Mitől különböz a' tisztetlétel felelemtől, mellyel szomorkodunk a' más javán, mivel láttyuk, hogy abból valami gonosz jö vagy reánk, vagy másra, Prov. 28. §. 28. *Mikor fel-emelhetnek az istentelenek, el-rejti magát az ember.* 2. a' *verseléftől*, mellyel szomorkodunk a' más javán, nem azért hogy máfé, hanem hogy az nekünk nincsen, holott kellene lennie Rom. 11. §. 11. *A' Sídók romlása által lett a' pogányok idveffége, hogy a' Sídókat versellésre ingerlené az Isten.* 3. a' *boszszonkodá-*

kodástól, mellyel szomorkodunk a' más jován, mivel méltatlan arra, Prov. 29. v. 2. *Mikoron uralkodik a' gonosz, obajt a' nép.* Ezek azért szabadosok ha a' czélt által nem hágiák; de irigységé válának, ha felettéb valók lesznek, Pál. 37. v. 1. *Ne bősé szonkodjál és ne irigj kedjél a' gonosz-tévökre.*

XVIII. RESZ.

Az emberfégről.

1. **H**Any-féle az az igazság, melly felebarátunk állapotját nézi? Két-féle: melly nézi az ő személyét; vagy az ő külső háznát.

2. Hány-féle az igazság, melly felebarátunk személyét nézi? Két-féle: melly nézi az ő életét, vagy annak tisztaságát.

3. Minek mondatik az a' felebarátunk életét néző igazság? *Emberfégnek*, melly a' hatodik parancsolatban kívántatik, Exod. 20. *Ne ölj*; hanem légy emberféges, az az, felebarátod életének meg-tartója.

KERDEDE (1) Nem hadgya-e hát Isten a' hatodik parancsolatban az okatlan állatok életének meg-tartását? Nem tulajdonképpen: mert 1. az Isten hatalmat adott az embernek azoknak meg-ölésére, Gen. 9. v.

2, 3.

2, 3. *Töletek való félelem és rettegés lég yén minden földi vadakon, minden égi madarakon, minden földön járó állatokon, a' tengernek minden balain, mellyek mind a' ti kezeitekben adattak; minden mozgó és élő állat légyen néktek eledeltekre: mint e' földnek füvét, azonképpen adtam mind azokat néktek.* 2. azok nem az emberi tárfafágból valók.

(2) Szabad-e tehát azok ellen kegyetlenkedni? Nem: mert 1. azok fokban hasonlók az emberhez. 2. az azok ellen való kegyetlenség, jegye az ember ellen való kegyetlen indulatnak; és az ember ellen való kegyetlenkedésre szoktat.

4. Mi az emberfég? Mellyel hajlandók vagyunk felebarátunk életének és annak csendesfégének szabados eszközök által való meg-tartására.

5. Hány-félék azok az eszközök? Két-félék: Lelkiek és testiék: mert az ember élete-is két-féle: lelki, melly embernek az Istennel való edgyesülése; vagy testi, melly a' testnek a' lélekkel való edgyesülése.

6. Mi a' lelki eszköz? Mellyel felebarátunk lelki életét meg-tartjuk.

7. Mellyek azok a' felebarátunk lelki életét meg-tartó eszközök? Az Istentől való jó kívánság, a' jó példa adás, a' jó intés, Jac.

F f

5. v.

5. §. 20. Tudgya az, a' ki meg-térítette a' bűnös embert az ő tévelygő útáról, hogy meg-tartya annak lelkét a' baláltól, és el-fedezi annak bűnének sokságát. Mitsodák ellenkeznek ezekkel a' lelki eszközökkel? A' gonosz kívánság, az adatott botránkozás, másokkal az ő bűnökben való meg-edgyezés: mellyek felebarátunk lelki életét mindenkor megfértik, vagy el-veszik, Ezech. 3. 18. *Ha en mondándom a' hitetlennek: Halállal halsz-meg: és őtet meg nem inted, és nem szóllasz neki, hog y a' hitetlen az ő útáról el-távozzék, hog y éljen: az a' hitetlen meg-bal az ő álnokságában, de az ő véré a' te kezedből kívánom-meg*, Rom. 14. §. 15. *Ne veszed-el azt a' te ételledel, a' kiért meg-holt a' Christus.*

8. Drágábbé a' lelki élet a' testi életnél? Ugy: mert a' lélek nemessebb a' testnél, Matth. 6. 25. *Nemde nem nagyobbé a' lélek, hog y nem az eledel, és a' test hog y nem az öltözet.* Így Matth. 10. 28. Nagyobbak-é hát a' lelki életet meg-fértő vagy el-vesztő bűnök, tudni illik, az adott botránkozás, a' mások bűnében való részesülés, a' testi életet meg-fértő, vagy el-vévő bűnöknel, tudni-illik a' testnek nem táplálásánál, nem gyógyításánál, roncsolásánál? Ugy: Mind-azon-által a' testi életet el-vévő bűnök könnyebben veszik-e a' testi

a' testi életet, mint a' lelki életet el-vévő bűnök el-veszik a' lelki életet? Ugy: mert akaratunk ellen vétetik-el a' mi testi életünk; de lelki életünk nem fíntén akarunk ellen; hanem néminémüképpen akaratunkból.

9. Mi a' testi eszköz? Mellyel felebarátunk testi életét meg-tartjuk.

10. Mellyek a' felebarátunk testi életét meg-tartó eszközök? A' következő három rendbéli jó indulatok.

11. Mellyek az első rendbéli felebarátunk testi életét meg-tartó eszközök? Azok a' jó indulatok, mellyek által irtozunk felebarátunk testi életének minden meg-bántásától, minéműek a' szelédiség, bekefésztetés, hűség-tűrés, engesztelhetőség.

12. Mi a' szelédiség? Olly jó indulat, melly a' haragot meg-mértékli, Num. 12. §. 3. *A' Moses szeléd vala igen, minden emberek felett, kik a' föld színén valának.*

13. Mitsodák ellenkeznek a' szelédiséggel? A' lágyfág, és a' haragosság.

14. Mi a' lágyfág? Az igaz haragtól való meg-fosztatás, 1 Sam. 2. 24. *Ne mivellyetek azt jó fiaim; mert nem jó bir a' mellyet hallok.*

15. Mi a' haragosság? A' haragnak mód nélkül való fel-indulása, Gen. 49. 7. *Atko-*

zott az ő haragjok, mert vákmerő volt, és az ő busulások, mert kegyetlen volt. Mitsoda grádicsokon lépik az ember erre a haragosságra? Az elmének fel-indulása, fel-gyuladása, és a gyűlölet által.

16. Mi a békefféges-tűrés? Olly jó indulat, melly a nagy bszfzúfágok által felgerjett haragot meg-mértékli, Luc. 21. 19. *Békefféges türésteknek általa birjátok a ti lelkeiteket.*

17. Mi a hszfzú-tűrés? A békefféges türésnek fenn-tartása, noha fokszor sértődöt-meg, Prov. 16. 5. 32. *Fobb a' bszfzú-tűrő az erősnél; és a' ki uralkodik az ő indulatján, annál a' ki vároft vészén-meg.*

18. Mi az engesztelhetőség? Olly jó indulat, mellyel a' rajtunk tett bszfzúfágot könnyen meg-engedgyük, Matth. 18. 21, 22. *Uram meg-bocsássak-é az én felebarátomnak valamennyiszor ellenem vétkezik? Meg-bocsássak-é hetszer? Nem mondom hogy hetszer csak, hanem hetven hetszer-is.*

19. Mellyek a' második rendbéli felebarátunk testi életét meg-tartó eszközök? Azok a' jó indulatok, mellyekkel testi életünket felebarátunk testi életével edgybe kötjük, minéműek az edgyesség, jó akarat, mellyekhez foglaltatik

(1) A'

(1) A' nyájasság, mellyel azokat, a' kiknek szónak adtuk magunkat, örömmel és édes befjédünkkel nálunk meg-marasztjuk, javalván a' javallandó dolgokat, és nem javalván az ellenkezőket, 1 Petr. 3. 8. *Mindnyájan legyetek nyájassok.* Ezzel ellenkezik 1. a' szomorú keménység, mellyel szomoruan beszéllünk és felelünk másoknak, a' joban sem akarván nekik tetszeni, hanem minden ő mondásokat, cselekedeteket gunyoljuk. 2. a' vétkes nyájasság, mellyel még a' rossz hírűkkel-is édesdeden beszélgatunk, és mindeneknek tetszeni akarunk, ha a' szűk-féleg másképpen kívánná-is. 3. a' színes nyájasság, mellyel külsőképpen nyájassnak mutatjuk magunkat annak; a' kit szívből gyűlölünk, és néki ártani kívánunk, mint Joáb Abnernek.

(2) A' véle-beszélhetőség, mellyel még az igen szegényeknek-is örömmel szónak adgyuk magunkat, és őket jó szível meghal-gatjuk, és vélek szóllunk, beszéllünk, a' szűk-féleg kívánván, 1 Petr. 3. 5. 8. *Legyetek mindnyájan nyájassok.* Ellenkezik ezzel 1. a' kedvetlen-féleg, mód-nélkül való maga rá-tartás, mellyel akar kinek-is nehezen adgyuk szónak magunkat ha a' nagy szűk-féleg kíván-nya-is. 2. a' vétkes véle-beszélhetőség, mel-

Ff 3

lyel

lyel még a' rosz hirüknek-is szónak adgyuk magunkat. 3. a' szines véle-befizélhetőség, mellyel annak-is szónak adgyuk magunkat, a' kikkel nem-is kívánunk szóllani.

(3) A' maga meg-mértéklés, mellyel az emberekkel való tárfalkodásban az edgyeséget, a' jó akaratot, és a' békefféget megtartjuk, Phil. 4. 5. *A' ti elméteknek mértékletessége nyilván legyen mindeneknél.* (1) a' f;oros igáffágot ha a' f;űkfége kívánnya megtágitván. (2) szóval nem tulajdonítván magunknak annyi júst, a' mennyivel bírnak, Philem. 19. (3) nem élván mindenkor azzal a' jussunkal, mellyet szóval óltalmazunk, 1 Cor. 9. 15. (4) másoknak fok fogyatkozást, mellyeket meg nem orvosolhatunk, csendeffen el-fzenvedvén, Rom. 15. (5) másoknak mondást, cselekedetét, ha a' jávalván; ha kétesék jobbra magyarázván; ha roszszak felettéb nem nagyobbbitván, 1 Cor. 13. 5. (6) a' nyilván való boszszúságokat, (ha abból az Isten dicsőffségét; avagy az embernek köszönffeges; vagy magános javát várhattuk) el-titkolván, és meg-engedvén, 1 Cor. 13. 5. 7. *A' szeretet mindenekeket el-fzenved, mindenekeket el-túr.*

20. Mi az edgyesség? Olly jó indulat, mellyel a' jó dolgokban másokkal könnyen meg-

meg-

meg-edgyezünk, Phil. 1. 27. *Egy ákarattal viaskodván az Evangelium hiti által.*

21. Mi a' jó akarat? Olly jó indulat, mellyel másoknak minden örvendetes jókat kívánunk, 1 Cor. 13. 4. *A' szeretet kegyes.*

22. Mitsodák ellenkeznek ezekkel a' felebarátunk testi életét meg-tartó eszközökkel? Az egyenetlenség, az ellenkezés, és a' gonosz akarat, 's a' t. Gal. 5. 20. *A' testnek cselekedeti ezek: Ellenkezések, viszszá-vonások 's a' t.*

23. Mellyek a' harmadik rendbéli felebarátunk testi életét meg-tartó eszközök? Azok az igyekezetek, mellyek által a' mi felebarátunk testi életét óltalmazzuk, előmozdittuk, és meg-enyhittük, minémüek azok a' tiszteink, mellyek által az ember testi életének meg-tartói lehetünk, minémüek az ő táplálása, gyógyítása, ruházása, 's a' t.

24. Mitsodák ellenkeznek ezekkel a' felebarátunk testi életét meg-tartó eszközökkel? Azok a' vétkek, mellyekkel az ember testi élete meg-fertődik; mint a' kegyetlenkedés, verekedés, éheztetés, tömlöczözés, sebesítés, meztelenítés, 's a' t. mellyek mind bé-foglaltatnak a' gyilkossággban. Nagyobb értelemnek okaért kérded (1) Mitsodák által tartatik-meg felebarátunk lelki és testi

Ff 4

élete?

élete? Az eddig elő-számlált virtufok, jóindulatok tudni-illik, a' jó kívánás, jó példaadás, jó intés; fzelidfé, békeffeges türes, s'a' t. által. (2) Ellenben mitsodák által fertetik és vefztetik-el felebarátunk lelki és testi élete? Az azokkal ellenkező vétkek, tudni-illik gonofz kívánás, az adatott botráncokzás, avagy rofz példaadás, a' máfok bűnökben való meg-edgyezés; a' lágyfág, haragofság, az egyenetlenfé, s'a' t. által.

25. Mi a' gyilkofság? Az embernek hamiffan meg-ölése, Exod. 20. *Ne öly*, tudni illik, embert s' hamiffan.

26. Miként léfzen az embernek hamiffan meg-ölése és fertése? Midön 1. nem igaz hatalom által. 2. nem igaz okból. 3. nem igaz rendel. 4. nem illendő szándék-ból enik. Hamiffan öl hát embert 1. az a' ki nem Magiftrátus, mint Kain meg-ölvén Abelt. 2. az a' ki Magiftrátus, meg-öletvén valakit (1) igaz ok-nélkül, mint Akáb a' Nábotot. (2) törvény helyyes folyása nélkül, mint Dávid az Amalechitát. (3) haragból, gyűlölfégből, bofzfű-állásból, rofz végnek kívánásából, mint Dávid Uriáft.

27. Mitsoda tartozik a' gyilkoflágra? Az ok-nélkül való harag, Matth. 5. 21, 22. *Ne öly: mert valaki ölend méltó itéletre; En pedig*

pedig azt mondom nékiek, hogy valaki felebaráttára ok-nélkül haragfzik, méltó itéletre, és a' gyűlölfé, 1 Joh. 3. 15. Valaki gyűlöli az ö attyafiát gyilkos. De nem gyilkofság az okkal való harag, Gen. 30. 9. 2. Fel-gerjede a' Jákób haragja a' Rákel ellen, és monda: Avagy Isten vag yoke én, ki meg-tartóztatta a' te mébednek gyümölcsét, és gyűlölfé, Pfál. 139. 21, 22. A' kik tégedet gyűlöltek Uram, avagy nem gyűlöltemé azokat, és a' te ellenségedet, avagy nem utáltamé? Tökélletes gyűlölféggel gyűlöltem azokat, és énnekem ellenségim voltak. Mindazonáltal az ok-nélkül való harag sem gyilkofság, ha a' felebarátunk testi élete megfertésére nem czélöz: másként fokfzor ok-nélkül haraguván az elől-járók az alatta valókra, gyilkofok volnának.

28. Néha tehát az ember öles gyilkofság és nem szabados, néha pedig nem gyilkofság és szabados-é? Ugy: mert ez a' harodik parancsolat olyan tulajdonfágú, hogy néha szabad légyen azokat meg-cselekednünk, a' melyeket tilalmaz.

29. Kitsoda nem léledzik tehát a' gyilkofágban? A' ki embert öl 1. merő történetből, Exod. 21. 13. *A' ki nem lefekedet, hanem az Isten vetette annak kezé eleiben, helyet rendelek néked, a' borá szaladzjon. 2. csupa*

csupa maga óltalmából, Esth. 9. 16. *A' több Sidók-is fel-támadának az ő életéért, és békével maradának az ő ellenségeiktől.* 3. Isten parancsolattyaából, Deut. 13. 7, 9. *Az idegen Istent tisztelőt meg-olgyed.* 4. igaz hadakozás, vitézség által, Num. 31. 3. *Készítetek férfiakat a' hadba; kik a' Mádiánitákon állják-meg az Urnak boszuszját.*

KERDEK itt: (1) Ellenkezik-e a' hadakozás a' kegyefésséggel, igazsággal, szeretettel? Nem az igaz hadakozás, tudni-illik, a' melly a' felső hatalmasságtól, igaz okért, igaz móddal, jó végért léshen, 1 Sam. 25. 1. 28. *Az Urnak hadát viselte az én Uram,* 1 Chron. 5. 22. *A' seb-miá sokan el-hullának, mert Istentől vala az a' harc.*

(2) Szabados-e hát az igaz hadban menő, és hadakozni? Ugy, Luc. 3. 14. *Meg-kérdék János a' vitézlő népek-is, ezt mondván: Mi pedig mit cselekedjünk? Es monda nékik: Senkit meg ne ronsatok, senki ellen ne parvatkodgyatok, és meg-elégedj etek a' ti földotokkal.* 1 Cor. 9. 1. 7. *Kitsoda vitézkedik valaha a' maga földjén? de csak azoknak a' kik a' fegyverrel élni tudnak,* 1 Chron. 5. 18. *A' Ruben fiai között, és a' Gaditák között, és Manasse nemzetsége között, erős pais és fegyver bitorozó férfiak, kézi-vejek, és a' hadakozásban tudof-*

tudofjak számláltatának-meg, Pál. 144. 1. *Aldott lég-yen az Ur az én köziklám, ki tanétya az én kezeimet a' hadakozásra, és az én uj-jaimat a' viadalra.*

(3) Szabad-e tehát a' baj-vivás, a' két ember között való hadakozás? Nem: mert nem az Istentől; hanem az ördögtől találtatott az emberi nemzetségnak veszedelmére.

30. Kitsoda léledzik hát a' gyilkosságbán? A' ki az embert hamissan öli-meg: nevezet szerint pedig (1) a' ki meg-öli az ártatlant; és így a' hadakozáskor azokat, a' kik nem vóltanak részfeszek a' hadakozásra való ok-adásban. (2) a' ki meg-öli magát, mint Saul, Achitophel.

KERDEK (1) Nem maga öli-meg magát, és nem léshen-e magának gyilkossá, a' ki magát olyan veszedelemre veti, melyből bizonyossan következik az ő halála? Nem mindenkor: Másként Sámson magának gyilkossá lett volna, Jud. 16. 30. *Sámson nagy erővel meg-ránditván az oszlopokat, le-szakada a' ház a' fő emberekre, és mind az egész népre, melly vala a' házban: Es így halának-meg azok, a' kiket ő meg-öle, mikor ő meghala.* A' vitézek-is az ő vezéreknak parancsolattyaára ordinantiájokat, helyeket megtart-

tartván, puska-porral a' hajót fel-gyújtván, magok gyilkosi lennének: melly távol legyen; holott ők nem a' magok; hanem az ellenfég halálára igyekeznek.

(2) Nem maga olié-meg magát, és nem léfzené magának gyilkosja, a' ki az el-kerülhete len szükfég kívánván, halálra adgya magát? Nem, Joh. 10. 15. *Az én életemet adom a' jubokért.*

XIX. R E SZ.

A' Szeplötelenfégről.

1. **M**Inek neveztetik a' mi felebarátunk tisztaságát néző igazság? Szeplötelenfégnek: melly a' hetedik parancsolatban hagyatik, Exod. 20. *Ne paráználkodjál,* hanem légy szeplötelen.

2. Mi a' szeplötelenfég? Olly indulat, mellyel a' személynek tisztasága meg-tartatik, a' szaporodásra néző dolgokban, 1 Thef. 4. 3. *Az Isten akarattya a' ti meg-szenteltetésétek, hog y meg-óltalmazátok magatokat a' paráznaságtól.*

3. Hány része vagyon a' szeplötelenfégnek? Kettő: a' szemérmetség és a' tisztesség.

4. Mi a' szemérmetség? A' szeplötelen-

lenfégnek olly része, melly minden tisztátalaniságtól meg-zaboláz, 1 Tim. 2. 9. *Az aszszonyok szemérmetességgel, magok megtartatásokkal ékesítsék magokat.*

5. Mitsoda tartozik a' szemérmetességre? A' maga meg-tartóztatás, mellyel a' test kívánfega határban tartatik, 1 Thef. 4. 5. *Tudgya mindenitek birni az ő edényét szentségben, nem a' kívánságnak nyarvalyájában.*

6. Mi a' tisztesség? A' szeplötelenfégnek olly része, melly a' tisztaságot néző dolgok-ra viszen, 1 Tim. 2. 9. *Az aszszonyok tisztességes öltözettel ékesítsék magokat, nem hajoknak fodorgatásával, vag y arannyal, vag y drága kövekkel, vag y drága öltözetekkel.*

7. Mitsoda tartozik a' tisztességre? A' magará-tartás, mellyel a' tisztaságnak ékesége meg-tartatik, 1 Cor. 7. 9. *Hog y ha magokat meg-nem tarthatyák házasságban ellyenek.*

8. Kiké a' szeplötelenfég? 1. A' fiúzeké, 1 Cor. 7. 34. *A' szűz szorgalmatos az Ur dolgaiban, hog y tisztá legyen mind lelkében, mind testében.* 2. A' házafoke, Tit. 2. 5. *A' vén aszszonyok, az ifjú aszszonyokat tanítsák, hog y szeplötelenek legyenek.* 3. Az özvegyeké, 1 Tim. 5. 7. *Legyenek fegybetetlenek az özvegy aszszonyok.*

Gg

9. Mi-

9. Mitsoda tartozik a' házafok fzeplőtelenségére? A' házasság, a' melly igazán lott és tartatik, Matth. 19. 6. *A' mit Isten edg ybe szerkesztetett, az ember el ne válassza.* Hebr. 13. 4. *Tiszteletes mindenek között a' házasság, és a' fertelmesség-nélkül való ág yasház, a' paráznákat pedig és a' házasság rontókat az Isten meg-ítéli.* A' házasság jobbé tehát a' notelelenségél? Ugy; mert az Isten, nem a' notelelenséget; hanem a' házasságot rendelte a' fzeplőtelenységnek és tisztafágnak megtartására, 1 Cor. 7. 2.

10. Mi a' házasság? Egy férfiúnak és egy afzfzonymnak, jó meg-edgyezésből, holtig való öfzve-foglaltatások, hogy egy-mással közösüllyenek, a' szaporodás és a' paráznaságnak el-távoztatásának okáért, és egymást fegélylék.

KERDED azért itt: (1) Kikből áll a' házasság? Egy férfiúból és egy afzfzonyból, Matth. 19. 5. *Ezért el-hadgya ember attyát, anyját, és ketten lesznek egy testé.* Vétkeztenek-e hát a' régi Atyák, hogy fok feleséget vőttenek? Igen-is: mert az Isten úgy rendelte, hogy egy férfiú egy feleséget vegyen. Ha a' természet igafság szerint kívánod, hogy feleségednek csak egy férje légyen, azt-is kell kívánnod, hogy magadnak-is csak egy feleséged légyen.

(2) Mi-

(2) Minémü férfiúból és afzfzonyból áll az a' házasság? Ollyanokból a' kik 1. Nem testtel, vérrel közel valók, Lev. 18. 6. *Senki ne közelgessen egy testtel közel valójához-is.* A' vérrel közel valók tehát valaha öfzve házafodhatnaké? Ugy, ha az el-kerülhetetlen szükség avagy az Isten kívált-képpen való parancsolattya találja őket kényszeríteni, Deut. 25. 5. *A meg-holtinak rakonsága vegye el annak feleségét magának.* Hát a' lelki atyafiak, mint a' Koma Komja afzfzonyt, a' kerefzt Apa, kerefzt leányát, a' fogadott Apa, fogadott leányát, s' a' t. el-vehetié? Ugy: mivel ezt sem az Isten igéje, sem a' természet törvénye nem tilalmazza.

2. Elég idősök 1 Cor. 7. 36. *Ha éktelen dolognak alittya, ha az ő leánya idejének virágát el-mulattya, és ug y kell lenni, menyen férjhez.*

3. Szüéléjekkel meg-eggyezők, 1 Cor. 7. 38. *A ki el-adgya házasságra leányát, jól cselekezi, a' ki pedig nem adgya, jobban cselekezik.*

4. Magok közt-is okofsan meg-eggyeznek, Gen. 24. 57. *Hijjátok el a' leányt, és kérdegyük-meg ötet.*

(3) Meddig kell a' házafoknak a' házasságban élniek? Rend szerint halálig, 1 Cor. 7. 39. *Az Afzfzony meg-köteleztetett törvény-*

Gg 2

nyel.

nyel, míg az ő Ura él, ha az ő Ura el-aluszik, szabad hogy el-mennyen a' kibez akarja csak az Urban. Igen vétkeziké tehát a' ki ágyast, az az, ideig való hálót tárfot tart? Ugy; mivel ez az Istenről rendeltetett házaflágnak rút meg-csufolása.

(4) Mi végre kell a' házafoknak a' házaflágban élniek? (1) A' szaparodásért, Gen. 1. 5. 28. Sokasodgyatok és tölcsetek-bé a' földet. (2) A' testi kívánságnak meg-orvóllásaért, 1. Cor. 7. 10. Jobb házaflágban élni, hogy nem mint égni. (3) A' paráznaflágnak el-távoztatásaért, 1. Cor. 7. 5. 2. A' paráznaflágnak el-távoztatásáért minden férfinak tulajdon felesége legyen, és minden asz-szonynak tulajdon férje. A' testi kívánsággal gerjedezők tehát igen gorombául cselekedjeneké, ha házaflágra nem akgyák magokat, és az után egy mást meg-csallják? Ugy; mert csak az Istenről rendeltetett házaflággal orvosolhatták meg egészlen ebbéli nyavalyájokat, 1. Cor. 7. 2. 9. Hogy ha magokat meg nem tartbattyák, házaflágban éllyenek, 1. Cor. 7. 5. Ne csallgyatok meg egy mást, hanem ha egyenlő akaratból ideig, hogy foglalatosak lebeszerek, a' bójtölésben, és az imádkozás-ban: Ismét egy máshoz térjetekek, hogy a' Sátán meg ne kísírcsen titeket, mivel hogy magatokat meg nem tartóztatbattyátok. (4)

(4) A' segédférgért, Gen. 2. 5. 18. Nem jó az embernek egyedül élni, szerezek neki segédet.

KERDED. Mit foglal magában ez a' segédférg? A' házafoknak egy-máshoz való tiszteket, mellyek vagy mind a' két házafokkal közök, vagy valamellyik félnek tulajdoni. Mellyek azért a' férjnek és a' feleségnek közönférges tisztek? 1. Egy szível és lélekkel szolgálni az Istennek. 2. Az egymásnak adott hitet szentül meg-tartani. 3. Egy mást szerezni. 4. Egyenlő szível az egy-más fogyatkozását el-fzenvedni. 5. A' cselédről szorgalmatoosan gondot viselni. 6. Nagy szorgalmatoossággal és igyekezettel magzattyokat fel-nevelni, és ki-házaflítani, 1. Cor. 7. 3. Eph. 6. 4.

(2) Mellyek a' férjnek tulajdon tisztei? Ezek: 1. Oltalmazni, és táplálni feleségét. 2. Társa's nem szolgálója gyánánt tartani feleségét. 3. Feleségének erőtlenségét mint gyengébb edénynek, bé-fedni, igazgani, és gyengén meg-dorgálni, 1. Cor. 7. 5. 3—16. Eph. 5. 5. 22—28—30. 1. Pert. 3. 7.

(2) Mellyek a' feleségnek tulajdon tisztei? Ezek: 1. Alája bocsátani magát férjének, mint fejének és Urának. 2. Sze-

mérmetesnek és halgatónak lenni. 3. Szorgalmatossan házat örzeni. 4. A' férjétől szereztetett, házában bé-vitetett marháját szorgalmatossan örzeni, Eph. 5. v. 22. Col. 3. 18. 1. Petr. 3. v. 1.

11. Micsoda ellenkezik a' szeplőtelen-séggel? A' bűjáság, fajtalanság, mellyel a' szapodárára néző dolgokkal gonofszul élünk, Exod. 20. *Ne paráználkodgyál, az az, ne bűjálkodgyál, fajtalankodgyál.*

12. Micsoda tartozik a' bűjáságra? 1. A' szemtelen tekintés, 2. Pert. 2. 14. *A' hamis Doctöröknek-is szemek rakvák paráznasággal.* 2. A' hunyorgatás, csokolódás, ölelgetés, tapogató, tánczolás, szerelem ének, szemtelen magaviselés, és hasonlók, Gal. 5. 21. és ezekhez hasonlók: 3. A' vendégeskedés, részegeskedés, Rom. 13. 13. *Ekefen járjunk, nem tobzódásokban és részegségekben.* 4. A' fajtalan öltözet, Prov. 7. 10. *Egy aszszony eleiben méne annak paráznának öltözetiben.* 5. A' trágár beszéd, Eph. 5. 4. *Ing yen se nevezteffék köztetek a' trágárság.*

13. Mellyek a' fajtalanság, bűjáság nevei? 1. A' kurválkodás, midőn szabados személyek bűjálkodnak egy mással: melly 1. Szeplősítés, melly tulajdon-képpen tisztaleánnyal, vagy özvegy aszszonnyal való

bűjál-

bűjálkodás, Gen. 34. 8. 2. *A' Dinat Sekhem meg-szeplősíté.* 2. Tulajdon-képpen való kurválkodás, melly tisztátalan leánnyal, vagy özvegy aszszonnyal való fajtalankodás, Deut. 23. 17. *Ne légyen kurva az Izraél leányi közsül.*

2. A' Paráznaság midőn oly személyek bűjálkodnak, kiknek avagy csak egyike kötéiben vagyon; Deut. 22. 22. *Mikor valaki találta oly aszszonnyal, kinek férje vagyon, akkor mind ketten meg-bályjanak.*

3. A' fertelmesség; midőn a' testel közel valók vétkesnek egy mással, Lev. 18. 6. *Senki ne járuljon az ő testinek közel valójának szemérmének fel-fedezésére.*

4. Az erőszak-tétel; midőn a' bűjálkodást egyikik nem akarja, de a' más meg-bírja, Deut. 22. 28. 29. *Mikor valaki leányra találkozik; melly jegyben nem-vólna, és meg-fogándg ya azt, és közösködik véle, és meg-fogattnak; akkor a' férfiú a' ki közösködött azzal, a' leány attyának adgyon ötven siclust: és légyen a' leány neki felesége: mivel meg-rontotta azt, ne hagyhassa-el azt teljes életében.*

5. A' természet ellen való bűjálkodás; 1. Cor. 6. 9. 10. *Sem a' puhák, sem a' kik férfakkal tisztátalankodnak, az Isten országának örökségét nem bírják.*

Gg4

14. Mi-

14. Micsoda ellenkezik a' házassággal? Az el-válás, mely a' házasságnak el-oldata-fa a' még életben lévő házafok között.

KERDED itt: (1) Hány-féle ez az el-válás? Két-féle: Cselekedő vagy szenvedő. Mi a' cselekedő? Mellyel a' parázna-ságért, ha azt a' Magistratus halállal meg nem bünteti, az ártatlan fél magátul el-üzi az ártalmas felet, és magának házasságra való hatalmat nyér. A' cselekedő el-válásnak azért tulajdon-képpen való, oka csak szin-tén a' parázna-ság, Matth. 19. 9. *Valaki el-hadg ya ez ő feleségét, hanem ha parázna-ságért, és mást vejend, parázna lesz az.* Noha az ő Testamentumban a' kemény nyaku Sidók egyéb okokért-is el-üzték ugyan az ő feleségeket, de azt az Isten soha nem parancsolta, és javallotta; hanem ideig csak el-szenvedte, és türte, Matth. 19. 8. *A' Moses a' ti szive-teknek keménységéért engedte volt meg néktek, hogy el-bagyhassátok a' ti feleségeket. De nem úgy volt eleintől fogva.* A' házasságot meg-elő-ző és a' meg-eggyezéskor tudtadra nem eset erőtlenség, tehetetlenség, rút és meg-győ-gyulhatatlan nyavalya's a' t. másod-rendbéli igaz okai lehetnek ennek az el-válásnak; mi-vel ekkor egyik a' másikat meg-csalta, és ezek az ilyen házafok között a' meg-eggye-zést

zést (melly a' házasságnak szerző oka) sem-mivé téfzik; hanem ha ismét meg-eggye-znek.

(2) Mi a' szenvedő el-válás? Mellyet az ártatlan fél szenved, midőn társátul gonoszul el-hagyatik, és az el-hagyott személy magának házasságra való hatalmat nyér; az el-hagyó pedig soha sem. Ennek a' szenvedő el-válásnak azért tulajdon-képpen való oka csak szintén a' hitetlenség, mellyel 1. a' Christusban nem hívő az ő a' Christusban hívő társával nem akar lakni. 2. a' keresztyén az ő keresztyén társát az ő néki adott hiti ellen, igaz ok nélkül el-hadgja, 1. Cor. 7. 15. *Ha a' hitetlen el-még yen, ám mennyen-el, nem vettetett rabság alá az atyafi, vagy a' keresztyén a' szönyi-állat ez ilyen dolgokban.* Az el-szenvedhetetlen kegyetlenség a' hitetlenségre tartozik; és igaz oka ennek az el-válásnak, ha a' Magistratus meg nem orvofollya, vagy meg nem orvofolhattya.

XX. R E SZ.

A' Cserélő Igasságról.

1. **M**inek mondatik a' mi felebarátunk külső hasznait néző igasság? Cserélő igasságnak: mely a' nyolczadik parancsolatban iratik előnkben, Exod. 20. *Ne lopj;* hanem igazán keresett javaiddal ély.

2. **Mi**

2. Mi a' cserélő igazság? Olly indulat, mellyel kinek kinek az övét meg-adgyuk a' külső jőkban.

3. Micsoda kinek kinek az övé? A' minek törvény szerént való urasága nála vagyon, az az, a' mit törvény-szerént bir.

4. Mi ez az uraság? Olly jus, vagy tehetőség, mellyel azt cselekedheti ember valami jóvával a' mit akar, csak törvény ellen ne legyen, más-képpen nem szabad valakinek Bibliáját tüzre vetni, ökrét, lovát, haragjából meg-ölni, Matth. 20. 15. *Nem szabadé nekem az én marhámból azt mivelnem a' mit akarok?*

5. Hány része vagyon ennek az uraságnak? Kettő: a' tulajdontság és a' haszon, Luc. 20. 9. 10. *Egy ember plántála szőlőt, és adá azt a' mivések kezében. És el-küldé szolgáját a' mivésekhez, hogy adnának a' szolónak gyümölcséből, kik azt meg-vervén el-küldék üressen.*

6. Miben gyakoroltatik ez az igazság? A' jónak meg-szerzésében, és annak meg-tartásában.

7. Mivel szerzünk valami jót igazán? Igaz el-foglalással, örökséggel, ajándékkal, jutalommal, alkalommal, életnek nemével: mellyek az uraságnak igaz okának, és titulának neveztetnek.

8. Mi

8. Mi az igaz el-foglalás? Azoknak a' dolgoknak, mellyek az előtt senkije nem vóltnak, de valakié lehetnek törvény szerint való fel-fogása. Illyen dolgoknak tartatnak. (1) A' mindennel köz dolgok, mellyeket az emberek el-öszthatnak, és el-foglalhatnak, minéművek vóltnak mindennek a' világ kezdetekor, Gen. 1. 29. *Imé adtam néktek minden mag hozó fűvet, melly vagyon az egész földnek színén, és minden gyümölcs termő és mag hozó fát, hogy azok legyenek néktek eledeltekre, és a' víz özon után, Gen. 9. 1. Gyümölcsözözzetek, és sokasodjatok és tölcsétek bé a' földet.* (2) A' tengernek szigetei, és a' földnek részei, mellyekben soha senki nem lakott. (3) Azok a' dolgok, mellyek régen másoké vóltnak, de az után el-hagyattatának. 4. Az elvesztett dolgok, és a' hajó meg-könnyebitéléért a' tengerben vettetett árúk, ha azoknak igaz Urát, szorgalmatos kerefésünk után fel nem találtuk: más-képpen ezeket nem tarthattuk el-hagyattatott dolgoknak, mert noha testtel nem birattatnak; de birattatnak akarattal.

9. Micsoda tartozik erre az el-foglalásra? A' fogás, mely az igaz had igyével eset el-foglalás.

10. Mi az örökség? A' másnak javához való

való juttatás, amannak helyes akarattyaából, Num. 27. §. 8. *Mikor valaki meg-haland, és fia nem leend annak, akkor adgyátok annak örökiségét az ő lednyinak.*

11. Mi az ajándék? Valamelly jónak ingyen mással közlése, 1. Reg. 10. 10. *A' Sebának Királynéja Salamonnak fia; és bűsz mássa aranyat, és sok drága fő szerzámokat, és drága kőveket oda.*

12. Mi a' jutalom? A' végben vitt munkának meg-fizetése, Matth. 20. 8. *Hidelő a' miveket és fizet-meg nekik.*

13. Mi az alkalom? Valamely jónak mással való közlése, kötelező szegődés által: melly ilyen formán léfzen: adok hogy adgy; vagy adok hogy cselekedgyél; vagy csekefzem hogy cselekedgyél; vagy csekefzem hogy adgy.

14. Hány-féle az alkalom? Hat féle. 1. Az adás-véves, midőn valamit bizonyos árron véfzen-meg valaki. 2. A' bérbe adás, midőn valaminek csak a' haszna engedtetik bizonyos árrért másnak. 3. A' kölcsön adás, midőn valakitől ingyen vefzünk valamit, hogy idővel hasonlót adgyunk visszfa. 4. A' haszonra-adás, midőn valakitől ing'en vefzünk valamit, hogy idővel azont adgyuk visszfa. 5. A' zálog, midőn valakinek valamit

lamit adunk, hogy el-hidgye hogy a' mit neki-igérünk, meg-adgyuk, és ofztán azont nekünk visszfa adgya. 6. A' le-tétel, midőn valakinek valamit adunk, hogy annak gongyát vífellye, és midőn visszfa kérjük, azont visszfa adgya.

15. Mi az élet neve? Oly hivatal, mellyel kenyeret keresünk magunknak, minémű a' földnek mivelése, kalmárkodás, szabóság, sa't. KERDED.

(1) Kik kötelesek ez életnek nemére, módgyára? Nem az egyházi szolgák, a' Tiszték, és a' kik az egyházi szolgálatra és a' tisztviselésre magokat kéfzítik, minéműek a' Deákok, és az Urak fiai; hanem minden közönséges emberek, 2. Theff. 3. §. 10. *Ha valaki nem akar munkálódni, ne-is eg yek. Ezzel az élet nemének gyakorlásával ellenkezik a' dolgotlanfág, tunyafág, a' nem fizük-fégből való koldulás.*

(2) Az életnek minémű nemére, módgyára kötelesek az emberek? Az életnek jó nemére, melly az Isten akarattyaival, és a' magok hasznával meg-eggyez, Eph. 4. 28. *A' ki oroz vala, többé ne orozzon, hanem inkább munkálkodgyék, cselekedvén az ő kezeivel azt a' mi jó, hogy y lég yem mit adni a' kinek szükfég. Ezzel a' jó életnek nemével ellenkezik a'*

Hh

nem

nem szűkösséges csaplárfaggal, játékkal, kockázással, hízkelkedéssel, uforával, kerítéssel, nézéssel, hazudozással, hirhordással 's hasonlival való kenyér kérelés.

(3) Az életnek mellyik nemére kötelesek az emberek? Arra, a' mellyre alkalmasok, a' mellyet könnyen meg-ímerhetnek az ő természeteknek ajándékiból, és tulajdonfágiból, 1. Pet. 4. 10. *A mint mindenitek vötte az ajándékok, azon-képpen sáfárkodgyatok abból egy másnak.*

(4) Az Isten hi-é kit kit az ő életinek nemére? Közönségesen úgy tartjuk; mivel úgy hiszszük, hogy az Istennek kivált-képpen való gond-viselése igazgat és indít kit kit erre, avagy amarra az életnek nemére; noha kinek kinek az életnek nemére való hivatala az Írásban sohol nem mondatik hivatalnak, 's nem-is mondathatik tulajdon-képpen, a' miképpen a' hiveknek a' jól élésre, és az egyházi szolgának az egyházi szolgálatra való hivatala mondatik hivatalnak.

16. Mi áll a' meg-mondott úton keresett jóknak bőfegében, és azoknak szűk voltába? A' gazdagfág, és a' szegénység, 1. Joh. 3. 17. *A' kinek vagyon-e világi gazdagfága, és látándg ya az ő atyafiát szűkölködni, és bé zárándg ya az ő szívét az előtt, hogy mervad-meg az Isten szeretne ebben?*

17.

17. Minémü jó a' gazdagfág? Nem lelki; hanem testi, Prov. 22. 4. *Az alázatofágna és az Ur félelmének vége; tisztesség, élet, gazdagfág.*

18. Mitsoda a' szegénység? Büntetés és nyomorúság, Prov. 21. 17. *Szűkölködő ember léssen, valaki szereti a' gyakor jó lakást.*

KERDED. (1) Szabad-é hát embernek magát meg-szegényíteni, javainak elofztáfával, el-hagyásával? Szabad, ha az Isten parancsolja, mint a' Tanítványoknak, Luc. 12. 3. 33. *Adgyatok-el a' ti jószágtoakat, és adgyatok alamisnát, s szerzetek magatoknak olly erszényeket, mellyek meg nem avúlnak, és menyországban el-fogyhatatlan kincset, borvá a' lopó nem mehet, és holott a' moly meg nem emészti beti.* De nem szabad, ha az Isten nem parancsolja: más-képpen semmi jót nem keresett volna az Apostol, Act. 20. 3. 34. *Ti tudgyatok hog y én magamnak és velem valóknak táplálására az én kezeimmel munkálódám.*

(2) Az Isten rendelte-é hát hogy kinek kinek tulajdon jova, az az, hogy ama' tiéd, ez enyim légyen? Ugy, 2 Theff. 3. 8. 12. *Azoknak a' kik effélék, badgyuk és kérjük őket a' mi Urunk Jესus Christusra, hog y csendességel munkálodván az ő tulajdon kenyereket egyék*

Hh 2

Igy,

Igy, Prov. 22. 2. *A' gazdag és a' szegény öszve találkoznak, mind a' kettőt az Ur szerzi.*

19. Mivel tartjuk-meg igazán a' megmondott utakon, modokon keresett és szerzett javainkat? A' takarékosfággal és a' használatossággal.

20. Mi a' takarékosfág? Olly indulat, mellyel csak tisztességes és szükséges dolgokra költünk, Prov. 21. 17. *Szükséködő ember léskén, valaki szereti a' gyakor jó lakást.*

21. Mi a' használatosság? Olly indulat, mellyel a' mink vagyon csak hasznos dolgokra költjük, Prov. 21. 17. *A' ki szereti a' bort és a' friss étkeket nem lesznek gazdag.*

22. Miben áll ennek teljessége, melly tulajdon-keppen a' fzeretből foly? Az adakozásban.

23. Mi az adakozás? Olly indulat, mellyel hajlandók vagyunk a' mink vagyon, azoknak, az Isten akarattából, ingyen másokkal való közlése, Rom. 12. 5. 13. *A' szenteknek szükségére adakozók legyenek.*

24. Mitsoda tartozik az adakozásra? 1. A' szabados ajándékozás, melly alá az adófágnak meg-engedése bé-foglaltatik. 2. A' szabados költsön adás, Luc. 6. 5. 34. *Ha azoknak adtok kölcsönt, a' kiktől remémlitek, hogy isnét vehettek, mitsoda kedve vagyon annak*

nak Isten előtt. 3. A' gazdálkodás, Rom. 12. 5. 13. *Legyetek a' gazdálkodásnak körvetői.* 4. Az alamisna, melly a' mi felebarátunk nyomorúságában való adakozás, Prov. 31. 20. *A' jó asszony az ő markát meg-nyitja a' szegénynek, és az ő kezeit ki-terjeszti a' szűkalkódónak.*

25. Mitsoda ellenkezik a' jónak igazán való kereséssel, avagy mivel szerzünk valami jót hamissan? A' lopással tág értelemben, melly hamissan való el-vétele a' más ember jószágának, az Ura nem akarván, Eph. 4. 28. *Ez igen világosan tetfizik-meg a' hamis adásban, vévésben.*

KERDED (1) Kitsoda azért a' lopó? A' ki más jószágát annak akarattya ellen el-vízi, az az, 1. el-vézi, mint Achán az Istennek szenteltetett marhát. 2. *magánál meg-tartja*, mint a' ki a' mástól kért vagy nála hagyott jószágát magánál marasztja, és és vívzsa nem adgya, vagy haza nem küldi. 3. *meg-károsítja*, mint a' ki a' más vetéft, fűvét meg-éteti, el-tapodtattya. 4. *véle el*, mint a' ki más fejszéjével fát vág, kaszájával kaszall, marhájával vonat.

(2) Lopó-é a' ki biztából valakinek jószágát el-vízi annak hire nélkül? Nem, Deut. 23. 24. *Mikor bé-menédesz a' te felebarátod*

Hh 3 rósad

rátodnak s jölejébe, egyél abban eleget à te kíván-
ságod szerint: de valami edénybe azt ne rakjad.

26. Hány-fele a' lopás? Mivel pedig a'
más ember marhája vagy alattomban, vagy
erővel viterik-el, innen a' lopásnak-is két
neme legyen, a' lopás vagy orzás szoros ér-
telemben; és a' tolvajlás vagy ragadozás,
1 Cor. 6. 10. *Sem a' lopók, sem a' ragadozók,
az Isten országának örökiségét nem bírják.*

27. Mi a' lopás a' közönfegyves társfág-
ban? 1. Midőn a' társfágra nézendő dol-
gok el-tartatnak. 2. Midőn a' gabona, s
az élet árra felett árúltatik és adattatik, Amos
8. 5. 6. *Kik ezt mondgyátok, csak mülnek-el
az új bőlának innepé, hogy árúlhatnók gabonán-
kat, és csak mülnek-el a' szombat, hogy nyit-
hatnók-fel búza vermeinket, kicsinyíthetnók-
meg a' vékát, öregíthetnók az árrát, és hamis-
mértekeket szerezhetnénk; hogy a' szegénye-
ket pénzünkön rabjainkká tebejük, és a' szü-
kölködőket egy öltő saruval meg-kötelezbejük,
és a' gabona ocsóját pénzzen el-adhassuk.*

28. Mitsoda viterik a' tolvajlásra? 1. A'
nyomorgatás, Esa. 3. 13. *Az én népemnek
nyomorgatói mindenik gyermek, és az aszszó-
nyok uralkodnak rajtok.* 2. A' húzás, vonás,
1 Sam. 2. 16. *Ha nem adod erővel-is el-vésem.*

30. Mitsoda nagyon ellene a' takarótlág-
nak

nak és a' használatotlágnek? A' tékozlás,
melly azoknak, a' mink nagyon felettéb és
mód-nélkül való közlése, és ki-adása, Luc.
15. 13. *A' tékozló fiú meszse mene idegen tar-
tományba, és ott el-tékozlá minden marbáját,
tékozolvá élven.*

31. Mitsoda tétetik ellenében pedig az
adakozásnak? A' fősvénység, melly (a)
azoknak, a' mink nagyon mód-nélkül való
meg-tartása, (b) és azoknak a' mink nincs
kévánása: (a) Prov. 11. 24. *Vagyon olly
ki adakozik, mindazáltal annál inkább gazda-
godik: és vagyon olly ki meg-tartóztatya ma-
gát az adakozástól, de ugyan szükölködik.* (b)
1 Tim. 6. 9. *A' kik meg-akarnak gazdagulni,
esnek kéfértetbe és törbe, és sok balgatag és káros
kívánságokba, melyek bé-meritik az embert ve-
szedelembe.*

XXI. RESZ.

Az igaz mondásról.

1. Hány-fele a' mi felebarátunkat va-
lamelley dolog által néző igazság?
Két-fele: vagy igaz mondás, vagy meg-ele-
gedés; mivel amaz nézi ötet az ő hitele ál-
tal; e' pedig valamelly mi cselekedetünk
által, melly valamellyik felső parancsolatra
tartozik.

Hh4

2. Há-

2. Hányadik parancsolatban adatik előnkben az igaz mondás? A' kilenczedik parancsolatban, Exod. 20. *Ne mondgy a' te felebarátod ellen hamis tanú-bizonyfágor*; hanem mondgy igazat. A' hamis tanúbizonyfágón hát nem értetik felebarátunk hírének meg-fertése; hanem az ő gonofzfára való hazugság; az igaz tanúbizonyfágón pedig nem értetik felebarátunk hírének megtartása; hanem az ő jóvára való igaz mondás, a' mint némellyek mondgyák.

3. Mi az igaz mondás? Olly indulat, mellyel igyekezzünk az igazfágot megtartani a' mi bizonyfágtételünkben, Eph. 4. 25. *Le-vertvén a' hazugságot, szölyyon igazfágot minden ember az ő felebaráttjával: mert egymásnak tagjai vag yunk.*

4. Ez a' parancsolat csak az igaz mondást, igaz tanúbizonyfágot parancsolja-e? Ugy nyilván; de alattomban az igaz perlekedést is: mivel az igaz perlekedés nem lehet vagy szóbeli, vagy dologbeli igaz tanúbizonyfág-nélkül, Deut. 17. 6. *Két, vagy három embernek bizonyfágtételére meg-öletteffék à ki meg-balandó; de egy tanúnak bizonyfágtételére meg ne halljon.*

5. Miképpen kell érteni a' tanúbizonyfágtételnek szavait? Ugy, a' mint azok értik

értik a' kikkel ő minden tetovázás, el-értés, vagy fenn-tartás nélkül valamit el-akar hitetni. Így kell az esküvőnek-is az ő esküvéseinek szavait érteni; és ugy a' mint azokkal közönfegesen szoktunk élni.

6. Hány rendbeli a' tanú-bizonyfágtételben az igazfág? Három rendbeli: midőn az a' mi mondatik edgyez. 1. a' dologgal. 2. a' mondónak elméjével. 3. a' dologgal és a' mondó elméjével. A' tanú-bizonyfágtételben, csak a' másodikra kell vigyázni, hanemha olly dologról vagy on a' szó, mellyeknek tudásokkal vagy tartozunk, vagy kérkedünk.

7. Hány-féle az igaz mondás? Két-féle. vagy állítás, vagy ígérlet.

8. Szükséges-e az állatásnak igazfága? Az állatásnak igazfága így mindenkor szükséges, hogy az a' mit mondunk meg-edgyezzen a' mi elménkkal és ítéletünkkel.

9. Szükséges-e az igazfágnak állatása? Néhá az igazfágnak állatása is szükséges, midőn vagy az igazfág, vagy a' szeretet kívánja.

10. Kitől kívánja az igazfág, az igazfágnak állatását, ki-mondását? A' perlekedésben a' Birótúl, a' Fel-perestől, Al-perestől, Tanútúl, Szó-föllőtől, Notariustól, és Prokátortól: a' perlekedésen kívül, midőn valami

lami kívált-képpen való igasság kívánnya.

11. Mikor kívánnya a szeretet az igazságnak állatását, ki-mondását? Midőn onnan a' mi felebarátunkra valami hafzon következik, magunk vagy más meg annyi kárra nélkül.

12. Minek mondatik az ígéretnek igassága? Hüfégnek, Jer. 5. 5. 1. *Ha vagyont egy ember ki igaz itéletet tegyen, és a' ki hüfégot szeressen, és meg-keg yelmexek néki.*

13. Mi a' hüfég? Olly indulat, mellyel hajlandók vagyunk a' mi fogadásunknak bétöltésére. Ez a' hüfég tovább minden ígéreteknek, szegődéseknek, fogadásoknak fundamentoma.

14. Mitsoda vagyon ellene az igaz mondatnak? A' hazugság, Eph. 4. 25.

15. Mi a' hazugság? Olly tanú-bizonyosság, mellyben valaki másképpen szól mint ért, Act. 5. 5. 3. *Anania, miért foglalta-el a' Sátán a' te szívvedet, hogy hazudnál a' Sz. Lélek ellen, és a' mezőnek ár rában meg-tartanál?*

16. Lehet-e azon egy bizonyfágtétel egy értelemmel igaz, más értelemmel pedig hazugság? Ugy, Matth. 26. 61. *Ez azt mondotta: El-ronthatom az Istennek templomát, és harmad napra meg-építhetem azt, mellyet a' Christus igazán mondot, Joh. 2. 5. 19. de a' ha-*

hamis tanúk nem, mert ő nem úgy értette, mint ezek. Oka: mert a' bizonyfágtétel nem csak a' szókbán áll; hanem kívált-képpen az ő értelmében.

17. A' gúnyolás, szófia befzéb, játék, hamis dolog el-befzélése, hasonlatosság, képtelen befzéd, hazugfígók-e? Nem: mert nem bizonyfág-tételek, mert a' mondonak hitelivel nem erősitetnek.

18. Mitsoda nem téfji a' hazugfágot? (1) A' hazugfágot nem téfji a' meg-csalásra való igyekezet: mert a' csak követi a' hazugfágot néha: Nem-is fűküfeges-képpen kívánnatik a' hazugfágra a' meg-csalásra való igyekezet: mert ha nem igyekezel-is meg-csalni hazugfággal s meg nem csalj-is; mind azon-által ha hazugfágot akar sz mondani színtén ugy hazudsz, mint-ha meg-csalni igyekeznél, és meg-csalnál. (2) A' hazugfágot nem téfji az ártásra való igyekezet: 1. mert a' csak nagyobbá téfji a' hazugfágot. 2. mert a' tréfás és barátságos hazugfággal avag' csak másnak nem igyekezel ártani, és nem ártasz; de mind azon-által színtén ugy hazudcz ha hamis dolgot igyekezel mondani, mint-ha ártani akarnál, és ártanál. A' hazugfág három-fele: az (1) *tréfás*, mikor valaki tréfából másképpen szól, vagy ír, a' mint

mint arról ért és tud, hogy másban vagy reményet vagy felelmet indítson. (2) *a' bavaráságos*, midőn valaki valami fűzképtől kényszerítettén, valamely nagyobb gonfnak el-távoztatására, és felebaráttjáról való el-fordítására, más-képpen szól, hogy sem mint tudgya és érti. (3) *a' veszedelmes*, midőn valaki vagy felebaráttjának meg-fertésnek okáért, vagy hogy magát büntelennek tehesse, *a' Bíró* vagy felsőbb előtt, más-képpen szól, hogy sem mint tudgya.

19. Mitsoda téfzi hát *a' hazugságot*? *A'* hamis dolognak mondására, állatására való igyekezet, ha *a'* mondott dolog magában igaz-is, Pál. 52. 5. *Szereted a' gonfszt inkább hogy nem a' jót, és a' hamisságot, hogy nem szól-ni igazságot.*

20. Kítsoda számláltatik *a' hazugok köz-zé*? (1) *A'* ki valamely bizonytalan dologt erőfít, jollehet igaznak itéllye-is: így hazudnak *a'* hamis Doctorok: mert az igaz-ságnak tudásával tartoznak, és kérkednek, Amef. lib. 5. Caf. cap. 53. quæst. 1. 2. 5. (2) *A'* ki halgat, midőn fállani kellene; másként vétek nélkül halgathat *a'* ki akar, Marc. 14. 61. *A' Jesus halgat vala, és semmit nem felele.* (3) *A'* tetterő, fzin-mutató, két-fizvü, Pál. 12. 3. *Hazugságot szól ki ki az ő fele-*

felebaráttjának; bizelkedő ajakkal kettős szív-ből szólnak.

21. Mellyek nagyobbak *a'* hazugságok között? *A'* mellyekben *a'* bizonyfág-tétel közönfegesebb: mint *a'* perlekedésben, Matth. 26. 59. *A' Papi fejedelmek és a' vének, és az egész gyülekezet keresnek vala hamis bizonyfágot Jesus ellen, hogy ötlet meg-ölnék, és a' prédikációkban, 1 Cor. 15. 15. Ha a' Christus fel nem támadott, hamis tanúknak találtunk, mivel az Isten felől ilyen bizonyfágot tettünk, hogy fel támasztotta a' Christust.*

22. *A'* nagyobb hazugságok közül való-ék tehát *a'* nyilván való igazfág ellen lett alá-írások, bizonyfág-tételek, s adatott ajánló levelek? Ugy vagon.

23. Kit nem kell *a'* hazugok közötté szám-lálni? *A'* ki valamit tettett olyan cselekedet-tel vagy jeggyel, mellynek bizonyos értel-me nincsen; mivel efféle nem lehet bizonyfág-tétel; mind-azon-által *a'* ki olyan cselekedettel és jeggyel tettett valamit, *a'* melynek valamely végezésből bizonyos értelmé vagon, hazud; mint Judás, Matth. 26. 49. *Judás monda: Egességgel Mester: Es megcsókola ötlet. Így, 1 Sam. 20. 4. 21, 22.*

24. Néha tehát nem hazugság-é *a'* tette-tés, és így szabados-é? Ugy, mint *a'* hadi

fortélyokban, melyek nem hitetlenségben, hit-fzegésben, és hamis esküvésben állanak, Jofu. 8. §. 14, 15. *Leſt verettek bátúl, a' város megett, és futni eredének a' pufztának után.*

25. Mitsoda vagyon ellene a' hűségnek? (1) A' hűfegtelenfég, mellyel nem vagyunk hajlandók a' mi igéretünknek meg-telleyef-télére; mint a' Sidók egykor, Hof. 4. §. 1. *Péri vagyon a' Jehovának, a' földnek lakóival, hogy nincsen ő benne semmi hűség.* (2) A' hamis esküvés, mellyről oda fel szólunk.

26. Mitsoda foglaltatik egybe felebarátunkhoz való bizonyfág-tételiünkkel? (1) Az esküvés, midön így szólunk, Isten tudgya, ugy, vagy nem ugy vagyon. (2) Az erősfítés, midön így szólunk, bizony, igazán, ugy, vagy nem ugy vagyon, melly rend fzerint nem szabados, Jac. 5. §. 12. *Lég yen a' ti beſzédeteknek erősfítése: Ugy va-gyon, és tagadása valami dolognak lég yen ez: Nem ugy vagyon, hogy az Isten törvényének kárhoztatáſában ne eſſetek.*

XXII. R E SZ.

A' meg-elégedéſről.

1. **M**I a' meg-elégedés? Olly indulat, mellyel ember az Iſtentől néki-jándékoztatott javaival meg-elégfzik, Hebr.

13. §.

13. §. 5. *Elégedgyetek-meg a' jelen valókkal; mert az Iſten mondotta: Nem bagylak-el-té-gedet.*

2. Hányadik parancsolat tanít a' meg-elégedéſről? A' tizedik parancsolat, Exod. 20. *Ne kívánnjad a' te felebarátodnak javait; hanem a' magadéval elégedgyél-meg.*

3. Nem kívánnya-é tehát ez a' tizedik parancsolat, hogy az eredeti igaffágot fel-öltözzük? Nem: mert azt az egéf, tiz pa-rancsolat kívánnya: mivel az eredeti igaz-fág az egéfz törvénnyel való edgyezés, Mat. 22. §. 37. 39. *Szereſſed Uradat, Iſtencdet, ſze-reſſed felebarátodat, az az, az eredeti igaffá-got, az az, az egéfz törvényben parancsol-tatott jó indulatokat öltözd-fel.*

4. Helytelen víszik-é tehát némellyek az eredeti igaffágot a' tizedik parancsolatra? Nem: mert a' meg-elégedés közeleb járul az eredeti igaffághoz, mint a' több a' máso-dik táblán lévő jó-indulatok: mert a' mint az eredeti igaffág minden jó indulatoknak kút-feje: ugy a' meg-elégedés-is minden a' második táblán lévő jó indulatoknak fun-dámentoma.

5. Minek kell járulni a' meg-elégedéſ-hez? Az örömmek, mellyel ugy örülünk a' más bódogfágán, mint a' magunkén, Rom.

Ii 2

12. 15.

12. 15. *örüllyetek az örülökkel, és sirjatok a sír-
rókkal.*

6. Kitsoda szereti tehát tökéletesen az ő felebarátyát? Csak az, a' ki az Istentől néki engedtetett forrásban, állapottyában megnyugszik; és a' ki az ő felebarátya elő me-
netelin úgy örül, mint szintén a' magáén. Sőt az Istent-is a' szereti tökéletesen, a' ki a' maga forrával meg-elégézik, 1 Tim. 6. 5. 6. *Nagy kereskedés az isteni szolgálát az elégedéssel.*

7. Mitsoda ellenkezik ezzel a' meg-elégedéssel? A' felebarátunk marhájának kívánása, Hebr. 13. 5. *A' ti erkölceitek ide-
genek legyenek a' fősvénységtől, az az, a' ké-
vánágtól.*

8. Mitsoda felebarátunk marhájának kívánása ellenkezik a' meg-elégedéssel? Nem az, mellyel felebarátunk marháját, mellyet vagy akar, vagy szabad el-idegeníteni meg-kívánnuk és törvényessen magunkévá akarjuk tenni; hanem az, mellyel felebarátunk marháját, mellyet vagy nem akar, vagy nem szabad el-idegeníteni, meg-talállyuk kívánni, de nem szánt-fzándékkal, 's nem is akarjuk azt magunkévá tenni valami módon, 1 Reg. 21. 5. 2. *Szólla Acháb Naboth-
nak mondván: Add nekem a' te szőlődet. Oka,
mert ha azt szánt-fzándékból kívánnuk-
meg,*

meg, és magunkévá akarjuk tenni valami módon, nem a' tizedik parancsolat ellen vétkezünk; hanem más parancsolatok ellen: mint a' ki szánt-fzándékból és akaratból kévannya a' más feleségét, és marháját, a' hetedik és a' nyolczadik parancsolat ellen vétkezik, Matth. 5. 28. *Valaki a' szízyi-állatra
teként gonosz kívánságnak okáért, immár pa-
ráználkodott az ő szívében.*

9. Nem azt kívánnya-e tehát a' tizedik parancsolat, hogy az eredeti bűnt, avagy kívánságot le-vetkezzük? Nem: mert azt az egész törvény kívánnya: mert az eredeti bűn az egész törvénnyel való ellenkezés, Matt. 22. 37. 39. *Szereffed Uradat Istenedet,
szereffed felebarátodat, az az, az egész törvény-
től tilalmaztatott vétkeket vetkezd-le.*

10. Helytelen vizik-e némelyek az eredeti bűnt a' tizedik parancsolatra? Nem: mert ebben a' tizedik parancsolatban meg-tiltatott kívánság, mellyel felebarátunk meg-tiltatott marháját nem akaratból kévannyuk, úgy közelit az eredeti bűnhöz, hogy amaz ettől nehezen ismértethessék-meg: mert a' mint az eredeti bűn nem akarunk szerint születtetik velünk, és munkálkodgya a' fok bűnöket: úgy ez az itt meg-tiltatott kívánság-is, melly az eredeti bűn-
nek

nek első mozdulása, fajzása, akaratunk ellen
 születtetik és léfzen bennünk: De mind-
 azon-által voltaképpen különböz ettől a'
 kívánságtól az eredeti bűn: mert 1. az ere-
 deti bűn velünk születtetett minéműség, és
 mind éltig bennünk marad, és lakik; de
 ez a' kívánság az eredeti bűnből származik,
 Rom. 7. 5. 8. *A' bűn alkotmatosságot vévén,
 nemzett én bennem minden gonosz kívánságot
 amaz parancsolat által, mert a' törvény nélkül
 a' bűn béli állat;* és mind örökké bennünk
 nem marad; hanem ottan oda léfzen, meg-
 szűnik, ha ellene állunk. Az eredeti kíván-
 ságnak ezek a' grádicsi 1. a' igonolznak
 meg-gondolása. 2. abban való gyönyör-
 ködés. 3. annak akarása, javallása. 4. ab-
 ből származott bűn. 5. abban a' bűnben
 meg-maradás. Ha az első graduust el nem
 kerülhettyük-is, mindazonáltal a' több gra-
 dusokat igen el-távoztassuk: mert 1 Joh. 3.
 5. 9. *A' ki az Istentől születtetett, nem vétke-
 zik, tudni illik, gyönyörködve, egézfien
 javalva, abban meg-maradva.*

11. Bűné ez a' kívánság, az az, az erede-
 ti kívánságnak első mozdulása, grádusa, az
 az, felebarátunk nem szabados marhájának
 magunkévá való tévéfzenek akaratunk ellen
 való meg-gondolása? Ugy: mert 1. ezt
 a' ké-

a' kívánságot tiltja a' tizedik parancsolat.
 2. mert ebben a' kívánságban találtatik va-
 lami akarás, javallás, mely meg-terfzik az
 alattomban való gyönyörködésből, és csik-
 landásból, mely ezt a' kívánságot követi.

12. Hellyesén tartják-e a' Pápiák és
 némelyek felebarátunk háza kívánságának
 meg-tiltását kilenczedik, és az ő feleségé-
 nek, 's egyéb javainak kívánságának meg-
 tiltását, tizedik parancsolatnak? Nem:
 mert 1. azért csinálnak a' tizedik paran-
 csolatból két parancsolatot, hogy a' máso-
 dikat az első toldalékjának, magyarázattyá-
 nak tarthassák, és így hogy az Istennek, a' ké-
 pek előtt imádását, meg-tarthassák. 2. Mo-
 ses a' más feleségének kívánsását eleibe teszi
 az ő házának kívánságának, Deut. 5. 21. *Ne
 kívánnjad a' te felebarátodnak feleségét; ne ké-
 vánnjad házát.* 3. a' tizedik parancsolatban
 egy cselekedet tilalmaztatik: *Ne kíván-
 nyad,* és egy közönséges dolog: *valami a' te
 felebarátodé.*

13. Mitsoda ennek a' kívánságnak oka?
 A' mi magunk mód-nélkül való szeretete,
 2 Tim. 3. 5. 2. *Az utolsó napokban léfzenek az
 emberek magoknak szeretői.* Oka: mert a'
 magunk mód-nélkül való szeretete némi-
 némü-képpen minden felebarátunk és Iste-
 nünk

nünk ellenvaló bűnöknek oka, 2 Tim. 3. 2. 4. *Mert léfnek az emberek magoknak szeretői, árulók, vakmerők, fel-fuvalkodtak, gyönyörűségnek szeretői inkább, hogy nem mint Isten szeretői.*

14. Hány-fele ez a' kívánság? Három-fele; melly 1. a' testé, mellyel felebarátod javait az ételre, italra, bujálkodásra kívánod. 2. a' fzemeké, mellyel felebarátod javait a' külső gyönyörűségre, 's hafzonra kívánod. 3. a' kevély élet-é, mellyel felebarátod javait a' világi pompára, és dicsőffégre kívánod, 1 Joh. 2. 16. *Valami é világban vagyon mind testnek kívánsága, fzemeknek bujálkodása, életnek kevélyége.*

15. Mitsoda ellenkezik a' más boldogságán való örömmel? 1. Az irégyfég, avagy a' gonofz fzem, Matth. 20. 5. *A' te fzed azért-é gonofz, hogy én jó vagyok.* 2. A' más nyomorúfágán való vigaffág, Obad. 5. 12. *Ne örülly Júdának fiaim, az ő veszedelmeknek napján.*

19. Mit kíván ez a' tizedik parancsolat? Ezt, hogy a' második táblán való parancsolatokat tökéletessen meg-tartsuk, az ő summája fzerint; *Szereffed a' te felebarátodat, mint magadat, a' mint az első parancsolat azt kívánnya, hogy az első táblán való paran-*

CSO-

csolatokat tökéletessen meg-tartsuk, az ő summája fzerint: *Szereffed a' te Uradat, Istenedet telley szivedből.*

17. Meg-tarthatyuk-é hát az Isten tiz parancsolattyát tökéletessen, ez életben nékünk ajándékozottatott kegyelme által? Nem mert ez életben az Isten nem ad nékünk annyi erőt, kegyelmet, hogy az Istent telley szíviünköl fzerethessük, és felebarátunkat mint magunkat.

Mi Urunk, Istenünk, Atyánk engesztelődgyél-meg hozzánk szent Fiad, a' Jესus Christus engesztelő áldozattyáért, és légy fegétséggel nékünk, hogy benned tökéletessen hihessünk, és a' te parancsolatidat meg-tarthassuk, AMEN!

AMEN!

A' CZAFOLO THEO- LOGIANAK

ELSŐ

K Ö N Y V E.

I. R E S Z.

A' Theologianak természetirül.

I. KERDES.

A' *Theologia cselekedni tanító tudománya?* Ugy: mert élni tanét. *Ellen-vetés* Tudni-is tanét: Azért nem csak cselekedni tanító tudomány. *Felelet.* Nem következik: mert azért tanét tudni, hogy tudgyúnk cselekedni.

2. *A' Theologia méltóságosabb-e az egyéb tudományoknál?* Ugy: mert az egyéb tudományok szolgálói a' Theologianak. *Ellen-vetés.* Nem épülhetünk a' Theologiában az egyéb tudományok nélkül: Azért amaz ezeknél nem méltóságosabb. *Felelet.* Nem következik: mert bennünk van annak oka, nem a' Theologiában.

I I.

II. R E S Z.

A' Theologianak Részeirül.

KERDES.

A' *Theologianak részei a' hit és az engedelmestség?* Ugy: Pfal. 37. v. 3. *Hidgy a' Jeshovában, és cselekedgyél jót. Ellen-vetés.* A' Theologianak részei az Istennek ismérti, és az ő tiszteltei: azért nem a' hit és az engedelmeség. *Felelet.* Nem következik: mert a' hit az Isten ismértit, és az engedelmeség az Isten tisztelteit bé-foglallya.

III. R E S Z.

A' Hitirül.

I. KERDES.

A' *hit az akarát munkája-e?* Ugy: mert a' hit Istenhez való kegyes indulat, Istenben való meg-nyugovás, az Istennek el-választása és meg-fogása. *Ellen-vetés.* A' hit a' Szent írásnak tudása és annak igaznak tartása: Azért a' hit az értelem munkája. *Felelet.* Nem következik: mert ezek az értelem munkái-is meg-kévéntatnak ugyá az hitre; de azt nem téfzik; mert ezek közők az órdögökkel, és a' meg-vettettekkel.

2. *A' hit bizodalom-e?* Ugy, Jer. 17. 7. *Ból-*

Bóldog a' férfit, kinek bizodalma (az az, hiti) a' Jehovában vagyon. Pápiák ellen-vetése. A' reménység bizodalom: Azért nem a' hit. *Felelet.* Nem következik: mert más a' hit bizodalma, más a' reménységé. Amaz a' jelen való jónak választása és meg-fogása: ez a' léendő jónak várása.

IV. RESZ.

Az Isten isméréiről.

I. KERDES.

A' Jehova az Istennek tulajdon neve-e? Ugy, Efa. 42. 5. 8. *En vagyok a' Jehova, az az én nevem, és az én dicsőségemet másnak nem adom.* Sociniánusok ellen-vetése. Az Agyal-is Jehovának neveztetik, Gen. 18. 5. 17. Azért a' Jehova nem tulajdon neve az Istennek. *Felelet.* Nem következik: mert ott nem a' teremtetett Agyal, hanem a' teremtetetlen, ki az Istennek Fia, neveztetik Jehovának.

2. *Az Isten Lélek-e?* Ugy, Joh. 4. 24. *Az Isten lélek.* Anthropomorphiták ellen-vetése. Az irás az Istennek job kezét, füleket, szemeket tulajdonit: Azért test, nem lélek. *Felelet.* Nem következik: mert azokat az Irás nem tulajdonképpen tulajdonítja Istennek:

nek: mert az Istennek job-kezén, az ő hatalmát, az ő fülein, szemein, az ő mindentudóságát érti.

3. *Az Isten változhatatlan-e?* Ugy, Jac. 1. 5. 17. *Az Atyánál nincs változás, vagy változásnak árnyéka.* Ellen-vetés. Az Isten szívenedett és meg-hólt, Aét. 20. 28. Azért nem változhatatlan. *Felelet.* Nem következik: mert ott az Istenen értetik a' Christus, ki emberfége szerint szívenedett és meg-hólt.

4. *Az Isten edgy-e?* Ugy, Deut. 6. 5. 4. *Hallyad Izraél: a' mi Urunk Istenünk egy Isten.* Ellen-vetés. Az Isten három, Atya, Fiú és Szent Lélek, Matth. 28. 5. 19. Azért nem edgy. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten egy állattyrára, de három személyére, nézve.

5. *Az Isten magán való-e?* Ugy: mert magátul, az az, nem mástól, nem másból, nem más által, nem másért való, mert: 1. telylefféggel első állat, Efa. 44. 5. 1. *En vagyok az első.* 2. Jehova, Gen. 15. 7. *En vagyok a' Jehova.* Ellen-vetés. Az Isten természetből és tulajdonfágból áll, Gen. 17. 1. *En erős és mindenható Isten vagyok:* Azért nem magán való. *Felelet.* Nem következik: mert az Istenben a' tulajdonfágok nem

külömböznek a' természetétől: az irlalmasság az Isten természete: és ísmét az Isten természete az ő irlalmassága.

6. *Az Isten mindenütt jelen való-e?* Ugy, Jer. 23. 24. *Az eget és a' földet nem töltömbé?* Ellen-vetés, Num. 14. 42. *Nem leszen az Ur veletek:* Azért nem mindenütt jelen való. *Felelet.* Nem következik: mert az istentelenséggel nincsen az Isten segítségére nézve; de vélek vagy on állatjára nézve.

7. *Az Isten örökké való-e?* Ugy, 1 Tim. 1. 17. *Az örökké való királynak tisztesség, dicsőség.* Ellen-vetés. A' hívőknek-is örök élet ígértetik, Joh. 3. 16. Azért nem tulajdona az Istennek. *Felelet.* Nem következik: mert a' hívők élete csak végére nézve mondatik örökké valónak.

V. R E S Z.

Az Istennek személyéről.

I. KERDES.

AZ edgy Isteniségben három személyek vadnak-e? Ugy: Matth. 28. 19. *Megkeresztelvének őket Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek nevében.* Ariánusok ellen-vetése. Ha az Atya igaz Isten, a' Fiú igaz Isten, a' Szent Lélek igaz Isten, három Istennek lesznek.

Fele-

Felelet. Nem követk: mert egy az Isten-ség, mellyel az Atya Isten, a' Fiú Isten, a' Szent Lélek Isten.

2. *Az Atya Isten szült-e Fia?* Ugy: Plál. 2. 7. *En fiam vagy, ma szültelek tégedet.* Törökök ellen-vetése. Az Atya Istennek nem volt felesége: Azért nem szült fiat. *Felelet.* Nem következik: mert lehet lelki születés feleség nélkül-is.

3. *A' Szent Lélek az Atyától és Fiútól származott-e?* Ugy, Joh. 15. 26. *Az igazságnak lelke, ki az Atyától származik, bizonyosságot tészzen róllam.* Gal. 4. 6. *Ki-bocsátotta Isten az ő Fiának lelkét a' ti szívitekben.* Görögök ellen-vetése. A' Szent Lélek egy személy: Azért csak az Atyától származott. *Felelet.* Nera következik: mert két személytől származhatik egy személy, mint az atyától és anyától, fiú, vagy leány.

4. *Az Istennek Fia, igaz és örökké való Isten-e?* Ugy: Mert néki az igaz és örökké való Istennek nevei, tulajdoniági, munkáji, tisztelési tulajdonitattak, Joh. 1. 1. *Az az ige, az az, az Istennek Fia, Isten való.* Ariánusok ellen-vetése. Egyedül az Atya az igaz Isten Joh. 17. 3. Azért a' Fiú nem igaz Isten. *Felelet.* Nem következik: mert egyedül az Atya igaz Isten, nem a' Fiúra nézve; ha-

Kk 2

nem

nem a' pogányoknak istenire nézve, kik nem igaz istenek.

5. *Azon edg yé az Atyának és a' Fiúnak állattya?* Ugy: Mert ha csak egy az Isten, a' Fiú-is pedig nem kevésbe Isten, mint az Atya; Szükségszerűen következik, hogy az Atyának és Fiúnak állattya egy. *Arian. ellen-vetése.* Ha ugy vagy, a' Fiú meg-testesültvén, az Atya-is meg-testesült. *Felelet.* Nem következik: mert nem telylefféggel az állat testesült-meg, hanem a' Fiú személye: vagy az állat, a' mennyiben a' Fiú-é, nem a' mennyiben az Atyá-é, vagy a' Sz. Lélek-é.

6. *A' Fiú az Atyától különböző személy-é?* Ugy: mert az Atyától született, Joh. 1. ʒ. 14. 16. *Ellen-vetés.* A' Christusban az Isten Fiának neve, nem állatot jelent, hanem csak tisztet: Azért nem különböző személy az Atyától. *Felelet.* Nem igaz az ok.

7. *A' Szent Lélek igaz és örökké való Isten?* Ugy: mert neki az igaz és örökké való Istennek nevei, tulajdonlái, munkái, tisztelti tulajdonittatnak. *Socinian. ellen-vetése.* A' Szent Lélek a' Christus meg-dicsőítettéfe előtt nem volt, Joh. 7. ʒ. 39. Azért nem igaz és örökké való Isten. *Felelet.* Nem következik: nem volt az előtt, nem állattyára, hanem az után való bő ajándékira nézve.

8. *A'*

8. *A' Szent Lélek személye?* Ugy: Mert vigasztaló, Joh. 14. ʒ. 16. *Socinian. ellen-vetése.* A' Szent Lélek Istennek ereje, Luc. 1. ʒ. 35. Azért nem személy. *Felelet.* Nem következik: mert a' Szent Lélek az Istennek nem teremtetett; hanem teremtő, nem történeti; hanem állati ereje.

9. *A' Szent Lélek különböző személy-é, az Atyától és a' Fiútól?* Ugy: mert más az Atyától és a' Fiútól, Joh. 14. 16. *Kérem az Atyát, és más vigasztalót bocsát néktek. Sociniánusok ellen-vetése.* Semmi különbség nincs a' Fiú és a' Szent Lélek származása között: Azért a' Szent Lélek nem különböző személy a' Fiútól. *Felelet.* Vagyon nagy különbség: mert a' Fiú származott az értelemről, a' Szent Lélek az akarattól; a' Fiú az Atyától, a' Szent Lélek az Atyától, és a' Fiútól.

VI. RESZ.

Az Isten cselekedőségéről.

I. KÉRDÉS.

AZ Isten cselekedője, oka-é a' bűnnek? Nem, mert tiltya a' tiz parancsolatban. *Ellen-vetés.* Az Isten oka a' meg-tervésnek, melly oka a' bűnnek: Azért az Isten oka a' bűnnek. *Felelet.* A' meg-tervés nem oka a' bűnnek; hanem csak elő-járója.

Kk 3

2. Va-

2. *Vagyon-e az Istenben tehetőség?* Ugy, 1 Chron. 29. 12. *A³ te kezdedben vagyon az erő, és tehetőség. Ellen-vetés.* Az Isten csupa cselekedet: Azért nincs ő benne tehetőség. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten cselekedete az ő tehetése. Nincs az Istenben szenvedő tehetőség, mellyel mástól valamit vehetne; de vagyon cselekedő, mellyel másnak valamit adhat, és ez tisztán tiszta cselekedet.

3. *Az Isten mindenható-e?* Ugy, Apoc. 15. 3. *Nag yok és csudálatosok a te dolgaid, mindenható, vagy tehető, Ur Isten. Ellen-vetés.* Az Isten nem tehet mindeneket, mint nem halhat meg, a³ löttet nem teheti nem lötté, nem alharik, nem járhat, ehetik's a³ t. Azért nem mindenható. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten nem teheti ezeket, nem tehetőségének nem léte, hanem bőfege miatt.

4. *Az Istennek külső cselekedeti közé a³ három személlyel?* Ugy, Joh. 5. 19. *Valamelyeket az Atya cselekeszik, ugyan azokat a³ Fiú is cselekeszik. Ellen-vetés.* A³ teremtés az Atyának, a³ meg-tesztelés és a³ meg-váltás a³ Fiúnak, a³ meg-szentelés a³ Szent Léleknek tulajdonittatik: Azért az Istennek külső cselekedeti, nem közök a³ három személy-

méllyekkel. *Felelet.* Nem követk: mert ez a³ tulajdonítás vagyon a³ cselekedetnek végére nézve.

VII. R E S Z.

Az Istennek végeztéséről.

I. KERDES.

AZ Isten végeztése változhatatlan-e? Ugy, Prov. 19. 3. 21. *Sok gondolatok vadnak mindenek elméjében, de csak az Urnak tanácsa áll-meg. Ellen-vetés.* Gen. 6. 6. *Megbánta az Isten, hogy az embert teremtette: Azért az ő végeztése nem változhatatlan. Felelet.* Nem következik: mert a³ bánat nem tulajdon-képpen tulajdonittatik Istennek; mivel ott a³ bánaton az ember el-törltetése értetik, 3. 7.

2. *Tudgya-e az Isten a³ történhető dolgokat?* Ugy, Hebr. 4. 3. 13. *Mindenek meztelenek az ő szemei előtt. Socin. ellen-vetése.* Esa. 5. 7. *Az Isten héjában várta a³ Sidók történhető meg-térését: Azért nem tudgya a³ történhető dolgokat. Fel.* Nem következik: mert az Isten emberi mód szerint mondatik valamit várni. Miért várna azt tulajdon-képpen a³ mit maga nem ád: mert az emberben semmi jó nincs, mellynek maga nem volna szerzője, Phil. 2. 13.

K k 4

3. Va-

3. *Vagyon-e az Istennek hával való végezése, akarattya?* Nincsen: mert a' há, *conditio*, mellynek teljefitése a' mi akarattunktól függ, változhatóvá tenné az Isten végezését. *Lutherán. ellenvetése.* Az Isten akarattjának jegye, melly a' fzent írás, há-val való; mivel fokoknak, a' kik el-kárhoznak idvefféget ígér a' meg-térésnek és hitnek *conditioja* alatt: Azért az Isten végezése há-val való; mert az Isten végezése jegyének, az ő végezése felel-meg. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten végezésének há-val való jegyének, az Isten há-nélkül való; végezése felel-meg. *Ellen-vetés.* Ha az Isten akarattjának jegye há-val való az óakarattya pedig, melly amannak meg-felel, há-nélkül való: a' jegy a' jegyzet dologgal nem edgyez-meg. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten akarattjának jegye, mellynek lehetetlen há-ja vagyon, meg-edgyez az Isten nem-végezésével, nem-akarásával. *Ellen-vetés.* Ha az Isten nem vezette idvezíteni azokat, kiknek há alatt idvefféget ígér, az Isten azokat csak csúfollyá. *Felel.* Nem következik: mert az Isten az illyen há alatt való ígéretekkel nekik az idveffégnek eszközeit, és a' kárhoznak okait mutattya-meg, hogy magok menthet-

lenek-

lenekké téteffenek, és meg-értsék, hogy igazán kárhoztatnak-el. *Ellen-vet.* Nem élhetnek azokkal az eszközökkel. *Felel.* Nem menti ez őket meg: mert magok bűne miatt nem élhetnek azokkal.

4. *Vagyon-e az Isten akarattjának valami külső, az az, tulajdon-keppen való eszközi, indító, és végező oka?* Nincsen: mert az Isten akarattya a' dolgoknak első oka, Apoc. 4. 11. *Méltó vagy Uram ki-vég, dicsőfféget, mert a' te akaratod által vadnak mindenek.* 1. *Ellen-vetés.* Az Isten hit által választotta az embereket az idveffégre: Azért a' hit eszközi oka az Isten választó akarattjának. *Felel.* Nem következik: mert az Isten nem hit által választott némelly embereket az idveffégre; hanem hit nélkül maga akarattyából választotta az idveffégnek hit által való elnyerésére. A' hit azért a' végezett idveffégnek eszköze, nem a' végező akaratnak. 2. *Ellen-vetés.* Az Isten az emberek imádságátul inditatik, hogy akarjon könyörölni: Azért az emberek imádsága, indító oka az Isten könyörülő akarattjának. *Felel.* Nem következik: mert az Isten az emberek könyörgésértül csak emberi mód szerint mondatik indittatni. 3. *Ellen-vetés.* Az Isten akarja a' teremtetett állatokat a' maga dicsőffé-
géért ::

géért: Azért az Isten akarattjának vagon végező oka. *Fel.* Nem követ. mert az Isten dicsőffége végező oka a teremtet állatoknak, nem az Isten akarattjának. Vagy, vagon az Isten akarattjának belső, az az, nem tulajdon-képpen való indító és végező oka, minémű az ő dicsőffége.

5. *Végezt-e Isten az ember életiről, vetvén minden ember életének olyan határt, mellynek sem előtte meg nem baltat, sem utánna nem elhet?* Ugy, Jóh. 14. 6. *Az embernek bölnapinak száma nálad tudva vagon, határt vetettél néki, mellyet által nem bág.* *Ellen-vetés.* A' gonoszok az ő életeknek határa előtt halnak-meg, Pál. 55. 24. *Az álnokok az ő életeknek felét sem élék-meg:* Azért nem végeztet Isten az ember életéről ilyen változhatatlanul. *Fel.* Nem következik: mert a' gonoszok meg-halnak az ő életeknek, nem Isten-től; hanem magoktól vetett határa előtt. Mefisze szokták ok az ő életeknek határát vetni, noha az Isten végezéféből igen közel vagon, Luc. 12. 19, 20. *En lelkem sók esztendőkre el-tótt javaid vadnak tenéked egy yél, ig yál.* Bolond, az éjjel meg-kérvánnák a' te lelkedet.

6. *Az Istennek el-válthatatlan végezéfével, akarattjával meg-álhat-e a' dolgoknak történ-*

betőfégek? Ugy: mert az Irás mind a' ket-tőt tanéttya. 1. hogy az emberek cselekedetek, gondolkodások, járáfok, 's a' t. szabadossak és történhetők. 2. hogy az Isten mind ezeket ellene-álthatatlanul el-végezte, és akarja. *Ellen-vetés.* A' történhető dolgok azok, mellyek lehetnek, és nem-is: De a' mellyek ellene álthatatlanul el-végeztetnek, hogy legyenek, azok szükséges-képpen léfnek: Azért a' melly dolgok ellene álthatatlanul el-végeztetnek, hogy legyenek, nem történhetők. *Felelet.* Az Isten végezéfére nézve mindenek fűkffeges-képpen léfznek, mivel Isten az ő végezéfében meg nem csatlathatik, és gátolrathatik; de a' teremtet állatokra nézve némelylek fűkffegessen, némelylek történhető-képpen léfznek, mert az Isten némelylek másod renden való okokat a' cselekedetre meg-határozott, némelyleket pedig nem.

7. *A' szent Irás, melly az Isten akarattjának jegye, igazán jelenti-e mindenkor az Isten akarattját, végezéfé?* Ugy: mert másképpen nem volna a' Sz. Irás igaz jegye az Isten akarattjának, végezéfének. *Ellen-vetés.* Az Isten parancsolta Abrahámnak, hogy az ő fiát öllye-meg, Gen. 22. 2. *Monda Isten az Abrahámnak: Vedd-fel most, a' te edg yetlen*
edgy

edg y fiadat, mennyi a' Moria tartományában, és áldozd-meg ott ötet; de nem akarta hogy megöllye, mert a' 12. ý-ben a' fűövetségnek Angyala meg-fizolittyá: *A' te kezedet ne bocsásd a' gyermekekre, és ne csinálly semmit néki.* Haszonlóképpen parancsolta Pharahónak, hogy bocsássa el a' népet, Exod. 9. 1. Ezt mondgya a' Sidóknak Isten: *Bocsásd-el az én népemet, hadd szolgállyon nékem,* de nem akarta hogy el-bocsássa, mert a' 10. rész. 20. ý-ben, Móses azt mondgya: *Meg-keményítette Isten a' Pharahónak szívét, hogy el ne bocsátaná őket.* Azért az Isten akarattyának jegye nem mindenkor jelenti igazán az ő akarattyát. *Felel.* Az Iśák meg-áldoztatásáról való historiában két akarattyá, végezése volt az Istennek. Az első volt hogy az Iśák meg-tartatnék, és az Abrahám az ő fia meg-ölésétől meg-tartóztatnék: mellynek ez a' jegy felel-meg: *Ne bocsásd a' te kezedet a' gyermekekre, és semmit ne cselekedj yél véle.* A' második volt, hogy az Abrahámot parancsolattal kötelezze az ő fia meg-ölésére, mellytől indítatván, az engedelmességre késjitené magát, és az ő engedelmességének nagy jelét mutatná: melynek ez a' jegy felel-meg: *Áldozd-meg a' te fiadat.* A' Pharahó historiájában-is két akarattyát, végezését láttuk Istennek. Az első volt,

volt, hogy az ő népét még Ágyptomból ki ne hozná, és a' Pharahónak fűívét a' népnek el-bocsátására ne hajtaná, fűt meg-keményitené, hogy el ne bocsátaná: mellynek ez a' jegy felel-meg: *Meg-keményíté Isten a' Pharahónak szívét, hogy el ne bocsátaná őket.* A' második volt, hogy a' Pharahót kötelezné az ő nyilván való parancsolattyá által, az Izraél népének el-bocsátására, és akkor nem a' végre, hogy mentést el-bocsátaná, hanem hogy az isteni parancsolatnak el-mulatásából meg-értené, hogy az ő meg-átalkodásának igaz büntetést ízenvedné: Istennek is az ő hatalmának meg-mutatására adattatnék alkalmatosfág a' Pharahó meg-keményítése által: mellynek ez a' jegy felel-meg: *Bocsásd-el az én népemet, hadd szolgállyon nékem.*

VIII. R E S Z.

A' Teremtésrol.

I. KERDES.

Ö Rökürl fogván teremtette-e Isten e' Világot? Nem, Gen. 1. ý. 1. Kezdetben teremté Isten a' mennyet és a' földet: innen a' Doctörök értelme fzerint a' Christus világ teremtésének 4022-dik efsztendejében született. *Aristoteles ellen-vetése.* Ha e' világ ez előtt

előtt egy-néhány ezer éfztendővel teremtetett Iftentől: tehát az Iften öröktől fogván hivalkodó volt. *Felelet.* Nem követk: mert nem volt az henyélő a' ki öröktől fogván elrendelte, mit légyen idő fzerint cselekedendő: a' ki a' Chrifthusban minket el-választott e' világ fundámentomának fel-vetésének előtte, Eph. 1. 4. Sőt ha foha semmit nem teremtetet volna-is, avagy teremteni nem rendelt volna-is, henyélő nem lett volna, mert leg-bölcssebb lélek: a' bölcs pedig foha nem henyélő.

2. *Elté Isten a' teremtésben ef; közzel?* Nem: mert a' teremtés előtt az Istenen kívül semmi nem volt. *Ellen-vetés.* Az Atya, a' Fiú által teremtetete e' világot, Pfál. 33. 6. Azért élt éfzközzel. *Felelet.* Nem követk: mert fzőll így az Írás, a' munkálkodásnak rendire nézve.

3. *Az Isten a' csillagos eget első nap teremtetete-e?* Ugy: Gen. 1. 1. 5. Kezdetben teremtte Isten, az az, első nap, az eget, az az, a' felső; és a' középső eget, melly a' csillagos ég. *Ellen-vetés.* Gen. 1. 6-8. Légyen, második nap, ki-terjesztetett erőffég, az az, csillagos ég, mint a' 14. 4-ből ki-tetfzik: Azért nem első nap. *Felelet.* A' ki terjesztetett erőffégen a' 6, 7, 8. versekben az első ég értetik; de a' 14. versben a' csillagos ég.

4. Va-

4. *Vagyon-e minden választott embernek bizonyos öríző Angyala?* Nincsen: mert az Isten a' választott embert néha egy Angyal által örízteteti, Mat. 18. 10. néha fokak által, Pf. 91. 11. *Az ő Angyalinak parancsolt te felőled, hogy örizzzenek tégedet minden te utaidban. Pá-pisták ellen-vetése.* Aét. 12. 4. 15. *A Péter Angyala az:* Azért minden választott embernek bizonyos öríző Angyala vagyon. *Felelet.* Nem következik: mert azok a' hitek nem a' dolognak mivólta; hanem a' népnek értelme fzerint főltnak ugy.

5. *Vagyon-e a' jó Angyaloknak magok közzül való fejedelmek?* Nincsen: mert a' jó Angyalok egyenlő méltóságúak, és jófágúak mellyért azoknak csak az Isten és a' Chrifthus lehet fejedelmek. *Pá-pisták ellen-vetése.* A' gonofz angyaloknak vagyon magok közzül való Fejedelmek, Matth. 12. 4. 24. Ez nem egy jó által, hanem az ördögök fejedelme, a' Belzebub által, üzi-ki az ördögöt: Azért a' jó Angyaloknak is magok közzül való fejedelmek vagyon. *Fel.* Nem következik: mert a' gonofz Angyalok nem egyenlő rofzfágúak, hanem edgyik a' többinél rofzfab, a' ki tudni-illik, a' többinek az Iftentől való elfakadáft javallotta, ki a' többinek fejedelmévé lött, ki kivált-képpen ördögnek hivat-

Ll 2

tatik,

tatik, Matth. 25. 41. *Atkoztak mennyetek-el én tölem az örök tűzre, mely készítettett az ördögnek, és az ő Angyalinak.*

6. *A jó Angyal ellenkezik-e valaha a jó Angyallal?* Nem: mert a rossz Angyalok sem ellenkeznek egy mással, Matth. 12. 25. *Minden ország valamely magában meg-ban-szollik, el-pusztul. Pápiástak ellen-vetése.* Dan. 10. 13. *A Persák fejedelme, az az, jó Angyala, hadakozott a Görögök fejedelme; az az, jó Angyala ellen: Azért a jó Angyal ellenkezik valaha a jó Angyallal.* *Felelet.* Nem következik: mert itt a fejedelmeken nem Angyalok értetnek; hanem emberek, tudni-illik, *Cámbyfes*, ki az Isten népét nyomor-gatta, és a *Nagy Sándor*, a ki az Isten népét meg-könnyebbitette.

7. *A vég, melyre az Isten a teremtetésben czélozott, minden emberekre nézve, az örök élet volt-e?* Nem: mert holott az embereknek nagyobb része az örök életet el nem éri, következnék; hogy az Isten a maga fel-tölt végében, némelly emberekre nézve meg-csalatkoznék: mely tellyességgel idegen dolog az Isten hatalmától és bölcsességétől. *De némellyek azt mondják:* Az Isten erre a végre czélozott nem egy-átallában, hanem há-val, ha az engedelmefféggben meg-ma-

rad-

radnának. *Felelet.* Csak edgy bölcs-is az ő munkájának végét olyan bé-telendő condi-tiótól fel nem függeszti, melyet bizonyos-san eleve tud, hogy bé nem telik. *Mitsoda tehát a vég, azt monkhatod, a melyre terem-tetettek azok, a kik el-vesznek?* *Felelet.* Nem a kárhozat; hanem az Isten igazságának dicsőffége, melynek gyakorlására való esz-közt, tudni-illik, a bünt, maga az ember szolgáltatta. Ezt így próbáljuk-meg: A mely végét az Isten a végben vitelben utol-fizor el-ér, elsőben arra czélozott: De az ő igazságának dicsőffégét fokakban, a kik a bűnért el-kárhoztak, és el-kárhozandók, mint utolsó végét, éri-el az Isten a végben vitelben: Azért elsőben-is erre czélozott. *Ki-fogás.* Az Isten teremtetette az embert az ő képére: Azért a boldog halhatatlanságra-is mint végre, mert az Isten képének része a boldog halhatatlanság. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten képe azokra nézve, a kik el-vesznek, nem vég, hanem az embernek formája: és az Isten képére teremtetni nem annyit téfzen, mint teremtetni a fel-tett végre, hanem a példára, a mennyiben követhető. *Ellen-vetés.* A Palatina Cate-chesis azt tanéttya, hogy az Isten minden embereket az ő képére teremtet, hogy az ő

Ll3

terem-

teremtőjökét igazán meg-ismérnék, szívek szerint szeretnék, véle edgyüt bódogul örökölnének, és őtet dicsérnék és magasztalnák. Azért a' vég, melyre az Isten a' teremtésben czélozott, minden emberekre nézve az örök élet volt. *Felelet.* Nem következik: mert a' Palatina Catechesis szól az ember végéről, melyre néki tisztí's kötelessége szerint kell vala czélozni, nem az Istenéről, melyre az Isten minden emberekre nézve czélozott.

8. *Az Isten képe, vagy az eredeti igazság a' bűn előtt az embernek természeti szerint való volt-e?* Ugy: mert az ember ha ártatlanságában meg-maradott volna, az igazságot, a' nemzés által, maradékira által plántált volna: Azért ő néki természeti szerint való volt az: mert a' mi a' nemzés által mással közölrethetik, természet szerint való az. *Pápisták ellen-vetése.* Más cselekedetbéli vétkekkel csak a' természet felett való jók vesztene-el: Azért az Adám cselekedetbéli vétkével is, nem vesztett egyéb-el, hanem csak a' természet felett való jó. *Felelet.* Nem következik: mert, a' mi az embernek az ártatlanságnak állapotjában természet szerint való volt, az néki a' vétkeknek és a' kegyelemnek állapotjában természet felett való. A'

vá-

választottaknak tulajdon természet felett való javok a' cselekedetbéli vétkekkel nem vesztetnek-el; hanem csak meg-kisfebbednek.

9. *Az embernek lelke balbatatlan-e?* Ugy: mert a' testől el-választatván magán meg-állhat, és az Istenhez mégyen, ha kegyes ember-élészen, Eccl. 12. 9. *A' lélek az Istenhez mégyen.* Katabaptisták ellen-vetése. Azon egy lélek vagyon az emberben; és az oktan állatban; Eccl. 3. 19. De az oktan állat lelke halandó: Azért az ember lelke is. *Felelet.* A' lelkes ember így itél az ember feől; de nem így van a' dolog, Eccl. 12. 9.

10. *Az ember a' bűn előtt bölcs volt-e?* Ugy: mert meg-ismerte hogy Eva belőle való, Gen. 2. 23. Illendő nevet adott az oktan állatoknak, Gen. 2. 2. 19, 20. A' meg-szentelésben a' bölcsesség állittatik helyére, Col. 3. 2. *öltöztetek-fel amaz új embert, melynek újjúlása vagyon, annak ábrázattyához illendő ismertetben, a' ki-teremtette azt. Socinián. ellen-vetése.* Az ember a' bűn előtt nem ismerte az ő mezitelenességét: Gen. 3. 7. *Akkor miud a' kettőnek meg-nyilatkozának az ő szemei, hogy meg-ismérnék hogy mezitelenek volnának:* Azért nem volt bölcs. *Felelet.* A' bűn előtt ismerte, tudta az ember,

L14

hogy

hogy meztelen, de nem szégyenlette, Gen. 2. 25. *Valának mindketten meztelenek, Adam és az ő felesége, de nem szégyenlik vala;* mert nem vala bűnök, melyből szégyenkövetkezik és származik, Rom. 6. 5. 21. *Mitsoda hasznát vették azoknak, a' melyeket most szégyenletek?*

11. *Az ember a' bűn előtt hasonló volt-e az igazságban, szentségben az Istenhez?* Ugy: mert a' meg-szentelésben az Isten képe, rész szerint a' szentségben állítatik helyére, Eph. 4. 5. 24. *Fel kell öltöznök az új embert, mely Isten szerint teremtetett az igazságra és a' való-ságo: szent életre. Photiniánus ellen-vetése.* A' ki az Istenhez hasonló az igazságban nem vétkezhetik, mert az Isten ugy igaz hogy nem vétkezhetik: De az ember vétkezhet: Azért az Istenhez hasonló nem volt az igazságban. *Felelet.* Nem következik: A' próbálás nem jó: mert az Isten változhatatlanul igaz; de az ember igaz volt változhatató-keppen.

12. *Természet szerint belé oltatott-e az emberben az Isten ismérvi, az az, az ember az ő okosságával a' teremtetett állatoknak meg-gondolása által, kivált-keppen való jelentés nélkül, meg-tudhattya-e hogy légyen Isten?* Ugy: mert Izent Pál bizonyítja, Rom. 1. 5. 19. *A' mit*

A' mit az Isten felől meg-ismerhetni, világos a' pogányok előtt. és 5. 21. Holott, a' pogányok az Isten ismérték, még-is mint Istent, ugy nem dicsóítotték. és 5. 28. A' mint nékiek nem tet-szet, hogy az Istent az ő ismértségekben megtartsák, ugy Isten-is őket adta el-fordult elmé-nek. Socinián. ellen-vetése. Csak jelentésből ismerjük az Istent lenni, Rom. 19. 5. 1. *A' mit az Isten felől tudnak az emberek, nyilván vagyon ő benne, mert az Isten meg-jelentette nekik:* Azért nem természet szerint való ismeretből. *Felelet.* Nem következik: mert itt nincs szó a' kivált-keppen való jelentés-ről, mely az Isten beszéde által léfzen, mely a' természet szerint való ismeretet el-rontya; hanem a' közönfelfelfől, mely léfzen a' teremtetett állatoknak meg-gondolása, szemlé-lése által, mely szerint a' természet szerint való ismeretet.

IX. R E SZ.

Az Isten gondviseléséről.

I. K E R D E S.

*V*isfelé gondot Isten e' világra? Ugy: Aét. 17. 5. 25. 28. *ő ad mindennek életet és lébelleter, és mindenekeket. ő általa élünk, mozgunk és vagunk.* Ellen-vetés. Sok zür-zavar vagyon e' világon: Azért az Isten nem visel

vifel e' világra gondot. *Felelet.* Ezen e' világon nincsen olyan zür-zavar, melly bizonyos tekintettel az isteni gond-viselés által rendbe nem vétetnék. Így felette nagy zür-zavar vala a' Jákób fiai cselekedetiben, kik Jósephet az ő atyokfiát gyűlölségből eladták vala: mindazáltal maga Jóseph itt-is eszében véfzi, és hirdeti az isteni gondviselésnek csudálandó rendét, Gen. 50. 20. *Ti gondoltatok volt én ellenem gonosz; de az Isten gondolta azt jóra fordítani, hogy cselekednék, a' mint e' mai napon vagyon, meg-tartván sok népet életben.*

2. A' leg-kiszebb dolgokra gondot visel-e az Isten? Ugy: mert a' mi sejtünknek haj szálai is száman vadnak, Matth. 10. 1. 30. A' verebetske-is az Isten akarattya nélkül le nem esik a' ház bérjárúl: ugyan ott. Így a' holló fáknek is eledelt ad, Pál. 147. 9. *Ellen-vet.* Cicero azt mondotta: az Istenek a' nagy dolgokra viselnek gondot, a' kicsinyeket el-mulatják, mellyet szent Pál-is erőssít, ki az isteni gondviselés alól ki-véfzi az ökröket. 1 Cor. 9. 9. *Avagy az Istennek vagyon-e gondja az ökrökre?* Azért az Isten a' leg-kiszebb dolgokra nem visel gondot *Felelet.* Cicero hazudott. Bizonyos dolog, hogy az Istennek az ökrökre-is gondja vagyon, Pál. 36. 7.

Az em-

Az embereket és a' barmokat meg-tartod Uram. Es Pál. 147. 9. *Meg-adod a' barmoknak az ő eledeleket.* Azért szent Pál az elő hozott helyen nem véfzi-ki tellyességgel az ökröket az Isten gond-viselésé alól; hanem csak azt tanéttya, hogy az a' törvény: *Ne kösd-bé a' nyómtató ökröknek száját,* kivált-képpen nem az ökrökért irattatott; hanem az embere-kért, hogy meg-értsék mi legyen az ő tisztekek azokhoz, a' kiknek munkáikkal élnek, főképpen az Evangéliomnak hirdetőihez.

3. A' Reformátusok, az Isten gondviseléséről való tudományokban tanéttyák-e, hogy az Isten oka a' bűnnek? Nem: mert azt tanéttyák, hogy az Isten 1. a' bűn-tételre az embert nem rendelte. 2. se maga, se más által bűnt nem cselekedik. 3. a' bűnt tiltja. 4. a' bűnöft meg-bünteti. *Lutheránusok ellen-v.* A' Reformátusok azt tanéttyák, hogy az Isten 1. az embertől meg-vonfza fegedelmét. 2. az istentelenek az Isten ítéletit végben. 3. tasjittya és igazgattya az embereket ez vagy amaz vétkekre, és azokkal mint eszközökkel. 4. az emberek az Isten akarattyaából és végezéleiből vétkeznek. 5. né-melylek a' kárhozatnak okaira, az az, a' bűnök-re el-rendeltettek az Istenől. 6. az Isten akarattya oka a' meg-vetésnek, a' mely oka a' bűnnek;

nek: Azért a' Reformátusok az Isten gond viselőférrül való tudományokban azt tanétyák, hogy az Isten oka a' bűnnek. *Felelet.* Nem következik: mert a' Reformátusok azt tanétyák: 1. hogy nem tartozik az Isten segedelmet adni senkinek a' bűnnek elkerülésére. 2. Az istentelenek a' bűn-tételben a' magok akarattját, nem az Istenét viszik végben. 3. Indíttya az Isten az embereket a' vétkekre, nem a' mennyiben vétkeek, hanem a' mennyiben cselekedetek, mellyek által az ő ítéletit, mint igaz Bíró, a' bűnösökben, és a' bűnösök ellen, az ő öröktől fogván való rendelése szerint végben viszi. 4. Az emberek vétkeznek, az Istennek nem parancsoló, javalló, cselekedő, hanem megengedő és igazgató akarattjából. 5. Senkit nem rendelt Isten a' bűnök cselekedésére. 6. A' meg-vetés nem oka a' bűnnek, hanem csak elől-járója.

4. *Az Istennek gond-viselőse változhatatlan-e, az az, az Istennek gondviselőse szerint változhatatlanul léfznek-e mindenek úgy, a' mint léfznek?* Ugy: mert a' végekre, a' mellyeket Isten maga fel-tött, olyan eszközöket rendel, a' mellyek azoknak véghez vitelére alkalmasok, elégsegűek, és elég hatások: ha más külfömben vólna, az Isten

az ő

az fel-tött végeben meg-csalatnék, melly dolog idegen az Isten bölcsességétől, és hatalmától. *Ellen-vetés.* Ha az Isten gondviselőse szerint, mindenek változhatatlanul léfznek, tehát hijában valók a' jó tanácsok, könyörgések: Oka, mert a' tanácsok a' végre tartatnak, hogy az emberek a' dolgoknak bódlog ki-menetelit el-érheffék, bódlogtalan ki-menetelit pedig el-távoztathassák: a' könyörgések azért léfznek, hogy az Isten hajtassék a' jónak adására, vagy a' gonofnak el-fordítására. *Felelet.* Nem következik: Probálása nem jó: mert a' tanácskozások és könyörgések, az Isten gond-viselősenek alája rendeltetett eszközök: honnét az Isten bódlog ki-menetelt ad a' jól tanácskozónak és könyörgőknek. Ezekre az eszközökre az Isten minket az ő igéjében kötelez: noha néha néha minket kedvünk szerint meg nem halgat. Mind-azon-által még akkor-is nem tellyefféggel hijában valók a' jó tanácsok és könyörgések; mert a' kik az istentől rendeltetett eszközökkel élnek, tiszteken el-járnak, és az Istent fől-gállják, soha gyümölcs nélkül nem maradnak. Meg kell tartani: hogy a' tanácskozások és könyörgések nem a' végre léfznek, hogy az Istennek azok által, mint valami akadályok

M m

által,

által, rendelési meg-változzanak, és az Isten gond-viselésének el-rendelt folyása meg-gátoltassék, hanem hogy az Isten törvényéhez az engedelmeffég meg-mutattatván, és az Isten gond-viselésének szokott rendi meg-tartatván, a' lelki-isméret meg-csendesítessék, és jó reménfeggel bé-töltessek.

X. RESZ.

A' nevezetes igazgatásról.

I. KERDES.

A' jó Angyalok meg-erősítettének-e a' jobban, az az, jobban nem akarnak-e vétkezni? Ugy: mert neveztetnek jó, válszót, és szent Angyaloknak, 1 Tim. 5. ý. 21. Luc. 9. 26. *Ellen-vetés.* A' jó Angyalok szabad akaratuak, mellyel mind a' jót, mind a' gonoszt akarhatták: Azért nem erősítették meg a' jobban. *Felelet.* Nem következik: mert az ő szabad akarattuk nem abban áll, hogy mind a' jót, mind a' gonoszt akarhatták, cselekedhetik, hanem abban, hogy a' jót nem kényszerítésből; hanem szabad akaratból cselekezzik.

2. *A' gonosz Angyalok meg-átalkodtanak-e a' gonoszban, az az, mindenkor vétkezni akarnak-e?* Ugy: mert hivattatnak gonosz Angyalok-

gyaloknak, és tisztátalan lelkeknek, Luc. 8. 2. & 9. 42. *Ellen-vetés.* Az ördög cselekezik valami jót, mint meg-vallya az igazságot, mondván a' Christusról, *tudom hogy te vagy az Isten szente*, Marc. 1. 24. és hiszen, Jac. 2. ý. 19. Azért nem átalakodott meg a' gonoszban. *Felelet.* Nem következik: mert, noha néha valami jót cselekezik; de nem jól cselekezi: mint midőn igazat mond, hogy meg-csallyon, és midőn nem akarva; hanem kényszerítve hiszen, és téfzen vallást az igazságról.

3. *Az Angyalok a' teremtetésnek második napján estenek-e?* Tudgyuk hogy Adám előtt estenek-el, 1 Tim. 2. 14. de nem tudgyuk teremtetések után mikor, mindgyárt-e mihelt teremtettenek, vagy jóval az után. *Sidók ellen-vetése.* A' második nap javallás nélkül való, Gen. 1. ý. 6--8. Azért akkor estenek-el az Angyalok. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten azért hadta jóvállás nélkül a' második napon való munkáját, hogy a' tenger akkor kezdet lenni, de harmadik nap ment végben.

4. *Az Angyaloknak első vétkes a' kevélység volt-e?* Ugy tesszük, hogy az: Esa. 14. 14. *Hasonlatos lesznek a' méltóságos Istenhez.* Abban ejtette előszó az embert-is, Gen. 3. 5.

Ollyanok léfztek mint az Istenek. Jóh. 4. 17-19. Vallyon a' balandó ember igazb lebeté az Isten-nél? &c. az az, a' jó Angyalokat le-vetné az Isten, ha magokat a' szentségben az Istenhez hasonlitanák: Azért a' gonosz Angyalokat azért vetette-le, hogy hasonlókat akartak hozzá lenni. *Ellen vetés.* Az Angyaloknak első vétke volt az emberek leányival való közösülések, Gen. 6. 4. *Az Istennek fiait edgyesülének az embereknek leányival;* Azért nem a' kevélység volt az ő bűnök elsőben. *Felelet.* Nem igaz hogy az Angyalok közösültek volna az emberek leányival: Móses az Istennek fiait a' Seth fiait, az emberek leányin pedig a' Chain leányit érti.

5. *Az ördögöknek büntetése nagyobb léfzené a' világ vége után, mint az előtt?* Ugy: mert az előtt a' büntetésre rendeltettek, és arra kötözve tartatnak, 2 Petr. 2. 4. Jud. 6. de az után a' büntetésre vonatnak, Matth. 25. 41. az előtt e' világon járnak, kelnek, Jóh. 1. 7. Matth. 4. 1. Luc. 8. 31. Rom. ult. 20. 2 Cor. 12. 7, 8. Eph. 2. 2. de az után a' pokolban rekesztetnek és üjzetternek az Isten Angyali által, Apoc. 20. 10. 1. *Ki fogás.* Ha az után vonatnak a' büntetésre, mostá nincs semmi büntetések. *Felelet.* Nem következik: mert addig a' fetéségnek lánczaival kötöz-

tet-

tetve tartatnak, az az, szüntelenül való rettegések vagyon, mellyel mint egy kötöttetve lévén, a' tömlöczben rekesztetett és meg-sententiáztatott gonosz tévők módgyára, amaz utolsó ítéletet várják, a' mint megtetfzik amaz ő Christus Urunkhoz való kiáltásokból, Marc. 1. 24. *Mi dolgunk vagyon nekünk te veled Názáretbéli Jესus? azért jöttél, hogy idő előtt győzőrj minket:* Ímét a' szent Jakab szavaiból, 2. rész. 5. 19. *Hogy az Isten egy, az ördögök-is hiszik, és rettegnek.* 2. Az ördögök mihezt vétkeztek, mindgyárt a' pokolban taszittatának, azt mondgya szent Péter 2. lev. 2. rész. 4. 4. Azért e' világon nem járnak kelnek az ördögök a' világ vége előtt. *Felelet.* Nem következik: mert akkor az Isten az ördögöket a' pokolban taszította ugyan, mindgyárt; de úgy hogy midőn ő néki tetfzik onan őket a' földre ki-bocsáttya, a' világ vége előtt, és ímét ideig, avagy csak azoknak némelly részét, oda rekesztí, hogy e' földön az embereknek ne árthassanak, és a' pokolban azoknak lelkeket, kiket el-csábitottanak, győzőr hefűk: megtetfzik ez, Apoc. 9. 1. és a' k. 5. és 20. rész. 1. és k. 5. a' honnan kérik vala egykor a' Christust, ne parancsolna nekik, hogy pokolban mennének, Luc. 8. 31.

Mm 3

6. Az

6. *Az ember az esett előtt nem maradt volna-é örökké e földön, hogy lelkes életet élne; hanem által vitetett volna-é az égben, a rendelt idő után, hogy lelki életet élne?* Ugy: Ezt cseleked, és élsz, bizonyos ideig e földön testi életet, az után az égben lelki életet. *Ellenvetés.* Nincsen erről világos Írás: Azért az ember az esett előtt örökké e földön élt volna. *Felelet.* Elég világos Írás ez: *Ezt cseleked, és élsz,* tudni-illik, először e földön testi életet, az után az égben lelki életet.

7. *Az életnek fájának természet szerint való ereje volt-é az ember életének meg-tartására?* Nem: mert az, az ember életének csak sacramentoma, jegye volt, melly a' jegyzett dolgot nem adgya; hanem bizonyosá téfzen arról, hogy azt az Isten adgya azoknak, kik azzal jól élnek, és az Istenhez engedelmeskek: Jegye volt az életnek fája. 1. hogy az ember az Istentől vette az ő életét. 2. hogy azt az ő életét az Isten meg-tartya, és jövendőben mennyeire változtattya. 3. jedzette a' Christust, ki olyan élet, melly nem csak az eset után; hanem az eset előtt-is elevenítője volt az embereknek, Joh. 1.4. Col. 3. 4. A' mint a' Paradicsom a' menyországot jegyezte, mint a' Christus tanította, midőn mondgya: *Ma velem léfesz Paradicsomban:*

ban: így az életnek fája a' Christust, a' ki a' jegyzett dolgot valóágóssan nekünk adgya, Prov. 3. 18. Apoc. 2. 7. és 22. 2. *Ellenvetés.* Az Isten őriztette az életnek fáját, hogy abban az Adám ne egyék, hogy örökké éllyen, Gen. 3. 3. 22-24. Azért természet szerint való ereje volt, az ember életének megtartására. *Felelet.* Nem következik: mert cselekedte azt az Isten, nem azért, hogy annak a' fának természet szerint való ereje volt volna: az életnek meg-tartására; hanem hogy a' második Sacramentomát-is meg ne ferteztetné, és így nagyobb bűnben esvén, ötöt nagyobb haragra ne gerjesztené.

8. *A' jónak és gonosznak tudásának fájának természet szerint való ereje volt-é a' jónak és gonosznak tudásának adására?* Nem: mert Sacramentoma volt a' jónak, az az, az életnek, ha nem ennék abban, és a' gonosznak, az az, a' halálnak, ha abban ennék. *Ellenvetés.* Jónak és gonosznak tudásának fájának neveztetik, Gen. 2. 17. Azért természet szerint való ereje volt, a' jónak és gonosznak tudásának adására. *Felelet.* Nem következik: mert neveztetik úgy nem cselekedetire, hanem jegyzésre nézve.

XI. RESZ.

Az embernek el-szakadásaíróit.

I. KERDES.

AZ el-szakadt, esett Angyalok közül helyre állattanak-e némelyek? Nem: Hebr. 2. §. 16. *Nem az Angyalok természetét vötte fel; hanem az Abrahámnak magvát:* Oka, mert az Angyalok nem mindnyájan estek el, mint az emberek. *Ellen-vetés.* A' Christus által meg-békéltetettek mind a' kik a' földön, mind a' kik a' mennyégben vadnak: Azért az elesett Angyalok közül némelyek helyre állattanak. *Fel.* Nem következik: mert az Apostol a' meg-békéltetett menyben valókon nem Angyalokat ért; hanem idvezült lelkeket.

2. *A' Reformátusok azt tanítták-e, hogy az Adám esetinek az Isten az oka?* Nem: mert azt tanítták, hogy Adám az Isten parancsolatya ellen esett-el, Gen. 2. §. 17. Es hogy az ő esetinek fő oka maga volt: segítő okai pedig voltak az ördög és az Eva, Gen. 3. §. 13. 12. *Lutheránusok ellen-vetése.* Azt tanítták a' Reformátusok: hogy 1. az Isten rendelte az embernek esetét. 2. az ember az Isten akarattából esett-el. 3. az Isten teremtette az embert, hogy el-esnék. 4. az ember az Isten cleve el-látása által sükséges-

kép-

képpé esett-el. 5. az Isten az embertől megtagadta az ő keg'elmét, mellyel az eséstől magát meg-tarthatta volna. 6. az Isté izgatta az embert az el-esésre. 7. az Isté adott az embernek az el-esésre alkalmatosságot, adván a' fának sacramentomat, és annak gyümölcsének illetését és ételét meg-tiltván: Azért azt tanítták, hogy az Adám el-esésének az Isten az oka. *Felelet.* Nem következik: mert 1. el-rendelte meg-engedni, nem cselekedni. 2. az Isten meg-engedő, és igazgató, nem javalló és cselekedő akarattából esett-el. 3. el-eshetővé teremtette Isten az embert, nem a' végre, hogy el-esnék, hanem hogy az ő dicsőségének világosítására szolgálna. 4. a' sükség nem a' kényszerítés-e; hanem a' változhatatlanság-e 5. adott volt az Isten az embernek egyelmet, mellyel magát meg-tarthatta volna: mást adni nem tartozott. 6. nem izgatta az Isten az embert az el-esésre. 7. az az alkalmatosság nem magán való; hanem történeti volt: így a' bűn alkalmatosságot vévén, nemzet a' Pálban minden kívánságot a' törvény által: *Ne kívánd, Rom. 7. 8.*

3. *Ha Eva vétkezett volna, s' Adám nem, a' bűn a' maradékokra el-hotot volna-e?* Nem, Rom. 5. 12. *Egy ember által jött e' világra a' bűn,*

bűn, kiből vétkeztünk mindnyájan. Ellen-vetés. A' bűnöstől bűnös származik, Job. 14. 4. Azért ha csak Eva vétkezett volna-is, a' maradékokra a' bűn el-ragadott volna. Felelet. Nera következik: mert az Eva vétke személyi, nem természetű lőtt volna, mert Adám volt az emberi nemzetség feje, kitől a' maradékokra a' jó és a' gonosz származandó vala, Rom. 5. 18, 19. Act. 17. 3. 26. 1 Cor. 15. 3. 21, 22.

XII. R E SZ.

A' bűnből eredett dolgokról.

I. KERDES.

A' *Bűn meg-bocsáttarván, az elég-tévő büntetés meg-engedtetik-e? Ugy: mert a' Christus tokéltetesen eleget tölt mi éret-tünk, Hebr. 10. 3. 14. Az edg yáldozat vég-ben vitte örökké dolgokat azoknak, a' kik meg-fszenteltetnek. Pápiák ellen-vetése. Meg-hal-nak azok-is, a' kiknek vétkek meg-vadnak engedtetve: Azért a' vétkeknek meg-enge-dése után-is, az elég-tévő büntetést meg kell fgyenvedni: Oka, mert a' halál elégtévő bűn-tetés a' bűnért. Felelet. Nem követk: mert a' kegyes embernek halála, nem a' bűnért való elég-tétel; hanem csak út az életre, és a' bűnnek meg-ölettetése: A' hitetleneknek halá-*

halála pedig az elég-tévő büntetésnek része, melly itt kezdetik-el, és az élet után örökké gyakoroltatik. A' hiveknek halálok előtt való nyomorúságok-is nem elég-tévő, hanem csak fanyargató büntetések.

2. *Az Isten igaz-e? Ugy: Pál. 11. 3. 7. Igaz a' Jeshova, a' mellyek igazak azokat szec-reti. Ellen-vetés. Az Isten igazas: Azért nem igaz: mert ez nem állhatt-meg amaz-zal. Felelet. Nem következik: mert az Isten mind igaznak, mind irgalmasnak mondgya magát a' második parancsolatban.*

3. *Az Isten a' meg-térők bűneit büntetetlen hagyja-e? Nem: mert meg-büntette az ő fiában, kinek vére által vagyon bűnünk bocsánattya, 1 Joh. 2. 3. 2. Sociniánusok ellen-vetése. Az ember az ő felebaráttya bűnét büntetetlen hagyhattya: Azért az Isten-is: mert nem aláb való az embernél. Felelet. Nem következik: mert fok dolgokat cse-lekedhetik az ember, mellyeket az Isten nem: nem azért, hogy aláb, hanem hogy fellyeb való: Így az ember lehet nem Ura, gond-viseelője az ő szolgájának; de nem az Isten az ő méltósága miatt: mert így meg-tagadná magát.*

4. *Az ember az eset előtt halhatatlan volt-e? Ugy: Rom. 6. 23. A' bűnnek földgya a' halál.*

lál. Sociniánusok ellen-vetése. A' Christus a' testi halált nem törölte-el az ő válass; tottiban, mert ök-is meg-halnak: Azért nem bűnnek büntetése, és így az esett előtt-is az ember halandó volt, mert a' bűnnek minden büntetést az ő válass; tottiban el-törölte. *Felelet.* A' Christus el-törölte a' halált a' válass; tottakban, a' mennyiben elég-tévő büntetés: e' pedig nem áll ellenében, hogy meg ne hallyanak: mert az ő halálokkal az isteni igazságnak eleget nem tés; nek; hanem minden bűnök el-törölve, job életre mennek által.

5. *Az Adám az esett által a' Christusban hívésre való erőt el-ve; tette-e mi töllünk?* Ugy: mert minden jóra való erőt el-ve; tett mi töllünk, Rom. 3. v. 23. *Mindenek vétkeztek és el-maradtak az Isten dicsősségétől,* az az, az Isten képétől, az az, a' minden jóra való erőtől. *Remonstránsok ellen-vetése.* Az Adámnak az esett előtt nem volt szükség, a' Christusban való hívésre: Azért a' Christusban való hívésre való erő néki nem adatterott, és így azt se magától se töllünk el nem vesztette. *Felelet.* Nem következik: mert az erő nem mindenkor vagyon a' természetben a' cselekedet szükségéért; hanem gyakorta a' természetnek tökéletességéért: Így az Isten Abra-

Abrahámnak a' kövekből-is támaszthat fiakat, Matth. 3. 9. mind-azon-által nincsen szükség, hogy azt cselekedgye. Adámnak adott volt erőt az egész világ bé-járására; melyet mind-azon-által soha bé nem járt. Az Adám az esett előtt nem hitte a' Christus által való meg-szabadittatását; de el-hitte volna, ha Isten néki illyen ígéretet tett volna: ha el-esel, a' Christus szabadit-meg tégedet a' te bűneidről.

6. *Meg-büntetetheti Isten a' bűnt bűnnel?* Ugy: mert az Adám első vétkenek büntetése az eredeti és a' fok cselekedeti bűn. Így, 1 Reg. 22. 23. *Ellen-vetés.* Ha így vagyon a' dolog, az Isten oka léssen a' bűnnek; mert a' büntetés az Isten munkája. *Felelet.* Nem következik: mert a' mi a' gonosz emberek és Angyalokra nézve bűn, az, az Istenre nézve büntetéssé válik.

XIII. R E S Z.

Az eredeti bűnről.

I. KERDES.

V *Agyon-e bennünk eredendő,* (az az, sü-léinkről reánk ragadott) *bűn?* Ugy: Pál. 51. 7. *A' bűnben fogadott engemet az én Anyám. Sociniánusok ellen-vetése.* Pál. 106. 38. *A' csecsemőknek vérek ártatlan:* Azért

Na

nin-

nincsen eredendő bűnök. *Felelet.* Azok a' csecsemő gyermekek az emberek előtt, kik-től meg-ölettetének, ártatlanok voltak; de az Isten előtt bűnösök, mert *kitsoda ad tisztát a' tisztátalanból?* Job. 14. 4.

2. *Az eredendő bűn tulajdon-képpen való bűn-e?* Ugy: mert az Isten törvényének, nevezetesen a' tizedik parancsolatnak, által hágáfa: *Nem kívánniad.* Es ezért a' csecsemők az ő Annyok méhében meg-halnak: Azért tulajdon-képpen való bűn: mert a' halál a' tulajdon-képpen való bűnnek bűntetése, Rom. 6. 5. 23. *Sociniánusok ellen-vetése.* Az eredetbéli kívánság bűnt nemz, Jac. 1. 5. 15. Azért maga nem bűn. *Felelet.* Nem következik: 1. mert egy bűn, lehet más bűnnek oka: főt a' minémü a' gyümölcs, olyan a' fa is. 2. mert onnan csak e' következik: az eredetbéli kívánság nem olyan bűn, mint a' cselekedetbéli: a' bűn pedig, a' melyet a' nemz, cselekedetbéli bűn, nem eredetbéli.

3. *Az eredendő bűn az embernek meg-vezett állattya-e?* Nem: mert az ember szívének gondolattyanak mondatik, Gen. 8. 21. és az ember természetiben lakozik, Rom. 7. 5. 17. *Flaccius ellen-vetése.* Az eredendő bűn neveztetik embernek Eph. 4. 22. *testnek,* Joh.

Joh. 3. 6. *kő-szívnek,* Ezech. 36. 26. Azért az embernek állattya. *Felel.* Nem következik: mert, azért neveztetik így az eredendő bűn, hogy az egész emberben, és minden ő részeiben vagyon.

4. *Az eredendő bűn csak meg-fosztás-é, vagy vagyonfág-is?* Ugy: mert áll a' jótul való el-fordulásban, és a' gonof;ra való hajlásban. *Ellen-vetés.* Az eredendő bűn az eredetbéli igafágtól való meg-fosztatás: Azért nincs abban valami vagyonfág. *Felelet.* Nem következik: mert az eredendő bűn állató részére nézve, az eredetbéli igafágtól való meg-fosztatás; de tévő részére nézve, a' gonof;ra való hajlás, vagy a' gonofznak kívánása. A' mint az eredetbéli (a' füzletés által füzleinktől ránk származó) igafág állott a' gonofznak gyűlölésében, kerűlésében; és a' jónak kívánásában, cselekedésében: így az eredetbéli bűn áll a' jónak gyűlölésében, kerűlésében; és a' gonofznak kívánásában, cselekedésében.

5. *Az embernek az esett után az ujjá-füzletés előtt vagyon-e szabad akarattya, az az, ereje a' jónak cselekedésére?* Nincs: Rom. 3. 12. *Nincsen* (ujjá-füzletetlen) a' jó cselekednék. Oka: mert az ujjá-füzletetlen; olgája a' bűnnek, a' jótul el-fordult, és a' gonof-

noszra hajlott. *Pápiſták ellen-vetéſe.* Az ujjá-fzületetlen Egyiptomi Bábak jót cselekedtenek, mert jutalmat adott Iſten nékik, Exod. 1. 19-21. Azért az embernek az eſett után, az ujjá-fzületés előtt, vagy on ereje a' jónak cselekedéſére. *Felelet.* Azoknak a' Bábaknak cselekedetek bűn vólt: mert nem vólt bitböl: *a' mi bitböl nincs bűn az,* Rom. 14. 23. Az Iſten az ő bővölködő és titkos irgalmaffágából meg-jutalmazza az olyan bűnt, melly nem tévő okára; hanem szerző, állató, és végző, okára nézve bűn.

XIV. R E SZ.

A' Cselekedeti bunnól.

I. KERDES.

VAgyon-é természet ſerint meg-engedhető bűn? Nincs: mert átkozott valaki meg nem marad mind azokban, mellyek a' törvénynek könyvében meg-vadnak írva, Deut. 27. 26. *Pápiſták ellen-vetéſe.* Nem minden bűn nemz halált, hanem csak a' végben ment. Jac. 1. 5. 17. *A' kívánság mikor méltó fogad, ſzületket, a' végben vitt vétek pedig halált nemz:* Azért nem minden vétek természet ſzerint halált hozó; hanem né-melly természet ſerint meg-engedhető. *Felelet.* Nem következik: mert mind kettő halál-

halálra méltó, de csak a' végben vitének tulajdonit az Apoſtol halált, mert méltób az halálra az, mint a' kívánság.

2. *Az eſett után, az ujjá-fzületetlen emberben vadnak-é még az Iſten képének valami maradéki?* Ugy: mert az eſett után-is minden ember az Iſten képére teremtetének mondatik, Jac. 3. 5. 9. Az eſett után-is az embernek halhatatlan okos lelke vagy on: vagy on értelme, mellyel tudgya valamennyire az igazat, és a' hamislat, a' jót és a' gonofzt: és akarattya, mellyel hajol valamennyire a' meg-iſmért jóra: vagy on a' teremtetett állatokon-is valamennyire való uralkodása. *Ellen-vetés.* Ha az eſett után, az ujjá nem ſzülettetett emberben vadnak az Iſten képének valami maradéki, ezek által az eſett ember fel-kelhet, az Iſten kegyelmének el-vételére magát el-kézfizetheti, a' kegyelemnek első fundámentomit vető Iſtennel edgyütt munkálkodhatik, és jót cselekedhetik. *Felel.* Nem következik: mert ezeknek nincsen annyira való erejek; mivel az eredendő bűn miatt igen halványok.

XV. R E SZ.

A' teſti halál el-kez dödéſéről.

I. KERDES.

Volt-é az embernek az eſett előtt pen-

ze? Nem: mert semmi pénzél véendő jó nélkül nem szükölködött. *Ellen-vetés.* A' kinek pénze nincs, semmije nincs: Azért az esett előtt-is volt az embernek pénze? *Felelet.* Nem következik: mert az eset után vagyon így a' dolog.

2. *Az embernek az esett előtt volt-e ruhája?* Nem: mert az embernek az esetből származott szégyene indította Isten a' ruhák készítésére, Gen. 2. 25. és 3. 7. *Ellen-vetés.* Ha ruhája nem lett volna, a' meleg, hideg, szél, eső néki fokát ártott volna: *Fel.* Nem következik: mert azok néki semmit nem ártottanak volna: mert ő szenvedhetetlen, és romolhatatlan volt, és az Isten őtet minden ártalmoktól meg-örizte volna, Pál. 121. §. 6.

3. *Az embernek az esett előtt volt-e fáradtsága, fájdalma, nyavalyája?* Nem: mert ezek a' bűnnek büntetési, Gen. 2. §. 16. 19. *Ellen-vetés.* Az okatlan állatok bűn-nélkül vadnak's még-is vagyon fáradtságok, fájdalmok, betegségek: Azért az eset előtt-is volt volna az embernek fáradtsága, fájdalma, betegsége. *Felelet.* Nem következik: mert az okatlan állatok veszendők voltak; de nem az ember.

4. *Az ember az esett előtt meg-vénült volna-e?*

na-e? Nem: mert a' vénseg fel halál, mely a' bűnnek földgya: *Ellen-vetés.* Az élő állatnak tulajdona a' meg-vénülés: De az ember élő állat volt az esett előtt-is: Azért az esett előtt meg-vénült volna. *Felel.* Az esett előtt az okos élő állat nem vénült volna meg: mert romolhatatlan, halhatatlan volt.

5. *Az ember a' bűnnek állapotjában törvénytelen Ura-e a' testi teremtetett állatoknak?* Ugy: mert az Isten a' teremtetett állatokat a' bűnnek állapotjában-is az ember urasága alá vetette, Gen. 9. §. 2. *Töltek való félelem és rettegés légyen minden állatokon, melyek mind a' ti kezeitekben adattattak:* Így, Pál. 8. 7. Ugyan-is Isten néki életet engedvén, annak el-táplálatafára való jókat-is engedett. *Ellen-vetés.* Az Unicornis nem akar az embernek szolgálni, Job. 39. 12. és az Isten a' teremtetett állatokat csak a' hivek birtokában adta, 1 Cor. 3. 21, 22. *Mindenek tiétek:* Azért az ember a' bűnnek állapotjában nem törvénytelen ura a' testi teremtetett állatoknak. *Felelet.* Nem következik: mert 1. ha az Unicornis nem szolgál az embernek kényén, szolgál kételen. 2. a' testi teremtetett állatokat birtokában adta Isten a' hiteleneknek mint embereknek; a' hiveknek pedig mint embereknek, és hiveknek, és az ő fogadott fiainak. Nn 4 XVI.

XVI. RESZ.

A' halál el-végeződéséről.

I. KERDES.

EGyenlő-é az el-kárhoztaknak büntetések? Ugy a' kárra nézve: mert egyenlő-képpen fosztatnak-meg az Istenből; de nem egyenlő az érzésre és a' nyomorúságra nézve, Luc. 12. 47. 48. Sokkal büntettetik a' ki tudgya, és nem cselekefzi: kevéssé büntettetik a' ki nem tudgya és nem cselekefzi. *Ellen-vetés.* Minden el-kárhozotnak rágó ferge léfzen, Marc. 9. 9. 44. Azért egyenlő léfzen az ő büntetések az érzésre nézve-is. *Felelet.* Nem következik: mert nem egyenlő-képpen rágattatnak.

2. Örökké való léfzen-é az el-kárhoztaknak büntetések? Ugy: mert az ő fergek meg nem hal, Marc. 9. 9. 44. *Anabaptisták ellen-vetése.* Az Isten igen irgalmas: Azért nem tart mind örökké az el-kárhoztak büntetésé. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten igen igaz-is.

3. Az el-kárhoztak romolhatatlanok-é? Ugy: mert az ő büntetések örökké való, Apoc. 14. 11. *Ellen-vetés.* Egyedül az Isten romolhatatlan: Azért azok nem romolhatatlanok. *Felelet.* Nem következik: mert egye-

gyedül az Isten romolhatatlan természettel; de mások-is kegyelemből, mint az Angyalok és az idvezültek: vagy igazságból mint az el-kárhoztak.

4. Vétkeznek-é pokolban az el-kárhoztak? Ugy: Apoc. 16. 11. *Káromlák a' mennyei Istent. Ellen-vetés.* Rom. 6. 9. 7. A' ki meg-hólt meg-szabadúlt a' bűntől: De az el-kárhoztak meg-hóltak: Azért meg-szabadúltak a' bűntől. *Felelet.* A' ki meg-hólt a' bűnnek, meg-szabadult a' bűntől: De az el-kárhoztak nem hóltak-meg a' bűnnek: Azért nem szabadúltak-meg a' bűntől.

5. Az el-kárhoztak ferge testi léfzen-é, minémű a' kígyó, Skorpíó? Nem: mert Marc. 9. 9. 44. Az el-kárhoztak ferge, az ő lelki-isméreték rettegésének tellyessége. *Ellen-vetés.* Az a' ferge az ő testeket rágja: Azért testi fereg. *Felelet.* Lelkeket rágja és az ő lelkek gyötrelme miatt az ő testek-is gyöt-rődik.

6. Minden embereknek meg-kellé a' testi halált kófolniok? Nem: 1 Cor. 15. 51. *Titkos dolgot mondok néktek: Nem mindnyájam aluszunk-el. Ellen-vetés.* Hebr. 9. 27. *Elvégzettetett dolog az emberek között, hogy egyszer meg-haljanak, az után ítélet légyen: Azért nem minden embernek kell a' testi ha-*

halált meg-köftolni. *Felelet.* Nem következik: mert minden emberek el-változnak, melly nékik testi halál gyanánt lészen, i Cor. 15. 51. *Mindnyájan el-változtatunk.*

7. *Az el-kárhoztak firalma testi lészen-e?* Nem: mert nem lészen könyhullatások, mivel így semmivé lennének, mert nem lészen ételek, italok, a' honnan a' köny származik. *Ellen-vetés.* Ha az el-kárhoztak firalma nem testi lészen, tehát a' régiek az el-kárhoztak firalmaival, nem jól próbálták a' testnek fel-támadását. *Felelet.* Nem következik: mert, noha az ő firalmok a' könyhullatásra nézve nem testi; de mindazáltal az ő fejek, szemek fel-háborodására nézve testi.

8. *Vagy-on-e tulajdon-képpen való tűz a' pokolban?* Nincs: mert az ilyen tűz semmit nem árthat a' lelkeknek. *Ellen-vetés.* Esai. 66. 24. *Az el-kárhozott tűzök meg nem alusznak.* Azért vagy-on pokolban tulajdon-képpen való tűz. *Felelet.* Nem következik: mert ott a' tűzön értetik a' lelki-isméretnek rettenetes gyötrelme és kénnya.

9. *Hibető-e, hogy a' pokol a' földnek és tengernék sötét mélységében, vagy e' világon kívül vagy-on?* Ugy: Apoc. 21. v. 8. *A' hazagoknak részeik a' kénkövel égő tóban lészen,* Matth.

25. 30.

25. 30. *A' házontalan szolgát vessétek a' külső sötétségre.* *Ellen-vetés.* A' pokolnak helyét nem kell keresni; hanem szorgalmatosan kerülni: Azért nem hihető hogy ott légyen. *Felelet.* Nem következik.

XVII. R E SZ.

A' Bűnnek másokra el-hatásáról.

I. KERDES.

Igazán rendelte-e az Isten, hogy az Adám maradéki részesüllyenek az ő bűnében és büntetésében? Igazán. Ennek igaz volta valamegyre meg-tetstik az emberek között: mivel ő köztök 1. a' terméket igazza szerint, a' születési minéműségek a' szülőtől a' születetre hatnak által. 2. az örökűségnek igazza szerint, a' szüléknek terhek a' gyermekekkel-is közöltetnek. 3. a' meg-tromfolás igazza szerint, a' jónak meg-vetése, és a' gonoszának szenvedése egy-arányú mértékben terjeszkednek ki. *Anabaptisták ellen-vetése.* Ezech. 18. 20. *A' fiú nem viseli az ő atyának álnokságát:* Azért nem igazán rendelte Isten, hogy az Adám maradéki részesüllyenek az ő bűnében és büntetésében. *Felelet.* Nem következik: mer a' fiú nem viseli álnokságát az ő mástól származott atyának, mert abban nem vétkeznek; de viseli az

ö első

ő első atyjának álnokságát, mert abban vétkezett, Rom. 5. 15. *Kiben mindnyájan vétkeztünk.*

2. *Minden emberek, kik Adámtól terméskéz szerint származtak, részesültek-e az ő bűnében és büntetésében?* Ugy: mert az Írás azt mondgya, hogy az emberek Adámban mindnyájan vétkeztenek, Rom. 5. 12. és ő benne mindnyájan meghalnak, 1 Cor. 15. 22. *Pápi sták ellen-vetése.* Jeremiás és Keresztelő János nem részesültek az Adám bűnében: Azért nem minden emberek, kik az Adámtól természet kéz szerint származtak, részesültek az ő bűnében. *Felelet.* Az Írás egy Adámtól természet kéz szerint füzetettet embert sem vésej-ki mondván: *Adámban mindnyájan vétkeztünk, és ő benne mindnyájan meg-holtunk,* Rom. 5. 12.

3. *A' Christus részesült-e az Adám bűnében, avagy az eredendő bűben?* Nem: 1 Petr. 2. 22. *Ki bünt nem tött vala:* mert nem természet kéz szerint származott Adámtól. *Ellen-vetés.* *A' Christus bűnné lött.* 2 Cor. 5. 21. Azért részesült az Adám bűnében. *Felelet.* Nem következik: mert bűnné lött, az az, bűnért való áldozattá. Bűnös volt a' Christus nem a' maga; hanem a' mi bűneinkkel: meg-is holt nem a' maga, hanem a' mi bűneinkért.

3. A'

4. *A' Szűz Mária részesült-e az Adám bűnében?* Ugy: mert néha vétkezett, mert a' Christus őtet meg-feddette, Joh. 2. 4. *Mi közöm vagyon nékem veled A' szszony?* Nem jött még el az én orám. *Pápi sták ellen-vetése.* Ha a' Mária részesült az Adám bűnében: a' Christus-is. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus nem természet kéz szerint származott Máriától.

5. *A' csecsemők részesülnek-e az Adám bűnében?* Ugy: mert meg kereszteltetnek: azért eredeti bűnnel füzetetnek: Oka, mert a' kereszttség az eredeti bűnnek bocsánattyára lészén. *Pelagian. ellen-vetése.* A' csecsemőknek vérek ártatlan, Plál. 106. 38. Azért nem részesülnek az Adám bűnében. *Felelet.* Nem következik: mert a' csecsemők vérek ártatlan, nem Istenre, hanem az emberekre nézve, kiktől cselekedeti bűnnel nem érdemlették-meg az erőfzakkal való halált.

6. *Az Isten az Adám cselekedeti bűné, tudni-illik, a' meg-tiltatott gyümölcsből való evését tulajdonittya-e nekünk?* Ugy: Rom. 5. 12. *Adámban mindnyájan vétkeztünk,* tudni. tulajdonítással, nem cselekedettel, mert még akkor nem voltunk, mikor Adám vétkezett. Így mondatik a' 16. versben-is bé-jötnek lenni a' büntetés az egy bűnből. *Ellen-*

Oo

vetés.

vetés. Az Adám cselekedeti büne megszűnt: Azért nekünk nem tulajdoníthatik. *Felelet.* Nem következik: mert a Christus szenvedése is megszűnt; de mindazonáltal nekünk tulajdoníttatik.

7. Az Adám cselekedeti bűnének mocska a születés által reánk származik-e? Ugy: Pál. 5. 1. 7. Bűnben fogadott engemet az én Anyám. Job. 14. 4. A tisztátalanból nem adathatik tiszta. Matth. 7. 18. A rothar-fa nem teremhet jó gyümölcsöt. Pápiák ellen-vetése. Ha az Adám cselekedeti bűnének mocska reánk származik, vagy a lélek, vagy a test által származik reánk: De sem a lélek, sem a test által nem származik reánk: Azért femmi-képpen reánk nem származik. *Felelet.* Az Adám cselekedeti bűnének mocska, által-hat reánk se nem a lélek, se nem a test; hanem a születés által: mely az egész fjemélyé, mellyel a született a földnek fia léfzen. Job ezt állatni, mint azt, hogy vagy a lélek a tisztátalan testől fertesztetik-meg: vagy a lélek a tisztátalan emberi magból léfzen: vagy a lélek a bűnös lélekből származik, mint a világosság a világosságból.

XVIII.

XVIII. RESZ.

A' közben-járó Christusnak szemé-lyéről.

I. KERDES.

AZ Ő Testámentombéli hivek a' Christus érdemeért idvezültenek-e? Ugy: Aét. 15. 11. Az Ur Jესus Christus kegyelme által hiszszük, hogy meg-tartatunk, miképpen azok-is, tudni-illik, az Ő Testámentombéli hivek, 1. 10. Sociniánusok ellen-vetése. A' Christus az Ő Testámentomban nem holt-meg: Azért nem az ő érdemeért idvezültenek. *Felelet.* A' Bárány meg-ölettetett a' földnek fundámentomának fel-vetése-től fogva, Apoc. 13. 8.

2. A' Christusban két személlyek vadnak-e? Nincsenek: mert nekünk egy közben-járónk vagy, 1 Tim. 2. 5. 3. és egy Urunk, Eph. 4. 5. Ha pedig a' Christusban két személlyek volnának, két közben-járónk volna, és két Urunk. Nestor. és Photin. ellen-vetése. A' Christus Isten és ember: Azért a' Christusban két személlyek vadnak, isteni és emberi. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christusban az Isten és az ember egy személlyé löttenek.

3. A' Christus egy személlyben két természetek

szetek vadnak-é, emberi és isteni? Ugy: Joh. 1. 14. *Amaz Ige testé lett.* Így, Matth. 1. 23. Rom. 9. 5. *Sociniánusok ellen-vetése.* Az egész Christus született a' Szűz Máriától: Azért ő benne nincsen egyéb emberi természetnél. *Felelet.* Az egész Christus születet Máriától; de nem a' Christusnak egésze: mert nem született isteni természetire nézve Máriától; hanem az Atyától.

4. *A' Christus emberi természetivel közöltettek-é az isteni tulajdonságok, nevezet szerint, a' minden-tudóság, minden-hatóság, mindenütt-valóság?* Nem: mert a' kivel az Isteni tulajdonságok közöltettek, az Isten: De a' Christusnak emberi természetével nem közöltetnek az isteni tulajdonságok. *Lutheránusok ellen-vetése.* A' Christus mondatik minden-tudónak, Joh. 21. 17. minden-hatónak, Apoc. 1. 8. mindenütt jelen valónak, Matth. 18. 20. Azért a' Christus emberi természetivel közöltettek az isteni tulajdonságok 's nevezet szerint a' minden-hatóság, minden-tudóság, mindenütt jelen-valóság. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christusnak, az elő hozott helyeken, nem emberi természetével, hanem isteni személye mondatik minden-tudónak, minden-hatónak,

nak, mindenütt jelen-valónak: Így nem isteni természetével, hanem személye mondatik meg-hóltnak, meg-feszítettetnek, 1 Cor. 2. 8.

5. *A' Christus a' mennyiben közben-járó imádandó-é?* Ugy: mert a' Christusban, a' mennyiben közben-járó, hinnünk kell. *Ellen-vetés.* Ha a' Christus a' mennyiben közben-járó imádandó: a' mennyiben ember-is imádandó. Oka: mert a' mennyiben ember-is közben-járó. *Felelet.* Nem következik: mert az imádás az Istennek tulajdona. *Ellen-vetés.* Ha a' Christus a' mennyiben ember nem imádandó, nem az egész közben-járó imádandó, nem az egész közben-járó imádandó; de a' közben-járónak nem egésze. Az egész Christus jegyzi, a' Christusnak; személyét: a' Christusnak egésze pedig jegyzi a' Christus két természetét. *Kell-é hát a' Christus emberi természetét imádnunk?* Nem: mert az ő fel-magasztaltatása után-is, sem Istenné, sem minden-tudóvá, sem mindenütt jelen-valóvá nem lett. *Némelyek ellen-vetése.* Hebr. 1. 6. *A' Christust imádják mind az Istennek Angyali:* Azért a' Christust emberi természetire nézve imádnunk kell. *Felelet.* Nem következik: mert az egész Christust kell imádnunk;

de nem a' Christus egészszet, az az, a' Christus Isten-embert kell imádnunk; de nem a' mennyiben ember.

XIX. R E SZ.

A' Christus Tisztirol.

I. KERDES.

A' *Christus az ő Testámentomban volt-e prophéta?* Ugy: mert az ő Testámentombeli profeták által a' Christus profetált, 1 Petr. 1. 11. *Socinián. ellen-vetése.* Matt. 4. 17. A' Christus az új Testámentomban kezdett prédikálni: Azért az ő Testámentomban nem volt profeta. *Felelet.* Nem következik: mert az Új Testámentomban kezdett prédikálni a' Christust, nem a' mennyiben Isten; hanem a' mennyiben ember volt.

2. *A' valófágos papság tulajdona-e a' Christusnak?* Ugy: Pál. 110. 4. *Meg-esküött a' Jehova, és meg nem bánya: Te vagy Pap mind örökké Melchisédek rendi szerint.* Pápiák ellen-vetése. Az ő Testámentomban elég papok voltak: az újbán-is a' Pápa hely-tartója a' Papságban a' Christusnak: a' hivek-is papoknak mondanak, Apoc. 1. 6. Azért a' valófágos papság nem tulajdona a' Christusnak. *Felelet.* Nem következik: mert 1. Az ő Testámentombeli papok, nem való-

fágos

fágos papok voltak (mert az embereket az ő bünök alól nem szabadithatták-fel, és őket Istennel meg nem békélterhették, Hebr. 9. 1, 2, 3.) hanem csak ábrázolók; mert az ő papságok ábrázolták a' Christus papságát. 2. Nem mutathatták-meg a' Pápiákat, hogy a' Christus a' Pápát valamiben maga vicáriussává tette volna. 3. A' hivek hasonlatosság szerint való papoknak mondanak.

3. *A' Kereszt-fa oltára volt-e tulajdonképpen a' Christus áldozattyának?* Nem: mert a' Christus áldozattyának tulajdonképpen az isteni terméket volt oltára, Heb. 9. 14. *Pápiák ellen-vetése.* A' kereszt-fán holt-meg a' Christus: Azért a' kereszt-fa volt tulajdonképpen való oltára a' Christus áldozattyának. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus a' kereszt-fán holt-meg-nem mint oltáron; hanem mint törvény-fán.

4. *A' Christus Pap volt-e az ő Testámentomban?* Ugy: mert az ő Testámentomban-is a' választottak a' Christus halála és esedezése által idvezültenek, Apoc. 11. 8. *A' báranymeg-ölettetett világ fundámentoma fel-vetetéséről fogva.* Dan. 9. 17. *Halgasd-meg a' te szolgádnak könyörgését az Urért.* *Sociniánusok ellen-vetése.* A' tellyes időben bocsátotta-ki Isten az ő fiát, Gal. 4. 4. Azért nem volt pap

Oo 4

az ő

az ő Testámentomban. *Felelet.* Nem következnek: mert a' Christus mindenkor pap volt, Hebr. 11. 8. de az időnek tellyefféjében jelentetett-meg, hogy pap, 1 Petr. 1. 20.

5. *A' Christus király volt-e fel-támadása előtt?* Ugy: mert fel-támadása előtt mondatik királynak, Matth. 2. 2. *Hol született a' király.* Es, 21. 5. *Mondjátok-meg a' Sion Leányának:* Imé jő a' te királyod. Sociniánusok ellen-vetése. Act. 2. 5. 26. *Az Isten Urrá (Királya) iötte azt, a' kit ti meg-feszítettek:* Azért fel-támadása után lött királlyá. *Felelet.* Nem következnek: mert fel-támadása után lött dicsőfféges királlyá; de az előtt-is volt alázatos király, Matth. 21. 5. 5. *A' te királyod jö néked alázatosan.*

6. *A' Christus közben-járó-e, mind isteni's mind emberi természetire nézve?* Ugy: mert Proféta; Pap, és Király mindenik természetire nézve. Pápiák ellen-vetése. Embernek mondatik a' közben-járó, 1 Tim. 2. 5. *Egy a' közben-járó, az ember Christus Jesus:* Azért isteni természeti szerint nem közben-járó. *Felelet.* Nem következnek: mert az Irás a' fzemélyi egyesülésért, a' mi az egész semélye, tulajdonittya edgyik természetnek.

XX,

XX. RESZ.

Az Elég-tételről.

I. KERDES.

A' Christus eleget tölt-e éretünk, az az, a' Christus helyettünk töltötte-bé a' törvényt, és holté-meg? Ugy: Joh. 10. 16. Gal. 3. 13. *A' Christus meg-váltott minket a' törvénynek átkától.* Sociniánusok ellen-vetése. Ha a' Christus helyettünk töltötte-bé a' törvényt, és holt-meg, nekünk nem kell a' törvényt bé-töltenünk, és meg-halnunk: De ez nem igaz: Azért amaz sem. *Felelet.* Bé kell nekünk a' törvényt töltenünk, és meg-is kell halnunk; de nem azért hogy az Isten igazságának eleget tegyünk; hanem hogy Istenhez háládatosságunkat meg-mutassuk, és a' bűnnek teste mi bennünk el-töröltesse, Rom. 6. 5. 7.

2. *A' Christus törvény bé-töltésével és halálával, érdemletté magának valamit?* Nem: mert a' Christus azért lött szegénnyé, hogy nem ő; hanem mi gazdagodnánk-meg, 2 Cor. 8. 9. *Pápiák ellen-vetése.* Az Isten a' Christust a' maga meg-alázásáért, az az, törvény bé-töltéséért, és haláláért magasztalta-fel, Phil. 2. 5. 8. 9. Azért érdemlett magának a' Christus valamit törvény bé-töltésé-

tésével, és halálával. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus fel-magasztaltatott, nem maga meg-alázásáért; hanem maga meg-alázása után, Luc. 24. 26. *Nem ezeket kellett-e a' Christushnak szenvedni, és úgy memi-bé az ő dicsőségében?*

3. *A' Christus elég-tétele tökéletes volt-e, az az, a' Christus az Istennek annyit fizetett-e, a' mennyivel tartoztunk?* Ugy: mert edg yetlen egy áldozattá vált, elég-tétellel, tökéletesekké tette mind örökké azokat, a' kik meg-szenteltettek, Hebr. 10. 14. *Pápisták ellen-ve-tése.* Mi az Istennek örökké tartó büntetéssel tartoztunk: De a' Christus büntetése nem tartott örökké: Azért a' Christus elégté-tele nem volt tökéletes. *Felelet.* A' Christus büntetése nem tartott örökké: mert lehetetlen volt a' Christushnak a' haláltól megtartatni, Act. 2. 24. Oka: 1. mert életnek Ura volt. 2. mert ő meg-győzte a' halált, 1 Cor. 15. 54-57. 3. mert a' Christushnak büntetése állott, nem annak örökké tartásában; hanem grádusiban, részeiben és neveiben, melyekről az 1. k. 22. rész. szoltunk.

4. *A' Christus vérének egy csepeje elég lehetett volna-e az emberekért való elég-tételre, és azoknak meg-váltatásokra?* Nem: mert halálnak kellett lenni a' bűnnek büntetésének,

Gen.

Gen. 2. 5. 17. Rom. 6. 5. 23. *Pápisták ellen-ve-tése.* A' Christus személyének méltósága az ő egy csep vérért eléggé tehetne volna az emberekért való elég-tételre: másként mire való volt volna az ő személyi méltósága?

Felelet. Ha az igaz volna kelleltin kívül holt volna-meg a' Christus, és ontott volna vért, amaz ellen, Rom. 3. 25. Arra való volt a' Christus személyének méltósága. 1. hogy el-viselhetné Istennek a' bűn ellen való vég-hetetlen haragját, Esa. 53. 5. 4. melyért a' Christus erős Istennek hivatattik, Esa. 9. 6. 2. hogy méltó és elégséges arra lehetne a' mi váltságunknak, melly váltságnak méltósága és elégsége függ nem csak az ő személyének méltóságától; hanem a' büntetésnek nagyságától-is, Act. 20. 28. Hebr. 9. 12-14.

6. *Az alamisna, könyörgés, böjtölés által az ideig való büntetésért eleget tehet-e az ember az Istennek?* Nem: mert csak a' Christus törvény bé-töltése, és szenvedése, a' bűnért, és annak minden-fele büntetéséért való elég-tévő munka, Gal. 3. 13. *Pápisták ellen-ve-tése.* Nabugadnézár az alamisnával el-kerülhetett volna a' rajta esett büntetést, Dan. 4. 5. 27. Ezechiás könyörgése által el-halasztotta halálát, Esa. 38. 5. 5. A' Ninivebeliek böjtölések által el-kerülték, a' Jónástól meg-mon-

mondattott büntetést, Jón. 3. 6, 7. Azért ezek által az ember eleget tehet Istennek a' bünért és annak ideig való büntetéseért. *Felelet.* Nem következik: mert el-kerülhettyük ezek által a' büntetést, nem érdemelve és eleget téve; hanem meg-nyerve, az az, a' jót Istentől ingyen el-véve; mert minden jó cselekedeteknek a' ményiben hitből jár-maznak, erejek vagyon arra, hogy Istentől jót nyerjenek, az ő ígéretinek erejéből, mellyel ingyen jutalmat rendelt azoknak, Gal. 6. 5. 8.

XXI. R E SZ.

A' Christus életéről.

I. KERDES.

A' *Christus teste a' Szűz Máriától való-e?* Ugy: mert Afzfzony magvának mondatik, Gen. 3. 15. Gal. 4. 4. *Anabaptisták ellen-vetése.* Az első ember, tudni-illik, az Adám, a' földből való; de a' második ember, tudni-illik, a' Christus, az égből való, 1 Cor. 15. 47. Azért a' Christus az ő testét nem a' Szűz Mária magvából vette-fel; hanem az égből hozta-le a' Szűz Mária méhében. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus nem mondatik égből valónak emberi természetire nézve; hanem istenire.

Ofz.

Ofztán a' Christusnak emberi természet-e is égből való, ajándékira nézve.

2. *A' Szűz Mária igazán mondatik-e Isten Anyjának és szülőjének?* Ugy: Matth. 1. 23. Imé a' Szűz szülfiat, és nevezed az ő nevét Emmanuelnek, az az, velünk lakozó Istennek: honnét nevezetrik Urnak Anyjának, Luc. 1. 43. *Nestorius ellen-vetése.* Ha a' Szűz Mária Isten Anyja és Szülője, az istenségnek-is Anyja és szülője. *Felelet.* Nem következik: mert mondatik a' Szűz Mária Isten Anyjának, nem azért, hogy az istenségnek Anyja; hanem azért, hogy a' személynek, ki nek istensége, és emberisége vagyon, Anyja az emberiségre nézve. A' méhben-fogadásnak és születésnek czéllya, a' Christusnak egész személye, noha a' személynek nem mindenik természetű.

3. *Két-féle fiú-e a' Christus, ugy-mint isteni és emberi?* Nem: mert nincsen ő benne más és más személy, ugy mint emberi és isteni; hanem más és más dolog, az az, isteni és emberi természet. *Ellen-vetés.* Az Isten örökké szülte az ő fiát; Mária pedig ugyanazont időbe: Azért két-féle fiu a' Christus, isteni és emberi. *Felelet.* Nem következik: mert Mária nem szülte a' Christusnak személyét; melly a' fiúságot teszi; hanem ter-

Pp

mé-

mészetit, mely a' fiúfágot nem tézsi.

5. *A' Christus mondattathatik-e a' Szent Lélek fiának?* Nem; mert az Atya Isten fia, Pál. 2. 7. *En fiam vag y te, ma szültelek tégedet.* Sociniánusok ellen-vetése. A' Szent Lélektől fogantatott: Azért a' Szent Léleknek fiának mondattathatik *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus fogantatott a' Sz. Lelektől nem személyére nézve, mely ténne a' fiúfágot: más-ként a' csirkék-is tyúk-fiaknak mondattathatnának; mely nem igaz.

XXII. R E SZ.

A' Christus haláláról.

I. KERDES.

A' *Christus érettünk szenvedett-e lelki halált?* Ugy: Szálla poklokra, az az, testi halála előtt lelkében pokolbéli kénokat szenvedé. *Pápiák ellen-vetése.* Az Irás a' mi idveffégünket a' Christus vérenek, az az, testi halálának tulajdonítja, Aét. 20. 28. Azért lelki halált érettünk nem szenvedett. *Felelet.* Nem következik: Az Irás a' mi idveffégünket a' Christus testi halálának tulajdonítja néha, mert a' Christusnak utolsó szenvedése, az ő testi halála volt. Tulajdonit-

nította az Irás a' mi idveffégünket a' Christus lelki halálának-is, Gal. 3. 13.

2. *A' Christus testi halálában, a' mint a' lelek a' testől el-vált, ugy az istenség a' testől és lélektől el-vált-e?* Nem: mert Isten felfizterett-meg, 1 Cor. 2. 8. Isten holt-meg, Aét. 20. 28. Isten feküdt a' koporsóban, Matth. 28. 5. 6. *Nestorius ellen-vetése.* A' Christus istensége el-hadgyta az ő emberfégét, Matth. 27. 46. *En Istenem, én Istenem, miért hag yál-el engemet:* és, Joh. 10. 38. *Le-teszem az én lelkemet:* Azért a' Christus testi halálában el-vált az istenség az emberfegtől. *Felelet.* Nem következik: mert I. nem a' Christus istensége hadta-el az ő emberfégét; hanem az Atya hadta-el a' Christust. 2. A' Christus le-törte az ő lelkét, nem istenségre nézve; hanem testére nézve.

3. *A' Christus az ő testi halálában ember volt-e?* Nem: mert testéről lelke el-vált volt. *Scholast. ellen-vet.* Ha a' Christus az ő halálában ember nem volt, hát mi volt? *Felelet.* Nem volt dög, mert ő róthadást nem látott, Aét. 2. 27. hanem volt holt test, Luc. 17. 37. Matth. 24. 28. Holt embernek-is mondhatni.

4. *A' Christusnak lelke, testéről el-válván, hely szerint alá szállott-e poklokra?* Nem:

mert a' Christufnak lelke, mihezt testétől el-vált, mindgyárt az égben ment, Luc. 23. ʒ. 43. *Ma velem leszeſz Paradicsomban*, az az, az égben. *Pápiſták ellen-vet*: Hifzek a' Jeſus Chriſtusban, ki szálla poklokra: Azért a' Chriſtufnak lelke, testétől el-válván, tulajdon-képpen alá szállott a' poklokra. *Felelet*. Nem következik: mert a' Chriſtus két-képpen szállott alá a' poklokra: 1. halála előtt, midőn az ő lelkében pokolbéli kénokat ſjenvedett, a' kertben és a' kereſzt-fán. 2. halála után, midőn a' halálnak hatalma alatt vólt harmad napig, teste a' koporſóban, lelke paradicsomban lévén.

5. *Vólt-é a' Chriſtufnak az ő testi halálában valami nyomorúſága, kénnya, fájdalma, gyötrelme?* Nem: mert lelke paradicsomban vólt, Luc. 23. ʒ. 43. Lélek nélkül való teste penig, ſemmit nem érzett. *Pápiſták, Luther. ellen-vetéſe*. A' Chriſtus lelke tulajdon-képpen poklokra szállott, hogy ott pokolbéli gyötrelmeket ſjenvedne: Azért vólt a' Chriſtufnak az ő testi halálában valami kénnya. *Felelet*. Szent Irás ellen értenek így a' Pápiſták és a' Lutheránusok. *Ellen-vetés*. Fel-támasztotta az Iſten a' Chriſtuſt a' halálnak fájdalmát meg-öldvén, Act. 2. ʒ. 24. Azért vólt a' Chriſtufnak a' testi halálban valami gyöt-

gyötrelme. *Felelet*. Nem következik: mert fel-támasztotta az Iſten a' Chriſtuſt, meg-öldvén a' halálnak fájdalmát, az az, meg-öldvén a' halált, mellyet néki az ő öletebéli fájdalmi-ſzerzettenek vala. *Ellen-vetés*. Ebben a' halálban a' Chriſtus oldalát egy vitéz meg-öklelte, Joh. 19. ʒ. 34. Es ötlet némel-lyek gyalázzattal illeték, Maath. 27. ʒ. 63. Azért vólt a' Chriſtufnak az ő testi halálában valami gyötrelme. *Felelet*. Nem következik: mert ezeket a' Chriſtus akkor nem érzette, nem vólt azért a' Chriſtufnak az ő testi halálában nyomorúſágbéli büntetéſe; de vólt kárbéli, mivel fok boſzſzúſággal illetetett.

XXIII. RESZ.

A' Chriſtus Fel-magaſztaltatáſáról.

I. KERDES.

A' Chriſtus maga támasztotta-e fel magát? Ugy: mert azt mondotta az ő testének temploma felől, hogy maga harmad napra fel-épití azt, Joh. 2. 19. *Sociniánusok ellen-vetéſe*. Az Atya Iſten támasztotta fel a' Chriſtuſt, Act. 2. ʒ. 24. Azért nem maga támasztotta fel magát. *Felelet*. Nem következik: mert a' halottakat fel-támasztani az Atyának a' Fiúval köz: innen az Atyának és a' Fiúnak tulajdonitratik, Joh. 5.

ŷ. 21. Fel-támasztja pedig a' halottakat, az Atya a' Fiú által, a' mint hogy e' világot is teremtetten a' Fiú által, Joh. 1. 3.

2. *A' Christus támadott-e először-fel?* Ugy: mert 1 Cor. 15. ŷ. 20. *A' Christus fel-támadott a' halálból, és azoknak, a' kik el-alut-tanak, lótt első sengéje.* Ellen-vetés. Az ő Testámentomban, és az Ujban-is elegendő támadtanak-fel, a' Christus fel-támadása előtt: Azért nem a' Christus támadott-fel először. *Felelet.* Nem következik: mert noha idővel sokan támadtanak-fel a' Christus előtt; mindazáltal termézzetl a' Christus támadott-fel először; mert a' Christus fel-támadása oka azoknak fel-támadásoknak, mivel az ő léendő vagy lótt fel-támadásának ereje által léfzen azoknak fel-támadások, 1 Cor. 15. 20. *A' Christus fel-támadott a' halálból, és azoknak a' kik el-alut-tanak lett első sengéje.*

3. *A' felső ég, melyben a' Christus ment, mindenütt való-e?* Nem: mert ott van egyen, Colof. 3. 1. *A' melyek ottan vadnak keresztek, a' hol a' Christus vagyon.* Luth. ellenv. Ha a' Christus a' felső égben ment, a' fel menetelben sok esztendőket töltött-el, és immár ha bé-fogattatik azzal a' nagy éggel, mindeneknek a' kik ötlet segítségére hijják, artzu-

artzulattyát nem fordéhattya's a' t. *Felelet.* Ezek nevetségre inkább méltók, mint megczáfolásra.

4. *A' Christus ment-e először az égben?* Ugy: mert 1 Cor. 15. 20. *A' Christus azoknak, a' kik el-alut-tak első sengéje lett.* Ellen-vetés. A' Christus előtt mentenek az égben némelyek lelkekre nézve; Col. 1. 20; némelyek testekre nézve-is; mint Enok, Illyés, Gen. 5. 24. 2 Reg. 2. 11. Azért nem a' Christus ment először az égben. *Felelet.* Nem következik: mert noha idővel némelyek mentenek az égben a' Christus menyben menetele előtt, mindazonáltal termézzetl a' Christus ment először az égben, mivel a' Christus menyben menetele oka azoknak menyben meneteleknek, mivel az ő menyben menetelinek erejével mentenek azok az égben, mivel az ő léendő vagy lett menyben menetele nyitottam meg azoknak az eget, Hebr. 9. 8. Ha így, tehát az ő menyben menetele érdemlő oka azoknak menyben meneteleknek. *Felelet.* Nem érdemlő; hanem szerző oka; a' mint az ő fel-támadása sem érdemlő, hanem szerző oka a' másoknak fel-támadásoknak: mert az ő fel-támadása nem erőtlen, szenvedő; hanem hatható és cselekedő példabéli

dabélt oka, a' mi fel-támadásunknak.

5. *A' Christus maga erejével menté a' felső égben?* Ugy: mert azt mondgya, Joh. 14. 2. *El-mégyek, hogy néktek helyet szerezzek. Soci-nianusok ellen-vetése.* A' Christus az Atyától vétetett-fel, Act. 1. v. 11. Azért nem maga erejével ment a' felső égben. *Felelet.* Nem következik: mert mind a' kettő igaz: mivel az erő, melyel a' Christus fel-ment, az Atyáé, és a' Fiué.

6. *A' Christus emberi természetű, s ezért mindenütt jelen való?* Nem: mert azt mondgya, Matth. 26. 11. *En nem mindenkor léfzék ve-letek, tudni-illik, emberfélegem szerént. Lutheránusok ellen-vetése.* Azt mondja a' Christus, Matth. 28. 20. *Veletek vag yok világ vége-zetig:* Azért emberi természetire nézve min-denütt való. *Felelet.* Nem következik: mert Isteni természetire nézve mondgya, hogy velünk léfzen világ végezetig.

XXIV. RESZ.

A' Christusnak reánk szabásáról.

I. KERDES.

A *Christus csak a' választottakért holt-é meg, és tölt-é eleget?* Ugy: Joh. 17. 9. *Nem könyörgök é' világért, az az, a' meg-vet-tette-*

tettekért. *Papisták, Luth. ellen-vetése.* Az I-sten minden embereknek meg-tartója; de ki-vált-képpen a' hívőknek, 1. Tim. 4. 10. Azért a' Christus minden emberekért meg-holt és eleget tölt. *Felelet.* Nem következik: mert itt az Isten mondatik mindeneknek meg-tartójának, nem a' lelki életre nézve, mert így Júdás sem kárhozott volna el; hanem a' testire nézve, Act. 17. 28. *Éő általa élünk, mozgunk és vag yunk.*

2. *Az új szövetségből ki-eshetünk-e?* Nő: mert, az új szövetség változhatatlan, Jer. 33. 20. 21. *Papisták ellen-vetése.* Az ő szövetségből ki-eshetünk, és ma-is sokan kárhoznak-el, és léfznek Törököké, Pápistákká: Azért az újból-is. *Felelet.* Nem követke-zik: mert, 1. Amannak conditioját magunknak kellett tellyesitenünk, ezt cseleked és élsz. Luc. 10. v. 28. de ennek conditioját az Isten tellyesíti, mivel a' hit és a' meg-térés az Isten ajándéki, Eph. 2. 8. 2. Tim. 2. v. 25. 2. Az ilyenek nincsenek az új szövetségben; hanem csak annak ki-hirdetésében, Matth. 20. 16. *Sokan vadnak a' havatálósok; de kevéssén a' választottak.* Így 1. Joh. 2. 19.

XXV.

XXV. RESZ.

Az Istennek Eleve el-rendeléséről.

I. KERDES.

Az Isten minden embereket el-választotté az örök életre? Nem: mert, kevesen vadtak a' választattak, Matth. 20. v. 16. *Luther. ellen-vetése.* Az Isten minden embereket akar idvezíteni, 1. Tim. 2. 4. Azért minden embereket el-választott az örök életre. *Felelet.* Nem következik: mert, az Isten akar idvezíteni minden, az az, minden féle embereket, nem csak a' Fejedelmeket, hanem az alatta valókat-is: nem csak a' gazdagokat; hanem a' szegényeket-is: nem csak a' nemeffeket; hanem a' nemtelenekeket-is: de nem személy szerént mindenekeket, mint a', kiket meg-keményítet, Rom. 9. v. 18.

2. *Az Isten némelyeket nem az ő eleve el-látott hitekért, jó-cselekedetekért; hanem a' maga jó-tetvéseért rendelte az örök életre?* Ugy, Rom. 9. 16. *A' választás nem az akaróé, sem nem a' futoé; hanem a' könyörülő Istené.* 1. *Luther. ellen-vetése.* A' hit által idvezülünk, Joh. 3. 36. *A' ki a' Fiuban hisz az örök élete vagyon.* Azért Isten némelyeket az ő eleve el-látott hitekért választott az idveffégre. *Felelet.* Nem következik: mert, a' hit

a' hit eszközi oka az idveffégnék, mert a' ki eleve el-rendel a' végre, annak eszközeire-is el-rendel; de nem indító, s né érdemlő oka az idveffégre való választásnak, mert a' hit a' választásnak gyümöltse, Act. 13. 48. *Hivének valakik az örök életre választattak való-nak.* 2. *Pápiák ellen-vetése.* A' jó-cselekedet nélkül senki nem idvezülhet, Hebr. 12. y. 14. *Az életnek szentsége nélkül senki nem láthatta az Urat:* Azért az Isten némelyeket az eleve el-látott jó-cselekedetekért választott az örök életre. *Felelet.* Nem következik: mert, az idveffégnék-is a' jó-cselekedet nem érdemlő; hanem eszközi oka; de nem indító oka a' választásnak, mert a' jó-cselekedet a' választásnak gyümöltse, mert a' jó-cselekedet gyümöltse a' hitnek, mely gyümöltse a' választásnak.

3. *Az el-választott ember el-kárhozhatiké?* Nem: mert, a' kiket Isten el-választott, azokat meg-is dicsőíti, Rom. 8. 30. *Ellen-vetés.* Ha az el-választottak el nem veszhetnek, nem kell nékiek a' bűnöket kerülniök, és azokért az örök haláltól félniök. *Felelet.* Nem következik: mert, nem inkább állhat meg a' bűnben való végig meg-maradás az el-választással, mint a' hitben való végig meg-maradás a' meg-vetéssel.

4. *Az*

4. *Az el-választott ember meg-tudhattyaé, örök életre való el-választatását?* Ugy: mert meg-tudhattya el-hivattatását, meg-igazítatását, meg-ízenteltetését, rész-ízerént való meg-dicsőíttetését: Azért el-választatásátis: mert ezek tulajdoni az el-választottaknak, Rom. 8. 30. *Pápisták ellen-vetése.* Ha az el-választott ember meg-tudhattya örök életre való el-választatását, testi bátoróságban élne. *Felelet.* Nem következik: mert, ha el-választatásunk felől bizonyosok leszünk jól, soha nem vérkezünk, 2. Pet. 1. 10.

5. *Az Isten némely embereket meg-vetett-e az az, a' kárhozatra rendelte-e?* Ugy: mert némelyeket szerezet, némelyeket gyűölt, mint mutattya a' Jákób és az Esau példája, Rom. 9. y. 13--18. *Pápisták ellen-vetése.* Az Isten igen irgalmas: Azért a' veszedelemre fenkit nem rendelt. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten nem csak igen irgalmas; hanem igen igaz-is. Azért igen irgalmas nem mindenkhez; hanem csak azokhoz, a' kiken akar könyörülni: a' többit pedig az ő igazsága által meg-keményíti, és bűnökért el-kárhoztattya, Rom. 9. 18.

6. *Az Isten némelyeket nem az ő eleve el-látott hitetlenségeért és bűnökért; hanem a' maga jó tetszéseért rendelt-e a' kárhozatra?*

Ugy,

Ugy, Rom. 9. 18. *A' kit akar meg-keményíteni, meg-keményíti.* Luther. és Pápisták ellen-vetése. Az Isten idővel némelyeket a' hitetlenségért, és a' bűnben meg-maradásért kárhoztat-el, Joh. 3. y. 18. *A' ki nem hiszen az Isten Fiában már el-kárhoztatott:* Azért az Isten némelyeket az ő eleve el-látott hitetlenségeként rendelt a' kárhozatra. *Felelet.* Nem következik: mert a' hitetlenség és a' bűnben meg-maradás az el-kárhozátnak érdemlő és indító oka; de nem a' meg-vetésnek, az az, nem idvezíteni, és el-kárhoztatni akarásnak nem érdemlő és indító oka: mert az Isten végező akarattya minden dolgoknak tellyeffeggel való első oka, és mindenkor ok, és soha nem lött dolog; de ha az Isten némelyeket abüntől indittatván akart volna meg-vetni, az indító ok, első volna az Isten végező akarattjánál, és az, az indító oknak lött dolga volna: melly képtelen.

7. *Többen vadnaké a' meg-vettettek, mint a' választottak?* Ugy: mert többen kárhoznak-el, mint idvezülnek, Matth. 7. y. 14. *Ellen-vetés.* Nagyob az Isten irgalmassága az ő igazságánál, Psalm. 145. 9. Azért többen vadnak a' választottak a' meg-vettettek-nél. *Felelet.* Nem következik: mert, az Isten közönséges irgalmassága, mellyel

Qq

mind

mind a' jókra, mind a' gonoszokra fok jót önt-ki, (Matth. 5. 45.) nagyobb az ő igazságánál; de az ő kivált-képpen való irgalmassága, mellyel idvőséget ad a' választottaknak, kisebb az ő igazságánál.

8. *A' meg-vettetett ember idvezülhet-e?*
Nem: mert, azt mondgya Isten: *Az én tanácsom meg-áll, és minden akaratom meg-cselekeszem*, Efé. 46. 10. *Ellen-vetés.* Ha a' meg-vettetett ember nem idvezülhet, héjában tart penitenciát, és héjában kerüli a' bűnöket. *Felelet.* Nem következik: mert, ha a' meg-vettek valóságos penitenciát tartának, el nem kárhoznának. *Azt mondod:* Ha így, a' meg-vetetésnek rendélése változható. *Felelet.* Nem következik; mert, senki a' meg-vettek között valóságos penitenciát nem tart, nem-is tarthat. *Ofián,* a' meg-vettetett ember nem héjában kerüli a' bűnöket, mert noha az örökké való halált magáról el nem vetheti; mindazon-által büntetését kisebbbírheti, mert a' mint hogy a' bűnnek: úgy a' büntetésnek is kézik grádicsi.

XXVI.

XXVI. RESZ.

A' hivatalról.

I. KERDES.

HI-e Isten minden embereket az idvőségnek a' Christus által való el-nyerésére? Nem: Matth. 20. 16. Sokan vadmak az hivatalosok: Azért nem mindenek. *Lutherámások ellen-vetése.* A' Christus ki-bocsátotta az Apostolokat a' széles világra, hogy az Evangéliomot prédikállanak minden teremtetett állatnak, Matth. 28. 19. Azért Isten hívott minden embereket az idvességnek a' Christus által való el-nyerésére. *Feleles.* Nem következik: mert ök nem mehettek e' világnak minden részére, nem-is prédikállhatának személy szerint minden embereknek, a' magok és a' mások életinek rövid volta miatt.

2. *E' végre hivattak-e a' meg-vettek az Isteniöl, hogy idvezüljenek?* Nem: mert, így az Isten a' maga végében meg-csalatkoznak; mert a' meg-vettek nem idvezülhetnek. *Luther. ellen-vetése.* *Mitsoda végre hivattak hát a' meg-vettek?* Hogy mitsoda legyen tiszték meg-értsek, és annak elmulatásából meg-ismérjék, hogy igazán büntettetnek. Ezt a' végét az Isten el-éri,

Q 92

Rom.

Rom. 1. 1. 20. A' meg-vettetett Pharahót hitta az Isten a' szó-fogadáfra, nem hogy szóf-fogadgyon; hanem hogy meg-keményiteflek és az Isten népét el ne bocsássa, Exod. 4. 21. 9. 12. 10. 20. 27.

3. *Ad-e Isten idvezítő hitet a' meg-vettetteknek?* Nem: mert, Isten azt adgya csak a' választottaknak, Aét. 13. 48. *Hivének valabányan valának az örök életre választva.* Luth. és Pápi sták, ellen-vetése. Némelly meg-vettetett emberek hisznek ideig, Matth. 13. 20. Azért némelly meg-vettetteknek-is ad Isten idvezítő hitet. *Felelet.* Nemkövetkezik: mert az a' hit, mellyel ezek hisznek, nem idvezítő hit, mert azzal hisznek nem Istenben; hanem Istennek, melly köz az ördögökkel-is, kiknek nincs idvezítő hitek.

4. *Ad-e Isten a' meg-vettetteknek elégedendő erőt a' meg-térése?* Nem: mert azt Isten adgya csak a' választottaknak, Aét. 5. 1. 31. *Az Isten a' Christust fel-magasztalta, hogy adgyon az Izraélnek penitenciát.* Pápi st. Armin. ellen-vetése. A' meg-vettetteknek-is parancsollya Isten a' meg-térést, Marc. 1. 1. 15. Azért nékik-is ad elégedendő erőt a' meg-térése; mert nem igazán parancsolatik a' mi lehetetlen. *Felelet.* Nem következik: mert ennek a' lehetetlenségnek nem Isten az oka,

az oka, mert ö Felfege minden jóra való erőt adott vala a' teremtesben; hanem a' meg-vettettek, kik arról magokat a' választottakkal edgyütt meg-fosztották az eset által.

5. *A' Szent Lélek ellen való bűn egy-általában-e meg-bocsáthatatlan?* Ugy: mert lehetetlen hogy meg-bocsátassék, Hebr. 6. 14. *Vallyon miért?* Nem azért mint-ha a' Szent Lélek személye méltóságosab volna, az Atyának és a' Fiúnak személyeknél, avagy hogy a' Christusnak érdeme által meg-nem bocsáttathatnék; hanem azért. (1) Mert a' kik a' Szent Lélek ellen vétnek, olly fetétségben esnek, hogy soha meg nem világosíthatatnak, és meg nem ujjíthatatnak; hanem ha új engesztelő áldozattal; de mivel az első a' meg-átalkodott gonoszságból meg-vetik, más az Istennek bölcsességéből soha nem adatik, Hebr. 10. 26. 29. (2) Mert a' kik az Atya ellen vétkeznek vagyon meg-engesztelőjök és közben-járójok az Atya Isten előtt, ki a' Jesus Christus. Ha a' Fiú ellen vétkeznek, vagyon meg-szentelőjök, meg-világosítójok, a' penitenciára térítőjök, ki a' Szent Lélek: de a' kik a' meg-szentelő, és meg-világosító s' penitenciára térítő Szent Lélek Isten ellen vétkeznek, nincsen utánna való, ki által bűnök meg-

bocsátathatnék; hanem csak ferettségben és vakfágban maradnak és el-vefznek. *Pápiſták ellen-vetéſe.* Ha a' Szent Lélek ellen vétkezök meg-térnének, nékik ez a' bűnök meg-bocsátathatnék, Ezech. 18. 23. 33. 19. Azért a' Sz. Lélek ellen való véték nem egy-átal-lyában meg-bocsáthatatlan. *Felelet.* Nem következik: mert egy-átal-lyában ez ilyen bűnösök meg nem térnek, s nem-is lehet egy-átal-lyában meg-térniék: mert a' meg-térést érdemlő Chriſtuſt meg-tapodták, és a' meg-térítő Szent Lelket bozſzúſággal il-lették, Hebr. 10. 29.

6. *A' bűnös ember az ő meg-téréttetéſének (uj-já-fzülettetéſének) kezdetét edgyütt munká-lódgya-t a' Sz. Lélekkel?* Nem: mert az ujjá-fzülettetés előtt, és annak első ſzempillantá-fában és kezdetiben, az ember lelki-képpen meg-hólt, Coloff. 2. 13. De a' lelki-kép-pen meg-hólt, az ő lelki fel-támadáſát nem munkálkodhattya: a' mint a' testi-képpen meg-hólt-is, az ő fel-támadáſát nem mun-kálkodhattya. *Ellen-vet.* Az ember akarja az ő ujjá-fzülettetéſének kezdetit: Azért azt edgyütt munkálódgya a' Szent Lélekkel. *Felelet.* Nem akarja: mert az ujjá-fzülettetéſ-nek kezdetiben tétetik a' jónak nem akaró-jából, annak akarójává, Phil. 2. 13. *Ki-fő-gás.*

gás. Ha nem akarja, erőſzakos léſzen az uj-já-fzülettetés. *Felelet.* Erőſzakos léſzen kez-detire nézve; de nem nevelkedéſre nézve, mert ezt akarja az ujjá-fzületett ember, és az Iſtennel edgyütt munkálódgya.

7. *Hejában akarja-e Iſten a' bűnös embert ujjá-fzülni, meg-téríteni, ha maga az ember nem akarja?* Nem: mert az embereknek ſzívei ugy vadnak az Iſten kezében, hogy azokat oda hajtsa, a' hová akarja. *Pápiſták, Armin. ellen-vetéſe.* Akarta az Iſten a' Jeruſálembé-lieket ujjá-fzülni, de ők nem akarták, Matt. 23. 37. *Jeruſalemi menyifſzer akartam őſve gyűjteni a' ti fiaitokat? és nem akartatok:* Azért hejában akarja Iſten az embert ujjá-fzülni, ha maga az ember nem akarja. *Felelet.* Nem következik: mert, a' Jeruſalem-bélieket, kik nem akarták az ő ujjá-fzülette-téſeket, akarta a' Chriſt us ujjá-fzülni a' pa-rancsolatnak akarattyával, mellyel paran-csolta nékik az ujjá-fzületéſt, hogy magok menthetetlenek legyenek; de nem a' decre-tumnak akarattyával, melly lött volna ezek-nek a' meg-vettetteknek ujjá-fzületéſek fe-lől. Ennek az akaratnak ſenki nem álhat ellene, Rom. 9. 19. de amannak e' nélkül a' bűnös ember ellene álhat, mint a' meg-vet-tett Sidók ir, és, Act. 7. 50. Eſa. 65. 2.

8. *A' meg-térés a' szívnek töredelmességében, a' szájnak meg-vallásában, a' cselekedeteknek elég tételében áll-e?* Nem: mert a' meg-vettetek is fokszor bánkodnak meg-tselekedet bűnökön a' büntetéstől, melytől félnek; fájokkal meg-vallyák bűnüket, és külső elég tévő dolgokat-is téfznek, mint Júdás; de az igazán meg-téréstől igen meszfe vadnak. *Ellen-vetés.* A' régi tisztab Ecclesiában, a' kik az Ecclesiát közönségesen meg-bányák vala, és penitencia által azzal meg-békélnek vala, a' penitenciának véghez vitelére három dolgot tartoznak vala cselekedni; magokat meg-törni, meg-vallani, vagy meg-gyónni, és eleget tenni: Azért a' penitenciának részei a' töredelmesség, a' meg-vallás, vagy meg-gyónás és az elég-tétel. *Felelet.* Nem következik: mert ezek a' belső penitenciának nem részei valának, hanem külső jelei, melyeket a' czégeres bűnösöknek a' a' kölcsoknak hatalmából parantsolt az Ecclesiá, nem azért, hogy azokkal a' bűnökért eleget tennének Istennek, hanem hogy az igaz meg-térést meg-bizonyításával a' meg-bántódott Ecclesiát meg-csendesítsék, és a' hasonló bűnökről másokat el-rettentենék. A' töredelmesség volt az Ecclesiából ki-rekesztett bűnösnek nyilván és sün-

és szüntelen való bánattya, ki az Ecclesiában való vízfűz-fogadtatását, közönséges helyen írva kérte. A' meg-vallás vagy gyónás nem volt fülbeli; hanem a' nyilván való vételked közönséges helyen való meg-ifjnérese, és meg-utálása, mely lőtt vagy az Ecclesiá előtt, vagy az Ecclesiái tanács előtt. Az elég-tétel nem volt érdemlő vagy bűnöket megtisztító, a' mint a' Pápisták költik; hanem bizonyosság-tevő, nem Istennek a' bűnökért, hanem az Ecclesiának a' botrányozásért. Réfjei ennek az elég-tételnek valának a' közönséges helyen a' Predikátortól tétetett *Dorgálás*, a' *bójt*, a' *grádicson avagy a' penitenciátartóknak rendin való ülés*, *onnet el-menés*, a' *Sacramentumoknak* ki-fzolgáltatásoknak idein. Kévénnunk kellene bizony, hogy az Ecclesiában ez a' penitencia, és engedelmeség most-is meg-tartatnék.

XXVII. RESZ.

A' meg-igazításról.

I. KERDES.

AZ Isten igazíté-meg? Ugy: Rom. 8. v. 33. *Az Isten, a' ki meg-igazít. Ellen-vetés.* Prov. 17. 15. *Utálatos a' Jehova előtt, a' ki az istentelent meg-igazította:* Azért nem

nem az Isten igazít-meg. *Felelet.* Nem következnek: mert utálatos a' Jehova előtt, a' ki meg-igazította a' hitetlent elég-tétel nélkül; de az Isten meg-igazította az istentelent, a' Christus elég-tételeért.

2. *Annnyit téfzen-é meg-igazítani, mint igazzá csinálni, az igazságnak belé-öntése által?* Nem: mert meg-igazítani annyit téfzen, mint a' magában hamisítat, a' Christus igazságáért igaznak mondani, Rom. 4. 5. *A' ki nem munkálkodik, hanem hiszzen abban, a' ki meg-igazította a' hitetlen embert, tulajdonítatik a' his igazság gyanánt.* Pápi sták ellen-vet. Meg-fszentelni annyit téfzen, mint szenté csinálni; Azért meg-igazítani-is annyit téfzen, mint igazzá tenni. *Felelet.* Nem következnek: mert az ember a' meg-igazításban az Istenben változik-el; de a' meg-fszentelésben magában.

3. *Két féle-é a' meg-igazítás, úgy-mint első, mellyel az istentelenből igaz leszén, az igazság belé-öntése és a' bűnöknek ki-űzése által: és második, mellyel az igazból igazab leszén, a' jó cselekedetek által?* Nem: mert az Irás szerint a' meg-igazítás a' bűnöknek el-oldatása az átoktól, a' Christusnak igaz hittel meg-fogott érdemiért. Pápi sták ellen-vetése. Apoc. 22. 11. *A' ki igaz, igazítassék-meg ez után-is:*

Azért

Azért két-féle a' meg-igazítás. *Felelet.* Nem következnek: mert annak a' helynek értelme ez: a' ki meg-igazítatott, mutassa-meg, hogy meg-igazítatott, az igazságnak cselekedeti által, Jac. 2. 18. Oka: mert, noha a' meg-fszentelés és a' meg-dicsőítés ez életben nem tökéletes, az az, kezdődik, nevededik, és tökéletességre jut az égben, mivel ez a' mi el-változtatásunkban áll; de a' meg-igazítás és a' fiúvá-fogadás ez életben magára nézve tökéletes, az az, egy úttal mind végben mégyen; mivel az Isten ítéletiben áll; noha meg-éreztetésére, ki-jelentetődésére, cselekedetire nézve nem tökéletes, az az, kezdődik, nevededik, és végben vittetik a' világ végen.

4. *Az Isten, a' Christus cselekedetbéli engedelmességéért, az az, törvény-bétöltéséért; vagy szenvedésbéli engedelmességéért, az az, szenvédeséért igazít-é meg minket?* Mind a' kettőért: mert a' Christus egészlen adatott minékünk, Esa. 9. 6. Azért meg-igazít Isten minket az egész Christusért, az az, a' Christusnak mind törvény-bétöltéséért, mind szenvédeséért. *Vendel. ellenv.* Az Irás a' mi meg-igazittatásunknak, és bűnünk bocsánatjának érdemlő okának, mindenkor a' Christus szenvédesét mondgya, Rom. 3. 24, 25. és, 5.

és, 5. 9. Gal. 3. 16. 1 Joh. 1. 7. *A' Jესus Chri-
stus vére tisztít meg minket minden bűneinkből.*
Azért meg-igazit minket az Isten a' Chri-
stusnak csak fzenvedéseért. *Felelet.* Mond-
gya az Irás a' mi meg-igazittatásunknak érd-
emlő-okának a' Christus törvény bé-től-
tétel-is, Joh. 17. 19. Gal. 4. 4, 5. Phil. 2. 8.

5. *A' jó-cselekedetekért igazít-e meg az I-
sten?* Nem: Rom. 3. 20. *A' törvénynek cse-
lekedetiből egy test-is meg nem igazul. Pápisták
ellen-vetése.* A' gonof; cselekedetek kárhoz-
tatnak: Azért a' jók meg-igazítanak. Kö-
vetkezik: mert az ellenkező dolgoknak,
ellenkező gyümölcsök vagyon. *Felelet.*
Nem következik: Az ellenkező dolgok-
nak, némelyeknek egyenlő okok vagyon,
ellenkezők a' gyümölcssei: de a' gonof; és jó
cselekedeteknek egyenlő okok nincsen:
mert 1. a' gonof; cselekedetek miéink; de
a' jó cselekedetek nem miéink; hanem az
Isten ajándéki mi beűnk. 2. a' gonof; cse-
lekedetek tökéletesen roszfzak; de a' jó cse-
lekedetek nem tökéletesen jók. 3. a' gonof;
cselekedeteknek tartozás képpen adatik juta-
lom az igazság rediből; de a' jóknak tartozás
képpen semmi sem adatik, mert adósságok.

6. *A' Christus nekünk tulajdonított igaz-
ságáért igazít-e meg minket az Isten, az az, bo-
csá-*

osátyaé-meg bűneinket? Ugy: mert nem iga-
zit meg minket az Isten a' mi bennünk la-
kozó igazságunkért, az az, törvény bé-töl-
tésünkért, Rom. 3. 20. Azért a' Christus
nekünk tulajdonított igazságáért, Phi. 3. 9.
Pápisták ellen-vetése. Semmi bizonyság nin-
csen az Irásban a' Christus nekünk tulajdo-
nított igazságáról: Azért nem igaz a'
Christus nekünk tulajdonított igazsága-
ról való tudomány. *Felelet.* Világos bizony-
ságunk vagyon a' Christus nekünk tulajdo-
nított igazságáról, Rom. 4. 5, 6.

7. *Hittel igazulunk-e meg?* Ugy: Rom.
5. 1. *Meg-igazittatván hittel, békeességünk
vagyon Istennél. Ellen-vetés.* Az Isten az
istentelent igazította meg, Rom. 4. 5. Azért
nem hittel igazulunk meg: mert az isten-
telennek nincsen hiti. *Felelet.* Nem követ-
kezik: mert az Isten azt igazította meg, a'
ki az előtt istentelen, hitetlen volt; de most
istentelö, és hívö.

8. *Csak egyedül hittel igazulunk-e meg?*
Ugy: Rom. 3. 28. *Hit által igazul meg
ember, cselekedetek nélkül. Pápisták ellen-vetése.*
A' hit nincsen egyedül, az az, a' jó cseleke-
detekről el-választva: Azért nem igazít-
meg egyedül. *Felelet.* Nem következik:
mert a' hit ha szintén nincsen-is a' jó csele-

kedektől el-választva; mind-azon-által igazán mondatik egyedül igazítani: mert a Christus érdemét egyedül fogja-meg, melyet a' cselekedetek meg nem fognak. Így egyedül a' fsemekkel látunk, ha fzíntén a' fzemek nem egyedül vadnak-is; hanem a' homlokokkal, vak-fzemekkel és orcákkal egyben-foglalva.

9. Az igazító hitnek tulajdon czélya, a' reánk szabot meg-hólt Christus, és az ő érette adatandó bűn bocsánat, és örök élet-é, az az, idvezítő és igazító hittel azt kell-é tulajdonképpen bennem, hogy a' Christus érettem meg-hólt, és ő érette az én bűnöm meg-bocsáttatik, és nekem örök élet adatik? Ugy: mert nem annak vagyon idvezítő hiti, a' ki így hiszen; hiszem hogy a' Christus az emberek bűnökért meg-hólt, és ő érette nekik bűnök meg-bocsáttatik és idveffég adattatik: mert így a' meg-vettettek és az ördögök-is hisznek; hanem a' ki így hiszen; hiszem hogy a' Christus én érettem hólt-meg, és érette nekem bűneim meg bocsáttatnak, és örök élet adattatik, Joh. 3. 16. Valaki hiszen ő benne, örök élete vag yon. Pápiák ellen-vetése. Az Abraham hiti, mellyel ő meg-igazult, Rom. 4. 3. más egyéb nem vólt, hanem hogy el-hitte, hogy ő fok nemzetségeknék atrya leszen:

Azért

Azért az idvezítő hitnek tulajdon czélya, nem a' meg-hólt Christus, és az ő érette való bűn bocsánat, és örök élet. *Felelet.* Az Abraham hitnek tulajdon czélya vólt a' meg-igértetett mag, az az, a' Messiás, mellyben mind maga; s mind mások meg-áldatandok valának, melly meg-áldatásnak kíváltképpen való részze, a' te, és az én bűnöm bocsánattya.

10. A' hit, melly meg-fogja a' Christus érdemét, az az, ránk szabja a' meg-hólt Christust, és az ő érette adatandó bűn bocsánatot és örök életet, igaz hit-é? Ugy: mert azt a' bűn bocsánat, és az örök élet, követi, Act. 10. 43. Bűne bocsánattját vélszi minden az ő neve által, valaki ő benne biernd. Joh. 3. 16. Valaki hiszen ő benne örök élete vag yon. Sociniánusok ellen-vetése. A' hit, melly meg-fogja a' Christus érdemét és igazságát a' fíent írásból meg nem mutattathatik: Azért nem igaz hit. *Felelet.* Meg-mutattathatik: mert az előhozott helyeken hinni a' Christusban annyit téfzen, mint a' Christus érdemét meg-fogni, az az, a' meg-hólt Christust, és az ő érette adatandó jókat reánk szabni, ilyen formán: hiszem, hogy a' Christus én érettem hólt-meg, és ő érette az lsten nekem bűneimet meg-bocsáttya, és örök életet ajándékoz.

Rr 2

11. Tud-

11. *Tudja-e minden hívő ember, hogy y bítisen, vagy bítivagyon?* Ugy: mert az embernek lelke tudgya mitsodák vadnak az emberben, 1 Cor. 2. 12. *Pápisták ellen-vetése.* Nincsen az Írásban világossan, hogy e vagy ama' hiszen: Azért senki nem tudgya, hogy hiszen. *Felelet.* Nem következik: mert a' hívő ember, nem az Írásból tudgya világossan, hogy ő hiszen; hanem a' Szent Lélek bizonyfág-tételiből, ki bizonyfágot téfzen az ő lelkével, hogy ő Isten fia, és igazán hiszen; és az ő elméjének tudáfából és érzéséből. Innét nem hiszszük, hogy hiszünk; hanem láttyuk, érezzük: mint; mikor az Isten felől gondolkodunk, azt nem hiszszük; hanem tudgyuk, és a' mi elménkel érezzük.

12. *Az igazító hit el-vesztéthezik-e valaha?* Nem: mert a' kik a' Christusban hisznek, örökké élnek, Joh. 6. 51. *Pápisták ellen-vetése.* Luc. 8. 5. 13. Némellyek csak ideig hisznek és a' kétfertetnek idején el-fakadnak: Azért némellyek az igazító hitet el-vesztéthezik. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus nem szól az igazító hitről, avagy a' Christus érdemét meg-fogó hiedelemről; hanem csak a' közönséges javalláfról, avagy a' hitnek külső vallás-tételéről.

13. Bi-

13. *Bizonyosok lehetünk-e meg-igazittatásunk, avagy bűnünk bocsánattya felől?* Ugy: mert, a' Szent Lélek bizonyfágot téfzen a' mi lelkünkkel, hogy mi az Istennek fiai vagyunk, Rom. 8. 15. Azért a' mi meg-igazittatásunk felől - is bizonyosokká téfzen: mert a' meg-igazítás-nélkül senki nem fia az Istennek. *Pápisták ellen-vetése.* Senki nem mondhattya, hogy ő tisztza, és a' bűntől üres, Prov. 20. 19. Azért a' bűnnek meg-bocsátása felől senki bizonyos nem lehet. *Felelet.* Nem következik: mert Salamon nem fől bűne bocsánattya felől; hanem a' benne lakó tökéletes igazfág és tisztasság felől, melyet senki magának nem tulajdonithat: mert senki nincsen véték nélkül, mivel senki nincsen a' ki ne vétkeznék, 1 Reg. 8. 54. *Ha azt mondgyuk hogy vétünk nincsen, mi magunkat csalljuk-meg és igazfág bennünk nincsen,* 1. Joh. 1. 5. 8.

14. *Bizonyosoknak kell-e lennünk meg-igazittatásunk és bűnünk bocsánattya felől?* Ugy: mert kérjük bűnünk bocsánattya az Istentől, a' *Mi-Atyánkban.* *Pápisták ellen-vetése.* Nem jelentetett-meg ennek, vagy amannak bűne bocsánattya az Írásban: Azért nem szükfég bizonyosnak lenni, ennek vagy a' mannak bűne bocsánattya felől. *Felelet.*

Rr 3

Meg-

Meg-jelentette az Irás néked's nekem bűnünk bocsánattát, nyilván; mert így szól: *Meg-bocsáttya néked minden álnokságodat*, Pál. 103. ʒ. 3. Következés által-is, mert a' mi minden hívőknek meg-jelentetik, nekem's néked-is.

15. *A' bűnnek bocsánattya felől való bizonyosság hasznos-é?* Ugy: mert a' bűnnek bocsánattya felől való bizonyosság nekünk erős vigasztalást nyújt mind ez életben, mind az halálban: mert boldogoknak mondgya az Irás azokat, kiknek meg-bocsáttattak álnoklági, Pál. 32. ʒ. 1. Nincsen-is azoknak kárhoztatások, a' kik a' Jესus Christusban vadnak, Rom. 8. 1. *Pápi sták ellen-vevése.* A' bűnöknek bocsánattjának bizonyossága az emberben kevélységet, világi bátorságot; és az imádságnak el-veszteglését nemzi: Azért nem hasznos, hanem kárhozatos. *Felelet.* A' kevélységre semmi alkalmatossága nincsen, a' ki hiszi hogy nem a' maga érdemből; hanem egyedül az Istennek kegyelméből; hanem bűnének bocsánattya. Világi bátorságossá sem tétetik, a' ki az Istennek igéjéből tudgya, hogy meg nem bocsáttatnak a' bűnök, hanem a' valóágos penitenciát tartóknak, és a' bűnöket utálóknak és ke-relőknek; jollehet ezek - is nem érdemlő okai

okai a' bűn bocsánatnak; hanem csak olyan condiók, mellyek kívántatnak Istentől ahoz. Végtére, a' könyörgést el nem mulattya, a' ki az Istennek igéjéből tanulta, hogy meg nem bocsáttatnak a' bűnök, az Istennek nevének ségéségül való hívása, és meg-követése-nélkül, 1 Joh. 3. ʒ. 3. *A' kinek élyen reménsége vagyon ö benne, meg-tisztítja a' magát, miképpen az-is tisztá.*

XXVIII. RESZ.

A' Fiúvá-fogadástól.

I. KÉRDÉS.

Fogadé az Isten magának fiait? Ugy: Rom. 8. 17. *Ha fiak, tehát Istennek örökös.* Schol. ellenv. Ha Isten magának fiait fogad, nincs termé; et s'erint való fia; meghal, hogy más birja az örökséget; idegen fzemélyt kell fiává fogadni; és illendőt az örökséghez: De ezek nem így vadnak: Azért ama' sem. *Felelet.* Nem következik: mert ezek az emberi fiúvá-fogadásnak condiók: mivel külömböz az emberi fiúvá-fogadás az isteni fiúvá-fogadástól: mert 1. az ember idegent fogad fiává, kinek semmi közű nincsen az örökséghez; de az Isten közel valót fogad fiává, kinek az ujjá-születés, hit, meg-igazítás által nagy közű vagyon az

Rr 4

örök-

öröksejhez. 2. az ember a' fiúvá-fogadot-
tat csak külső-képpen nevezi fiának, és an-
nak külső jókat ad; de az Isten a' fiúvá-fog-
adottnak fiui indulatot, és örök életet ad. 3.
az ember csak akkor fogad fiat, mikor ter-
mészet szerint való fia nincsen; de az Isten
akkor, mikor természet szerint való fia va-
gyon, hogy az, az ő fiához hasonló légyen,
és véle titkos-képpen edgyesüljön. 4. az
ember fiat-fogad, hogy az, az ő hólta után
birja az ő öröksejét; de az Isten fiat fogad,
hogy véle és az ő fiával örökké birja a' men-
nyi öröksejet.

2. *Az Atya Isten fogad-e kivált - képpen
magának fiaikat?* Ugy: Gal. 4. 5. 4--6. *Ki-
bocsátá Isten az ő fiát, hogy fogadott fiúságot
vennének, ki-bocsátá Isten az ő Fiának lelkét a'
ti szíveitekben, ki azt kiáltja, Abba, az aZ,
Atyánk. Scholast. ellen-vet. A' Mi-atyánk-
ban a' Szent Háromságot egyenlő-képpen
mondgyuk Atyánknak, és az Atyának kül-
ső munkái, egyenlő-képpen munkái a' Fiú-
nak és a' Szent Léleknek-is: Azért nem az
Atya Isten fogad kiváltképpen magának fia-
kat. Felelet. Nem következik: mert noha
a' fiúvá-fogadás köz a' Szent Háromsággal;
mindazonáltal az Atyának tulajdonittatik.*

3. *Csak a' hívőket, és a' meg-igazított*
embe-

embereket fogadgya-e Isten fiaivá? Ugy: Joh.
1. 12. *Ada azoknak illy méltóságot, hogy
Istennnek fiai lennének*, tudni-illik, azoknak
a' kik az ő nevében hisznek. *Scholast. ellen-v.*
Mindeneknek atya az Isten, Eph. 4. 5. 6.
Azért nem csak amazokat fogadgya fiainak.
Felelet. Nem következik: mert az Isten at-
ya az okafiaság nélkül való állatoknak: mint
az elsőnek, Job. 38. a' teremtetésre, gond-
viselésre nézve; az Angyaloknak, Job. 1. és
embereknek, Act. 17. 5. 29. a' teremtetésre,
gondviselésre, és az ő benne való képére
nézve; a' hívőknek és meg-igazítottaknak
a' fiúvá-fogadásra nézve.

4. *A' Christus a' mennyiben ember fogadott
fia-e az Istennnek?* Nem: mert a' mennyiben
ember, a' személyi edgyesülés által, igaz és
természet szerint való fia az Istennnek, 1 Joh.
5. 5. 20. *Vagyunk amaz igaz Fiában a' Jesus
Christusban. Scholast. ellen-vet. A' Christus
a' mennyiben ember szolgája az Istennnek:
Azért annál inkább fogadott-fia. Felelet.* Nem
következik: mert a' szolgaság nézi mind a'
természetet, mind a' személyt; de a' mint a'
fiúság, úgy a' fiúvá-fogadás nézi csak a' sze-
mélyt: a' Christusnak pedig emberi szemé-
lye nincs. Ha a' Christusnak emberi sze-
mélye vólna, mondathatnék az Isten foga-
dott-fiának.

5. *Az*

5. Az örökké való boldogság a fogador fiaknak az ő érdemekert adatik-e? Nem: mert az örökké való boldogság, örökkég, Rom. 8. 17. az örökkég pedig nem szokott érdemből adatni. Pápisták ellen-vetése. Meg-fizet az Isten mindennek az ő cselekedeti szerént, Rom. 2. 6. Azért az örök élet adatik a fogadott fiaknak az ő érdemekért. *Fele.* Nem következik: mert, meg-fizet Isten mindennek az ő cselekedeti szerént, az az, olyan jutalmat ad nékik, minéműek vóltanak az ő cselekedetek; de nem fizet mindennek az ő cselekedetekért, mint a' hiveknek, kiknek jo-cselekedetek semmit nem érdemlenek, Luc. 17. 10. *Hafszontalan szolgák vagynak, a' mit kellett cselekednünk, azt cselekedtük.*

XXIX. R E SZ.

A' Meg-szenteléről.

I. KERDES.

Külömböz-e a' meg-szentelés a' meg-igazítástól? Ugy: Apoc. 22. *A' ki igaz, igaztassék-meg ez után-is, a' ki szent-szenteltessék-meg ez után-is.* Pápisták ellen-vetése. A' meg-szentelés, a' meg-igazítátnak neve alatt foglaltatik-bé, Rom. 8. 30. Azért nem különbözik a' meg-szentelés a' meg-igazítástól.

Fele-

Felelet. Nem következik: Az elő-hozott helyen a' mint a' fiuvá-fogadás: úgy a' meg-szentelés-is, a' megigazítátnak nevezeti alatt foglaltatik-bé, mert mind ketten ennek gyümöltsei: de mind-azon-által a' meg-szentelés különbözik a'ldása Istennek a' meg-igazítástól: 1. mert a' meg-igazítás a' bűnnek a' büntetésére való kötelezéstől ment-meg; de a' meg-szenteltetés a' bűnnek mocskátul. 2. mert a' meg-igazításban az Isten a' Christus igazságát tulajdonította nékünk; de a' meg-szentelésben a' Szent Lélek bennünk lakozó igazságot nemz. 3. mert a' meg-igazítás tökéletes és mindenkiben eg' arány; de a' meg-szentelés nem tökéletes és nem egy arány mindenkiben.

2. *A' meg-szentelés ebben az életben tökéletes-e?* Nem: *minden mi igazságunk, az az, bennünk lakozó szentségünk, olyan mint a' meg-fergettetett ruha, Efa. 64. 6. Páp. és Anab. ellenv.* Az irás azt mondgya, hogy Noé, Abrahám, Ezechiás, Zachariás és Ersebet, s a' t. tökéletesen jártanak az Isten előtt: Azért a' meg-szenteltetés ez életben tökéletes. *Felelet.* Nem következik: mert ezek tökéletesen jártak az Isten előtt, az az, szinesség nélkül.

3. *Szabad-e tehát a' meg-szenteltetteknek*
Isten-

Istentől azt kérnék, hogy őket minden bűnben eséstől őrizz-e meg? Ugy: Ne vég y minket a kísértetben; De meg-szabadíts a' gonosztól. *Ellen-vetés.* Nem élhetnek vétek nélkül, 1 Joh. 1. 8. Azért nem szakad azt kérnék. *Felelet.* Nem következnek: mert, a' meg-szenteltetteknek a' tökéletességre kell vágyódniok (Matth. 5. 48. *Leg yetek tökéletek, mint a' ti Atyáitok, ki az égben vag yon, tökéletes*) ha szintén az ö gyarlóságok miatt azt el nem érhetik-is.

4. A' gonosz kívánság, melly az ujjá-születés és meg-szentelés után bennünk maradt, tulajdon-képpen való bűné? Ugy: Bűn a' mi a' törvény ellen vagyom, 1 Joh. 3. 4. De a' gonosz kívánság a' tizedik parancsolat ellen vagyom. *Pápi st. ellenv.* Az ujjá-születettekben nintsen semmi kárhoztatás, Rom. 8. 1. Azért a' kívánság-is azokban nem kárhoztatandó. *Felelet.* Nem következnek: mert, noha a' meg-szenteltettek kegyelemből nem kárhoztatnak; de mind-azon-által ö benneik elég kárhoztatra való vétek vagyom, 1 Joh. 1. 8.

XXX. R E SZ.

A' meg-dicsőítésről.

I. KERDES.

A' Szentek meg-maradnak-e végiglen az Isten kedvében, és bizonyosok-e az Isten ked-

kedvében végig való meg-maradások, és idveffégek felől? Ugy: mert bizonyosan váják az örök életet, Rom. 5. 2. *Dicskedünk az Isten dicsőségének reményége alatt.* *Pápi sták ellen-vetése.* A' gonosz Angyalok és a' mi első szüléink nem maradtanak-meg végiglen az Isten kedvében: Azért a' Szentek nem maradnak-meg végiglen az Isten kedvében, és nem bizonyosok az ö Isten kedvében való végig meg-maradások és idveffégek felől. *Felelet.* Nem következnek: mert ö nekik' adott volt Isten erőt az ö kedvében való meg-maradásra; de nem adott volt akaratot: a' szenteknek pedig ad ö Felfege mind erőt, mind akaratot arra, Phil. 2. 13. *Az Isten az a' ki azt cselekeszi bennetek, mind hogy akarjátok, mind hogy véghez vig yétek, a' ti idveffégeket.*

2. A' halál után, minden választott embernek lelke, nem imide, amoda; hanem egyenesen a' mennyországban meg yen-e? Ugy. Luc. 23. 43. 46. *Ma velem léfesz Paradicsomban. Atyám a' te kez edben téfzem-le az én lelkemet.* *Pápi sták ellen-vetése.* Elcirtől fogván hét-felé helyekre mentenek és mennek az emberek lelkek holtok után: 1. *Pokolban,* mint a' meg-vettetteknek lelkek, hogy mind örök-ké az Isten színe-látásátul meg-fos; rassanak-

Ss

és kén-

és kénlódgyanak. 2. *A' gyermekek Lymbu-
sában*, mint a' kerefttség nélkül meg-hólt
gyermekeknek lelkek, hogy ott mind örök-
ké az Isten színe látásá-tól meg-fosztassanak;
de ne kénlódgyanak. 3. *Az Atyák Lymbu-
sában*, mint az ő Testamentombéli Atyák-
nak lelkek, hogy ott lennének, míg a' Chri-
stus lelke oda le-szállana, és azokat onnan ki-
szabadítván menyországban vinné. 4. *Pur-
gatoriumban*, mint az elég-tétel nélkül meg-
hóltak-é, hogy az elég-tétel után onnan ki-
szabadúllyanak, és meny-országban men-
nyenek. 5. *A' meg-bívesítésnek helyében*,
hogy ott legyenek az ítélet napig, hogy az
után mennyben mennyenek. 6. *A' sáfár-
lásnak helyében*, hogy ott ideig legyenek, és
az után az ő testekben az életre vízfűz-á-tér-
jenek, mint az eddig fel-támadtak lelkei.
7. *Menyországban*, mint a' tökéletesen meg-
dicsőítették-é: Azért a' halál után nem
minden választott embernek lelke mégyen
egyenesen meny-országban. *Felelet.* A' Sz.
Írás csak két helyet íméri, a' hová az embe-
rek lelkek hóltok után egyeneffen mégyen,
a' menny-országot, és a' poklot, Luc. 16.
v. 22, 23. Matth. 7. v. 13.

3. *Az örök életben edgyiknek a' másíknál
nagyobb dicsőffége lesz-e?* Ugy: 1 Cor. 15.

41, 42.

41, 42. *A' csillag különböz a' csillagtól fényef-
séggel. Így lesz-e a' halottaknak fel-támadása-is.*
Ellen-vetés. Minden választottakat az Isten
Királyyokká és Papokká tótt: Azért az örök
életben edgyiknek a' másíknál nagyobb di-
csőffége nem lesz-e. *Felelet.* Nem követ-
kezik: mert nem minden királyok és papok
egyarányúak.

4. *A' Mártýrek (bizonyág-tévők) az utol-
só és a' közönséges fel-támadás előtt 1000. esz-
tendővel fel-támadnak és a' Christussal ural-
kodnak-é az égben vagy a' földön?* Nem: mert
minden hívek egykor és edgyütt támadnak-
fel, és dicsőíttetnek-meg, Joh. 5. v. 28, 29.
*El-jő az óra, melyben mindenek, kik a' kopor-
sókban vadnak, hallják az ő sír-vát; és a' kik
jókat cselekedtenek, ki-jönek az életnek fel-tá-
madására, a' kik pedig gonoszt cselekedtenek,
kárboz-atnak fel-támadására. Chiliafták ellen-
vetése.* A' testi első fel-támadás a' Mártýrek-
nek tulajdonítatik, Apoc. 20. 6. Azért a'
Mártýrek az utolsó fel-támadás előtt 1000.
esztendővel fel-támadnak. *Felelet.* Az elő-
hozott helyen, az első fel-támadás nem tes-
ti, és nem-is a' Mártýreknek tulajdonítatik
csak; hanem minden választottaknak: mi-
vel itt az első fel-támadáson értetik a' lelki's
bűnből való fel-támadás, mely minden vá-
lasztottakkal köz.

Ss 2

XXXI.

XXXI. RESZ.

*A' közönséges Anya-szentegyházról,
és gyülekezetéről.*

I. KERDES.

C Sak az igazán hívóké-é, a' közönséges gyülekezetnek, belső formájára, állapot-tyára, a' hitre nézve, igaz tagjai? Ugy: mert a' közönséges gyülekezet az igazán hívók-
nek serege, 1 Cor. 1. y. 24. és 10. 32. *A' hívó Sidóknak és Görögöknek, az az, az Isten Anya-szent-egyházának. Pápisták ellen-vetése. A' Közönséges Anya-szent-egyház hasonlitta-tik mezőhöz, melyben nem csak búza, ha-nem konkoly-is vagyon, Matth. 13. 24: A-zért a' közönséges gyülekezetben belső for-májára nézve, kép-mutatók-is vadnak. Fe-lelet.* Nem következik: mert, itt a' mezőn, nem a' közönséges Ecclesia értetik; hanem e' világ.

2. *A' Római Ecclesia közönséges-e?* Nem: mert nem áll minden nemzetségbéli, hely-béli, dőbéli hivekből. *Pápist. ellen.* A' régiek a' Római Ecclesiát közönségesnek mon-dották: Azért közönséges. *Felelet.* Nem következik: mert, mondtorák közönséges-
nek csak a' menyiben a' közönséges Ecclesia hitét vallotta, melyre nézve, minden rész-
szerint

szerint való Ecclesiát közönségesnek mon-dottak, 's mondhatunk.

3. *A' közönséges Ecclesia belső állapottyára nézve láthatatlan-e?* Ugy: mert a' hitet és annak gyümölcsseit, a' meg-igazítatást, fiú-vá-fogadtatást, 's a' t. fenki nem láthattya. Pápisták ellen-vetése. Valahol az Irás, az Ec-clesiát le-írja, ott mindenkor a' látható gyü-lekezetértetik, 1 Reg. 8. 14. Matth. 18. 17. Azért az Irás nem ísmér láthatatlan gyüleke-zetet. *Felelet.* A' láthatatlan Ecclesiát an-nyiszor nevezi az Irás, valamennyiszor azt nevezi első szülöttek gyülekezetinek, Hebr. 12. 23. meg-szenteltettekének, Eph. 5. y. 27. hívóseges városnak, Efé. 1. 21. az Urnak örök-ségének, Rom. 12. 5. Christus testének, Eph. 1. 21. tiszta szűznek, 2 Cor. 11. 2. mennyek-nek országának, Matth. 5. y. 19, 20.

4. *Vagyon-e mostan az égben győzedelmes-
kedő közönséges Ecclesia?* Ugy: Hebr. 12. 22. *Járultok a' mennyei Jerusálemhez, és a' sok ezer Angyalokhoz. Sociniánusok ellen-vetése.* Az igazságnak koronáját az utoljónapon adgya meg az Isten, 2 Tim. 4. 8. Azért most nin-csen az égben győzedelmeskedő Ecclesia. *Felelet.* Nem következik: mert az ítéletnek napján az igazságnak koronája a' testre néz-ve adatik - meg; de a' lélekre nézve már meg-adatott, Ss 3 5. A'

5. *A' közönfeges Ecclesia vég-képpen el-szakkadhat-e az Istentől?* Nem: mert a' közönfeges Ecclesián a' pokolnak kapui erőt nem vehetnek, Matth. 16. 18. *Sociniánusok, Remonstr. ellen-vetése.* A' Sidó Ecclesia, melly közönfeges volt, vég-képpen el-szakadt az Istentől: Azért a' közönfeges Ecclesia vég-képpen el-szakadhat az Istentől. *Felelet.* A' Sidó Ecclesia nem volt tulajdon-képpen közönfeges. A' Sidó Ecclesián el-szakadt az Istentől vég-képpen a' meg-vettettek; de nem a' válasszottakra nézve, Rom. 11. 5. 1--7.

6. *A' közönfeges Ecclesia, külső állapottyára, az az, a' belső hitnek külső meg-vallására, vagy az Istenhez való engedelmességre nézve, valamennyire mindenkor látható-e?* Ugy: mert ez a' látható hitről való vallás-tétel teljességgel ettől az Ecclesiától soha el nem válasszathatik; más-képpen a' pokolnak kapui erőt láttatnának venni rajta. *Ellen-vetés.* Néha a' közönfeges Ecclesia a' sárkány előtt a' pusztában fűt, Apoc. 12. 14. Azért külső állapottyára nézve valaha semmi-képpen nem látható. *Felelet.* Nem következik: mert, innen csak a' jó-ki, hogy egy-fer nem olyan látható, mint más-fer.

XXXII.

XXXII. RESZ.

A' rész-szerint való Ecclesiáról, gyülekezetről.

I. KERDES.

A' Rész-szerint való Ecclesiának csak azok-é igaz tagjai, a' kik a' benne lévő igaz hitről vallást téznek; vagy azok-is, a' kik a' másokban lévő igaz hitről vallást téznek, mind sájakkal, mind cselekedetekkel? Ugy: 1 Joh. 2. 17. *Közzülünk mentenek-ki. Ellen-vetés.* Ha így van a' dolog; tehát a' hypocriták-is igaz tagjai a' rész-szerint való Ecclesiának. *Felelet.* Igen-is a' mi ítéletünkre nézve, a' mint a' közönfegesnek-is, külső állapottyára nézve.

2. *Vadnak-é az igaz Ecclesiának, kivált-képpen a' rész-szerint valónak jegyei?* Ugy: mert az álhatosoknak a' hasonlóktil meg kell ísmértetnie, 1 Cor. 11. 19. *Sociniánusok ellen-vetése.* A' hypocriták az igazán hívőktil csalhatatlan-képpen nem különböztethetnek-meg: Azért az igaz rész-szerint való Ecclesiának nincsenek jegyei. *Felelet.* Nem következik: mert noha edgyik ember a' másiktól csalhatatlan-képpen meg nem különböztethetik; mind azon által edgyik gyülekezet a' másiktól csalhatatlan-képpen

Ss 4

meg-

meg-külömböztethetik, mint az Angliai az Hispániaitól, 's a' Londinumi a' Romaitól.

3. Az Isten igéjének tisztá hirdetése, a' Sacramentumoknak igazán ki-szolgáltatása, 's ki-vált-képpen az igaz hitnek meg-vallása, az az, az Isten igéjéhez való engedelmesség, az igaz Ecclesiának jegyei-é? Ugy: Matth. 28. 19. 20. El-mennvén tanítsatok minden népeket, meg-keresztelvé őket, tanétván őket, hogy meg-tartsák mind azokat, melyeket én parancsoltam nektek. Pápi-sták ellen-vetése. Minden fákadatok tulajdonittyák magoknak ez három jegyeket: Azért az igaz Ecclesiának nem tulajdon jeli. *Felelet.* Nem következik: mert, nem elég valamit magának tulajdonítani; hanem szükség, hogy valófággal 's cselekedettel-is meg-légyen, mely nincs a' fákadóknál és eretnekeknél.

XXXIII. RESZ.

Az Ecclesiának Rend-kívül való Szolgairul.

I. KERDES.

Egyedül a' Christusé az Ecclesiának és annak szolgainak feje és Ura? Ugy: Eph. 5. 5. 23. A' férj feje az ő felelőjének, mint a' Christus feje az Anya-szent-egy-háznak. Pápi-sták ellen-vetése. Egyedül a' Christus láthatlan

atlan feje és Ura az Ecclesiának; de látható feje és Ura a' Pápa: Azért nem egyedül a' Christus feje és Ura az Ecclesiának és annak szolgainak. *Felelet.* Az Irás erőssen tiltja, hogy az Ecclesiának senki látható feje és Ura ne légyen, Luc. 22. 25. 26. 1 Petr. 5. 5. 2. 3.

2. Kellé az Ecclesiának, és ennek szolgainak közönséges látható fejének és Urának lenni? Nem: mert ilyen fejet nem rendelt a' Christus: innen a' ki magát ilyen fejének meri mondani az Ecclesiának, kevélységgel meghaladta az Antichristust, azt mondgya Gergely Pápa. Pápi-sták ellen-vetése. A' Sidó Ecclesiának volt egy fő papja, kinek a' több papok engednek vala: Azért a' Christus Ecclesiájában - is az emberek között egy fő Papnak kell lenni. Oka a' következésnek: mert 1. a' Sidó Ecclesia az új Testámentombéli Ecclesiának árnyéka volt. 2. Az Új Testámentombéli szolgálat méltóságosab az ő Testámentombéli szolgálatnál. *Felelet.* Nem következik: mert az ő Testámentombéli fő Pap a' Christusnak ábrázolója volt, a' ki most az Ecclesiának fő Papja, és más segítő társot senkit nem ímér: a' mint hogy Aronnak-is a' fő Papságban segítő társa senki nem volt. Okai-is a' következésnek nem igazak: mert 1. a' Sidó Ecclesia

fia nem volt árnyéka a' Christus Ecclesiájának; noha abban fok árnyékok voltak.
 2. Az Uj Testámentombéli Ecclesiának méltósága belső és lelki, mellyet nem nevel; hanem meg-kissébbít a' fő gondviselő Pap, kit a' Pápiák nekünk elő-tafiztnak.

3. *A' Romai Pápa az Ecclesiának, és annak szolgáinak látható közönséges feje, és Ura-e?*
 Nem: mert az Ecclesiának feje, ugyan annak jegyessé és férje: De a' Romai Pápa az Ecclesiának nem jegyessé és férje, mert az csak egy férfinak jegyeztetett-el, 1 Cor. 11. §. 2. *Pápiák ellen-vetése.* A' Romai Pápa Péter Apostol helyében lött: Azért a' Romai Pápa a' Christus egész Ecclesiájának feje. Következik: mert Péter volt a' Christus egész Ecclesiájának feje. *Felelet.* A' Romai Pápa nem lett Péter Apostol helyében: mert 1. az Apostólság az Ecclesiában rendkivül való, az az, ideig tartó volt; meghalván azért az Apostolok, más Apostolok nem lettenek helyében; hanem az Ecclesiának rend-szerint való, az az, világ végéig tartó szolgái lettenek, kiknek méltóságok fokkal kissébb, hogy sem az Apostoloké. 2. Péter nem volt Romai Pápa: mert Apostol volt: az Apostolok pedig nem egy helyhez köttettek voltak; hanem e' világra a' Christi-

Christustól külömb-külobb Ecclesiákhoz küldettettek, kik bizonyos tanétókat bizonyos Ecclesiák eleiben rendeltenek. A' következésnek oka nem igaz: Péter nem volt a' Christus Ecclesiájának feje; és ha a' lett volna-is, azt a' méltóságot a' Romai Pápa magának nem tulajdonithatta: mert nem minden, a' ki más helyében száll, száll a' méltóságban-is helyében, mert a' méltóság a' helytől el-választathatik. A' Péter méltóságát a' magának nem tulajdonithatta, a' ki a' Péternek tisztiben nincsen, és a' Péter tulajdonát nem tartja: de a' Romai Pápa sem Péter tisztiben nincsen, holott nem Apostol; sem az ő tudományát nem tartja.

4. *Péter volt-e Rómában?* Nem: mert Péternek a' főövetségéből, mellyet Pállal vett, nem a' pogányoknak, sem a' Rómaiaknak, hanem a' Sidóknak kellett az Evangeliumat hirdetni, Gal. 2. 7. 8. Pál, a' ki a' Rómabéliekhez irt, sok szenteket kösföntöt, és Rómában mikor vólna, az ő hozzá tartozóknak egészegek felől a' külsőknek irt: Péter felől pedig emlekezetet sem téfzen. Péter az ő leveleiben semmi emlekezetett nem téfzen Róma felől. Pál Rómában mindenektől el-hagyattartott volt, 2 Tim. 4. 16. Ki hinné pedig hogy Péter ötöt el-hadta volt.

vólna, ha akkor ott lött vólna. Végre, ha Péter Romában fejedelme és Ura lett vólna az Apostoloknak, nem kellett vólna ott Pálnak a' Christus felől bizonyítást tenni. *Pápiſták ellen-vetése.* Péter az első levelét Babylionból írta, 1 Petr. 5. 13. Azért vólt Romában. Következik: mert az Irás a' Babylionon Romát érti. *Felelet.* Nem következik: nem igaz a' meg-probálása: mert noha néha az Irásban, s' kiváltképpen a' szent János Jelenésében a' Babylionon hasonlatosítást szerint Roma értessek; mind-azon-által itt tulajdon-képpen az Ægyptomnak vagy Assyriának Babylona érthetetik, az hol kétség-kivül Péter vólt.

5. Péter közönséges feje és Püspöke vólt-e az Ecclesiának, és annak több szolgáinak? Nem: mert Péter és Pál között ilyen edgyezés vólt, hogy ez a' Pogányoknak, amaz pedig a' Sidóknak hirdetné az Evangéliomot, Gal. 2. 9. 7. De ha az egész Ecclesiának feje lett vólna Péter, az ő szolgálattját egy nemzet-fegre szoritani el nem szenvedte vólna. *Pápiſták ellen-vetése.* A' kin fundáltatott az Ecclesia, az, az Ecclesiának feje, és közönséges Püspöke: De a' Christus Ecclesiája Péterre fundáltatott, Matth. 16. 18. *Te vagy a' Péter, és ezen a' kö-zsiklán épitem-fel az én Eccle-*

lesiámat. *Felelet.* Nem igaz közönségesen a' fel-tétel: mert az Ecclesia építettett a' Prophéták és Apostolok irásin, Eph. 2. 20. De ezek az Ecclesiának se nem feje, se nem közönséges Püspöke. A' fel-vétel sem igaz, nem-is próbáltathatik-meg az elő-hozott helyből; mert a' közsikla, a' mellyen fel-építendőnek mondgya a' Christus az Ecclesiát, nem a' Péternek fzemélye; hanem a' Péternek vallás-tétele, vagy az, a' kit meg-vallott vala Péter lenni Christusnak, az élő Istennek ama' Fiának, 1. 16. honnét másut-is az Irásban nevezte-tik a' Christus közsiklának, 1 Cor. 10. 9. 6. és szegedet könek, Eph. 2. 20.

XXXIV. R E SZ.

A' Szent Irásról.

I. KERDES.

S Zükségese a' Sz. Iras az Ecclesiának? Ugy: mert Christus Urunk azt parancsollya, hogy vizsgáljuk az Irásokat, Joh. 5. 39. *Vizgályatok az irásokat. Pápiſták ellen-vetése.* Az Ecclesiában Ádámtul fogva Móseſig két ezer eſtendőnek forgála alatt, nem vólt Istennek írott igéje: Azert most sem szükség az irás az Ecclesiának. *Felelet.* Ádámtól fogván Móseſig-is lehetett Isten-

T t

nek

nek írott igéje, ha mi nem láttuk-is. A' következtetés sem jó: mert ha akkor az Isten írás nélkül akarta az Ecclesiát tenétni, most az írás által akarja tanétni: honnét maga újjával írta a' törvényt, és az Isten igéjét hirdető Apostolok után, másokat olyan csálhatatlan igaffágú követeket az Ecclesiának nem adott.

2. Főképpen az Ecclesiától függé az Írás méltósága, az az, főképpen az Ecclesia bizonyosság-tételéből tudhatni-e meg, hogy az írás Istentől, nem embertől való? Nem: mert régen az Ecclesiának ítélet-tétele előtt vétetett volt-bé az írás, Exod. 34. Deut. 28. Pápißt. ellen-vetése. Az Ecclesia régiebb az írásnál; mert az Ecclesia volt a' Pátriarchák idejében, a' törvény ki-adása előtt, mikor még az Isten beszéde nem volt írva: Azért az írásnak méltósága, az Ecclesiától függ. *Felelet.* Az Isten igéje régiebb az Ecclesiánál, mert a' hit, és így az Ecclesia abból eredet; de az Isten igéjének le-írásánál régiebb az Ecclesia. A' következtetés sem jó: mert nem minden régi dolgok szereznek méltóságot az újjaknak: néha a' régiek vezízik a' méltóságot az újjaktól.

3. A' szent Írás tökéletes-e, az az, magában foglal-e mindeneket, a' mellyek az idősebbek

re szükségesekek? Ugy: mert a' szent Írás tökéletesse teszi az Istennek embert, 2 Tim. 3. 16. 17. Pápißt. ellenv. A' Sz. Írásból meg né próbálhatni, hogy a' Máthé Evangélioma Máthéjé legyen, és a' Thamásé ne legyen Thamásé: Azért az Írásban nincsenek mind azok, a' mellyek az idősebbekre szükségesekek. *Felelet.* Meg-probáltathatik az Evangelium, mellyet Thamásénak mondanak, hogy nem Thamásé, mert az, a' csálhatatlan igaffágú írástól különbözik. A' következtetés sem jó: mert a' Máthé Evangélioma, hogy Máthéé legyen, tudni az idősebbekre nem szükséges: Nemis szünnék meg az az Evangeliumi historia csálhatatlan igaffágúnak és Istentől valónak lenni, ha az írójának neve né volna-is bizonyos: honnét az ő és új Testámentomban lévő könyvek a' felől csálhatatlan igaffágúaknak tartatnak, ha szintén azoknak nevek nem bizonyos-is a' kik írták.

4. A' szent Írás világos-e, az az, az írásban a' mellyek az idősebbekre teljességgel szükségesekek, olly világossan meg-vadnak mag yarázva, hogy a' tudatlanok-is, (csak buzgón és figyelmetessen olvassák) meg-értessék? Ugy: mert az Istennek igéje mondatik világosnak, Pál. 19. 9. A' mi lábainknak gyertyájának, Pál. 119. 105. Pápißták ellen-vetése. A' Dá-

vid király és Profeta értelmet kér Istentől, hogy a' törvényt vizsgálhassa, Psal. 119. sok helyen: Azért meg-vallya a' törvénynek homályosságát. *Felelet.* Nem következik: mert az Iráinak nem azt a' világosságot értjük, melly a' Szent Léleknek világosítását a' hitnek titkaira nézve ki-rekesztene: e' világosítást pedig állattuk adatni nem csak a' Papoknak; hanem fok tudatlanoknak-is, bizván a' minden-napi tapasztalt dologhoz.

5. *Az ó Testámentomnak csak a' Sidó, és az új Testámentomnak csak a' Görög nyelven való ki-adattatása-e magától hiteles, és csálhatatlan igazságú?* Ugy: mert csak e' származott a' Profetáktúl és Apostoloktól, kik a' mennyet igazságnak le-írásában nem vétethetnek: mivel az Istennek lelke ezeknek elméjeket, nyelveket és pennájokat úgy igazgatta, hogy nem vétkezhettenek. *Pápisták ellen-vetése.* Az ó Testámentomnak a' Sidó, és az Újnak a' Görög nyelven való ki-adattatása igen meg-veztegetődött; mivel abban sok fők külömb-külobbfele módon irattatnak, olvaistatnak, és egész sententiák el-hagyattatnak: Azért nem csálhatatlan igazságú. *Felelet.* Ha úgy vagyon a' dolog némelly exemplárookban, nem úgy vagyon mindenekben. A' mellyekben úgy vagyon, azok-

azokban sem fordította-el az értelmet. Ha a' következés jó, a' vulgáta fordítás sem lehet csálhatatlan igazságú: mert igen meg-veztegettetett, és igen vétkes.

6. *A' Deák nyelven való ki-adattatása az Iráinak (mellyet vulgáta (közönfeges) fordításnak hívnak) magától hiteles, és csálhatatlan igazságú-e?* Nem: mert annak szerző oka sem Profeta, sem Apostol nem volt; hanem a' mint közönfegesen hízik, Hieronymus. *Pápisták ellen-vetése.* A' Sidóknak a' magok nyelveken volt csálhatatlan igazságú irások, a' Görögöknek-is a' magok nyelveken: Azért a' Deák Ecclesiának-is kell a' maga nyelven csálhatatlan igazságú fordításnak lenni, melly más nem lehet a' közönfeges fordításnál, Vulgátánál. *Felelet.* A' Sidóknak az új Testámentom, a' magok nyelveken nem volt csálhatatlan igazságú: a' Görögöknek sem volt az ó Testámentom az ő nyelveken: A' következés sem jó, mert ugyan azon okból ki-hozhatni, hogy szükséges a' Németeknek, a' magok nyelveken a' csálhatatlan igazságú fordítás, az Olaszok-rak az Olaszon, a' Magyaroknak a' Magyar-on, 's a' t. Es így vége nem lesz a' csálhatatlan igazságú fordításoknak.

7. *Nem a' Romai Pápa, hanem a' Sz. Irás-*

magának fő mag yarázója, és a benne lévő fenn forgó akadályoknak fő el-igazító Birója? Ugy: mert 1. a' Romai Pápa az Iráshoz köttetet, és ő tölle szabad appellálni az Irásra. 2. egyedül csak az Irásnak illenek a' fő el-igazító Birónak tulajdonfági, melyek hármak: (1) hogy bizonyosan tudgyuk, hogy igaz a' sententia, a' melyet mond. (2) hogy attúl a' Birótul máfra ne légyen szabad appellálni, halasztani. (3) hogy edgyik versengő felnek fekedvezzen inkább. *Pápiák ellen-vetése.* A' Biró ugy mondgya-ki a' sententiát, hogy a' perlekedő felek meg-értsék az ő sentiáját, és meg-vallya edgyik rész a' maga részéről, a' málik pedig nem a' maga részéről mondatotnak lenni a' sententiát: De a' szent Irás, ugy nem mondgya-ki a' sententiát a' fenn forgó ellenkező dolgokrul: Azért az Irás nem viselheti a' fő Biróágnak tisztit. *Felelet.* Fő-Biró lehet az-is a' ki edgyik perlekedő felhez-is külön-külön nem ízöll, csak közönfegessen ugy mondgya-ki a' sententiát, hogy a' perlekedő felek meg-érthessék (ha akarják) melyiknek kedvezzen, vagy ne kedvezzen: De ugy az Irás ki-mondgya a' sententiát, Act. 6. v. 10. *A' szent Istvának ellenfégi nem áthatának ellene, a' bölcseséggnek és a' léleknek, a' mely által szöll vala:* A' Sz.

István-

nak bölcsesége pedig a' fz. Irás vala, melyből vetélkedik vala. Tarts-meg: Biró az Irás, az az, regula, mely szerint a' fz. Irásban kérdésben forgó dolgok el-igazittatnak; mert tulajdon- képpen mondatik Birónak az, a' ki minden fenn forgó pereket ísmér, és el-igazít, és az eleiben iratott törvényből mond sententiát. Illyen felső és közönfeges Biró az Ecclesiában immár senki nincsen: mind-azon-által a' rész szerint való Ecclesiának, vadnak rész szerint való Birái, tudni-illik; az Irásban gyakoroltatott Irástudók, kik az Irásból, az Eretnekek ellen való sententiát ki-mondgyák.

8. *A' szent Irásnak kinek kinek a' maga nyelvére kell-e fordittatni, a' végre, hogy minde- nektől olvastathassék?* Ugy: mert minde- neknek parancsoltatik a' szent Irásnak olvasása, Joh. 5. 29. *Tudakozzátok az Irásokat.* Igy, Deut. 31. 11. *Pápiák ellen-vetése.* A' szent Irásnak olvasása a' köfféggnek veszedelmes: mert, 1. az igazán nem értetvén, abból fok eretnekségek támadtanak. 2. fok sentenciák gördülnek abban elő, melyek láttatnak az Istent a' bűnnek okává tenni: ísmét fok cselekedeteknek históriái jönnek-elő, melyek alkalmatosságot adhatnak a' gonosz gondolatokra. 3. fok dolgok vad-

Tt 4

nak

nak abban, melyeket a' külső emberek meg nem érthetnek: Azért az Írást nem kell kinek kinek nyelvére fordítani, hogy azt kiki olvassa. *Felelet.* Ha ma ezekért a' szent Írást nem kellene kinek kinek n'elvére fordítani, és olvasni, a' Profétáknak és Apostoloknak sem kellett volna a' szent Írást a' Sidóknak Sidóul, a' Görögöknek görögül írni: De è nem igaz: azért ama' sem.

9. *A' Tobías könyve, Judith könyve, a' Bölcsességről írt könyv, Sirák prédikátori könyve, Macchabeusoknak két könyve, Esdrásnak harmadik és negyedik könyvei, Baruk, Manassés imádsága, Danielhez való toldalék, részei-e az ó Testámentombeli szent Írásnak?* Nem: mert a' Szent Lélektől a' Profétáknak nem dictáltattak: melly meg-tetfzik: mert 1. azoknak írói Malachiásnál utófbbak, ki a' Proféták között utolsó volt. 2. azok nem irattattak profétai nyelven, az az, Sidóul; hanem Görögül. 3. azokat sem a' Sidó, sem az Apostoli régi Ecclesia csallhatatlan igasságú könyveknek nem tartotta. 4. azok sem magokkal, sem a' csallhatatlan igasságú könyvekkel, sem a' historiai igassággal mindenekben nem edgyeznek, mint ezt az Exegésisben meg-láthatod. *Pápiák ellen-vetése.* Azok az ó Testámentombeli szent Íráshoz ragas-

ragasztattanak: Azért az ó Testámentombeli szent Írásnak részei. *Felelet.* Nem következik: mert régen roszfűl cselekedték az emberek, hogy a' szent Íráshoz, nem Sz. Írást ragasztottanak, s ma-is roszfűl cselekefzi, a' ki ezeket a' könyveket a' Sz. könyvek közzé kötteti.

XXXV. R E S Z.

A' rend-szerint való egyházi Szolgakról.

I. K E R D E S.

Szükségese-k-e ma a' rend-szerint való egyházi szolgák? Ugy: mert, rend-szerint a' hit ma-is az egyházi szolgák által léfzen, Rom. 10. 14. *Mi módon hisznek abban a' ki felől nem hallanak?* *mi módon hallanak pedig prédikálló nélkül?* Es azok által mégyen végben a' szenteknek öfzve kötöztetése, a' szolgálatnak munkája, a' Christus testének építése, mind világ végig, Eph. 4. 11-13. *Anabápt. ellen-vetése.* Meg-jövendölterett volt, hogy az Uj Testámentomban fenki nem tanéttya az ő attyafiát, mert mindnyájan meg-ismérik a' Jeshovát kicsinytől fogva nagyig, Jer. 31. 34. Azért ma nem szükségese-k az egyházi rend-szerint való szolgák. *Felelet.* Nem következik: mert az Istennek tel-lyes

lyes ísméreti az égben lészén. Itt csak a' jóvendöltetik-meg, hogy a' külső tanétáshoz, olly bőfeges belső tanetés járul, hogy az könnyen mennyen elő. Hová néz amaz Apostol mondása-is: *A' kenet, melyet vöttetek ő tőle, meg-marad bennetek, és nem szükség, hogy titeket valaki tanítson*, (tudni-illik azokra, melyekre tellyesen meg-tanítottatok) *hanem a' miképpen azon kenet, mely igaz és nem hazug, tanét titeket mindenekről, és a' miképpen tanított benneteket, abban meg-maradtok.*

2. Szükséges-é a' külső, avagy rend-szerint való hivatal, mely vagyon Istentől az emberek által, az egyházi szolgálatra? Ugy: mert, senki nem vészi magának e' tisztességet, hanem a' ki hívattatik Istentől, mint az Aron, Móses által, tudni-illik, Hebr. 5. 4. *Anabap. ellen-vetése.* Némellyek rend-szerint való hivatal nélkül prédikálottanak, Act. 8. 4. és 11. 19, 20. és 18. 24. Azért elégséges a' belső avagy rend-kivül való hivatal, mely vagyon Istentől az emberek nélkül. *Felelet.* Nem következik: mert meg-lehet az rend-kivül és szeretetből; de nem rend-szerint és hatalomból.

3. Alkalmatos embereket kell-e rend-szerint az egyházi szolgálatra hini? Ugy: mert az alkalmatlan egyházi szolgák nem Isten, ha-

nem

nem emberek szolgálai, Hof. 4. 6. *Mivel hogy meg-vetted az igaz tudománt, én-is meg-vetlek tégedet, hogy Papom ne légy énnékem. Ellen-vetés.* A' hivatal alkalmatosfá téfzi, az alkalmatlanokat, mint a' Profétákat és Apostolokat: Azért alkalmatos embereket nem kell rend-szerint az egyházi szolgálatra hini. *Felelet.* Nem következik: mert csak a' rend-kivül való hivatal téfzi, az alkalmatlanokat alkalmatosfökká: minémű volt a' Proféták és Apostolok hivatala. *Mondasz:* Ma-is a' felszentelők áfel-szentelendőknek fejekre tétjik kezeket, és azt mondgyák vegyetek Sz. Lelket: Azért a' rend-szerint való hivatal-is alkalmatosfá téfzi az alkalmatlanokat. *Felelet.* Nem következik: mert azzal nem adgyák a' Szent Lelket, hanem csak kívánnják.

4. Az egyházi szolgáknak csak a' kalendáriumban lévő Evangeliomokat kell-e prédikálniok? Nem: mert, az egész Írás hafsnos a' tanétásra, a' meg-jobbításra, a' feddésre. *Pá-pisták, Luth. ellen-vetése.* A' Christus csak az Evangeliomot parancsolta prédikáltatni, Marc. 16. 7. 17. Azért az egyházi szolgáknak csak a' Kalendáriumbéli Evangeliomokat kell prédikálniok. *Felelet.* Parancsolta ő Felfege prédikáltatni a' törvényt-is, Matt. 28. 7. 20. *Tanítván őket, hogy meg-tartsák mind*

mind azokat, melyeket én parancsoltam néktek. Nem-is következík: mert azoknál több! Evangyeliomok-is vadoak. Nem szabad pedig az Isten igéjéhez a' mint adni, ugy abból el-venni.

5. Szabad-e idveffégre szükséges tudományt jó következtetés által a' szent Írásból ki-hozni? Ugy: mert, Christus Urunk, Matth. 22. 23-ben, az Exod. 3. 4-ből ugy hozta-ki a' testnek fel-támadását, mely az idveffégre szükséges, 1 Cor. 15. 13. *Sociniánusok ellen-vetése.* Az idveffégre szükséges tudomány, az Istennek igéje: De a' jó következtetés által az Isten igéjéből ki-hozattartott tudomány nem Isten igéje, mert annak bizonyos volta az emberi okosságától függ, mellyel nem kell élni az Írásban: Azért nem szabad idveffégre szükséges tudományt a' szent Írásból jó következtetés által ki-hozni. *Felelet.* Nem igaz a' fel-vétel: a' meg-probálása sem helyes: mert az olyan tudománynak bizonyos volta, nem a' mi okosságunktól függ; hanem attól az Isten igéjétől, mellyből ki-hozattartott. Az Írásban nem kell ugy élni az okossággal mint erősséggel; hanem mint ész-közzel.

6. A' feledékenységekben ment eretnekiségeket és cáromkodásokat szabad-e a' Prédikátornak a nép

nép előtt elő-hozni, és meg-czáfolni? Nem: mert azok meg-háboritják és keferitik a' halgatókat. *Ellen-vetés.* Minden igazságot szabad a' nép előtt tanítani: Azért minden hamisságot szabad meg-czáfolni. *Felelet.* Nem következík: mert magában semmi igazság nem haborit és keferit meg fenkit.

7. Szabad-e a' prédikációban, a' Pogányok írásit, mondásit, a' Pterek sententiáit elő-hozni; és abban Deák, Sida, Görög szókkal élni? Nem: mert 1. a' Pogányok mondási, és a' Pterek régi Doctörök értelmeinek a' prédikációkban való elő-hozattatások, nagy boszúságsá vádnak a' szent Írásnak, mint-ha magában nem volna elégfés az Ecclesia építésére. 2. azok az idegen nyelvek magyarázat nélkül nem építik a' gyülekezetet, ha pedig meg-magyarázatnak, az időt héjában fogyatták-el *Ellen-vetés.* Sz. Pál-is élt a' prédikálás közben a' Pogányok mondásival, mint az Arátuséval, Act. 17. 28. Menánderével, 1 Cor. 15. 2. 33. Azért ma-is szabad azokkal élni. *Felelet.* Nem következík: mert mikor az Apostol azokkal élt, akkor még a' szent Írás nem volt bé-vétetve; de azt most a' keresztyének bé-vették, és csak a' Jesus Christus szavait akarják hallani.

8. A' Prédikálláson kívül, kell-e az Ecclesiát catechizálni, az az, kell-e az Ecclesiában oly tanétásnak lenni, melyben a' Tanétók a' Tanulóktól, és viszont a' Tanulók a' Tanétóktól az idvesség útja felől tudakoznak? Ugy: mert az Apostolok idejében való Ecclesiában volt ilyen tanétás, 1 Cor. 14. 31. 32. 35. Nincsen is az igaz vallásnak terjesztésére bődögab út ennél; és a' házanként való tanétásnál, mellyet az Apostolok gyakoroltak, és minket is arra kérnek, hogy gyakoroljunk, Act. 20. 7. 20. 31. 1 Tess. 2. 7. 10. 1 Tim. 5. 7. 1. 2. 2 Tim. 4. 2. Ellen-vetés. Ebből a' catechizációból fők vizsgálá-vonások, és rendelerlenések következének az Ecclesiában, a' Tanétót a' Tanulók, és azok közül edgyik a' másikat meg-fomorítván; és az Afuszonyok, leányok is ízolván: Azért nem kell az Ecclesiát catechizálni. *Felelet.* Semmi efféle nem következik a' catechizációból ha a' Gyülekezet egymás szertő léfzen, és az Apostol intésehez tartya magát, 1 Cor. 14. 7. 33. 34.

XXXVI. RESZ.

A' Sacramentumokról, szent jegyekről.

I. KERDES.

A' Sacramentumok természet szerinti való

való okai-e a' jegyeztetett dolognak, az az, a' Kereszttség, Ur-vacsorája, beléjek öltatott erő által öntenek-e a' vélek előben újjá-születést, bűn bocsánatot, szentséget, idvességet, mint az orvosságok a' beléjek öltatott erővel úzik-el a' nyarvályákat, és hozzák-meg az egészéget? Nem: mert ha a' Sacramentumok természet hatathatósággal, és benne lévő erővel szereznek, a' meg-igazulást, és az újjá-születést, egy-átalában hit nélkül-is meg-cselekednek; mert az az erő volna benne, nem a' mi hitünkől; hanem csak a' Sacramentumoknak szerzőjétől: De nem igaz az utolsó; mert hit nélkül senki nem igazulhat-meg: Azért az első sem igaz. *Pápi sták ellen-vetése.* A' kereszttségnek megtartásra és meg-tisztításra való erő tulajdonittatik, 1 Tim. 3. 6. Azért a' Sacramentumok, nem csak pecsétlik a' meg-igazítást; hanem a' magok erejeből igazítanak-meg *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus vérének gyümölcse avagy cselekedete tulajdonittatik a' kereszttségnek Sacramentumi szollással: mert a' kereszttség jegyzi, pecsétli, ki-adgya a' Christus vérének gyümölcset, az az, a' bűnök-ből való tisztítást.

2. A' Sacramentum, melly az igének hirdetői-ről ki-szolgáltatót, és annak adatott, a' kinek az

fiabados adni, és ugyā azon igékkel és rendtartásokkal, mellyekkel az Isten azt parancsolta adni, lebeté Sacramentum, ha talām a' ki-felzolgáltató felzolgának igyekezete nem a' léfjen, hogy azt akarja cselekedni, a' mit az Isten Ecclesiája cselekefjik, és a' mit az Isten akar hogy legyen? Ugy: mert ha a' felzolgának igyekezetiřül függene a' Sacramentumnak igazfága és hathatofága, tehát a' felzolgánál volna a' Sacramentumnak hatalma: De az utofó nem igaz; mert a' Sacramentumnak hatalma, a' Sacramentummal jegyeztetett dolognak adáfának hatalma, melly egyedřl csak az Istennek hatalma, és ereje. *Pápiřták ellen-veréfe.* Ha az Egyházi felzolgá a' csecsemő gyermeket, csak olyan igyekezettel öntözne-meg vízzel, hogy a' testnek mocskaitól mosná-meg, egy-atallyában azt meg-keresztelni nem mondattatnék: Azért az Egyházi felzolgának igaz ahoz való igyekezete tellyefféggel fziükféges. *Felelet.* Ha az Egyházi felzolgá a' csecsemő gyermeknek keresztzfégére kerettetvén, rendesen, igazán, a' Christus fzerzfése fzerint, minden külső ceremoniáit a' keresztzfégnek reā fzná bizony keresztzfelne, ha fzintén a' belső hamiffága mjaťt más igyekezete volna-is. Igy az Isten igéjének hafznától nem foszt-meg, a' ki az Istennek

tisztá

tisztá igéjért hirdeti; ha fzintén talām nem jó igyekezettel prédikálná-is.

3. Az ő Testámentombéli rend-fzerint való Sacramentumok, a' környřl-metőlkedés, Hufvėti bórány; és a' rend-křvřl valók, az éleťnek fája, a' jónak és gonofznak tudáfának fája, a' víz-özön, a' veres tengeren való által-menetel, a' felbő alatt való lakás, az égből adatott manna, és a' kőfziklából folyó víz, a' réz křgyó, az ő jegyeztek, pecsételték, adták-é, a' mit az Uj Testámentombéli Sacramentumok, a' keresztzfég és az Ur-Vacsorája jegyeznek, pecsételnek és adnak, tudni-illik, a' Christust és az ő jó tetemőnyét? Ugy: mert a' régiek a' pufřtanak manáját évén, mint Sacramentumát, mivelřnk edgyřtt ugyan azon egy lelki eledelt ettenek; és a' kőfziklának vízét iván, mi velřnk ugyan azon egy lelki italt ittanak, 1 Cor. 10. 2, 3. Azért az ő Testámentombéli Sacramentumok azt mutatták és közlőtték, a' mit az Uj Testámentombéli Sacramentumok. *Pápiřták és Luther. ellen-veréfe.* Az ő Testámentombéli Sacramentumok csak az Uj Testámentombéli Sacramentumoknak vőltanak ábrázolói: Azért azok nem azt jegyezték és adták, a' mit ezek jegyeznek és adnak. *Felelet.* Nem igaz az első. Lám a' törvényben a' következendő dolgoknak ár-

Vv 3

nyeki

nyéki és ábrázolói voltak. *Felelet.* Semmi sem következik innen: mert azoknak az árnyékoknak teste, nem az Uj Testámentombéli sácramentumok voltak; hanem az Uj Testámentombéli sácramentumok által jegyeztetett dolgok.

4. *A' Sácramentum formája, állató oka a' jegy és a' jegyetzetett dolog közt való edg yesülésé, az az, azoknak a' jó élésben, nem testi őszrefoglaltatások; hanem eg y-máshoz való lelki tekintetek-e?* Ugy: mert erre nézve mondatik a' környül-metélkedés szövetségnek, a' kenyér a' Christus testének, a' keresztség az ujjonnan való születésnek feredőjének. *Pápi sták és Luther. ellen-vetése.* A' Sácramentumnak formája, a' jegynek a' jegyetzetett dologgá való változása: vagy a' jegyetzetett dolognak vagy a' jegybe vagy a' jegy alatt, vagy a' jeggyel való edgyüt létele: Azért nem a' jegynek és a' jegyetzetett dolognak egymáshoz való tekintetek, jussok és közök a' jegyekkel való jó-élésben. *Felelet.* A' jegy az Ur-vacsorájában nem változik a' jegyetzetett dologgá, mert az Apostol a' szerzésnek igéje után-is a' kenyeret kenyérnek, nem Christus testének mondgya, 1 Cor. 11. 26-28. A' jegyben, az alatt, és azzal fines a' Christus teste: mert az, az égben ment, és onnat

onnat nem száll-le e' világnak vége előtt.

5. *Az Ur-vacsorájának ki-szolgáltatásában a' kenyeret, bort kell-e illetni, fel-venni, emelni, a' rendelésnek igéjének el-mondása közben?* Nem: mert ezt annak el-mondása után kell cselekedni, mikor ősztogattatnak, mivel ezeket a' Christus csak színtén az el-ősztra vette, törte, öntötte: különben a' Pápát követtük, ki azért rendelte a' jegyeknek a' rendelés igéjének el-mondása közben való fel-emeltetéseket, hogy azokat mint Christussá lőtteket, a' nép előfízör imádgya, s az után egye 's igya meg. *Pápi sták ellen-vetése.* A' kenyeret, bort, a' szerzésnek igéjének el-mondása közben azért kell fel-emelni, hogy azok ezzel szent végre válassztassanak, és ez által fok szép dolgok jussának eszünkben: Azért a' kenyeret és bort a' rendelésnek igéjének el-mondása közben fel kell emelni. *Felelet.* A' Christus a' jegyeket nem az el-választásra és egyéb költöt végekre vette-fel; hanem hogy azokat a' Sidók szokása szerint áldgya meg: mert a' kenyér és bor nem az ő fel-emeltetések által szenteltetnek-meg, az az, válassztatnak szent végekre; hanem az áldásnak igéje által, 1 Cor. 10. 16. *A' meg-áldásnak pohára, melyet meg-áldunk, avagy nem a' Chri-*

stus verével való közösülésünk-ét a' melly áldás magában foglalja az Ur-vacsorájának ki-forgalmazását. 1. a' rendelés igéjének el-mondását, és meg-magyarázását. 2. a' há-lá-adást, mellyel hálat adunk Istennek a' Christufért, és ezért a' rendeléset, mellyel részesítvő tétetünk a' Christusnak. 3. a' ké-rést, mellyel kérjük az Istent, hogy ezt az ő rendeléset tegye hathatóvá azokra a' végek-re, mellyekre rendelte. Ez a' jegyeknek tu-lajdon-képpen való meg-fszenteltetések, mint Amélius mondgya a' Sciagraphiában. Ha azért valaki az Ur-vacsoráját a' Christus ki-forgalmazatása szerint akarja ki-forgalmaztat-ni, az asztalnál csak ezeket kell cselekedni: 1. az asztalon lévő kenyeret és bort meg kell áldani, a' feleletben lévő mód szerint; de hozzá nyulás nélkül: vagy ha hozzá a-karsz nyulni, cseleked nem mikor a' rende-lésnek igéjét el-mondod; hanem mikor hálat adsz, mint Christus Urunk. De ak-kor se cseleked, mert azt a' Sídók szokása szerint cselekedte a' Christus. 2. A' kénye-ret meg kell szegni és a' bort a' pohárban kel-tölteni. 3. A' meg-fszegettet kenyeret, és a' pohárban töltött bort, az azokkal élni aka-rók közt el-kell osztani. 4. A' kenyeret meg kell enni, és a' bort meg kell innya. 5. A' lel-ki ven-

ki vendégfeget Istennek meg kell köszönni, Matth. 26. 30. *Mikoron dicseretet énekeltek volna, ki-menének az olaj fáknak hegyére.*

6. A' kenyérnek meg-fszegése az Ur-vacsorá-jának ki-forgalmazatásában szükséges-e? Ugy: mert a' Christus a' Vacsorának első ki-forgalmazatásában a' kenyeret meg-fszegte, és pa-rancsolta Tanítványinak-is, hogy azt csele-kedgyék, e' parancsolattal: *Ezt cselekedg yé-tek. Luther. ellen-vetése.* A' Christus a' ke-nyérnek meg-fszegésével a' szent Vacsorának ki-forgalmazatásán kívül-is élt: Azért a' ke-nyérnek meg-fszegése, az Ur-vacsorájában nem szükséges, mellyel nem szabad nem élni, hanem szabados, mellyel szabad élni, vagy nem élni. *Felelet.* Nem következik: 1. mert a' mit a' Christus parancsolt, annak szükséges-képpen meg kell lenni: De a' ke-nyérnek meg-fszegését a' szent Vacsorának ki-forgalmazatásában, a' Christus parancsolta az ő tanítványinak. 2. mert a' kenyérnek osztása, és meg-étele-is, valának az Ur-va-csoráján kívül való szokásbeli cselekedetek; mellyek mind-azon-által az Ur-vacsorájá-ban szükségesek. 3. mert a' mint a' kenyér-nek osztása, és meg-étele, sacramentumbéli cselekedeteket és kívált-képpen való titko-kat jegyeznek, és ezért szükségesek, noha azok-

azokkal az Ur-vacsoráján kívül-is élni szokunk: így a' kenyérnek meg-törtetetésének is vagy on titkos értelme, melyre nézve szükséges. De ha nem volna-is, nem kellen-e el-változtatnotok: mert azt mondgya Lutherus: hogy a' Sácramentumbéli ceremoniáknak el-változtatásának a' Sátán az Authora.

7. *A' Prédikátornak az Ur-Vacsoráját a' vacsorálónak nem szájokban, hanem kezekben kell-é adni?* Ugy: mert, Christus Urunk, Matth. 26. 26. így szól: *kézszel vegyétek, egyétek, ez az én testem.* Pápiák, Luth. ellen-vetése. Idveffélesebb az Ur-Vacsoráját szájjal venni, mint kézzel; és a' Prédikátornak keze szenteb: Azért az Ur-Vacsoráját a' vacsorálónak szájjal, nem kézzel kell venni, a' Prédikátor kezéből. *Felelet.* Se nem idveffélesebb szájjal venni; se a' Prédikátornak keze nem szenteb a' Vacsorálónak kezénél.

8. *Az Ur-Vacsoráját nem álva, és térd-hajtvá; hanem le-ülve kell-é venniünk?* 1. Nem álva: mert a' régiek a' Hulféti Bírányt ették álva. 2. Nem térd-hajtvá: mert a' bálvány imádók cselekefsznek úgy. Azért 3. le-ülve: mert a' Christus az áztal körül ülöknek szolgáltatta-ki. Pápiák és Luth. ellen-

len-vetése. A' Calvinisták - is álva élnek az Ur-Vacsorájával: Azért nem ülte kell azt venni. *Felelet.* Nem köverkezik: mert azok sem igen jól cselekefszik azt: Nem-is mindnyáján úgy élnek: mert az igaz Kálvinista Belgák le-ülve élnek az Ur-Vacsorájával.

XXXVII. RESZ.

Az Ecclesiái fenytékről.

I. KERDES.

AZ Isten rendelte-é az Egyházi fenytéket? Ugy: mert az Isten üzte-ki Adámot és Évát a' bünért a' paradicsomból, Gen. 3. 9. 23, 24. Erástus ellen-vetése. Az egyházi fenyték, csak az Ecclesia romlására, és a' Papok uralkodására való: Azért az egyházi fenytéket nem az Isten rendelte. *Felelet.* Az egyházi fenyték 1. az Ecclesia épületire való: mert arra való, hogy az Istent bösfontó bünök az Ecclesiából vagy ki-vétefszének, vagy el-távoztassanak. 2. nem a' papok uralkodókra való, mert ha kiket, őket fenytiti-meg ezzel az Ecclesia, az ő Egyházi tanácsa által.

2. *Csak Ecclesia tagjait kell-é meg-fenyíteni, az az, meg-inteni vag y ki-rekefszeni?* Ugy: Mitsoda közöm vag jon ahoz, hogy a' kívül vacsorálók is ítéletet tegyek? vag y nem azokról tes-

tek-e ítéléset, a' kik belől valának az Isten há-
zában? A' kívül valókról pedig az Isten ítélé-
tet térsen; vessétek ki azért a' gonosz embert
közöletet, 1 Cor. 5. 12, 13. Pápiák ellen-
vetése. A' békákat, egereket, kívül valókat,
az az, eretnekeket, engedetlen Fejedelmü
országokat, meg-hóltakat, távol valókat-is
ki kell rekesztetni: Azért nem csak az Eccle-
sia tagjait kell meg-fenyíteni. *Felelet.* Nem
következik: mert a' békáknak nincs vétkek.
Az idegeneket az Isten itéli-meg. Nem kel-
az igazakat a' hamissal edgyütt büntetni,
Gen. 18. 23. A' hólnak nincs bűne, Rom.
6. 7. A' távol valók nem halgattathatnak-
meg.

3. Az Ecclesiának minden botrányo: tató
tagjait meg kell-e fenyíteni? Ugy: Matth. 18. 15.
Ha vétkezik ellened a te felebarátod dorgáld meg
őket. Ellen-vetés. Ha így kell lenni tehát a'
botrányoztató Fejedelmeket, Nagy Urakat,
Doktorokat, Prédikátorokat-is meg kell
inteni, és ha szót nem fogadnak, ki kell re-
kesztetni: De e' nem lehet, mert felhetni
ezeknek üldözésektől, és el-szakadásoktól:
Azért ama' sem lehet. *Felelet.* Ha az egyhá-
zi főlgák ezekről felnek, nem kell őket ki-
rekesztieniek; hanem csak inteniek házok-
nál, vagy a' Templomban: és ha őket meg
nem

nem térithetik, mentségeknek; mert
bóldog a' ki az igazságot éhezi és somjuhoz-
za, Matth. 5. 6. ezek pedig a' vak-merők
Istentől meg-büntettetnek.

4. Az Ecclesiának büntethet-e valakit testi bün-
teréssel, mint pénzzel, pálczával, römölcczel, ja-
vairól, tisztitól való meg-fosztással, halállal?
Nem: 2 Cor. 10. 4. A' mi vitézkedésünk-
nek fegyverei nem testiak. Pápiák ellen-vet.
A' ki-rekesztetett a' Sátánnak adatik az ő tes-
tének veszedelmére, 1 Cor. 5. 5. Esti-is ki-
űzitek az ollyant a' városból, ha meg nem
tér: Azért az Ecclesiának büntethet valakit tes-
ti büntetéssel. *Felelet.* Nem következik:
mert az ollyan, nem az ember; hanem a'
bűnnek testének veszedelmére adatik a' Sá-
tánnak. Nem az Ecclesiának űzi ki az ollyant
a' városból; hanem a' Magisztrátus, kinek
az Ecclesiának tisztességére és csendességére
kell vigyázni.

5. Kell-e az Ecclesiának valakit ki-rekesz-
teni? Ugy: Matth. 18. 17. Ha a' gyüleke-
zetnek nem fogadgya szavát, legyen előtted ol-
lyan mint a' pogány és a' publikánus. Erástus
Arminian. ellen-vetése. Ki-rekesztetni nem
egyéb, hanem ki-átkozni: De nem szabad
átkozódni, Rom. 12. 14. Azért az Eccle-
siának nem kell valakit ki-rekesztetni. *Fele-
let.*

let. Az Ecclesiá ritkán átkozza-meg a' ki-rekesztettet; hanem inkább kéri az Istent, hogy azt térítse-meg, és idvezítse, és magais inti a' meg-téréfre, 2 Thess. 3. 15. Atkozódni, az az, gonoszt kívánni sem túlmas jó végre: mint valakinek, betegleget, szegyen-vallást kívánni, hogy meg-térjen, és meg-alázza-magát, szabad.

6. Szakad-e a' ki-rekesztettnek a' templombanjárni? Nem, 2 Thess. 3. 14. Ha valaki nem enged a' mi levelünk által való beszédinknek, azt meg-jegyezzétek, és azzal ne társálgadjatok. Ellen-vetés. A' hiteetlenek szabad a' templomban járni, 1 Cor. 14. 23. Azért a' ki-rekesztettnek-is szabad: mert az, olyan mint a' hitelessen, az az, pogány és publikánus. Felelet. Nem következik: mert rosz-szab állapotja vagy a' ki-rekesztettnek, mint a' hitelessen; mivel amaz meg-utálta az igét; de e' szerent láttatik.

7. Mindenekben el kell-e távoztatnunk a' ki-rekesztetteket? Nem: mert noha nem szabad nékik köszönnünk, köszöneteket fogadnunk, vélek beszélgetnünk, imádkoznunk, igét halgatnunk, Ur-vacsorájával élnünk, ennünk, innunk; mind-azon-által kell őket intenünk, ha ránk izorúlnak segítenünk, ha hozzánk tartoznak róllok gond-

dot viselnünk, ha elöl-járóink, nékik engednünk. Pápisták ellen-vetése. Irtam néktek, hogy ne társálgadjatok azzal, ha valaki parázna, fősvény, s a' t. Azért a' ki-rekesztetteket mindenekben el kell távoztatnunk. Felelet. Nem következik: mert az Apostol csak az első rendbéli tífsteinkre nézve mondgya, hogy azokat el-kerüllyük, 1 Cor. 5. 11. nem a' második rendbéli tífsteinkre nézve.

8. Ki-rekeszti-e Isten mind azokat az égől, valakiket az emberek ki-rekesztenek az Ecclesiából? Nem, Psal. 109. 28. Eők átkoznak, te Uram meg-áldasz. Pápisták ellen-vetése. Matth. 18. 18. Valakiket meg-kötöztök e' földön, menyben-is kötözve lesznek: Azért ki-rekeszti Isten mind azokat az égől, valakiket az emberek ki-rekesztenek az Ecclesiából. Felelet. Nem következik: mert csak azok lesznek az égben kötözve, a' kik e' földön igazán kötöztetettek-meg. Nem kell hát felnünk a' Pápa ki-rekesztétül, mert ő nem igazán rekeszti-ki, az hozzá nem halgatókat.

9. A' meg-tért ki-rekesztetteket viszfazád kell-e fogadni? Ugy: Valakiket meg-öldöztök e' földön, öldözve lesznek menyországban-is. Anabapt. ellen-vet. Azt parancsolja az Isten, hogy a' bél-poklofnak háza el-rontassék, Lev. 14. 45. Azért a' ki-rekesztetteket nem

kell vizfíjá fogadni. *Fel.* Nem következik: mert az Isten akarattából a' bél-pokloffág el-ragadó, és az a' ház attúl meg-tisztithatatlán volt; de a' ki-rekefztetett meg-jobbúlható, és az ő bűne nem el-ragadó.

10. *Az Ecclesiának kell-e a' botránkoztatót ki-rekefzteni?* Ugy: mert néki kell valakit kebelében bé-venni. *Ellen-vetés.* A' Prédikátoroknak adta Isten azt a' hatalmat, Matth. 16. 19. 18. v. 18. Joh. 20. 23. Azért nem az Ecclesiának kell a' botránkoztatót ki-rekefzteni. *Felelet.* Nem következik: mert adta a' Christus ezt a' hatalmat az Apostoloknak, főképpen mint hiveknek, az az, Ecclesiának, nem mint Apostoloknak.

11. *Az Ecclesiának az ő Egyházi tanácsa által kell-e ki-rekefzteni a' botránkoztatót?* Ugy: mert az, az ef;köze, mely által végben viheti azokat, a' melyek a' maga javára tartoznak. *Eráftus ellen-vetése.* Nem rendelt Isten egyházi tanácsot: Azért az Ecclesiának nem az ő tanácsa által kell a' botránkoztatót ki-rekefzteni. *Felelet.* Az egyházi tanácsot Isten rendelte, Matth. 18. 17. *Mond-meg az Ecclesiának,* az az, az egyházi tanácsnak, mely azért mondatik Ecclesiának, mert azt jelenti, és annak képében cselekezik mindeneket, 2 Cor. 2. 6. *Elég az ilyen embernek*

bernek a' többektől, az az, az egyházi tanács-tól, lőtt dorgálás, 1 Tim. 4. 14. *Meg ne vesd az ajándékot,* mely adatott tenéked az egyházi tanács kezeinek redá való vetése által.

XXXVIII. RESZ.

Az új szövetségnek a' Christus el-jövelele előtt való ki-fszolgáltatásáról.

I. KERDES.

AZ ő Testámentombéli Atyáknak volt-e lelki, az az, bűn bocsánatról és örök élet-ről való ígéretek? Ugy: Gen. 3. v. 15. *Az Afzszonynak magva meg-tőri a' kígyónak fejét,* az az, a' Christus a' bűnt és a' halált el-rontya, 1 Joh. 3. 8. *Sociniánusok ellen-vetése.* Az új szövetség drágább ígéretekkel erőfistertett-meg, mint az ő: Azért az ő Testámentomban az Atyáknak csak testi ígéretek volt. *Felelet.* Nem következik: Drágábbnak mondatnak az új szövetségnek ígéreti, az ő szövetségnek ígératinél; mert amaának conditioja a' hit, tellyesíthető, mert azt az Isten adgya, Eph. 2. v. 8. de ennek conditioja, a' törvénnek tökéletes bé-rőlése, nem tellyesíthető volt, mert azt az Isten nem adta, hanem kívánta, hogy az ember maga erejével tellyesíttse, Lev. 18. 5.

2. *Az ő Testámentombéli hiveknek volt-e bűnbán*

bűnök bocsánattya? Ugy: Dávidnak bűné. Isten meg-bocsátotta volt, 1 Sam. 12. 5. 13. *Az Ur el-vette a' te bűnöd, nem halasz-meg. Ellen-vetés.* Az ő Testámentombéli hiveknek bűnök bocsánattját halasztotta volt Isten az Új Testámentomra, melyben a' választottak bűnökért a' Christus meg-holt: Azért az ő Testámentomban nékiek bűnök bocsánattya nem volt. *Felelet.* Az Isten a' Christus halálának idejére nem halasztotta: az ő Testámentombéli hiveknek bűnök bocsánattját, mert a' Christus az Isten ítéletiben öröktől fogván meg-volt ölettetve, a' választottaknak bűnökért, Apoc. 13. 8.

3. *Az ő Testámentombéli hiveknek lelkek mennyben, és nem limbusban mentenek-e, hogy ott legyenek a' Christus menyben meneteleig?* Ugy: Enok és Illyés testekre nézve-is az égben vitettek: azért mások-is lelkekre nézve, Coloss. 1. 20. *Pápiák ellen-vetése.* Hebr. 9. 8. *Fenn álván még az első hajlék, a' Christus még bé nem menván a' mennyi hajlékban, nem volt ki-jelentve és nyitva a' menyország útja:* Azért az ő Testámentombéli hiveknek lelkek nem menyországban; hanem a' limbusban vóltnak a' Christus menyben menetelég. *Felelet.* Nemkövetkezik: mert noha: a' Moses áldozati által a' menyország-

nak úta nem nyitattott meg, azokért a' bűnök sem bocsátván meg; mindazonáltal az el-jövendő Messiásnak áldozattya által, melyért a' bűnök-is meg-bocsátattanak, meg-nyitattott volt.

XXXIX. RESZ.

Az új szövetségnek a' Christus el-jövelete után való ki-igazgáltatásáról.

I. KERDES:

A' *Keresztýén Királyoknak, Fejedelmeknek kell-e gyűlést, kivált képpen közön-séget hirdetni?* Ugy, 1 Reg. 8. 1. 1 Reg. 18. 19, 20. 1 Chron. 13. 1, 2. 2 Chron. 29. 4. *Pápiák ellen-vetése.* A' Királyok, Fejedelmek juhok: Azért nem nékiek kell a' Pástorokat egyben gyűjteniek. *Felelet.* Nem következik: mert noha ők juhok a' menyben az egyházi szolgálkúl taníttatnak; mind-azon-által Pástorok-is a' mennyben ö tisztek a' népet igazgatni, az Ecclesiát ől-talmazni, annak egygyességét és csendességét meg-tartani, és a' Christus nyája legeltetése-nek tisztt illendő semélyekre bizni.

2. *A gyűléseknek azokból kell-e állaniok, és azokban azoknak kell-e voxolniok, kik az Ecclesiától oda küldettettek, akár Prédikátorok,*

Xx4

akár

akár Professzorok, akár külső kegyes, és tudós emberek legyenek azok? Ugy: mert az Apostoli gyűlés azokból állott, és abban azok voxoltanak, Act. 15. §. 6. *Egyben gyűlének az Apostolok és a népnek vénei, hogy e dolog felől végeznének.* Így, Act. 16. 4. *Pápisták ellen-vetése.* A' népnek Vénei lelkes emberek, kik meg nem foghatják azokat, mellyek az Isten lelki-é, 1 Cor. 2. 14. Azért azokból nem állhat a' Sinát, és azok abban nem voxolhatnak. *Felelet.* A' népnek vénei lelkiekben sokszor a' Pápista Papoknál, és Doctro-roknál.

3. *A' közönséges gyűlések az idvésségnek fundamentumában el-tévelyedhetnek-é?* Nem, mert az ilyen gyűlés jegyzi a' közönséges Ecclesiát: De ez a' Christustól soha el nem szakadhat, avagy az idvésségnek fundamentumát soha el nem fordíthatja: Azért ama' sem. *Pápisták ellen-vetése.* *Az igazságnak lelke be-vezet titeket minden igazságra,* Joh. 16. 13. Azért a' Pápistai gyűlések nem vétkezhetnek a' kérdésben forgó dolgoknak el-igazításában. *Felelet.* Nem következik: mert a' Christus ígérete tulajdon-képpen nézi az Apostolokat, kik az ő Apostoli tisztékben a' tudomány körül nem vétkezhettenek. Más istenes Tanétókat-is a' Szent Lélek be-vezet min-

minden tudásra tellyefféggel szükséges igazságba; de úgy mind-azon-által, hogy gyakorlat meg-engedi, hogy vétkezhessenek, a' minden napi szent-látomás lévén bizony-ság. 2. Mert a' Pápistai gyűlések nem követik a' Szent Lélek vezetését.

4. *Az Ecclesiának kellé egyházi szolgát hini?* Ugy: mert az Apostolok az Ecclesia voxával választottak tanító, igazgató véneket, Act. 14. 23. *Pápisták, Luther. Calv. ellen-vetése.* Ma a' földes Ur, a' Város Birája, vagy Tanáttsa, és a' Római Pápa hi egyházi szolgát: Azért nem az Ecclesiának kell egyházi szolgát hini. *Felelet.* Nem követkeik: mert az nem úgy volt régenten, ma sem úgy kellene lenni.

5. *A' Calvinistáknak Tanétói az Ecclesiának igaz Pásztori-é?* Ugy: mert a' Calvinistáknak Tanétói a' Christusnak igaz Ecclesiájától az Apostoloknak írások szerint, 1 Tim. 3. 4. 5. Tit. 1. 5. 6. az Isten igéjének tanétására, a' Sacramentumoknak ki-szolgáltatására, az egy-házi fenytéknek gyakorlatára hivatattanak, és tisztékben híven el-járnak. *Pápisták ellen-vetése.* A' Calvinistáknak egy-házi szolgái nem belső; hanem csak külső emberek, mert se nem Aroni, se nem Pápistai mód szerint; hanem csak

csak a' külső emberektől fienteltetennek-fel:
Azért azok csak külső emberek. *Felelet.*

1. A' Calvinistáknak nem csak tanítói, hanem magok-is belső emberek, mert Péter az egéf; kereft;yen népet paplágnak nevezi, az az, az Urnak forának és örökfégének, 1Petr. 5. 5. 9. 2. Az Aroni és Pápiſtai felszentelésén kívül, adatik Apostoli, mellyel a' Cálvinisták élnek. 3. A' Cálvinistáknak első tanítóinak hivatalok rész-ferint rendes vólt, mellyet vőttenek vólt a' Pápiſtai Ecclesiától, Cálvinus, és mások: rész-ferint rend-kivül való, mert fokakat az Istennek lelke küldött-kí az aratáfra.

6. Az Ecclesiának Christustól rendeltetett örökös szolgai a' Pásztorok, Doctörök, Presbyterek és Diaconusok-é? Ugy: Eph. 4. 11. A' Christus adott Pásztorokat és Doctöröket, Rom. 12. 8. Az alamsíma osztozatón a' Diaconus, az elől-járón a' Presbyter értetik. Pápiſták ellen-vetése. Az Ecclesiának szolgai a' Barátok, Gárgyánok, Décánok, Prapostok, Káplánok, Vicáriusok, Püspökök, Metropolitok, Ersekek, Pátriárkák, Cárdinálok, a' Pápa: Azért nem amazok. *Felelet.* Nem következnek: mert ezek az egyházi személyek, nem a' Christustól rendeltetennek, hanem az emberektől: minek-okáért ezeknek azt fogja a' Chri-

a' Christus mondani: *Soba nem ismertelek titeket, távozzatok-el én tölem, álnokságnak cselekedői*, Matth. 7. 23.

XL. RESZ.

A' Keresztiségről és az Ur-Vacsorájáról.

I. KERDES.

AZ Uj-Testamentomnak Sacramentomi csak a' keresztég és az UrVacsorája-é? Ugy: mert a' Christus viz és vér által jött, 1Joh. 5. 5. 6. Pápiſták ellen-vetése. Az Uj-Testamentomnak Sacramentoma à bérmlás, a' penitentia - tartás, az utolsó kenet, a' felszentelés és a' házasság-is: Azért az Uj-Testamentomnak Sacramentoma nem tsak a' keresztég és az Ur-Vacsorája. *Felel.* Nem következik: mert, azok az öt dolgok nem a' Christustul rendeltetett Sacramentomi az Uj Testamentomnak; hanem az emberektől, amaz ellen, Deut. 4. 2. *Az ígéhez mellyet én parantsolok néktek, semmit ne tegyetek, semmit se vegyetek-el abból.*

2. Ollyan ereje vólté a' János keresztiségének mint az Apostolokénak? Ugy: mert a' mint János a' Christus parancsolattya-ból csak vízzel keresztelt, Joh. 1. 33. Matth.

3. 11. Ugy az Apostolok-is a' Christus parancsolatjából csak vízzel kereszttelének, Matth. 28. 19. *Pápiák ellen-vetése.* A' Christus az ő Apostoli által (mert maga nem kereszttelt) vízzel és Szent Lélekkel kereszttelt, Matth. 3. 11. és Act. 10. 47. János által pedig csak vízzel, Mat. 3. 11. Azért nem olyan ereje volt a' János keresztségének, mint az Apostolokénak, és azok után a' mái Tanítókénak. *Felelet.* A' Christus mind János által, mind az Apostolok által csak vizet adott az embereknek; de mindenik keresztségében, a' kinek akart, maga adott Szent Lelket, újjá-születést, meg-térést, bűn bocsánatot, innen mindenik keresztsége ezeknek a' jóknak jegye volt, Matth. 3. 11. Marc. 1. 4. Joh. 3. 3.

3. *A' víznek keresztsége az idveffégre egy-átallásban szükséges-e, az az, olly szükséges-e, hogy ha valaki vízzel meg nem kereszttelkedik, el-vés?* Nem: mert a' víznek keresztsége, az az, a' külső keresztség-nélkül fokban idvezültenek eleitől fogván, 's idvezülnek ez után-is. *Pápiák és Luther. ellen-vetése.* Az újjá-születés egy-átallásban szükséges az idveffégre: Azért a' víznek keresztsége-is; mert a' víznek keresztsége, *újjá-születésnek feredője*, Tit. 3. 5. *Felelet.* Nem következik: mert

mert a' léleknek keresztségét, avagy a' belső keresztséget mondgya az Apostol újjá-születésnek feredőjének, mellynek csak fátamentoma, jegye a' víznek keresztsége: amaz egy-átallásban szükséges az idveffégre, mert a' nélkül senki nem idvezülhet, Joh. 3. 3. è pedig szükséges csak az Istennek akarattjára, rendelésére nézve, mert tetfzet az Istennek a' bűnökéből való meg-tisztitást, víznek keresztségével nekünk meg-pecsétleni. Az Isten rendelésére nézve-is pedig csak így szükséges, hogy annak nem a' nem léte; hanem a' meg-vetése ártson.

4. *Az Afzfonyoknak és egyéb külső embereknek, a' szükség kívánván, szabad-e kereszttelni?* Nem: mert, a' víznek keresztsége nem egy-átallásban szükséges az újjá-születésre és az idveffégre, mint ha ezek amához volnának el-válthatatlanul kötötve. *Pápiák és Luther. ellen-vetése.* Régen Zippora a' Móses felesége, a' szükség kívánván környülmetelte az ő fiát, Exod. 4. 25. Azért a' szükségnek idején az afzfonynak szabad kereszttelni. *Felelet.* Nem következik: mert ez a' Zippora cselekedete rend-kivül való volt, mint a' Phineásé, mellyet ma senkinek nem szabad követni.

5. *A' külső keresztség által minden csecsemők*
Yy *Chri-*

Christusban való hittel meg-ajándékoztatnak, és újjá-születtetnek-e? Nem: mert a' külső keresztség jegye a' hitnek és az újjá-születésnek, mint a' környül-metélkedés, Rom. 4. 11. Azért a' hitet és az újjá-születést nem fzerzi; hanem jelenti és mutatja. *Pápisták, és Luther. ellen-vetése.* A' keresztségnek vízétől újjá-születtetünk, Joh. 3. 5. *Hanemha valaki születtetik víztől, és lélektől, nem lehet-bé az Istennek országában:* Azért a' külső keresztség által minden csecsemők Christusban való hittel meg-ajándékoztatnak, és újjá-születtetnek. *Felelet.* Nem születtetünk újjá a' keresztségnek vízétől: mert az előhozott helyben a' *vízen*, nem szűkfegeképpen értetik a' keresztség, mert foka a' külső keresztség nélkül bé-mennek az Istennek országában; hanem érthetik a' *lelki viz*, avagy a' *víz*, melly a' lélek: melly értelemmel ez a' szótska, és, ez igékben, *víztől és lélektől*, nem léfzen különböztető, hanem meg-világosító.

6. *A' keresztyén szülektől születtetett csecsemőket meg kell-e kereszteni?* Ugy: mert a' csecsemők az ő Testámentomban környül-metelttetének: Azért az Ujban-is meg kell őket kereszteni: mert azon vége vagon a' keresztségnek az Uj Testámentomban, a' melly

melly vólt a' környül-metélkedésnek az őban. *Anabapt. ellen-vetése.* A' csecsemők se nem taníttathatnak, se újjá nem születtetnek; se nem hisznek, mivel az okosság-gal való élés nélkül szűkölködnek: Azért őket nem kell meg-keresztelni. *Felelet.* 1. Tanítani kell azokat, a' kik taníttathatnak, mint a' fel-nöttek, minek-előtte meg-kereszteltetnének: azokat pedig a' kik nem taníttathatnak, mint a' csecsemők, minek-utánna meg-kereszteltetnek és fel-nevekednek. 2. A' csecsemők ha *színtén* olyan moddal és azon eszközökkel újjá nem születtetnek-is, a' minémüekkel az immár fel-nöttek; mind-azon-által az ő újjá-születésék a' Szent Lélektől nem lehetetlen: *no* ha talám annak módgya tollünk fel nem nyomoztathatik. 3. A' csecsemők ha *színtén* cselekedéssel nem hisznek-is, mint a' fel-nevelkedtek; mind-azon-által akarattal hisznek, a' Sz. Lélek el-készítvén az ő akaratyokat: melly az okossággal való élés nélkül-is meg-lehet.

7. *Vagyon-e tebát a' csecsemőknek idvezítői?* Ugy: mert, ha a' csecsemőknek semmi hitek nem volna, vagy egy sem idvezülne: közűlök; vagy ha némelyek hit-nélkül idvezülnek, két-fele léfzen az idvezülésnek. Yy 2 mód-

módgya, edgyik a' fel-ferdültek-é, másik a' csecsemők-é: melly ellenkezik az Irással, Joh. 14. 6. Igy nem mindenekre; hanem csak a' fel-ferdültekre kell vinnia a' f;ent Irásnak ama' közönséges mondáfit: *Hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni*, Hebr. 11. 6. *Valaki nem hiszen el-kárhozik*, Hebr. 12. 14. *Hanemba valaki születtetik víztől és Szent Lélektől, nem mehet-bé az Istennek országában. Ellen-vetés. A' hit az Isten igéjének hallásából vagyon*, Rom. 10. 17. Azért a' csecsemőknek nincsen idvezítő hitek: mert ők nem halhatták az Istennek igéjét. *Felelet.* Nem következik: mert a' hit rendfjerint az Istennek igéjének hallásából vagyon; de rendkívül nem abból. Ofsztán ha csecsemők külső-képpen nem halhatták az Istennek igéjét, halhatták belső-képpen, Joh. 6. 45.

8. *Az Ur-Vacsorájában nem ostyával; hanem közönséges kenyérrel kell-é élni?* Ugy: mert a' Christus nem ostyával; hanem közönséges kenyérrel élt a' Vacsorának első ki-folgaltatásában, Matth. 26. 7. 26. 1 Cor. 11. 7. 23. Pápisták és Luther. ellen-vetése. Az öreg emberek nem rághatták-meg és nem nyelhetik-el a' közönséges kenyeret: Azért az Ur-Vacsorájában ostyával kell élni. *Felelet.* Házoknál az öregek meg-rághat-

hattyák és el-nyelhetik à közönséges kenyeret: Azért a' Templomban-is.

9. *Az Ur-Vacsorájával élőknek nem csak kenyeret; hanem bort-is kell-é adni?* Ugy: mert a' Christus az ő Tanítványinak a' Vacsorában kenyeret és bort adott, és parancsolta, hogy ők-is mindenek-nek kenyeret és bort adgyanak a' Vacsorában: *Ezt cselekedjétek*, az az, a' kenyeret és a' bort adgyátok mindeneknek, a' mint én-is adtam. Hőfét nyilván is mondgya: *Igyatok ebből mindnyájam. Pápisták ellen-vetése.* Az Ur-Vacsorájával való élés kenyérnek meg-szegéfcének neveztetik, Aét. 20. 7. Azért az Ur-Vacsorájával élőknek csak kenyeret kell adni. *Felel.* Nem következik: mert itt a' kenyérnek meg-szegéfen értetik az egész Ur-Vacsorájából cselekedet, melly nem végeztek-el, egyedül csak a' kenyérnek meg-szegéfcével; hanem a' pohárnak adásával-is. Es mitsoda közönségeseb dolog, mint az ételnek vételével az egész lakadalmat jegyezni, melly ital nélkül soha-is nincsen? Aét. 27. 38.

10. *Az Ur-Vacsorájában a' kenyér és a' bor Christus testvé és vérvé változnak-é, a' kenyérnek és a' bornak csak színe és íze maradván-meg, és így a' Christus teste és vére az Ur-Vacsorájában a' kenyérnek és bornak színe és íze*

alatt jelen vadszék-e testi-képpen? Nincsenek, 1 Cor. 11. 26. Az Urnak balálát birdeffétek a' mig el-jövénd. Pápisták ellen-vetése. 1 Cor. 11. 24, 25. Ez az én testem: Ez az én vérem, az az, ez a' kenyér és ez a' bor, az én testemmé és véremmé változtanak: Azért az Ur Vacsorájában a' kenyér és a' bor Christus testévé és vérévé változnak, s' a' t. Felelet. Nem jól magyarázzák a' Pápisták így a' Christust ízavait: mert azoknak ez az értelmek: Ez az én testem: Ez az én vérem, az az, a' kenyér és a' bor az én testemnek és véremnek jegyei. Az Isten tanétot minket erre a' magyarázatra, ki így szól, Gen. 17. 9, 10, 11. A' környül-metélkedés az én szövetségem, az az, az én szövetségemnek jele.

11. Az Ur Vacsorájában a' Christus teste és vére a' kenyérben és a' borban, a' kenyérről és a' borral, a' kenyér és a' bor alatt jelen vadszék-e testi-képpen? Nincsenek: Joh. 16. 28. Elbogyom e' világot és elmégyek az Atyához. Luth. ellenv. 1 Cor. 11. 24, 25. Ez az én testem, Ez az én vérem, az az, a' kenyérben és a' borban, a' kenyérről és a' borral, a' kenyér és a' bor alatt vagyon az én testem és vérem testi-képpen: Azért, s' a' t. Felelet. A' Lutheránusok sem jól magyarázzák így a' Christust ízavait: mivel azokat úgy kell érteni, a' mint az előt mondók.

12. 4

12. A' Vacsorában a' Christus teste és vére lelki-képpen vagyon-e jelen? Ugy: mert a' lélek által, és a' hit által vagyon jelen, Eph. 3. 17. Lakozzék a' Christus hit által a' ti szívteitekben. Lutheránusok ellen-vetése. A' Vacsorában a' Christus testének és vérének lelki jelen létele nem igaz és valófágos; hanem szemlélsébéli és képzsébéli: Azért a' vacsorában a' Christus teste és vére nem lelki-képpen vagyon jelen; hanem testi-képpen. Felelet. 1. A' Vacsorában a' Christus lelki jelen létele igaz és valófágos: mert igaz és valófágos okoktól vagyon, tudni-illik, a' Lélektől és a' hittől; melyek két kötelek, melyekkel edgyesülünk a' Christussal: melynek a' lélek fő: a' Sácramentom, az ige és a' hit eszközi oka. 2. A' Lutheránusoknál a' hitnek cselekedete csak szemléls és képzs; de a' hit felől más értelme vagyon a' szent Írásnak; mert a' felől így emlékezik: A' hit meg-álbatósága azoknak a' melyek reméltetnek, Hebr. 11. 9. 1. A' hit által lakik a' Christus a' mi szívünkben, Eph. 3. 9. 17. Az e' világot meg-gyözi, 1 Joh. 5. 4.

13. Az Ur Vacsorájában a' Christusnak teste a' kenyérben, a' kenyérről, a' kenyér alatt; avagy a' kenyérnek színe és íze alatt testi-szájjal étettetik-e? Nem: mert ott a' Christus

YvA

tast

teste nincsen jelen testi-képpen: istentelen-
ségnek és rettenetes dolognak - is tartott
mindenkor az embernek meg-étele. *Pápi-
sták és Luther. ellen-vetése.* Ezt a' szót, *eg yé-
tek*, tulajdon-képpen kell érteni: Azért az
Ur-Vacsorájában nem csak a' kenyér, ha-
nem a' Christus teste-is testi szájjal étettetik:
Oka, mert az a' szó, nem csak a' kenyérre;
hanem a' Christus testére-is vitetik. *Felelet.*
Ezt a' szót *eg yétek*, tulajdon-képpen kell ér-
teni, ha a' kenyérre vitetik; de ha a jegy-
zett dologra; tudni-illik, a' Christus testére
vitetik, nem tulajdon-képpen étetik; mert
az nem testi, hanem lelki szájjal, tudni-illik:
hittel léfzen. Meg kell azért tartani, hogy a'
Christus a' Vacsorának szerzésében nem
magánoson parancsol enni s innya, hanem
hűséges emlékezettel, mikor azt mondgya:
Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre: Az-
ért enni és innya tulajdon-képpen a' szájra
vitetik, és így nem néz egyebet; hanem a'
Sacramentumbéli jegyeket; meg-emlekez-
ni pedig a' hitre és a' lélekre tartozik, és nézi
a' jegyeztetett dolgokat.

14. *Az Ur-Vacsorájában a' Christus teste
a' kenyérben, a' kenyérrel, a' kenyér alatt; vagy
a' kenyérnek színe s ize alatt lelki-képpen étet-
tetik-e?* Ugy: mert hit által léfzen, Joh. 6.

54. 60. 62. 63. *A' ki eszi az én testemet és isz-
sza az én véretem örök élete vagyon, kemény be-
szédek. Az ember fia fel-még yen oda fel a' hol
az előtt volt. A' lélek az, a' mely meg-elevenít,
a' test nem használ semmit.* Azért az Ur-Va-
csorájában lelki - képpen éfzem a' Christus
testét, és iszom a' ő vérét, mikor hiszem:
1. Hogy a' Christus az ő testében én éret-
tem fzenvedett, és az ő vérét én éretem ki-
ontotta, olyan bizonyosan, a' melly bizo-
nyosan látom, hogy a' Szent kenyér az Ur-
Vacsorájában meg-törtetik, és nékem a-
datik: és a' pohárba öntött bor nékem nyuj-
tatik. 2. Hogy a' Christusnak fzenvedésé-
ért, és vérenek ki-ontásáért meg-bocsátta-
tik nékem az én bűnöm, és az örök életnek
réfzevivé léfzek, olyan bizonyosan, a' melly
bizonyosan látom és érzem, hogy a' ke-
nyérnek és bornak réfzevivé löttem. 3. Hogy
én a' hit és a' Szent Lélek által eggyesülök a'
Christussal, és lelki tagja vagyok az ő titkos
testének, olly bizonyosan, a' melly bizo-
nyoson látom és tudom, hogy a' kenyér, és
a' bor az én testemmel edgyesül, és az én tes-
temmé változik. *Pápisták és Luther. ellen-
vetése.* Ha az Ur-Vacsorájában nem testi-
képpen edgyesülnénk a' Christussal, hejában
rendeltetett volna az Ur-Vacsorája; mert
az Ur-

az Ur-Vacsorájával való élés nélkül-is edgyesülünk a' Christussal lelki-képpen hit által. *Felelet.* Nem következik: mert az az edgyesség, melly az Ur-Vacsoráján kívül lesz hit által, a' vacsorával való jó éléssel fö-rossabb és erősebb lesz, mert a' hit ez által a' Sácramentom által léssen erősebb.

15. Az Ur-Vacsorájában a' hitetlenek vét-szik-e a' Christusnak tulajdon testét és véréit? Nem: mert szükölködnek a' Christus testének és vérének vételének eszközze nélkül, tudni illik, az igaz hit nélkül. *Párisiak és Luther. ellen-vetése.* A' Christus teste és vé-re: a' Sácramentomnak egész vóltához tar-toznak: Azért a' hitetlenek-is mind a' kettőt vészik, nem csak a' jegyeket. *Felelet.* Nem következik: merr a' Sácramentom egészlen nyújtatik, de nem vétetik egészen; hanem csak azoktól, kiknek arra alkalmas esz-közök vagyon: De a' hitetlenek szükölködnek a' nélkül az eszköz nélkül, mellyel a' jegyez-tett dolgok vétetnek. *De azt mondják:* Így a' hitetlenek a' Sácramentomot meg-üressítenék. *Felelet.* A' Sácramentomot nem üressítik meg magában; hanem ma-gokat meg-üressítik attól, midön csak a' je-gyeket vészik.

XLI.

XLI. RESZ.

A' Világ végéről.

I. KERDES.

A' kik meg-hóltanak, számmal ugyan azok támadnaké-fel, avagy a' halottak-nak azon testek támadnaké-fel, mellyek ö nekik ebben az életben voltak? Ugy: 1 Cor. 15. §. 53. Szükség, hogy yez a' romlás alá vettett test, romolhatatlan természetű öltözzék-fel. Sociniánusok ellen-vetése. 1 Cor. 15. 44. El-vettetik lelkes test, fel-támasztatik lelki test. Azért más nem azon test támad-fel. *Felelet.* Nem következik: mert lelki test támaszta-tik fel, nem állattýára; hanem minéműsé-gire nézve.

2. A' meg-vettettek fel-támadnaké? Ugy: Joh. 5. 29. A' kik jókat cselekedtenek, ki-jönek az életnek fel-támadására: a' kik pedig gonosz-t cselekedtenek a' kárhoznak fel-támadására. Sociniánusok ellen-vetése, 1. Joh. 3. 14. A' ki nem szereti atyáfiát, a' halálban marad: Az-ért a' meg-vettettek nem támadnak - fel. *Felelet.* Nem következik: mert az ilyen ember marad nem a' testi és ideig való; ha-nem a' lelki és az örökké való halálban.

3. A' választottaknak bünei az ízeleikor világosságra hozattaknak-e? Nem: mert a'
vá-

választottaknak bűnei el-fedeztettek egyfjer az ő meg-igazittatásokban, Pál. 32. §. 1. *Boldog a' kinek az ő hamissága meg-bocsáttator, és kinek az ő bűne el-fedeztetett: Azért az ítéletkor fel nem fedeztetnek: Oka a' következfnek: mert az utolsó ítélet a' hvek rfzféröl nem egyéb, hanem az ő meg-igazittatásoknak meg-erősítése, és meg-jelentése. Pápiſták ellen-vetéfe. Marc. 4. 22. Nincs olly el-rejtetett dolog, mellynek meg nem kell jelentet-ni: Azért a' választottaknak bűnei az ítéletnek napján világosságra hozattatnak Felelet. Nem következik: mert, nincs olly rejtetett dolog, tudni-illik, a' Profetáknál felölem, mellynek meg nem kell jelentet-ni, ti általatok tudni-illik, az embereknek az ítélet előtt. Hogy az ítéletkor Iſten a' hvek bűneit, elő nem hozza, meg-tetfzik az ítéletnek le-írt formájából, Matth. 25. §. 34-36. Ezzel vigasztal Iſten-is, Jerem. 31. 34. Meg-keg-yel-mezek az ő álnokságoknak, és az ő bűnökrül töbfzör meg nem emlekezem.*

4. Az utolsó ítélet az éltető égben vitetik-e végben? Ugy: 1 Theſſ. 4. §. 17. *Mi élők kikkem-maradunk, el-ragadtatunk azokkal egy-jetemben, a' ködökben, az Ur eleiben, az éltető-égben. Pápiſták ellen-vetéfe. Joél. 3. §. 2. 12, 13. Edgybe gyűjtök minden pogányokat, és*

viſzem

viſzem őket a' Joſaphát völgyében, és ott perlek ő vélek az én népemért, s a' t. Azért az utolsó ítélet nem az éltető-égben vitetik végben; hanem a' Joſaphát völgyében. Felelet. Nem következik: mert 1. Ízöll Joel Iſtennek az utolsó ítélet előtt végben vitt, vagy viendő ítéletről. 2. Cornél. a' Lap. így magyaráz-a ezt: Egyben gyűjtöm a' pogányokat a' Joſaphát, az az, az Iſten ítéletinek, völgyében, az az, az Eccleſia tekinteti eleiben, és ott perlek ő vélek.

5. *Vagyon-e purgatorium, az az, olly hely, holott a' hvek, kik ez életben az ő bűnökért eleget nem tőrtének, addig kénoztatnak, míg az Iſten igazságának eleget teſznek, és minden mocs-kottúl jól meg-tiſztulván, a' boldogságra az egekben ké-bocsáttatnak? Nincsen: mert a' hveken minden büntetés ez életben élik, Ró. 8. §. 18 Semmi-képpen nem eg-yenlők, a' mellyeket e jelen való időben ſzenvedünk, a' következő dicſőſégnek beűnk való ki-nyilatkoztatására. Pápiſták ellen-vet. A' Teſtámentomnak vére által hozattattanak-ki a' meg-kötöztek a' tóból, mellyben nem vala-viz, Zach. 9. §. 11. Azért ez élet után adatni kell purgatoriumbéli büntetéseknek, a' mellyekből meg-fabadúl-hatnak és ki-hozattathatnak a' penitencia-tartók. Felelet. Nem következik: mert a'*

Zz

tóból

tóbúl való ki-hozatás, melyben nem vala viz, az Izraél népének a' Babylloniai fogfág-ból való meg-szabadulása volt.

6. Az ítélet után az ég és a' föld, nem állat-tyokra; hanem minéműsegekre nézve vesznek-e? Ugy: Efa. 30. 26. A' földnek világof-sága leszen olyan mint a' napnak világossága, a' napnak pedig világossága bétszer nag jobb lé-szen, mint a' bét napnak világossága, a' melly napon az Isten bé-köti az ő népének romlását és annak sebeit meg-gyógyítja. Lutheránusok el-len-vetése. Ezek, tudni-illik az ég és a' föld, el-vesznek, Pál. 102. 7. 27. Azért az ég és a' föld mind állattyokra, mind minéműsegekre nézve semmivé lésnek. Felelet. Nem következik: mert ezek el-vesznek, az az, el-váloznak: mert így áll a' Dávid: Ezek el-vesznek, ezek mint a' ruha meg-avúlnak, és el-változnak. Ugyan-is nem más egeket és más földet; hanem új egeket, és új földet várunk, 2 Petr. 3. 7. 13.

7. A' Christus az ítélet után közben-járó, az az, király, Prophéta és Pap leszen-e? Ugy: Luc. 1. 7. 33. Uralkodik a' Jákóbnak házán mind örökké, és az ő országának vége nem leszen. Sociniánusok ellen-vetése. A' Christus az ítélet után adg ya az országot az Atyának, 1 Cor. 15. 24. Azért a' Christus az ítélet után nem lészen

lészen közben-járó, Király, Pap és Profeta. Felelet. Nem következik: mert a' Christus az ítélet után az Atyának adg ya az országot, az az, 1. meg-szűnik országotolni hadakoz-ván; de nem győzedelmeskedvén. 2. bé-mutattya az Atyának az ő általa tökéletesen meg-békeltetett, és minden ellenfegítő meg-szabadított országot, mondván: Im hol vag yok én, és az én szolgálaim, kiket adott nekem az Isten, Efa. 8. 7. 18. Hebr. 2. 7. 13. melly országban a' Christus az Atyával, és a' Szent Lélekkel, mind örökké, bé-keffegesen uralkodik, és király-kodik.

A' CZAFOLO THEOLOGIANAK

Második K Ö N Y V E.

I. RESZ.

Az Istenhez való engedelmeségről.

I. K E R D E S.

A' hitetleneknek, meg nem szenteltetteknek vagyóné igaz Istenhez való engedelmeségek, jó indulatok? Nincs, Joh. 15. 5. *Nálam nélkül semmit nem cselekedhettek. Ellen-vetés.* Ha a' hitetleneknek, meg nem szenteltetteknek Istenhez való engedelmeségek, jó indulatok nem igaz; nem kell nélkül az Istennek engedelmeskedniük. *Felelet.* Nem következik: mert 1. az ő engedelmeségek magokban jó. 2. az ő engedelmeségek, meg-gátollya az ő bűnöknek, és azoknak büntetéseknek nevelkedését. 3. az Isten az ő engedelmeségeket gyakorta jókkal az ő jó-vóltából meg-fizeti, mint az Akáb penitenciáját.

2. *Az ő Testámentomban a' Tíz-parancsolat*

lat tökéletes volt-e? Ugy: mert az Irás tökéletesnek mondgya az ő Testámentomban a' Tíz-parancsolatot, Pál. 19. 8. *Az Urnak törvénnyé tökéletes,* és Pál. 119. *Soci-nianusok ellen-vetése.* Az új Testámentomban a' Christus sokat adott a' Tíz-parancsolathoz, Matth. 5. Mint az elsőhöz adta a' *Mi Atyánkot,* a' Christus imádását; a' másikhöz, hogy ne lakjunk, a' hol a' képek tiszteltetnek; a' harmadikhoz, a' vak-merő esküvést; a' hatodikhoz, a' magános bocsfűzállást; a' hetedikhez, a' bűja kívánságnak, a' fajtalan beszédeknek, az ágyasságnak, a' fok feleségűségnek, a' házafoknak el-válásoknak meg-tiltását; a' nyolczadikhoz, hogy másoktól meg ne tagadjuk, a' mivel a' szeretet szerint tartozunk, mint a' fősvények; a' kilenczedikhez, hogy ne szitkozódgyunk, átkozódgyunk; a' tizedikhez, a' gonosz gondolatnak meg-tiltatását: Azért az ő Testámentomban a' Tíz-parancsolat nem volt tökéletes. *Felelet.* Ezeket a' Christus nem adta a' Tíz-parancsolathoz; hanem abból hozta-ki.

3. *A' Tíz-parancsolat el-töröltetett-e tellyeséggel az Új Testámentomban?* Nem: mert abból ímértetik-meg a' bűn ma-is; ma-is az igazgat minket minden jó cselekedet

és a' vezérel minket a' Christushoz, Gal. 3. ̄. 24. *Antinomusok ellen-vetése.* Nem vagyunk ma a' törvény alatt, Rom. 6. ̄. 14. *Nem vadatok a' törvény alatt; hanem a' kegyelem alatt:* Azért az Uj Testámentomban, nem kell a' törvényt tanítani. *Felelet.* Nem következik: mert nem vagyunk ma a' kárhoztató és erőltető törvény alatt; de vagyunk a' tanító, és igazgató törvény alatt.

4. *Szabad-e a' kösségnek a' Bibliát olvasni?* Ugy: Joh. 14. 21. *A' ki az én parancsolatimat tudgy ja, és meg-tartja azokat, az a' ki szeret engemet.* *Papisták ellen-vetése.* A' kösségek bűnöket tanulna-meg a' Bibliából: Azért a' kösségnek a' Bibliát nem szabad olvasni. *Felelet.* Nem következik: mert a' Biblia a' bűnöket az el-kerülésre, nem a' követésre hozza-elő.

II. R E SZ.

A' jó-indulatról.

I. KERDES.

Nem az *Ethica*; hanem a' *Theologia* tanít-e a' jó-indulatokról? Ugy: mert a' Theológiának része a' Tíz-parancsolat, mely azokról tanét. *Ellen-vetés.* Haa' Theologia tanét a' jó indulatokról; tehát az *Ethica* haszontalan. *Felelet.* Az *Aristoteles*

Ethi-

*Ethica*ja haszontalan; de a' Sz. Léleké hasznos, mely a' Theologianak második része.

2. *A' Lélek ajándéki, gyümölcsei, a' kegyelmek a' boldogságok különböznek-e a' jó-indulatoktól?* Nem: mert az Írásban a' jó indulat ajándéknak, gyümölcsnek, kegyelemnek, boldogságnak-is neveztetik. *Papisták ellen-vetése.* A' jó indulatok fokak: De az ajándékok, hetek, Efa. 11. ̄. 2. a' gyümölcsök tizenkettők, Gal. 5. ̄. 22. a' kegyelmek kilenczek, 1 Cor. 12. ̄. 8-10. a' boldogságok nyolczak, Matth. 5. Azért amazok különböznek ezekről. *Fele.* Jó értelemmel csak annyin vadnak amazok-is, mint ezek.

3. *Az igazság, erősség, erősség, mértékletesség nem nemei, hanem csak conditioi-e a' jó-indulatnak?* Ugy: mert minden jó-indulatban, mint a' bő kegyességben fel kell ezeknek találatniok. *Ellen-vetés.* Minden jó indulatok vagy az igazságra, vagy az erősségre, vagy az erősségre, vagy a' mértékletességre vitetnek. Azért ezek a' jó indulatnak nemei. *Felelet.* Nem következik: mert a' jó okosság, és a' jó indulatoknak természetek ellen vagy on e' dolog.

4. *A' jó-indulatnak állató oka, nem a' két vétéknek közepe; hanem annak az Isten akaratyával való meg-edgyezése-e?* Ugy: mert

Zz4

az 97

az egész Istenhez való engedelmesfének formája, az az, állató oka, az Isten akaratyával való meg-edgyezés: Azért annak részének-is. *Ellen-vetés.* A' jó indulat közép: Azért annak formája a' két véteknek közepe. *Felelet.* Nem következik: mert a' jó indulatnak közepé az Isten akaratyával való meg-edgyezésből foly.

5. *A' jó indulat egyben nag yob-e mint másban?* Ugy: mert a' jó indulattal bírónak némellyikei öregeknek, némellyikei pedig csecsemőknek nevezetnek, Hebr. 5. y. 13.

14. Minden a' kitejet eszik, tudatlan az, az igazságnak beszédében; mert kis gyermek; az öregek-é pedig a' valóságos éték. *Ellen-vetés.* Egyarányú természetűek, és érdeműek az emberek: Azért a' jó indulat egyben nem nagyobb, mint másban. *Felelet.* Egy embernek jobb természete van, mint másnak; egy embernek nagyobb jó indulatot ajándékoz Isten, mint másnak, mint Ábrahám-nak nagyobb hitet, mint néked.

6. *A' jó indulatok egyben foglaltattak-é?* Ugy: mert a' rozg indulatok, bűnök-is egyben foglaltattak, úgy hogy a' kinek egy rozg indulattya, bűne vagyon, minden rozg indulattya, bűne legyen lehető-képpen, Jac. 2. 10. *Valaki vétkezik egy dologban, az egész tör-*

törvénynek meg-rontásában bűnös. *Ellen-vet.* Ha így van a' dolog, tehát a' ki az Istent szereti, az ő felebarátyát-is szereti. *Felelet.* Igen-is, Joh. 4. y. 20. *A' ki nem szereti az ő atyáfiát, a' kit látott, mi módon szeretheti az Istent, a' kit nem látott.*

III. R E S Z.

A' jó-cselekedetekről.

I. K E R D É S.

A' Szenteknek jó cselekedetek ez életben bűnökkel meg-mocsoltattak-é? Ugy: Efa. 64. y. 6. *Mint a' meg-fergettetett ruha minden mi igazságunk, az az, minden mi jó cselekedetünk. Pápisták ellen-vetése.* A' fentek jó fák, Matth. 7. 18. Azért tökéletesen jó gyümölcsöket teremnek: mert a' jó fa nem teremhet rozg gyümölcsöket. *Felelet.* Nem következik: mert a' Szentek ez életben nem tökéletesen jó fák.

2. *A' jó cselekedettel érdemlünk-é örök életet?* Nem, Rom. 6. 23. *Az örök élet Isten ajándéka. Pápisták ellen-vetése.* Az örök élet a' jó cselekedetnek ígértetett, Jac. 1. y. 12. Azért a' jó cselekedetekkel örök életet érdemlünk. *Felelet.* Nem következik: mert örök életet ígért az Isten a' jó cselekedetnek, nem.

nem mint érdemlő oknak; hanem mint elől-járó szükséges dolognak.

3. *A' jó cselekedetek szükségesei-ek az örök életre?* Ugy: mert *szentség-nélkül senki az Istent nem látta*, Hebr. 12. v. 14. *Pápi sták ellen-vetése*. Ha a' jó cselekedetek szükségesei-ek az örök életre, tehát szükségesei-ek az id-veffégnek szerzésére, és érdemlésére. *Felel*. Nem következik: A' jó cselekedetek szükségesei-ek, nem az örök életnek érdemlésére; hanem szükségesei-ek. *1. az Istenért*: mert (1) az Istennek ez akarattya és parancsolatya, 1 Tess. 4. v. 3. (2) a' meg-váltásnak jó-téteményéért, ezzel a' háládatossággal tartozunk Istennek, 1 Cor. 6. 20. (3) a' mi jó cselekedetünkkel dicőitterik, Marth. 5. 16. *2. mi érettségünk*: mert (1) azokból mint gyümölcsökből bizonyosokká lehetünk, a' mi *bitünk felől*, Gal. 5. v. 6. *A' léleknek meg-ujjítása felől*, Eph. 4. v. 22. *A' mi hivatalunk és vála st; stánk felől*, 2 Petr. 1. v. 10. (2) a' jó cselekedetekre való igyekezettel; megtartjuk a' jó lelki-isméretet, 1 Tim. 1. v. 17. (3) mindenkire hasznos a' kegyesség, melly mind életben, mind a' jövőben meg-jutalmaztatik, 1 Tim. 4. v. 8. (4) a' kegyességre való igyekezettel el-távoztatjuk az Istennek meg-bántását, és el-kerülylünk a' bün-

büntetéseket, Gal. 5. 21. 3. *felebarátunk-ért*: (1) hogy a' kegyességek és szeretetek tizsteivel ötöt fel-legítsük, Rom. 12. v. 10. (2) ne legyünk nékie botránkoztatására, 2 Cor. 6. v. 3. (3) hogy a' Christusnak azt meg-nyerjük, 1 Petr. 3. 1.

4. *Minden jó cselekedetek tartozásból való-ék?* Ugy: mert minden jó-cselekedetek parancsoltattak Istentől, Phil. 4. 8. *Pápi sták ellen-vetése*. Némely jó-cselekedeteket nem parancsol Isten; hanem csak jóval és tanácsol, mint a' szabad-akarat szerint való nö-telenséget, maga jó akarattya szerint való szegénységet, és az egész Ecclesiái rendnek magától ki-gondolatott isteni tizsteletét: Azért nem minden jó-cselekedetek tartozásból való. *Felelet*. Mi a' Szent Léleknek vagy közönséges, vagy külön való semmi olly tanácsát nem ismerjük, a' melynek nem volna parancsoló ereje azokra nézve, a' kiknek vagy közönségesen, vagy kívált-képpen adatott. Es kérek, a' Szent Léleknek igen bölcs tanácsát, micsoda kegyes ember mer-ne meg-vetni?

IV. R E S Z.

A' Religiorál, vagy a' egyességről.

I. KERDES.

A' *Kegyeség, vagy a' kegyes in-dás egye-*

egyedül az Istent illeti? Ugy: Apoc. 22. y. 8. 9. *Le-borulék az Angyalnak lábai előtt, hogy őtet imádnám, a' pedig monda nekem: azt ne cseleked: az Istent imádgád. Pápisták ellen-vetése.* A' kegyes imádás, melly *tiszteletnek* mondatik, az Istent illeti; de melly *szolgálatnak* neveztetik, az Angyalokat, és a' szenteket-is: Azért nem minden kegyes imádás egyedül az Istent illeti. *Felelet.* Mindenik imádás egyedül az Istent illeti, Matth. 4. 10. *A' te Uradat Istenedet imádgád, és egyedül neki szolgálly.*

2. *A' Pápisták bálvány-imádké?* Ugy: mert a' Christus emberi természetit, az Angyalokat, és a' szenteket kegyessén szolgállyák, imádgák. *Pápisták ellen-vetése.* Isten parantsollya, hogy ezeket imádgjuk, Gal. 5. y. 13. *Szeretetből egy másnak szolgállyatok:* Azért a' Pápisták nem bálvány imádkók. *Felelet.* A' meg-említett helyen nem a' kegyes szolgálattól vagy on fűz; hanem az emberfességről, mint, 1 Pet. 2. 17. *Mindeneket tisztelyetek.*

3. *Kellé az embereket a' religiora kényszeríteni?* Nem: mert a' Christus hija az embereket, nem erőlteti, Matth. 11. 28. *Főjjetek hozzám mindnyájan.* *Pápisták ellen-vetése,* Luc. 14. 23. *Kényszeríts mindeneket bé jöni, hogy teljék*

lyék bé az én házam: Azért a' religiora kényszeríteni kell az embereket. *Felelet.* Nem következik: mert az a' szolga kényszerítette az embereket a' vacsoráló hazban való menetelre, nem tüzzel, vassal; hanem hatható bejéddel, miképpen a' tanítványok kényszerítették a' Christust a' vélek való megmaradásra, Luc. 24. 29. *Maradgy-meg velünk, mert már bé-est-veledik.*

V. R E S Z.

A' Hitrol.

I. KERDES.

A *Zigaz hit lehet-e a' hiendő dolognak tudása nélkül?* Nem: mert az Irásban egyet téfzen, meg-ismérni a' Christust, és hinni a' Christusban, Joh. 3. y. 16. *A' ki hiszen ő benne, annak örök élete vagyon,* Joh. 17. 3. *Ez az örök élet, hogy tégedet ismérjenek lenni amaz igaz Istennek, és a' kit el-bocsátottál a' Jésus Christust.* *Pápisták ellen-vetése.* Ha az igaz hit nem lehet a' hiendő titkoknak tudása-nélkül; a' szántó-vető embereknék, vén aszfzonyoknak, kösségnek nem lehet femmi idvestség felől való reménység: mert ok a' hiendo titkokat meg nem foghattyák. *Felelet.* Nem következik: s meg-probálása sem igaz: mert ok-is az Istennek jelenté-

Aaa

seből,

féből, és olvasott, vagy hallott igéjéből a' hi-
endő titkoknak valami tudására juthatnak a'
dologra nézve, jollehet azoknak okát és
módgyát nem mindnyájan érhetik-el.

2. *Valaki lelki-ismeretnek meg-férődsé-
nélkül jelen lehet-e a' hamis isteni tit; teleten, ha
azt nem szereti; szívében?* Nem, ha azt a' nagy
szűklég nem kívánja, és ha úgy viséli ma-
gát, mint a' hamis vallású: mert az, szín-mu-
tatás volna, mellyel vétkeznék mind maga,
mind felebarátja ellen, 1 Cor. 10. 20--22.
Ellen-vetés. Elifeus meg-engedte Námán-
nak hogy a' hamis isteni tit teleten jelen lé-
gyen, 2 Reg. 5. 18, 19. *Ebben légyen az*
Ur kegyelmes a' te szolgáltnak, hogy mikor bé-
még jén az én Uram a' Rimmon templomában,
hogy ott imádkozzék, úgy én is meg-bajlok a'
Rimmon templomában: Monda neki: Menny-
el békével. Azért ma-is szabad ez. *Felelet.*
Nem engedte meg ezt Elifeus Námánnak;
mert ezeknek az igéknek; menny-el békével,
ez az értelme, menny-el békével, az az meny-
dolgodra, mert nem igaz vallású emberhez
illendő dolgot kívániz.

3. *A' hittől; akadás külömböz-e a' Sz. Lé-
lek ellen való vétektől?* Ugy: 1. mert amaz
az el-választattaké-is, mint az Isten fiaí-é,
Gen. 6. 2. Aron-é, Exod. 32. 1, 2, 3, 4.
28. Sa-

28. Salamon-é, 1 Reg. 11. 4, 5, 6. 9. de ez
csak a' meg-vettettek-é. 2. mert amabból
valaki meg-térhet, mint a' választott ember;
de ebből senki sem. 3. mert a' Szent Lélek
ellen való vétek, a' Szent Lélek meg-világo-
sításá ellen vagyon, Hebr. 6. 4. de a' hittől
szakadás, a' hit ellen. *Ellen-vetés.* Minden
Szent Lélek ellen való vétek hittől szakadás:
Azért a' hittől szakadás nem külömböz a'
Sz. Lélek ellen való vétektől. *Felelet.* Nem
következik: mert viszontag minden hittől
való szakadás nem Szent Lélek ellen való
vétek, mint a' választottak hittől szakadása;
noha a' meg-vettettek, minden hittől zaka-
dása, Szent Lélek ellen való vétek; mert
végiglen és meg-térés nélkül való.

VI. R E S Z.

A' Reménységéről.

I. KERDES.

*Szabad-e valamit a' teremtetett állattól
reménleni, várni?* Nem: mert Jerem.
17. 1. 5. *Atkozott a' fersű, ki bizik az embe-*
rekben. Pápi sták ellen-vetése. Így szoktunk
szólni: reménlem ezt amaz embertől: Azért
szabad valamit a' teremtetett állattól várni.
Felelet. Nem következik: mert ez a' szól-
lának formája: reménlem ezt amaz embertől.

Aaa 2

vagy

vagy azt téfzi, hogy reménlem ezt az Isten-től amaz ember által; vagy nem isteni, hanem emberi reméniséget jegyez; vagy nem keresztyéni szóllásnak formája, hanem pogányi.

2. *Vagyon-e hitek és reménisegek a' meg-bóldogúltaknak?* Ugy: mert azok-is hit nélkül nem tetszenek Istennek, és azok-is reménlik az ő bóldogóságoknak meg-maradását. *Ellen-vetés.* 1 Cor. 13. 5. 10. *Mostan meg-marad a' hit és reméniseg, szeretet; de ezek között leg nag yobb a' szeretet; az az, e' jelen való életben helye vagyon a' hitnek, reménisegnek, szeretetnek; de a' következő életben csak a' szeretetnek vagyon helye, mert a' szeretet soha el nem fogy, 5. 8. Azért a' meg-bóldogúltaknak nincsen hitek, reménisegek. Felelet.* A' hit és a' reméniseg el-töröltetnek az égben nem állattokra; hanem fogyatkozáfokra nézve, 1 Cor. 13. 10.

3. *Az el-kárhoztaknak vagyon-e reménisegek?* Nincs: mert nem ígért Isten nékik kárhozottól való meg-izabadulást. *Ellen-vetés.* Az el-kárhoztaknak vagyon hitek, Jac. 2. 19. *Az ördögök hisznek, és rettegnek:* Azért reméniseg-is vagyon; mert a' reméniseg a' hitből származik. *Felelet.* Nem következik: mert csak az idvezítő hitből származik ez a' reméniseg.

4. E'

4. *E' jelen való életben a' kétségben való esés, avagy nem-reménlés mindenkor bűn-e?* Ugy: mert a' nem-reménlés mindenkor a' hihetetlenfégből származik, mint a' reméniseg a' hitből. *Ellen-vetés.* A' kétségben esés nem bűn az ördögökben és az el-kárhoztakban, hanem büntetés: Azért ez életben a' kétségben esés nem mindenkor bűn. *Felel.* Nem következik: mert nekünk ez életben mindenkor reménlenünk kell, mert nekünk ez életben ígéletünk vagyon minden jók felől; de az ördögöknek, és az el-kárhoztaknak nem kel pokolban reménleniek; mert nekik femmi jó felől való ígérek nincsen.

5. *A' vakmerőség bűne?* Ugy: mert a' vakmerő azt gondollya, hogy az Isten az ő bűneiben meg-maradónak, és femmi jót nem cselekedőnek bűneit meg-bocsátta, és örök életet ad, ama' tilalom ellen, Deut. 29. 5. 19. *Atkozott valaki meg nem marad mind azokban, mellyek meg-irattattanak a' törvénynek könyvében, hogy azokat cselekedgye.* *Ellen-vetés.* A' vakmerő felette reméni: Azért nem vétkezik. *Felelet.* A' vakmerő nem azért vétkezik hogy igen reméni; hanem hogy fundámentom nélkül reméni.

Aaa 3

VII

VII. R E SZ.

A' Szeretetről.

I. KERDES.

AZ Isten és a' hivek között való szeretet barátság-e? Ugy: mert a' Christus az ő tanítványit erre a' szeretetre nézve mondgya barátinak, Joh. 15. ʒ. 15. Titeket mondalak barátimnak; mert mindeket, a' melyeket halottam az én Atyántól, meg-jelenttem néktek. Ellen-vetés. A' barátok edgyütt laknak: De a' hivek nem-laknak edgyütt az Istennel, Dan. 2. 11. Az isteneknek lakások nincsen az emberekkel: Azért az Isten és a' hivek között való szeretet, nem mondattathatik barátságnak. Felelet. A' hivek nem társalkodhatnak az Istennel test szerint; de ugy lélek szerint, Phil. 3. 20. A' mi társalkodásunk vagyon az egekben.

2. Gyűlölheti, és gyűlöli-e az Istent a' bűnt szerető ember? Ugy, Joh. 15. 23. A' ki engemet gyűlöl, gyűlöli az én Atyámat is. Ellen-vetés. Az Isten jó, Luc. 18. ʒ. 19. Nincsen senki jó, hanem csak az egy Isten: Azért az Istent, a' bűnt szerető ember nem gyűlölheti. Felelet. Nem következik: mert nem gyűlölheti a' mennyiben magában vagyon és jó, ʒ jóvá-

ʒs jóvára vagyon; de gyűlölheti a' mennyiben biró, ʒ gonofzára vagyon.

3. A' hit nem a' szeretet; hanem a' Christus által igazított-meg? Ugy, Phil. 3. 9. Nincsen nékem igazságom, mely a' törvényből volna; hanem mely a' Christusban való hit által vagyon, az az, Istentől való igazságom hit által. Pápisták ellen-vetése. Gal. 5. 6. A' hit a' szeretet által cselekeszik: Azért a' hit a' szeretet által igazított-meg. Felelet. Nem következik: A' hit a' szeretet által cselekeszik, az az, a' hit munkálódgya a' szeretetet, és a' jó cselekedeteket.

VIII. R E SZ.

Az Isten ígéje halgatásáról.

I. KERDES.

A' Kevélység minden egyéb bűnöknek kút-feje, szerző oka-e? Ugy: mert a' kevély semmire tartya az Isten ígét, mely a' bűnöket velünk kerűlteti: innen jól magyaráztatik a' 19. Soltárnak 14-dik verse így: Szolgádat őrizd-meg, kevélységtől tarts-meg, ne essék a' bűnben; Es én tiszta lélek, semmi bűnt nem tészek, járok te kedvedben. Ellen-vetés. Az eredeti bűn, és magunk mód-nélkül való szereteti minden egyéb bűnöknek oka: Azért nem a' kevélység. Felelet. Nem

Aaa 4

kő-

következik: mert ezek atyafias vétkek.

2. Szabad-e a' Kalendáristáknak a' csillagokból a' történhető dolgokról jövendőlni, és nekünk azoknak hinnünk? Nem, Deut. 18. §. 10. Ne találtaffék közötted csillagokból jövendőlni. Ellen-vetés. A' csillagok jelek, Gen. 1. §. 14. Azért szabad a' Kalendáristáknak a' csillagokból a' történhető dolgokról jövendőlni, és nekünk azoknak hinnünk. Felelet. Nem következik: mert jelei a' csillagok a' nyárnak, ősznek, télnek, tavasznak, napoknak, heteknek, esztendőeknek, és azokban fűlkéges-képpen leendő dolgoknak; de nem a' történhető dolgoknak, mint a' hajótörésnek, gyuladásnak, párt-ütésnek, hadakozásnak, s a' t.

3. Az ördögösök fel-támaszthatyák-e a' halottakat? Nem: mert a' halottaknak igaz fel-támasztatások csuda-tételek, melyek mindenhatólag nélkül nem lehetnek. Pá-pisták ellen-vet. 1. Az Endorbéli ördögös afzfzony fel-támasztotta Samuelt, 1 Sam. 28. §. 15. Azért az ördögösök fel-támaszthatyák a' halottakat. Felelet. Az ördögös afzfzony nem Samuelt hitta-ki a' földből, mert nem engedte az Isten azt néki, hogy az ő szolgájának testét háborgassa, és lelkét az égből testében alá hozza; hanem az ördögöt

got hitta elő, hogy a' Samuel ábrázattyát öltöztette-fel, és az ő képeben felellyen-meg.

2. Ellen-vetés. A' halottak ottan ottan haza szoktak járni: Azért az ördögösök fel-támaszthatyák a' halottakat. Felelet. A' halottak soha nem járnak haza; hanem az ördögök az Isten engedelmeből a' halottak képében; de hálá Istennek nem mindenütt; hanem a' Pápisták között, a' kik e' fele hazugságoknak hinni szoktak.

4. Szabad-e olvasással, az az, rá-mondandó jóval, könyörgéssel gyógyítani? Nem, Deut. 18. §. 11. Ne találtaffék közötted, büjös-bájos, az az, e' félekkel gyógyító. Ellen-vetés. Jac. 5. §. 16. Hafznos a' könyörgés: Azért olvasással, az az, rá-mondandó jóval, könyörgéssel gyógyítani szabad. Felelet. Nem következik: mert az igaznak buzgó könyörgése hafznos; de a' büjös-bájosok nem igazak, nem-is buzgó az ő könyörgések.

IX. RESZ.

A' Könyörgéfről.

I. KERDES.

Kell-e az Istennek könyörögenünk? Ugy: mert ő parancsollya, Pál. 50. §. 15. Híj segítségül engemet a' te nyomorúságod-

goóban. Adámiták ellen-*vet.* Az Isten tud-
gya mi nélkül szűkölködünk, Matth. 6. 18.
*Föl tud ya a' ti Atyátok mi nélkül szűkölkö-
zök:* Azért Istennek könyörgenünk nem
kell. *Felelet.* Nem következik: mert nem
azért hijuk az Istent segítségül, hogy a' nem
tudott dolgokat tudtára adgyuk; hanem
hogy az ő parancsolattya szerint a' szükség-
dolgokat kérjük, és érdemlett becsületét né-
ki meg-adgyuk.

2. *Egyedül csak az Istennek kellé könyörge-
nünk?* Ugy: mert egyedül az Isten minden-
tűdő, egyedül mindenütt lévő, egyedül
mindenható. *Pápiák ellen-*vetése.** Az An-
gyaloknak, a' Szűz Máriának, és az egyéb
meg-holt szenteknek is kell könyörge-
niünk: Azért nem csak az Istennek kell kö-
nyörgenünk. *Felelet.* Nem olvassuk a' Sz.
Írásban, hogy a' Szent Angyalok, és a' Szentek
az Istenen kívül valakinek könyörgöttek
vólna.

3. *Az Angyaloknak és a' meg-holtaknak
való könyörgés, bálványimádás?* Ugy: mert a'
ki az Istenen kívül valakit imád, az bálvány
imádó: azért a' Christus a' Sátánnak midőn
tölle imádatni akarna, így felelt: Matth. 4.
10. *A' te Uradat Istenedet imádg yad, és
csak őtet szolgállyad.* *Pápiák ellen-*vetése.** A'
szent-

szentek, noha nem meg-váltó közben-já-
rók; de mind azon-által efedező közben-
járók: Azért az Angyaloknak és a' meg-
holtaknak való könyörgés nem bálvány i-
mádás. *Felelet.* Egyedül a' Christus, mind
a' meg-váltó, mind az efedező közben-já-
ró, 1 Tim. 2. 5. *Egy a' közben-járó Isten kö-
zött és emberek között, az ember Jéhus Chri-
stus.* 1 Joh. 2. 1. *Ha valaki vértézék; vagy on-
szószollónk az Atyánál az igaz Jéhus Christus.*
A' Pápiák a' szenteket meg-váltó közben-
járónak tartják; mert nem csak az ő kö-
nyörgésekhez, hanem érdemekhez is tá-
maszkodnak. Világos dolog ez a' Szűz Má-
riára nézve, kit a' Christuának eleiben téfz-
nek; és Ferenczre nézve, ki felől némelly
közszülők így írt: *Altalabb út vagy on Fe-
rencz által az égben, mint a' Christus által.*

4. *Nem kellé bát az Angyaloknak, és a'
meg-holt szenteknek könyörgenünk?* Nem:
mert az Angyalok nem akartak e' földön i-
mádatni, Apoc. 19. 10. *Le-borulék annak
látánál, hogy y imádnám őtet, de ezt monda én-
nekem: Meg-lásd, azt ne miveld, te szolgálár-
sod vagyok.* A' Szentek sem, Act. 14. 15. 15.
*Fértsak miért mivelitek ezt? mi emberek va-
gyunk, és olyan indulatok vadnak bennünk,
minéművek ti bennetek.* *Pápiák ellen-*vetése.**
(1) Já-

(1) Jákób segítségül hitta az Angyalt, Gen. 48. 16. *Amaz Angyal, a' ki engemet megszabadított minden gonosztól, áldgya-meg a' gyermekeket*: Azért az Angyaloknak könyörgenünk kell. *Felelet*. Nem következik: mert az az Angyal teremtetlen Angyal volt, ki *szórvetség Angyalának* nevezte-tük, Malach. 3. 1. *Imé én el-küldöm az én Angyalomat, és meg-tisztítja az utat én előttem, és mindig járást el-jó az ő templomában az Ur, a' kit ti kerestek, és a' szórvetségnek követé, a' kit ti kívántok*, ki az Istennek fia, kinek könyörgenünk kell. (2) A' meg holt Abrahamot, Isákot, Jákóbót segítségül kell hini. Gen. 48. 16. *Hivattassék segítségül rajtok az én nevem, és az Abrahamnak, és Isáknak nevek*: Azért a' henteseknek könyörgenünk kell. *Felelet*. Nem következik: mert azt a' locust így kell fordítani: *hivattassék ő rajtok az én nevem*, az az, Manassé és Ephraim hivattassanak az én nevemről: melly szókkal fiaivá fogadgya Jákób Manassét és Ephraimot, hogy nem unokái, hanem fiai gyanánt tartassanak, és fejei legyenek a' Nemzetségekné, mint a' több Jákób fiai.

5. Külön külön minden bűneinknek a' Pap fülében való meg-fugása, vallása, szükség-e? Nem: mert minden bűneinket az Istennek kell

kell meg-vallanunk; mivel csak néki vétkezünk, Pál. 5. 1. 6. *Tenéked, csak te néked vétkeztem, és gonosságot cselekedtem a' te szemeid előtt. Pápiák ellenvetése*. Jakab Apostol parancsolja, hogy egy-másnak bűneinket meg-valljuk, az 5-dik résznek 16. 1. Azért minden bűneinknek a' Pap fülében való meg-fugása, vallása szükséges. *Felelet*. Nem következik: mert nem azt parancsolja Jakab Apostol (1) hogy minden bűneinket meg-valljuk; hanem a' mellyek lelkünk ismertetét szorongatták. (2) hogy ezeket a' bűneinket-is a' papnak valljuk-meg; hanem felebarátunknak, hogy túllök meg-vigasztaltassunk.

6. Kell-e a' kegyes és hasznos meg-holt emberekért Istennek hálákat adnunk? Ugy: mert a' holtakhoz való szeretetünk ebben áll 1. hogy őket illendő-képpen meg-firassuk. 2. hogy őket tisztességesen el-temessük, 's temető helyekre gondot vífellyünk. 3. hogy az ő testeknek a' földben való nyugovását és bóldog fel-támadását kívánnjuk. 4. hogy az ő maradékokkal jól tegyünk. 5. hogy az ő életékért, 's életekben velünk közlött jók-jó-téteményekért Istennek hálákat adgyunk. 6. hogy fogyatkozásokról el-felelkezzünk, 's telőllők jól emlekezzünk. 7. hogy az ő

Bbb

virtu-

virtusit kövessük. 8. hogy a' rágalmazóktól óltalmazzuk. 9. hogy az ő helyes testamentomokat hüségelen meg-változtatás nélkül végben vigyük. *Ellen-vetés.* Nem szabad a' halottakért könyörgeni, úgy tartjuk a' Pápisták ellen: Azért a' kegyes és hasznos meg-holt emberekért-is Istennek nem kell hálákat adnunk. *Felel.* Nem követezik: mert nem szabad könyörgeni a' meg-holtakért, kérvén Istentől idvességeket, vagy purgátoriomból való ki-fzabadításokat; de szabad érettek hálákat adván.

7. *Erdelem-e valamit a' bőjt?* Nem: mert semmi cselekedetünk sem érdemel valamit, Luc. 17. 10. *Ha mind azokat meg-cselekedenditek is, a' mellyek néktek parancsoltattak, azt mondgyátok, haszontalan szolgák vagyunk, mert a' mit kellett cselekednünk, azt cselekedtük: Pápisták ellen-vetése.* A' könyörgés és a' bőjtölés által az ördög ki-űzethetetik, Marc. 9. 29. *Ez ilyen ördögöknek neme nem üzetthetik ki külbén, hanem könyörgés és bőjtölés által:* Azért a' bőjt érdemel valamit. *Felelet.* Nem követezik: mert azért mondatik az ördög a' bőjtölés által ki-űzethetni, hogy a' bőjtölés a' könyörgést buzgóbbá téfzi, mely által az ördög ki-űzethetetik.

8. *A' bőjtölés az ételeknek válogatásában, az az, a'*

az, a' husnak meg nem ételében, és a' halnak meg-ételében áll-e? Nem, 1 Tim. 4. 1. 3. *Az utolsó időkben el-fzakadnak némelylek a' hittől, kik biterő lelkekhez, és ördögi tudományhoz fgyelmeznek; kik meg-tiltyák affele eledelnek meg-ételét, mellyeket az Isten teremtet, hogy azokkal bálá-adással élyenek a' bivek. Pápi-sták ellen-vetése.* 2 Reg. 4. 34. A' Prophéták ellen-vetése: hanem parét ettenek: Azért a' bőjt a' húsnak meg ételében áll. *Felelet.* Nem követezik: mert nem bőjtölésnek okáért ettenek parét; hanem hogy a' nagy szűkségnek idein, nem vólt egyéb ételek.

9. *Kell-e ellenséginkért imádkoznunk?* Ugy: Matth. 5. 44. *Imádkozzatok azokért, a' kik titeket háborgatnak, és kergetnek. Ellen-vetés.* Dávid átkozza az ő ellenségit, Pál. 6. 9. 11. *Háborittassanak - meg minden én ellenségim:* Azért ellenséginkért imádkoznunk nem kell. *Felelet.* Nem követezik: mert a' Prophéták átkozódása jövendő mondás. Így kell hát ezeket a' Dávid befzedit értened; *Háborittassanak-meg, az az, meg-háborittanak, minden ellenségim.*

X. R E S Z.

Az esküvéstől.

I. KERDES.

A' Nagy szükség nem kényszerítvén szabad-e eskünnünk? Nem, Jac. 5. 5. 12. Ne esküdj yetek se az égre, se a' földre, és semmi egyéb esküvéssel. Ellen-vetés. A' ki esküszik, az Istent tiszteli, Deut. 6. 5. 13. *Félted a' te Uradat, Istenedet, őtet tiszteljed, és az ő nevére esküdgyél:* Azért a' nagy szükség nem kényszerítvén-is szabad eskünni. *Felelet.* Nem következik: mert a' ki szükség kívül esküszik, az Istent nem tiszteli; hanem inkább becsteleníti; mivel az ő nevét hejában felvén, azt meg-fertezteti, a' harmadik parancsolat ellen.

2. Szabad-e az Evangéliomra, az Angyalokra, a' Szentekre, az ő ereklýjekre, égre, földre, sóra, kenyérre, királyra, 's a' t. eskünni? Nem: mert az esküvés isteni tisztelés, Deut. 6. 13. De ezeket a' teremtetett állatokat nem szabad isteni tiszteléssel illetni, Matt. 4. 10. *A' te Uradat Istenedet imádgjad, és csak őtet szolgáljad.* Világos tilalmunk-is vagyon erről, Matth. 5. 34. *Semmi-képpen ne esküdj yetek, se az égre, mert Istennek királyi széki, 's a' t. Pápisták ellen-vetése.* Joseph Pátriárcha a' Pha-

Pharahó életére eskütt, Gen. 42. 5. *Ugy-lyen Pharahó, hog y ki nem mentek addig, míg ide nem hozzátok a' ti kissebbik atyátokfiát:* Azért a' teremtetett állatokra eskünni szabad. *Felelet.* Nem következik: mert ebben igen vétkezett a' Joseph Pátriárcha.

3. Szabad-e, ha a' szükség kívánja, meg-eskünnünk? Ugy: mert azt ilyenkor az Isten dicsőffége, és a' mi felebarátunkhoz való szeretetünk kívánja. *Anabaptisták ellen-vetése.* Matth. 5. 37. *Légyen a' ti beszédetek, ug y, ug y: nem, nem: ennek felette a' mi esik, a' gonosztól vagyon:* Azért nem szabad, ha a' szükség kívánja-is, meg-eskünnünk. *Felelet.* Nem következik: mert csak az az esküvés vagyon a' gonosztól, a' mely szokásból, és szükség kívül léfén.

4. Az ördög üzéssel kell-e a' kerefsztégben élnünk? Nem: mert 1. ezzel nem éltenek az Apostolok, mint kerefsztégnek ceremóniájával. 2. huzug ceremónia ez, mert ezzel az ördög üzők magoknak ördögön való hatalmat tulajdonitnak, noha azt nekik Isten nem adta, és hamisan mondgyák, hogy a' kerefsztyének csecsemőiben ördög vagyon, holott azok szentek, 1 Cor. 7. 5. 15. *A' ti gyermekeitek szentek.* Pápisták és Luther. ellen-vetése. **AZ** ördög üzés az Apostolok idejében

ben volt, és ök-is éltenek azzal: Azért immár ma-is a' keresztségben élnünk kell azzal. *Felelet.* 1. Vólt az Apostoloknak idejében az ördög üzés, de nem mint a' keresztségnek valamelly ceremoniája, nem-is gyakoroltatott a' csecsemő gyermekek körül, hanem a' fel-nőttek körül a' kik test szerint valának el-foglaltatva az ördögtől; nem-is bocsáttatnak vala a' keresztségre, a' test szerint el-foglaltattak, hanem minek-utánna meg-f;abadúltanak. 2. Nem-is következik: mert az Apostolok idejében, és az első Ecclesiában vólt a' csuda-tételeknek ajándéka, a' hova tartozik vala a' gonosz ördögöknek ki-üzésének hatalma a' meg-fzállott emberekből. Ez az ajándék pedig immár az Ecclesiában többé nincsen fenn.

XI. R E SZ.

A' forsról.

I. K E R D E S.

Isten igazgatásából esik-é erre vagy amarra a' fors. Ugy: Prov. 16. 33. Az ember kebelében vettetik-bé a' forsjok: az Uról vagyon pedig azoknak minden ítéletek. *Ellen-vetés.* Az emberek azt tartják, hogy szerencséből esik ide vagy amada a' fors; mivel így szólak: vakot vetett néked a' koczká; rosz,

rosz, vagy jó szerencséd vagyon: Azért a' fors, nem Isten igazgatásából esik erre vagy amarra. *Felelet.* Nem következik: mert pogányok módgyára hisznek, és szólának így az emberek; és alattomban az Isten gond-viselését káromolják, mert a' szerencse semmi nem egyéb, hanem az Isten titkon munkálkodó gondviselése.

2. Szabad-é kicsiny dologban, mint kenyér, hús el-osztásban, vigyázásra, viz. hozásra való küldésben, forsal élni? Nem: mert forsal csak akkor kell élnünk, mikor a' kétes dolgot másként el nem igazithatjuk, a' mint a' Bibliában a' forst vetőknek példája mutattya. *Ellen-vetés.* A' dézmálásban, az örzésre való rendelésben, élt az Isten népe a' forsal, Lev. 27. 32. 1 Chron. 26. 3. 13. 14. Azért szabad a' kicsiny dologban forsal élni. *Felelet.* Nem következik: mert noha ezek magokban kicsiny dolgok vóltanak; de mindazonáltal magokkal nagy károkat és ártalmakat hozhattanak volna, ha az Istentől forsal meg nem határozttatnak volna.

3. Azon egy dolog véget csak egyszer kell-e forst vetnünk? Ugy: mert a' Bibliában a' forsal élőknek példája azt mutattya. Ha külföldben cselekednél, kételkednél ha az Isten igazgattya-é a' forstot vagy nem, és ha álhata-

tos-é a' fors igazgatásában vagy nem, melly nagy isteni kérés volt. *Ellen-vetés.* Szabad az Isten azon egy dolog véget többször meg-kérdeni, mint cselekedet Bálám, Num. 22. §. 8. 19. *Monda Bálám nékik, hállyatok itt ez éjjel és feleletet adok tinéktek az miképpen szólánd énnekem az Ur: Es a' Moábnak fejedelmi maradának a' Bálámnál. Mostan azért maradgyatok-meg ti-is ez éjjel, hogy tudgyam mit fog szólni az Ur énnekem:* Azért azon egy dolog véget nem csak egyszer kell forfot vetnünk. *Felelet.* Nem következik: mert Bálám azzal az Isten kérésztette, s ez-is volt az oka, hogy Isten néki nem egy módon felelt, Num. 22. §. 12. 20. *Monda az Isten Bálámnak: Ne menny-el ő vélek, és meg se átkozzad a' népet; mert meg-áldatott. El-jöve Isten a' Bálámhoz éjjel, és monda ő néki: Ha azért jöttök é férfiak hogy tégedet el-bíjanak, kelly-fel, menny-el ő vélek. Mondod: Harmad Isten igazza: Harmadikban válik-el: Azért azon egy dolog véget nem csak egyszer kell forfot vetnünk. *Felelet.* Nem következik: az Isten kérésztők szólnak így.*

XII. R E S Z.

Az Isten kérésztéséről.

I. KERDES.

Büné az Isten kérészteni? Ugy: Matth.

4. §.

4. §. 7. *Ne kérésztésd a' te Uradat Istenedet. Ellen-vetés.* Az Isten parancsolja hogy ötet meg-kérésztűk, Malach. 3. 10. *Probállyatok-meg engemet ezen, azt mondgya a' Seregeknek Ura:* Azért nem bűn az Isten kérészteni. *Felelet.* Nem következik: mert nem bűn az Isten szabados mondással, vagy cselekedettel, minémű volt a' dézmának megadása, kérészteni; de bűn ötet tilalmas mondással és cselekedettel kérészteni.

2. *A' ki az Istentől rendeltetett eszközöket meg-vetvén csak az Istentől vár mindeneket, az Istent kérészté-e?* Ugy: mert ha a' Christus a' templom tetejéről nem a' grádicon szállott volna-le; hanem onnét alá böcsátkozot volna, az Isten kérésztette volna, Matt. 4. §. 7. *Ne kérésztésd a' te Uradat, Istenedet.* Így ma-is az Isten kérészté, a' ki nem tanul, étellel, orvossággal, igével, Sacramentummal nem él, a' vezedelmet, és a' gonosz társaságot nem kerüli, s még-is bölcseféget, testi lelki életet, vezedelemtől, büntől való szabadulást vár Istentől. *Ellen-vetés.* A' Christus parancsolja a' Tanítványoknak hogy az eszközöket meg-vefűk, Luc. 9. 3. *Semmit az útra ne vigyetek, se pálczákat, se táskát, se kenyert, se pénzt, se két ruhátok ne legyen:* Azért a' kiaz Istentől rendeltetett eszközöket

ket meg-vetvén, csak az Istentől vár mindeket, az Istent nem késérti. *Felelet.* Nem következik: mert nem a' késérti az Istent, a' kja' szűkség kívánván veti-meg a' jó-eszközöket, mint a' Tanítványok; hanem az, a' ki azokat meg-veti, a' szűkségtől nem kényszerítettén. *Ellen-vetés.* Nem kell a' teremtetett állatokban biznunk, az az, azoktól valamit várunk, Pál. 146. v. 3. *Ne bizzatok a' fejedelmekben: az embereknek fiaiban, kikben nincsen szabadításra való erő; és ha szontalanok-is, Pál. 127. 1. Ha az Ur nem építi a' házat, bújában fáradnak a' kik azt építik: ha az Ur nem őrzi a' várost, bújában vigyáznak az őrök: Azért a' ki az Istentől rendeltetett eszközöket meg-vetvén, csak az Istentől vár mindeket, az Istent nem késérti. *Felelet.* Nem következik: mert noha isteni reménységgel nem kell semmit várunk az eszközöktől, és az eszközök az Isten edgyütt munkálkodása nélkül semmire való; de emberi reménységgel azoktól várhatunk valamit, és azok az Isten edgyütt munkálkodásával igen hasznosok.*

XIII. RESZ.

A' Rendelt isteletről.

I. KERDES.

A' Mife igaz, tulajdon-képpen való, Isten-

Istentől rendeltetett Uj Testámentombeli áldozat-e? Nem: mert az Uj Testámentomban tulajdon-képpen való Pap, a' Christufon kívül senki sem volt; mert az Uj Testámentomban a' papfág azt kívánja, hogy maga az áldozó Pap legyen az áldozat; de a' Pápista áldozó Pap nem kíván áldozat lenni: Azért áldozat-is azon kívül, melly egyszerű a' keresztfán végben vitetett, nem volt. *Pápisták ellen-vetése.* A' Christur Melchisedek rendi szerint való Pap, Hebr. 7. v. 11. Azért áldozatot rendelt a' kenyér és a' bor színe alatt, melly a' mifebéli: Oka a' következfnek ez: mert Melchisedek kenyért és bort áldozott, Gen. 14. 18. melly ábrázolója volt a' Christustól szerezetendő mifebéli áldozatnak. *Felelet.* Nem következik: próbálása sem jó: mert nem igaz hogy kenyeret és bort áldozott volna-meg Melchisedek; nem áldozott ő, hanem kenyeret és bort vitt, Abrahámnak; az ő szolgainak és vitézinak meg-etőfistefere: ha áldozott volna-is kenyeret és bort, mindazonáltal fűkes-ke-ssé-ken nem következnek, hogy a' Christustól-is ilyen áldozat rendelő lett volna, holott az ő Testámentombeli áldozatok által nem több, hanem a' Christusnak edgyetlen egy a' keresztfán végben-vitt áldo-

dozattya példázatot. A' Christus pedig Pap Melchisedek rendi szerint, nem az Aron rendi szerint, mind több más okokra nézve, mellyek ki-fejeztetnek ad Hebr. 7. mind pedig kivált-képpen ezért az okért, hogy örökké való Pap, és utánna következő senki sincs a' mint Aronnak volt; *ŷ. 17-24.*

2. *Az Istennek, a' Christusnak, a' Szenteknek, az Angyaloknak képei, tartathatnaké a' keresztyének templomibá?* Nem, mert az Isten parancsolja, Exod. 23. 24. hogy a' bálványok el-töröltesse, és el-rontassanak, mellyeket a' pogányok tiszteltek: Azért ez okon a' Pápiáktól régen tiszteltetett képeket-is el kell törölni. *Luther. ellen-vetése.* 1. A' képek a' tudatlan kösségnek könyvek gyanánt vadnak; mert ezekben juratták a' Christus szzenvedésit, az embereknek megváltatását, és más hasznos históriákat: Azért ez okon el kell szzenvedni a' keresztyének templomiban. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten az ő népét az idveffég felől akarja tanítani nem a' képek által, mellyek a' bálvány-imádásra alkalmatosságot szolgáltatnak, és a' pogányokat meg-botránkoztatják; hanem az ő igéjének prédikálata által: innen fohul nekünk Isten nem parancsolja, hogy szemeinket a' képekre for-

fordítsuk; hanem füleinket az igének hallgatására. 2. A' Lutheránusok templomiban nem imádatnak a' képek: Azért azokat el-szenvedhetni azokban. *Felelet.* 1. A' képeket a' Lutheránusok az ő Templomokban imádják; mert azok előtt füvegeket le-vészik, térdeket meg-hajtyák: a' Pápiák-is oda menvén azokat imádják. 2. Nem jó a' következők-is: mert régen akarta Isten, hogy a' pogányok bálványi el-töröltesse, ha szintén a' Sidóktól nem tiszteltesse. Így ma-is a' templomokban nem kellene szzenvedni a' képeket, ha szintén a' Lutheránusoktól nem tiszteltetnének-is: mert bálvány imádással ferteztetnek-meg a' Pápiáktól, és a' Pápiáknak bálvány imádásra való alkalmatosságot szolgáltatnak, a' Pogányokat meg-botránkoztatják, és őket az igaz vallástól irtoztatták.

3. *A' második parancsolat különböz-e az elsőül, és így a' második parancsolat nem törlendő és világosítása-e csak az első parancsolatnak?* Ugy: mert a' Tíz-parancsolatnak első tábláján, nem három; hanem négy parancsolatok vadnak: mellyek így különböznek egymástól: az első azt kívánja, hogy nem hamis, hanem igaz Istent tiszteljük: a' második azt hadgya, hogy az Istent

Ccc

nem

nem képek, az az, emberektől költött, hanem az Istenről rendeltetett eszközök által tiszteljük: a' harmadik azt parancsolja, hogy azokkal az Istenről az ő tisztelgetire rendeltetett eszközökkel nem roszul; hanem jól éljünk: a' negyedik azt adgya előnkben, ki vált-képpen mikor gyakoroljuk azokat az Isten tisztelgetire rendeltetett eszközöket. *Pá-pisták és Luther. ellen-vetése.* A' ki az első parancsolatot meg-rontta, a' másodikat is meg-rontja; a' ki a' második parancsolatot meg-rontja, az első is meg-rontja: Azért a' második parancsolat nem külfömből az elsőből. *Felelet.* 1. A' kik az első parancsolat ellen vétkeznek, a' második ellen nem vétkeztenek, mint régen a' Lacedaemoniusok, Persák, Romaiak, kik a' képeket utálták; de mind-azon-által igaz Istent nem tiszteltenek. A' Törökök vallyon nem így vétkeznek-e? 2. A' kik a' második parancsolat ellen vétkeztenek, az első ellen nem vétkeztenek, mint a' Sidók, kik igaz Istent tiszteltenek; de mindazon-által borjú képet és bálványt szerettek, Exod. 32. §. 4. 5. A' Lutheránusok vallyon nem így vétkeznek-e? Tudni való dolog, hogy a' Pá-pisták mint két-képpen vétkeznek; mivel mind ádegen isteneket imádnak, mind az igaz Istent képekben, és képek által tisztelik.

XIV. RESZ.

Az Isteni tisztelgetnek módjáról.

I. KERDES.

MEg-kellé illendő képpen becsülnünk a' szent dolgokat, tudni-illik, a' Bibliát, az Isten ígét, a' kereset vizet, az Ur-Vacsorájában a' kenyeret és a' bort? Ugy: mert az Isten tisztelgetinek eszközei, és azoknak illendő meg-becsülfések által a' mi lelkeink az Istennek nagyobb meg-becsülfésre emeltetnek-fel. *Pá-pisták ellen-vetése.* Ha a' szent dolgokat meg kell becsülnünk, tehát a' Pá-pisták helyessen imádják az Ur-Vacsoráját, és a' képeket. *Felelet.* Nem következik: mert ezeknek meg-becsülfések nem azoknak imádásokban áll; hanem abban 1. hogy az Isten tisztelgetiben gondold-meg, hogy, noha azok igen kicsinyeknek láttanak; de mind-azon-által igen nagyok, mert azok által dicsőitjük az Istent, és munkálkodgyuk idvességünket; és így azok végekre nézve szentek, nem úgy mint a' te egyéb könyved, az emberek beféde, othon való vized, kenyered, borod. 2. hogy az Isten tisztelgetin kívül azokkal semmit ne cselekedgyél, mellyel azoknak az ő Isten tisztelgetiben való becsületek meg-kissebbítettnek:

Ccc 2

Azért

Azért az Isten tisztetletin kívül a' Bibliát ne hányjad, vesséd, tapodgyad, és annak leveleit illetlen dolgokra ne fordítsad, az Isten igéjével ne jádeződgyál, az Ur Vacsorától megmaradott kenyeret és bort valami bőségszerűséggel ne illeszéd.

2. *Csak az Istenhez, és az ő tisztetletéhez kell-e áhítatosoknak lennünk?* Ugy: mert az áhítatosfág az Isten tisztetletinek módgya. *Ellen-vetés.* Az emberekhez, az ő találmányoknak meg-tartásához, beszédeknek halgatásához, a' nékik való esedezésekhez-is mondatunk áhítatosfoknak: Azért nem csak az Istenhez, és az ő tisztetletéhez kell áhítatosoknak lennünk. *Felelet.* Nem következik: mert mondatunk ezekhez áhítatosfoknak, igen vízfűzélve az áhítatosfágnak nevezetivel.

3. *A' Templomokat meg kell-e szentelni?* Ugy: mert Salamon az első templomot meg-szentelte, 1 Reg. 8. *Ellen-vetés.* Sidó és Pápista szokás a' templomokat ma meg-szentelni; nincsen-is ma szent hely: Azért a' templomokat nem kell meg-szentelni. *Felelet.* Sidó és Pápista módon nem kell a' templomokat meg-szentelni; de kell isteni módon, tudni-illik, Isten igéjével, és a' könyörgéssel, 1 Tim. 4. 5. 4, 5. *Istennek min-*
den

den teremtetett állatya--- meg-szentelretik az Istennek igéje által, és a' könyörgés által. Ha a' templomokat nem kell ma meg-szentelni: a' Sacramentumokban sem a' vizet, a' kenyeret, bort. Ha ma nincsen (jó értelemmel) szent hely: Azért se szent ember, se szent víz, kenyér és bór nincsen; de e' talám nem igaz.

4. *A' templomban a' könyörgés szentebb és hathatósabb-e?* Nem: mert a' hiveknek könyörgések az Uj Testámentomban nem kötetett bizonyos helyhez, Joh. 4. 21. *A' szonvi-állat meg-bidgyed hogy el-jött az óra, melyben sem ez heg yen, sem Jerusálemben nem imádkyátok az Atyát.* Így, 1 Tim. 2. 8. Es a' könyörgést nem a' templom téfzi hathatóbbá; hanem abban az Ecclesia, melynek egyben kötetett ereje erősebb, Matth. 18. 20. *Ha kettő ti közzületek egy akaraton léfzen e' földön, valamit kérnek meg-adatik nékik az én mennyei Atyától.* Pápisták ellen-vetésé. 1 Sam. 9. 10. Az Anna a' templomban könyörgött, és ott halgattatott-meg: Azért a' templomban a' könyörgés szentebb és hathatóbb. *Felelet.* Nem következik: mert az ő Testámentomban a' hivek a' Salamon templomához kötetettek vólt; noha egyébütt-is imádkoztak, és meg-halgattat-

tak. Akkor-is nem a' templom tette a' hivek könyörgését szenté; hanem az ott lakó Isten; és nem a' templom halgattatta-meg az ő könyörgéseket; hanem a' Jésus Christus, Dan. 6. 17. *Halgass-meg minket az Urért.*

XV. RESZ.

A' Tiszteletnek idejéről.

I. KERDES.

A' *Negyedik parancsolat nem merő ceremoniai; hanem merő erkölcsi, és így világ kezdetitől fogva, világ végéig kötelező parancsolat-e?* Ugy: mert edgyik a' parancsolatok közzül, melyeket Isten maga szájával szólott, és ujjával kétfzer a' két kő táblákra fel-írt, annak változhatatlanságának, és mindenhai kötelezőségének meg-jelentése-re, Exod. 34. 1. Innen a' Christus megvallyá, *hog y ő nem jött az erkölcsről való törvényeknek el-rontására; sőt a' ki a' tiz parancsolatoknak csak kisebbikét meg-rontándgya, és akképpen tanítándgya az embereket, a' menyeknek országában leg kisebbnek hívattatik, az az, nem léfzen helye az ő Anya-szent-egyházában, Matth. 5. 17. 19. Így, Rom. 5. 19. Anabapt. Socinianusok ellen-vetése. Az Apostol így szól, Gal. 4. 10. A' napokat meg-tartjátok, és a' holnapokat, az idöket és az*

esztendőket. és, Colof. 2. 16. Senki titeket ne kárhoztasson a' szombatoknak napjára nézve: Azért a' negyedik parancsolat merő ceremoniai, és nem merő erkölcsi. Felelet. Nem következik: mert itt az Apostol nem a' mindenhai szombatnak meg-tartását kárhoztattya (mellyet mi Urunk Napjának avagy Vasárnapnak nevezünk, és a' melyet maga-is rendelt a' Christufnak parancsolat-tyából; ugyan azon Galatiai és Corinthusi Ecclesiákban, és másokban maga-is meg-üllett) hanem szól a' Sidó napokrúl, idökrúl, esztendőkrúl és a' szombatnak teremts után való hetedik napi meg-tartásárúl, melyeket ő jövendő dolgoknak árnyékinak nevez, és immár penig a' Christus a' valóság által el-töröltettek, és a' törvényben szombatoknak nevezetnek, de különböznek a' mindenhai szombattól. 2. Ellen-vetés. Rom. 14. 5. Némelly egy napot másnál becsületesbnek tart: némelly minden napot egy-aránt tart: minden az ő értelme felöl bizonyos légyen: Azért a' negyedik parancsolat merő ceremoniai. Felelet. Nem következik: mert annak csak ez az értelme: Az erősb keresztyén a' Vasárnapot az egyéb napoknál fellyeb becsülli: mert azt jól tudgya, hogy a' negyedik parancsolat szerint a' Sidói hetedik nap

hellyet, a' kerefsztyéni, hetedik napot kell meg-szentelni; de a' gyengéb kerefsztyén a' Vasárnapot csak úgy tartja, mint az egyéb napot, mivel azt tudja, hogy a' Sidói hetedik napnak meg-szentelése azért hagyatott el, hogy egy napot fe-szentellyünk - meg: kit el kell szentelni mind addig, miglen jobban meg-tanul és okosul.

2. *A negyedik parancsolat rész szerint ceremoniai, és így rész szerint csak a' Christust fel-támadásáig kötelező parancsolat volt.* Nem: mert a' szombat rendeltetett paradicsomban az előtt előtt: Azért abban semmi ceremonia nem volt; mivel a' ceremoniák a' meg-váltó Christust ábrázolták: az előtt előtt pedig semmi szükség nem volt a' meg-váltásra. *Sok Reformátusok ellen-vet.* Sok ceremoniák, változó dolgok találatnak a' negyedik parancsolatban: Azért a' negyedik parancsolat rész szerint ceremoniai. *Felelet.* Nemkövetkezik: mert a' miképpen a' törvénynek ki-adásában külföldb külföldb-tele; Sidókra tartozó ceremoniák ragasztatának a' törvénynek leg szorgalmazottabb meg-tartására való kötelezésért; mint az első parancsolathoz, a' pokolból való ki-menekedé-feket ábrázoló Egyiptusi szabadulások: az ötödikhez, az örök életet árnyékozó

124

szü életet a' Canahán földében: a' hatodik-hoz, a' mindennémű ember öldöklésnek el-kerülését jegyző vér, és fojtott állatnak ételétől való magok meg-ovása. Es az egész törvényhez a' *prémekre varrt finórok*, *hog y mikor azokat látnák meg-emlekeznének az Ur-nak minden parancsolatiról, hog y meg-cseleked-nék azokat*, Num. 15. y. 38. Ezenképpen a' negyedik parancsolathoz-is bizonyos ceremonia ragasztaték, melly kivált-képpen a' Sidókra, nem egyéb népre tartozék: mint elsőben ama' Szombat napra rendeltetett kettős áldozatok, mellyekkel az ábrázoltatik vala, hogy Isten a' Szombat nap, nagyobb engedelmességgel akar tiszteltetni, hogy nem mint a' hét-köz napokon. Másodszor, ama' kemény és szoros meg-szűnés, a' tűz rakástul, Exod. 35. y. 2, 3. étek főzéstul, Exod. 16. 23. és minden kézi munkáktul, hogy tudni-illik emlekeztetnének, mind a' tűzes kemenczéből, s mind pedig az Aegiptusi rablágból Moses Hadnagyága által azon a' napon lött tellyes ki-fzabadulásokra: melly hasonlatosképpen ábrázollya vala lelkeknek a' pokolból, Christus halála által való örök ki-fzabadulását. Harmadszor, a' szombatnak szintén szinte a' teremtés rendi szerint következő hetedik napon való tartá-
fa

fa: mellyel az árnyékoztatik vala a' Sidóknak, hogy Christus Urunk, az ő halála, és az ő szombattyokon a' koporsóban való nyugovása által szerezne nekik nyugodalmat és megpihenést a' ceremoniás törvényeknek terhéül, és igájátul; *mellyet sem ők, sem az Attyok, el nem viselhetének*, Act. 15. 10. Es noha Paradicsomban minek-előtte az ember el-efnék, a' szombatnak, a' teremtés hetedik napján való üllése, nem ceremonia, hanem tökéletességnek erős bizonyága vala: mindazáltal az esett után ceremoniává lön, és a' Christus által következő új teremtfüre nézve, változandóság alá-is vetteék: mint, az embernek élete az esett előtt halhatatlan lévén, az után halandóvá lön: a' meztelenség, melly az előtt ékeffég vala, szégyenné: és a' házasság, a' Christus és az ő Anyaszentegyháza között való titkos edgyesülésnek ábrázattává, Eph. 5. Es hogy a' szombathoz, Sidóknak kedvéért ragasztott ceremoniák-is bé-telnének, Christus Urunk az ő halálakor az egész Sidó Szombaton a' koporsóban nyugvék: melly nyugodalom által bé-tölt-e mind azokat a' szükséges ceremoniákat. Im már a' miképpen hogy az első, ötödik és hatodik parancsolathoz, és a' házassághoz ragasztott ceremoniák-

niáknak meg-szünése, nem szünteti-meg a' meg-nevezett parancsolatokat és a' házasságot; sem pedig azt nem teheti, hogy az Isten imádásának és a' mi igazságunknak mindenhai Regulái ne legyenek; ezen-képpen nem teheti a' szombathoz adatott ceremoniáknak el-töröltetése, a' szombatról való parancsolatot semmissé, és nem mindenhaivá: ugy annyira hogy noha a' ceremoniák, s az árnyékok el-töröltettek, a' való-ságnak el-érkezése által (melly a' Christus) de a' dologtól való meg-nyugovás (melly meg-parancsoltatott és tartatott, még mikor a' Sidóság, nép sem volna, s a' ceremoniák-is a' parancsolathoz nem volnának adatva) meg-marad, mint Istennek mindenhai törvénye, melly által Adámnak minden maradéki kötelezetnek, rendeltetett munkájoktól való meg-szünése, hogy ekképpen minden heted napot egészízen csak az Istennek, ő Teremtőjöknek, és Meg-váltójaknak nyilvánfagos Imádásában és szolgálattyában tölthetnek; de a' negyedik parancsoltnak valóságában nem találhatik csak egy szótksa-is ceremoniáról szólló.

3. *Nem a' Mannának, és a' törvénynek adatatásáktól; hanem a' világnak kezdetitől fogva rendelte-e Isten a' hétnek hetedik napját az emberek*

berek nyugodalmára, és az ő tiszteltetire? Ugy: mert 1. Móses úgy tanította, Gen. 2. y. 3. *Meg-áldá Istent a' hetedik napot és meg-szentelé azt.* 2. Móses emlékezik a' Mannának adatatásakor a' már régen bé-vett hat napokról, és a' hetedik napról, Exod. 16. 6. 27. Azért nem a' mannának adatatásától fogva rendeltetett a' hetedik nap az Isten tiszteltetire. 3. Móses a' törvény ki-adatatása előtt is áll a' szombatról, Exod. 16. 23. *Az Urnak tisztességére szenteltetett szombatnak nyugodalma vagyon bőlnap.* Oka: mert a' törvény, Exod. 20. adatatott-ki. *Gomárus ellen-vetése.* Az Isten a' szombatot csak az Izraélitáknak adta, Exod. 16. y. 29. *Vegyétek észetekbe, hogy az Ur rendelte néktek a' szombatot.* Így, Ezech. 20. 12. Neh. 9. 14. Azért a' hetedik nap nem a' világ kezdetitől rendeltetett. *Felel.* Nem következik: mert adta az Isten a' szombatot minden embereknek közönségesen; de kivált-képpen az Izraélitáknak, melly meg-tetfzik e' következő bizonyságoknak egyben vettetésecből, Rom. 2. 15. *A' pogányok meg-jelentik, hogy a' törvénynek cselekedeti az ő szívekben bé-íratott, Psal. 147. y. 19. Az ő szent ígését hirdetteti a' Jákóbnak, az ő rendelést és ítéletit az Izraélnek.*

4. *A' negyedik parancsolat ereje és értelme szerint a' keresztyéneknek örökké szükségesképpen meg-kell-e ülleniek a' hétnek a' hetedik napját?* Ugy: mert a' negyedik parancsolat hat napokat enged a' keresztyéneknek a' munkára: Azért a' hetediket nékik örökké szükségesen meg-kell szentelniük. Meg-is tartották ezt a' keresztyének avagy csak a' Sidók után; noha eleitől fogva elegendő igyekezet azon az ördög, hogy ezt a' negyedik parancsolatot (mellynek meg-rontására leg hajlandóbbak az emberek) meg-erőtleníthetné, hogy így a' több parancsolatoknak meg-erőtlenítéséhez-is jobban hozzá férhetne; de még eddig szeret nem tehetette: mellyet ez után se engedgyen Isten! *Gomárus ellen-vetése.* A' negyedik parancsolat csak a' Sidóktól kívánta azt, hogy minden héten a' hetedik napot meg-szenteljék; de ma csak azt kívánja, a' keresztyénektől, hogy az ő okosságok és szabadságok szerint elegendő napokat rendellyenek az Isten tiszteltetire: Azért a' negyedik parancsolat ereje szerint a' keresztyéneknek örökké szükségesképpen nem kell meg-ülleniek a' hétnek hetedik napját. *Felelet.* 1. Ha csak a' Sidókat kötelezte a' negyedik parancsolat, a' többi-is csak őket kötelezték: (mivel egyenlő kötele-

zésű a' tiz parancsolat) De ez nem igaz: Azért ama' sem. 2. Ha csak azt kívánnya a' negyedik parancsolat a' keresztyénekről, hogy elégleges napokat rendellyenek az ő eszességek és szabadságok szerint az Isten tiszteltetire; tehát (1) minden héten két vagy több napokat-is meg-fjenteselhetnek: De e' nem lehet; mert az Isten hat napokat rendelt a' munkára az emberi nemzetségnek még a' teremtkor: Azért ama' sem. (2) a' tizedik, hufzadik, napot-is meg-ülhetnek, mert ők, az ő főfvényiségek szerint, elégleges napnak ítélhetnek azt az Isten tiszteltetire: De a' nem lehet; hanemha magokat bölcsőbbeknek, és szabadoffabbaknak akarják az Istennél tartani: Azért ama' sem lehet.

5. *A' keresztyéneknek nem a' Sidói hetedik napot, az az, a' hétnek utolsó napját; hanem a' keresztyéni hetedik napot, az az, a' hétnek első napját kell-e meg-ülönniük?* Ugy: mert a' Christus változtatta a' szombatot a' hétnek utolsó napjáról az első napjára: mert a' Christus az ő fel-támadása után következett két heteknek első napjain méne a' fjtent Gyülekezet köziben, s akkor áldá-meg az Anya-fzentegyházat, akkor lehelle az Apostolokra szent lelket, és a' bűn kötözésnek s bocsátá-

tásnak kulcsát és hatalmát-is nékik akkor adá. Igen hihető, hogy a' negyven napok alatt-is hasonlatos-képpen az első napokon jelent-meg, hogy az ő tanítványival szólna az Isten országára való dolgokról, Act. 1. 3. 2. 3. *Jesus minekutánna parancsolatokat adott volna az Apostoloknak Szent Lélek által, a' ki-kezt választott vala, oda fel-viteték; kiknek ő magát-is az ő szenvredése után meg-jelentette vala elevenen, sők bizonyos jelek által, negyven napiglan meg-jelenvén nékik, és szólván az Istennek országára való dolgokról. Gomárus ki-fogása. A' keresztyéneknek csak azt a' napot kell meg-ülönniük, a' melyet szabadon és eszelen magok rendelték a' meg-ülönniük: Azért a' keresztyéneknek sem a' Sidói, sem a' keresztyéni hetedik napot sem kel meg-ülönniük. Felelet. Nagy vakmerőség ezt állítani.*

XVI. RESZ.

Az igazságról, avagy a' felebaráthoz való szeretetről.

I. KERDES.

Ellenfégiinket kell-e szeretniük? Ugy: Matth. 5. 44. *Szeressétek ellenféteket. Ellen-vetés. Minden dolog természet szerint gyűlöli az ő véle ellenkező dolgot, mint*

Ddd 2

a' juh

a' juh a' farkast, a' viz a' tüzet: Azért ellenfegünkét szeretnünk nem kell. *Felelet.* Nem következik: mert nem kell ellenségsünkét a' menyiben ellenségsünkét szeretnünk; hanem a' mennyiben emberek, és az örökké való bódlogfágnak részefi lehetnek velünk egygyütt: mivel az Istent szerettyük, mivel ő a bódlogfágnak kút feje: magunkat, mivel részefi vagyunk a' bódlogfágnak: másokat, mivel nekünk társaink lehetnek a' bódlogfágban.

2. Szabadé valakit meg-átkozni, az az, szabadé valakinek gonoszt kívánni, mondani rossz indulatból, és gonosz végre? Nem, Rom. 12. 14. *Aldgyátok azokat, a' kik titeket kergetnek, jót kívánni azoknak, ne átkozdátok. Ellen-vetés.* Elíseus az ötlet csúfoló Bethelbéli gyermekeket meg-átkozta, 2. Reg. 2. 24. és nem vétkezett benne; mert Isten őtet meg-halgatta: Azért meg-átkozni valakit szabad. *Felelet.* Nem következik: mert Elíseus gonoszt kívánt azoknak a' gyermekeknek 1. nem a' maga boszszúja-üzéséből; hanem az Isten dicsőségéhez való buzgóságából; mivel őtet csufolták a' menyiben Isten szolgája volt, és az ott való bálvány imádatát karhóztatta. 2. jó végre, hogy a' Bethelbéliek, és az ő gyermeki tovább nem mádnak az ott való bálványt.

3. Bűn-

3. Bűné a' személy válogatás? Ugy. Deut. 1. 17. *Ne legyetek személy válogatók az ítéletben; a' mint a' kicsint, úgy a' nagyot-is meg-halgassátok. Ellen-vetés.* Az Isten is személy válogató, mivel az Isten edgyet fel-veszen, mált el-hágy, az az, egy bűnősnék meg-térést és idvefféget ad, más hasonló bűnősnék pedig nem, Matth. 24. 40. *Akkor ketten léfznek a' mezőn, az edgyik el-ragattatik, a' máfik el-hagyatik: Azért a' személy válogatás nem bűn. Felelet.* Két-fele az adás. Edgyik az igazságra tartozik, midőn valakinek valamit tartozásból adunk: melly adásban személy válogatás léfzen, ha azt a' mivel amannak tartozol, ennek adod, kinek azzal nem tartozol. A' máfik adás a' böv kezűfégre tartozik, midőn valakinek valamit ingyen adunk. Illyen adás a' meg-térésnek, az idveffégnék adása. Es ebben az adásban nem léfzen személy válogatás: mert akarki hamisság nélkül az övéből adhat, a' menyit akar, és a' kinek akar.

4. Szabados-e a' magános boszszú-állás? Nem: mert a' boszszú-állás tulajdona az Istennek, Deut. 32. 35. *Enyim a' boszszú-állás, és a' fizetés.* Így, Rom. 12. 12. Hebr. 10. 30. *Anabapt. ellen-vetése.* Ha nem szabados a' magános boszszú-állás, tehát a' Ma-

Ddd 3

gistrá-

gistrátust sem szabad bocsfzú - állásra kérnünk. *Felelet.* Nem következik: 1. ha az a' kérés nem lézen egybe kötve a' magános bocsfzú-állásnak igyekezetivel. 2. ha felebarátunknak meg-jobbítására néz. 3. ha a' külső tenyitéknek, és az emberi társaságnak meg-tartására czéloz. 4. ha nem lézen akár melly kicsiny dolog végett.

5. *A' hamissan el-vitetett dolognak vizfzú-adása szükseges-e az idveffégre?* Ugy: mert az Isten nem bocsátta meg bünét annak, a' ki más ember javát hamissan el-vitte, és azt vizfzú nem adgya: mivel az olyan ember soha igazán meg nem tér: melly nélkül nem idvezülhet. *Ellen-vetés.* Sok másfoktól hamissan el-vitetett dolgok vizfzú nem adattathatnak: mint midőn valaki valakinek életét, tagját, hírét nevét, jószágát, marháját hamissan el-vizfi: Azért a' hamissan el-vitetett dolognak vizfzú-adása az idveffégre nem szükseges. *Felelet.* Mind ezek az ömódgyok szerint vizfzú-adattathatnak: De kicsoda akarja a' más hamissan el-vitt javait vizfzúadni! Ha ennek pedig fükfégeffen így kell lenni, hanyadik ember idvezül.

XVII.

XVII. R E SZ.

A' felebarátunk tišteletiről.

I. KERES.

A' vakmerő itélet, mellyel valaki bizonytalan okokért s' jegyekért vagy kételkedik valaki jószágáról, vagy annak gonofzságát bizonyosnak itéli, nagy bűn? Ugy: Matth. 7. 1. *Ne itéllyetek, az az, femmire való és bizonytalan okokért, ne kételkedgyetek a' más jószágáról, és annak gonofzságát ne tartsátok igaznak: oka mert:* 1. az Isten igaz iteletiből azt cselekefsi, hogy mások-is a' ti jószágotok felől az. ilyen bizonytalan okokért kételkedgyenek, a' ti felöletek való gonofzt igaznak tartsák, Matth. 7. 2. *A' minémü itélettel mást itéltek, és a' minémü mértékkel mérték másnak, olyannal mérnek néktek.* 2. rosz kút-föbül származik az ilyen itélet: mert származik (1) ebből, hogy valaki magában gonofz, és tudván a' maga gonofzságát, mást könnyen gonofznak véli, ama' izerint: *A' bolond az úton járván, mivel a' bolond, mindeneket bolondnak vél,* Eccl. 10. (2) ebből, hogy valaki roszfzúl indul máshoz: mert midőn valaki valakit meg-útál, meg-gyűlöl, s' reá haragszik és irigykedik, kicsiny jegyekből gonofzt gondol a' felől; mivel kiki könnyen

Ddd 4

nyen el-híszí azt, a' mit kíván. *Ellen-vetés.* Az emberek csak hihető okokért szoktak egymás jófága vagy gonoszsága felől ítéletet tenni: Azért a' vakmerő ítélet, nem nagy bűn. *Felelet.* 1. Nem igaz az első: a' Bírák csak bizonyos okokért, tudni-illik, a' csálhatatlan bizonyfágokért szoktak valakit gonosznak ítélni. 2. Nem következik: mert szabad a' hihető okokért másokat jónak ítélned, és hinned; mert így a' szíretet fze-rint cselekedszel, 1 Cor. 13. 5. *A' szíretet mindenekezt híszed;* de nem szabad a' hihető okokért másokat gonosznak ítélned, hinned; mert így a' szíretet ellen cselekedel, 1 Cor. 13. 5. *A' szíretet nem gondol gonoszt.*

2. *A' kétségben való dolgokat tehát inkább kellé jóra, mint gonoszra magyaráznunk, az az, ha kételkedünk másnak vétkezése felől, inkább kellé binnünk, hogy nem vétkezett, mint hogy vétkezett?* Ugy: mert 1. magunknak ezt kívánnuk: azért másnak-is ne kívánnunk egyebet. 2. nagy bosszúság valakit elégséges és nyilván való okok, és jegyek nélkül gonosznak vélni: 3. ezzel az értelemmel áll így az Apostol, Rom. 14. 5. 3. *A' ki nem eszik-meg mindent, ne kárboz-tassa azt, a' ki mindent meg-eszik: mert az Isten azt fel-vőtte.* *Ellen-vetés.* Többzör csál-
latik-

latik-meg a' ki jól ítél más felől; mint a' ki roszszul: mert az ember hajlandóbb a' rosz-ra, mint a' jóra: Azért a' kétségben való dolgokat inkább kell gonoszra magyaráznunk, mint jóra. *Felelet.* Nem következik: mert jobb gyakrabban meg-csalatkoznunk, a' gonosz felől jólítélvén; mint ritkábban meg-fogyatkoznunk, a' jó felől roszszul ítélvén: mert ezzel senkinek nem térszünk bosszúságot; de amazzal úgy.

3. *A' szídalalmazás nagy bűn?* Ugy; mert a' szídalmozó el-kárhozik, Matth. 5. 5. 22. *A' ki azt mondgya az ó felebaráttjának, bolond, méltó a' gebernának tűzére.* *Ellen-vetés.* A' Christus szitkozódott, Luc. 24. 5. 25. *Oh balgatagok, és rest szívűek azoknak el-hírvésére, a' melyeket a' Proféták szóltanak, és az Apostol-is, Gal. 3. 5. 1. Oh balgatag Galatiabéliek, kitsoda ígért-meg titeket hogy ne engednétek az igazságnak; Azért a' szídalmozás nem bűn.* *Felelet.* Nem fízda a' Christus: az ő tanítványit, és az Apostol a' Galatiabélieket; hanem feddette, és dorgálta: a' mint a' Prédikátorok sem szitkozódnak, midőn feddöznek.

4. *A' rágalmozás, gyalázás nagy bűn-e?* Ugy: mert a' rágalmozó el-kárhozik, Pál. 15. 5. 1. 3. *Uram, kitsoda lakozik a' tefáto-*

rod-

rodban? és ki sorda nyugszik meg a' te szent begyeden? Ki nem rágalmaz nyelvvel, és gyalázatot nem szerez felebaráttának. Es azokat az Isten gyűlöli, Rom. 1. *Ellen-vetés.* A' vádlás nem bűn: De a' rágalmazás vádlás: Azért nem bűn. *Felelet.* A' szükfegy és igaz vádlás nem bűn: de a' szükfegy nélkül való, és a' hamis vádlás, minémű a' rágalmazás, nagy bűn.

5. A' meg-nevetés, csúfolódás nagy bűn-e? Ugy: mert az Isten a' csúfolókat meg-neveti, azaz, el-kárhoztattya, Prov. 3. 34. A' csúfolókat ő meg-csúfolja, Psal. 2. 4. A' ki lakozik az egekben neveti, és az Ur meg-csúfolja őket. Prov. 30. 5. 17. A' ki meg-csúfolja Attyát, szemét ki-vájják a' völgynek hollói, avagy meg-eszik őket a' kesellyű fia. *Ellen-vetés.* Illyés csúfolta a' Baál Papjait, 1 Reg. 18. 27. Mikor immár dél vólna, csúfolja vala őket Illyés, és ezt monda ya vala: kiálsatok felszóval, mivel-hog y Isten; avagy néálám másfal vagyon néki bejéde; avagy valakit kerget; avagy útban vagyon; avagy aluszik, és fel-serken: Azért a' csúfolódás nem bűn. *Felelet.* Nem következik: mert ez az Illyés csúfolása vólt a' Baál papjainak meg-dorgálása, mely f zabados a' Profétának.

6. A' futtogás, alattomban való rágalmazás, szidalmazás nagy bűn-e?

Ugy: mert a' futtogók méltók a' halálra, Rom. 1. 30. 32. Az ördög rágalmazta-meg futtogva előfő, az Isten Evának. *Ellen-vetés.* Szabad valamit valakinek úgy mondani, hogy más ne hallja: Azért a' futtogás nem bűn. *Felelet.* Nem következtk: mert szabad valakinek titkon valamit mondani; de nem szabad valakit titkon futtogva rágalmazni.

7. Szabadé a' keresztyén Magisztrátusnak, az az, polgári szolgának, az az, Császárnak, Királynak, Fejedelemmek, Kapitánynak, Hadnagynak, Birónak lenni? Ugy; mert a' Magisztrátusfág Isten rendelése, Rom. 13. 5. 1. Nincsen hatalmasság, hanem Istenről, és a' minémű hatalmasságok vadnak, Istenről rendeltettek. *Anabaptist.* ellen-vetése. Nem tetszet Istennek Izraélben a' népnek kívánsága, a' királyi tétel felől, 1 Sam. 8. 5. 6. Azért az Istenről, avagy csak a' királyi állapot nem javaltatik, és jó-lelki-ismeretből, a' keresztyén embertől fel sem vétethetik. *Felelet.* Nem következik: magában a' királyi állapot tetszet az Istennek; mert az után az ő népének kegyes Királyokat adott, hogy azt őltalmazná és igazgatná; a' királyoknak állatáfát-is magának tulajdonította, Prov. 8. 15. Dan. 2. 21. de nem tetszet

ízet a' népnek kívánága; 1. mert inkább bizott a' Királyban, mint az Istenben; 2. mert az Istentől rendeltetett igazgatásnak formáját meg-unván, mást kívánt, és az Istennek mint egy parancsolt. 3. mert inkább akarta ez iránt magát a' pogányokhoz szabni, hogy sem egyenlően az Istentől igazgattatni.

8. *A' Magisztrátustól bozattott törvények az alattok valóknak lelkek-isméreteket kötelezik-é, úgy hogy tudván és akarván, senki azokat által ne bágghassa lelki-isméretének sérelme nélkül?* Ugy: mert a' ki a' Magisztrátusnak ellene áll, az, az isteni rendelésnek áll ellene, Rom. 13.2. *Valaki ellene támad a' hatalmasságnak, az Isten rendelésének támad ellene.* De az isteni rendelésnek senki jó lelki ismérettel ellene nem állhat. *Némelyek ellen-vetése.* A' lelki-isméret egyedül az Isten alávetett: Azért a' Magisztrátus törvényével nem köteleztetik. *Felelet.* Nem következnek: mert noha a' lelki isméret fő-képpen egyedül az Isten alá-vettett; de másodrendben a' Magisztrátus alá-is, az Isten rendeléseért.

9. *Szabad-é a' keresztyén Magisztrátusnak hadakat viselni, és a' gonoszokat fegyverrel meg-büntetni?* Ugy: mert az Isten parancsolja azt a' Magisztrátusnak, Gen. 9. 6. *A' ki az*

ki az embernek véré ki-ontya, ember által ontassék ki vizsontag annak vére. Így, Matth. 26. 52. Rom. 13. 4. *Anabapt. és Sociniánusok ellen-vetése.* Az Isten azt mondgya: *Ne ily.* Azért a' keresztyén Magisztrátusnak hadakat viselni, és a' gonoszokat fegyverrel meg-büntetni nem szabad. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten nem a' Magisztrátustól; hanem a' magános embertől lött ember ölést tiltja-meg.

10. *Az Ecclesiabéli személyek, a' Prédikátorok, Mesterek, Deákok, Deák gyermekek a' Magisztrátusnak alája vettettek-é?* Ugy: mert nyilván parancsolja az Apostol, Rom. 13. 1. *Minden lélek a' felső hatalmasságnak engedelmes legyen,* mellyet Péter-is minden keresztyéneknek parancsol, 1 Pet. 2. 13. *Pápisták ellen-vetése.* Az Ecclesiabéli személyek fellyebvalók a' Fejedelmeknél: Azért az Ecclesiabéli személyek a' Magisztrátusnak alája nem vettettek. *Felelet.* Nem következik: mert az Ecclesiái személyek fellyebbvalók a' Fejedelmeknél a' mennyiben az Isten követi; de a' mennyiben a' polgári társaságnak tagjai, a' Fejedelmeknél alábbvalók, mivel tőlök óltalmaztatnak, tápláltatnak, és ha az ő törvényi ellen élnek, meg-büntettetnek.

XVIII. RESZ.

Az emberfégről.

I. KERDES.

Csa a' Fejedelmeknek és Biráknak, és nem a' magános embereknek szabad-e a' bűnöst meg-ölni? Ugy, Exod. 20. Ne öly, tudni-illik, magános ember; de öld-meg Biró a' bűnöst, Gen. 9. §. 6. *Ellen-vetés.* Moses parancsolja, hogy kiki ölye-meg az ő atyafiát, barátyát, felebarátyát az öntött borjúért, Exod. 32. Azért nem csak a' Fejedelmeknek és Biráknak; hanem a' magános embereknek-is szabad a' bűnöst meg-ölni. *Felelet.* Nem következik: mert a' kik azokat meg-ölték az Isten parancsolatjára, nem ők cselekedték azt; hanem az, a' ki azt nékik parancsolta.

2. *Ha valaki történetből valakit meg-öl, ha akkor szabadot dolgot cselekedett, és szorgalmatossan kerülte annak meg-ölését, gyilkos-e?* Nem, Exod. 21. §. 13. *A' ki nem lefekedett az ő felebarátya után, hanem az Isten vetette azt annak keze eleibe, helyet rendezek néked, a' borv a' az olyan ember s; aladg jon.* Igy, Num. 35. §. 22, 23. Deut. 19. §. 5. *Ellen-vetés.* Exod. 21. 22, 23. Ha valaki terhes afizonyi-állatott verénd-meg, és idéjtent fziul, és a

és a' miatt vagy az afizony, vagy a' gyermek meg-hal, a' gyilkos érette hallyon-meg: Azért ha valaki valakit történetből meg-öl, gyilkos. *Felelet.* Nem következik: mert a' ki a' terhes Afizonyt megveri, tilalmas dolgot cselekedett: azért méltó halálra, kivált-képpen, ha abból a' veréből csak hamar következett a' halál.

3. *A' ki az ötlet meg-ölni akarót meg-öli, ha attól más-képpen az ő életét meg-nem óltalmazhatta, és azt nem kívánta meg-ölni, gyilkos-e?* Nem; Exod. 22. 2. *A' ki az orvot a' házának meg-ásfásában kapja, és a' verefégi miatt meg-halánd, az, a' ki azt verte, halálra ne ítélzessék.* *Ellen-vetés.* Rom. 12. §. 19. *Magatokért bofs; szút ne álljatok szerelmest: Azért a' ki az ötlet meg-ölni akarót meg-öli, gyilkos.* *Felelet.* Nem következik: mert az Apostol itt tilalmazza azt a' magunk óltalmát, mely származik a' bofs;u-állásnak kívánásából.

4. *Az igazakat és az ártatlanokat semmi-képpen nem szabad-e meg-ölni?* Ugy; Exod. 23. 7. *Az ártatlant's az igazat meg ne ölyed.* Oka: mert ezeknek élete a' tárfalagot megtartya, Gen. 18. §. 32. *Tiz igazért nem veztem-el Sodomát.* *Ellen-vetés.* Dicsértetik Abraham, hogy az ő ártatlan fiát meg-akarta

Ecc 2

ölni,

ölni, Gen. 22. Azért az igazakat és az ártatlanokat szabad meg-ölni. *Felelet.* Nem következik: mert Ábrahámnak az Isten parancsolta vala rend-kivül, hogy az ő ártatlan fiát meg-öllye; de rend-szerint senkinek nem parancsolta az Isten, hogy valamelly ártatlant meg-öllyön. Ezért vétkезtenek a Sídók az ártatlan Christust és az ő tanítványait meg-ölvén. A' Magisztrátus-is a' hamis tanú-bizonyfágokra az ártatlant meg-ölvén.

5. Szabad-e valakinek magát meg-ölni? Nem, Exod. 20. Ne ölly: se mást, se magadat: mert az, mind az Isten, mint magad, mint felebarátod szereteti ellen vagyon. *Ellen-vetés.* Sámson magát meg-ölte, Jud. 16. 30. a' ki mind-azon-által a' szentek köz-zé számláltatik, Hebr. 11. 32. Azert valakinek magát meg-ölni szabad. *Felelet.* Nem következik: mert azt a' Sámsoniak alattomban a' Sz. Lélek parancsolta; ki általa csudát cselekeszik vala. Sámson nem magát akarta meg-ölni; hanem az ő ellenfégét: és ő példázója volt a' Christusnak, a' ki magát halálra adta, Joh. 10. 15.

6. Szabad-e a' keresztyéneknek igaz hadat víszelni? Ugy: mert a' keresztyéneknek szabad magokat az ő ellenfégektől óltalmazni: mert szabad az erőt erővel víszfáz-verní.

Ana-

Anabapt. és *Sociniánusok* ellen-vetése. Az Uj Testámentombéli időkről meg-jöendőltetett, hogy edgyik nemzetség a' másik ellen nem fog fegyvert, Mich. 4. 3. Efs. 11. 9. Azért a' keresztyéneknek igaz hadat sem szabad víselni. *Felelet.* Nem következik: mert a' hadak vagy meg-bántásra, vagy meg-óltalmazásra valók: amazok a' keresztyénektől tilalmasok; de ezek szabadosok; mert szabad embernek magát az istentelen erőszak-tévők ellen óltalmazni.

XIX. RESZ.

A' szeplötelen-ségről.

I. KERDES.

Szabad-e az özvegyeknek másodszor meg-házafodni? Ugy: 1 Tim. 5. 14. *Akarom, hogy az iffú özvegy asszonyok férjhez mennyenek.* Igy, Rom. 7. 3. 1 Cor. 7. 9. Deut. 25. 5. *Tertullianus* ellen-vetése. Az egyházi szolgának egy feleségűnek kell lenni, 1 Tim. 3. 4. Azért ha özvegyen marad, másodszor nem szabad meg-házafodni; és következés-képpen a' több özvegyeknek sem. *Felelet.* Nem következik: mert az özvegy egy feleségű léfzen, ha fokszor házafodik-is meg, ha mindenkor egy feleséget víszzen: mivel a' meg-holt felesége,

Ece 3

már

már néki nem felesége, Rom. 7. §. 2. *Ha meg-halánd a férfit, meg-szabadult az aszszonyi-allat az ő Urának törvényétől.*

2. *A házasság Sacramentum-e?* Nem: mert a' Sacramentomnak sem materiája, sem formája, sem vége nem illik a' házassághoz: mert nem Istentől szereztetett látható jegy a' végre, hogy a' bűnösnek ingyen 's kegyelemből a' Christus által meg-nyert igéretét nékiünk meg-jelentse, el-pecsételje, és ki-adgya. *Pápisták ellen-vetése.* Eph. 5. §. 32. A' házasság sacramentom: Azért a' házasság jól mondatik sacramentomnak. *Felelet.* Nem következik: mert itt a' házasság nem sacramentomnak mondatik; hanem titoknak: mert noha minden sacramentom titok; de nem minden titok sacramentom. Osztan, nem a' házasság; hanem az Ecclesiának a' Christussal való egyyefésége nevezterik Páltól titoknak: mert így vadnak a' Pál szavai: *Nagy ez a' titok, szöllok pedig a' Christusról és az Ecclesiáról.*

3. *Szabados-e a' sok feleségűség, mellyel egy férfit egy-szer sok feleséget veszzen; és a' sok férjűség, mellyel egy aszszony egy-szer sok férjhez megyen, 's köti magát?* Nem: mert a' sok feleség-vétel a' paráznaságnak neme: mert ha paráznalkodik az, a' ki feleséget el-bo-

csát-

csátván, mást veszen, Matth. 19. 9. Tehát az-is paráznalkodik a' ki feleséget meg-tartván, mást vagy többet veszen. *Némellyeknek ellen-vetése.* Az ő Testamentombeli Atyák sok feleséget vettek, és azért Istentől meg sem feddettettek: Azért szabad a' sok feleségűség. *Felelet.* Nem következik: mert, nem példákkal, hanem törvénnyel kell élnünk. Nem mind javallotta az Isten azt, a' mit az Atyáknak az ő Testamentomban meg-engedett: minek okáért a' Christus azt, a' mit az ő Testamentomban Isten nekik meg-engedett, ma az Ujban, a' kerefztyéneknek meg nem engedi: így a' házafoknak el-válását az ő Testamentomban el-fzenvedte, az Isten és Móses-is meg-engedte; de az Uj Testamentomban a' Christus azt a' paráznaságnak okán kívül meg-tiltotta.

4. *Szabad-e a' fiaknak és a' leányoknak szüléjeknek és gond-viseleijöknek meg-eggyezések nélkül házasságra adni magokat?* Nem: Exod. 20. *Tiszteled atyádat és anyádat.* *Pápisták ellen-vetése.* Esau az Isák és Rebeka akaratyok ellen házafodott-meg, Gen. 26. §. 34-35. Azért szabad a' fiaknak és a' leányoknak, szüléjeknek, vagy gond-viseleijöknek meg-eggyezések nélkül házasságra magokat adni.

Felelet.

Felelet. Nem következnek: mert Esau az ő fjúléinek keferüfégre cselekedte.

5. *Meg-kell-e az Ecclesiái személyeknek házasodni?* Ugy: mert a' házasságnak mindenek között tisztességesnek kell lenni, Hebr. 13. §. 4. *Tiszteletes mindenek között az házasság, és a' fertelmesség nélkül való ágyasház.* Meg-engedte Pál a' Püspököknek a' házasságot, 1 Tim. 3. §. 2. *Szükség a' Püspököknek egy feleségü férfinak lenni.* A' házasságnak meg-tiltása ördögi tudomány, 1. Tim. 4. 1. Szent Péternek-is volt felesége, 1. Cor. 9. §. Es az ő Testamentombéli Papoknak-is, mint Aronnak'sa' többinek. *Papisták ellen-vetése.* Pál, Tit. 1. 8. parancsolja hogy a' Püspök avagy a' Pap legyen maga megtartóztató: Azért az Ecclesiái személynek meg-házasodni nem kell. Oka a' következésnek: mert a' maga megtartóztatás semmi nem egeb, hanem a' házasságtól való maga megfogása. *Felelet.* Nem következnek; s a' következésnek oka sem jó; mert a' házafoknak-is magok megtartóztatóknak kell lenni, mert az Apostol itt azt kívánja, hogy az egy feleségü Püspök magát megtartóztassa, a' hatodik verset a' nyolczadikkal öfve-vetvén.

6. *Szabad-e az igaz vallásúnak a' hamis vallásu-*

lással való öfve-házasodni? Nem: mert az Isten az első világot víz-özönnel azért bűntette-meg, hogy az Isten fiai, az az, az igaz vallásúak, az emberek, az az, a' hamis vallásúak leányit vőtték magoknak feleségül, Gen. 6. §. 2. *Láták az Istennek fiai az embereknek leányit, hogy szépek volnának, és vőnek magoknak feleségeket mind azok közül, a' melyeket kedvelnek vala.* Ellen-vetés. Joseph Aegyiptombéli leányt vött, Esther Assírushoz ment: Azért szabad az igaz vallásúnak a' hamis vallással öfve-házasulni. *Felel.* Nem következnek: mert noha az ő Testamentomban szabad vala az igaz vallásúnak némelly hamis vallású aszfzonyt feleségül el-venni, Deut. 21. 11. de ma az Új Testamentomban nem szabad, 2 Cor. 6. 14. *Ne szerkessetek a' hitetlenekkel fele-más igába.*

XX. RESZ.

A' cserélő igazságról.

I. KERDES.

Szabados-e a' Simonia, az az, szabad-e a' fel-szentelésért, Ecclesiá adásért, esküvésért, prédikállásért, keresztelezésért, Ur-Vacsorája ki-szolgáltatásáért, temetésért, külső tiszték adásáért-is pénzt adni, venni? Nem, Act. 8. §. 18. 20. *Mikoron látta volna Simon, hogy*
az A-

az Apostoloknak kezeknek fejekre való vetésé által adatnék a' Sz. Lélek, kénálá őket pénzel: A' Péter pedig monda néki: A' te pénzed veled egybe vesjessen-el, ki azt alitottad, hogy az Istennek ajándéka pénzen vétetethetik. Ellen-vetés. 1 Sam. 9. ̣. 8. Imé vagyon nálam edgy exüst siklusnak negyed része, melyet én néki adok az Isten emberének, hogy meg-mondg ya nékünk a' mi útunkat: Azért szabados a' Simonia? *Felelet.* Nem következik: mert azok Samuelnek nem a' prófétáláért adtak valamit; hanem az ő tápláltatására, mely szabados. Ha ezzel nem vigasztalnák magokat a' Pápisták, a' Lutheránusok, a' Cálvinisták, hová lennének? mert a' szent cselekedetekért adnak nékik valamit: innen-is költ ez: *Clericus applaudit, causam dum funerus audit.*

2. Szabadosé az akarattól való szegénység, koldulás? Nem; mert Isten megtiltotta, hogy köztünk ne légyen szegény, Deut. 15. ̣. 4. Ne légyen te közötted koldus. A' bölcs sem kívánta a' szegénységet és a' koldulást, Prov. 30. 8. Szegénységet ne adgy én nékem. Pápisták ellen-vetése. A' Christustól bódogoknak mondatnak a' lelki, az az, a' szabad akarattól való szegények, koldusok, Matth. 5. 3. Azért szabados az akarattól való szegénység, koldulás. *Felelet.*

szertint való szegénység, koldulás. *Felelet.* Nem következik; mert a' lelki szegényeken, nem azok a' szegények értenek a' Christustól, a' kik a' szegénységet magokra, magok szabad akarattól szertint vállallják, hanem a' kik szívekben alázatofok.

3. Szabad-e embernek tulajdon jól birni? Ugy, Matth. 20. 15. *Avagy nem szabad-e nékem az én marhából azt innem, a' mi az akarok?* Így, 1 Cor. 9. ̣. 7. *Anabapt. ellen-vetése.* A' kerefztyéneknek mindenek között, Act. 2. 44. *A' kik hisznek vala, mindennek köz vala:* Azért embernek tulajdon jól birni nem szabad. *Felelet.* Nem következik: mert minden ember jova köz nem nem tulajdonfágára; hanem hasznára nézve; mivel minden embernek hajlandóvá kell lenni az adakozásra, 1 Tim. 6. ̣. 17, 18. *Azoknak a' kik gazdagok e' világon, meg-mondg yad, hogy reménységeket ne vessék bizonytalan gazdagságokban, hanem az élő Istenben, ki-bőséggel megad minékünk mindeneket a' mi táplálásunkra; hogy egyebekkel jól tegyenek, hogy gazdagok legyenek jó cselekedetekben, hajlandók legyenek az adakozásra.*

4. Szabad-e valamit árba felett adni, vagy árba alatt venni? Nem; Matth. 7. 12. *Valamit akartok hogy cselekedjyenek az emberek*

ti ve-

ti veletek, azont cselekedj yétké ti-is azokkal. *Ellen-vetés.* Akarni valamit óltson venni, és drágán adni mindenekkel köz, Prov. 20. 14. Igen bitván a' marha, azt mondgya a' vővő; de mikor el-menénd vele, akkoron dicsékedik: Azért szabad valamit árra felett adni, vagy árra alatt venni. *Felelet.* Nem következik: mert ez köz vétek: melyet kinek kinek el kell hadni: mert ez lopás, mely miatt kinek kinek el kell kárhozni, ha abból hamar meg nem tér, 1 Cor. 6. 10. A' lopók az Isten országának örökségét nem bírják.

5. Szabade a' költsön adott pénzért, usorát venni? Nem, Exod. 22. 25. Ha pénzt adsz költsön az én népemnek, a' szegénynek a' ki te veled vagyon, ne kívány rajta usorát, mint az usorás szokott cselekedni. Így, Lev. 25. 35. Prov. 28. 8. Ezech. 18. 17. Pál. 15. 5. Luc. 6. 35. *Ellen-vetés.* Az Isten törvénye meg-enged valami usorát, Deut. 23. 5. 20. Az idegennnek adgy usorára: Azért némelly költsön adott pénzért szabad usorát venni. *Felelet.* Nem következik: mert az Isten nem javallotta, hogy a' Sidók az idegeneknek-is usorára adgyanak; hanem azt a' vétket nékik csak meg-engedte a' nagyobb gonofznak el-távoztatására, hogy tudni-illik az Istent tisztelő Sidóktól usorát ne vennének, az ő fővén-

vénysegek miatt, mellynek adattattanak vala, a' mint vagyon, Esa. 5. 6.

6. Szabad-é játékkal, mint kockával, kártyával, kötelen-járással, s a' t. pénzt keresni, azokat nézni, azokért pénzt adni? Nem: mert Isten parancsolta, hogy igaz munkával éllyünk, Gen. 3. 19. A' te orczádnak veritékével eg yed a' te kenyeredet. Es a' pénz keresésre rendeltetett játék, lopásnak neme: Azért azzal nem szabad pénzt keresni; az olyan jádczokat, mint lopókat, nem szabad nézni; és a' lopás nemiért nem szabad pénzt adni. *Ellen-vetés.* Szabad embernek jádczani, magát mulatni: Azért szabad a' játékokat nézni. *Felelet.* Nem szabad senkinek femmi valami jónak kereséjére rendeltetett játékkal, jádczani, magát mulatni: mert senkinek nem szabad vétekekkel jádczani, magát mulatni.

XXI. R E SZ.

Az Igaz mondásról.

I. KERDES.

Szabadosok-é a' közonséges ítéletek, perlekedések, törvénykezések, avagy szabade a' keresztyén Bíró előtt törvénykezni? Ugy; 1 Cor. 6. 5. 4. Ha törvénykezétek vagyon azok felől, mellyek e' világi életnek sükségére

Fff

valók,

valók, kik a gyülekezetben leg aláb valók, azokat ültessetek a székre. *Anabapt. ellen-vetése.* Ne ítéllytek, Matth. 7. §. 1. Azért a közönfeges ítéletek nem szabadosok. *Felelet.* Nem következik: mert Christus Urunk a magános és bal-ítéleteket tilalmazza; nem a közönfegeseket, 2 Chron. 19. §. 6. *Jól meg-lássátok a mit cselekesztek; mert nem ember képeben ítéltek, hanem az Urnak képeben, ki az ítéletben veletek leszen.*

2. Szabad-e másokat meg-csalni, és meg-jádczodtatni, a bizonyság tételben való tétovázással, az az, fenn tartással, el-értéssel? Nem; mert a befzédben való fenn tartás, el-értés, hazugság. *Pápiák ellen-vetése.* Szabad 's hafznos szókizor az igazságot el-titkolni, és a' szókat 's a' szóllásokat meg-határozni, és meg-külömböztetni: azért szabad másokat meg-csalni, és meg-jádczodtatni a bizonyfág tételben való tétovázással. *Fel.* Nem követ: mert 1. szabad, ha a' dolog kívánnya, halgatással, vagy szabados tettetéssel az igazságot el-titkolnod; de ha szólni akarsz, azt hazugság és csalárdfág nélkül kel cselekedned. 2. szabad az irásokban a' f;ókat és a' szóllásokat meg-határozni, és külömböztetni, az okokat roszfízul értők ellen, és azoknak oktatá-jokra; de nem szabad néked a' magad bizonyfág-

fág-tételében való szavaidat, és szóllásidat meg-határoznod és meg-külömböztetned, az, azokat jól értők ellen, és azoknak meg-csalására.

3. Szabad-e a' Birónak valakit meg-ítélni fel-peres vádló nélkül? Nem: mert az Ur a' Judást, holott lopó volt, mivel fel-peressé, vádlója nem volt, el nem vetette. *Ellen-vetés.* A' Biró fokfzor vádló nélkül-is tudgya a' bünt; vagy azt néki fokfzor meg kell tudni, a' közönfeges, vagy a' nevezetes vallatás és feleltetés által: Azért a' Birónak valakit meg-ítélni fel-peres, vádló nélkül szabad. *Felelet.* Nem következik: mert akkor a' Biró maga, vagy más által a' vádló tisztét végben vífzi.

4. A' Birónak nem az ő tudása; hanem a' fel-peres vádlása, és az ált-peres maga mentése, és mind a' kétfőnek bizonyítása szerint kell-e ítélni? Ugy, Act. 25. §. 16. Nem szokások a' Rómaiaknak, hogy valakit balálra kézben adgyanak, míg nem annak a' ki vádoltatik előtte lezendenek a' vádolók, és míg nem helyt adnak a' vádolás felől való mentségnek. *Ellen-vetés.* Ha ugy; tehát fokfzor a' Birónak azt-is kárhoztatni kell, a' kit tud, hogy nem bünös. *Felelet.* Nem következik: mert akkor a' Biró vagy gátollya-meg, hogy a' törvén tévők

az elő hozott és meg-probáltatott dolgok szerint ne voxollyanak, és ne itéllyenek; vag' tífztét ne gyakorollya.

5. A felső Magisztrátus a' bűnöst meg-szabadithattya a' büntetéstől, ha a' bosc'zfuszággal illettetett annak meg-enged, és az a' társaságnak kárára nincsen? Ugy, Jac. 2. 13. Az ítélet irgalmasság nélkül leszzen annak, a' ki irgalmasságot nem cselekeszik. Ellen-vetés. Deut. 13. 8. A' ki az idegen isteneknek való szolgálattott jávallya, ne kedvezzen a' te szemed annak; ne légy kegyelmes annak: Azért a' felső Magyistrátus a' bűnöst meg nem szabadithattya a' büntetéstől, ha a' bosc'zfuszággal illettetett annak meg-enged, és a' társaságnak kárára nincsen-is. *Felelet.* Nemkövetkezik: mert az ill'en bűnőfnek meg nem büntetése nagy kárára vólna a' társaságnak.

6. A' Birónak kerülni kellé a' hamis törvények szerint való ítélet tévést; az ítéletben való személy válogatást; ajándék vévést; az ítéletnek hallogatását? Ugy, Esa. 10. 1. *Faj* az hamis decretom szerzőknek, és a' kik irnak emberek nyomorítására való hamis sententiákat, Deut. 16. 19. El ne fordítsad a' törvönny; siemlyt se válogass; ajándékot se végy, Luc. 18. 3. 4. 5. Vala abban a' városban egy özvegy aszszony, ki a' Biróhoz mene, mondván: *Ally* bosc'-

bosc'zfűt én erettem az én ellenségemen: ama' pedig nem akará' fok ideig. Az után pedig monda ő magában: *Follehet én az Istent nem félem, és senkit nem becsülök, mind-azon-áttal mivel hogy nékem bántásomra vag' yon ez özvegy aszszonyi-állat, meg-szabaditom ítet hogy szüntelen reám járván ne untasson engemet. Ellen-vetés.* Az ország törvényivel kell élni; nehéz a' rokonokat, méltóságofokat meg-büntetni; roz' tífzt az, melynek jövedelme nincsen; inkább nap fényre jö az igazság; inkább irtóznak az emberek a' perlekedéstől, hafznofabb-is a' törvény tévőknek: Azért a' Birónak kerülni nem kell a' hamis törvények szerint való ítélet tévést; az ítéletben való személy válogatást; ajándék vévést; az ítéletnek hallogatását. *Felelet.* Nem következik: mert ezeknek Isten szerint külvömben kell lenniük, s' adgya Isten legyennek külvömben.

7. Kellé valakinek valakit vádolni, ha az ő vétke a' társaságnak ártalmára vagyon, és meg-probáltathatik? Ugy, Lev. 5. 1. Ha valamely ember vétkezendik, az az, ha hallotta a' káromkodó beszédet, és ő bizonyág lehetne, hogy hallotta, vag' hogy bizonynal tudgya: ha meg nem mondgya azt, annak a' bűnnek büntetését kordozza. Igy, 1 Tim. 5. 9. Ellen-vetés. Prov.

II. 13. *A' hiv ember el-fedez mindent magában:* Azért valakit valakinek vádolni nem kell, ha az ő vétké a' tárfaságnak ártalmára vagyon, és meg-próbálthatik-is. *Felelet.* Nem következik: mert a' bölcs nem a' tárfaság javára való vádlást tilalmazza; hanem a' gonoszra tudni-illik, felebaratunk gyalázzattára valót.

8. *A' vádlás hamis lészené, a' gyalázás, színnel való cselekedet, a' maga vonogatás által?* Ugy, Exod. 20. *Nemondgy hamis tanúbizonyítást.* *Ellen-vetés.* A' gyalázás, patvar, valakit olyan bűnnel terhelni, mellyet nem cselekedett; a' színnel való cselekedet, el titkolni valaki bűnét, mellyet cselekedett; a' magavonogatás, meg-fzünni valaki vádlástól: De tudatlanfágból meg lehet valakit hamis bűnnel vádolni; nem kell minden bűnét valakinek fel-fedezni; jó meg-fzünni a' vádlástól. Azért a' vádlás nem lészen hamis a' gyalázás, színnel való cselekedet, a' maga vonogatás által. *Felelet.* Gonoszságból hamis vétekekkel terhelni valakit nagy bűn; valakinek bűnét el-titkolni rossz végre, hogy a' vádló meg-romollyon, a' vádoltatott nyertessen járjon, nagy gonoszsága a' prókátoroknak; jó meg-fzünni a' vádlástól jó végett; de nem rossz vért.

9. A'

9. *A' vádlónak, ha a' vádlást a' vádoltatott ellen meg nem próbálhattya, bizonyíthattya, olyan büntetésben kellé esni, mint a' vádoltatottnak?* Ugy, Exod. 21. 24. és követ. *Szemért, fogat fogért, kezét kezért, lábat lábért, s a' többi.* *Ellen-vetés.* A' ki az ő vádlását meg nem bizonyíthattya, gyalazatban esik, melly nagy büntetés: Azért a' vádlónak, ha a' vádlást a' vádoltatott ellen meg nem próbálhattya, bizonyíthattya, olyan büntetésben nem kell esni, mint a' vádoltatottnak. *Felelet.* Nem következik: mert esik rajta a' gyalázat a' vádlásbéli gonoszsággért, mellyel mást hamisán vádolt: a' tromfal-ítés, és a' hasonló büntetés pedig meg-fizetéséért annak az ártalomnak, mellyel mást illetni akarat.

10. *A' vádoltatottnak, kinek büne elégé meg-próbáltatott, ha a' Biró törvényessen kerdé, meg-kellé bűnét vallani?* Ugy, mert az, az Isten dicsőségére szolgál, Jof. 7. y. 19. *Fiam adgy diasósseget kérlek az Izrael Urának Istenének: és ő néki tégy vallást, és mond-meg nekem mostan mit cselekedtél: el ne titkollyad én rólem.* *Ellen-vetés.* Senki nem tartozik magát vádolni: Azért a' vádoltatottnak maga bűnét nem kell meg-vallani. *Felelet.* Tartozik, ha a' Biró törvényessen, az az, elég bizony-

bizonyfág után kérdi, mert kiki tartozik ilyenkor a' Birónak igazat mondani az Isten dicsőfégére, és a' Biró lelki - ismeretinek meg-csendesítésére.

11. Szabadé a' vádoltattnak magát patvarral, hamissággal, mint hamisságnak mondásával, és az igazságnak, melynek meg-vallásával tartozik, el-halgtatásával, 's a' többi, óltalmazni? Nem: mert nem kell gonofzt cselekedni, hogy jó jöjjön-ki belőle, és az Istennek kell inkább engedni, mint magának. *Ellen-vetés.* Szabad a' vádoltatottnak a' vádolóval meg-eggyezni: Azért szabad a' vádoltatottnak magát patvarral, hamissággal, mint a' hamisságnak mondásával; és az igazságnak, melynek meg-vallásával tartozik, el-halgtatásával, 's a' többi, óltalmazni. *Felelet.* Nem következik: mert vétkezik a' vádoltatott hogy a' vádlót vétekben ejti. Rom. 1. 32. Kik jól lehet az Istennek igazságot tudják, mind-az-által nem csak azt cselekefzik, hanem óltalmazák azokat-is, a' kik azokat cselekefzik, ha azért ötet az emberi törvény meg nem bünteti-is.

12. Szabadé a' vádoltatottnak az ellene való sententiának végben vitetését appellatióval meg-gátolni? Szabad a' vádoltatottnak a' felső Biróra appellálni, hogy az alfo Biró hamis fen-

sentenciája végben ne mennyen, mivel ez eszes maga óltalmazása, de nem szabad appellálni, hogy az igaz sententia végben ne mennyen, mivel ez parvaros maga óltalmazása. *Ellen-vetés.* Rom. 13. 1. Minden lélek a' felső hatalmasságnak alája vetetett legyen: De a' vádoltatott appellálván nem veti magát alája a' felső hatalmasságnak, tudni-illik a' Birónak: Azért nem szabad a' vádoltatottnak az ellene való sententiának végben vitetését appellatióval meg-gátolni. *Felelet.* A' vádoltatottnak csak addig kell az alsób alkalmatosság alá magát vetni, a' meddig az alsób hatalmasság alája veti magát a' felsőb hatalmasságnak: De az alsóbb hatalmasság nem veti magát alája a' felsőbnek, midőn a' vádoltatott ellen hamis sententiát mond: Azért a' vádoltatott sem tartozik véle, hogy alája vesse magát.

13. Ha a' Biró törvény rendi szerint kérd, vagy a' társaság, és felebarátod nagy kívánnak el-fordítása kívánnya, ha Biró vagy más nem kérd-is, kellé bizonyfágot tenned? Ugy: Exod. 20. Ne mondgy hamis tanú-bizonyfágot; hanem mondgy igaz tanú-bizonyfágot az ilyen állapotokban, Pál. 82. 4. Prov. 24. 1. *Ellen-vetés.* Abrahám az igazfágot el-titkoltta, midőn feleségét húgának monddotta.

Azért

Azért nem tartozik az ember tanú-bizonyítást tenni az ilyen állapotokban-is. *Felelet.* Nem következnek: mert szabad az igazságot el-titkolni, midőn a' felső hatalmaság nem kényszerít annak ki-mondására, és midőn annak el-titkolása senkinek nem káros.

14. Minden törvénykezésben két vagy három igaz tanúk mondása, állatása szükséges, és elégséges? Ugy: Deut. 17. 6. Két vagy három embernek bizonyosság tételére meg-ölettessek a' ki meg-balandó. *Ellen-vetés.* 1. A' kicsiny dolgok, vagy az éjjeli bűnök meg-próbálására, elég egy igaz tanú állatása: Azért minden törvénykezésben két vagy három tanúk mondása, állatása nem szükséges. *Felelet.* Nem következnek: mert az emberek ítélete az; nem az Iráfé. 2. Náboth két tanúk állatására ölettetett-meg, 1 Reg. 21. 13. Azért a' két igaz tanúk állatása nem elégséges. *Felelet.* Nem következnek: mert azok a' tanúk hamissak voltak.

15. Igen vétkeziké a' Prókátor, ha tudva a' hamis ügyet óltalmazza? Ugy: 2. Chron. 19. 2. Avagy az istentelennek kellet volna-e segítés-gel lenned, és az Urnk gyűlölőit szeretned? Ezért terajtsd az Urnak nagy baragja vagyon. *Ellen-vetés.* Dicsértetik az Orvos, ha a'

ha a' gyogyulhatatlan nyavalyát meg-gyógyította: Azért a' Prókátor-is dicsérni kell, ha a' hamis ügyet meg-óltalmazhatta, és így nem vétkezik, ha a' hamis ügyet tudva óltalmazza. *Felelet.* Nem következnek: mert az orvos a' re-méltelen nyavalyát meg-gyógyítván, senkinek nem téfzen bocsfúzfúgót; de a' Prókátor a' hamis ügyet tudva óltalmazván nagy bocsfúzfúgót téfzen annak, a' ki ellen azt óltalmazza.

16. Meg-kellé tartanunk a' hűséget, az az, a' másnak tett ígéretet tellyesíteniünk kellé? Ugy, mert jaj azoknak a' kik azt meg nem tartják, Matth. 22. 23. *Faj néktek kép-mutató Irástrúdok-----mert el-hagytok a' hűséget.* *Ellen-vetés.* A' Tridentomi Sinat azt végezte, hogy a' Pápiák az eretnekeknek tett ígéreteket meg ne tartsák, és bé ne tölcsék; e' szérint-is cselekedének, midőn Hufi János, kit a' Constantiai Sinatban, a' Sigmond Császártól néki tett ígéret ellen meg-égeték: Azért nem kell meg-tartanunk a' hűséget. *Fklelet.* Nem következnek: mert vétkes példárul nem kell himet varrani.

17. Mind a' játékos, mind a' barátságos, mind a' káros hazugság bűné? Ugy, Eccl. 7. 12. Ne hazudgy semmi hazugság gal. *Ellen-vetés.* Az Ægyiptombéli bábákat meg-jú-talmaz-

talmazta az Isten a' barátságos hazuglágért. Azért a' barátságos hazuglág nem bűn. *Felelet.* Az Isten azokat a' bábákat nem azért a' hazuglágért jutalmazta-meg; hanem az ő felelmiért, mellyből ez a' hazuglág származott, *Exo. I. 21.* *Mivel hog y a' bábák az Istent félték, annak okáért azoknak házok népét megszáporitá.*

XXII. RESZ.

A' Meg-elégedésről.

I. KERDES.

A' meg-elégedés a' tizedik parancsolat czéllya? Ugy; mert a' meg-elégedés ellenkezik a' más ember marhája kívánásával. *Tilenus Ellen-vetése.* A' tizedik parancsolat az eredeti igazlágot kívánja: Azért a' meg-elégedés nem a' tizedik parancsolat czéllya. *Felelet.* Nem következik: mert az eredeti igazlágot a' Tiz parancsolat hadgya: mert az, az egész törvénnyel való egygyezés.

2. A' tizedik parancsolat nem azt kívánja-e 1. hog y a' más marhája magadévá való tévéjére hajlandó ne légy. 2. hog y ne akarjad a' más marháját magadévá tenni, így szólván: akarom hog y ez az a' más marhája enyim legyen; hanem. 3. azt kívánja-e, hog y a' más marháját meg se gondoljad magadévá tenni,

igy

így szólván, jó volna, ha ez a' más marhája enyim volna? Ugy: mert a' roszra való hajlandóságot az egész törvény tilalmazza; a' más marhája magadévá való tévéje akarását más parancsolatok, mint ha a' más becsületit akarod, az ötödik; ha felelegét, a' hatodik; ha ökrét, a' nyolczadik. *Pápisták ellen-vetése.* A' más marhája magunkévá való tévéjének meg-gondolása, nem akaratunk szerint való: Azért nem vétek; és így nem ezt tilalmazza a' tizedik parancsolat: Oka a' következfnek; mert minden bűnnek akaratból valónak kell lenni. *Felelet.* 1. Nem igaz az első: mert abban-is vagyon valami akarat, gyönyörködés, a' mint azt ki meg-tapasztallja. 2. Nem követk: mert a' bűnt nem az akarás; hanem a' törvény által hágása téfzi. 3. A' tizedik parancsolat a' más marhája kívánását tiltja-e? Ugy: mert ez ellenkezik a' magad marhájával való meg-elégedéssel. *Tilenus ellen-v.* A' tizedik parancsolat az eredeti hamisflágot, bűnt tilalmazza: Azért nem a' más marhája kívánását. *Felelet.* Nem következik: mert az eredeti bűnt az egész tiz parancsolat tiltja: mert az, az egész törvénnyel való ellenkezés.

4. A' felebarátunk házának kívánása tilalmazása kilenczedik, és az ő felejegének, s eg yéb

Ggg

már-

marhájának kívánása megtiltása tizedik parancsolat-e? Nem: mert mindeniket csak a' tizedik parancsolat tiltja: *Ne kívánnjad a' te felebarátodnak se házát: ne kívánnjad a' te felebarátodnak feleségét, 's a' t. Pápiát, Luthert. ellen-vetése.* Ha a' tizedik parancsolatból kettőt nem csinálunk, csak kilencz parancsolat léfzen: Oka a' következéfnék; mert a' második parancsolat az elsőnek csak világosítása. *Felelet.* Nem következik: próbálása sem igaz, a' mint oda fel mondók.

5. *A' mi magunk mód-nélkül való szeretetiből folynak-e minden bűnök?* Ugy: mert minden jó indulat az Istenhez, és felebarátunkhoz való szeretetből foly: Azért minden bűn a' magunk mód-nélkül való szeretetiből foly: Oka a' következéfnék; mert abból foly az Isten és felebarátunk gyűlölése, mellyből minden bűn származik. *Ellen-vetés.* Az eredeti bűnből, és a' kevélységből származik minden bűn, Jac. 1. 5. 15. *A' kívánság minek-utánna fogadott, szűl a' bűnt.* Ecclesiastici. 10. 14. *A' bűnnek kezdeti a' kevélység:* Azért nem a' mi magunk mód-nélkül való szeretetiből folynak minden bűnök. *Felelet.* Nem következik: mert amazok a' mi magunk mód-nélkül való szeretetiből folynak.

6. Min-

6. *Minden bűnnek oka, kezdete a' test, a' szemek, a' kevélység kívánsága-e?* Ugy: mert minden vétet cselekszél 1. a' testnek kívánságaért, mellyel az ételt italt, és a' bujafagot kívánod. 2. a' szemek kívánságaért, mellyel a' pénzt, és a' ruhának ékefféget kívánod. 3. a' kevélységnek kívánságaért, mellyel a' nagy méltóságot, becsületet kívánod. *Ellen-vetés.* A' hallásnak, kostolásnak, tapasztralásnak, szaglásnak kívánságaért is cselekszél vétet: Azért minden bűnnek az oka nem a' test, a' szemek, a' kevélység kívánsága. *Felelet.* Nem következik: mert a' töb' érzékenységeknék kívánsága-is a' szemeknek kívánságára vitetnek, mert ez a' legfelsőbb érzékenység.

7. *Ez életben ad-e Isten a' híveknek annyf' erő, mellyel a' törvényt tökéletesen betöltés-fék?* Nem: mert 1. nem szerethetjük az Istent egész szívűből, és nem lehet nem kívánnunk a' másét. 2. rész szerént ismerjük a' jót, 1Cor. 13. 9. Azért rész szerint cselekekszük azt. 3. a' léleknek csak sengéjét vettük, az az, a' lélektől az Isten törvényének betöltésére való kicsiny erőt vettünk, Rom. 8. 23. *Mi, kik a' Szent Léleknek sengéjét vottuk, mi magunkban foláskozunk.* 4. magunkal hordozzuk a' testet, melly a' lélek el-

Ggg 2

628 **CZAF. THEOL. II. KÖNYVE.**
 lek ellen kíván cselekedni, Gal. 5. 17. *A' test a'
 lélek ellen törekedik.* 5. nem vagyunk tökélete-
 fek, Phil. 3. 12. *Nem hogy immár el értém volna
 a' czélt, avagy hogy immár tökéletes volna
 hanem igyekezem, hogy ha el-érem, mellynek o-
 kaért is meg-fogattattam a' Christus Jესusfól.* 6. minden nap szűkfejes képpen így kell imádkoz-
 nunk: *Bocsájd-meg a' mi bűnienket.* Pápiák
 ellen-vetése. Könyv az Isten törvénye, Matt. 11.
 8. 30. *Az én igám gyönyörűséges, és az én terhem
 könnyű.* 1. Joh. 5. 3. *Az Isten parancsolati nem ne-
 bezek: Azért ez életben ad Isten a' hiveknek an-
 nyi erőt, mellyel az ő törvényét bé-tölthetik,
 Felelet.* Nem következik: mert könyv az Isten
 törvénye. 1. a' hivekre nézve, kik azt bé-tölte-
 ni akarják: az akaróknak mindenek könnyek,
 Rom. 7. 22. *Gyönyörködöm az Isten törvényében
 a' belső ember szerint.* 2. a' lélekre, az ujjá-szü-
 tetett, nem a' testre, nem az ujjá születetlen
 részre nézve, Matth. 26. 41. *Follebet a' lélek kész,
 de a' test erőtelen.* 3. az Isten törvényének bé-
 töltésében esett fogyasztózáfoknak meg-enge-
 désére nézve. 4. a' Christus lelkére nézve, ki
 által könyv az Isten parancsolatját bé tellyesíte-
 ni, 2. Cor. 3. 8. 6. *A' betű meg-ál, a' lélek pedig meg-
 elevenit.* 5. a' jutalomra nézve, mellyet Isten ir-
 galmazásból ígért azoknak, a' kik az ő törvé-
 nyét fok fogyasztózással tellyesítik: a' mint a'
 nagy jutalomra nézve a' nyomorúságok-is kön-
 nyeknek mondatnak, 2. Cor. 4. 17. *A' mi nyomoru-
 ságunknak egy szempillantásig való könnyűsége, a'
 dicsőségnek felelté igen örökké való állandóságát
 szerzi nekünk.* 6. ne a' mi erőnkre; hané a' Chri-
 stus kegyelmére, az Isten szeretetire, a' Sz. L. kö-
 zösülésére nézve: melly minden Isten törvényét sze-
 retökkel vagyom, és legyen, Amen!

A' CZAFOLO THEOLOGIA- NAK Első Könyvének MUTATO TABLAJA.

I. RESZ.

A' Theológiának természetiről.

KERDES.

LEVEL.

1. A' Theologia cselekedni tanító tudomán-
 y-é? 382
2. A' Theologia méltóságosabb-e az egyéb tu-
 dományokkal? 382

II. RESZ.

A' Theológiának részeiről.

- A' Theológiának részei a' hit és az engedelmes-
 ség-é? 383

III. RESZ.

A' Hitről.

1. A' hit az akarat munkája-é? 383
2. A' hit bizodalom-é? 383

IV. RESZ.

Az Isten ismeretiről.

1. A' Jehova az Istennek tulajdon neve-é? 384
2. Az Isten lélek-é? 384
3. Az Isten változhatatlan-é? 385
4. Az Isten edgy-é? 385
5. Az Isten magán való-é? 386
6. Az Isten mindenütt való-é? 386
7. Az Isten örökké való-é? 386

Ggg 3

V. RESZ.

V. RESZ.

Az Istennek személyéről.

KERD.

LEV.

1. Az egy Isten-ségben három személyek vannak-e? 386
2. Az Atya Isten szült-e Fia? 387
3. Az Szent Lélek az Atyától és a Fiútól származott-e? 387
4. Az Istennek Fia, igaz és örökké való Isten-e? 387
5. Azon egy-e az Atyának és a Fiúnak állatya? 388
6. A Fiú az Atyától különböző személy-e? 388
7. A Szent Lélek, igaz és örökké való Isten-e? 388
8. A Szent Lélek személy-e? 389
9. A Szent Lélek különböző személy-e? 389

VI. RESZ.

Az Isten cselekedőségéről.

1. Az Isten cselekedője, oka-e a bűnnek? 389
2. Vagy-e az Istenben tehetőség? 390
3. Az Isten mindenható-e? 390
4. Az Istennek külső cselekedeti közöke a három személyekkel? 390

VII. RESZ.

Az Istennek végezéséről.

1. Az Isten végezése változhatatlan-e? 391
2. Tudgya-e az Isten a törtenhető dolgokat? 391
3. Vagy-e az Istennek há-val való végezése, akarattya? 392
4. Vagy-e az Isten akarattjának valami külső, az

fő, az az, tulajdon-képpen való eszköz, indító, és végező oka? 393

5. Végezet-e Isten az ember életéről, vetvén minden ember életének olyan határt, mellynek sem előtte meg nem halhat, sem utánna nem élhet? 394
6. Az Istennek el-válthatatlan végezésével, akarattyaival, meg-alhat-e a dolgoknak történetesége? 394
7. A sz. Irás, mely az Isten akarattjának jegye, igazán jelenti-e mindenkör az Isten akarattját, végezését? 395

VIII. RESZ.

A Teremtésről.

1. Eööröktől fogván teremtette-e Isten a világot? 397
2. Elt-e Isten a teremtésben eszközzel? 398
3. Az Isten a csillagos eget első nap teremtette-e? 398
4. Vagy-e minden választott embernek bizonyos öröz Angyala? 399
5. Vagy-e a jó Angyaloknak magok között való fejedelmek? 399
6. A jó Angyal ellenkezik-e valaha a jó Angyallal? 400
7. A vég melyre az Isten a teremtésben czelelozott, minden emberekre nézve, az örök élet-völt-e? 400
8. Az Isten képe, vagy az eredeti igazság a bűn előtt az embernek természetzi szerint való volt-e? 402
9. Az

9. Az embernek lelke halhatatlan-e? 403
10. Az ember a' bűn előtt bölcs volt-e? 403
11. Az ember a' bűn előtt hasonlós volt-e az igaságban, szentségben az Istenhez? 404
12. Természet szerint belé óltatott-e az emberben az Isten ísméreti, az az, az ember az ö okosságával a' teremtetett állatoknak meg-gondolása által, kivált-képpen való jelentés-nélkül, meg-tudhatta-e hogy légyen Isten? 404

IX. RESZ.

Az Isten gondviseléséről.

1. Visel-e gondot Isten e' világra? 405
2. A' leg kisebb dolgokra gondot visel-e az Isten? 406
3. A' Reformatusok, az Isten gondviseléséről való tudományokban, tanítottak-e, hogy az Isten oka a' bűnnek? 407
4. Az Istennek gondviselése változhatatlan-e? 408

X. RESZ.

A' nevezetes igazgatásról.

1. A' jó Angyalok meg-erősítettettek-e a' jó-ban? 410
2. A' gonosz Angyalok meg-átalkodtanak-e a' gonoszban, az az, mindenkor vétkezni akar-nak-e? 410
3. Az Angyalok a' teremtetének második nap-ján estenek-el? 411
4. Az Angyaloknak első yétkék a' kevélység volt? 411

5. Az

5. Az ördögnek büntetése nagyobb lesz-e a' világ vége után, mint az előtt? 412
6. Az ember az esett előtt nem maradtott volna-e örökké e' földön, hogy lelkes életet él-ne; hanem által vitetett volna-e az égben, a' rendelt idő után, hogy lelki életet élne? 414
7. Az életnek fájának természet szerint való ereje volt-e az ember életének meg-tartására? 414
8. A' jónak és gonosznak tudásának fájának természet szerint való ereje volt-e, a' jónak és gonosznak tudásának adására? 415

XI. RESZ.

Az embernek el-szakadásáról.

1. Az el-szakatt, esett, Angyalok közül helyre-álltanak-e némelyek? 416
2. A' Reformatusok azt tanították-e, hogy az Adam esetinek az Isten az oka? 416
3. Ha Eva vetkezett volna's Adam nem, a' bűn a' maradékokra el-hatott volna-e? 417

XII. RESZ.

A' bűnből eredett dolgokról.

1. A' bűn meg-bocsátatván, az elég-tévő büntetés meg-engedtetik-e? 418
2. Az Isten igaz-e? 419
3. Az Isten a' meg-térők bűnét büntetetlen hadgya-e? 419
4. Az ember az esett előtt halhatatlan volt-e? 419
5. Az Adam az esett által a' Christusban hívés-re való erőt el-vesztette-e mi tőlünk? 420
6. Meg-büntetheti-e Isten a' bünt bűnnel? 421

XIII. RESZ.

XIII. R E S Z.

Az eredeti bűnről.

1. Vagyon-e bennünk eredendő bűn? 421
2. Az eredendő bűn tulajdonképpen való bűné? 422
3. Az eredendő bűn az embernek meg-vejtett állattya-e? 423
4. Az eredendő bűn csak meg-fosztás-e, vagy vagyonfág-is? 423
5. Az embernek az esett után, az ujjá-fzületés előtt vagyon-e szabad akarattya? 423

XIV. R E S Z.

A' cselekedeti bűnről.

1. Vagyon-e természet szerint meg-engedhető bűn? 424
2. Az esett után, az ujjá-fzületetlen emberben vadnak-e még az Isten képének valami maradéki? 425

XV. R E S Z.

A' testi halál el-kezdődéséről.

1. Völt-e az embernek az esett előtt pénze? 425
2. Az embernek az esett előtt vált-e ruhája? 426
3. Az embernek az esett előtt vált-e fáradsága, fájdalma, nyavalyája? 425
4. Az ember az esett előtt meg-vénült volna-e? 426
5. Az ember a' bűnnek állapottyában, törvényes Urá-e a' testi teremtetett állatoknak? 427

XVI. R E S Z.

A' halál el-végeződéséről.

1. Egyenlő-e az el-kárhoztaknak büntetések? 428.
2. Eö-

2. Eörökké való léfzen-e az el-kárhoztaknak büntetések? 428
3. Az el-kárhoztak romolthatatlanok-e? 428
4. Vétkeznek-e pokolban az el-kárhoztak? 429
5. Az el-kárhoztak férge testi léfzen-e, minémü a' kigyó, Skorpió? 429
6. Minden embereknek meg kell-e a' testi halált kófolniok? 429
7. Az el-kárhoztak firalma testi léfzen-e? 430
8. Vagyon-e tulajdon-keppen való tűz a' pokolban? 430
9. Hihető-e, hogy a' pokol a' földnek és a' tengernek fetét mély-igében, vagy e' világon ki-vül vagyon? 430

XVII. R E S Z.

A' bűnnek másokra el-batásáról.

1. Igazán rendelte-e az Isten, hogy az Adám maradéki, rézesülyenek az ő bűnében és büntetélében? 431
2. Minden emberek, kik Adámtól természet szerint ízármaztak, rézesülték-e az ő bűnében, és büntetélében? 432
3. A' Christus rézesült-e az Adám bűnében, avagy az eredendő bűnben? 432
4. A' Szüz Mária rézesült-e az Adám bűnében? 433
5. A' csecesemők rézesülnék-e az Adám bűnében? 433
6. Az Isten az Adám cselekedeti bűnét, tudni illik a' meg-tiltott gyümölcsből való evéjét, tulajdonitnya-e nekünk? 433

7. Az

7. Az Adám cselekedeti bűnének mocska a' izületés által reánk származik-e? 434

XVIII. RESZ.

A' Közben-járó Christuskak személyéről.

1. Az ő Testámentombeli hivek a' Christus érdeméért idvezültenek-e? 435
2. A' Christusban két személyek vadnak-e? 435
3. A' Christus egy személyében két természetek vadnak-e, emberi és isteni? 435
4. A' Christus emberi természetivel közöltet-tek-e az isteni tulajdonságok, nevezet sjerint, a' mindentudóság, mindenhatóság, minden-
nüt-valóság? 436
5. A' Christus a' mennyiben közben-járó imá-
dandó-e? 437

XIX. RESZ.

A' Christus tisztiról.

1. A' Christus az ő Testámentomban volt-e prophéta? 438
2. A' valóságos papfág tulajdona-e a' Christus-
nak? 438
3. A' keresztfát oltára volt-e tulajdon-képpen
a' Christus áldozatryának? 439
4. A' Christus pap volt-e az ő Testámentom-
ban? 439
5. A' Christus király volt-e fel-támadása előtt? 440
6. A' Christus közben-járó-e, mind isteni's
mind emberi természetire nézve? 440

XX.

XX. RESZ.

Az Elég-tételről.

1. A' Christus eleget tött-e érettünk? 441
2. A' Christus törvény bé-töltésével, és halála-
val érdemlett-e magának valamit? 441
3. A' Christus elég-tétele tökéletes volt-e? 442
4. A' Christus verének egy cseppje elég lehetet
vólna-e az emberekért való elég-tételre, és
azoknak meg-váltatásokra? 442
5. Az alamisna, könyörgés, bőjtölés által az
ideig való büntetést eleget tehet-e az em-
ber az Istennek? 443

XXI. RESZ.

A' Christus életéről.

1. A' Christus teste a' Szűz Mariától való-e? 444
2. A' Szűz Mária igazán mondatik-e Isten An-
nyának és szülőjének? 445
3. Két-fele fia-e a' Christus, ugy mint, isteni és
emberi? 445
4. A' Christus mondattathatik-e a' Szent Lélek.
fiának? 446

XXII. RESZ.

A' Christus haláláról.

1. A' Christus érettünk szzenvedett-e lelki ha-
lált? 446
2. A' Christus testi halálában, a' mint a' lélek a
testtől el-vált, ugy az Istenfég a' testtől és lé-
lektől el-vált-e? 447
3. A' Christus az ő testi halálában ember volt-e?

CZAFOLO THEOL. I. KÖNYV.

4. A' Christushnak lelke, testétől el-válván, hely
szerint alá szállott-é pokolra? 447
5. Völt-é a' Christushnak az ő testi halálában va-
lami nyomorúsága, kénnya, fájdalma, gyöt-
relme? 448

XXIII. R E S Z.

A' Christus fel-magasztaltatásáról.

1. A' Christus maga támasztotta-é fel magát? 449
2. A' Christus támadott-é először fel? 450
3. A' felső ég, melyben a' Christus ment, min-
denütt való-é? 450
4. A' Christus ment-é először az égben? 451
5. A' Christus maga erejével ment-é a' felső
égben? 452
6. A' Christus emberi természeti szerint minde-
nütt jelen való-é? 452

XXIV. R E S Z.

A' Christushnak ránk-jzabásáról.

1. A' Christus csak a' válaszottakért holté-meg,
és tött-é eleget? 452
2. Az új szövetségből ki-eshetünk-é? 453

XXV. R E S Z.

Az Istennek eleve el-rendeléséről.

1. Az Isten minden embereket el-választott-é
az örök életre? 454
2. Az Isten némelyeket nem az ő eleve el-látott
hitekért, jó cselekedetekért; hanem a' maga
jó tetszéseért rendelt-é az örök életre? 454
3. A' válaszott ember el-kárhozhatik-é? 455
4. Az

MUTATO TABLAJA.

4. Az el-választott ember meg-tudhatta-é,
örök életre való el-választatását? 456
5. Az Isten némely embereket meg-vetett-é? 456
6. Az Isten némelyeket nem az ő eleve el-látott
hitetlenségeért, és bűnökért; hanem a'
maga jó tetszéseért rendelt-é a' kárhozatra? 456
7. Többen vadnak-é a' meg-vettettek, mint a'
választottak? 457
8. A' meg-vettett ember idvezülhet-é? 458

XXVI. R E S Z.

A' hivatalról.

1. Hiv-é Isten minden embereket az idveffeg-
nek a' Christus által való el-nyerésére? 459
2. E' végre hivattnak-é a' meg-vettettek az
Istentől hogy idvezüljenek? 459
3. Ad-é Isten idvezítő hitet a' meg-vettettek-
nek? 460
4. Ad-é Isten a' meg-vettetteknek elegendendő
erőt a' meg-térésre? 460
5. A' Szent Lélek ellen való bűn egy-átallya-
ban-é meg-bocsáthatatlan? 461
6. A' bűnös ember az ő meg-térésének kezdetit
edgyütt munkálódgya-é a' Sz. Lélekkel? 462
7. Hejában akarja-é Isten a' bűnös embert ujja-
szülni, meg-téríteni, ha maga az ember nem
akarja? 463
8. A' meg-térés a' szívnek töredelmességében,
a' szájnak meg-vallásában, a' cselekedetnek
elég-tételében áll-é? 464

Hhh 2

XXVII.

XXVII. R E SZ.

A' meg-igazításról.

1. Az Isten igazíté-meg? 465
2. Annyit telzen-e meg-igazítani, mint igazza csinálni, az igazságnak belé-öntése által? 466
3. Kétféle-e a' meg-igazítás, úgy-mint, első és második? 466
4. Az Isten, a' Christus cselekedetbéli engedelmeslégeért, az az, törvény bé - tölteléért; vagy izenvedésbéli engedelmeslégeért, az az, izenvedéseért igazíté-meg minket? 467
5. A' jó cselekedetekért igazíté-meg az Isten? 468
6. A' Christus nékiünk tulajdonított igazságaért igazíté-meg minket az Isten? 468
7. Hittel igazulunké-meg? 469
8. Csak egyedül hittel igazulunké-meg? 469
9. Az igazító hitnek tulajdon czéllya, a' reánk szabott meg-hólt Christus, és az ő érte ada-tandó bün bocsánat, és örök élet-e? 470
10. A' hit, mely meg-fogja a' Christust, és az ő érte adatandó bün bocsánatot, és az örök életet, igaz hit-e? 471
11. Tudgya-e minden hívő ember, hogy hiszen, vagy hiti vagyon? 472
12. Az igazító hit el-vesztethetiké valaha? 472
13. Bizonyosok lehetünk-e meg-igazittatásunk, avagy bününk bocsánattya felől? 473
14. Bizonyosoknak kell-e lenniünk meg-igazittatásunk, és bününk bocsánattya felől? 473

15. A'

15. A' bűnnek bocsánattya felől való bizonyos-ság hasznos-e? 474

XXVIII. R E SZ.

A' Fügvé-fogadásról.

1. Fogad-e az Isten magának fiaikat? 475
2. Az Atya Isten fogad-e kívált-képpen maga-nak fiaikat? 476
3. Csak a' hívöket, és a' meg-igazittatott em-bereket fogadgya-e Isten fiaiva? 476
4. A' Christus a' menyiben ember fogadott fia-e az Istennek? 477
5. Az örökké való boldogság a' fogadott fiak-nak az ő érdemekért adatik-e? 478

XXIX. R E SZ.

A' meg-szenteletről.

1. Külömböz-e a' meg-szenteles, a' meg-iga-zításról? 478
2. A' meg-szenteles ebben az életben tökéle-tes-e? 479
3. Szabad-e tehát a' meg-szenteltetteknek Isten-től azt kérniük, hogy őket minden bünben eféstől örízze-meg? 479
4. A' gonosz kívánság, mely az ujjá-születés, és meg-szenteles után bennünk maradt, tulajdon-képpen való bün-e? 480

XXX. R E SZ.

A' meg-dicsőítésről.

1. A' szentek meg-maradnak-e végiglen az Isten kedvében, és bizonyosok-e az Isten kedvében végig való meg-maradások és idvésegek felől? 480

Hhh 3

2. A'

2. A' halál után, minden válatzott embernek lelke, nem imide, amoda; hanem egyenesen a' menyországban megyen-é? 481
3. Az örök életben edgyiknek a' másíknál nagyobb dicsőffége léfizen-é? 482
4. A' Martyrek az utolító és a' közönffeges feltámadás előtt 1000. efsztendővel feltámadnak, és a' Christussal uralkodnak-é az égben, vagy a' földön? 483

XXXI. R E SZ.

A' közönffeges Anyaszentegyházról, és gyülekezetéről.

1. Csak az igazán hívők-é, a' közönffeges gyülekezetnek, belső formájára, állapottyara a' hitre nézve, igaz tagjai? 484
2. A' Római Ecclesia közönffeges-é? 484
3. A' közönffeges Ecclesia belső állapottyara nézve láthatatlan-é? 485
4. Vagyon-é mostan az égben győzedelmeskedő közönffeges Ecclesia? 485
5. A' közönffeges Ecclesia vég-képpen elszakadhat-é az ístentől? 486
6. A' közönffeges Ecclesia, külső állapottyara, az az, a' belső hitnek külső megvallására, avagy az Istenhez való engedelmessegre nézve, valamennyire mindenkor láthatóé? 486

XXXII. R E SZ.

A' rész szerint való Ecclesiáról, és gyülekezetéről.

1. A' rész szerint való Ecclesiának csak azok-é igaz

- igaz tagjai, a' kik a' bennék lévő igaz hitről vallást téfznek; avagy azok-is, a' kik a' máfokban lévő igaz hitről-is vallást téfznek, mind szájjokkal, mind cselekedetekkel? 487
2. Vadnak-é az igaz Ecclesiának, kivált-képpen a' rész szerint valónak, jegyei? 487
 3. Az Isten igéjének tisztá hirdetéfé, a' Sacramentumoknak igazán ki-fizolgáltatása, s kivált-képpen az igaz hitnek megvallása, az igaz Ecclesiának jegyei-é? 488

XXXIII. R E SZ.

Az Ecclesiának rend-kivül való Szolgáiról.

1. Egyedül a' Christus-é az Ecclesiának és annak szolgainak feje és Ura? 488
2. Kell-é az Ecclesiának, és ennek szolgainak közönffeges látható fejének és Urának lenni? 489
3. A' Római Pápa az Ecclesiának, és annak szolgainak látható közönffeges feje, és Ura-é? 490
4. Péter vólt-é Rómában? 491
5. Péter közönffeges feje és Püspöke vólt-é az Ecclesiának, és annak több szolgainak? 492

XXXIV. R E SZ.

A' Szent Íráról.

1. Szűkffeges-é a' szent Írás az Ecclesiának? 493
2. Fő-képpen az Ecclesiától függ-é az Írás méltósága? 494
3. A' szent Írás tökéletes-é? 494
4. A' szent Írás világos-é? 495
5. Az ő Testámentomnak csak a' Sidó, és az Új Testámentomnak csak a' Görög nyelven való

Hhh 4

ló ki-

- lő ki-adattatása-é magától hiteles, és csalhatatlan igaffágú? 496
6. A' Deak nyelven való ki-adattatása az Iráfnak magától hiteles, és csalhatatlan igaffágú-é? 497
7. Nem a' Római Pápa, hanem a' szent Irás-é magának fő magyarázója, és a' benne lévő fenn forgó akadályoknak fő el-igazító Birája? 497
8. A' szent Irást kinek kinek a' maga nyelvére kell-é fordítani, e' végre, hogy minde-
nektől olvastathassék? 499
9. A' Tobías könyve, Judith könyve, a' Bölcseségről írt könyv, Sirák prédikatori könyve, Machabeusoknak két könyve, Esdrásnak harmadik és negyedik könyve, Baruk, Manafes imádlága, Danielhez való tordalék, részei-é az ő Testamentombeli íz. Iráfnak? 500

XXXV. R E SZ.

A' rend-szerint való Egy-házi szolgákról.

1. Szükségeik-é ma a' rend-szerint való egy-házi szolgák? 501
2. Szükséges-é a' külső, avagy rend szerint való hivatal, melly vagy on Istenről az emberek által, az egyházi szolgálatra? 502
3. Alkalmatos embereket kell-é rend-szerint az egyházi szolgálatra hini? 502
4. Az egyházi szolgáknak csak a' Kalendáriomban lévő Evangéliumokat kell-é prédikálnok? 503
5. Szabad-é az idvelegre szükséges tudománt jó kö-

- jó következtetés által ki-hozni? 504
6. A' feledékenységgben ment eretnekfegeket és káromkodásokat, szabad-é a' Predikatornak a' nép előtt elő hozni, és meg-czafolni? 504
7. Szabad-é a' prédikációban, a' Pogányok irásfit, a' Páterek fententiáit elő hozni, es abban Deák, Sidó, Görög szókkal élni? 505
8. A' prédikálláson kívül, kell-é az Ecclesiát Catechizálni? 506

XXXVI. R E SZ.

A' Sacramentumokról, Szent jegyekről.

1. A' Sacramentumok természet szerint való okai-é a' jegyeztetett dolognak? 506
2. A' Sacramentum, melly az igének hirdetőitől ki-szolgáltatott, es annak adatott, a' kinek azt szabados adni, és ugyan azon igékkel es rend-tartásokkal, mellyekkel az Isten azt parancsolta adni, lehet-é Sacramentom, ha talám a' ki-szolgáltató szolgának igyekezete nem a' léfzen, hogy azt akarja cselekedni, a' mit az Isten cselekefszik, és a' mit az Isten akar hogy legyen? 507
3. Az ő Testamentombéli rend szerint való Sacramentumok, a' környül-metélkedés, Hűvétí barány, és a' rend-kívül valók, az életnek fája, a' jónak és gonofznak tudásának fája, a' víz özön, a' veres tengeren való által menetel, a' felhő alatt való lakás, az égből adatott manna, és a' föld-szíkklából folyó víz, a' réz kigyó, azt jegyezték, pecsételték, adták a' mit az Új Testamentombéli Sacramentumok,

- mok, a' keresztség, és az Ur Vacsorája jegyez-
nek, peccételnek és adnak, tudni-illik, a'
Christust és az ő jó-teteményet? 509
4. A' Sacramentom formája, állató oka, a' jegy
és a' jegyeztetett dolog közt való edgyesile-
ség, az az, azoknak jó élésben nem testi őízve
foglaltatások; hanem egymáshoz való lelki
tekéntetek-é? 510
5. Az Ur-Vacsorájának ki-felgáltatásában a'
kenyeret, bort kell-é illetni, fel-venni, emel-
ni, törni, önteni, a' rendelésének igéjének el-
mondása közben? 511
6. A' kenyérnek meg-fzegése az Ur-Vacsorája-
nak ki-felgáltatásában izükieges-é? 513
7. A' Prédikatornak az Ur-Vacsoráját a' vacso-
rálóknak nem ízajokban, hanem kezekben
kell-é adni? 514
8. Az Ur-Vacsoráját nem álva, és térd-hajtvá;
hanem le-ülve kell-é venniük? 514

XXXVII. RESZ.

Az Ecclesiái fenytékekről.

1. Az Isten rendelte-é az egyházi fenytéket? 515
2. Csak az Ecclesia tagjait kell-é meg-fenyíte-
ni? 515
3. Az Ecclesiának minden botránkoztató tag-
jait meg kell-é fenytetni? 516
4. Az Ecclesia büntethet-é valakit testi bünte-
téssel, mint pénzzel, pálczával, tömlöcczel,
javaitúl, tisztitúl való meg-fosztással, halál-
al? 517
5. Kell-é

5. Kell-é az Ecclesiának valakit ki-rekeizteni? 517
6. Szabadé a' ki-rekeiztetettnek a' templomban
járni? 518
7. Mindenekben el kell-é távoztatnunk a' ki-
rekeiztetetteket? 518
3. Ki-rekeizti-é Isten mind azokat az égéből,
valakiket az emberek ki-rekeiznek az Eccle-
siából? 519
9. A' meg-tért ki-rekeiztetetteket vizfíza kell-é
fogadni? 519
10. Az Ecclesiának kell-é a' botránkoztatót ki-
rekeizteni? 520
11. Az Ecclesiának az ő egyházi tanácsa által
kell-é ki-rekeizteni a' botránkoztatót? 520

XXXVIII. RESZ.

*Az újszövetségnek a' Christus el-jövele előtt
való ki-felgáltatásáról.*

1. Az ő Testámentombéli Atyáknak volt-é lel-
ki, az az, bűn bocsánatról és örök élettről va-
ló ígéretek? 521
2. Az ő Testámentombéli hiveknek volt-é bű-
nök bocsánattya? 521
3. Az ő Testámentombéli hiveknek lelkek
menyben, és nem Lymbusban mentenek-é,
hogy ott legyenek a' Christus menyben me-
neteleig? 522

XXXIX. RESZ.

*Az újszövetségnek a' Christus el-jövele után
való ki-felgáltatásáról.*

I. A'

1. A' keresztyén Királyoknak, Fejedé meknek kell-é gyűlést, kívált-képpen közönségest hirdetni? 523
2. A' gyűléseknek azokból kell-é állaniok, és azokban, azoknak kellé voxolniok, kik az Ecclesiátul oda küldtettenek, akar Prédikátorok, akar Professzorok, akar külső kegyes, és tudós emberek legyenek azok? 523
3. A' közönséges gyűlések az idveffégeknek fundamentumaban el-tévelyedhetnek-é? 524
4. Az Ecclesiának kellé egy - házi szolgát hinni? 525
5. A' Calvinistáknak Tanétói az Ecclesiáknak igaz Pásztorie? 525
6. Az Ecclesiának Christustól rendeltetett örökös szolgálai a' Pásztorok, Doctorok, Presbyterek, és Diaconusok-é? 526

XL. R E S Z.

A' Keresztiségről, és az Ur-Uacsorájáról.

1. Az Új Testamentumnak Sacramentumi csak a' Keresztég, és az Ur-Uacsorája-é? 527
2. Ollyan ereje volté a' János keresztségének, mint az Apostolokénak? 527
3. A' víznek keresztsége az idveffégre egy álltalyában szükfégese? 528
4. Az Afízyonyoknak, és egyéb külső embereknek, a' szükfég kívánvan, szabadé kereszteni? 529
5. A' külső keresztség által minden csecsemők Christusban való hittel meg-ajándékozhatnak, és ujjá-születtetnek-é? 529

6. A'

6. A' keresztyén szülektől születtetett csecsemőket meg- kellé kereszteni? 530
7. Vagyon-é tehát a' csecsemőknek idvezítő hitek? 531
8. Az Ur-Uacsorában nem osztával; hanem közönséges kenyérrel kell-é élni? 532
9. Az Ur-Uacsorájával élőknek nem csak kenyeret; hanem bort-is kell-é adni? 533
10. Az Ur-Uacsorában a' kenyér és a' bor Christus testvé, és verevé változnak-é, a' kenyérnek és a' bornak csak színe és ize maradván meg, és így a' Christus teste és vere az Ur-Uacsorájában a' kenyérnek és bornak színe és ize alatt jelen vadnak-é testi-képpen? 533
11. Az Ur-Uacsorájában a' Christus teste és vere a' kenyérben és a' borban, a' kenyérrel és a' borral, a' kenyér és a' bor alatt jelen vadnaké testi-képpen? 534
12. Az Ur-Uacsorában a' Christus teste és vere lelki-képpen vagyon-é jelen? 535
13. Az Ur-Uacsorájában a' Christusnak teste a' kenyérben, a' kenyérrel, a' kenyér alatt; vagy a' kenyérnek színe és íze alatt testi szájjal éttetetik-é? 535
14. Az Ur-Uacsorájában a' Christus teste a' kenyérben, a' kenyérrel, a' kenyér alatt; vagy a' kenyérnek színe 's ize alatt lelki-képpen éttetetik-é? 536
15. Az Ur-Uacsorájában a' hitetlenek veszik-é a' Christusnak tulajdon testét és vérét? 538

XLI. R E S Z.

A' Világ végéről.

Iii

I. A'

CZAFOLO THEOL. II. KÖNYV.

1. A' kik meg-hóltanak, számmal ugyan azok támadnaké-fel, avagy a' halottaknak azon testek támadnaké-fel, mellyek ő nékiek ebben az életben vóltanak? 539
2. A' meg-vettettek fel-támadnak-é? 539
3. A' válfazottaknak bűnei az ítéletkor világosságra hozatnak-é? 539
4. Az utolsó ítélet az élető égben vitetik-é végben? 540
5. Vagyon-é purgatorium? 541
6. Az ítélet után az ég és a' föld, nem állattYork-ra; hanem minéműségre nézve vesznéké-el? 542
7. A' Christus az ítélet után közben-járó, az az, Király, Proféta és Pap léfzen-é? 542

A' CZAFOLO THEOLOGIA- NAK Második Könyvének MUTATO TABLAJA.

I. RESZ.

Az Istenhez való engedelmeffégről.

KERDES.

LEVEL.

1. A' hitetleneknek, meg nem szenteltetteknek vagyon-é igaz Istenhez való engedelmeffégek, jó indulatok? 544
2. Az ő Testámentomban a' Tíz parancsolat tökéletes vólt-é? 544
3. A' Tíz parancsolat el-töröltetett-é tellyesseggel az

MUTATO TABLAJA.

gel az Uj Testámentomban? 545

4. Szabad-é a' köfflegnek a' Bibliát olvasni? 546

II. RESZ.

A' jó indulatról.

1. Nem az Ethica; hanem a' Theologia tanité a' jó indulatokról? 546
2. A' Lélek ajándéki, gyümölcssei, a' kegyelmek, a' bódolgágok külömböznek-é a' jó indulatoktól? 547
3. Az igazság, eiffesség, erőffeg, mértékletesffeg, nem nemei; hanem csak conditioi-é a' jó indulatnak? 547
4. A' jó indulatnak állató oka, nem a' két veteknek közepe; hanem annak az Isten akarrattyával való meg-edgyezése-é? 547
5. A' jó indulat egyben nagyobb-é mint másban? 548
6. A' jó indulatok egyben foglaltattak-é? 548

III. RESZ.

A' jó cselekedetekről.

1. A' szenteknek jó cselekedetek ez életben meg-mockoltattak-é? 549
2. A' jó cselekedettel érdemlünk-é örök életet? 549
3. A' jó cselekedetek szükségesek-é az örök életre? 550
4. Minden jó cselekedetek tartozásból valók-é? 551

IV. RESZ.

A' Religióról, vagy a' kegyességről.

1. A' kegyessffeg, avagy a' kegyes imadás egyedül az

- dül az Istenet illeti-é? 551
 2. A' Pápiſták bálvány imádók-é? 552
 3. Kell-é az embereket a' religióra kénfzerite-
 ni? 552

V. R E S Z.

A' Hitről.

1. Az igaz hit lehet-é a' hiendő dolognak tu-
 dáſa nélkül? 553
 2. Valaki lelki-ífméretinek meg-fertődéſe nél-
 kül, jelen lehet-é a' hamis isteni tiſzteleten,
 ha azt nem ſzereti ſzívében? 554
 3. A' hittől ſzakadás külömböz-é a' Szent Lé-
 lek ellen való vétectől? 554

VI. R E S Z.

A' Reménſégről.

1. Szabad-é valamit a' teremtetett állattól remén-
 leni, vární? 555
 2. Vagyon-é hitek és reménſégek, a' meg-ból-
 dogultaknak? 556. (556
 3. Az el-kárhoztaknak vagyon-é reménſégek?
 4. E' jelen való életben a' kétségben való eſés,
 avagy nem reménlés mindenkor bün-é? 557
 5. A' vakmerőſég bün-é? 557

VII. R E S Z.

A' ſzeretetről.

1. Az Iſten és a' hivek között való ſzeretet ba-
 rátság-é? 558
 2. Gyűlölhethi, és gyűlöli-é az Iſtent a' bünt ſze-
 rető ember? 558
 3. A' hit nem a' ſzeretet; hanem a' Chriſtus
 által igazíté-meg? 559

VIII.

VIII. R E S Z.

Az Iſten igéje halgatáſáról.

1. A' kevélyſég minden egyéb bünöknek kút-
 feje, ſzerző oka-é? 559
 2. Szabad-é a' Kalendáriſtáknak a' csillagokból
 a' történherő dolgokról jövendöltni, és né-
 kiünk azoknak hinnünk? 560
 3. Az ördögösök fel-támaszthattyák-é a' ha-
 lottakat? 560
 4. Szabad-é olvaſáſſal gyógyítani? 561

IX. R E S Z.

A' Könyörgéſről.

1. Kell-é az Iſtennek könyörgentünk? 561
 2. Egyedül csak az Iſtennek kell-é könyörge-
 nünk? 562
 3. Az Angyaloknak és a' meg-hóltaknak való
 könyörgés, bálvány imádás-é? 562
 4. Nem kell-é hát az Angyaloknak és a' meg-
 hólt ſzenteknek könyörgenünk? 563
 5. Külön külön minden bűneinknek a' Pap ſü-
 lében való meg-ſugáſa, valláſa, ſzükféges-é?
 564
 6. Kell-é a' kegyes és haſznos meg-hólt embe-
 rekért Iſtennek hálákat adnunk? 565
 7. Erdemel-é valamit a' böjt? 566
 8. A' böjtölés az éteknek válogatáſában áll-é?
 566
 9. Kell-é ellenſéginkért imádkoznunk? 567

X. R E S Z.

Az eſküveſről.

1. A' nagy ſzükfég nem kénfzeritvén ſzabad-é

- eskünnünk? 568
2. Szabad-é az Evangéliomra, az Angyalokra, a' szentekre, az ő erekléjekre, égre, földre, föra, kenyérre, királyra, 's a' t. eskünni? 568
3. Szabad-é, ha a' szükség kívánja, meg-
künnünk? 569
4. Az ördög üzéffel kell-é a' kerezségben él-
nünk? 569

XI. R E S Z.

A' Sorról.

1. Isten igazgatásából cik-é erre vagy amarra
a' sors? 570
2. Szabad-é kicsiny dologban, mint kenyér,
hús el-öztásban, vigyazásra, viz hozásra való
küldésben, forral élni? 571
3. Azon egy dolog végett csak egyszer kell-é
forrot vetnünk? 571

XII. R E S Z.

Az Isten kíséréséről.

1. Bün-é az Isten kísérteni? 572
2. A' ki az Istentől rendeltetett es; közőket meg-
vetvén, csak az Istentől vár mindeneke, az
Isten kísérte-é? 573

XIII. R E S Z.

A' rendelt tiszteletéről.

1. A' mise igaz, tulajdon-képpen való, Istentől
rendeltetett Uj Testamentombéli áldozat-é? 574
2. Az Istennek, a' Christusnak, a' Szenteknek,
az Angyaloknak képei, tartathatnak-é a' ke-
resztyének templomiban? 576
3. A'

3. A' második parancsolat különböz-é az első-
től, és így a' második parancsolat nem tolda-
lékja és világosítása-é csak az első parancso-
latnak? 577

XIV. R E S Z.

Az isteni tiszteletnek módgyáról.

1. Meg kell-é illendő-képpen becsülnünk a'
szent dolgokat? 579
2. Csak az Istenhez, és az ő tiszteletéhez kell-é
áhitatofoknak lennünk? 580
3. A' templomokat meg-kell-é szentelni? 580
4. A' templomban a' könyörgés szentebb és
hathatósabb-é? 581

XV. R E S Z.

A' Tiszteletnek idejéről.

1. A' negyedik parancsolat nem merő ceremo-
niai; hanem merő erkölcsi, és így világ kez-
detitől fogva, világ végeig kötelező paranc-
solat-é? 582
2. A' negyedik parancsolat rész szerint ceremo-
niai, és így rész szerint csak a' Christus fel-
madásaig kötelező parancsolat volt-é? 584
3. Nem a' Mannának, és a' törvénnek adattatá-
soktól; hanem a' világnak kezdetitől fogva
rendelte-é Isten a' hetnek hetedik napját az
emberek nyugodalmára, és az ő tiszteletre? 587
4. A' negyedik parancsolat ereje és értelme se-
rint, a' keresztyéneknek örökké szükfűges-
képpen meg kell-é ülleniek a' hetnek hete-
dik napját? 589
5. A' keresztyéneknek nem a' Sidói; hanem a'
keres-

kerefsztyéni hetedik napot kell-e meg-ülnie?
590

XVI. R E S Z.

*Az igazságról, avagy a' felebarátához való
szeretetről*

1. Ellenséginket kell-e szeretnünk? 591
2. Szabad-e valakit meg-átkozni? 592
3. Bűn-e a' személy-valogatás? 593
4. Szabados-e a' magános bőséjű-állás? 593
5. A' hamisan el-vitetett dolognak vizsgálá-da-
sa szükséges-e az idveffégre? 594

XVII. R E S Z.

A' Felebarátunk tisztelétiről.

1. A' vakmerő ítélet nagy bűn-e? 595
2. A' kétségben való dolgokat tehát inkább kell-e
jóra, mint gonofzra magyaráznunk? 596
3. A' szidalmazás nagy bűn-e? 597
4. A' ragalmazás, gyalázás nagy bűn-e? 597
5. A' meg-nevetés, csúfolódás nagy bűn-e? 598
6. A' futtogatás, alattomban való ragalmazás, szid-
almazás nagy bűn-e? 598
7. Szabad-e a' kerefsztyén Magisztrátusnak len-
ni? 599
8. A' Magisztrátustól hozott törvények az alat-
tok valóknak lelkek - íméreketet kötele-
zik-e? 600
9. Szabad-e a' kerefsztyén Magisztrátusnak hada-
kat viselni, és a' gonofzokat fegyverrel meg-
büntetni? 600
10. Az Ecclesiabéli személyek a' Magisztrátus-
nak alája vettek-e? 601

XVIII.

XVIII. R E S Z.

Az emberiségéről.

1. Csak a' Fejedelmeknek és Biráknak, és nem
a' magános embereknek szabad-e a' büniöst
meg-ölni? 602
2. A' ki történetből valakit meg-öl, gyilkos-e? 602
3. A' ki az ötet meg-ölni akarót meg-öli, gyil-
kos-e? 603
4. Az igazakat és az ártatlanokat fémniképpen
nem szabad-e meg-ölni? 603
5. Szabad-e valakinek magát meg-ölni? 604
6. Szabad-e a' kerefsztyéneknek igaz hadat vi-
selni? 604

XIX. R E S Z.

A' széplőrelemségről.

1. Szabad-e az özvegyeknek másodszor meg-
házasodni? 605
2. A' házasság Sacramentum-e? 606
3. Szabados-e a' fok feleségűség, és a' fok ferjü-
ség? 606
4. Szabad-e a' fiaknak és a' leányoknak szüle-
jeknek és gondviselőjöknek meg-edgyezé-
sek nélkül házasságra adni magokat? 607
5. Meg-kell-e az Ecclesiái személyeknek háza-
sodni? 608
6. Szabad-e az igaz vallásúnak a' hamis vallású-
val öfzve házassodni? 608

XX. R E S Z.

A' cserélő igazságról.

1. Szabados-e a' Simonia? 609
2. Szabados-e az akarat szerint való szegény-
ség? 609

- leg, köldülés? 610
 3. Szabad-e embernek tulajdon jót birni? 611
 4. Szabad-e valamit arra felett adni, vagy arra
 alatt venni? 611
 5. Szabad-e a' költsön adott pénzért, uforát
 venni? 612
 6. Szabad-e játékkal pénzt kerefni, azokat néz-
 ni, azokért pénzt adni? 613

XXI. R E S Z.

Az igaz mondasról.

1. Szabadosok-e a' közönfeges ítéletek, perle-
 kedések, törvénykezések? 613
 2. Szabad-e másokat meg-csalni, és meg-jád-
 czdotatni, a' bizonyfág-tételben való tetová-
 zással? 614
 3. Szabad-e a' Birónak valakit meg-ítélni fel-
 peres, vádló nélkül? 615
 4. A' Birónak nem az ő tudása; hanem a' fel-
 peres vádlása, és az al-peres maga mentése, és
 mind a' kettőnek bizonyítása szerint kell-e
 ítélni? 615
 5. A' felső Magisztrátus a' bünöft meg-fzabadit-
 hatya-e a' büntetéstől, ha a' bofizíusfággal il-
 lettett annak meg-enged, és az a' tarfágnak
 kárára nincsen? 616
 6. A' Birónak kerülni kell-e a' hamis törvények
 szerint való ítélet tévést; az ítéletben való
 ízemelly-válogatást; ajándék vévést; az íté-
 letnek hallogatását? 616
 7. Kell-e valakit vádolni valakinek, ha az ő vét-
 ke a' tarfágnak ártalmára vagon, és meg-
 pró-

- próbáltathatik? 617
 8. A' vádlás hamis léfzen-e, a' gyalázás, szinnel
 való cselekedet, a' maga vonogatás által? 618
 9. A' vádlónak, ha a' vádlást a' vadoltatott ellen
 meg nem próbálhattya, bizonyíthattya, ol-
 lyan büntetésben kell-e éfni, mint a' vadol-
 tatottnak? 619
 10. A' vadoltatottnak, kinek büne eléggé meg-
 próbáltatott, ha a' Biró törvényellen kérdi,
 meg-kell-e bünét vallani? 619
 11. Szabad-e a' vadoltatottnak magát patvarral,
 hamisfággal általmazni? 620
 12. Szabad-e a' vadoltatottnak az ellene való
 sententianak végben vitetéstét appellatióval
 meg-gátolni? 620
 13. Ha a' Biró törvény rendi fzerint kérd, vagy
 a' tarfággal, és felebarátod nagy káranak el-
 fordítása kívánnya, ha Biró vagy más nem
 kérd-is, kell-e bizonyfágot tenned? 621
 14. Minden törvénykezésben két vagy három
 igaz tanúk mondasá, állatása, fzuikfeges és
 elégfeges-e? 622
 15. Igen vétkezik-e a' Prokátor, ha tudya a'
 hamis ügyet általmazza? 622
 16. Meg-kell-e tartanunk a' hüfseget? 623
 17. Mind a' játékos, mind a' barátságos,
 mind a' karos hazugfág bün-e? 623

XXII. R E S Z.

A' meg-elégedésről.

1. A' meg-elégedés a' tizedik parancsolat czél-
 nya-e? 624

AAA2. A'

2. A' tizedik parancsolat nem azt kívánja-e.
 1. hogy a' más marhája magadévá való tévé-
 sere hajlandó ne légy. 2. hogy ne akarjad a'
 más marháját magadévá tenni, így szolván:
 akarom hogy ez a' más marhája enyim lé-
 gyen; hanem 3. azt kívánja-e, hogy a'
 más marháját meg se gondollyad magadévá
 tenni, így szolván: jó volna, ha ez a' más
 marhája enyim volna? 624
3. A' tizedik parancsolat a' más marhája kívá-
 nását tiltya-e? 625
4. A' felebarátunk házának kívánása tilalma-
 zása kilenczedik, és az ő felelőgének, 's egyéb
 marhájának kívánása meg-tiltása tizedik pa-
 rancsolat-e? 625
5. A' mi magunk mód-nélkül való szereteti-
 ből folynak-e minden bűnök? 626
6. Minden bűnnek oka, kezdete a' test, a' sze-
 mek, a' kevélység kívánsága-e? 627
7. Ez életben ad-e lsten a' hívőknek annyi erőt,
 mellyel a' törvényt tökéletlenül be-tölthet-
 sék? 627

U E G E.

Diszkeg a' c. Parancsolásig

men Jég

